T.C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Latin Harfli Çeviri Yazılı Metinlerde Türkçe Söz Dizimi (16-19. Yüzyılllar)

Ömer Yağmur
2502070317

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Musa Duman

İstanbul 2013

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Ömer Yağmur** Numarası : **2502070317**

Anabilim/Bilim Dalı :**Türk Dili ve Edebiyatı** Danışman Öğretim Üyesi : **Prof. Dr. Musa DUMAN**

Tez Savunma Tarihi :**02/07/2013** Tez Savunma Saati : **14:00**

Tez Başlığı : **Latin Harfli Çeviri Yazılı Metinlerde Türkçe Söz Dizimi (16-19. Yüzyıllar).**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-Prof. Dr. Mustafa ÖZKAN		Kabul
2-Prof. Dr. Bedia DEMİRİŞ		Kabul
3-Prof. Dr. Musa DUMAN		Kabul.
4-Prof. Dr. Fikret TURAN		
5-Doç. Dr. Hatice TÖREN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Enfel DOĞAN		
2- Yrd. Doç. Dr. Hatice COŞKUN		Kabul

ÖZ

"Latin Harfli Çeviri Yazılı Metinlerde Türkçe Söz Dizimi (16-19. Yüzyıllar)" adlı bu çalışma Osmanlı Türkçesinin söz dizimini 16-19. yüzyıllar arasında yazılmış çeviri yazılı eserlerden hareketle ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, 16. yüzyıldan iki, 17 ve 18. yüzyıldan üçer ve 19. yüzyıldan da iki eser olmak üzere toplam on tane çeviri yazılı metin taranmıştır. Türkçe öğretmek gayesi ile yazıldıkları için bu kitapların Osmanlı Türkçesi döneminde konuşulan dili en doğru şekilde verebildikleri düşünülebilir.

Çalışma, on kitaptan alınan tüm Türkçe söz dizimi malzemesinin kullanıldığı, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kelime grupları, ikinci bölümde cümleler, üçüncü ve son bölümde ise kalıp sözler sınıflandırılmıştır.

ABSTRACT

This work, titled "Turkish Syntax in Transcribed Texts written in Latin Script (16th to19^{th} centuries)", aims to exert Ottoman-Turkish syntax from transcribed texts written between 16th to19^{th} centuries. Therefore, two books from the 16th century, three each books from the 17th and 18th centuries and two books from the 19th century were examined. As the books had been written to purpose of teaching Turkish, it was thought these books could correctly provide spoken Turkish language in Ottoman-Turkish period.

The dissertation, which all material from the ten books were used and grouped, is formed from three sections: I. Phrases and clauses, II. Sentences, and III. Daily idiomatic expressions.

ÖNSÖZ

Batı Türkçesinin 16-19. yüzyılları Klâsik Osmanlı Türkçesi devresi olarak adlandırılır. Bu yüzyıllar yazı dilinin konuşma dilinden en çok uzaklaştığı dönem olarak kabul edilir. 16-19. yüzyıllardaki Türkçe söz dizimi yapısını tam anlamıyla inceleyebilmek için elimizdeki yazılı kaynakların yanında konuşma dili cümlelerini ihtiva eden çeviri yazılı metinlere de ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışmamızda Türkçe söz diziminin 16-19. yüzyıllar arasındaki durumunu ortaya koyabilmek amacıyla yabancılar tarafından Türkçe öğretmek gayesi ile yazılmış Latin harfli çeviri yazılı metinlerde geçen Türkçe söz dizimi unsurları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu metinler, özellikle konuşma dilinin takip edilebilmesi ve yabancı unsurlarla örülmüş Klâsik Osmanlı nesrinin doğal söz dizimi unsurlarını etkileyip etkilemediğini görmek bakımından önemlidir. Türkçe söz diziminin tarihî seyrini takip edebilmek amacıyla tez çalışmamızda 16. yüzyıldan iki, 17 ve 18. yüzyıllardan üçer ve 19. yüzyıldan da iki metin olmak üzere toplam on çeviri yazılı metinde geçen bütün Türkçe söz dizimi yapıları bir araya getirilmiştir.

Çalışmamızın giriş bölümünde tezimizde ele alınan çeviri yazılı eserler ve yazarları üzerinde durulmuş ve kısaca tanıtılmaya gayret edilmiştir. Birinci bölümde, taranan çeviri yazılı metinlerde geçen tüm kelime grupları yüzyıllara göre tasnif edilmiş, eğer kullanımda bir farklılık varsa bunlar üzerinde değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm cümleye ayrılmış, her bir cümle sadece bir başlık altında olacak şekilde sınıflandırılmıştır. Özellikle "yapılarına göre cümleler" başlığında günümüzden farklı bir durum varsa bunlar üzerinde izahat verilmeye gayret edilmiştir. Üçüncü bölüm ise çalışmamızın son bölümüdür. Burada kalıp sözler ve cümleler sınıfladırılmıştır. Sonuç kısmında ise tüm çalışmanın bir değerlendirilmesi ortaya konulmuştur.

Bu ilgi çekici tez konusunu bana öneren ve tezimin her aşamasında bana yol gösteren, özellikle yurtdışında araştırma yapmam için beni cesaretlendirip teşvik

eden değerli tez danışmanım ve hocam Prof. Dr. Musa Duman'a teşekkürü bir vazife bilirim.

Tez çalışmam boyunca Latince çeviri yazılı metinler konusunda her hafta bana değerli vaktinden birkaç saatini ayıran, çalışma heyecanına bir o kadar hayranlık duyduğum Latin Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Bedia Demiriş'e, söz dizimi konusunda bilgi ve birikiminden istifade ettiğim değerli hocam Prof. Dr. Mustafa Özkan'a teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimin malzemesini meydana getiren çeviri yazılı kitapları toplamak elbette karşılaştığım ilk güçlüktü. Bu konuda kaynakların bir kısmını temin etmemde bana yardımcı olan ve bu hacimli çalışmamı baştan sona kadar okuyup üzerinde bazı düzeltmeler yapan Sayın Doç. Dr. Yavuz Kartallıoğlu'na ve yine önerilerinden ve düzeltmelerinden dolayı arkadaşım Çiğdem Erol'a teşekkür ederim.

Doktora tezim benimle birlikte üç kıta gezdi. Tezim konusunda University of Washington'da araştırma yapmama olanak sunan Sayın Prof. Dr. Selim Sırrı Kuru'ya ve Adam Mickiewicz Üniversitesi'nde bulunduğum süre içerisinde gerek ilgisi gerekse bana verdiği yeni kaynaklardan dolayı Sayın Prof. Dr. Henrik Jankowski'ye teşekkür ederim.

Tüm akademik yardımların yanında maddi-manevi destekleriyle daima benim yanımda olan kıymetli annem Vesile ve değerli babam Mahir Yağmur'a ve sevgili eşim Fatma Demirezen Yağmur'a şükranlarımı sunarım.

Ömer Yağmur
İstanbul, Haziran 2013

İÇİNDEKİLER

ÖZ ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iii**

ÖNSÖZ ..... **iv**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **xli**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM **48**

1. KELİME GRUPLARI **48**

1.1. İsim Tamlaması ve İyelik Grubu **48**

1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması 48

1.1.1.1. XVI. Yüzyıl 52

1.1.1.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması 52

1.1.1.1.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması 54

1.1.1.1.2.1. Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 54

1.1.1.1.2.2. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 54

1.1.1.1.2.3. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 54

1.1.1.1.2.4. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 55

1.1.1.1.2.5. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 55

1.1.1.2. XVII. Yüzyıl 55

1.1.1.2.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması 55

1.1.1.2.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması 61
1.1.1.2.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 61
1.1.1.2.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 62
1.1.1.2.2.3. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 62
1.1.1.2.2.4. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 62
1.1.1.2.2.5. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 63
1.1.1.2.2.6. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 63
1.1.1.2.2.7. Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 64
1.1.1.2.2.8. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 64
1.1.1.2.2.9. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 64
1.1.1.2.2.10. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 64
1.1.1.2.2.11. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 65
1.1.1.2.2.12. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 65
1.1.1.2.2.13. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 66
1.1.1.2.2.14. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 66
1.1.1.2.2.15. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 66

1.1.1.3. XVIII. Yüzyıl 66
1.1.1.3.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması 66
1.1.1.3.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması 73
1.1.1.3.2.1. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 73
1.1.1.3.2.2. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 73
1.1.1.3.2.3. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 73
1.1.1.3.2.4. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 74
1.1.1.3.2.5. Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 76
1.1.1.3.2.6. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 77
1.1.1.3.2.7. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 77
1.1.1.3.2.8. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 77
1.1.1.3.2.9. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 78
1.1.1.3.2.10. Tamlayanı İlgi Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 78
1.1.1.3.2.11. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 78
1.1.1.3.2.12. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 79
1.1.1.3.2.13. Tamlananı Tekrar Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 80

1.1.1.3.2.14. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 80
1.1.1.3.2.15. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 81
1.1.1.3.2.16. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 81
1.1.1.3.2.17. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 82
1.1.1.4. XIX. Yüzyıl 82
1.1.1.4.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması 82
1.1.1.4.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması 85
1.1.1.4.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 85
1.1.1.4.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 85
1.1.1.4.2.3. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 85
1.1.1.4.2.4. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 86
1.1.1.4.2.5. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 86
1.1.1.4.2.6. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 86
1.1.1.4.2.7. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 87
1.1.1.4.2.8. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 87
1.1.1.4.2.9. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması 87

1.1.1.4.2.10. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması 88
1.1.1.4.2.11. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 88
1.1.1.4.2.12. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 88
1.1.1.4.2.13. Tamlananı Sayı Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 88
1.1.1.4.2.14. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 89
1.1.1.4.2.15. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 89
1.1.1.4.2.16. Tamlananı Bulunma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması 89
1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması 89
1.1.2.1. XVI. Yüzyıl 98
1.1.2.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması 98
1.1.2.1.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması 103
1.1.2.1.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 103
1.1.2.1.2.2. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 103
1.1.2.1.2.3. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 103
1.1.2.1.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları 103
1.1.2.2. XVII. Yüzyıl 104
1.1.2.2.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması 104

1.1.2.2.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması 111
1.1.2.2.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 111
1.1.2.2.2.2. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 111
1.1.2.2.2.3. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 112
1.1.2.2.2.4. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 112
1.1.2.2.2.5. Tamlayanı Birleşik İsim Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.6. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.7. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.8. Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.9. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.10. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 113
1.1.2.2.2.11. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 114
1.1.2.2.2.12. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 114
1.1.2.2.2.13. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 114
1.1.2.2.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları 114
1.1.2.3. XVIII. Yüzyıl 115

1.1.2.3.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması 115
1.1.2.3.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması 138
1.1.2.3.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 138
1.1.2.3.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 138
1.1.2.3.2.3. Tamlayanı Bir Cümleden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması 139
1.1.2.3.2.4. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 139
1.1.2.3.2.5. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 139
1.1.2.3.2.6. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 139
1.1.2.3.2.7. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 140
1.1.2.3.2.8. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 141
1.1.2.3.2.9. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 141
1.1.2.3.2.10. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 141
1.1.2.3.2.11. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 141
1.1.2.3.2.12. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 142
1.1.2.3.2.13. Tamlayanı Uzaklaşma Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 142
1.1.2.3.2.14. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 142

1.1.2.3.2.15. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 143
1.1.2.3.2.16. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 143
1.1.2.3.2.17. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 144
1.1.2.3.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları 144
1.1.2.4. XIX. Yüzyıl 145
1.1.2.4.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması 145
1.1.2.4.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması 156
1.1.2.4.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 156
1.1.2.4.2.2. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 156
1.1.2.4.2.3. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 156
1.1.2.4.2.4. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 157
1.1.2.4.2.5. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 157
1.1.2.4.2.6. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 157
1.1.2.4.2.7. Tamlayanı Sayı Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 158
1.1.2.4.2.8. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 158
1.1.2.4.2.9. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması 158

1.1.2.4.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları 158
1.1.3. İyelik Grubu 159
1.1.3.1. XVI. Yüzyıl 162
1.1.3.2. XVII. Yüzyıl 167
1.1.3.3. XVIII. Yüzyıl 183
1.1.3.4. XIX. Yüzyıl 229
1.1.4. Eksiz Tamlama 238
1.1.4.1. XVI. Yüzyıl 244
1.1.4.2. XVII. Yüzyıl 247
1.1.4.3. XVIII. Yüzyıl 249
1.1.4.4. XIX. Yüzyıl 252
1.2. Sıfat Tamlaması 252
1.2.1. XVI. Yüzyıl 257
1.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması 257
1.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması 266
1.2.1.2.1. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 266
1.2.1.2.2. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması .. 266
1.2.1.2.3. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 267
1.2.1.2.4. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması 267
1.2.1.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması .. 267
1.2.1.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler 267
1.2.1.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar 267
1.2.2. XVII. Yüzyıl 268
1.2.2.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması 268
1.2.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması 291
1.2.2.2.1. Sıfat Unsuru Farsça Tamlama Olan Sıfat Tamlaması . 292
1.2.2.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması 292
1.2.2.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması 292
1.2.2.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 292

1.2.2.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması.. 293
1.2.2.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması 296
1.2.2.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 296
1.2.2.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 296
1.2.2.2.9. Sıfat Unsuru Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlaması 296
1.2.2.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması 296
1.2.2.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 298
1.2.2.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması. 298
1.2.2.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması 298
1.2.2.2.14. Sıfat Unsuru Uzaklaşma Grubu Olan Sıfat Tamlaması 298
1.2.2.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 299
1.2.2.2.16. Sıfat Unsuru Yükleme Grubu Olan Sıfat Tamlaması 299
1.2.2.2.17. Sıfat Unsuru Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 299
1.2.2.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler..... 299
1.2.2.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar..... 300
1.2.3. XVIII. Yüzyıl 300
1.2.3.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması..... 300
1.2.3.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 334
1.2.3.2.1. Sıfat Unsuru Bir Cümleden Oluşan Olan Sıfat Tamlaması 334
1.2.3.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması..... 334
1.2.3.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması..... 335
1.2.3.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 335
1.2.3.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması.. 337
1.2.3.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması 340
1.2.3.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 341
1.2.3.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 341
1.2.3.2.9. Sıfat Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması... 342
1.2.3.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması 342

1.2.3.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması 346
1.2.3.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması. 347
1.2.3.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması 347
1.2.3.2.14. Sıfat Unsuru Uzaklaşma Grubu Olan Sıfat Tamlaması 348
1.2.3.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 348
1.2.3.2.16. Sıfat Unsuru Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 348
1.2.3.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler..... 348
1.2.3.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar..... 349
1.2.4. XIX. Yüzyıl..... 351
1.2.4.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması..... 351
1.2.4.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 365
1.2.4.2.1. Sıfat Unsuru Farsça Tamlama Olan Sıfat Tamlaması . 365
1.2.4.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması..... 365
1.2.4.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması..... 365
1.2.4.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 366
1.2.4.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması.. 366
1.2.4.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması 368
1.2.4.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması 369
1.2.4.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 369
1.2.4.2.9. Sıfat Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması... 369
1.2.4.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması 369
1.2.4.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması..... 370
1.2.4.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması. 370
1.2.4.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması 370
1.2.4.2.14. Sıfat Unsuru Bulunma Grubu Olan Sıfat Tamlaması 371
1.2.4.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması 371
1.2.4.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler..... 371
1.2.4.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar..... 373
1.3. Birleşik İsim Grubu..... 374

1.3.1. XVI. Yüzyıl 374
1.3.2. XVII. Yüzyıl 374
1.3.3. XVIII. Yüzyıl 374
1.3.4. XIX. Yüzyıl 374
1.4. Tekrar Grubu 376
1.4.1. Aynen Tekrarlar 376
1.4.1.1. XVI. Yüzyıl 378
1.4.1.2. XVII. Yüzyıl 378
1.4.1.3. XVIII. Yüzyıl 380
1.4.1.4. XIX. Yüzyıl 383
1.4.2. Eş ve Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrarlar 384
1.4.2.1. XVI. Yüzyıl 384
1.4.2.2. XVII. Yüzyıl 384
1.4.2.3. XVIII. Yüzyıl 385
1.4.2.4. XIX. Yüzyıl 386
1.4.3. Zıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrarlar 386
1.4.3.1. XVI. Yüzyıl 387
1.4.3.2. XVII. Yüzyıl 387
1.4.3.3. XVIII. Yüzyıl 387
1.4.3.4. XIX. Yüzyıl 388
1.4.4. Pekiştirmeli Tekrarlar 388
1.4.4.1. XVI. Yüzyıl 389
1.4.4.2. XVII. Yüzyıl 389
1.4.4.3. XVIII. Yüzyıl 390
1.4.4.4. XIX. Yüzyıl 392
1.5. Aitlik Grubu 392
1.5.1. XVI. Yüzyıl 393
1.5.2. XVII. Yüzyıl 393
1.5.3. XVIII. Yüzyıl 393
1.5.4. XIX. Yüzyıl 394
1.6. Edat Grubu 394
1.6.1. XVI. Yüzyıl 397

1.6.1.1. "Añeri" ile Kurulan Edat Grubu 397
1.6.1.2. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu 397
1.6.1.3. "Beri" ile Kurulan Edat Grubu 397
1.6.1.4. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu 398
1.6.1.5. "Dolayı" ile Kurulan Edat Grubu 398
1.6.1.6. "Gayr~Gayrı" ile Kurulan Edat Grubu 398
1.6.1.7. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu 398
1.6.1.8. "Geri" ile Kurulan Edat Grubu 399
1.6.1.9. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu 399
1.6.1.10. "İçin" ile Kurulan Edat Grubu 399
1.6.1.11. "İle~İla" ile Kurulan Edat Grubu 400
1.6.1.12. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu 401
1.6.1.13. "Karşı" ile Kurulan Edat Grubu 401
1.6.1.14. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu 401
1.6.1.15. "Ötürü~Ötüri" ile Kurulan Edat Grubu 401
1.6.1.16. "Sonra~Soñra~Sora" ile Kurulan Edat Grubu 402
1.6.1.17. "Türli" ile Kurulan Edat Grubu 402
1.6.1.18. "Üñürdi" ile Kurulan Edat Grubu 402
1.6.1.19. "Yokarı" ile Kurulan Edat Grubu 403
1.6.2. XVII. Yüzyıl 403
1.6.2.1. "Akdem" ile Kurulan Edat Grubu 403
1.6.2.2. "Artuk" ile Kurulan Edat Grubu 403
1.6.2.3. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu 403
1.6.2.4. "Aşüri" ile Kurulan Edat Grubu 403
1.6.2.5. "Beri~Berü" ile Kurulan Edat Grubu 404
1.6.2.6. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu 404
1.6.2.7. "Birile" ile Kurulan Edat Grubu 404
1.6.2.8. "Da~De" ile Kurulan Edat Grubu 405
1.6.2.9. "Dahi" ile Kurulan Edat Grubu 405
1.6.2.10. "Degin" ile Kurulan Edat Grubu 405
1.6.2.11. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu 406
1.6.2.12. "Deñlü" ile Kurulan Edat Grubu 406

1.6.2.13. "Dışarı~Taşra" ile Kurulan Edat Grubu 406
1.6.2.14. "Diyü" ile Kurulan Edat Grubu 406
1.6.2.15. "Doğru" ile Kurulan Edat Grubu 407
1.6.2.16. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu 407
1.6.2.17. "Gayrı" ile Kurulan Edat Grubu 408
1.6.2.18. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu 408
1.6.2.19. "Girü" ile Kurulan Edat Grubu 409
1.6.2.20. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu 409
1.6.2.21. "İçerü" ile Kurulan Edat Grubu 409
1.6.2.22. "İçre" ile Kurulan Edat Grubu 410
1.6.2.23. "İçün~Uçun" ile Kurulan Edat Grubu 410
1.6.2.24. "İle" ile Kurulan Edat Grubu 411
1.6.2.25. "İlerü" ile Kurulan Edat Grubu 415
1.6.2.26. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu 415
1.6.2.27. "Karşu~Karşü" ile Kurulan Edat Grubu 415
1.6.2.28. "Ma'ada" ile Kurulan Edat Grubu 415
1.6.2.29. "Mıktari~Miktari" ile Kurulan Edat Grubu 416
1.6.2.30. "Mukabil" ile Kurulan Edat Grubu 416
1.6.2.31. "Mukaddem" ile Kurulan Edat Grubu 416
1.6.2.32. "Nispet~Nispeten" ile Kurulan Edat Grubu 416
1.6.2.33. "Öñdin" ile Kurulan Edat Grubu 417
1.6.2.34. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu 417
1.6.2.35. "Ötürü~Ötüri~Ötrü~Ötri" ile Kurulan Edat Grubu 417
1.6.2.36. "Saniyâ" ile Kurulan Edat Grubu 417
1.6.2.37. "Sıra" ile Kurulan Edat Grubu 417
1.6.2.38. "Soñra~Sora~Sara~Suñre" ile Kurulan Edat Grubu 418
1.6.2.39. "Türlü" ile Kurulan Edat Grubu 419
1.6.2.40. "Üñürdi" ile Kurulan Edat Grubu 419
1.6.2.41. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu 419
1.6.2.42. "Üzre~Üzere" ile Kurulan Edat Grubu 419
1.6.2.43. "Yaña" ile Kurulan Edat Grubu 420
1.6.2.44. "Yokaru" ile Kurulan Edat Grubu 420

1.6.2.45. "Yüzinden" ile Kurulan Edat Grubu 420
1.6.2.46. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu 420
1.6.3. XVIII. Yüzyıl 420
1.6.3.1. "Artık" ile Kurulan Edat Grubu 420
1.6.3.2. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu 421
1.6.3.3. "Aşırı" ile Kurulan Edat Grubu 421
1.6.3.4. "Başka" ile Kurulan Edat Grubu 421
1.6.3.5. "Beri" ile Kurulan Edat Grubu 421
1.6.3.6. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu 422
1.6.3.7. "Birile~Birle" ile Kurulan Edat Grubu 422
1.6.3.8. "Da, De" ile Kurulan Edat Grubu 423
1.6.3.9. "Dahi" ile Kurulan Edat Grubu 424
1.6.3.10. "Daşra" ile Kurulan Edat Grubu 424
1.6.3.11. "Dışarı~Dışra" ile Kurulan Edat Grubu 425
1.6.3.12. "Değin~Deyin" ile Kurulan Edat Grubu 425
1.6.3.13. "Dek~Dak" ile Kurulan Edat Grubu 425
1.6.3.14. "Diyü~Deyi" ile Kurulan Edat Grubu 426
1.6.3.15. "Doğru" ile Kurulan Edat Grubu 426
1.6.3.16. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu 427
1.6.3.17. "Gayrı~Kayrı" ile Kurulan Edat Grubu 427
1.6.3.18. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu 428
1.6.3.19. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu 429
1.6.3.20. "İçerü" ile Kurulan Edat Grubu 429
1.6.3.21. "İçre" ile Kurulan Edat Grubu 429
1.6.3.22. "İçün~İçin" ile Kurulan Edat Grubu 430
1.6.3.23. "İle" ile Kurulan Edat Grubu 432
1.6.3.24. "İlen~Ilan" ile Kurulan Edat Grubu 437
1.6.3.25. "İleri" ile Kurulan Edat Grubu 437
1.6.3.26. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu 437
1.6.3.27. "Karşı" ile Kurulan Edat Grubu 438
1.6.3.28. "Ma'ada" ile Kurulan Edat Grubu 438
1.6.3.29. "Miktar~Mikdur~Miktarı" ile Kurulan Edat Grubu 438

1.6.3.30. "Misali~Misli~Misilli" ile Kurulan Edat Grubu 439
1.6.3.31. "Ötürü" ile Kurulan Edat Grubu 439
1.6.3.32. "Sıra" ile Kurulan Edat Grubu 439
1.6.3.33. "Soñra~Suñra" ile Kurulan Edat Grubu 439
1.6.3.34. "Tarafa" ile Kurulan Edat Grubu 440
1.6.3.35. "Türlü" ile Kurulan Edat Grubu 440
1.6.3.36. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu 440
1.6.3.37. "Üzre~Uzra" ile Kurulan Edat Grubu 441
1.6.3.38. "Yana" ile Kurulan Edat Grubu 442
1.6.3.39. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu 443
1.6.4. XIX. Yüzyıl 443
1.6.4.1. "Aşağı" ile Kurulan Edat Grubu 443
1.6.4.2. "Başka" ile Kurulan Edat Grubu 443
1.6.4.3. "Beraber" ile Kurulan Edat Grubu 443
1.6.4.4. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu 443
1.6.4.5. "Da, De" ile Kurulan Edat Grubu 444
1.6.4.6. "Dahı" ile Kurulan Edat Grubu 444
1.6.4.7. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu 444
1.6.4.8. "Deñlü" ile Kurulan Edat Grubu 445
1.6.4.9. "Deyin (Değin)" ile Kurulan Edat Grubu 445
1.6.4.10. "Diyü~Deyü" ile Kurulan Edat Grubu 445
1.6.4.11. "Dolayı" ile Kurulan Edat Grubu 445
1.6.4.12. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu 445
1.6.4.13. "Geyri (Gayrı)" ile Kurulan Edat Grubu 446
1.6.4.14. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu 446
1.6.4.15. "Güre~Göre" ile Kurulan Edat Grubu 447
1.6.4.16. "İçrü (İçerü)" ile Kurulan Edat Grubu 447
1.6.4.17. "İçün~İçin~Çün" ile Kurulan Edat Grubu 447
1.6.4.18. "İle~Ila" ile Kurulan Edat Grubu 448
1.6.4.19. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu 450
1.6.4.20. "Karşu" ile Kurulan Edat Grubu 450
1.6.4.21. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu 450

1.6.4.22. "Ütürü (Ötürü)" ile Kurulan Edat Grubu 450
1.6.4.23. "Soñra~Sora" ile Kurulan Edat Grubu 451
1.6.4.24. "Türlü~Dürlü" ile Kurulan Edat Grubu 451
1.6.4.25. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu 451
1.6.4.26. "Üzre~Üzere" ile Kurulan Edat Grubu 451
1.6.4.27. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu 452
1.7. Unvan Grubu 452
1.7.1. XVI. Yüzyıl 452
1.7.2. XVII. Yüzyıl 452
1.7.2.1. "Bassa" İle Kurulan Unvan Grubu 453
1.7.3. XVIII. Yüzyıl 455
1.7.4. XIX. Yüzyıl 457
1.8. Birleşik Fiil Grubu 460
1.8.1. Tam Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller 460
1.8.1.1. XVI. Yüzyıl 461
1.8.1.1.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller 461
1.8.1.1.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller 472
1.8.1.1.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller 473
1.8.1.1.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller 475
1.8.1.2. XVII. Yüzyıl 475
1.8.1.2.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller 475
1.8.1.2.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller 481
1.8.1.2.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller 484
1.8.1.2.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller 490
1.8.1.3. XVIII. Yüzyıl 490
1.8.1.3.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller 490
1.8.1.3.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Yardımcı Fiiller 508
1.8.1.3.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Yardımcı Fiiller 510
1.8.1.3.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller 520
1.8.1.4. XIX. Yüzyıl 520
1.8.1.4.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller 521
1.8.1.4.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller 524

1.8.1.4.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller 524
1.8.1.4.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller 528
1.8.2. Karmaşık Fiiller 528
1.8.2.1. Öncelik Fiilleri 528
1.8.2.1.1. XVI. Yüzyıl 528
1.8.2.1.2. XVII. Yüzyıl 529
1.8.2.1.3. XVIII. Yüzyıl 530
1.8.2.1.4. XIX. Yüzyıl 532
1.8.2.2. Alışkanlık Fiilleri 533
1.8.2.2.1. XVI. Yüzyıl 533
1.8.2.2.2. XVII. Yüzyıl 533
1.8.2.2.3. XVIII. Yüzyıl 534
1.8.2.2.4. XIX. Yüzyıl 534
1.8.2.3. Niyet Fiilleri 535
1.8.2.3.1. XVI. Yüzyıl 535
1.8.2.3.2. XVII. Yüzyıl 535
1.8.2.3.3. XVIII. Yüzyıl 536
1.8.2.3.4. XIX. Yüzyıl 538
1.8.3. Tasvir Fiilleri 539
1.8.3.1. Yeterlilik Fiilleri 540
1.8.3.1.1. XVI. Yüzyıl 540
1.8.3.1.2. XVII. Yüzyıl 540
1.8.3.1.3. XVIII. Yüzyıl 541
1.8.3.1.4. XIX. Yüzyıl 543
1.8.3.2. Tezlik Fiilleri 544
1.8.3.2.1. XVI. Yüzyıl 544
1.8.3.2.2. XVII. Yüzyıl 544
1.8.3.2.3. XVIII. Yüzyıl 545
1.8.3.2.4. XIX. Yüzyıl 545
1.8.3.3. Süreklilik Fiilleri 545
1.8.3.3.1. XVI. Yüzyıl 546
1.8.3.3.2. XVII. Yüzyıl 546

1.8.3.3.3. XVIII. Yüzyıl 546
1.8.3.3.4. XIX. Yüzyıl 547
1.8.3.4. Yaklaşma Fiilleri 547
1.8.3.4.1. XVI. Yüzyıl 547
1.8.3.4.2. XVII. Yüzyıl 547
1.8.3.4.3. XVIII. Yüzyıl 547
1.8.3.4.4. XIX. Yüzyıl 547
1.8.3.5. Yarı Tasviri Filler 548
1.8.3.5.1. XVI. Yüzyıl 548
1.8.3.5.2. XVII. Yüzyıl 548
1.8.3.5.3. XVIII. Yüzyıl 548
1.8.3.5.4. XIX. Yüzyıl 549
1.8.3.6. Başka Tasvir Fiilleri 549
1.8.4. Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller 550
1.8.4.1. XVI. Yüzyıl 551
1.8.4.2. XVII. Yüzyıl 555
1.8.4.3. XVIII. Yüzyıl 560
1.8.4.4. XIX. Yüzyıl 576
1.9. İsim-Fiil Grubu 578
1.9.1. XVI. Yüzyıl 578
1.9.2. XVII. Yüzyıl 579
1.9.3. XVIII. Yüzyıl 581
1.9.4. XIX. Yüzyıl 597
1.10. Sıfat-Fiil Grubu 599
1.10.1. XVI. Yüzyıl 601
1.10.2. XVII. Yüzyıl 601
1.10.3. XVIII. Yüzyıl 605
1.10.4. XIX. Yüzyıl 616
1.11. Zarf-Fiil Grubu 617
1.11.1. XVI. Yüzyıl 619
1.11.2. XVII. Yüzyıl 620
1.11.3. XVIII. Yüzyıl 623

1.11.4. XIX. Yüzyıl 631
1.12. Sayı Grubu 632
1.12.1. XVI. Yüzyıl 632
1.12.2. XVII. Yüzyıl 632
1.12.3. XVIII. Yüzyıl 634
1.12.4. XIX. Yüzyıl 636
1.13. Ünlem Grubu 638
1.13.1. XVI. Yüzyıl 639
1.13.2. XVII. Yüzyıl 639
1.13.3. XVIII. Yüzyıl 641
1.13.4. XIX. Yüzyıl 643
1.14. Bağlama Grubu 644
1.14.1. XVI. Yüzyıl 644
1.14.1.1. "değil" Bağlacı ile Kurulanlar 644
1.14.1.2. "gerekse...gerekse" Bağlacı ile Kurulanlar 645
1.14.1.3. "em (hem)" Bağlacı ile Kurulanlar 645
1.14.1.4. "ila~ile" Bağlacı ile Kurulanlar 645
1.14.1.5. "ne...ne" Bağlacı ile Kurulanlar 645
1.14.1.6. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar 645
1.14.1.7. "ya...ya" Bağlacı ile Kurulanlar 646
1.14.2. XVII. Yüzyıl 646
1.14.2.1. "dahi" Bağlacı ile Kurulanlar 646
1.14.2.2. "değül~dekül" Bağlacı ile Kurulanlar 646
1.14.2.3. "gah...gah" Bağlacı ile Kurulanlar 646
1.14.2.4. "hem...hem" Bağlacı ile Kurulanlar 647
1.14.2.5. "hem" Bağlacı ile Kurulanlar 647
1.14.2.6. "ile" Bağlacı ile Kurulanlar 647
1.14.2.7. "kimi...kimi" Bağlacı ile Kurulanlar 649
1.14.2.8. "kimin...kimin" Bağlacı ile Kurulanlar 649
1.14.2.9. "ne...ne" Bağlacı ile Kurulanlar 649
1.14.2.10. "u, ü, vü" Bağlacı ile Kurulanlar 649
1.14.2.11. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar 650

1.14.2.12. "ya...ya" Bağlacı ile Kurulanlar 652
1.14.3. XVIII. Yüzyıl 652
1.14.3.1. "de/da...de/da" Bağlacı ile Kurulanlar 652
1.14.3.2. "değil~deyil" Bağlacı ile Kurulanlar 652
1.14.3.3. "gah...gah" Bağlacı ile Kurulanlar 652
1.14.3.4. "gerek...gerek" Bağlacı ile Kurulanlar 653
1.14.3.5. "hem...hem" Bağlacı ile Kurulanlar 653
1.14.3.6. "hem" Bağlacı ile Kurulanlar 653
1.14.3.7. "ile~ila~ıla~ula~la~(y)le" Bağlacı ile Kurulanlar 653
1.14.3.8. "mi...mi" Bağlacı ile Kurulanlar 654
1.14.3.9. "u, ü, vu, vü" Bağlacı ile Kurulanlar 655
1.14.3.10. "ve dahi" Bağlacı ile Kurulanlar 656
1.14.3.11. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar 656
1.14.3.12. "veya" Bağlacı ile Kurulanlar 661
1.14.3.13. "ya" Bağlacı ile Kurulanlar 661
1.14.3.14. "ya...yahod" Bağlacı ile Kurulanlar 662
1.14.4. XIX. Yüzyıl 662
1.14.4.1. "değil" Bağlacı ile Kurulanlar 662
1.14.4.2. "ha...ha" Bağlacı ile Kurulanlar 662
1.14.4.3. "ile" Bağlacı ile Kurulanlar 662
1.14.4.4. "u, ü" Bağlacı ile Kurulanlar 662
1.14.4.5. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar 663
1.14.4.6. "ya...yahud" Bağlacı ile Kurulanlar 665
1.15. Kısaltma Grupları 665
1.15.1. Yönelme Grubu 665
1.15.1.1. XVI. Yüzyıl 665
1.15.1.2. XVII. Yüzyıl 665
1.15.1.3. XVIII. Yüzyıl 666
1.15.1.4. XIX. Yüzyıl 668
1.15.2. Bulunma Grubu 669
1.15.2.1. XVI. Yüzyıl 669
1.15.2.2. XVII. Yüzyıl 669

1.15.2.3. XVIII. Yüzyıl 670
1.15.2.4. XIX. Yüzyıl 670
1.15.3. Uzaklaşma Grubu 671
1.15.3.1. XVI. Yüzyıl 672
1.15.3.2. XVII. Yüzyıl 672
1.15.3.3. XVIII. Yüzyıl 673
1.15.3.4. XIX. Yüzyıl 675
1.15.4. İsnat Grubu 676
1.15.4.1. XVI. Yüzyıl 677
1.15.4.2. XVII. Yüzyıl 677
1.15.4.3. XVIII. Yüzyıl 677
1.15.4.4. XIX. Yüzyıl 678
1.15.5. Yükleme Grubu 678
1.15.5.1. XVI. Yüzyıl 679
1.15.5.2. XVII. Yüzyıl 679
1.15.5.3. XVIII. Yüzyıl 679
1.15.5.4. XIX. Yüzyıl 680
1.15.6. Vasıta Grubu 680
1.15.6.1. XVI. Yüzyıl 680
1.15.6.2. XVII. Yüzyıl 680
1.15.6.3. XVIII. Yüzyıl 681
1.15.6.4. XIX. Yüzyıl 681
1.15.7. İlgi Grubu 681
1.15.7.1. XVI. Yüzyıl 682
1.15.7.2. XVII. Yüzyıl 682
1.15.7.3. XVIII. Yüzyıl 682
1.15.7.4. XIX. Yüzyıl 683
1.15.8. Eşitlik Grubu 683
1.15.8.1. XVI. Yüzyıl 683
1.15.8.2. XVII. Yüzyıl 684
1.15.8.3. XVIII. Yüzyıl 684
1.15.8.4. XIX. Yüzyıl 684

İKİNCİ BÖLÜM 685

CÜMLE ÇEŞİTLERİ 685

2.1. Yüklemine Göre Cümleler 685

2.1.1. İsim Cümlesi 688

2.1.1.1. XVI. Yüzyıl 688

2.1.1.2. XVII. Yüzyıl 690

2.1.1.3. XVIII. Yüzyıl 694

2.1.1.4. XIX. Yüzyıl 694

2.1.2. Fiil Cümlesi 696

2.1.2.1. XVI. Yüzyıl 696

2.1.2.2. XVII. Yüzyıl 774

2.1.2.2.1. "Avlamak" Fiilinin Çekimi 774

2.1.2.2.2. "Bakmak" Fiilinin Çekimi 774

2.1.2.2.3. "Barışmak" Fiilinin Çekimi 776

2.1.2.2.4. "Basmak" Fiilinin Çekimi 776

2.1.2.2.5. "Datmak~Tatmak" Fiilinin Çekimi 777

2.1.2.2.6. "Değirmek" Fiilinin Çekimi 778

2.1.2.2.7. "Dimek~Demek" Fiilinin Çekimi 778

2.1.2.2.8. "Eyitmek" Fiilinin Çekimi 779

2.1.2.2.9. "Gelmek" Fiilinin Çekimi 779

2.1.2.2.10. "Iatmak~Yatmak" Fiilinin Çekimi 780

2.1.2.2.11. "İrmek~Ermek" Fiilinin Çekimi 781

2.1.2.2.12. "İşitmek" Fiilinin Çekimi 781

2.1.2.2.13. "İtmek~Etmek" Fiilinin Çekimi 781

2.1.2.2.14. "Kapmak" Fiilinin Çekimi 782

2.1.2.2.15. "Olmak" Fiilinin Çekimi 782

2.1.2.2.16. "Sevmek" Fiilinin Çekimi 787

2.1.2.2.17. "Söylemek" Fiilinin Çekimi 797

2.1.2.2.18. "Susamak" Fiilinin Çekimi 797

2.1.2.2.19. "Üğretmek~Öğretmek" Fiilinin Çekimi 797

2.1.2.2.20. "Yürmek~Görmek" Fiilinin Çekimi 799

2.1.2.2.21. "Yüsürmek?" Fiilinin Çekimi 800
2.1.2.3. XVIII. Yüzyıl 800
2.1.2.3.1. "Almak" Fiilinin Çekimi 800
2.1.2.3.2. "Anmak" Fiilinin Çekimi 801
2.1.2.3.3. "Anılmak" Fiilinin Çekimi 803
2.1.2.3.4. "Atmak" Fiilinin Çekimi 803
2.1.2.3.5. "Bozmak ve Bozulmak" Fiilinin Çekimi 806
2.1.2.3.6. "Buyurmak" Fiilinin Çekimi 806
2.1.2.3.7. "Dilemek" Fiilinin Çekimi 806
2.1.2.3.8. "Dilenmek" Fiilinin Çekimi 808
2.1.2.3.9. "Erimek" Fiilinin Çekimi 808
2.1.2.3.10. "Etmek" Fiilinin Çekimi 810
2.1.2.3.11. "Gömmek ve Gömülmek" Fiilinin Çekimi 812
2.1.2.3.12. "Görmek" Fiilinin Çekimi 812
2.1.2.3.13. "Görülmek" Fiilinin Çekimi 814
2.1.2.3.14. "Kalmak" Fiilinin Çekimi 814
2.1.2.3.15. "Kazmak" Fiilinin Çekimi 815
2.1.2.3.16. "Kazımak" Fiilinin Çekimi 815
2.1.2.3.17. "Kazınmak" Fiilinin Çekimi 817
2.1.2.3.18. "Kotarmak" Fiilinin Çekimi 817
2.1.2.3.19. "Kotarılmak" Fiilinin Çekimi 819
2.1.2.3.20. "Kurmak ve Kurulmak"Fiilinin Çekimi 819
2.1.2.3.21. "Okumak"Fiilinin Çekimi 819
2.1.2.3.22. "Okunmak" Fiilinin Çekimi 822
2.1.2.3.23. "Olmak" Fiilinin Çekimi 822
2.1.2.3.24. "Oynamak" Fiilinin Çekimi 825
2.1.2.3.25. "Ölmek" Fiilinin Çekimi 825
2.1.2.3.26. "Sevmek" Fiilinin Çekimi 827
2.1.2.3.27. "Sevilmek" Fiilinin Çekimi 831
2.1.2.3.28. "Söylemek" Fiilinin Çekimi 833
2.1.2.3.29. "Sürmek ve Sürülmek" Fiilinin Çekimi 834
2.1.2.3.30. "Tanımak" Fiilinin Çekimi 834

2.1.2.3.31. "Uymak" Fiilinin Çekimi 834
2.1.2.3.32. "Uyumak" Fiilinin Çekimi 834
2.1.2.3.33. "Üşümek" Fiilinin Çekimi 834
2.1.2.3.34. "Vermek" Fiilinin Çekimi 835
2.1.2.3.35. "Verilmek" Fiilinin Çekimi 837
2.1.2.3.36. "Vurmak" Fiilinin Çekimi 838
2.1.2.3.37. "Vurulmak" Fiilinin Çekimi 840
2.1.2.3.38. "Yaralamak" Fiilinin Çekimi 840
2.1.2.3.39. "Yaralanmak" Fiilinin Çekimi 842
2.1.2.3.40. "Yürümek" Fiilinin Çekimi 843
2.1.2.4. XIX. Yüzyıl 845
2.1.2.4.1. "Dövmek" Fiilinin Çekimi 845
2.1.2.4.2. "Korkmak" Fiilinin Çekimi 850
2.1.2.4.3. "Kılmak" Fiilinin Çekimi 852
2.1.2.4.4. "Olmak" Fiilinin Çekimi 852
2.1.2.4.5. "Tepmek" Fiilinin Çekimi 855
2.2. Anlamlarına Göre Cümleler 862
2.2.1. Olumlu Cümle 867
2.2.1.1. Olumlu İsim Cümlesi 867
2.2.1.1.1. XVI. Yüzyıl 867
2.2.1.1.2. XVII. Yüzyıl 869
2.2.1.1.3. XVIII. Yüzyıl 871
2.2.1.1.4. XIX. Yüzyıl 874
2.2.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi 875
2.2.1.2.1. XVI. Yüzyıl 875
2.2.1.2.2. XVII. Yüzyıl 877
2.2.1.2.3. XVIII. Yüzyıl 883
2.2.1.2.4. XIX. Yüzyıl 888
2.2.2. Olumsuz Cümle 891
2.2.2.1. Olumsuz İsim Cümlesi 891
2.2.2.1.1. XVI. Yüzyıl 891
2.2.2.1.2. XVII. Yüzyıl 892

2.2.2.1.3. XVIII. Yüzyıl 894
2.2.2.1.4. XIX. Yüzyıl 895
2.2.2.2. Olumsuz Fiil Cümlesi 896
2.2.2.2.1. XVI. Yüzyıl 896
2.2.2.2.2. XVII. Yüzyıl 897
2.2.2.2.3. XVIII. Yüzyıl 899
2.2.2.2.4. XIX. Yüzyıl 901
2.2.3. Soru Cümlesi 902
2.2.3.1. XVI. Yüzyıl 904
2.2.3.1.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler 904
2.2.3.1.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler 905
2.2.3.1.2.1. "Hangi" ile Kurulan Cümleler 905
2.2.3.1.2.2. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler 905
2.2.3.1.2.3. "Ne" ile Kurulan Cümleler 905
2.2.3.1.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler 906
2.2.3.1.3.1. "Handa" ile Kurulan Cümleler 906
2.2.3.1.3.2. "Kandan" ile Kurulan Cümleler 906
2.2.3.1.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler 906
2.2.3.1.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler 906
2.2.3.1.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler 907
2.2.3.1.4.1. "Ne kadar" ile Kurulan Cümleler 907
2.2.3.1.4.2. "Nice" ile Kurulan Cümleler 907
2.2.3.1.4.3. "Niçin" ile Kurulan Cümleler 907
2.2.3.1.5. Vurgu ile Yapılan Soru Cümleleri 907
2.2.3.2. XVII. Yüzyıl 908
2.2.3.2.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler 908
2.2.3.2.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler 909
2.2.3.2.2.1. "Kaç" ile Kurulan Cümleler 909
2.2.3.2.2.2. "Kangı" ile Kurulan Cümleler 909
2.2.3.2.2.3. "Ne" ile Kurulan Cümleler 909
2.2.3.2.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler 910

2.2.3.2.3.1. "Kande~Kanda~Handa" ile Kurulan Cümleler 910
2.2.3.2.3.2. "Kangı" ile Kurulan Cümleler 910
2.2.3.2.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler 910
2.2.3.2.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler 910
2.2.3.2.3.5. "Nereye" ile Kurulan Cümleler 911
2.2.3.2.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler 911
2.2.3.2.4.1. "Kaçan" ile Kurulan Cümleler 911
2.2.3.2.4.2. "Neden" ile Kurulan Cümleler 911
2.2.3.2.4.3. "Ne (ile)" ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.2.4.4. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.2.4.5. "Neye (Niye)" ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.2.4.6. "Nice" ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.2.4.7. "Niçün" ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.3. XVIII. Yüzyıl 912
2.2.3.3.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler 912
2.2.3.3.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler 916
2.2.3.3.2.1. "Hangi" ile Kurulan Cümleler 916
2.2.3.3.2.2. "Kaç" ile Kurulan Cümleler 916
2.2.3.3.2.3. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler 917
2.2.3.3.2.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler 917
2.2.3.3.2.5. "Ne Şekil (Nasıl)" ile Kurulan Cümleler 917
2.2.3.3.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler 917
2.2.3.3.3.1. " Handan" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.2. "Kande~ Handa" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.3. "Kangı~Hangı" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.4. "Kaç" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.5. "Kim" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.6. "Ne" ile Kurulan Cümleler 918
2.2.3.3.3.7. "Nerde~Nerede~Nerade" ile Kurulan Cümleler 920
2.2.3.3.3.8. "Nerden~Nereden" ile Kurulan Cümleler 920

2.2.3.3.3.9. "Nere" ile Kurulan Cümleler 921
2.2.3.3.3.10. "Nereye" ile Kurulan Cümleler 921
2.2.3.3.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler 921
2.2.3.3.4.1. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler 921
2.2.3.3.4.2. "Ne" ile Kurulan Cümleler 921
2.2.3.3.4.3. "Nedan" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.4. "Nereden" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.5. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.6. "Ne Sebebden" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.7. "Ne Zaman" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.8. "Nice~Niçe" ile Kurulan Cümleler 922
2.2.3.3.4.9. "Niçin~Ne İçin" ile Kurulan Cümleler 923
2.2.3.3.5. Soru Edatı ile Kurulan Cümleler 923
2.2.3.3.6. Vurgu ile Yapılan Soru Cümleleri 923
2.2.3.3.7. Soru İfade Eden Cümleler 923
2.2.3.4. XIX. Yüzyıl 924
2.2.3.4.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler 924
2.2.3.4.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler 926
2.2.3.4.2.1. "Kaç" ile Kurulan Cümleler 926
2.2.3.4.2.2. "Ne" ile Kurulan Cümleler 927
2.2.3.4.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler 927
2.2.3.4.3.1. "Hangı~Kangı~Kangi" ile Kurulan Cümleler 927
2.2.3.4.3.2. "Kaç" ile Kurulan Cümleler 927
2.2.3.4.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler 927
2.2.3.4.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler 928
2.2.3.4.3.5. "Nerede" ile Kurulan Cümleler 929
2.2.3.4.3.6. "Nereden" ile Kurulan Cümleler 929
2.2.3.4.3.7. "Nereden" ile Kurulan Cümleler 929
2.2.3.4.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler 929
2.2.3.4.4.1. "Nasıl~Ne Asıl" ile Kurulan Cümleler 929
2.2.3.4.4.2. "Neden~Nedan" ile Kurulan Cümleler 930

2.2.3.4.4.3. "Ne Diyü" ile Kurulan Cümleler 930
2.2.3.4.4.4. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler..... 930
2.2.3.4.4.5. "Ne Sebebden" ile Kurulan Cümleler..... 930
2.2.3.4.4.6. "Ne Türlü" ile Kurulan Cümleler 930
2.2.3.4.4.7. "Nice~Niçe" ile Kurulan Cümleler..... 930
2.2.3.4.5. Soru Edatı ile Kurulan Cümleler 931
2.2.4. Emir Cümlesi 931
2.2.4.1. XVI. Yüzyıl 934
2.2.4.2. XVII. Yüzyıl..... 935
2.2.4.2.1. Emir Çekimleri Verilen Fiiler..... 938
2.2.4.2.1.1. Avlamak..... 938
2.2.4.2.1.2. Bakmak 938
2.2.4.2.1.3. Datmak (Tatmak)..... 938
2.2.4.2.1.4. Gelmek..... 938
2.2.4.2.1.5. Olmak 938
2.2.4.2.1.6. Sevmek 939
2.2.4.2.1.7. Söylemek 940
2.2.4.2.1.8. Vgretmek (öğretmek) 940
2.2.4.2.1.9. Iatmak (yatmak)..... 941
2.2.4.3. XVIII. Yüzyıl..... 941
2.2.4.4. XIX. Yüzyıl 944
2.2.4.4.1. Emir Çekimleri Verilen Fiiler..... 947
2.2.4.4.1.1. Dogmek (Dövmek) 947
2.2.4.4.1.2. Kormak 947
2.2.4.4.1.3. Olmak 947
2.2.4.4.1.4. Tepmek 947
2.2.5. Ünlem Cümlesi..... 948
2.2.5.1. XVI. Yüzyıl 948
2.2.5.2. XVII. Yüzyıl..... 949
2.2.5.3. XVIII. Yüzyıl..... 949
2.2.5.4. XIX. Yüzyıl 949
2.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler..... 949

2.3.1. Kurallı Cümle 950
2.3.1.1. XVI. Yüzyıl 951
2.3.1.2. XVII. Yüzyıl 954
2.3.1.3. XVIII. Yüzyıl 957
2.3.1.4. XIX. Yüzyıl 959
2.3.2. Devrik Cümle 961
2.3.2.1. XVI. Yüzyıl 961
2.3.2.1.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri 963
2.3.2.2. XVII. Yüzyıl 964
2.3.2.2.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri 966
2.3.2.3. XVIII. Yüzyıl 967
2.3.2.3.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri 968
2.3.2.4. XIX. Yüzyıl 968
2.3.2.4.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri 971
2.4. Yapılarına Göre Cümleler 971
2.4.1. Basit Cümle 971
2.4.1.1. XVI. Yüzyıl 972
2.4.1.2. XVII. Yüzyıl 975
2.4.1.3. XVIII. Yüzyıl 978
2.4.1.4. XIX. Yüzyıl 980
2.4.2. Birleşik Cümle 983
2.4.2.1. Şartlı Birleşik Cümle 983
2.4.2.1.1. XVI. Yüzyıl 986
2.4.2.1.1.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle ... 987
2.4.2.1.1.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle 988
2.4.2.1.1.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar 988
2.4.2.1.1.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller 988
2.4.2.1.1.4.1. Gelmek 988
2.4.2.1.1.4.2. Komak 988
2.4.2.1.1.4.3. Sevmek 988
2.4.2.1.2. XVII. Yüzyıl 989
2.4.2.1.2.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle ... 990

2.4.2.1.2.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle 991
2.4.2.1.2.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar 991
2.4.2.1.2.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller 991
2.4.2.1.2.4.1. Bakmak 991
2.4.2.1.2.4.2. Datmak (Tatmak) 993
2.4.2.1.2.4.3. Olmak 993
2.4.2.1.2.4.4. Sevmek 994
2.4.2.1.2.4.5. Bağlamak, Öğretmek, Yatmak ve Varmak 998
2.4.2.1.3. XVIII. Yüzyıl 998
2.4.2.1.3.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle . 1001
2.4.2.1.3.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle 1002
2.4.2.1.3.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar 1002
2.4.2.1.3.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller 1003
2.4.2.1.3.4.1. Atmak 1003
2.4.2.1.3.4.2. Almak 1003
2.4.2.1.3.4.3. Anmak 1004
2.4.2.1.3.4.4. Bakmak 1006
2.4.2.1.3.4.5. Dilemek 1006
2.4.2.1.3.4.6. Erimek 1008
2.4.2.1.3.4.7. Etmek 1010
2.4.2.1.3.4.8. Getirmek 1011
2.4.2.1.3.4.9. Görmek 1011
2.4.2.1.3.4.10. İnanmak 1013
2.4.2.1.3.4.11. Kazımak 1014
2.4.2.1.3.4.12. Kotarmak 1016
2.4.2.1.3.4.13. Okumak 1018
2.4.2.1.3.4.14. Olmak 1020
2.4.2.1.3.4.15. Oynamak 1022
2.4.2.1.3.4.16. Ölmek 1022

2.4.2.1.3.4.17. Sevmek 1023
2.4.2.1.3.4.18. Sevilmek 1027
2.4.2.1.3.4.19. Söylemek 1029
2.4.2.1.3.4.20. Üşümek 1030
2.4.2.1.3.4.21. Vermek 1030
2.4.2.1.3.4.22. Vurmak 1032
2.4.2.1.3.4.23. Yakmak 1034
2.4.2.1.3.4.24. Yaralamak 1034
2.4.2.1.3.4.25. Yürümek 1037
2.4.2.1.3.5 "Değil, Var ve Yok"un Şart Çekimi 1039
2.4.2.1.4. XIX. Yüzyıl 1040
2.4.2.1.4.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle . 1041
2.4.2.1.4.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle 1041
2.4.2.1.4.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar 1042
2.4.2.1.4.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller 1042
2.4.2.1.4.4.1. Döğmek (Dövmek) 1042
2.4.2.1.4.4.2. Gelmek 1044
2.4.2.1.4.4.3. Gitmek 1044
2.4.2.1.4.4.4. Bakmak 1045
2.4.2.1.4.4.5. Korkmak 1045
2.4.2.1.4.4.6. Olmak 1046
2.4.2.1.4.4.7. Okumak 1046
2.4.2.1.4.4.8. Tepmek 1046
2.4.2.1.4.5. "Değil, Var ve Yok"un Şart Çekimi 1048
2.4.2.2. İç İçe Birleşik Cümle 1048
2.4.2.2.1. XVI. Yüzyıl 1048
2.4.2.2.2. XVII. Yüzyıl 1048
2.4.2.2.3. XVIII. Yüzyıl 1049
2.4.2.2.4. XIX. Yüzyıl 1050
2.4.2.3. Ki'li Birleşik Cümle 1051

2.4.2.3.1. XVI. Yüzyıl 1056
2.4.2.3.1.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1057
2.4.2.3.1.2. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler 1058
2.4.2.3.2. XVII. Yüzyıl 1058
2.4.2.3.2.1. "ta ki" Bağlacı ile Kurulan Ki'li Birleşik Cümleler 1061
2.4.2.3.2.2. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1061
2.4.2.3.2.2.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1062
2.4.2.3.2.3. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler 1063
2.4.2.3.3. XVIII. Yüzyıl 1063
2.4.2.3.3.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1068
2.4.2.3.3.1.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1068
2.4.2.3.3.2. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler 1069
2.4.2.3.4. XIX. Yüzyıl 1069
2.4.2.3.4.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1071
2.4.2.3.4.1.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar 1071
2.4.2.4. Çün'lü Birleşik Cümle 1071
2.4.2.4.1. XVI. Yüzyıl 1072
2.4.2.4.2. XVII. Yüzyıl 1072
2.4.2.4.3. XVIII. Yüzyıl 1072
2.4.2.4.4. XIX. Yüzyıl 1073
2.4.2.5. Haçan'lı (Kaçan'lı) Birleşik Cümle 1073
2.4.2.6. Girişik Birleşik Cümle 1074
2.4.2.6.1. XVI. Yüzyıl 1074
2.4.2.6.2. XVII. Yüzyıl 1075

2.4.2.6.3. XVIII. Yüzyıl 1081
2.4.2.6.4. XIX. Yüzyıl 1090
2.4.3. Sıralı Cümle 1092
2.4.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle 1093
2.4.3.1.1. XVI. Yüzyıl 1093
2.4.3.1.2. XVII. Yüzyıl 1095
2.4.3.1.3. XVIII. Yüzyıl 1098
2.4.3.1.4. XIX. Yüzyıl 1104
2.4.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle 1105
2.4.3.2.1. XVI. Yüzyıl 1106
2.4.3.2.2. XVII. Yüzyıl 1107
2.4.3.2.3. XVIII. Yüzyıl 1110
2.4.3.2.4. XIX. Yüzyıl 1120
2.4.4. Bağlı Cümle 1121
2.4.4.1. XVI. Yüzyıl 1124
2.4.4.2. XVII. Yüzyıl 1124
2.4.4.3. XVIII. Yüzyıl 1128
2.4.4.4. XIX. Yüzyıl 1141
2.4.5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle 1143
2.4.6. Eksiltili Cümle 1143
2.4.6.1. XVI. Yüzyıl 1144
2.4.6.2. XVII. Yüzyıl 1144
2.4.6.3. XVIII. Yüzyıl 1146
2.4.6.4. XIX. Yüzyıl 1151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 1154

3. KALIP SÖZLER 1154

3.1. Hayır Dualar 1154

3.1.1. Ahirette İyilik Dilekleri 1154
3.1.2. Bir Felakete Uğramış Kişiye 1154
3.1.3. Bir Yerden Gidene veya Bir Yerden Dönene 1154
3.1.4. Bolluk ve Zenginlik Dilekleri 1156

3.1.5. Dînî Bakımdan İyi Olmakla İlgili Dualar 1156
3.1.6. Ev ve Aile Yaşamı İle İlgili Dilekler 1156
3.1.7. İsteklerin Kabulü İçin Dualar 1156
3.1.8. İş İçin Yapılan Dualar 1156
3.1.9. İyilik Dileme 1157
3.1.10. Koruyucu Dilekler 1157
3.1.11. Kötü Kişilerden Korunmak İçin 1158
3.1.12. Mutlu ve Güzel Bir Yaşam Dileği 1158
3.1.13. Sağlık Dileme 1158
3.1.14. Şükretme Anlamı Taşıyanlar 1158
3.1.15. Tebrik Etme Amacıyla Dualar 1159
3.1.16. Teşekkür Etme 1159
3.1.17. Uzun Ömür Dilekleri 1159
3.1.18. Yemek İçmekle İlgili 1160
3.2. Beddualar 1160
3.2.1. Çeşitli Belalara Uğramakla İlgili Olanlar 1160
3.2.2. Ettiğini Çekmek Anlamında Beddualar 1160
3.2.3. Ölümü Dileyen Beddualar 1161
3.2.4. Kişinin Dert Sahibi Olmasını Dileyen Beddualar 1161
3.3. Yeminler ve Söz Vermeler 1161
3.3.1. Değer Verilen Bir Şey Üzerine Yeminler 1161
3.4. Günlük Hayatta Kullanılan Çeşitli Kalıp Sözler 1162
3.4.1. Selamlaşma Sözleri 1162
SONUÇ 1164
KAYNAKÇA 1167
ÖZGEÇMİŞ 1180

KISALTMALAR LİSTESİ

Genel Kısaltmalar

a.	Aktarma
ar.	Arapça
d.	Doğrusu
dip.	Dipnot
dym.	Deyim
f.	Farsça
fr.	Fransızca
grş.	Giriş
hlk.	Halk dili
iç.	İçindekiler
ing.	İngilizce
it.	İtalyanca
lat.	Latince.
md.	Madde
t.	Tatarca
t2	İkinci telaffuz
u.	Uygurca

Eser ve Yazar Kısaltmaları

A	Regola del parlare turcho (Flippo Argenti)
ADA	Floransalı Flippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi (Milan Adamović)
B	De Turcarum Moribus Epitome (Bartholomeo Georgieviz)
C	Primi Principi Della Grammatica Turca (C. Comidas Carbognano)
D	A Grammar of the Turkish Language (Kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥṣîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî) (Arthur Lumley Davids)

DER	Derleme Sözlüğü
DEV	Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat (Ferit Devellioğlu)
DİV	Divanü Lugat-it-Türk
ERN	Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (Hasan Eren)
GIL	The Turkish Grammar of Thomas Vaughan (Erika Hitzigrath Gilson)
GOL	Turkish Lexical Content in Dittionario della lingua Italiana Turchesca by Giovanni Molino (1641) (Ewa Siemieniec-Gołaś)
GÜL	Köken Bilgisi Sözlüğü (Tuncer Gülensoy)
HAC	Türk Dilinde Edatlar (Necmettin Haceminoğlu)
HN	Hümāyūn-nāme
KAM	Kamus-ı Türki
KAR	Bernardo da Parigi'nin Söz Kitabı 400 Yıllık İtalyanca-Türkçe Sözlük (Yavuz Kartallıoğlu)
KB (1979)	Kutadgu Bilig İndeks
KB (2007)	Kutadgu Bilig Metin
LEX	A Turkish and English Lexicon
M	Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae Institutiones Seu Grammatica Turcica (F. à Mesgnien Meninski)
Mes	Mesihi'den
MEY	Dictionnaire Turc-Français (A. C. Barbier de Meynard)
Mg	Institutionum Linguae Turcicae (Hieronymo Megiser)
MgThe	Thesaurus Polyglottus vel Dictionarium Multilingve (Hieronymo Megiser)
Mlex	Thesaurus Lingarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae Lexicon Turcico-Arabico-Persicum I-III (F. à Mesgnien Meninski)
OAD	The New Oxford American Dictionary
R	A Simplified Grammar of the Ottoman-Turkish Language (Sir James W. Redhouse)
S	Grammatica Linguae Turcicae In Quinque Partes Distributa (Gulielmo Seaman)
STACfars	Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü (Stanisław Stachowski)

STACpol	Glosariusz Turecko-Polski (Stanisław Stachowski)
STACslow	Slownik Historyczny Turcyzmow W Jezyku Polskim (Stanisław Stachowski)
STACvig	Lexique Turc Dans Le Vocabulaire (Stanisław Stachowski)
STE	17. Yüyıla Ait Bir Türk Atasözü Koleksiyonu (Heidi Stein)
STEIN	A Comprehensive Persian-English Dictionary (F. Steingass)
Ş	Lügat-i Şahidi'den
TAN	Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğü ve Halk Türkçesi (Asım Tanış)
TS	Türkçe Sözlük
TUL	17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı (Mertol Tulum)
V	A Grammar of the Turkish Language (Thomas Vaughan)
Vg	Élémens De La Langue Turque (M. Viguier)
YTS	Yeni Tarama Sözlüğü
ZAJ	Glosy Tureckie W Zabytkach Staropolskich, I Katechizacja Turecka Jana Herbiniusa (Ananiasz Zajaczkowski)
ZSU	A török kor emléke a magyar szókincsben, Körösi Csoma Kiskönyvtár (Kakuk Zsuzsa)

GİRİŞ

Çeviri yazılı metinler Batılı yazarların Türkçeyi öğrenmek ve kendi insanlarına öğretmek amacıyla yazdığı konuşma kılavuzları, sözlükler ve gramerlerdir. Bu eserlerin yanında, Osmanlı coğrafyasında bir şekilde bulunmuş veya bu bölgeye ilgi duyan Batılı yazarlar, bazı seyahatname veya hatırat tarzı eserlerinde de çeviri yazılı olarak kısa Türkçe metinlere, bazen de küçük sözlüklere yer vermişlerdir. Bu metinlerde geçen Türkçe kelimeler, yazarlar tarafından kendi dilinin imkanları nispetinde, Osmanlı imlasının sınırlayıcılığına bağlı olmadan Latin, Grek, Kiril gibi alfabe sistemleri[1] ile yazılmış, böylelikle kalıplaşmış Osmanlı imlasından tespit edilemeyen bazı kelimelerin telaffuzları duyulduğu şekilde metne aktarılmaya gayret edilmiştir (Develi, 2006:51)[2]. Bunun içindir ki bu metinler "çeviri yazılı", bir diğer adıyla transkripsiyon metinleri ya da transcribed texts, olarak adlandırılmıştır.

Çeviri yazılı metinlerin yazılmasının önemli nedenlerinden biri olarak Osmanlı'nın Hristiyan dünyası ile olan ticari ve dolaylı olarak da siyasi ilişkilerini gösterebiliriz. İmparatorluğun 1569'a kadar ticari ilişkilerini başta Venedik olmak üzere, İtalyan devletleri yürütmekteydi. İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında Venediklilere verdiği kapitülasyonlar ile Venedikli tüccarlar imparatorlukta serbestçe ticaret yapma ve İstanbul'da bir balyos (bailo) bulundurma hakkına sahip olmuşlardı (İnalcık, 2009:141). Bu ilişkiler doğal olarak Venediklileri Türkçe öğrenmeye itmiş, bu amaçla Venedik Cumhuriyeti resmî olarak 1551'den itibaren, Senato'nun uygun gördüğü gençleri İstanbul'a Türkçe eğitimi için yollamaya başlamıştır. Türkçe eğitimi alan bu gençlere ise *giovani della lingua* denilmiştir. (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:19). 1463'te Osmanlı İmparatorluğu ile Venedik arasında başlayan savaş ticarette de etkisini göstermiş, bu defa Fatih Sultan Mehmet

[1] Bu kitaplardan bazıları Türkçe konuşulan topraklarda yazılmıştır. Mesela "etnik kökenleri ihtilaflı olan Karamanlılar, Türkçe konuşan Ortadokslardı" ve 17. yüzyılda dahi metinlerini Grek alfabesi ile yazıyorlardı (Develi, 2006:32).

[2] Bu konuyla ilgili, bazı çeviri yazılı metinlerde Türkçenin ünlüleri ve ünsüzlerinin nasıl karşılandığı üzerine Dr. Yavuz Kartallıoğlu'nun yaptığı iki çalışma bulunmaktadır. Bilgi için bkz. (Kartallıoğlu, 2010b) ve (Kartallıoğlu, 2010c).

Dubrovnik ve Floransa'ya da ekonomik imtiyazlar tanımıştı. Bu dönemde imparatorlukla ticaret yapan elli kadar Floransalı aile bulunmaktaydı (İnalcık, 2009:141). Muhtemelen bunlardan birine mensup olan ve İstanbul'da dokuz yıl kadar yaşadığı bilinen İtalyan balyosu Floransalı *Filippo Argenti* Türkçe öğretimi için bilinen ilk çeviri yazılı metni yazmıştır. Yazma hâlinde bulunan *Regola del parlare turcho* (Türkçenin konuşma kuralları) adlı eserin kopyaları bu dönemde herhâlde tüccarlar arasında elden ele dolaşmaktaydı. İtalyanların ticarette olan bu üstünlüğünü 18 Ekim 1569 tarihinde Kanuni Sultan Süleyman'ın verdiği kapitülasyonlarla Fransızlar almış, bunu takip eden yıllarda bu haklar İngiltere (1580) ve Hollanda (1612) gibi devletlere de örnek teşkil etmiştir (İnalcık, 2009:143). Çeviri yazılı metinlerin bir kısmının Fransızlar tarafından yazıldığını göz önüne aldığımızda özellikle bu yıllardan itibaren Fransa ile başlayan ticari ve siyasi ilişkilerde Türkçenin yine ön plana çıktığı görülebilir. Venedik modelini benimseyen Fransızlar da "*enfants de langue* ya da *jeunes de langue*" adını verdikleri dil oğlanları okulunu XVI. Louis'in nazırı Jean-Baptiste Colbert'in teşvikiyle ve Marsilya ticaret odasının isteğiyle 18 Kasım 1669 tarihinde kurmuşlardır. Krallık meclisinin "bir dil oğlanları" koleji kurmak kararını açıklayan 18 Kasım 1669 tarihli belgede tercümanların Fransız tabiiyetinden olmaları, her üç yılda bir 9-10 yaşlarında altı gönüllü gencin Marsilya ticaret odasının giderlerini karşılamak üzere İstanbul ve İzmir'de bulunan Kapülsenlerinin yanına gönderileceği yazmaktaydı (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:19-21).

Ticaret ve siyaset dışında Osmanlı Türkçesinin öğrenilme çabasını gerektiren diğer faktör ise imparatorluğun sınırdaşı olan birtakım devletlerin Türkçeyi öğrenmeyi Osmanlı'ya karşı askerî bir üstünlük için gerekli nedenlerden biri olarak saymaları gösterilebilir. Bir örnek olması bakımından Saksonya Krallığı seçmeni (elector), tarihçi ve bir dönem Leipzig Üniversitesi profesörlüğü (Dilâçar, 1970:200) de yapan *Hieronymo Megiser*'in 1612'de basılan *Institutionum Linguae Turciae Libri*

Quatuor (Türk Dilinin Esaslarıyla İlgili Dört Kitap) adlı eserinin ithaf yazısında geçen şu cümleler manidardır[3]:

> "Zira nasıl da seçkin ve şerefli ve büyük bir övgüye layık, insan yaşamının bütün evreleri için nasıl da yararlı ve nihayet savaşta ve barışta, yurtta ve yurt dışında başka dillerin mutlaka gerekli olduğu kadar, özellikle bu bizim yüzyılımızda, Türk Dilinin de bilgisi ve kavranması (uzmanlığı) nasıl da gereklidir."
>
> (...)
>
> "İsmi 2. Otho olan Roma İmparatoru, Apulia'da Greklerle ve Sarakenlerle yaptığı savaşta (MS 982) düşmanların tuzaklarıyla durdurulunca, Yunanca bildiği için ve düşmanlarla konuştuğunda bu dili kullandığı için, onları öyle yanılttı ki onun Cermen olduğunu, hatta dahası imparatorun ta kendisi olduğunu anlamayarak fidyeyle kolayca serbest bırakılmasına izin verdiler. Ve Grek dilini bilmesi İmparator'a bir dereceye kadar öyle yararlı olur ki, böylece özgürlüğünü ve yaşamını düşmanların zorbalığından sağ salim kurtarmış olur. Bu dili bilmeseydi, onun yaşamı üzerine çoktan pazarlığa oturulurdu. Bizim zamanımızda, Pannonia'nın o çok sağlam ve çok iyi tahkim edilmiş istihkamı Iaurinum [Yanıkkale], cebren ve savaşta gösterilen cesaretle olmaktan daha çok, bizimkilerden bazılarının (bizim ülkemizden bazı kişilerin) ihaneti ve vefasızlığı ile Türkler tarafından ele geçirilmiş [29 Eylül 1594][4] ve artık Hristiyan Devletinin selameti ve İmparatorluğun haysiyeti tehlikenin doruk noktasında alt üst olurken, nihayet bazı hafif silahlı askerler (halk dilinde Husari demek adettir) Türk lehçesini bilip bu dilin yardımıyla, Tanrının izniyle, Iaurinum'un geri alınmasını [29 Mart 1598][5] başarılı bir biçimde sağlayıp ve müttefiklerin askeri birlikleri tarafından ve ordunun geri kalanı tarafından desteklenerek tüm Hristiyan dünyasının inanılmaz coşkusuyla başarılmış bir iş bahşederek, bu yer hiçbir

---

[3] Latince olan bu eserin ithaf yazısını Türkçeye aktaran sayın Prof. Dr. Bedia Demiriş Hanım'a tercümeyi benimle paylaştığı için şükranlarımı belirtmek isterim.

[4] Burada sözü geçen olay Sinan Paşa'nın Yanıkkale'yi almasıdır (bkz. İnalcık, 2009:221).

[5] Megiser Yanıkkale ile ilgili başka bir tarihi hatırlatıyor. Avusturyalılar 29 Mart 1598'de Yanıkkale'yi geri almıştır (bkz. İnalcık, 2009:222).

güç kullanmaksızın, hiçbir hileye başvurmaksızın düşmanın boğazından kurtarılabilmiştir."

Sözlük ve gramer olarak yazılan çeviri yazılı metinlerin dışında Osmanlı coğrafyasını ele alan, burada yaşayan halkın gündelik yaşamını konu edinen birtakım hatırat veya gezi yazılarında da dörtlükler, bazı yer adları, dualar, Osmanlı günlük konuşmasına ait kalıp sözler vs. çeviri yazılı olarak verilmektedir. Bu tarz eserlerin en erken örnekleri arasında Niğbolu Savaşında (1396) Yıldırım Bayezid'e esir düşen bir Alman asilzadesi Johannes Schiltberger'in 1405'te[6] yazdığı otuz yıllık esaret macerasını anlatan *Als Sklave im Osmanischen Reich und bei den Tataren: 1394-1427* (Türkler ve Tatarlar Arasında: 1394-1427)[7] gösterilebilir. Bu kitapta çeviri yazılı olarak verilen şu dua metni ilk *Codex Cumanicus*'ta (1300) olmak üzere *Bartholomeo* (1553), *Megiser* (1612), *Bohemius* (1650), *Herbinius* (1675), *Wieczorkowski* (1727)'de bulunur (Zajaczkowski, 1948:64).

Babamoz, hanghe gugtesson chuduss olssun ssenungh, adun gelsson, ssenung memlechetun, olssum ssenungh isstedgunh nycse gugthe vle gyrde Echamegumozi hergunon vere bize bugun, hem bassa bize borsligomozi nycse bizde baslaruz borsetigleremozi hem yedma byzegeheneme, de churtule bizy iaramazdan, Amen. (141)

[Babamız hangi göktesin. Kuds[8] olsun senin adın. Gelsin senin memleketin. Olsun senin istediğin nice gökte ve yerde dahi. Hergünün[9] ekmeğimizi ver bize bugün. Hem ba(ğı)şla bize borçluğumuzu. Nice biz de ba(ğı)şlarız borç et(t)iklerimizi[10]. Hem yıdma bizi cehenneme de kurtula[11] bizi yaramazdan. Amin]

---

[6] Zajaczkowski'ye göre eser 1405 tarihlidir (Zajaczkowski, 1948:64). Zajaczkowski muhtemelen kitabın yazım tarihini vermektedir. Çünkü eserin bilinen ilk baskısı R. Peters'e göre 1460'ta Augsbug'da yapılmıştır (Schiltberger, 1997:18).

[7] Kitap, *Turgut Akpınar* tarafından Türkçeye aktarılmıştır: Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1997.

[8] kutsallık, mübareklik.

[9] hergünki.

[10] borçlularımızı.

[11] kurtar.

Bugün Batı Türkçesi için önemli bir kaynak olan çeviri yazılı metinler, Osmanlı Türkçesinde yazı ve imla arasındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Mesela, 16. yüzyılda *Argenti'*nin yazdığı eserden alınan şu kelimelerdeki benzeşmeleri Arap harfli imladan tespit etmek mümkün değildir: *Arxetterúrum.* [Arz ettırırum.], *(A132,II 239a) Ascilatterúrum.* [Aşılattırurum]. (A133,II 133a). Ettirgenlik ekinin sekiz farklı söylenişi varken bu ek Osmanlı Türkçesi yazımında tek şekilli olarak yazılagelmiştir (Tulum, 2009:346). Bu gibi metinlerde harflerin ses değerlerine bağlı kalınmadan kelimelerin doğrudan telaffuzlarının verilmesi, bunları imla kalıplaşması meselesini açıklamakta başvurulacak önemli bir kaynak hâline getirmektedir (Duman, 1995a:2). Bu hâliyle çeviri yazılı eserlerden hareketle ses ve şekil bilgisini inceleyen bir hayli çalışma yapılmıştır.

Çeviri yazılı kitaplarda geçen söz dizimi malzemesi ise üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. Özellikle çeviri yazılı gramerlerde verilen cümle örnekleri, konuşma dilinden yapılan alıntılar, hatta bazı eserlerin sonunda verilen kısa sözlükler o gün için Türkçe bilmenin de sınırlarını göstermektedir. Çünkü bu kitaplar bir yabancı gözüyle başka bir yabancıya Türkçe öğretmek gayesini gütmektedir. Kitaplarda verilen örnekler kimi zaman günlük hayatın işleyişine ışık tutar mahiyettedir. *Bartholomeo Georgieviz*'in *De Turcarum Moribus Epitome* (1553) (Türklerin Adetleri Üzerine Bir Özet) adlı kitabında bir Türk ile bir Hristiyan arasındaki şu konuşmayı örnek olması bakımından veriyoruz:

T.:Türk; H.:Hristiyan

(I)

T.- Handa gidertsen [gidersen] bre Giaur [Gavur]?

H.- stambola giderum Tsultanum [Sultanum].

T.- Ne issum [işun] var bu memleketten?

H.- Bezergenlik ederum, Affendi. Maslahatom, var, anadolda. (69)

T.- Ne habar scizum [sizun] girlerden [yirlerden]?

H.- Hits [hiç] neste [nesne] bilmezom tsaa [sa_na] dimege.

T.- Gioldassum [yoldaşun] varmi tsenumle [senunle]?

H.- Ioch [yoh], Ialanuz [yalanuz], gheldum [geldum].

T.- Benumle gelutmitsun [gelurmisun]?

H.- Irachmider [ırakmider] tsenum [senun] iataghom [yatağon]? (70)

T.- Iachènder [yakender] bundan gustercim tsaa [sa_na].

H.-Gel ghusteriuere [gusterivere] Allaha tseuertson [severson].

T.- Kalch [kalk] iochari [yokari] tur bonda.

H.- Hanghi darafdan der bilmezum.

T.- Tsag [sağ] eline bacha [baha] ghun doghutsine [gun dogusine].

H.- Bir buch [$bu_{yu}k$] evv atsarghibi [asar gibi] gurunur, omider? (71)

T.- Gercsekson oder, iaken [yaken] deghilmi?

(II)

H.- Allaha tsmarladoch [$_ı$smarladoh] tseni Ben oraa gitmezom.

T.- Bre neden korkartsŏ? nitcie [$niçe_n$] gelmetsŏ?

H.- Benum iolum [yolum] oraa deghelder.

T.- Vargeth [var get] tsagloga [sagloğa] eier [eyer] ghelmeson [gelmeson]. (72)

H.- Gegsien hair oltson [gecen hayr olson].

T.- Aghbate [ağbate] hair oltson. Ben kurtuldom tsoch [çok] succur [şukur] Allaha. (73)

Bu gibi konuşma cümlelerine Thomas Vaughan (A Grammar of the Turkish Language-1709), M. Viguier (Elemens de Langue Turque-1790) gibi yazarlar da kitaplarında büyük yer ayırırlar. Bunun yanı sıra atasözleri, deyimler sözlü dilin; *Hümâyûn-nâme*'den, *Kutadgu Bilig*'den, *Mesihî*'nin beyitlerinden alıntılar yahut bir "temessük (borç senedi)" örneği yazılı dilin bu eserlere yansımasını gösterir.

Bugüne kadar bazı tarihî metinler üzerinde söz dizimi çalışmaları yapıldı. Genellikle tek metin üzerinde yapılan bu çalışmaların Türkçenin söz dizimi yapısı hakkında fikirler vermesine rağmen dinî, edebî veya ilmî, tercüme veya telif olmasının tarihî söz dizimi çalışmalarında farklı sonuçlar da verebileceğini göz önünde tutmak gerekir. Çeviri yazılı metinler üzerinde böyle bir söz dizimi çalışmasının nedeni ise bu eserlerden Türkçe cümle yapısının daha rahat takip edilebileceği düşüncesidir. Çalışmamızı sınırladığımız 16-19. yüzyılda özellikle

konuşma metinlerini ihtiva eden ve ulaşabildiğimiz on farklı çeviri yazılı metinde geçen Türkçe cümle malzemesi üzerinde çalışılmıştır. Şüphesiz bu kitaplar bizim incelediklerimizle sınırlı olmayıp bunlar haricinde yabancılar tarafından muhtelif tarihlerde yazılmış birçok çeviri yazılı metin de bulunmaktadır[12]. Bunlardan bazıları ses ve şekil bilgisi bakımından incelenmiş, üzerinde çalışılmış fakat bu eserler söz dizimi bakımından ele alınmamıştır. Burada, üzerinde çalıştığımız eserleri kısaca tanıtmanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Taranan Çeviri Yazılı Eserler

1) Regola del parlare turcho (1533)

Eserin Türkçe adı "Türkçe konuşma kuralları"dır. Yazarı Floransalı *Filippo Argenti* XVI. yüzyılın ilk yarısında İstanbul'da bulunmuş ve burada belli bir süre balyosluk görevini yürütmüştür. İstanbul'a geliş ve buradan ayrılış tarihleri kesin bilinmemekle birlikte dokuz yılı aşkın bir süre İstanbul'da ikamet ettiği tahmin edilmektedir.

Regola'nın dili İtalyancadır. 535 sayfadan oluşmaktadır (Dilâçar, 1970:198). Nüshaları Floransa Merkezî Millî Kütüphanesi'nin Sezione Magliabechiana Classe III Codice 58 ve Codice 133'de yazma olarak bulunmaktadır. Bu nüshalardan Codice 58'de bulunan nüsha üç cilttir. İlk iki cilt eserin tamamını oluşturmaktadır. Üçüncü cilt ise ayrıca değerlendirilmesi gereken tam bir nüshadır. Codice 58'de bulunan nüshaların I. ve II. cildi *Ridolfo Lotti*'ye ithaf edilmiştir. Bu nüshanın tarihi 1533/1534 olarak tahmin edilmektedir. Codice 133'de bulunan ve *Argenti*'nin, hemşehrisi *Luigi de Riccio* için hazırladığı nüshanın ise diğer nüshadan daha eski olduğu Türkçe ve İtalyanca ay isimlerinin korelasyonundan tespit edilebilmektedir (1531/1532). Ayrıca Codice 58'de bulunan III. cildin de Codice 133'teki nüshalarla aynı dönemde yazıldığı yine bu korelasyondan anlaşılmaktadır (Adamović, 2009:15).

[12] Burada geçen ve diğer eserler için (Dilâçar, 1968) ve (Özçam, 1997)'ye bakılabilir.

Argenti'nin özellikle fiillerdeki etken ve ettirgen çatıdaki çekimleri dikkati çeker. Bazıları günlük dilde dahi kullanılmayan bu çekimler öğretici mahiyette verilmiştir. Örnek olması bakımından şu çekimleri veriyoruz:

Acchárum [akarum]. (A128,II 160a)
Achterúrum [*aktırırım]. (A128,II 160a)

Acchén edérum [akın ederum]. (A129,II 293a)
Acchén etterúrum. (A129,II 293a)

Accĩ etterúrum [aç ettiririm]. (A126,II 199b)

Acciárum [açarım]. (A126,II 134b), (A126,II 294b)
Ascterúrum [açtırurum] (A126,II 134b), (A126,II 294b); Accisterúrum [*açtırırım]. (A126,II 134b)

Ach edérum [ak ederüm]. (A128,II 203b)
Ach etterúrum. (A128,II 203b)

Türkçedeki sesleri karşılama noktasında *Argenti*'nin çalışmasının zor çözümlenen bir metin olduğunu söyleyebiliriz[13]. Türkçenin yazılması için eserde 37 İtalyanca yazı birimi (grafem) kullanılmıştır. Bunların özellikle ünsüz harflerin karşılanmasında başarılı olunduğu, diğer taraftan ünlüleri gösterme noktasında İtalyancanın yetersiz kaldığı görülmektedir. Sekiz ünlüden sadece "a, e, i, o, u" belli bir noktaya kadar güvenilir verilebilmiştir. Ancak "ö, ü, ı" ünlüleri için aynı durum geçeli değildir (Adamović, 2009:94). *Argenti*'nin çeviri yazı tablosu şu şekildedir[14]:

İtalyanca Harfler	Türkçe Ses Değeri
a	a
b	b

[13] Bu nedenle çalışmamızda *Argenti*'den alınan söz dizimi unsurları esas metinde olduğu gibi aynen yazılmış, parantez içerisinde yer yer okunuşlar verilmeye gayret edilmiştir.
[14] Bu tablo (Adamović, 2009:95)'ten alınmıştır.

ch (cch)	k, ķ, h (ẖ), ġ
chi	ki, k
ci (cci), cj (ccj)	çi, çı, ç
ce	çe
d	d
e	e, ı, ë
f (ff)	f
g	ġ
gh	ġ
ghi	gi, g, y
ge (gge)	ce
gi (ggi)	ci, cı, c
gn	ñ
h	h
i	i, ı, y, iy, yı
j	y, yi, yı, i
K	h
l	l
m	m
n	n
ngh (ng)	ñ
o	o, ö
p	p
r	r
s (ss)	s, z, ş
ss	s
sci, sc, sct	ş
t (tt)	t
u	u, ü, v, vu, ı, ë
v	v, u, ü
w	v
x	z

z	z, ts
æ	a ~ e
ˆ	m

Söz dizimi açısından bakıldığında ise *Argenti*'de az sayıda olan cümlelerin genellikle basit yapılı olduğu görülür. Cümlelerin bir kısmını atasözleri oluşturur.

Çalışmamızda orijinal nüshalara ulaşma imkanımız olmadığı için *Milan Adamović*'in 2001 yılında *Das Türkische des 16. Jahrhunderts, Nach den Aufzeichnungen des Florentiners Filippo Argenti (1533)* adlı çalışmasının Türkçeye yapılan çevirisinden yararlanılmıştır[15].

Aşağıda *Filippo Argenti*'nin kendi el yazısından *Regola de parlara turcho*'dan bir sayfa verilmiştir[16]:

[15] *Adamović*'in bu çalışması *Aziz Merhan* tarafından "Floransalı Filippo Argenti'nin Notlarına Göre (1553) 16. Yüzyıl Türkçesi" adıyla 2009 yılında Türkiye'de yayımlanmıştır.
[16] Bu sayfa *Adamović*'in *Das Türkische des 16. Jahrhunderts, Nach den Aufzeichnungen des Florentiners Filippo Argenti (1533)* adlı kitabından alınmıştır.

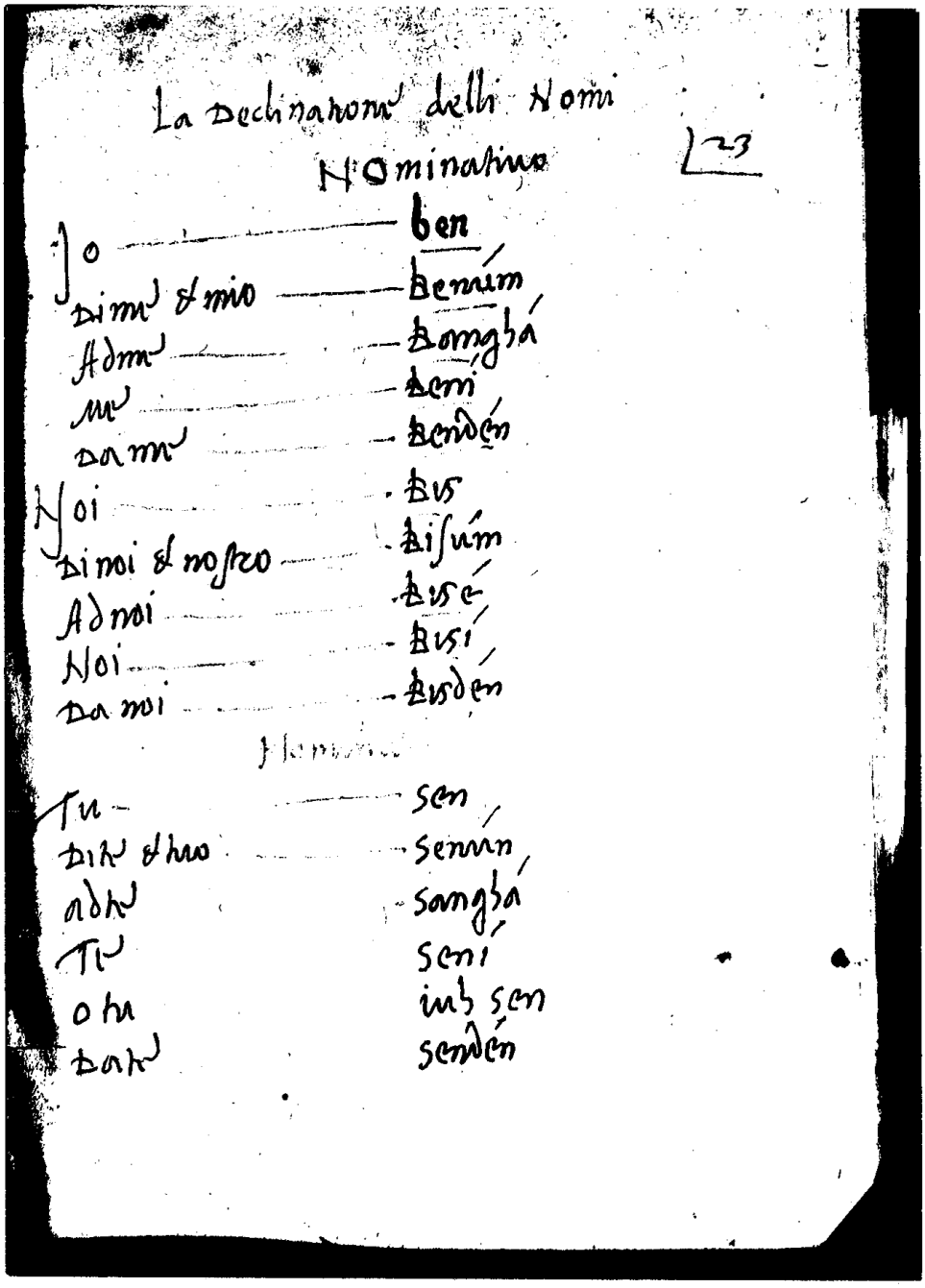
La Declinatione delli Nomi

Nominativo 23

Io — ben
Di me & mio — benim
A me — bangha
Me — beni
Da me — bendén
Noi — biz
Di noi & nostro — bizim
A noi — bize
Noi — bizi
Da noi — bizden

Tu — sen
Di te & tuo — senin
A te — sangha
Te — seni
O tu — inh sen
Da te — sendén

I 28r

2) De Turcarum Moribus Epitome (1553)

Kitabın yazarı *Bartholomeo Georgieviz* tahminen 1505-1566 yılları arasında yaşamıştır. Kesin olmamakla birlikte Macar ya da Sırp asıllı olduğu tahmin edilmektedir[17]. *Georgieviz* 1526 yılında yapılan Mohaç Savaşında esir alınmış, birkaç efendinin hizmetinde Anadolu'nun farklı bölgelerinde bulunmuştur. Kendi ifadelerinden Gelibolu'da su satıcılığı ile uğraştığı, daha sonra Karamanlı birinin hizmetinde çobanlık yaptığı ve son olarak ise bir vergi tahsildarının hizmetinde Anadolu'da birçok yerleri gördüğü anlaşılmaktadır. *Georgieviz* 1535 yılında İran seferi sırasında bir karışıklıktan faydalanarak önce Şam'a kaçmış, burada bir süre Yunanca öğretmenliği yaptıktan sonra 1537'de Kudüs'e, 1538'de bir gemiyle İspanya'ya ve ardından Hollanda'ya geçmiştir. Latincenin yanı sıra -muhtemelen esirliği sırasında- Türkçe, Arapça ve İbranice de öğrenen *Georgieviz*'in 1566 yılında İtalya'da öldüğü tahmin edilmektedir (Aksulu, 1998).

De Turcarum Moribus Epitome (Türklerin Adetleri Üzerine Bir Özet) ilk olarak 1553 yılında basılmıştır. Kitabın dili Latincedir. 184 sayfadan oluşan bu eser *Georgieviz*'in daha önce kitapçık olarak bastırdığı küçük hacimli eserlerin bir araya getirilmesinden oluşmaktadır (Dilâçar, 1970:198). *Moribus*'un içindeki ana başlıklar sayfa aralıklarıyla birlikte şu şekildedir:

(1-74) De Turcarum ritu et ceraemoniis
(75-108) De Afflictione
(109-124) De Christianorvm Cladibvs Et Calamitatibus
(125-143) Dispvtationis Cvm Tvrca Habitæ Narratio
(144-159) Deploratio Cladis Christianorum
(160-184) Exhortatio
(185-192) İndeks

[17] Wikipedia'da ise Georgiovic'in doğum yeri olarak Zagreb yakınlarındaki Turopolje köyü gösterilmektedir.

Türkler ve Türklerin yaşamları hakkında bilgiler veren yazılardan oluşan *Moribus*'ta bir Türkçe dörtlük, bir dua, Türk ile Hristiyan arasında geçen bir diyalog[18] ile bazı Türkçe kelimeler çeviri yazılı olarak verilir. *Berna Moran*'ın, *Georgieviz*'in verdiği Türkçe dörtlük hakkında şu tespiti ilgi çekicidir: "İşte on altıncı yüzyılda çeşitli dillerde yayımlanan bir eserdeki bu halk şiiri, batının tanıdığı ilk Türk şiiri olsa gerek. Fakat önemi bu kadarla kalmıyor; aynı zamanda, Anadolu halk şiirinin, Türkçe aslı mevcud olmayan en eski örneklerinden birini bize kazandırmış oluyor" (Moran, 1968:36).

Dörtlük:

Birechen bes on eiledum derdumi [Bir iken beş on eydim derdimi]
Iaràdandan istemiscem iardumi [Yaradandan istemişem yardımı]
Terch eiledum zahmanumì[19] gurdumi [Terk eyledim zahmanımı yurdumu]
Ne ileim ieniemezum glunglumì. [Ne eyleyim yenemezum gönlümü]

Moribus'ta Türkçe kelimelerin ses değerleri ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir. Ayrıca Türkçe kelimelerin transkripsiyonlarında zaman zaman tutarsızlıklar görülür. Bunun nedeni, yazarın Türkçe ses değerlerini göstermek gibi birincil bir kaygısının bulunmamasıdır (Yağmur, 2012):

/c/ gs, cs *hogsialar* (hocalar), *csianitsi* (can için); bazan g, *hagi* (hacı)
/ç/ cs, tc vb. *babucs* (pabuç), *nitcie* (niçe); bazan ç yerine "s", ts *ahtse* (ahse~ahçe); s *sobanlar* (~çobanlar)
/f/ ph *hossaph* (hoşaf)
/g, ğ/ g, gh *gelur*, *ghepenech* (kepenek), *iataghom* (yatağım)
/i/ i, y *bize*, *nycse* (niçe)
/k/ k, ch (k>ḫ) *memleket, memlechet, chorban* (korban~ḫorban), *ioch* (yok~yoḫ), bazan cs, *csiaferun* (kafirin)

[18] Bahsedilen diyaloğa ve dua metnine yukarıda yer verdiğimiz için burada sadece bunları zikretmekle yetiniyoruz.
[19] Zahman: Yurt, anavatan.

/ñ/ ng *gunglum* (gönlüm)

/s/ s, ts, *sarai*, *tsarai* (saray)

/ş/ sch *tus chure* (düşüre); fakat genellikle s, *patissahomoz* (padişahımız)

/t/ t, th : *maslahot*, *Paiazith* (Bayazıt)

/v/ u *Vrum patiffah*

/y/ g, gy, i *iaramaz* (yaramaz), *gurdum* (yurdum), *gyrde* (yirde)

Aşağıda *Moribus*'un giriş sayfası örnek olması bakımından verilmiştir:

Hist. 9750

DE

TVRCARVM

MORIBVS

EPITOME.

ita scr. fr. Lud: Bathemaij
Bartholomæo Georgieuiz
Peregrino au-
tore.

P. Salomonij

LVGDVNI,
APVD IOAN. TORNAESIVM.
M. D. LXVII.

Digitized by Google

Biblioth. Augustinianæ

3) Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor (1612)

Avrupa'da yayımlanan ilk Türkçe gramerin yazarı *Hieronymo Megiser* 1553/1554-1616 yılları arasında yaşamıştır (Demiriş, 2012). Eserinin ilk sayfasında kendisini Saksonya Krallığının baş seçmeni ve tarihçisi olarak tanıtmaktadır. Meslek hayatına bakıldığında çok yönlü bir kişilik olarak değerlendirebileceğimiz *Megiser* 1571-1577 yıllarında Tübingen Üniversitesinde hümanistik eğitimi almış, bir süre öğretmenlik yapmış, Leipzig Üniversitesinde ordinaryüs unvanıyla bulunmuş, hayatının son dönemlerinde ise Avusturya'nın Linz şehrinde kütüphane başkanı ve tarih yazarı olarak çalışmıştır (Demiriş, 2012). Doğum yeri Stuttgart olan yazar, Avusturya'nın Linz şehrinde 1616 yılında ölmüştür (Dilâçar, 1970:200).

"Dört Bölümde Türk Dilinin Esasları" başlığını taşıyan bu Türkçe gramerin dili Latincedir. 1612 yılında dört bölüm halinde basılan kitapta sayfa numaraları bulunmamaktadır [20]. Gramer 338 sayfadan meydana gelir. Kitabın girişinde *Megiser*'in belirttiği bölümler şu şekildedir:

I. Continent Partem Isagoges Grammatica Turcica Priorem, de orthographia Turc-Arabica [Türkçe-Arapça doğru yazım üzerine, Türkçe dilbilgisine girişin birinci kısmını içerir.]

II. Vero Isagoges Grammatica Turcica Partem Posteriorem, de etymologia Turcorum [tabii ki, Türklerin etimolojisi üzerine, Türkçe dilbilgisine girişin sonraki kısmını içerir.]

III. Complectitur diversa lingua Turcica Exercitia, duas Proverbiorum Turcicorum Centurias [Türk dilinin değişik alıştırmalarını ve Türkçe deyimlerin iki yüzünü içermektedir.]

[20] Bu nedenle, çalışmamıza *Megiser*'den alınan söz dizimi unsurlarındaki sayfa numaraları birinci sayfadan itibaren numara verilerek ele alınmıştır.

IV. Dictionarium est Latino-Turcicum, vicissim Turcico-Latinum [Latinceden Türkçeye ve bunun tersi olarak Türkçeden Latinceye sözlüktür.]

Kitabın özellikleri üzerine detaylı çalışmalar yapılmıştır[21]. Tekrar olmaması için burada vermiyoruz. Çalışmamızda özellikle dipnotlar hâlinde *Megiser*'de dikkat çeken unsurlara değinilmeye çalışılmıştır. Kitabın sistematik olarak kendisinden önce yazılan eserlerden bir hayli önde olduğu görülürken *Megiser*'in imla sistemi maalesef çok karışıktır. Bu nedenle çalışmamızda, *Megiser*'den alınan söz dizimi malzemesi gramerin başında verilen çeviri yazılı sisteme göre ele alınmamıştır. Bunun yerine Türkçe kelimeler *Megiser*'in orijinal imlası ile ele alınıp gerekli görülen yerlerde köşeli parantez içerisinde okunuşları aktarılmış, bazı durumlarda da kelime yıldız işareti ile belirtilerek günümüz okunuşu hemen yanda verilmiştir. *Megiser*'in çeviri yazı sistemini -arzu edildiği durumlarda- başvurulması bakımından burada veriyoruz:

Harf	Karşılığı	Metindeki Karşılığı
(elif)	a,e	a, e
(be)	b	b
(pe)	p	p
(te)	t	t
(se)	s	s
(cim)	g, dsch	c
(çim)	g, tsch	ç
(ha)	h	h
(hi/hı)	ch, h	h
(dal)	d	d
(sel/zel)	s	z
(ri/rı)	r	r
(ze)	z	z

[21] *Megiser*'in bu eseri hakkında *Heidi Stein*'in hazırladığı bir doktora tezi de bulunmaktadır: *Der türkische Transkriptionstext des Hieronymus Megiser. Ein Beitrag zur Sprachgeschichte des Osmanisch-Türkischen,* Leipzig, Karl-Marx Universitet, 1975. Ayrıca eserin özellikleri üzerine yazılmış detaylı bir makale için bkz. (Dilâçar, 1970).

(sin)	s	s
(şin)	sch	ş
(sad)	s	s
(tzat/dat)	tz	d
(thui/tı)	t	t
(suoi/zı)	s	s
(ain)	a	a
(gain)	g	g
(fe)	f	f
(kaf)	k	k
(kef,kief,nief)	k,n,g	k,n,g
(lam)	l	l
(mim)	m	m
(nun)	n	n
(vau/vav)	u,w	v
(he)	h	h
(lam-elif)	la	la
(ie/ye)	i	y

Metinde, burada verilen çizelgeye çoğu zaman uyulmadığı görülür. Mesela, sayfa 68'de geçen *tactür* kelimesinde /c/ ünsüzü /k/'nin yerini tutmakta, aynı zamanda /ü/ ünlüsü de belirtilmektedir. Sayfa 196'da khapkhatschackh [kapkaçak] kelimesinde /ckh/ /k/'yi karşılamaktadır. 294. sayfada kelime başında /ch/ ile verilmesi gereken şu kelime "casnedar" olarak yazılmıştır. Ünlülerde de durum karışıktır. /ü/ ünlüsü /iu/, /u/ ve /ü/ ile gösterilmektedir: otegiun (Mg265), dun (Mg265), hayban gayri natük (Mg229); /ö/ ünlüsü /io/ ve /o/ ile gösterilebilmektedir: bir giosli (Mg255), ottejani, otriani, ottriani [öte yanı] (Mg154), (Mg227), (Mg323), (Mg279), (Mg323), (Mg282) vb.

İmla yönünden çok şekilliliği şu tespitler bir yönüyle açıklayıcı mahiyettedir: "*Megiser*, bazı notlarından da anlaşıldığı kadarıyla, konuşulan Türkçeyi bilmekteydi, ancak bu dille nerede ve nasıl tanıştığını bize açıklamamaktadır. Tahmin edildiğine göre, Krain'de (Ljubljana) eğitimci olarak çalıştığı yıllarda, burada Türkçe

konuşanlarla temasa geçmiş ve Türkçeyi bu şekilde öğrenmiş olabilir (Demiriş, 2012)". Belki de *Megiser*'de kelimelerdeki bu çok şekillilik bir hata olmayıp Türkçeyi ikinci dil olarak bilen farklı kişilerden duyup bunu yazıya aktarma çabasının bir sonucudur.

Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor'ın giriş sayfası aşağıda verilmiştir:

Institutionum LINGVÆ TVRCICÆ, LIBRI QVATVOR.

Quorum

I. *Continet Partem Isagoges Grammaticæ Turcicæ Priorem*, de orthographia TurcArabica.

II. *verò Isagoges Grammaticæ Turcicæ Partem Posteriorem*, de Etymologia Turcorum.

III. *complectitur diversa linguæ Turcicæ Exercitia, & duas* Proverbiorum Turcicorum Centurias.

IV. Dictionarium est Latino-Turcicum *& vicissim Turcico-Latinum.*

Authore

HIERONYMO MEGISERO,
P. Co. Cæs. Serenissimi Saxoniæ Electoris Historico.

Cum Gratia & Privilegio Cæsareo & Saxonico.

Anno cIↃ. IↃc. XII.

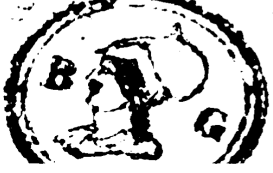

Digitized by Google

4) Grammatica Linguae Turcicae In Quinque Partes Distributa (1670)

Gramer kitabının girişinde kitabın yazarı olarak *Gulielmo Seaman* ismi görülmektedir. Buna karşılık *Dil Oğlanları ve Tecümanlar* adlı eserde yazarın ismi *William Seaman* (1606-1680) olarak geçer. *Seaman*, Oxford'ta yetişen bir Doğu bilimcidir. 1628'de İstanbul'a geldi. İngiltere'ye döndükten sonra ise Türkçe gramerini hazırladı (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:108-109).

Seaman'ın "Beş Bölümlük Türkçe Grameri" adını verdiği kitabı 1670 yılında Oxford'ta Latince olarak basıldı. VII+183 sayfadan oluşan grameri diğerlerinden ayıran *Seaman*'ın çeviri yazıyı kullanmamış olmasıdır. Bu nedenle, çalışmamıza *Seaman*'dan aldığımız söz dizimi unsurlarının birçoğunun[22] yanında kelimenin Arap harfli imladan aktarıldığını belirtmek amacıyla "aktarma : a" kısaltması konulmuştur.

Sayfa 2 ve 3'te Osmanlı alfabesinin başta, ortada ve sonda yazılış şekilleri ve ses değerleri tablo hâlinde gösterilmektedir. Kitap içerisindeki Arap harfli Türkçe metinlerin Latince karşılıkları hemen yanlarında verilmektedir. *Seaman*'daki sayfa aralıklarına göre kitabın bölümleri şu şekildedir:

I. Pars Prima, De Orthographia [Yazım] (1-9)
II. Pars Secunda [Bu bölümde "isim" ele alınmıştır.] (9-39)
III. Pars Tertia [Bu bölümde "fiil" ele alınmıştır.] (39-133)
IV. Pars Quatra [Bu bölümde "zarf" ele alınmıştır.] (134-146)
V. Pars Quinta, De Syntaxi [Söz Dizimi] (147-183)

Gramer, 183. sayfada verilen şu dua ile bitirilir:

"Yalıñız hākim Allah bizüm muḫallişümüze mecd ve celālet ḳudret ve sulṭanat [d.salṭanat] hem şimdi hem külli derhlerine dek āmîn."

[22] Buna mukabil, eserin giriş bölümünde çeviri yazılı olarak verilen az sayıda Türkçe kelime de bulunur.

Grammatica Linguae Turcicae In Quinque Partes Distributa'nın giriş sayfası:

GRAMMATICA Linguæ Turcicæ,

In Quinque partes distributa.

Authore GULIELMO SEAMAN.

OXONIÆ,

Excudebat *Henr: Hall*, Academiæ Typographus. Prostant apud *Edwardum Millington*, ad insigne Pelicani, in vico vulgò vocato *Duck-lane*. An: Dom: 1670.

5) Linguarium Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae, Institutiones Seu Grammatica Turcica (1680)

Bu önemli ve kendisinden sonra gelen birçok Türkçe gramere kaynak teşkil etmiş kitabın yazarı Polonyalı Doğu bilimci *Franciscus à Mesgnien Meninski*'dir. *Meninski*, 1620/?1623'te Totainville (Totain), Loren Vosges vilayetinde doğmuştur (Meninski "Stachowski", 2000:XIII). Roma'da eğitimini tamamlayarak Polonya'ya gitti. 1653'te Polonya büyükelçisi *M. Bieganowski* ile İstanbul'a geldi ve burada iki yıl süre ile kalıp Dîvân-ı Hümâyûn baştercümanı *Wojciech Bobowski* (Ali Ufkî, 1610?-1675) ve ileride Galata Mevlevihanesi postnişini olan Ahmed isimli bir Türk'ün yardımıyla Türkçesini ilerletti. 1665'te Leh kraliyet baştercümanı *W. Bieczyński*'nin ölümü üzerine onun görevine getirildi (Meninski "Stachowski", 2000:XIV), (Duman, 1995a:11). Bundan sonra ise çeşitli görevlerle birkaç kez İstanbul'a seyahat edip uzun sürelerle burada bulundu. 1671'de Viyana'ya yerleşip 1698 yılında bu şehirde vefat etti (Duman, 1995a:12).

Meninski'nin "Türkçe-Arapça-Farsça Sözlük; Türkçe Gramerin Esasları"[23] adlı kiabı 1680 yılında yazarın diğer önemli eseri, birçok Doğu bilimcinin birincil kaynağı olan *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae* ile birlikte Viyana'da basılmıştır. Dili Latincedir. Türkçenin grameri olarak hazırlanan bu eser aynı zamanda Arapça ve Farsçanın kurallarını da ele alır. Bu grameri değerli kılan *Meninski*'nin uzun yıllar İstanbul'da yaşamış olması sebebiyle XVII. yüzyılda konuşulan dili; Osmanlı Devletinin bürokratik katmanları ile ilişkisi dolayısıyla da yazılan ve okunan dili tüm yönleriyle eserine yansıtmış olmasıdır (Tulum, 2011:61).

Grammatica Turcica VI+216 sayfadır. Kitap yedi ana bölümden oluşmaktadır. 2. sayfada çeviri yazı sistemini ve Osmanlı harflerinin başta, ortada ve sonda yazılışını gösteren bir tablo verilmiştir. Çalışmamıza *Meninski* gramerinden

[23] Kitabın ikinci baskısı 1756 tarihinde yapılmıştır. Bu baskıda bazı değişikliklere gidilmiş, kitabın ismi de "Institutiones Linguae Turcicae" olarak değiştirilmiştir (Tulum, 2011:60).

alınan metinler, bu çeviri yazı sistemine göre aktarılmıştır. Gramerde, konuşma dilinden olduğu kadar yazılı (edebî) dilden de örnekler verilir. *Mesihî*'den ve *Hâfız*'dan birer beyit ve *Envâr-ı Süheylî* ve *Hümâyûn-nâme*'den hikayeler dâhil edilmiştir. Gramerin bölümleri şu şekildedir:

I. Pars Prima, De Orthographia [Yazım] (1-20)
II. Pars Secunda, De Nomine Ejusque Accidentibus [Her yönüyle isim konusu işlenir.] (21-48)
III. Pars Tertia, De Pronomine [Zamir konusu işlenir.] (49-59)
IV. Pars Quarta, De Verbo [Fiil konusu işlenir.] (59-124)
V. Pars Quinva, De Reliquis Partibus Orantionis [Zarf, çekim ekleri, takılar, bağlamlar ve ünlemler işlenir.] (124-144)
VI. Pars Sexta, De Syntaxi [Söz dizimi] (145-176)
VII. Pars Septima, De Prosodia et Arte Metrica [Şiir ve vezin konusunda açıklamalar verilir.] (177-216)

Meninski gramerinin giriş sayfası şu şekildedir:

LINGUARUM ORIENTALIUM
TURCICÆ, ARABICÆ, PERSICÆ
INSTITUTIONES
SEU
GRAMMATICA TURCICA,
IN QUA

Orthographia, etymologia, ſyntaxis, proſodia, & reliqua eò ſpectantia exactè tractantur, exempliſque perſpicuis illuſtrantur

&

CUJUS SINGULIS CAPITIBUS

PRÆCEPTA
LINGUARUM ARABICÆ ET PERSICÆ
Subjiciuntur

Accedunt nonnulla adnotatiuncula in Linguam Tartaricam, ſive Tataricam, ex qua originem trahere videtur Turcica, & præterea Harmonica Conjugatio Verbi Turcico-Arabico-Perſici, Latinè, Germanicè, Italicè, Gallicè, & Polonicè explicati, ac demum ad calcem operis unum & alterum Carmen, ac Narratio quædam tam Perſico, quam Turcico ſeorſim idiomate à celebribus Authoribus conſcripta ad etymologiam exercitationis ergo revocata adjiciuntur

Omnia ad captum methodumque Noſtratium concinnata

Operâ, typis, & ſumptibus
FRANCISCI à MESGNIEN MENINSKI
SS. Sep. Equitis Hieroſolymitani, Sac. Cæſ. Majeſt. Conſiliarii,
ac linguarum Orientalium Interpretis primarii.

Cum gratia & Privilegio Sacræ Cæſareæ Majeſtatis.

VIENNÆ AUSTRIÆ, M. DC. LXXX.

6) A Grammar of the Turkish Language (1709)

Kitabın yazarı *Thomas Vaughan*'dir. Elimizde doğum ve ölüm tarihleri hakkında bilgi bulunmamaktadır. Gramerinin önsözünden anlaşıldığı kadarıyla iyi eğitim almış biridir; Latince, Fransızca ve İtalyancayı bilmekte, bunun yanı sıra İspanyolca ve Farsça hakkında da bilgisi bulunmaktadır (Gilson, 1987:4). *Vaughan*, gramerin önsözünde (sayfa xvii) Sultan Mustafa'nın tuğrasının olduğu 1697 tarihli kendisine ait bir seyahat belgesi (travelling command)'nden bahsetmektedir. Bunun yanı sıra, sayfa 8 ve 9'da Gümrük Emini Mehmet Ağa ve Şerman Vitkin isimli bir tüccar arasında İzmir'de yapılan bir "temizuk" [temessük][24] (bill of exchange) metni Arap harfli ve çeviri yazılı olarak verilmektedir. Bu belgenin tarihi 2 Zilkade 1109 (16 Nisan 1698)'dir. Bu tarihlerden anlaşıldığı kadarıyla *Vaughan*'in 1697'den itibaren Osmanlı topraklarında olduğu söylenebilir. Hatta *Gilson*, *Vaughan*'in isminin 26 Nisan 1701 yılında Halep'te bulunan tüccarlar arasında da geçtiğini ve onun en azından 12 yıl, 1697'den 1709'a kadar Türkçe konuşulan bölgelerde kaldığını belirtmektedir (Gilson, 1987:3).

"Türk Dilinin Grameri" 1709 yılında Londra'da J. Humfreys tarafından basılmıştır. Dili İngilizcedir. Gramerde 24 sayfalık uzun bir giriş (preface) bulunur. Kitap XXIII+(I)[25]+103 sayfadan oluşur. Giriş kısmında geçen şu ifadelerden anlaşıldığı kadarıyla *Vaughan* bu Türkçe grameri hazırlarken *Meninski*'nin ve *Seaman*'ın gramerlerinden büyük ölçüde faydalanmıştır[26]:

(İngilizcesinden[27] aktarılmıştır.)

"Yine de *Meninski*'nin Latince yazılmış eserinin mükemmelliğini onaylamak kâfi gelmez. Belki şunu da söylemeye cesaret edebilirim ki bu kitap Bay *Seaman*'dan yöntemi alınıp geliştirilmiş ve hemen hemen (onunla) içeriği aynı olan bir çalışmadır. Fakat (çalışmamda) kendine has değişiklikler de vardır. Diyaloglar,

[24] Borç senedi.
[25] Çeviri yazı tablosunun verildiği bu sayfa numarasızdır.
[26] Yukarıda bu iki gramer hakkında bilgi verilmiştir.
[27] Orijinal hâliyle: "And though it's acknowledg'd to fall short of perfection of Meninsky's in Latin, I think I may venture to say, it's an improvement of Mr. Seaman's, which gave this its form, and well-nigh all the substance too. But there is some variation in the Grammar it self; and dialogues, proverbs and words, are a colletion from other books, and my own observation" (Vaughan, 1709:xvi).

atasözleri ve kelimeler başka kitaplardandır ve (bunun yanı sıra kitapta) kendi fikirlerim de bulunmaktadır" (Vaughan, 1709:xvi).

Bu cümlelerde *Vaughan* kendi kitabından 29 yıl önce yazılan *Meninski* gramerinin mükemmelliğini vurgulamaktadır. Özellikle *Seaman*'ın kitabından alınan bazı cümlelerin *Vaughan*'de tekrar ele alınmış olması önemlidir. Çünkü *Seaman* gramerinde verilen metinler çeviri yazılı olarak değil Arap harfli imla ile verilmiştir. Arap harfli imla ile yazılan ve çeviri yazılı olarak verilen şu cümleler örnek olması bakımından buraya alınmıştır[28]:

(S: *Seaman* (1670); V: *Vaughan* (1709); a: Arap harfli imladan aktarma)

Benüm ere ḥācetüm yoḳdur. (S153a)
Benim are hagettim yokdur. (V48)

Bilmedügüñi saña ögredeyim. (S174a)
Bilmedugiñy saña ugredaïm. (V53)

Bunuñ māla ve cevāhire ihtiyācı yoḳdur. (S153a)
Bunuñ male ve cevahere ihtiyaci yokdur. (V48)

Neden kendümüzi öldürtmege varuruz? (S45a)
Nedan kendumizy uldurtmege varuriz? (V31)

Ol kemisne pādişāhuñ ḥużūrına irişdi. (S144a)
Ol kemisne padişahuñ huzurine irişdy. (V46)

Yā Rabbi, anlara virdügüñ niʿmetleri yine al. (S173a)
Yarabbi, onlere verdigiñ nimetlery yine al. (V52)

[28] Dikkat edilirse *Vaughan*'deki imla ile *Seaman*'daki yer yer farklıdır.

A Grammar of the Turkish Language'te giriş, 17 bölümden oluşan gramer kısmı, konuşma örnekleri, Ezop masallarından bir metin, 53 atasözü ve Osmanlı harf düzenine göre sıralanmış bir Türkçe-İngilizce sözlük bulunur. Çeviri yazı alfabesi girişin (preface) sonunda, xxiii+i'de[29] verilir. Vaughan'den alınan unsurlar bu sisteme göre metnimize alınmıştır. Kitabın bölümleri (chapter) girişte (preface) verilmemesine rağmen sayfa aralıklarına göre bölümler aşağıya çıkarılmıştır:

Preface	[Giriş] (i-xxiii)
Chapter I	of Orthography [Yazım] (1-13)
Chapter II	of the Manner of forming Derivatives; as Nouns from Verbs, and also from other nouns [Kelime oluşturma yöntemleri; fiillerden isimler ve aynı zamanda diğer isimlerden (türetme)] (13-16)
Chapter III	of Genders [(Kelimlerde) cinsiyet] (17)
Chapter IV	of the Numbers [Sayılar (çokluk)] (18)
Chapter V	of the Cases and Declensions [İsmin halleri ve çekimleri] (18-20)
Chapter VI	of Comparison of Nouns [İsimlerde mukayese (derecelendirme)] (20-21)
Chapter VII	of Pronouns [Zamirler] (21-24)
Chapter VIII	of Verbs Auxiliary [Yardımcı fiiller (ekfiil)] (24-28)
Chapter IX	of Regular Verbs [Düzenli Fiiller] (29-40)
Chapter X	of Adverbs [Zarflar] (40-43)
Chapter XI	of Conjunctions [Bağlaçlar] (44-45)
Chapter XII	of Prepositions [Edatlar] (45-46)
Chapter XIII	of the Interjections [Ünlemler] (46-47)
Chapter XIV	of Syntax [Söz Dizimi] (47-48)
Chapter XV	Construction of Verbs [Fiil Yapımı] (48-49)
Chapter XVI	of Infinitives [Mastarlar] (49-50)
Chapter XVI	of Construction of Gerunds [Zarf-fiil Yapımı] (50-51)

[29] Bu sayfa numarasızdır.

Chapter XVII	of Participles [Sıfat-fiiller] (52-53)
Evelki Tekelumat	[Evvelki Tekellümat] (54-60)
Ikingy Tekelumat	[İkinci Tekellümat] (61-65)
Uchingy Mukelamy	[Üçüncü Mükaleme] (66-67)
Dortingy Lacridy	[Dördüncü Lakırdı] (68-69)
Beshingy Tekelumat	[Beşinci Tekellümat] (70)
Hicayaty Esepos	[Hikayat-ı Ezop] (71)
Zurub Emsal	[Durub-ı Emsal] (72-76)
Kelimat Turkche	[Kelimat-ı Türkçe] (76-103)

Vaughan'de özellikle günlük konuşma metinlerinin bulunduğu bölümler dikkat çekicidir. Örnek olması bakımından aşağıda birkaç konuşma cümlesi verilmiştir:

(Sayfa 58 ve 59'dan)

- Oglan.

- Leppec [Lebbeyk] sultanum.

- Ghettur bonga divity, ve kelemlery, hem bir iky tabac kyahid, o ghellinge, ben bir mectub yazaim. [Getür boña diviti ve kelemleri hem bir iki tabak kahid. O gelince ben bir mektub yazayim].

- Divit hazir, emma ichinde [içinde] ne lika var, ne murekeb.

- Ya nige [nice] oldy?

- Bilmem, zahir kurudy [kurudı], yuvarlek oldy [oldı] , ichindan chekdy [içindan çekdı].

- Ya nichun [niçun] gyuzetmazin [güzetmezin]?

- Ne ecsighim [eksiğim] benim? Ben yazigy [yazıcı] deghilim.

- Gyundan gyune [gündan güne] biraz su kosang [kosañ] ne olurdy?

- ‘Katerime ghelmez.

- Ya akling [akliñ] neradedir?

- Benim gairy ‘khidmetlerim chokdur. (...)

A Grammar of the Turkish Language'in giriş sayfası aşağıda verilmiştir:

a. 5109.
166
27

A GRAMMAR OF THE Turkiſh Language.

By THOMAS VAUGHAN,
Late of *Smyrna*, Merchant.

LONDON,

Printed by *J. Humfreys*, for *Jonathan Robinſon*, at the Golden Lion in St. *Paul's* Church-Yard; and *Tho. Horne*, at the South Entrance of the *Royal Exchange*. 1709.

7) Élémens De La Langue Turque ou Tables Analytiques De La Langue Turque Usuelle, Avec Leur Développement (1790)

Bu gramerin yazarı *Pierre-François Viguier*'dir. 20 Temmuz 1745'te bugün Fransa sınırlarında olan Besançon şehrinde doğdu. Kentin papaz okulunda ögrenimini tamamlayarak papaz oldu ve 1783 yılında İstanbul Galata'da bulunan Saint-Benoît başrahipliğine getirildi[30] (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:98). Uzun bir süre İstanbul'da kalan *Viguier* Türkçeyi burada halk arasında dolaşarak ve kitabının önsözünde özellikle belirttiği bir albayın oğlu olan Yakup Efendi ve bir meddah olan Ali Efendi'nin yardımlarıyla öğrenmiştir (Gümüşkılıç, 1992:ii). Fransız Devrimi sonrasında İstanbul'dan uzaklaştırılmış ve bundan sonra Paris'e yerleşmiştir. Burada 7 Şubat 1821'de ölmüştür (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:98).

Viguier'in hazırladığı Tükçe gramerin Türkçe tam karşılığı "Türk Dili'nin Öğeleri (Bileşenleri) veya Gelişimleriyle Birlikte Gündelik Türkçe'nin Çözümsel Çizelgeleri"dir. 1790 yılında İstanbul'da basılmıştır. Dili Fransızcadır. XXXII+463 sayfadır. Çeviri yazı alfabesi 4. sayfada verilmektedir. *Viguier*'den alınan unsurlar burada verilen sisteme göre çalışmamıza aktarılmıştır. Kitabın sonunda Fransızca-Türkçe ve Türkçe-Fransızca bir sözlük bulunmaktadır.[31] Gramerin bölümleri (chapitre) şu şekildedir:

Chapitre I Sons de la langue Turque, exprimés en caractères François [Fransızca harfler ile gösterilen Tükçe sesler] (41-54)
Chapitre II Déclinaisons [Ad çekimi] (55-90)
Chapitre III Conjugaisons [Fiil çekimi] (91-160)
Chapitre IV Conjonctions [Bağlaçlar] (161-177)

[30] Başka bir kaynakta ise *Viguier*'in İstanbul'da Fransız Büyükelçiğinde çalışan bir görevli olduğu belirtilir. *Viguier*'in gramerinin önsözüne dayanan bu eserde ayrıca onun dinî kimliğine değinilerek, kral tarafından misyonerlik faaliyetini yürütmesi amacıyla İstanbul'a gönderildiği vurgulanır. Geniş bilgi için bkz. (Gümüşkılıç, 1992:i-x).
[31] Bu sözlüğü *Stanislaw Stachowski* düzenleyerek "Lexique Turc Dans Le Vocabulaire De P. F. Viguier" adıyla 2002 yılında Krakow'da yayımlamıştır. Kitabın giriş bölümü Fransızcadır.

Chapitre V Prépositions [Edatlar] (178-203)

Chapitre VI Adverbes & Interjections [Zarflar ve Ünlemler] (204-212)

Chapitre VII Syntaxe [Söz Dizimi] (213-249)

Chapitre VIII Sons de la langue Turque, exprimés en caractères propres à cet idióme [Özel işaretlerle ifade edilen Türkçe sesler] (250-268)

Chapitre IX Rapport des caractères Turcs aux caractères François [Türkçe ve Fransızca hafler hakkında yazı] (269-282)

Chapitre X Application des principes [Prensiplerin uygulanması] (282-350)

Essai de Vocabulaire [Kelime denemesi][32] (351-456)

Viguier eserinin önsözünde bu grameri yazmasının nedenini şu cümlelerle aktarır: "Benim çalışmalarım, tercümanlık derecesine yükselmek isteyen öğrenciler, Ortadoğu katoliklerini belli bir olgunluğa eriştirmek veya dirliği bozulmuş Hristiyanları düzeltmek için çaba harcayan misyonerler, uygulanmakta olan eski yöntemin ağırlığı altında üzüntülerini, acılarını unutma fırsatından yoksun yolcular, büyük ticaretlerin ortaya çıkardığı sıkıntılar yüzünden Türkçe harflerle[33] yazılı eserleri incelemeye fırsat bulamayan tüccarlar, yük gemisi kaptanları, Farsça ve yüksek düzeyde Türkçe terimleri öğrenmeleri tamamen gereksiz olan denizciler, bulundukları makam ve özel işler icabı paşalarla, beylerle ilişkiye girecek herkes, meraklılar ve nihayet Türk dilinin üstün nitelikleri hakkında kesin, tam, doğru ve açık bir fikir edinmek için boş yere kendi kendilerine bir karara varmaya çalışan âlimler içindir ve bu saydığımız kişilere yöneliktir (Gümüşkılıç, 1992:ii)."

Viguier, eserini yazarken *Meninski*'nin ilk baskısı 1680'de yapılan Türkçe-Arapça-Farsça *Thesaurus*'unu, ayrıca Ferişteoğlu, Şahidî sözlüklerini de görmüştür (Viguier, 1790:39).

Gramerin başlığından da anlaşılacağı gibi *Viguier* XVIII. yüzyılda İstanbul'da konuşulan Türkçeyi eserine yansıtmıştır. Bunun için eğitimli kişilerin, aile

[32] Bu kısım Fransızca-Türkçe, Türkçe-Fransızca sözlüktür.
[33] Arap harfli.

çevresindekilerin ve arkadaşlarının dilini, sivil işlerde ve ticaret amacıyla yazılan mektupları incelediğini, bunun yanı sıra Gürcülerin, Yahudilerin, Rumların ve Asya'nın değişik bölgelerden gelenlerin Türkçe telaffuzlarını da incelediğini belirtir (Gümüşkılıç, 1992:iii). Özellikle İstanbul'da bulunan seçkin zümre ile halkın kullandığı Türkçeyi göstermek amacıyla sayfa 284-287'de verilen cümlelerin iki farklı telaffuzunu verir. Çalışmamız içerisinde bunlar dipnotlarda "t2 : ikinci telaffuz" kısaltmasıyla gösterilmiştir. Örnek olması bakımından bu cümlelerden biri buraya alınmıştır:

(sayfa 286'dan)

I. Telaffuz:

Adem olan söyleyecek olduġi vaḳit, ḳarşusinde ki zatiñ ḳıymetini bile. Kelami düşünerek, münasib mi yolsız mi tefekkür idüb öyle taḳrir eyleye. Diline gelen sözi demede, kendiniñ cahilligini aġnadır.

II. Telaffuz

Adem olan söyleyecek olduġu vaḳit, ḳarşısında ki zatin ḳıymetini bile. Kelamı düşünerek, münasib mi yolsuz mu tefekkür idib öyle taḳrir eyleye. Diline gelen sözü demede, kendinin cahilliyini aġnadır.

Gramerin 299-340. sayfalarında iki tüccar arasındaki bir anlaşmazlığı işleyen *Viguier* burada günlük yaşayışın içinde toplumun çeşitli katmanlarından insanları hikâyeye dahil eder. Kadı, Yahudi tellal, Frenk tüccar, Türk tüccar, kahveci, şahitler, yeniçeri gibi toplumun farklı kesimlerinden kişiler konuşturulur. Bu yönüyle *Viguier*, XVIII. yüzyılda sokakta, kahvede, mahkemede konuşulan dil hakkında bize ipucu verir. "Bu da bize XVIII. yüzyılın sonunda saltanat merkezi İstanbul'da halk tabakasına ve yüksek tabakaya mensup kişilerin kendi konuştukları dil arasında fazla bir uçurumun olmadığını, aydın kişilerin ise tabii olarak Türkçenin telaffuzlarına daha çok vâkıf olduklarını gösterir (Gümüşkılıç, 1992:vii)."

Örnek olması bakımından sayfa 309-310'da geçen şu konuşma cümleleri buraya alınmıştır:

(B: Bazirgan; Y: Yeniçeri; H: Hizmetkar; A: Aktar)

B.-Çoḳ eylenme; çapıḳ gel ki, erkence varalım.

Hizmetkar yasaḳcılara.-Sabahlarınız hayr olsun. Kim gider bizim aġay lan azacıḳ Istambula?

Yasaḳcının biri.-Hayde, gidelim.

Hizmetkar aġasına.-Efendim, işte getirdim.

B.-Yeniçeri, gec ḳaldıḳ; buyurun.

Y.- Baş üstüne. İnşallah, bir hayırlı iş dir.

B. Aḳtara.-Bu vaḳtin hayr olsun. Keyfiniz eyi mi? Benim sana gelmemin aslı ahce iḳtiza etti: ahce bana verir mi sin?

A.-Hayr ola… Çıldırmışsın, Allah alem. Var, bazırgan, var; nerde soyundunsa, orda giyin. Kime mal verdinse, parayı da ondan iste. Ben seni bir daha görürsem, iki olur.

B. Yasaḳcıya.- Al, Yeniçeri, bunu götür.

Y.-Öyle olmaz. Senin le mehkemeye varırız; bir mühzür gönderib, getirdiriz. (...)

Viguier gramerinin giriş sayfası aşağıda verilmiştir:

ÉLÉMENS

DE

LA LANGUE TURQUE,

OU

TABLES ANALYTIQUES

DE LA LANGUE TURQUE USUELLE,

AVEC LEUR DÉVELOPPEMENT,

DÉDIÉS AU ROI,

Sous les auſpices
de M. Le Comte De CHOISEUL-GOUFFIER,
Ambaſſadeur de Sa Majeſté Très-Chrétienne
près la Porte Ottomane,

Par M. VIGUIER, Préfet Apoſtolique
des Établiſſemens de la Congrégation de la Miſſion dans le Levant.

A CONSTANTINOPLE,

DE L'IMPRIMERIE DU PALAIS DE FRANCE.

Mars 1790.

Hyères
Constantinople
16. 12. 82

8) Primi Principi Della Gramatica Turca Ad Uso Dei Missionari Apostolici di Constantinopoli (1794)

Kitabın yazarı Ermeni asıllı *Cosimo Comidas da Carbognano*'dur. "XVII. yüzyılda yaşayan ve Ermeni edebiyatının tanınmış şahsiyetlerinde olan Eremya Çelebi Kömürciyan'ın (1637-1695) küçük kardeşi, Papaz Comidas Kömürciyan'ın (1656-1707) torunu, Sicilya Krallığının İstanbul'daki elçiliğinin tercümanı Hovannes Kömürciyan'ın (1700?-1763) oğludur. Hovannes Kömürciyan, babası Comidas Kömürciyan'ın ölümünden sonra İtalya'ya yerleşmiş ve orada soyadının İtalyancası olan Carbognano'yu almıştır (Gümüşkılıç, 1997:xxv)." *Carbognano*, 1749 yılında İstanbul'da doğmuş, eğitimini İtalya'da tamamladıktan sonra İstanbul'da önce Napoli Krallığının büyükelçiliğinde, ardından İspanya büyükelçiliğinde tercüman olarak çalışmıştır (Gümüşkılıç, 1997:xxv). Bu görevde beş yıl kadar kalmış (Ekim 1781-Mayıs 1786), rahip Giambatista Toderi (1728-1799)'nin zikrettiğine göre yine bu yıllarda Papa Pius VII. (1742-1823) tarafından kendisine "Chevalier" ünvanı verilmiştir. Zekası ve yeteneği ile zamanla elçilikte önemli bir konuma gelen *Carboganano* buradaki görevinden ayrılıp bir süre Roma'da yaşadı. 1802-1813 yılları arasında Pera Dil oğlanları okulunda İtalyanca ve Türkçe öğretmenliğinde bulundu. Ölüm tarihi hakkında kesin bir kayıt bulunmamakla birlikte 1814 yılında öldüğü tahmin edilmektedir (Duman, 1995b:97).

Gramerin isminin Tükçe karşılığı "İstabul'daki katolik misyonerlerin kullanması için Türk gramerinin temel ilkeleri[34]"dir. Eserin önsözünden anlaşıldığı kadarıyla gramer 12 Ağustos 1786 tarihinde tamamlanmış fakat ilk baskısı ancak 1794 yılında Roma'da yapılmıştır. XII+723 sayfadan oluşan gramerin dili İtalyancadır. Sayfa XI ve XII'de çeviri yazı harfleri ile Osmanlı Türkçesi alfabesi harflerin başta, orta ve sonda yazılış biçimleri ile verilmektedir. *Carbognano*'dan alınan söz dizimi unsurları çalışmamıza bu tabloda verilen çeviri yazı değerlerine göre aktarılmıştır.

[34] Bu çeviri (Dil Oğlanları ve Tercümanlar, 1995:111)'den alınmıştır.

Gramerde verilen çeviri yazılı Türkçe metinler, Türkçe metinlerin Arap harfli imla ile yazılmış biçimi ve bunların İtalyanca anlamları olarak üç şekilde verilir. Carbognano kitabın büyük kısmında Türkçe fiil (sayfa 57-492) çekimleri üzerinde durur. Sayfa 657 ve 717 arasında ise diyaloglara ve örnek metinlere yer ayrılmıştır. Kitabın ana bölümleri (parte) şu şekildedir:

Parte I	Dei Nomi [İsimler] (1-56)
Parte II	Dei Verbi [Fiiller] (57-492)
Parte III	Degli Adverbi, Preposizioni, Congiunzioni, e Interjezioni [Zarflar, Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler] (493-524)
Parte IV	Della Costruzione, o sia Sintassi [Cümle Yapımı] (525-620)
Parte V	Aggiunta [Ek] (621-656)
	Dialoghi [Diyaloglar] (657-699)
	Favole Latine [Latin Masalları] (699-717)

Carbognano'da karı koca arasında geçen konuşma cümleleri örnekler olması bakımından aşağıda verilmiştir:

(Sayda 658-659-660'tan)

-Seniñ ḳardaşıñda iş yok.
-Niçiün?
-Ya bize öte gün etdigi rengi unutduñmu?
-O latife idi.
-Hiç öyle latife olurmu?Az ḳaldı çiociuġuñ gözünü çıkarayazdı.
-Ben çiok ḳarı gördüm, amma seniñ gibi bir ḳorkak ḳarı görmedim.
-Aferim! Sen ḳardaşıña sahabetlik eyle; bakayım soñuñ nereye varaciaḳ.
-Ben ḳardaşıma sahabetlik etmem, lakin doġrusunu söylerim.
-Eger hepisi seniñ gibi doġru söyleyeceg olsa, işimiz tamam olur udu.
-Nice, begenmediñmi?
-Bak ḳocia saña bir şey söyleyim: bize saçı uzun, aḳlı kıssa derler, lakin bilmem siziñmi aḳlıñız ḳıssa, yoḳsa bizimmi?

-Allahı seversen ḳoyver beni rahat, zira işim çioḳ.

Carbognano gramerinin giriş sayfası aşağıda verilmiştir:

PRIMI PRINCIPJ
DELLA
GRAMATICA TURCA
AD USO
DEI MISSIONARJ APOSTOLICI DI COSTANTINOPOLI
COMPOSTI

DA COSIMO COMIDAS DE CARBOGNANO
COSTANTINOPOLITANO
CAVALIERE AURATO DELLA S.SEDE, E INTERPRETE DEL REGIO MINISTERO
DI S. M. CATTOLICA IN COSTANTINOPOLI

DEDICATI
ALL'EMINENTISSIMO E REVERENDISSIMO PRINCIPE
IL SIGNOR CARDINALE
LEONARDO ANTONELLI
VESCOVO DI PALESTRINA
E PREFETTO DELLA SACRA CONGR. DI PROP. FIDE.

IN ROMA MDCCXCIV.

NELLA STAMPERIA DELLA SAC. CONGR. DI PROP. FIDE
CON LICENZA DE' SUPERIORI.

Digitized by Google

9) A Grammar of the Turkish Language (Kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥṣîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî) (1832)

Kitabın yazarı Yahudi asıllı bir İngiliz olan *Arthur Lumley Davids*'tir. 1811 yılında doğan yazar, 19 Temmuz 1832 tarihinde henüz 21 yaşında iken koleradan ölmüştür (Özalan, 2011). Hampshire'da ikamet eden Yahudi bir ailenin tek oğlu olan *Davids*, küçük yaşlarından itibaren kendisini üniversiteye hazırlaması için bir papaz okulunda eğitim almaya başlamış, henüz 10 yaşındayken babasını kaybetmiştir. Çok küçük yaşlarda şaşılacak derecede dil biliminde başarılıdır. Klasik dillerin yanı sıra Fransızca, İtalyanca ve Almanca bilir. Bununla birlikte İbranice, Arapça, Farsça ve Türkçe ile de ilgilenmektedir. 15 yaşından itibaren boş vakitlerinde Doğu dilleriyle, özellikle de Türkçe ile uğraşmıştır. Asıl eğitimi ise hukuk üzerinedir (Taylor, 1833:35-49).

Davids'in yazdığı *A Grammar of the Turkish Language (Türkçenin Grameri)*, diğer adıyla *Kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥṣîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî* 1832 yılında Londra'da basılmıştır. LXXVIII+208 sayfadan oluşur. Dili İngilizcedir. Gramerin daha sonra gözden geçirilmiş ikinci baskısı Davids'in annesi Madame Sarah Davids tarafından Fransızca olarak 1836 yılında Londra'da tekrar yapılmıştır. Eserin giriş kısmında geçen şu cümleden gramerin II. Mahmud'a ithaf edildiği anlaşılmaktadır:

> Şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫilāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleriniñ iẕn-i pādişāhāneleri ile haẕā kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥsîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî muṣannif-i ḥaḳîr Arsur Lumley Dāvids'den pāy-i taḫt-ı hümāyūnlarına ʿarż ve taḳdîm olundı.

Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır[35]. Giriş bölümü ise 76 (I-LXXVIII) sayfadır:

I. Grammar [Gramer] (1-118)
II. Vocabulary [Sözlük] (119-154)
III. Dialogues [Diyaloglar] (155-170)
IV. Extracts [Seçilmiş metinler] (171-208)

Örnek olması bakımından iki kişinin sabah karşılaşmasını gösteren kısa bir diyalog aşağıda verilmiştir:

(Sayfa 155'ten)

-Ṣabaḥiñuz ḫeyr ola efendim. /Ḫoş gelduñuz sulṭanum efendim veya ṣefa gelduñ.
-Keyfuñuz éyu-mi? / N'aṣl siz sulṭanum?
-Éyu, ḫoş.
-Mizaci ṣerifiñuz n'aṣl dur?
-Şukur, ya siz nice siz?
-Sizi ṣaġ selim gurdukmeden sevinirum. / Allaheh şukur ḫoş îz.

Seçilmiş metinler (Extracts) bölümünde Uygur, Kıpçak, Çağatay ve Osmanlı Türkçesinden örnek metinler bulunur. *Uygurdan* Bahtiyarnâme, Kutadgu Bilig, Mîraç, Tezkîre-i Evliyâ'dan; *Çağataydan* Bâbürnâme, Ebu'l-gâzî, Mir Ali Şir Nevâî; *Kıpçaktan* Ahvâl-i Cengiz Han ve Aksak Timur (İbrahim Halîfe)'dan; *Osmanlıdan* Bâkî ve Mesîhî'den gazeller, Evliyâ Efendi (Çelebi), Hacı Halîfe, Nâimâ, Acâîbü'l-mahlûkât, Hümayûnnâme'den seçme metinler İngilizce çevirileriyle birlikte verilir.

Davids'in grameri çağdaşı olan Türk aydınları üzerinde etkili olmuştur. Bu konuda *Ziya Gökalp* şu satırları zikreder: "Bilhassa, Fransız müverrihlerinden Deguignes'in Türklere, Hunlara ve Moğollara dâir yazmış olduğu büyük tarihle,

[35] Bu bölümler hakkında geniş bilgi için bkz. (Özalan, 2011).

İngiliz âlimlerinden Sir Davids Lumley'in Sultan Selîm-i Sâlis'e[36] ithaf ettiği *Kitâbü'l-İlmi'n-Nafi'* ismindeki umumî Türk sarfı, mütefekkirlerimizin ruhunda büyük tesirler yaptı. Bu ikinci eser, müellifi tarafından İngilizce yazılmıştı. Bir müddet sonra vâlidesi bu kitabı Fransızcaya tercüme ederek Sultan Mahmud'a ithaf etti. Bu eserde Türkçenin muhtelif şubelerinden başka, Türk medeniyetinden, Türk etnografyasından ve tarihinden bahsolunuyordu" (Gökalp, 2007:175-176). Kitap aynı zamanda *Fuat* ve *Cevdet* Paşaların *Kavaid-i Osmaniye* gramerine ilham kaynağı olmuştur. Diğer yandan *Ali Suavî*'nin Paris'te çıkardığı *Ulum* gazetesinin ilk sayısında yayınlanan *Türk* adlı makalesine de *Davids*'in eserinin giriş kısmı temel teşkil eder (Hekimoğlu, 2009:298).

Davids'in hazırladığı gramerden bir sayfa aşağıda verilmiştir:

[36] *Davids*'in hem kendi hazırladığı hem de annesinin Fransızcaya aktardığı iki baskının önsözünde de eserin *II. Mahmud*'a ithaf edildiği görülmektedir.

كتاب العلم النافع

في

تحصيل صرف و نحو تركي

A

GRAMMAR

OF THE

TURKISH LANGUAGE:

WITH

A PRELIMINARY DISCOURSE

ON THE

LANGUAGE AND LITERATURE OF THE TURKISH NATIONS,

A COPIOUS VOCABULARY,

DIALOGUES,

A COLLECTION OF EXTRACTS IN PROSE AND VERSE,

AND LITHOGRAPHED SPECIMENS OF VARIOUS ANCIENT

AND MODERN MANUSCRIPTS.

BY

ARTHUR LUMLEY DAVIDS,

MEMBER OF THE ASIATIC SOCIETY OF PARIS,

&c. &c.

LONDON:

SOLD BY PARBURY & ALLEN,

BOOKSELLERS TO THE HONOURABLE EAST-INDIA COMPANY;

AND JOHN TAYLOR,

BOOKSELLER TO THE UNIVERSITY OF LONDON.

1832.

Univ Calif - Digitized by Microsoft ®

10) A Simplified Grammar of the Turkish Language (1884)

Kitabın yazarı ünlü Doğu bilimci *James W. Redhouse* (1811-1892)'tur. Londra'da doğmuştur. 19. yüzyıl Britanya'sında en tanınmış şahıslarından biri olan *Redhouse*, geç yaşında bir gemide oda hizmetçisi olarak göreve başlamış ve bu şekilde, o gemiyle İstanbul'a gelmiş ve buraya ilk seyahatinde İstanbul'da sekiz yıl kalarak Türkçeyi öğrenmiştir. Asıl mesleği diplomat ve çevirmenlik olan yazar, Bâb-ı Âlî'de (Sublime Port) çalışmış, Osmanlı Devleti ile ilgili çeşitli müzakerelerde görüşmeci olarak görev almıştır. 1854'ten itibaren ise Londra'daki Dış İşleri Bakanlığı (Foreign Office)'nda Doğu dilleri tercümanı olarak bulunmuştur (Bosworth, 2001:89).

"Türkçenin Basitleştirilmiş Grameri" 1884 yılında Londra'da basılmıştır. XII+204 sayfadan meydana gelir. Dili İnglizcedir. Önsözünden anlaşıldığı kadarıyla kitabın tamamlanma tarihi Eylül 1883'tür. Üç ana bölümden (chapter) oluşur.

Chapter I Letters and Orthography [Harfler ve İmla] (1-50)
Chapter II Ottoman Accidence [Osmanlı Şekilbilgisi] (51-157)
Chapter III The Ottoman Syntax [Osmanlı Cümlesi] (158-192)

Bu kitapta konuşma örnekleri bulunmaz. Fiil ve isim çekimleri üzerinde bir hayli durulmuştur. Söz dizimi bölümünde verilen cümleler ise çoğunlukla basit yapılıdır.

Redhouse gramerinin giriş kısmı aşağıda verilmiştir:

A

SIMPLIFIED GRAMMAR

OF THE

OTTOMAN-TURKISH LANGUAGE.

BY

J. W. REDHOUSE, M.R.A.S.,

HON. MEMBER OF THE ROYAL SOCIETY OF LITERATURE

LONDON:

TRÜBNER & CO., LUDGATE HILL.

1884.

[*All rights reserved.*]

Digitized by Microsoft®

Metot

16-19. yüzyıllarda yabancılar tarafından yazılmış çeviri yazılı metinler üzerinde yapılan bu çalışmada *Prof. Dr. Mustafa Özkan* ile *Yard. Doç. Dr. Veysi Sevinçli*'nin hazırladığı *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (2008)* adlı kitaptaki sınıflama ve terimler kullanıldı. Çalışmayı detaylandırmak amacıyla gerekli olduğu yerlerde bazı kelime gruplarında ve cümle yapılarında yeni başlıklar açıldı. Kelime grupları ya da cümle ile ilgili adlandırmada yahut sınıflandırmada herhangi bir tartışmaya gidilmedi.

Çeviri yazı alfabeleri bir hayli karmaşık, zaman zaman da tutarsız olan *Argenti*, *Bartholomeo* ve *Megiser*'den alınan söz dizimi unsurları orijinal metinde geçtiği haliyle çalışmamıza aktarıldı[37]. Gerektiği durumlarda, bunların yanında köşeli parantez içerisinde kelimenin telaffuzu yazıldı. Kelime yine de anlaşılmacayak durumda ise ilave olarak, başına yıldız işareti konularak, kelimenin günümüzdeki telaffuzu da verildi. Bu üç metin haricinde taradığımız diğer yedi metin, yazarlarının kitap başlarında verdiği çeviri yazı tablosuna göre çalışmamıza dahil edildi.

Metnimizde geçen bazı kelimelerle ilgili açıklamalar dipnotlar hâlinde verildi. Bu açıklamalarda başvurulan eser "Eser Kısaltmaları" başlığında kısaltmalarla gösterilmiştir.

[37] Bu üç eserin çeviri yazı tabloları *Giriş* bölümünde ilgili eseri tanıtırken verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KELİME GRUPLARI

16-19. yüzyıllarda yazılmış belli başlı çeviri yazılı metinlerde geçen Tükçe kelime grupları bu başlık altında incelenecektir. "Kelime grubu birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir (Ergin, 2003:&648)." Bu birlikler bir tek kelime gibi bir kavrama işaret eder ve yine tek bir kelimede olduğu gibi grubun sonuna gelen işletme eki tüm grubun eki durumunda olur. Kelime gruplarının sıralanışı ise *yardımcı unsur* + *temel unusur* şeklindedir. Bu kural bazen günlük konuşma dili, şiir dili gibi durumlarda bozulmakla birlikte bu kalıcı bir durum olmayıp bunlar yine normal sıraları içinde anlaşılıp idrak edilir (Ergin, 2003:&649).

1.1. İsim Tamlaması ve İyelik Grubu

1.1.1. Belirtili İsim Tamlaması

16-19. yüzyıllarda hazırlanmış on çeviri yazılı metinde geçen belirtili isim tamlamaları aşağıdaki bölümlerde sıralanmıştır. Belirtili isim tamlamalarında görülen farklılıklara dipnotlarda değinilmekle birlikte dikkati çeken, bazı örneklerde *uzaklaşma grubu* ile *isim tamlaması* arasında ilişki kurulması ve kimi Farsça yapılı tamlamaların Türkçe kuruluşlarının da verilmesidir.

17. yüzyıl metni olan *Grammatica Turcica* (Franciscus à Mesgnien Meninski-1680)'ya *Hümâyûn-nâme*'den alınan şu örnekte -DAn biri yapısında kurulan tamlamanın isim tamlaması ile karşılanabileceği vurgulanmaktadır:

Rivāyet iderlerki *pādişāhlerden birisi* veya *pādişāhlerüñ birîsi*[38] *veya biri* bir zāhide bir kisvet-i zîbā ve ḫılʿát-i dîbā ʿáṭā ḳıldı. (M197a;202HN)

Hümâyûn-nâme'nin nüshalarının karşılaştırmasının yapıldığı bir çalışmada kelime grubunun tüm nüshalarda *pādişāhlerden birisi* olarak geçtiği görülür (Bülbül, 2009:410). Dolayısıyla, uzaklaşma grubunun isim tamlaması ile karşılanabileceği vurgusu *Meninski*'nin kendi tasarrufudur.

18. yüzyılda yazılmış *Élémens de Langue Turque* (M. Viguier-1790)'de de yukarıdakine benzer örnekler bulunur. *Viguier*, *isim + -DAn uzaklaşma eki ve isim + iyelik eki* yapısında kurulan kelime gruplarında uzaklaşma eki yerine -In, -nUn ilgi ekinin de kullanılabileceğini aşağıdaki kelime gruplarında belirtmektedir:

hayvanların[39] *veya* hayvanlardan büyüyü ya küçüyü (Vg222)
her şeyin en eyisi *veya* her şeyin eyisi *veya* her şeyden en eyisi *veya* her şeyden eyisi[40] (Vg222)
hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu *ya da* hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu[41] (Vg222)

16. yüzyıl çeviri yazılı metinlerde belirtili isim tamlamalarının çoğunlukla Türkçe kelimelerle kurulduğu görülmektedir. 17, 18, ve 19. yüzyıllarda hazırlanan çeviri yazılı metinlerde kimi tamlayan ya da tamlananın Farsça birleşik kelimelerden ya da tamlamalardan oluştuğu görülür. Bunun nedeni, konuşma dilinde bu yapıların kullanılıyor olması değil, yazarların bu yüzyıllarda yazdıkları gramerlerinde Klasik Osmanlı Türkçesi metinlerinden aldıkları örnekleri kullanmalarıdır.

bu baġıñ her bir cā-yı cān-fezā-yı bihişt-intimāsi (R173)
gerek Firengi, ve gerek şahidlerin ehvali keyfiyetleri[42] (Vg332)

[38] Aynı örnek için bkz. Uzaklaşma Grubu, XVII. Yüzyıl.
[39] Ayrıca bkz. Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl.
[40] Ayrıca bkz.Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl
[41] Ayrıca bkz.Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl

hıcār-i kebîretüñ yıġını (M151)

ḳaliyūn-ı kyūh-nümūn-ı hümāyūnun başı (R185)

ḳalʿa-i mezbūrenüñ bināsı (S148a)

kūtāh-āsitînüñ [*kūtāh-āstînüñ] dirāz-desligî (M197a;205)

rāh-i tahsîlin emr-i insilāki (R167) vb.

17, 18 ve 19. yüzyıllarda yazılan çeviri yazılı metinlerde bazı Farsça yapılı tamlamalar Türkçe karşılıklarıyla verilmektedir.

17. yüzyıl gramerlerinden biri olan *Grammatica Linguæ Turcicæ* (Gulielmo Seaman-1670)'da şu iki cümlede geçen Farsça tamlamaların Türkçe şekilleri şunlardır:

Müftî-i zamān Kemāl Paşazāde'nüñ fetvāsı ṣūretleridür. (S151a) >> zamānuñ müftîsi (S151a)

*Ser-çeşme-i āb ḥayāt*dan nevş[43] eyledüm. (S151a) >> ābuñ ser-çeşmesi (S151a)

18. yüzyılda *Viguier*'de, "Allahın tembihleri (Vg368) ve karşılığı olan Farsça yapılı tamlama olarak, tembihi Bari" verilmektedir.

19. yüzyılda *Ottoman-Turkish Language* (J.W. Redhouse-1884)'de şu Farsça tamlamaların Türkçeye aktarılmış şekillerine dikkat çekilmektedir:

Ḫāliḳ-ı her dü cihān, her dü cihānıñ Ḫāliḳı (R179)

maḫlūḳ-u yed-i ḳudreti, yed-i ḳudretleriniñ maḫlūḳu (R179)

ṣarf-ı maḳdūr, maḳdūruñ ṣarfı (R181a)

taḥsîl-i fenn-i coġrāfiyāya, fenn-i coġrāfiyānıñ taḥsîli (R181a)

---

[42] *Viguer*'de Farsça yapıların belirtili isim tamlamasında tamlayan ya da tamlanan olduğu örnekler sınırlıdır. Yukarıdaki örnek *Viguer*'de bulunan bir konuşma cümlesinden alınmıştır.

[43] f. nûş: İçki.

İsim tamlamasında sıralama tamlayan ve tamlanan şeklindedir. Bu başlık altında sıralanan bazı belirtili isim tamlamalarının yanlarında parantez içerisinde "şiir" ibaresi görülmektedir. İncelediğimiz metinlerde tamlayan ve tamlananın yer değiştirdiği durumlar ahengi sağlamak amacıyla çoğunlukla nazımda bulunmaktadır.

Muflisem ol Hak katinde, exigum [eksiğüm] gokdur [çokdur] benum.
Hem garibem andan artük, kimsenem jokdur [yokdur] benum. (Mg57)

Ḳámer hemşîresi idı ġábġábînüñ.
Şeker hemşehrisi idı leblerinüñ. (M197a;210HN) vb.

Meninski, belirtili isim tamlamasının unsur dizilişi hakkında "aġanüñ ati (M57), Dāvudüñ babasi (M57)" örneklerini verirken bunların "ati aġanüñ (M57), babasi Davüdüñ (M57)" şeklinde kullanılmadığına vurgu yapar (Meninski IV, 2000:57).

17. yüzyıl grameri *Institutionum Linguæ Turcicæ* (Hieronymo Megiser-1612)'da geçen bir atasözünde belirtili isim tamlamasının tamlayan ve tamlananı yer değiştirmiştir:

Sous *siffatidur soilejenung*. (Mg189) [Söz sıfatıdur söyleyenüñ.]

18. yüzyılda yazılmış *A Grammar of the Turkish Language* (Thomas Vaughan-1709)'da geçen şu örnekte ise konuşma dilinin gelişigüzelliğinden dolayı tamlayan ve tamlanan unsurlarının yer değiştirdiği görülür.

-Ne *eksigim benim*? (V58) [Bana ne, benim işim değil anlamında.]

Viguier ve *Davids* kimi tamlamaların farklı kullanım durumlarına değinmişlerdir. Bugün ilgi veya iyelik ekinin durumuna göre belirtili, belirtisiz isim tamlaması veya iyelik grubunun zaman zaman birbiri yerine kullanıldığı gösterilmektedir.

Belirtili ya da belirtisiz isim tamlaması formunda:

bu adem *veya* ademin haḳḳı-nda[44] (Vg197)
diyar, diyarın terki[45] (Vg345)
göz *veya* gözün içi[46] (Vg198)
kamillerin *veya* kamiller hali[47] (Vg228)
ḳonaḳ *veya* ḳonaġın içerisi[48] (Vg198)

Belirtili isim tamlaması ya da ilgi grubu formunda:
benum ātum (D29) *veya* benum āt (D29)

Aşağıda sıralanan örnekler incelendiğinde belirtili isim tamlamasının Türkiye Türkçesinden fonetik değişimler haricinde çok farklı bir durum arz etmediği görülür. Üzerinde hâlâ tartışma bulunan, kimi gramerciler tarafından *belirtili isim tamlaması, çıkmalı ad takımı*, *ayrılma durum ekli belirtili isim tamlaması, ablatif, ayrılma ya da uzaklaşma grubu hatta sıfat tamlaması* [49] olarak da adlandırılan *-DAn biri* kuruluşunda olan yapının isim tamlaması ile ilişkilendirilmesi dikkat çekicidir.

1.1.1.1. XVI. Yüzyıl

1.1.1.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

adamín sirnĵ [sır$_{n}$nı] (A234,I 19b)
Allachún buiurughí [buyruğı] (A147,I 13b)
Allachún chescimí [hışımı] (A130,I 20a)

[44] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[45] Aynı tamlama için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[46] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[47] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[48] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[49] Burada sıfat tamlaması olarak ele alınan yapı sadece *-DAn biri* yapısında olan kelime gruplarıdır. Leyla Karahan *demirden kapı, camdan bardak* gibi yapıları *demir kapı, cam bardak* yapısıyla açıklayarak bu kelime gruplarını önceki eserinde sıfat tamlaması olarak ele almaktadır (Karahan, 1991: 21). Ayrıca, *Prof. Dr. Leyla Karahan*'ın bu konu ile ilgili makalesi için bkz. (Karahan, 2012).

beilerúm [beylerün] timení (A178,I 23a)

benùm aram (A131,I 61a)

benúm echsighúm [eksiğüm] (A126,I 10b), (A165,I 10b)

benum iolum [yolum] (B72)

benúm saghlighúm [sağlığum] (A240,III 11b)

benúm sosúm [sözüm] (A172,I 14a)

bisúm aramus (A131,I 19a), (A131,I 61a)

bisúm chalí[50] [halimiz] (A179,I 90b)

bunlarúm birisí (A143,II 9b), (A146,II 9)

bunlarún arassi (A131,I 167b), (A131,I 167b), (A146,I 167b), (A145,I 167b)

bunúm ecchlí [ehli] (A165,I 21b)

bunúm hieriné [h/yerine] (A262,I 258a)

bunúm manessí (A153,I 250b), (A209,I 250b)

bunúm oghlí [oğlı] (A155,I 20b), (A199,I 20b)

bunúm pachassí [pahası] (A223,II 8b)

chonchiarún [honkarun] adi (A126,II 300a), (A184,I 16a), (A184,II 300a)

cimeghín dicchaggisí [çimeğin dıkacısı] (A153,I 317a)

efféndinúm chalí [efendinün hali] (A164,II 6b)

ellín sosí [sözi] (A165,I 221a)

Hristianon Keleci [kılıcı] (B109)

jastighún jusi [yastığun yüzi] (A259,I 129a)

kiaferun [kafirün] memleketi (B109)

onlarúm birisí (A143,II 9b)

onúm aran [onun aran[51]] (A131,I 61a)

onúm jeriné (hieriné) [yerine] (A262,I 9a)

onún dirlighi [dirliği] (A159,I 307b)

patisciachún enmrí [patişahun emri] (A224,I 20b)

senúm adí[52] [adın] (A126,I 26b)

senúm aran (A131,I 61a)

---

[50] III. teklik şahıs iyelik eki olarak düşünülmüş olmalı.
[51] II. teklik şahıs iyelik eki olarak düşünülmüş olmalı.
[52] II. teklik şahıs iyelik eki olarak düşünülmüş olmalı.

senúm chachén [hakın,*hakkın] (A146,I 14a)

senúm sosí[53] [senün sözin] (A144,I 14b)

senungh [senüñ] adun (B141)

ssenung memlechetun (B141)

ssenungh isstedgunh [istedüğün] (B141)

tsenum iataghom [senün yatağon] (B70)

1.1.1.1.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması

1.1.1.1.2.1. Tamlananı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

senúm ajachiolin [ayak yolın] (A134,I 24a)

1.1.1.1.2.2. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

aghácc chaunúm peruerdesí[54] [ağaç kavun/-un perverdesi] (A225,I 95b)

1.1.1.1.2.3. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

er chiscinúm misaggi [er kişinün mizaci] (A212,I 22b)

---

[53] II. teklik şahıs iyelik eki olarak düşünülmüş olmalı.
[54] **ADA** 225 *perverde*: reçel, konserve.

1.1.1.1.2.4. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

senúm ila benúm aramus (A131,I 61a)

1.1.1.1.2.5. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

benúm bir ettúm (A143,I 13a)
chiechattín [kehatin, *kağıdın] o bir iusi [yüzi] (A219,I 115a), (A197,I 17b)
chiechattín otté jusi *veya* otteani [kehatin, *kağıdın öte yüzi *veya* öte yanı] (A223,I 115a)
chiechattín otteani [kehatin, *kağıdın öte$_y$anı] (A223,I 12a)

1.1.1.2. XVII. Yüzyıl

1.1.1.2.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

ʿÁbdüllāhüñ işi (M156)
ābuñ ser-çeşmesi[55] (S151a)
adamlerung scherlissi [adamlerüñ şerlisi] (Mg191)
ādemlerüñ güzeli (M32)
aġanüñ aḳçasi (M70)
aġanüñ ati[56] (M57)
aġanüñ ḳuḥı *veya* hıdmetkārî (M146)
ajagung [ayağuñ] altu (Mg217)
Allah'uñ ḥükmi (S163a)
Allah'uñ kelāmı (S151a)
Allah'uñ tevḥîdi (S151a)

[55] **S** 151 ser-çeşme-i āb *ḥayāt*.
[56] *Yazarın notu*: ati aġanüñ (M57) değil.

Allah'uñ ʿilmi (S150a)

anlaruñ başı (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a)

anlaruñ başları (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a)

anlaruñ iḥsānı (S169a)

anlaruñ kılıçleri (S35a)

anlaruñ sebebi (S149a)

anlarüñ aḳçasi (M70)

anlarüñ babaleri (M56)

anlarüñ büyügi (M32)

anlarüñ eri (M56)

anlarüñ erleri (M56)

anlarüñ ḳarılari (M56)

anlarüñ ḳarısi (M56)

anlarüñ kitābleri (M56)

anlerüñ babasî (M56)

anuñ adı (S149a)

anuñ babası (S37a)

anuñ baġçesi (S37a)

anūn bahāsı (S160a)

anuñ başı (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S156a)

anuñ başları (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a)

anuñ ḫātırı (S147a)

anuñ kapusı (S37a)

anuñ kılıçı (S35a), (S35)

anuñ kılıçleri (S35a), (S35)

anuñ ölecegi (S106a)

anuñ öñi (S143a)

anuñ tañrısı (S37a)

ānüñ ... eksikligî (M188Mes)

anüñ aḳçasi (M70)

anüñ babasi (M56)

anüñ eri (M56)

anüñ erleri (M56)

anüñ ḳarıleri (M56)

anüñ ḳárısi (M56)

anüñ ḳarindāşi (M52)

anün kitābî (M56)

anüñ kitābleri (M56)

anüñ mertebesi (M157)

anüñ sebebi (M175), (M175)

asadilerung[57] audschi [azadileruñ avdşi,*avcu] (Mg214)

āyüñ yüzî (M148)

baḳmanüñ sebebî (M119)

beglerung [beğlerüñ] dumeni (Mg64), (Mg203)

benum agsum [ağzum] (Mg185)

benum annam [anam] (Mg183)

benum babam (Mg263), (Mg99)

benum dillum [dilüm] (Mg185)

benum ducaklarum [d.dudaklarum] (Mg185)

benum gunachum [günahum] (Mg183)

benum habassettum (Mg183), (Mg183), (Mg182)

benum işitmeklugum (Mg184)

benum kattem [*katım] (Mg183)

benum magfirettum (Mg185)

benum yuregun (Mg184)

benüm adum (S143a)

benüm aḳçam (M70)

benüm atam (S35a), (S35a)

benüm babalerüm (M56)

benüm babam (M56), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57)

benüm elüm (S33a)

---

[57] Metinde "cömert" anlamında. bkz. Megiser sözlük md. *liberalis*; **MgThe** I 797 *liberalis*: sehri, sehi, cumert, çomert"; **STACvig** 37 *azadegi* (azadegui) prérogative (419) "ayrıcalıklı, imtiyaz sahibi".

benüm erüm (M56)

benüm evlādum (S157a)

benüm ḫānem (M146)

benüm ḳanum (S157a)

benüm ḳárım (M56)

benüm ḳarındaşüm (M163), (M164)

benüm kitāblerüm (M56)

benüm kitābüm (M56)

benüm sevmem (M80)

benüm sözlerüm (S155a)

bisum babamus (Mg179), (Mg263), (Mg99)

bisum bortschlarumus [borçlarumuz] (Mg179)

bisum effendumus (Mg180)

bizüm aḳçamüz (M70)

bizüm atamuz (S163a)

bizüm babalerümüz (M56)

bizüm babamüz (M56)

bizüm erümüz (M56)

bizüm ḳarımüz (M56)

bizüm kitāblerümüz (M56)

bizüm kitābümüz (M56)

bizüm mürādümüz (M167)

bunuñ derdi (S174a)

bunüñ ādi (M164)

capum [kapum] ... benum (Mg63) *(şiir)*

çoḳanüñ endāzesi (M58)

Dāvudüñ babasi[58] (M57)

dilenginung jusi [dilencinüñ yüzi] (Mg210)

dōstuñ ʿaybı (S168a)

düşmenüñ ʿáskeri (M133)

---

[58] *Yazarın notu*: babasi Davüdüñ (M57) değil.

evung useri [evüñ üzeri] (Mg170)

exigum [eksiğüm] ... benum (Mg56) *(şiir)*

gairilering [gayrileriñ] mali (Mg182)

gairining auurethi [gayriniñ avreti] (Mg182)

ganum [canum] ... benum (Mg62) *(şiir)*

giunachlering bagischlamagi [gunahleriñ bagişlamagi] (Mg180)

giunglum [güñlüm] ... benum (Mg58) *(şiir)*

hogem [hocem] ... benum (Mg60) *(şiir)*

Ḫüdā'nuñ emri (S106a)

ʿilmüñ muḥabbeti (S151a)

jasugum [yazuğum] ... benum (Mg59) *(şiir)*

ḳalʿanuñ içi (S139a)

ḳavġanüñ sebebi (M80)

ḳıralüñ, ḳralüñ *veya* pādişāhüñ yoldaşi *veya* ḫatūni (M37)

kimsenem ... benum (Mg57) *(şiir)*

kiorlerung [körlerüñ] arassi (Mg208)

kişinüñ göñli (S156a)

kūtāh-āsitînüñ [*kūtāh-āstînüñ] dirāz-desligî (M197a;205)

láʿlüñ ... yeri (M197a;210HN) *(şiir)*

maslach atlering [maslahatleriñ] hairlussi (Mg189)

Medîne'nüñ ḳapusı (S151a)

merḥametlünüñ işi (S159a)

Mevlānā'nuñ vālidi (S174a)

Muhámmedüñ ıtlāḳı (M156)

Mūsā'nuñ sözi (S162a)

nefsüñ ārzūsı (S171a)

oḳumaġuñ fāidesi (M80)

onung serai [onuñ serayi] (Mg202)

pādişāhlerden birisi *veya* pādişāhlerüñ birîsi[59] *veya* biri (M197a;202HN)

pādişāhuñ ḥużūrı (S144a)

---

[59] Aynı örnek için bkz. Uzaklaşma Grubu, XVII. Yüzyıl.

paşanüñ ~, pāşānüñ oġlı (M153), (M153), (M153), (M153)

pençerenüñ ṭaşrası (S144a)

Peyġamberuñ ḳızı (S152a)

senum babang [*senün babañ] (Mg263)

senum ellung [*senün elüñ] (Mg99)

senung adlung [senüñ adlüñ] (Mg185), (Mg179)

senung Alhung [Al$_{la}$huñ] (Mg181)

senung efendung [senüñ efendüñ] (Mg181)

senung istedigum [senüñ istedüğüm] (Mg179)

senung jollaringe [senüñ yollarince] (Mg185)

senung magfiretun [senüñ mağfiretün] (Mg184)

senung memleketung [senüñ memleketüñ] (Mg179)

senung michrabung [senüñ mihrabuñ] (Mg186)

senung susslerin [senüñ süzlerin] (Mg183)

senung sutarang [senüñ sutarañ] (Mg217)

senung ugmekligung [senüñ ügmekliğüñ] (Mg185)

senung ugun [senüñ *öñün] (Mg183)

senungh ade [senüñ d.aduñ] (Mg209)

senüñ aḳçañ (M70)

senüñ atan (S35a)

senüñ babalerüñ (M56)

senüñ babañ (M56), (M57)

senüñ erüñ (M56)

senüñ eşkālüñ (S164a)

senüñ háḳḳunde (M135)

senüñ ḳárıñ (M56)

senüñ kitāblerüñ (M56)

senüñ kitābüñ (M56)

siffati soilejenung [söyleyenüñ] (Mg189)

sisum begungus [*sizün begüñüz] (Mg99)

sizüñ aḳçañız (M70)

sizüñ babaleruñüz (M56)

sizüñ babañüz (M56), sisum babangus [*sizün babañuz] (Mg263), (Mg329)

sizüñ erüñüz (M56)

sizüñ ḳarıñız (M56)

sizüñ kitāblerüñüz (M56)

sizüñ kitābüñüz (M56)

Süliymān'uñ leşkeri (S163a)

şāhuñ ḫatunı (S109a)

şāhüñ oġlı (M26)

şehrüñ ḥākimi (S150a)

şerābüñ oḳási (M176), (M58)

şeyḫuñ ardı (S144a), (S144a)

şîrüñ gözi (S47a)

taḫtuñ pāykāhı (S139a)

talienig [d.talieing, taliin] in khilam [d.inkilabi] (Mg194)

Tañrı'nuñ virdügi (S174a,175a)

Tāñrinüñ ādî (M195Ş)

tauschanung kacosi[60] [tavşanuñ d.kaçışı] (Mg219)

ululeri[61] [*ülüleri$_n$] dirilmesi (Mg180)

usumung suin [üzümüñ *suyı] (Mg217)

yārüñ sînesî (M188Mes)

zamānuñ müftîsi[62] (S151a)

1.1.1.2.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması

1.1.1.2.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

[60] lat. *Leporis fugnam vidi, carnem illius edere neglexi.*
[61] İlgi ekindeki sorun baskı hatasından kaynaklanan bir durum olabilir. ?ululeri-n.
[62] **S** 151 müftî-i zamān.

emîra'l-müʿminînüñ ṣıḥḥati (S160a)

1.1.1.2.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

berāt-i ʿālîşānuñ sūreti (M147)
ehl-i ṣanʿatuñ kîsesi (S113a)
hıcār-i kebîretüñ yıġını (M151)
ḳalʿa-i mezbūrenüñ bināsı (S148a)

1.1.1.2.2.3. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

benum magfirettumung [mağfiretümüñ] tangrisi (Mg185)
benüm ḳarındaşümüñ ādi (M164)
giunglumung [güñlümüñ] ainesi [ayinesi] ... benum (Mg58) *(şiir)*
paşanüñ oġlınüñ tevābiʿleri (M153)
paşanüñ oġlınüñ yoldaşi (M153), (M153)
Peyġamberuñ ḳızınuñ oġlı (S152a)
senung magfiretunung schenligi [senüñ mağfiretunuñ şenliği] (Mg184)

1.1.1.2.2.4. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm házretlerinüñ huzūr-i şerîfleri (M135)
Mevlānā Ḳarîmî'nüñ yazduġı (S173a)
kendü bāzūñuñ ḳuvveti (S162a)
kendü vālidesinüñ göñli (S173a)
Tañrı rasūlinüñ ḫalîfesi (S152a)

1.1.1.2.2.5. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

cümlesinüñ büyügi (M32)
hemşehrisi leblerinüñ (M197a;210HN) *(şiir)*
hemşîresi ġábġábînüñ (M197a;210HN) *(şiir)*
zülfînüñ sáhābî (M197a;210HN)

1.1.1.2.2.6. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

bir ḫaymenüñ içi (S144a)
bu ʿālemlerüñ Tañrısı (S162a)
bu icki [iki] hamfung [d.harfuñ] manisi (Mg214)
bu şehrüñ ādi (M164)
bu üç oġlumuñ ḳanġısı (S154a)
her aġlamanüñ gülmesi (M80)
her bir khullinung [kullinuñ, *kılının] baschinge [başince] (Mg217)
her birinüñ áʿzāsi (M197a;207HN)
her iki incunüñ arasi (M135), (S145a)
her jerung [yerüñ] bir tuzesi (Mg213)
hernesneie khadir [kadir] Tangri babanung *olan* sag taraffi (Mg180)
hîç biriñüzüñ ḫātūnı (S154a)
iki gihanung [cihanuñ] rahatligi (Mg214)
ḳoñşulıḳte ołan meveddetü mühábetüñ izdiyādi (M173)
müftî-i zamān Kemāl Paşazāde'nüñ fetvāsı (S151a)
ol Allah'uñ ʿilmi (S152a)
ol cevārînüñ birisi (M197a;209HN)
ol melʿūnuñ emri (S163a)
ol rachimung [rahimuñ] rachmeti (Mg59)
ol yirüñ emîri (S153a)
ulmisch asslanung sakhali [ülmiş aslanuñ sakalı] (Mg220)

virilen berāt-i ʿālîşānuñ sūreti (M147)

1.1.1.2.2.7. Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benüm daḫı size bir suʾālüm[63] (S162a)

1.1.1.2.2.8. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

Yıldarım Ḫan'uñ aġladuġı (S174a)

1.1.1.2.2.9. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

günāhine muḳırr olanlarüñ cürmi (M169)
māla ışmarlananuñ işi (S163a)

1.1.1.2.2.10. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benum ile senung eramus [benüm ile senüñ eramuz, *aramız] (Mg170)
eflianung [eflianuñ, *evliyanın] embianung [embianuñ, *embiyanın], birlukleri[64] (Mg180)

Ruchi [Ruhı] Kudussi echlisuneti [ehlisün$_n$eti] gemaktung hakligi [Ruh-ı Kuds, ehl-i sünnet cemaktuñ (*cemaatuñ) haklığı] (Mg180)

---

[63] Burada ele aldığımız örnek "dahi" kuvvetlendirme edatı ile kurulmuş bir gruptur. Ayrıca ileriki başlıklarda "da/de, daha, dahi" gibi kuvvetlendirme edatları ile kurulan edat grupları da ele alınmıştır. Bu edatlar hakkında bilgi için bkz. (Haceminoğlu, 1971:220, 238). Türkiye Türkçesindeki benzer kullanımlar için bkz. (Yelten-Açıkgöz, 2005:142). *Prof. Dr. İbrahim Delice* ise bu yapıları "pekiştirme edatı öbeği" olarak adlandırır. *Delice*'nin söz dizimi kitabındaki örneklerden birkaçı için bkz. (Delice, 2012:56, 62, 120, 129, 189, 253).
[64] Tamlayanlar ile tamlanan arasındaki noktalama *Megiser*'e aittir.

1.1.1.2.2.11. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm házretlerinüñ huzūr-i şerîfleri (M135)
Ḥaḳḳ Teʿālā'nuñ ism pāki (S148a)

1.1.1.2.2.12. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

asil biniadum [bünyadım] batanum [vatanım] ilum ... benum (Mg61) *(şiir)*
benum, bu illum [ilüm][65] (Mg61)
benüm daḫı *size* bir suʾālüm (S162a)
benüm ne işüm (S160a)
benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm (M135)
düşmanuñ ṭatlu sözi (S162a)
her jerung [yerüñ] bir tuzesi (Mg213)
hernesneie khadir [kadir] Tangri babanung [babanuñ] *olan*[66] sag taraffi (Mg180)
ırmaġuñ öte yaḳası (S144a)
mārtüñ ikinci güni (M174)
ne işum ... benum (Mg59) *(şiir)*
nehrüñ beri yaḳası (S144a)
onung bir tane olan ogli (Mg180)
pādişāhuñ bir cānibi (S170a)
Peyġamberüñ falān ḫatunları (S145a)
Schahimung bengilaim mutbiru mugrim kuli [şahımuñ *bencilayin mütbir ü mücrim kulı] (Mg57)
senung [senüñ] ollo [d.ol] essirgemekligung [esirgemekliğüñ] (Mg182)
senung hak Ruchi Kuddussung [senüñ hak Ruhı Kuddusuñ] (Mg184)

---

[65] Tamlayan ile tamlanan arasındaki noktalama *Megiser*'e aittir.
[66] Bu kelime grubunda konuşma dilinin gelişigüzelliğinden kaynaklanan bir hata bulunmaktadır. "hernesneie khadir [kadir] olan Tangri babanung sag taraffi", şeklinde düzeltilebilir.

Tunanüñ öte yaḳasi (M135)

1.1.1.2.2.13. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

Bāḳî'nüñ ʿĀlî Paşa Ḥażretlerine didügi (S173a)
hemische [hemişe] seudugum ... benum (Mg57) *(şiir)*
oġlınuñ ḳażî ʿasker olduġı (S174a)

1.1.1.2.2.14. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

anung elinden dahi dilinden (Mg188)
effendinung nasari, bakischi [bakışı] (Mg199)
giunglum [güñlüm] giosum [gözüm] ... benum (Mg60,61) *(şiir)*

1.1.1.2.2.15. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benüm ere ḫācetüm (S153a)
benüm *üç nesne ile* Peyġamberüñ falān ḫatunları üzerine faẓîletüm (S145a)
bunuñ māla ve cevāhire ihtiyācı (S153a)

1.1.1.3. XVIII. Yüzyıl

1.1.1.3.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

ademlerin ahmaġı (Vg173), (Vg290)
ahbabın biri (Vg316)
aḳçenin gitdiyi (Vg229)

aḳillerin huyu (Vg292)

ʿalimlerin sözü (Vg194)

Allahın emri (Vg311), (Vg331), (Vg331)

Allahın huzuru (Vg331)

Allahıñ indi (C712)

Allahıñ keremi (C664)

Allahın tembihleri[67] (Vg368)

Allahın verdiyi (Vg177)

altının eyisi (Vg233)

anın ḳusurü-nü *veya* ḳusuru-nu (Vg171)

anın ʿadli (Vg295)

anın ʿözrü (Vg290)

anleriñ[68] vücudi[69] (Vg284)

aslanıñ birisi (C706), (C714)

atın gemi (Vg372)

baharın envai (Vg325)

baḳḳalın uşaġı (Vg314)

baltanıñ sāhibi (C710)

bazırganın oġlu (Vg228)

bazırganların yanı (Vg340)

benim aġnadıġım (Vg328)

benim anam (C33)

benim ayaġım (Vg312)

benim babam (C663), (C681)

benim başım (Vg305), (Vg305)

benim çorablerim (V55)

benim dediyim (Vg335)

benim dostcaġızım (Vg319)

benim evladlarım (Vg314)

---

[67] **Vg** 368 tembihi Bari.
[68] t2 annarın.
[69] t2 vücudü.

benim eyiliklerim (C714); benim eyliklerim (C705)

benim *Ḳırımda* işim (C684)

benim *kimseye* zararım (C698)

benim malim (V27), (V28)

benim nasıhatlarım (C663)

benim önüm (Vg198)

benim sözüm (Vg335)

benim *tellallıḳ* nem (Vg305)

benim yanım (Vg318)

benim ʿındim (C668)

benum atam (V23), (V23)

bet tabiʿatıñ degişilmesi (C713)

bizim anamız (C34)

bizim Istambulumuz (Vg301), (Vg301)

bizim nemiz (Vg229)

bizim ortamız (Vg198)

bizim tarafımız (Vg332)

bunuñ furtunası (C693)

bunun sahihi (Vg331)

bunun tariḳı (Vg318)

cahillerin tabiati (Vg292)

çocuġuñ gözü (C659)

çohadarın birisi (Vg229)

çohaniñ kanavassi[70] (V69)

daʿvacının adı (Vg328)

daʿvanın aslı (Vg318)

dedenin babası (Vg362), (Vg450)

dervişin biri (Vg229)

direkiñ başi (V66)

[70] **OAD** *canvas:* Keten, kendir veya benzeri türevlerden yapılan ve çadır, yelken vs.de kullanılan bir tür bez.

diyar, diyarın terki[71] (Vg345)

dostun fenalıġı (Vg228)

duvletluniñ kulli (V74)

edeblinin hali (Vg229)

efendilerin biri (Vg318)

efendilerin birisi (Vg324)

efendinin biri (Vg319), (Vg320), (Vg322)

efendinin yanı (Vg310), (Vg310)

ekmeyin içi (Vg404)

elin altı-ndan (Vg189)

eliñ ḳarısı (C661), (C661)

eliñ sözü (C665)

fakiriñ ogli (V74)

Firengin ... çaşıdı (Vg314)

Firengin biri (Vg321)

Firengin işi (Vg327)

fuḳaranın duası (Vg202)

ġayrıların suçu (Vg164)

gelib geçicilerin kelamı[72] (Vg242)

göz *veya* gözün[73] içi (Vg198)

gözün önü (Vg303)

hakimin ḳarşısı (Vg307)

haḳḳın kaġıdı (Vg446)

Haḳḳın senası (Vg292)

Haḳḳın verdiyi (Vg291)

hayının çerağı (Vg249)

hilekarın mumu (Vg340)

ırzının tekmili (Vg335)

---

[71] Aynı tamlama için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

[72] Bu kelime grubunda tamlayan kendi içerisinde bir yarı tasvirî fiildir. Bu fiil, -IcI fiilden isim yapma eki ile isim olmuştur. Ek, eklendiği kelimeye çokluk, aşırılık, devamlılık anlamı katar (Ergin, 2003:&278).

[73] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

ihtiyarların çoġu (Vg222)

Istambulun hali (Vg299)

Istriyanıñ çoġu (C680, 681)

Isveçiñ taḫtı (C684, 685)

işin aslı (Vg325)

iynecilerin yanı (Vg316)

ḳahvenin ahbabı (Vg317)

ḳahvenin içi (Vg317)

kamillerin[74] *veya* kamiller hali (Vg228)

ḳazeskerin ḳarşısı (Vg325)

kendiniñ[75] cahilligi[76] (Vg286)

kibarın hizmeti (Vg191)

kimin arası (Vg198)

kimin deruni (Vg294)

kiracının kiracısı (Vg439)

kişinin *aḳıbet* vücudü (Vg288)

ḳonaḳ *veya* ḳonaġın içerisi[77] (Vg198)

Ḳurlandiyanıñ şehirleri (C683)

Macarıñ neresi (C673, 674)

mazlumün göynü (Vg291)

Mehemmedin ḳulaġı (Vg334)

Mehmedin semti (Vg233)

mektubun üstü (Vg442)

merhametlunuñ işy [işi] (V48,49), (V49)

Mevlaniñ[78] ʿilmi[79] (Vg284)

muşuñ[80] suçu (C707)

Müslümanların sözü (Vg340)

---

[74] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[75] t2 kendinin.
[76] t2 cahilliyi.
[77] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[78] t2 Mevlanın.
[79] t2 ilmi.
[80] sıçan.

nereniñ boġazı (C693)

onlarıñ analaı (C44)

onlarıñ anası (C34), (C44)

onlarıñ oġlanı (C42)

onlarıñ oġlanları (C42)

onlarıñ sözü (C667)

onleruñ babalery [babaleri] (V24)

onnarın suçu (Vg334)

onuñ anası (C33)

onun icrası (Vg192)

onun ḳolayı (Vg305)

onuñ ulajagi [*öleceği] (V53)

onun *veya* anın ḳapısı (Vg85)

onun *veya* anın odası (Vg85)

padişahuñ huzuri (V46); padişahın huzuri (Vg312)

Paşanın ḳarşısı (Vg329)

salyanın aḳması (Vg432)

seniñ aġañ (C50)

seniñ ahçeñ (C697)

seniñ anañ (C33)

senin atalarıñ (C667)

seniñ atañ (V23), (V23)

senin *bana* dostluġun (Vg306)

seniñ *bunda* kabahatıñ (C698)

senin dediyin (Vg315), (Vg320)

senin evin (Vg308)

senin görmen (Vg184)

senin göynün (Vg291)

senin huzurun (Vg198)

senin ḳafan (Vg340)

seniñ ḳardaşıñ (C658)

senin kölen (Vg323)

seniñ sözün (C663)

senin tarafın (Vg332)

senin yanın (Vg308)

senin yerin-e (Vg165)

seveniñ kulï (V74)

sevmeïniñ [*sevmeyenin] sultani (V74)

sıçanıñ suçu (C715)

siziñ anañız (C34)

sizin dediyiniz (Vg321)

sizin eliniz (Vg331)

sizin hatırınız (Vg333)

sizin huzurunuz (Vg312), (Vg331)

sizin ta-ifeniz (Vg331)

siziñ*mi* aḳlıñız (C660)

sözün doġrusu (Vg319)

şaharuñ hakimy [hakimi] (V47), (V47)

şunun emsali (Vg194)

Tañrının rızası (Vg171)

Tañriniñ[81] düşmeni[82] (Vg284)

tellalın yanı (Vg331)

Tercümanın ḳulaġı (Vg335)

vezirin huzuru (Vg313), (Vg319)

vezirin oġlu (Vg228)

yaramazın haḳḳı (Vg250)

yasaḳcının biri (Vg308)

yolun eyrisi (Vg319)

[81] t2 Tañrının.
[82] t2 düşmanı.

1.1.1.3.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması

1.1.1.3.2.1. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim sana gelmemin aslı (Vg309)
büyük validenin anasının maderi (Vg450)
dedenin babasının pederi (Vg450)
sizin de postunuzun iḳtizası (Vg332)

1.1.1.3.2.2. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

arz odasının önü (Vg329)
Efendi hazretlerinin ḳonaġı[83] (Vg332)
Efendi hazretlerinin önü (Vg338)
ḳahve çekmecesinin yanı (Vg317)
Mahmud paşa mehkemesinin yanı (Vg314), (Vg315)
Paşa ḳapısının yanı (Vg327)
Sultan Bayazıd camisinin içi (Vg316)
Süveyis deñiziniñ boġazı (C693)

1.1.1.3.2.3. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

başımın çaresi (Vg312)
böyle erkenden beni çaġırtmanın aslı (Vg328)
bu ḳadar şeyi inandığımın aslı (Vg303)

[83] "Hazret ve cenab" kelimeleriyle ilgili bkz. (Deny, 1941:&1105).

dayımın oġlu (C657)
dostlarının haḳḳı-nda (Vg242)
dükkanımın önü (Vg340), (Vg340)
efendimin güzel adı (Vg301)
evinin zabiti (Vg174)
ġazabınızın üstü (Vg323)
gölgesinin altı (Vg189)
işinin bitdiyi (Vg229)
ḳalbinin içi (Vg243)
nefisinin ḳulaġı (Vg290)
nefsinin ardı (Vg173), (Vg173)
sairinin karı [*kârı] (Vg289)

1.1.1.3.2.4. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Aḳ sarayın üst başı-nda *veya* üs başı-nda (Vg203)
aldıġın şeyin yarısı (Vg302)
Anadoluda vaḳı olan şehirleriñ en müʿteberi (C687)
bakşiş [*bahşiş] attiñ dişi (V73)
bir adamın zengin olduġunu (Vg301)
bir ademin aslı-nı, ilmi-ni, kemali-ni (Vg166)
bir devletlinin eyliyi (Vg287)
bir dul avrettiñ bir täugi [*tavuğu] (V71)
bir ḳaç günün içi (Vg307)
bir kahad ḳavasının eli (Vg321)
bir kimsenin göynü (Vg291)
bir kimsenin tabiati (Vg230)
bu adem *veya* ademin[84] haḳḳı-nda (Vg197)
bu bazırganın bir daʿvacısı (Vg329)

[84] Ayrıca bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

bu dāireleriñ ortası (C671)

bu feryadının aslı (Vg305)

bu feryadının, çabalamanın aslı (Vg305)

bu Fireng ile Aḳtarın nizaleri (Vg332)

bu herifin semti (Vg340)

bu kimsenin bir yarar kefili (Vg313)

bu sejadeleriñ bahasi (V62)

bu şeyin ahcesi (Vg307)

bu vilayetlerde vaḳı olan şehirleriñ en mü'teberi (C686, 687)

bu vilayettiñ adetti (V61)

buyuk başin, buyuk agrisi (V73)

büyük validenin anası (Vg362), (Vg450)

cümle bazırganların içi (Vg302)

çoḳ kelam söyleyen insanın ḳalbi (Vg292)

dişi tilkiniñ birisi (C704)

etrafında olan evlialarıñ cümlesi (C714)

eylik eden ademin eyliyi (Vg289)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olmaları (C716)

gerib kuşuñ yuvasi (V74)

her Habiliñ bir Ḳabili (C699)

her insanın ḳalbi (Vg177)

her kimin içerisi (Vg294)

her kimsenin eyliyi (Vg291)

her şeyin en eyisi *veya* her şeyin eyisi *veya* her şeyden en eyisi *veya* her şeyden eyisi[85] (Vg222)

her zahmetin sonu (Vg196)

hırsız olan kimsenin *Allah* belası-*nı* (Vg227)

hile yilen gelen eşeyin ölümü (Vg340)

ḳarşusinde ki[86] zatiñ[87] ḳıymeti (Vg286)

---

[85] Ayrıca bkz.Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl

[86] t2 ḳarşısında ki.

[87] t2 zatin.

noḳsanını bilen kişinin canı (Vg293)

o baḳḳalın sana sorduġu (Vg316)

o dediyim ḳahvenin ḳahvecisi (Vg314)

o fermanın biri (Vg321)

o ḳahvenin ahbabı (Vg314)

o kişinin *daima* ḳalbi (Vg294)

ojuz [*ucuz] ettiñ çurbasi (V72)

ol baltanıñ sahabı (C717)

ol diraḫtlarıñ cümlesi (C710)

ol ḫuspide olan şiriñ[88] üzeri$_{+i}$ [*üstüne][89] (C706)

ol küreniñ ortası (C671)

ol mihveriñ bir başı (C672)

ol on çohaniñ altesi (V70)

ol yatan aslanıñ üzeri$_{+i}$ [*üstüne][90] (C715)

otuz üç kese ahçenin otuzu (Vg333)

Rumeli Ḳazeskeri Efendinin kahyası (Vg319)

sahib devlet Efendimizin ayaġı (Vg334)

sana gel demeyen ademin ardı (sıra) (Vg203)

şefaḳatlı, merhametli olan padişahın adem incitmekliyi (Vg294)

şindiki adamlarıñ çoġu (C668)

ta be sabah uyumayan ademin aḳlı (Vg182)

ulmiş [ülmiş] arslaniñ sakali (V73)

verdiyi rısḳın parası (Vg321)

verdiyin rısḳın ahcesi (Vg312)

yalan şahidlerin piri (Vg321)

1.1.1.3.2.5.[91] Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

[88] aslan.
[89] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.
[90] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.
[91] Açıklama için bkz. başlık 1.1.1.2.2.7.

benim de aġnadıġım (Vg316)
benim de hissem (Vg339)
benimde [benim de] ... muradım (C663, 664)
onun da ḳolayı (Vg302), (Vg314), (Vg336)
senin de sözün (Vg335)
seniñde yüzün (C695)
sizin de postunuz (Vg332)
şer-inde iḳtızası (Vg312)
ziyade vermenin de şıḳḳı (Vg320)

1.1.1.3.2.6. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

Ḳazesker Efendinin kahyası (Vg321), (Vg321), (Vg324)
Mehemmed Çelebinin ḳulaġı (Vg302), (Vg336)

1.1.1.3.2.7. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

huzura ferman etdirmenin hikmeti (Vg331)
kelam söylemenin vaḳti *veya* vaḳdi (Vg167)
o iş bitmenin ḳabili (Vg160)
peşiman olub aġlamanın faydası (Vg240)

1.1.1.3.2.8. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

bu alemde yalan söyleyenlerin çoḳları (Vg249)
ekşi yüzlü, acı sözlü olanın dostları (Vg295)
erken gelenin işi (Vg337)
gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olmaları (C709)

öyüt diynemeyenin işi (Vg158)

seni tanıyanların mabeyni (Vg241)

tavşanlar ömrlerinden bezip ölümü irtikab eylediklerinin meseli (C712)

1.1.1.3.2.9. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

arzuhalcının biri (Vg321)

benim, ve babamıñ, ve sinsilemiñ ne olduġu (C696)

daʿvanın, daʿvacının aslı (Vg328)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin gelib, mehkemeye gitmeleri (Vg308)

gerek Firengi, ve gerek şahidlerin ehvali keyfiyetleri (Vg332)

ḳalaïñ ve ḳurşunuñ Şamy [Şāmî] kantari (V.xix)

kamillerin, Allah dostleriniñ[92] göñülleri[93] (Vg284)

Ḳara deñiziñ ve Bahri hazazıñ ve Venedik körfeziniñ, ve Bahri baltıḳıñ, ve Hürmuz körfeziniñ , ve Bengale körfeziniñ, Ḳurra körfeziniñ furtunaları (C693)

nefsinin ve havasının ardı (Vg290)

1.1.1.3.2.10. Tamlayanı İlgi Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

bizim Firengin haḳḳı-ndan (Vg334)

sizin Ḳalatada bazırgan Corcinin[94] *bende* fermanı (Vg326)

1.1.1.3.2.11. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

gerek Firengi, ve gerek şahidlerin ehvali keyfiyetleri (Vg332)

---

[92] t2 dostlarının.
[93] t2 gönülleri.
[94] George.

1.1.1.3.2.12. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim `

ahbabın bir ikisi *veya* ahbabın bir ikincisi (Vg316)

Aḳ sarayın üst başı-nda *veya* üs başı-nda (Vg203)

Anadoluda vaḳı olan şehirleriñ en müʿteberi (C687)

anıñ böyle mufrit sesi (C715); anuñ böyle müfrid sesi (C708)

ayiñ kauçinci gyuni [kaçinci güni] (V60)

babamın ḳocaman billurcu maġzası (Vg305)

baḳḳalın çoḳ şeyi (Vg316)

benim ... bir odam (Vg315)

benim bir dostum (C677)

benim bir ḳardaşım (C680)

benim gairi ḫidmetlerim (V58)

bir dul avrettiñ bir täugi [*tavuğu] (V71)

bu bazırganın bir daʿvacısı (Vg329)

bu kimsenin bir yarar kefili (Vg313)

bu vilayetlerde vaḳı olan şehirleriñ en müʿteberi (C686, 687)

bunun bir ḳolayı (Vg319)

buyuk başin, buyuk agrisi (V73)

damıñ cümle dügümü (C708)

derdimendin bir az yaġını, balını (Vg316)

efendimin güzel adı (Vg301)

efendinin o biri (Vg320)

her Habiliñ bir Ḳabili (C699)

her şeyin en eyisi *veya* her şeyin eyisi *veya* her şeyden en eyisi *veya* her şeyden eyisi[95] (Vg222)

hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu *ya da* hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu[96] (Vg222)

Ispaniyanıñ bütün şehirleri (C677)

---

[95] Ayrıca bkz.Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl

[96] Ayrıca bkz.Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl

Italiyanın her tarafı (C680)

ḳalaïñ ve ḳurşunuñ Şamy [Şāmî] kantari (V.xix)

ne eksigim benim (V58)

odanıñ bir köşesi (C704), (C714)

ol mihveriñ bir başı (C672)

seniñ bir arkañ (C698)

Sevdanıñ maʿmur şehirleri (C691)

sulhun ilk maddeleri (Vg419)

Tañriniñ[97] ḫas ḳuli[98] (Vg285)

tuzaġıñ cümle baġları (C716)

1.1.1.3.2.13. Tamlananı Tekrar Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

siziñ aklıñız fikriñiz (C661)

1.1.1.3.2.14. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim sana gelmem (Vg309)

deryanın artıb eksilmesi (Vg385)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin gelib, mehkemeye gitmeleri (Vg308)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olmaları (C716)

gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olmaları (C709)

şefaḳatlı, merhametli olan padişahın adem incitmekliyi (Vg294)

[97] t2 Tañrının.
[98] t2 ḳulu.

1.1.1.3.2.15. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim *gelib,* haber verdiyim (Vg306)
benim ne yapacaġım (Vg300), (Vg323)
benim Portuḳala gitdigim (C678)
benim size ne zeman yalan söylediyim (Vg321)
benim, ve babamıñ, ve sinsilemiñ ne olduġu (C696)
bir adamın zengin olduġunu (Vg301)
bunların daʿva etdiyi (Vg311)
bunlarıñ göle atıldıḳları (C713)
halin hoş olduġu (Vg293)
kimsenin biri birine muhabbet ile görüşdüyü (Vg192)
Mehemmedin daʿva eylediyi (Vg330)
o baḳḳalın sana sorduġu (Vg316)
şahidlerin yalan şahid olduġu (Vg335)
senin ... söz aġnar olduġun (Vg315)
senin Allah bir dir dediyin (Vg321)
seniñ Dalḳara ve Hosiyaya vardıġıñ (C684)
senin hizmet etdiyin (Vg303)
seniñ Lehede ġitdigiñ (C683)
senin on kese ahçe yedek [d. ahçeye dek] ḳayıl ım dediyin (Vg334)
seniñ Sitte Boġazına hiç gitdigiñ (C690)

1.1.1.3.2.16. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim hem anam, hem babam[99] (Vg320)
benim oyle şey gördügüm ve işitdigim (C666)

[99] Bağlama grubundaki noktalama *Viguier*'e aittir.

bir ademin aslı-nı, ilmi-ni, kemali-ni (Vg166)
cihanın meşaḳḳatlerinden, iftiralerinden, mihnetlerinden (Vg290)
halḳın mali-nde niʿmeti-nde (Vg177)
hayvanların[100] *veya* hayvanlardan büyüyü ya küçüyü (Vg222)
onların odaları, ḳapıları, ispinoları (Vg85)
onların *veya* anlarin odası, ḳapısı, ispinosu, ḳorḳusu, gecesi, derisi (Vg85)
senin maʿrifetini, göynünü (Vg293)

1.1.1.3.2.17. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim are hagettim [*ere hacetim] (V48)
benim sana borcum (Vg307)
bunuñ male ve cevahere ihtiyaci (V48)

1.1.1.4. XIX. Yüzyıl

1.1.1.4.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtili İsim Tamlaması

adamıñ biri (R171)
adamleriñ biri (R171)
ādemleruñ éyusî (D16)
ademleruñ guzeli (D109)
Ahmediñ galdiyi (R179)
Ahmediñ galmesi (R179)
Ahmediñ geleceyi (R179)
anıñ ḳonaḳları (R87)
anların ḳonaġı (R87)
anların ḳonaḳları (R87)

[100] Ayrıca bkz. Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl.

anlaruñ babaleri (D29)

anlaruñ babasi (D27), (D29), (D29)

anlaruñ kitabi (D27)

anlaruñ kitableri (D27)

anlaruñ üzeri$_{+i}$[101] (D115a)

anleriñ galecekleri (R180)

anuñ babaleri (D28)

anuñ babasi (D27), (D28), (D28)

anuñ kitabi (D27)

anuñ üsti (D116a)

anuñ vaḳti (D50a)

ʿavretleruñ ḫoşî (D16)

āyıñ ḳaçı (R77)

ayuñ ḳaçincisi (D161)

baġçanıñ zîneti (R162)

benim babam (R83)

benim galmem (R180)

benum aḳçeham (D50)

benum ātum[102] (D29)

benum babalerum (D27), (D27)

benum babam (D27), (D27), (D27)

benum kitabum (D27)

bizum babalerumuz (D27), (D28)

bizum babamuz (D27), (D28), (D28)

bizum ḳulauzimez (D164)

buzlaruñ înmesi (D122)

dervişiñ biri (D107)

donanmanıñ gelmesi (R167)

felekiñ defteri (D54a)

---

[101] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

[102] Kelime grubu ile ilgili açıklama için bkz. İlgi Grubu, XIX. Yüzyıl: *benum āt (D29)*

geminuñ aleti (D142)

geminuñ demiri (D142)

geminuñ oñi (D142)

gülşenüñ ... baġrı (D90a)

ḳıralıñ ʿaskeri (R163)

laʿlüñ ... yeri (D11HN.a)

maḳdūruñ ṣarfı[103] (R181a)

odaların ikisi (R171)

odanıñ boyu (R171)

odanıñ ikisi (R171)

Paşanıñ eniştesi (R165), (R165a) (R165a)

paşanuñ babasi (D107), (D107)

paşanuñ oġli (D107), (D107), (D107), (D107)

sanin galdiyiñ (R180)

senuñ aḳçehañ (D50)

senuñ babaleruñ (D28)

senuñ babañ (D27), (D28), (D28)

senuñ baḫtuñ (D167)

senuñ *benden* ḫaberin (D.lxvi)

senuñ kitabiñ (D27)

senuñ üîuduñ [*öğüdün] (D156)

senüñ aġañ (D54a)

sizuñ babaleruñuz (D29)

sizuñ babañuz (D27), (D29), (D29)

şehiñ mālı (D50a)

yāriñ sînesi (D55a)

?yaşin oḳi[104] (D123)

zamānı ... anuñ (D50a) *(şiir)*

---

[103] **R** 181 ṣarf-ı maḳdūr.

[104] **D** 123 ing. *a thunderbolt*: yıldırım, şimşek"; ?yaş+ın.

1.1.1.4.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtili İsim Tamlaması

1.1.1.4.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

fenn-i coġrāfiyānıñ taḥsîli[105] (R181a)

1.1.1.4.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

ḳaliyūn-ı kyūh-nümūn-ı hümāyūnun başı (R185)
rāh-i tahsîlin emr-i insilāki (R167)
yed-i ḳudretleriniñ maḫlūḳu[106] (R179)

1.1.1.4.2.3. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Paşa eniştesi dayısınıñ oġlunuñ atı (R165a)
Paşanıñ eniştesi dayısınıñ oġlunuñ atı (R165a)
Paşanıñ eniştesiniñ dayısı (R165)
Paşanıñ eniştesiniñ dayısınıñ oġlu (R165)
Paşanıñ eniştesiniñ dayısınıñ oġlunuñ atı (R165)
paşanuñ oġlinuñ āti (D107)
paşanuñ oġlinuñ ātleri (D107)

[105] **R** 181 taḥsîl-i fenn-i coġrāfiyā.
[106] **R** 179 maḫlūḳ-u yed-i ḳudreti.

1.1.1.4.2.4. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharreminiñ on beşinci pencşenbih gyünü$_{+ü}$ (R81,82)
Paşa enişte dayısınıñ oġlu (R165a)
Paşa enişteniñ dayısı (R165a)
Paşa enişteniñ dayısı oġlunuñ atı (R165a)
Paşanıñ enişte dayısı oġlunuñ atı (R165a)
Paşanıñ enişte dayısınıñ oġlu (R165a)
şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleriniñ iẕn-i pādişāhāneleri (D.grş.a)

1.1.1.4.2.5. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

ʿOsman padşahlaruñ cumlessi (D166)

1.1.1.4.2.6. Tamlayanı İyelik Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

aġamiñ ... selami (D156)
babamıñ evi (R163)
babasınıñ çoḳ kitābları (R148)
dedehmuñ babasi (D128)
hemşehrisi leblerinüñ (D11HN.a) *(şiir)*
hemşîresi ġabġabınuñ (D11HN.a) *(şiir)*
oġlumuñ ḳizi (D128)
pederimiñ bunu ḳabūl idemeyeceyi (R178)

zülfinüñ seḥābı (D56a)

1.1.1.4.2.7. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Arnāvud ḥākiminuñ İskender-nām bir ḫōş-ḳıyāfet oġlı (D111a)
bir dostuñ ziareti (D157)
bu baġıñ her bir cā-yı cān-fezā-yı bihişt-intimāsi (R173)
buyuk validehnuñ anasi (D128)
her diregüñ üsti (D108a)
her dü cihānıñ Ḫāliḳı[107] (R179)
iki medînenüñ ahālisi (D115a)
mezbur gazeṭehnuñ taayin etmehsi (D165)
şefḳatlü, merḥametlü olan pādişāhuñ ādem incitmekligi (D89a)

1.1.1.4.2.8. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

beş ile biriñ sekizde üçü (R80a)

1.1.1.4.2.9. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtili İsim Tamlaması

nergisüñ çeşm-i siyāhı (D107a)
rāh-i tahsîlin emr-i insilāki (R167)
şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî

[107] **R** 179 Ḫāliḳ-ı her dü cihān.

ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleriniñ iẕn-i pādişāhāneleri (D.grş.a)

1.1.1.4.2.10. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtili İsim Tamlaması

Arnāvud ḥākiminuñ İskender-nām bir ḫōş-ḳıyāfet oġlı (D111a)
babasınıñ çoḳ kitābları (R148)
benim merhūm pederim (R174)
biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharreminiñ on beşinci pencşenbih gyünü+ü (R81,82)
bu baġıñ her bir cā-yı cān-fezā-yı bihişt-intimāsi (R173)
gülistānuñ her nesi (D26a)
Istamboluñ eñ éyu çohalari (D161)
odanıñ biyük ḳapusu (R174)

1.1.1.4.2.11. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

mezbur gazeṭehnuñ taayin etmehsi (D165)
şefḳatlü, merḥametlü olan pādişāhuñ ādem incitmekligi (D89a)

1.1.1.4.2.12. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

pederimiñ bunu ḳabūl idemeyeceyi (R178)
pederina Ahmediñ dün mektūb yazdıġı (R180)

1.1.1.4.2.13. Tamlananı Sayı Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

ayuñ on beşi (D161)

1.1.1.4.2.14. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

insānuñ faẓl u kerāmeti (D30a)

1.1.1.4.2.15. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

benim saña ihtiyācim (R148)
benum ireh [*ere] ḥacetim (D109)
benum maleh [*mala] iḥtiacim (D109)

1.1.1.4.2.16. Tamlananı Bulunma Grubu Olan Belirtili İsim Tamlaması

beş ile biriñ sekizde üçü (R80a)

1.1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Belirtisiz isim tamlamaları, tamlayanda ilgi ekinin kullanılmaması sebebiyle, kalıcılık ve belirsizlik yüklenen kelime grupları kurarlar (Ergin, 2003:&662). Taradığımız metinlerde kimi isim tamlamalarının belirtili ve belirtisiz olmak üzere iki biçimi bir arada verilip bunların birbiri yerine kullanılabileceğine değinilmiştir (bu tamlamalar için bkz. &Belirtili İsim Tamlaması). Bunun yanı sıra, *Viguier* verdiği bazı örneklerde belirtisiz isim tamlaması ile eksiz tamlama arasında da bir ilişki kurmakta ve -bugün de hâlâ- ikili olarak kullanılan tamlamalara işaret etmektedir.

şah damarı, şah damar (Vg359)
kervan sarayı, kervan seray (Vg391)
cum-ʿa günü; cum-ʿa gün (Vg453)
pazar gün, pazar günü; bazar gün, bazar günü (Vg375)

Özellikle ilk iki örnekte, iyelik ekinin durumuna bağlı olarak, eksiz tamlamanın kalıcılık ve bir nesneyi karşılama vasfının belirtisiz isim tamlamasına nazaran baskın olduğu söylenebilir. İki kelimeyi şekilce birbirine bağlayan ilgi ve iyelik ekinin silikleşmesi, iki kelimenin anlamca da silikleşerek yeni bir kavrama işaret etmesini sağlamaktadır.

Viguier ve *Davids* gramerlerinde, bugün eksiz olarak kullanılan bazı şekillerin belirtisiz isim tamlaması formunda olduğu görülür:

Bozça adası (Vg444)
Çanaḳ Ḳal-ʿesi (Vg372)
Ḳadı-köyü (Vg364); Ḳażi kuyi (D153)
Tekir dağı (Vg430)

Şu örnekler ise günümüzde eksiz tamlama ve belirtisiz isim tamlaması olarak ikili şekilde kullanılmaktadır:

don yağı (Vg441)
tere yağı (Vg362); tereh yaği (D146)
schisch [şiş] kebabi (Mg231)

"Eksiz tamlama kalıbıyla oluşturulan birleşiklerden bir kısmında tamlayan tamlananın neden yapıldığını gösterir. (...) Ancak bu kalıptaki birleşiklerde ilk kelime yani belirten sıfat görevinde olup, belirtileni nitelendirmektedir. Bu bakımdan bu yapıyı isim tamlamasından çok sıfat tamlaması olarak değerlendirmek gerekir." (Özkan-Sevinçli, 27:2008) açıklamasına göre *altın bilezik, bakır tepsi, cam kavanoz, taş köprü* vs. birer sıfat tamlamasıdır. O halde, *demir(den olan) tarak, bakır(dan*

olan) tepsi vs. de birer sıfat tamlamasıdır. Aşağıdaki örnek ise yukarıdaki tanıma göre ilginçtir. Aynı anlama gelen iki tamlamanın, eş zamanlı olarak, aynı eserde kullanıldığı görülmektedir:

demír daraghí[108] [darağı] (A155,I 214a) [Buna karşılık: demìr darách [darak] (A155,I 92b)]

Yukarıdaki kullanım *Giovanni Molino*'nun *Dittionario Della Lingua Italiana-Tvrchesca* (1611)'da geçen *bakır yüzüğü, demir yüzüğü, yemeni yüzüğü* kullanımlarıyla da örtüşmektedir (Duman, 2002).

Sıfat tamlaması olması beklenen şu örnekler de dikkat çekicidir:

alt dudaġı[109] (Vg399) [Buna karşılık: alt dudaḳ (Vg399)]
üst dudaġı (Vg399) [Buna karşılık: üst dudaḳ (Vg399)]
gutschak [guçak, *küçük] parmagi[110] (Mg241), (Mg306) [Buna karşılık: gutschak [guçak, *küçük][111] parmak (Mg257)]

"Alt", "üst" ve "küçük" hem isim hem de sıfat olarak kullanılabilmektedir. Yukarıda tamlamalarda bulunan iyelik eki, tabiî olarak tamlamayı belirtisiz isim tamlaması yapısına sokmaktadır. *Alt dudaġı* ve *üst dudaġı* tamlamalarının bir arada kullanılması ise bunun bir hatadan kaynaklandığı fikrini zayıflatır. Zira, *Molino*'da geçen örnekler de böyle bir kullanıma işaret eder. Mesela, *Megiser*'de geçen *gutschak [guçak, *küçük] parmagi* bugün alışılmışın dışında bir kullanım iken *işaret parmağı*[112]*, yüzük parmağı*[113] kullanımları bugün kulağa garip gelmez. Diğer yandan, isim tamlamaları belirtiliden belirtisize, belirtisizden belirtiliye dönüşse de bunun her

---

[108] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demìr darách [darak]* (A155,I 92b
[109] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl: *alt dudaḳ* (Vg399)
[110] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVII. Yüzyıl: *gutschak [guçak, *küçük] parmak* (Mg257); **TS** 1278 *küçük parmak*: Serçe parmak.
[111] lat. *minimus*: Küçük.
[112] **TS** 995.
[113] **TS** 2217.

zaman mümkün olmayacağını da burada belirtmek gerekir (Özkan-Sevinçli, 2008:26).

Tamlamayı oluşturan kelimeler birer isimdir, o hâlde yukarıdaki tamlamalar da isim tamlamasıdır demek ikinci bir yol gibi görünmekle birlikte bunun için yukarıda tespit ettiğimiz birkaç örnekten daha fazlasına ihtiyaç duyulmaktadır.[114] Nitekim, aynı metinde geçen demír *daraghí*[115] *[darağı]* (A155,I 214a) ve *demìr darách [darak]* (A155,I 92b) aynı tamlamadır. Fakat "demir" birinde sahiplik/aitlik ilişkisi vermediği hâlde *tamlayan*, diğerinde ise *tarak*'ın niteleyicisi olarak kullanıldığı için *sıfat* durumundadır.

Taranan metinlerde tamlananı sıfat-fiil (-dUk) ve isim-fiil (-mA, -mAk) kuruluşunda olan bazı isim tamlamalarında tamlayanda ilgi ekinin kullanılmadığı görülür. "Bu partisipin fiil tarafının ağır basmasından, tamlayan unsurun fail durumunda bulunmasından ileri gelmektedir. (Ergin, 1991:472)" Yine aynı durum isim-fiil ekiyle kurulan belirtisiz isim tamlamaları için de geçerlidir.

16. Yüzyılda

ben sewdighúm (A236,I 33b)

17. Yüzyılda

ben (benüm)[116] geldügüm (M174)

ben doġru ołduġum (M160)

ben oġlan ḥaḳḳında söyledügüm (S145a)

ilçi ḳalḳtuġı (M160)

kim geldügi (M161)

kischi khasdugi [kişi kazduğı] (Mg204)

Otmanli bastugi (Mg212)

---

[114] Bugünkü sözdizimi kitaplarında sıfat tamlaması olarak adlandırılan yukarıdaki örneklere dikkat çekilip bunların yine de "şekilce" birer belirtisiz isim tamlaması olmasından dolayı, bir açıklama ile, bu yapıların bu başlık altında verilmesinin daha uygun olabileceği düşünülmüştür.

[115] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demìr darách [darak]* (A155,I 92b

[116] Parantez içerisindeki kısım *Meninski*'ye ait açıklamadır. Tamlamanın her iki şekli de belirtilmiştir.

scheriath khestigi [şeriat kestiği] (Mg211)

sen dahi ful tabani altunde girdugun (Mg217)

ṭıfl emdügi (S173a)

18. Yüzyılda

bet tabiʿatıñ degişilmesine hiç bir mansup kifayet etmedigi (C713)

bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigi-n (C704)

biri birinizden alıb, vereceyiniz olmadığı (Vg338)

eyu rusgar oldugi *zaman oïle dur;* yuksek direk, yäuz gemi, eyu yaglanmiş; hem eyuci bilur kulajuz [klavuz] [yuksek direk, eyu yaglanmiş yäuz gemi; hem eyuci bilur kulajuz, [klavuz] eyu rusgar oldugi] (V67)

gişi sevmedugi (V75)

ḳahveci aşkare, kimse bilmesin deyi, söylediyi (Vg315)

ḳahvede şahidler ḳavl edib, fermane nizam verib, ve Ḳazesker Efendiye el altından daʿvayı bildirmeleri (Vg321)

ol suç gendi aḳılsızlığından zuhur eyledigi (C715)

ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġu (C707)

papas ne olduġu (C666)

Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı, baharı ḳaldırmaları (Vg303)

sen ahceyi eda etdiyin (Vg307)

sen baña filan vaḳtde azim eylik etdigiñ (C708)

sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdigiñ (C715, 716)

siz bazırgana ahceyi teslim etdiyiniz (Vg318)

siz daʿvaye güzelce diynemeniz (Vg311)

tavşanlar ömrlerinden bezip ölümü irtikab eyledikleri (C712)

Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etmeleri (Vg299)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri (C704, 705)

19. Yüzyılda

*doʿai [*dua-i] ḫayr neh* çioḳ derde dermān bulunduġu (D110)

guneş baṭduġi (D121)

ben tepdigim (R115a)

Belirtisiz isim tamlamaları anlamca kaynaşmaya müsaittir. İki kelime arasında bulunan ilgi ekinin silikleşmesiyle tamlamanın kalıcılık anlamını kazandığı yukarıda belirtilmişti. İşte bu kalıcılık neticesinde belirtisiz isim tamlamasından türeyen bazı kavramlar hece düşmesine (hablology) uğrayarak bir kelime gibi algılanmıştır. Bir örnekte ise ikili kullanımın geçerli olduğu görülmektedir:

ḳahvah alti [kahvaltı] (D147), (D157); ḳahvealti (D157)

yarındesi[117] (M127)

Buna rağmen, bugün hece düşmesine uğramış *pazartesi*, "bazár erttesí (A139,II 1a); pazar ertesi (Vg313), (Vg313); bazar ertesi (D119)" şeklindedir.

Taradığımız metinlerde, bugün kullanımdan düşmüş, özel isimlerle kurulan belirtisiz isim tamlamaları bulunmaktadır. Bu tamlamalar bilinen varlıkları karşılamaları nedeniyle aynı zamanda belirli bir anlam da taşımaktadır (Cemiloğlu, 2001:29), (Ayrıca bkz. Karahan, 1991:15).

Ebū Beker evi (S151a), (S151a)

Ece beg eli (M173)

Suliman eli (D115)

ʿÖmer eli (S167a)

Hazret(leri)[118] ve *cenab(ı)*[119] kelimeleri ile kurulan bazı belirtisiz isim tamlamaları dikkat çekicidir:

---

[117] **TAR** 236 ertesi, ertesi gün < ? yarın+ertesi.

[118] **TS** 872 *hazretleri*: Saygı duyulan kişilerin adlarını veya makamlarını gösteren söze başka unvanlarla birlikte getirilen bir söz.

17. yüzyılda

Allāh házretleri, házreti (M145)

beg házretleri (M145)

benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm házretleri (M135)

pādişāh házretleri (M145), (M162)

pāşā házretleri (M145)

Sultān Muḥammed Ḫān Ġāzî Ḥażretleri (S108a)

18. yüzyılda

Allah Hazretleri (Vg232)

Efendi hazretleri (Vg330), (Vg332), (Vg332), (Vg338)

19. yüzyılda

Burūsa Müftisi Hasan Efendi Cenabı (R168)

Hasan Efendi Cenabı (R168)

pādişāh ḥażretleri (D110a)

Sefîr Paşa (Hazretleri) (R168)

Sultān-ı Ġazî Selîm ḫān medd'allahu ẓilāl-i re'fetihi ʿalā mefārıḳi'l-enām mā tekerrara'ş-şuhūru ve teceddede'l-aʿvām ḥażretleri (R192a)

şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleri (D.grş.a)

Şeyḫu'l-İslām Tāhir Bey Hazretleri (R168)

Tercümān Bey (Hazretleri) (R168)

---

[119] **TS** 357 *cenabı*: Saygı, onur ve büyüklük anlamıyla kullanılan bir söz.

Yukarıdaki tamlamalarda *hazretleri* ve *cenabı* kelimelerinin sonunda bulunan iyelik ekinin kalıplaştığı görülür. Bu yapıları *Deny* "muadili olan arizîlerden[120] ayrı bir mânası olmaksızın hap hazır ifadeler teşkil eden izafet terkipleri" olarak değerlendirmektedir (Deny, 1941:&1105). Diğer yandan bunlar "ulu, yüce" gibi manada olup izafet terkibi şeklinde birer sıfat terkibi de olurlar: *Allah Hazretleri, Hazret-i Allah* vb. (bkz. Deny, 1941:&1134). 16. yüzyılda görülmeyen bu tamlamaya dikkat edilirse *hazretleri* ve *cenabı* sözcükleri genellikle bir unvandan sonra gelir ve o unvanı yüceltir. Ayrıca bu tamlamalar daima belirtisiz tamlama formunda görülmektedir.

Diğer ilgi çekici bir özelliğe ise *Bartholomeo*'da rastlanılır. Şu örnek aynı tamlama içinde "su ve *ar.* âb (su)" kelimelerini bulundurması bakımından dikkat çekicidir:

Absemzem sui [Ab$_{ı}$ Zemzem suyı] (B30), (B indeks)

Ab-ı Zemzem Farsça isim tamlaması iken tamlamadaki izafet kesresi atılarak tamlama zamanla tek bir kelime gibi algılanmış ve tekrar Türkçe tamlama oluşturmak için "âb (su)" Türkçeye aktarılmayıp "Zemzem suyu" denilmek yerine tekrar *su+y+ı* tamlananı eklenmiştir. Burada geçen kullanım bir rastlantı olmayıp aynı tamlamaya *Dzieie Tureckie y vtàrczki Kozàckie z Tatàry*'da (1615) "abzemzemsui" olarak da rastlanır (Stachowski, 2005:35-36), (Stachowski, 2007:3-4).

Metnimizde, tamlayanın ilgi ekini almaması bakımından belirtisiz isim tamlamaları altında ele aldığımız, *isim+iyelik isim+iyelik* yapısında (*senung michrabung [mihrabuñ] ussi (Mg186), babañ sattuġı (M84)* vb.) kelime grupları bulunmaktadır. Umumiyetle ağızlarda ve konuşma dilinde rastlanan bu yapıların vezin kaygısıyla şiir dilinde de kullanıldığını belirten *Timurtaş* bu grupları *eksiz tayinli izafet* olarak isimlendirip bunların *tayinli izafet* anlamı taşıdığını belirtir

[120] Geçici, eğreti; sonradan gelen.

(Timurtaş, 2005:&124), (Ayrıca bkz. Özkan-Sevinçli, 2008:18). *Ergin* ise bunları Eski Anadolu Türkçesinin belirli hususiyetlerinden biri olarak değerlendirmektedir (Ergin, 1991:471). *Timurtaş*'ın terimine dayanılarak, bunlar çalışmamızda *Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları* başlığı altında verilmiştir.

Viguier'de bazı belirtisiz isim tamlamalarının Farsça şekilleriyle birlikte ikili verildiği görülmektedir. Bu kullanımlar, Osmanlı Türkçesinde her iki yapının birlikte kullanılıyor olmasını göstermesi bakımından önemlidir:

bezir yaġı [ruġeni bezir] (Vg399) , ruġeni bezir.
din ḳaydı (Vg359), ḳaydi din.
eda sahibi (Vg437) sahib eda [*sahib-i eda].
ırz ehli (Vg383), ehli ırz.
Istambul şehri (Vg218), şehri Istambul.
İzmir şehrinde (Vg228), şehri İzmirde.
ḳonsolos vekili (Vg454), vekili ḳonsolos.
memleket valisi (Vg228), vali-i *ya da* valii memleket.
nahv, nahiv ʿilmi (Vg442), ʿilm-i nahiv.
Nuh Tufanı (Vg228), Tufanı Nuh.
padişah fermanı (Vg368), emri padişahi.
padişah ḳapısı (Vg371), babi hümayun.
sabah vaḳti (Vg228), vaḳti sabah.
sıcaḳ vezni (Vg445), hava-yi vezin, ma-addili hava.
taḳva sahibi (Vg446), ehli taḳva.
yer altı-nda (Vg439), zer zemin [*zîr-i zemîn]

Metinlerde rastladığımız şu kullanımlar ise bugün için alışılmışın dışındadır:

jarun taughi [ta$_v$uğı] (A145,146;I 24b)
sciu dagh otté iusi [şu dağ öte yüzü] (A223,I 17b)
iarar ath machmuse ichtiaci [yarar at mahmuze ihtiyacı] (Mg208)
sen ... heberung [heberuñ] (Mg217)

biz ... siftahımız (Vg316)

bu aġalar her biri (Vg316)

büyükler nasihati (Vg288)

Tamlama unsurlarının yer değiştirdiği yapı sadece *Megiser*'de geçmektedir:

kirishi jai [kirişi yay][121] (Mg259), (Mg316)

Sonuç olarak, belirtisiz isim tamlamalarında günümüzden farklı olarak şu üç durum öne çıkmaktadır:

-Sıfat-fiil ve isim-fiil ile kurulan tamlamalarda tamlayan aynı zamanda yan cümlenin öznesi olduğu için çoğunlukla ilgi ekini almamaktadır.

-*Dede Korkut*'ta geçen *Beyrek atı, Pay Püre Big oğlına* (Ergin, 1991: 471) gibi örneklere 17. hatta 19. yüzyıl çeviri yazılı metinlerinde de rastlanmaktadır. Fakat bu örnekler erken dönem yazılı kaynaklardan alındığı için bu tür kullanımların 19. yüzyılda dahi olduğunu söylemek yanlış bir değerlendirme olur.

-Bugün sıfat tamlaması olarak değerlendirdiğimiz *demír daraghí, alt dudaġı, üst dudaġı, gutschak [guçak, *küçük] parmagi* kullanımları ilginçtir. Bu yapıların belirtili isim tamlaması formuna rastlanmayıp eksiz tamlama olarak ikili şekillerinin verilişi, üstelik benzer yapıların başka bir çeviri yazılı metinde de geçmesi bazı eksiz tamlamaların orijini hakkında düşündürücüdür.

1.1.2.1. XVI. Yüzyıl

1.1.2.1.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

achjciám banghnĵ [akşam bañı[122]] (A129,I 198a)

---

[121] **GOL** 89 *yay kirişi*.
[122] **YTS** 24 *bañ*: Ezan.

aí [ay] demirí[123] (A134,I 258a)

aiacchiolĵ [ayakyoli] (A134,I 95b), (A134,I 195b), (A134,I 24a)

Allá jol-ná [Alla$_h$ yol$_l$na] (A263,I 74b), (A130,II 123a), (A130,II 123a)

armút aghaggí [ağacı] (A132,I 214a), (A130,I 184b)

assár[124] ellĵ [ehli] (A133,I 97a)

assár[125] erĵ [eri] (A133,I 228b)

at jani [yanı] (A133,I 64a)

babà churĵ[126] [baba kuri] (A136,I 66b)

bagh cibughí [çıbuğı] (A136,I 126a), (A136,I 308a)

bal mumí (A137,I 95a), (A213,I 91b), (A137,I 293a)

balúch [baluk] ottí (A222,I 214a)

balúch imurtassí [baluk yımurtası] (A262,I 84a)

bazár erttesí (A139,II 1a)

ben ghiendúm [gendüm] (A173,I 228a)

ben sewdighúm (A236,I 33b)

(bicciách) chieschini [bıçak keskini] (A198,I 286a)

bis ghiendimus [biz gendimüz] (A173,I 61b), (A173,I 228a)

ború [börü] derisí (A145,I 212b)

chanlár chanĵ [hanlar hanı] (A180,I 166a)

charén accí [karın açı] (A126,II 199b)

charén vstu [karın üstü] (A253,I 82b)

charouámbasci [karovambaşı, *kervanbaşı] (A194,I 18a)

chasnadár bascí [haznadar, *hazinedarbaşı] (A182,I 289b)

chieccí [keçi] derisí (A157,I 212b)

chiettén tochumĵ [keten tohumi] (A248,I 175b)

chirés aghaggí [kirez ağacı] (A201,I 98a)

chirísci aghaggí [kiriş ağacı] (A201,I 296a)

chisc iaraghí [kış yarağı] (A199,II 8a)

---

[123] **ADA** 134 keski.
[124] **DER** 340 *asar* : Kale, burç; il, bucak; **DEV** 372 *hisar*: Kale, etrafı istihkamlı kale, bent.
[125] **DER** 340 *asar* : Kale, burç; il, bucak; **DEV** 372 *hisar*: Kale, etrafı istihkamlı kale, bent.
[126] **LEX** 314 *baba-koru*: Damarlı akik taşı; **TUL** 349 *baba kurı*: Frengi rakam, yeşim.

choín jorghassí [koy$_u$n yorğası] (A203,I 222a)

chonchiár ghiócci [honkar, *hünkar göçi] (A175,II 235a)

choriát oghlí [horyat, *hoyrat oğlı] (A139,II 4b)

chudrét balí [kudret balı] (A204,I 180a)

chumarbas charttĵ [kumarbaz kartı] (A180,I 88b)

churt [kurt] derisí (A157,I 212b)

chusí [kuzı] derisí (A157,I 212b)

ciochá chauì [çoha havı] (A181,I 82b), (A181,I 97b)

cirpí ippí [çırpı ipi] (A152,I 131b)

dám ustí (A155,I 289a)

dar aghăggí [ağacı] (A155,III 132b), (A155,I 135b)

demír daraghí[127] [darağı] (A155,I 214a)

deué chuscí [kuşı] (A158,I 285a)

deué junghí [yüñi] (A264,I 79b)

domús derisi [domuz derisi] (A157,I 26a)

domús discí [dişi] (A159,I 316a)

dunghiél aghaggí [düngel ağacı] (A163,I 253b)

dut aghaggí [ağacı] (A162,I 188b)

eglích [eglik[128]] derisí (A164,I 212b)

el altu (A165,I 19a)

erích aghaggí [erik ağacı] (A167,I 255a)

ew icci [içi] (A187,I 59b)

ew taraffu (A243,I 303a), (A243,I 58b)

fil discì [dişi] (A170,I 74b)

fistích aghaggí [fıstık ağacı] (A170,I 218b)

fundúch aghaggí [funduk ağacı] (A171,I 197b)

ghesselgí aghaggí [gızılcı$_k$ ağacı] (A200,I 103b)

ghieích [geyik] derisí (A174,I 212b)

ghielengích ottĵ [gelencik oti] (A173,I 240b)

---

[127] Aynı kelime grubu bkz. Sıfat Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demìr darách [darak]* *(A155,I 92b)*

[128] **ADA** 164 (Tatarca) geyik.

ghiemí neffttisí [gemi neftisi] (A173,I 178a), (A217,I 149b)

ghiendí jaghí [gendi yağı] (A196,I 26b)

ghiul suí [gül suyı] (A177,I 64a)

ghiún [gün] battísi (A138,I 222a)

ghiún doghussí (A177,I 173b), (B71)

giaur keleci [gavur kılıcı] (B109), (B116)

giumaá [cuma] ertesí (A149,II 1b)

haí [h/ayı] derisí (A134,I 213a)

hiemisc agháccj [h/yemiş ağaci] (A261,I 72a), (A261,I 72a)

jan turuassí ?turuassi [yan turvası, *torbası] (A249,I 295a)

jarun taughi [ta$_v$uğı] (A145,146;I 24b)

jcchindí uactí [ikindi vakti] (A187,I 27a)

jccjettĵ [iç eti] (A187,I 176a), (A187,I 176a)

jl bascĵ [yıl başı] (A262,I 93b)

jmurttá [yımurta] sarisí (A262,I 295a)

jol [yol] ustu (A172,I 22a)

jt discí [it dişi] (A157,I 26a)

jus jastighí [yüz yastığı] (A259,I 129a), (A259,I 151a)

menechscé cicceghí [menekşe çiçeği] (A211,1182b)

muchtúr bascí [muhtur başı] (A213,I 185a)

muruár aghaggí [murvar ağacı] (A215,I 97b)

Nefes Oglu[129] (B12), (B indeks)

ochsé cibughí [ökse çıbuğu] (A222,I 210b)

ochumachgirleri [okumak yirleri] (B25), (B indeks)

ormán otteani [öteyanı] (A221,I 12a)

pescichún aiaghí [peşkun[130] ayağı] (A134,I 297a)

pirnár aghaggí [ağacı] (A225,I 104a)

pirnò chochí [köki] (A225,I 104a), (A225,I 154a)

---

[129] Bu tamlamanın geçtiği yerde şu ifadeler yer alır: "Eğer kadınlardan biri ibadetten sonra kendisinin gebe kaldığına inanırsa, o zaman Kutsal Ruh'un inayetiyle gebe olduğunu düşünür. Doğan çocuğa da kendi dillerinde Nefes Oglu [Nefesoğlu] derler, yani ruhun veya Kutsal Ruh'un oğulları anlamını taşır (Aksulu, 1998:48)."

[130] **ADA** 225 sofra, yemek masası.

sabách banghrĵ [sabah bañri d.bañı] (A227,I 74b)

sacchá chuscí [saka kuşı] (A229,I 93a)

sai jaghí [say yağı] (A231,I 81a)

samán jghimí [yığımı] (A230,I 207b)

samúr boghasí [boğazı][131] (A144,I 149a), (A230,I 149a)

sansár boghasí [boğazı] (A144,I 149a)

scecchiér jscí [şeker işi] (A240,I 103b)

schisch [şiş] kebabi (Mg231)

sciaráp bocchí [şarap bokı] (A240,I 129a)

scirlighán jaghí [şırlığan yağı][132] (A241,I 201b)

seghér ardí [sığır ardı] (A132,I 12b)

semís ottí [semiz otı] (A232,I 221b)

sen ghiendún (A173,I 228a)

siccián [sıçan] ottí (A234,I 72b)

sirt balughí (A234,I 281b)

sis ghiendinís [siz gendiniz] (A173,I 228a)

su jolĵ [yoli] (A237,I 63b), (A237,I 104b)

sughútt aghaggí [süğüt ağacı] (A238,I 244b)

sulttán burghí [bürgi] (A238,I 258a)

tachtá bittĵ [tahta biti] (A243,I 97b)

Tangrí jscí [Tañrı işi] (A190,II 7b)

tauscián [tavşan] derisí (A244,I 213a)

teín charnĵ [teyn karni] (A247,I 208a), (A247,I 300b)

testé aghaggí [teste ağacı] (A247,I 296a)

testé cibughí [çıbuğı] (A247,I 296a)

turná balughí (A249,I 177a)

vd aghaggí [ud, *öd ağacı] (A250,I 68a)

Vrum elli [Rumeli] (B114), (A250,I 155b)

xeitín aghaggi [zeytin ağacı] (A127,I 313b)

---

[131] **ADA** 144 boğaz, ense derisi, bundan yapılan kürk. Samurun ense derisi, boğazı.
[132] **ADA** 241 susam yağı.

xenaát ecchlĵ [zenaat ehli] (A266,I 72b)
xerdauá[133] boghasí [zerdava boğazı] (A267,I 149a)

1.1.2.1.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması

1.1.2.1.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Absemzem sui [$Ab_ı$ Zemzem suyı][134] (B30), (B indeks)

1.1.2.1.2.2. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

bu ghiun imurtassí [bugün yımurtası] (A145,146;I 24b)
sciu dagh otté iusi [şu dağ öte yüzü] (A223,I 17b)

1.1.2.1.2.3. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

sciu dagh otté iusi [şu dağ öte yüzü] (A223,I 17b)

1.1.2.1.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları

archassí vstu [arkası üstü] (A132,I 240b)
bascím [başım] ustu-ná. (A253,II 9b)
ebén ghiumeggí [ebem gömeci] (A164,I 183a)

---

[133] **ADA** 267 sansar derisi.
[134] Bu tamlama hakkında açıklama için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması.

janín [yanın] ustu (A257,I 171a), (A257,I 82b)

Tangrín adi (A243,II la)

1.1.2.2. XVII. Yüzyıl

1.1.2.2.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

āb üzeri$_{+i}$[135] (S145a)

achur capisi [ahur kapısı] (Mg218)

adale curbani [d.adalet kurbanı] (Mg186)

ādemler arasi (M135)

ādemler içi (M135)

aġa atı (M57)

aġa huzūri (M135)

aġa öñı (M135)

aġaç yemişleri (S108a)

agatsch curti [ağaç ḳurtı] (Mg278), (Mg284)

agatschlar japraklaringe [ağaçlar yapraklarince] (Mg160)

ajagaltu [ayak altu] (Mg154), (Mg276), (Mg285)

Allah dînü (S161a)

Allāh házretleri, házreti (M145)

alma agatschi [ağaçı] (Mg266), (Mg286)

altı yaşi (M48)

anna rachmi (Mg183)

arka gemegi [*kemiği] (Mg242), (Mg287)

aschik gumglu [aşık d.güñlü] (Mg214)

aslan dischi [dişi] (Mg287)

ath yelesse [at yelese] (Mg253)

Ay jarisi [yarısı] (Mg255), (Mg288)

---

[135] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

aytoszu [ay tozu] (Mg248), (Mg288)

bag japragi [yaprağı] (Mg263), (Mg289)

baḳmaḳ zemāni (M119)

baş üstü-ne (M129)

basar ertesi (Mg241), (Mg290)

bazār güni (M174)

bāzū ḳuvveti (S166a)

be altı (M9)

Beç şehri (M153)

beden sıhhátı (M139)

beg házretleri (M145)

ben (benüm)[136] geldügüm (M174)

bengendum (Mg99), (Mg243), (Mg290)

binith jeri [yeri] (Mg208)

Büdūn dîvāni (M147)

burun delikleri (Mg259), (Mg293)

cāhil ḳatı (S143a)

cāhiller ḳıtı [*katı] (M135)

cān ḳorḳusı (S166a)

cehennem ḫavfı (S166a)

cevānlıḳ ʿālemi (S163a)

cihān ḫalḳı (S151a)

cim ḳarni (M9)

çı üstü (M9)

coin kiurki [koyın kürki] (Mg262), (Mg295)

cumschi hacki, ~ hackir [kumşı hak$_k$ı] (Mg187), (Mg188)

curu jani [ḳuru yanı] (Mg211)

daharet parmegi (Mg230), (Mg296)

defter emini (Mg296), (Mg267)

dengis [deñiz], ott, auuret [avret], ut schi [üçi] (Mg201)

---

[136] Parantez içerisindeki kısım *Meninski*'ye ait açıklamadır.

dengis ascherupsi-nde[137] [aşerüpsinde] (Mg167)

dengisler kumlaringe [kumlarince] (Mg160)

deñız talazi (M193)

devekusi (Mg276)

Diaḳ dilince (M125)

dihḳān embāri (M166)

dischetti [diş eti] (Mg298)

dischoti [diş otı] (Mg273), (Mg298)

divar dischara ssi [dışarası] (Mg170)

divar itscherussi [içerüsi] (Mg170)

dostlar arassi (Mg205)

dsiuma [cuma] ertesi (Mg272), (Mg299), (Mg241)

dügün yaraġı (M169)

dün yārısi (M128)

dünyā esbābı (S143a)

dünyā işi (S172a)

duschmenler karsussi [düşmenler *karşusı] (Mg166)

ecel gami [camı] (Mg200)

Edirne cānibi (S170a)

Erdel vilāyeti (M153)

erik agatschi [ağaçı] (Mg269), (Mg301)

Eskenderiye seferi (S108a)

ev derūni (M135)

ev içi (M135)

evfler ungi [*evler üñi] (Mg230), (Mg166)

evisi [ev isi] (Mg210)

fe üstü (M9)

Fendra[138] tschohasi [çohası] (Mg263), (Mg302)

ful tabani (Mg217)

---

[137] karşısında.
[138] lat. *Flandrensis*: Flaman.

ġáyn üstü (M9)

gemiler erassi (Mg170)

gendü elüm (M175)

gendu khabi [kabı] (Mg204)

gendü kîsesi (M58)

gendü kitābi (M50)

gendu sanati (Mg193)

gendü ʿáḳlı (M58)

Geschis ~, Geschir dage [Geşis dağı][139] (Mg261), (Mg304)

geyk ~, geijk dischsisi [geyik dişisi] (Mg235), (Mg303)

giaur [ga$_v$ur] manguri (Mg260), (Mg304)

gilan, ilam [yılan] balugi, bilugi (Mg229), (Mg235), (Mg249), (Mg259) (Mg304), (Mg304), (Mg311)

gios acci [göz akı] (Mg228), (Mg304)

gios itschimi[140] [göz içimi] (Mg269), (Mg304)

giunesch aidenligi [güneş aydenliği] (Mg276), (Mg305)

gos agatschi [goz, *koz ağaçı] (Mg260), (Mg305)

gutschak [guçak, *küçük] parmagi[141] (Mg241), (Mg306)

güz eyyāmi (M174)

güz mevsimi (M174)

hairitsi [hayir işi] (Mg265), (Mg306)

Hak kati (Mg56)

ḫazān vaḳtı (S151a)

herkisch [herkiş] nasari (Mg170)

hevā ve heves sebebi (S166a)

Hidistan fuli [*Hindistan fili] (Mg191)

ḫōcazāde ḫıymesi [d.ḫaymesi] (S151a)

hoyrat ogli (Mg219)

ʿıbādet yeri (M34)

ʿıbādet zemāni (M34)

---

[139] lat. *Olympum Bithynia*: Keşiş Dağı (Uludağ).
[140] lat. *pupilla* "göz çukuru".
[141] Buna karşılık, *gutschak [guçak, *küçük] parmak (Mg257)*

ilçi ḳalḳtuġı (M160)

ingè agatschi [ince$_{r}$ ağaçı] (Mg245), (Mg311)

iskemle altı (M135), (M135)

iskemle üstü-nde *veya* üzeri$_{+i}$-nde[142] (M135)

jer [yer] ustu (Mg181)

joll sarschling [yol d.harçligi] (Mg218)

kachpogli [kahp$_{e}$ oğlı] (Mg276), (Mg313)

ḳaf üstü (M9)

ḳanāʿat kişveri (S153a)

ḳapu bekçisi (M38)

ḳarn aġrısi (M131)

kāşāne köşesi (M197a;208HN)

keçe pāresi (M161)

kendi eli (S165a)

kendü bāzūñ (S162a)

kendü nefsleri (S161a)

kendü sözi (S154a)

kendü ṭāʿatı (S162a)

kendü vālidesi (S173a)

khurt [kurt] ogli (Mg211)

kihat emini (Mg278)

kiliff kitabi (Mg252), (Mg316)

kim geldügi (M161)

kiresagatschi [kirez ağacı] (Mg235), (Mg316)

kirishi jai [kirişi yay][143] (Mg259), (Mg316)

kischi khasdugi [kişi kazduğı] (Mg204)

kış zemāni (M174)

kuru jani [yanı] (Mg67)

Latın dili (M125)

---

[142] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.
[143] **GOL** 89 *yay kirişi*.

lugat kittabi (Mg241), (Mg282), (Mg318)

Magiarfilaeti [Macar filaeti, *vilayeti] (Mg249), (Mg318)

maimonler arasi (Mg67)

meschit[144] [?meşit ya da ?meshit, *mescit] dolai (Mg170)

Missir jer i [yeri] (Mg181)

muḥabbet ʿilmi (S151a)

Nemçe dili (M133)

Nemçe vilayeti (M57)

neufs diligi [nevfs diliği, *nefes deliği][145] (Mg200)

Nîl kenārı (S158a)

Nimce meleketi [*memleketi] (Mg247), (Mg321)

nun içi (M9)

oġlan ḥaḳḳı-nda (S145a)

oḳ atümi (M35)

oḳumaḳ zemāni (M80)

Otmanli bastugi (Mg212)

ʿÖmer eli (S167a)

pādişāh házretleri (M145), (M162)

pādişāh öñi (S143a)

pāşā házretleri (M145)

paşa oġlı (M153)

Pasin Ovası (Sv.a)

Peyġamber vefātı (S152a)

Rūm begi (S149a)

Rūm eḳlîmi (S160a)

Rūm sultānı (S151a)

sabachnamasi [sabah namazı] (Mg155)

şaban demüri (S172a)

şadef içi (S144a)

---

[144] **TUL** 1236 *mezkit*.
[145] bkz. **STE**, agm.

şāh oġlı (M26)

saman takiasi[146] (Mg266), (Mg326)

sāʿat miḳdārı (S160a)

schebek maimoni [şebek maymonı] (Mg235), (Mg327)

schenligung anachta[r]u [şenligüñ anahtaru] (Mg213)

scheri [şeri, ?şehir ya da ?çeri] hissari (Mg258), (Mg328)

scheriath khestigi [şeriat kestiği] (Mg211)

se üstü (M9)

şehr içi (M134), (M134)

seitanculi [şeytan kulı] (Mg255), (Mg328)

sen ... heberung [heberuñ] (Mg217)

sengendum [sen *gendun] (Mg99)

siz cemîʿuñuz (S152a)

şın üstü (M9)

Slobin[147] filaethi [*vilayeti] (Mg273), (Mg330)

ṣoḥbet ḫāṣṣu (S159a)

Stamboldili [ıstambol dili] (Mg328), (Mg330)

sujoli [su yolı] (Mg230)

tachta [tahta] biti (Mg236)

Tangri hacki [hak$_{kı}$] (Mg187)

Tañrı rasūli (S152a)

te üstü (M9)

ṭıbb ʿilmi (S155a)

ṭıfl emdügi (S173a)

topoti[148] (Mg269), (Mg332)

Tuna irmaġı (M153)

uriş zemāni (M34)

urış yeri (M34)

uskuf itschi [içi] (Mg215)

---

[146] lat. *pileus stramineus*; **TUL** 1691 *takya*: kalpak, külah, şapka vs. ?hasır şapka.
[147] Hırvatistan'da bir bölgenin eski adı, Slavonia.
[148] **TAR** 332 *top otı*: Barut.

üzüm çıbuġı (S156a)

Venedîk muḳābilesi (S144a)

vrtu [ürtü] altu (Mg170)

vrumgek [ürümcek] agi (Mg230), (Mg336)

Vrumili, Vrumali, Rumuli [Urumili] (Mg247), (Mg325), (Mg336)

yarındesi[149] (M127)

ye āltı (M9)

yeg itschi [d.yeñ içi] (Mg215)

yel şiddeti (M84)

zad üstü (M9)

zal üstü (M9)

ze üstü (M9)

zı üstü (M9)

1.1.2.2.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması

1.1.2.2.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

bir dıraḫt sāyedār altı (S145a)

ʿılm-i nücūm beyāni (M133)

ʿilm felek beyānı (S139a)

1.1.2.2.2.2. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm házretleri (M135)

ganum [canum] kusche [*kuşu] ... benum (Mg62) *(şiir)*

---

[149] **TAR** 236 yarındası: Ertesi, ertesi gün ?<yarin+ertesi.

kendü vālidesinüñ göñli ḳanı (S173a)

müftî-i zamān Kemāl Paşazāde'nüñ fetvāsı ṣūretleri (S151a)

ol Allah'uñ ʿilmi deryāsı (S152a)

1.1.2.2.2.3. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

dünyā esbābı eceli [d.ecli] (S143a)

ful tabani altu (Mg217)

Peyġamber vefātı ḥaberi (S152a)

Sulṭān Bāyizîd Ḫān ḳulları eli (S152a)

1.1.2.2.2.4. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

atga saukali sakisbinge[150] [?akça sakalı sayısınca] (Mg160,161)

bir yil içi (M174)

iarar ath machmuse ichtiaci [yarar at$_{ın}$ mahmuze ihtiyacı] (Mg208)

iki yil içi (M174)

işbu şîşe içi (S157a)

iskhengelemisch[151] [işkencelemiş] Pontio Pilato[152] eli (Mg180)

ol döşek üsti (S145a)

sari saman altu (Mg199)

Sultān Süleymān zemāni-nde *veya* ʿásri-nde (M174)

---

[150] *lat.* Tut nummos habet quot pilos in barba. Okuyamadığımız metnin yazar tarafından verilen Latince anlamı yukarıda köşeli parantez içerisinde verilmiştir. Dizgi hatasından kaynaklı bir problem gibi görünüyor.

[151] **Vg** 447 fr. *courmenter* "işkence, cefa etmek, işkencelemek".

[152] Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine karar veren hakimlerden biri.

1.1.2.2.2.5. Tamlayanı Birleşik İsim Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Ebū Beker evi (S151a), (S151a)

1.1.2.2.2.6. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

başüm gözüm üstü-ne (M129)

1.1.2.2.2.7. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Ece beg eli (M173)
Maḥmūd Paşa müderrisi (S109a)
Sulṭān Bāyizîd Ḫān ḳulları (S152a)
Sultān Muḥammed Ḫān Ġāzî Ḥażretleri (S108a)

1.1.2.2.2.8. Tamlayanı Edat Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

sen dahi ful tabani altunde girdugun (Mg217)

1.1.2.2.2.9. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

begler ile vezîrler ile şāh ortası (S145a)

1.1.2.2.2.10. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

dengis beriakasi [beri $_{y}$akası] (Mg169)

dengis otte iakasi [yakası] (Mg169)

1.1.2.2.2.11. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

ben doġru ołduġum (M160)
ben oġlan ḥaḳḳında söyledügüm (S145a)
sen dahi ful tabani altunde girdugun (Mg217)

1.1.2.2.2.12. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

gendi hui adetschi [huyı d.adeti] (Mg208)

1.1.2.2.2.13. Tamlananı Yönelme Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

iarar ath machmuse ichtiaci [yarar at$_{ın}$ mahmuze ihtiyacı] (Mg208)

1.1.2.2.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları

atga saukali sakisbinge[153] [?akça sakalı sayısınca] (Mg160,161)
babañ sattuġı (M84)
baschum [başum] ustune (Mg162,163)
başüm gözüm üstü-ne (M129)
dünyā esbābı eceli [d.ecli] (S143a)
ganum [canum] kusche [*kuşu] ... benum (Mg62) *(şiir)*

[153] *lat.* Tut nummos habet quot pilos in barba. Okuyamadığımız metnin yazar tarafından verilen Latince anlamı yukarıda köşeli parantez içerisinde verilmiştir. Dizgi hatasından kaynaklı bir problem gibi görünüyor.

ful tabani altu (Mg217)

ḳanġısi olduġu (M53)

kendü vālidesinüñ göñli ḳanı (S173a)

müftî-i zamān Kemāl Paşazāde'nüñ fetvāsı ṣūretleri (S151a)

ol Allah'uñ ʿilmi deryāsı (S152a)

Peyġamber vefātı ḥaberi (S152a)

senung Alhung [Al$_{la}$huñ] adi (Mg181)

senung michrabung [mihrabuñ] ussi (Mg186)

senung ollo [d.ol] essirgemekligung muctesasi [muḳtezasi] (Mg182)

sevdügi ḫatıri (M85)

sevdügü sebebi (M85)

Sulṭān Bāyizîd Ḫān ḳulları eli (S152a)

vālidesi yanı (S143a)

1.1.2.3. XVIII. Yüzyıl

1.1.2.3.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

Acem sejadeleri (V62)

ada soġanı (Vg434)

ada tavşanı (Vg398)

adem öldürmesi (Vg390)

Adirne janibi (V51)

aġac ḳavunu (Vg366), (Vg417)

aġac mürveri (Vg442)

aġac sayesi *veya* gölgesi (Vg189)

Aġırı daġı (Vg359)

aġız tüfeyi (Vg433)

aġız tulumbası (Vg437)

ahbab aşḳı (Vg437)

Ahed gyuny [güni] (V13)

aḫiret *veya* ahret tedariyi (Vg174)

ahret oġlu (Vg356)

ʿaḳreb burcu (Vg434)

aḳşam çiyi (Vg435)

aḳşam ta-ʿamı (Vg439), (Vg439)

aḳşam üstü (Vg203)

Allah Hazretleri (Vg232)

Allah ḳorḳusu (C664)

Allah nazari[154] (Vg284)

Allah sarayi[155] (Vg284)

Allah sıfatı[156] (Vg360)

Allah yoli[157] (Vg285)

alt dudaġı[158] (Vg399)

altın otu (Vg366)

altmış yaşı-nda (Vg436)

aman, ray ḳaġıdı (Vg433)

amca, dayı, hala *veya* teyze oğlu *veya* evladı (Vg407)

amuca, amca *veya* dayı evladı (Vg371)

ʿanka kuşi (V94); añḳa ḳuşu (Vg415)

ardıc ḳuşu (Vg389)

arı dikeni (Vg357)

Arnavud darısı (Vg411)

arpa suyu (Vg362)

arz odası (Vg313), (Vg319), (Vg329)

ʿasker tertibi (Vg443)

aslan pançası (Vg412); ~ pençesi (Vg451)

at balıġı (Vg390)

---

[154] t2 nazarı.
[155] t2 sarayı.
[156] **Vg** 360 sıfatı Bari.
[157] t2 yolu.
[158] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl: *alt dudaḳ* *(Vg399)*

at meydanı (Vg390)

at pazarı (Vg402)

at sineyi (Vg443)

ateş böceyi (Vg406)

av eti (Vg453)

av ḳuşu (Vg421)

avcı boynuzu *veya* borusu (Vg370)

avuc dolusu (Vg417)

ay başı (Vg365), (Vg385)

ay çiçeyi (Vg390)

ay kesilmesi (Vg373)

ayaġ üzeri$_{+i}$ (Vg311)

ayaḳ bezi (Vg367)

ayaḳ oltası[159] (Vg421)

ayaḳ patırdısı (Vg449)

ayaḳ taşı (Vg451)

ayaḳ teri (Vg391)

ayaḳ yeri (Vg454)

ayak yoli[160] (V80)

ayaḳ yolu[161] (Vg398)

ayı balıġı (Vg363)

ayı pançası (Vg410)

baba yeri-nde (C665)

Baç memleketi (Vg360)

baġ bıçaġı (Vg436)

baġ bozumu (Vg453)

baġ çubuġu *veya* çıbıġı (Vg433)

baġırsaḳ aġrısı (Vg391)

---

[159] **Vg** 421 ufacıḳ ufacıḳ gezinmek; **MEY** 188 *olta, volta*: fr. aller de droite et de gauche "(gemi için) sağa ve sola hareket etmek", *olta vurmak*; **KAR** 310 ...volta çalmak: gezmek, dolaşmak, volta atmak; ~ 627 *volta*: dönme.

[160] **TUL** 304 *yaya yolı*; **V** 80 ing. a *foot-path.*

[161] **Vg** 398 kenef, edebhane vs.

bahar ḳazevileri (Vg303)

baḳḳal dükkanı (Vg314)

baḳḳal dükkanı (Vg315), (Vg318)

bal mumi (V59), (V81); bal mumu (Vg367)

bal suyu (Vg391)

balçıḳ içi (Vg226)

balıḳ aġı (Vg385)

balıḳ dikeni (Vg359)

balıḳ ḳavuġu (Vg454)

balıḳ nefsi (Vg397)

balıḳ pazarı (Vg417)

balıḳ sepedi (Vg407)

balıḳ suyu (Vg397)

balıḳ yumurtası (Vg363)

Barre adası (Vg412)

baş aġrısı (Vg404), (Vg445)

baş dönmesi (Vg447), (Vg454)

baş ustu (V56); baş üstü (Vg308), (Vg309), (Vg203), (Vg323)

baş üzeri$_{+i}$[162] (Vg203)

bayır turpu (Vg423)

bazar gyuny [güni] (V13)

bazar irtasy (V13); bazar *veya* pazar ertesi (Vg400)

bazırgan gemisi (Vg407)

bazırgan oġlu (Vg228)

beden içi (Vg293)

bel aġrısı (Vg407)

bel soġuḳluġu (Vg388)

bela ḳorḳusı (C703)

ben kendim (V64), (Vg315)

Bengale körfezi (C693)

[162] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

bere, yara ḳabuġu (Vg372)

bezir yaġı[163] (Vg399)

bin-başı (Vg365)

binit yeri-nde (V75)

biri birinizden alıb, vereceyiniz olmadığı (Vg338)

bit sirkesi (Vg398)

bitme ḳuvveti (Vg453)

biz ... siftahımız (Vg316)

biz gendimiz (C30)

Boġaz hisarları (C675), (C675)

boġaz ḳısılması (Vg381)

boḳ böceyi (Vg367)

boḳ, osurġan böceyi (Vg390)

Bosna toprağı (C674)

boy tohumu (Vg384)

boyun içliyi (Vg368)

böyürtlen yemişi (Vg386)

bozacı bacası (Vg401)

Bozça adası (Vg444)

bu ikisi (V64)

Bulġar, Bulgar memleketi (Vg364)

Bursa kestanesi (Vg402)

burun deliyi (Vg407)

burun ḳasabası (Vg417)

burun otu (Vg442)

büyükler nasihati (Vg288)

büyüklük haḳḳı (Vg420)

çaḳıl taşı (Vg364)

çaḳmaḳ, tüfek taşı (Vg387)

çam tahtası (Vg398)

---

[163] **Vg** 399 ruġeni bezir.

can eziltisi (C696)

Çanaḳ Ḳal-ʿesi (Vg372)

çarşanbe gyuny [güni] (V13)

çayır ḳuşu (Vg358)

ceddi burcu (Vg365)

cehan halky [halkı] (V47)

Cehud[164] eşekki (V74)

Ceneviz vilayeti (Vg388)

ceviz içi (Vg366)

cevza burcu (Vg388)

Cezayır Dayısı (Vg228)

çiçek demeti (Vg363)

çiçek suyu (Vg377)

ciyer harareti (Vg389)

çınar aġacı (Vg416)

çoban köpeyi (Vg403)

cüm-a günü (Vg319); Jumaë gyuny [juma, *cuma güni] (V13)

cum-ʿa ertesi (Vg313), (Vg433); Jumaë irtasy [juma, *cuma irtasi] (V13)

cum-ʿa günü; ~ gün[165] (Vg453)

da-ire parmaġı (Vg425)

daġ adamısı (Vg405)

daġ burnu (Vg421)

daġ hammamı (Vg445)

dama taşı (Vg372)

dana eti (Vg453)

dar aġacı (Vg386), (Vg418)

daʿva görülmesi (Vg397)

daʿva vekili (Vg361)

delv burcu (Vg454)

---

[164] **TUL** 1884 *Yehūd* md. *Cühūdān, Cühūdiyān.*

[165] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

demir boḳu (Vg400)

demir tahtası (Vg446)

deniz kestanesi (Vg411)

deniz yalısı, kenarı (Vg404)

derman sahibi (Vg455)

deve ḳuşu (Vg360)

deve palanı (Vg376)

deve tüyü (Vg396)

deyirmen sepedi (Vg449)

deyirmen taşı (Vg404)

dil altı (Vg414)

dil balıġı (Vg437)

dil yardımı (Vg441), (Vg456)

dimi bezi (Vg387)

din ḳaydı[166] (Vg359)

diş ḳamaşması (Vg357)

diş otu (Vg433)

diş, göz aġrısı (Vg401)

dişi cinsi (Vg436)

divan çavuşu (Vg328)

divan tercümanı (Vg329), (Vg329)

divar taşı (Vg405)

divit yani (V59)

diyar, diyarın terki[167] (Vg345)

diz peşkiri (Vg436)

dizge, çorab bağı (Vg396)

doḳsan yaşı-nda (Vg408)

dolab oğlanı (Vg411)

domuz ayaġı (Vg446)

---

[166] **Vg** 359 ḳaydi din.

[167] Aynı tamlama için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

domuz elması (Vg451)

domuz pastırması (Vg396)

domuz yaġı (Vg398), (Vg432)

don yaġı (Vg441)

donanma günü (Vg437)

dost sureti (Vg222)

dostler arasi (V74)

dudu ḳuşu (Vg414)

dülger balığı (Vg376)

dünya mali (Vg284)

duraġ otu (Vg358)

düyün çiçeyi (Vg427)

eda sahibi[168] Vg437)

Efendi hazretleri (Vg330), (Vg332), (Vg332), (Vg338)

ekin vaḳti (Vg435)

ekmek aşı (Vg411)

ekmek kenarı (Vg372)

ekmek ufaġı (Vg404)

el altı (Vg189), (Vg321)

el ḳumbarası (Vg389)

el yazısı (Vg402)

elif otu (Vg434)

elli yaşı-nda (Vg423)

endam aynası (Vg451)

eñfiye ḳutusu (Vg442)

eñse çuḳuru (Vg408)

Erdel vilayeti (Vg448)

esed burcu (Vg399)

eşek arısı (Vg363)

et kesimi (Vg365)

---

[168] **Vg** 437 sahib eda [*sahib-i eda].

et suyu (Vg363)

et, balıḳ suyu (Vg433)

etba ḳalabalığı (Vg448)

ev , hane , mekan *veya* ḳonaḳ sahibi (Vg391)

ev alatı, taḳımı *veya* döşemesi (Vg404)

ev altı (Vg430)

ev göçü (Vg361)

eye gemiyi (Vg370)

eylik ḳadri (Vg291)

eylik sahibi (Vg436)

Ferişte oġlu[169] (Vg38)

fikir du-ʿası (Vg403)

fil hortumu (Vg450)

filan günü (Vg323)

Filemenk vilayeti (Vg390)

fir-ʿavin *veya* Mısır inciri (Vg410)

Firenk bayraġı (Vg318)

Firenk Bazırganı (Vg300), (Vg301), (Vg303), (Vg308), (Vg318), (Vg321), (Vg325), (Vg326), (Vg327)

Firenk marazı , zahmeti , uyuzu , çiçeyi *veya* yeli (Vg401)

Firenk menekşesi (Vg388)

Firenk patı (Vg402)

Firenk salatası (Vg366)

Firenk turpu (Vg425)

fındıḳ sıçanı (Vg439)

fırde çuvalı (Vg436)

Fransız lisanınca *veya* dilince (Vg191)

geçe kuşi (V97)

gece yarısı (Vg405)

Gelibolu boġazı (Vg390)

gelincik çiçeyi (Vg413)

---

[169] Lügat.

gemi batması *veya* paralanması (Vg407)

gemi sırtı (Vg423)

gendi aḳılsızlıġı (C715)

gendi anaları (C45), (C45), (C45)

gendi anası (C33), (C45), (C45), (C45)

gendi belāsı (C701)

gendi derdi (C712)

gendi düşmanları (C709), (C716)

gendi mahalleriñiz (C703)

gendi memleketi (Vg225)

gendi nadanlıġımız (C711), (C717)

gendi oġlanı (C43), (C43), (C43)

gendi oġlanları (C43), (C43), (C43)

gendi şanı (C715)

gerçek şahidi (Vg332)

gerçek yeri-ne (Vg334)

giciyik otu (Vg434)

Girid otu (Vg375)

gişi sevmedugi (V75)

gök gürlemesi (Vg446)

gömec balı (Vg404)

gönül çehresi (Vg293)

gönül darlıġı (Vg436)

gönül ezabı (Vg427)

göz aġrısı (Vg409)

göz bebeyi (Vg422)

göz taşı (Vg455)

göz ucu (Vg400), (Vg427)

göz *veya* gözün içi[170] (Vg198)

göz yaşları (Vg416)

---

[170] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

gül suyu (Vg377)

Gumruk Eminy [Emini] (V9)

gün aġarması (Vg417)

gün batısı (Vg410)

gün doġusu (Vg399), (Vg399), (Vg399); gün doġrusu (Vg381)

güneş, gün tutulması (Vg377)

güneş, şemis sa-ʿati (Vg437)

guza yami [d.güz eyyamı] (V98)

hacamat şişesi, boynuzu (Vg453)

haḳ sahibi (Vg447)

hala, teyze oġlu (Vg371)

ḫalḳ[171] beyni (Vg286); halḳ beyni (Vg174)

hamallar kahyası (Vg303), (Vg303), (Vg303)

hamel burcu (Vg362)

hammam böcegi (C714)

hamur teknesi (Vg391)

havan eli, sapı (Vg415)

hayvan ḳorḳuluġu (Vg447)

Hind tavuġu (Vg370)

Hindistan cevizi (Vg406)

hisab defteri (Vg400)

Ḫırvat memleketi (Vg371)

horoz ibiyi (Vg371)

horoz mahmuzu (Vg381)

huhu ḳuşu (Vg391)

hüma ḳuşu (Vg402)

hurma aġacı (Vg411)

hurma dalı (Vg411)

Hürmuz körfezi (C693)

hut burcu (Vg417)

---

[171] t2 halḳ.

ibadet mahalli (Vg184)

ʿibadet sahibi (Vg415)

ibadet vaḳdi (Vg164)

ʿibadet yeri (Vg444)

ʿibret[172] gözi (Vg286)

iç aġası (Vg411)

iç aġrısı (Vg377)

iç çorabı (Vg367)

iç oġlanı (Vg411)

iç yaġı (Vg389)

icad sahibi (Vg394)

ikindu oldugi (V61)

ʿilim sahibi (Vg433), (Vg439)

incir aġacı (Vg217)

incir ḳuşu (Vg362)

Ingeliz bazirganleri (V9), (V10)

İñgiliz memleketi (Vg358)

insan şekli (C704), (C713), (C714)

intiḳam, öc sahibi (Vg455)

ip merdiveni (Vg231)

iş günü (Vg411)

iş üzeri$_{+i}$-nde[173] (Vg326)

işret erbabı (Vg364)

Istambul şehri[174] (Vg218)

Istambul, Mısır zermahbubu (Vg435)

it üzümü (Vg437)

İzmir şehri-nde[175] (Vg228)

İzmir siyahı (Vg423)

---

[172] t2 ibret.
[173] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.
[174] **Vg** 218 şehri Istambul.
[175] **Vg** 228 şehri İzmirde.

iʿtidal sahibi (Vg444)

ılḳın aġacı (Vg443)

ırz ehli[176] (Vg383)

ḳadife çiçeyi (Vg358), (Vg438)

Ḳadı-köyü[177] (Vg364)

ḳadırġa balığı (Vg222), (Vg361)

kahad ḳavası (Vg321)

ḳahpe, orospu oġlu (Vg362)

ḳahvaltı, ḳahve altı (Vg368)

ḳahve çekmecesi (Vg317)

Ḳalata mehkemesi (Vg330)

ḳalb ızdırabı (Vg427)

ḳalḳan balığı (Vg451)

Ḳamer Burnu (C694)

kamil ḳıymeti (Vg233)

kamiller öyüdü (Vg292)

kamillerin[178] *veya* kamiller hali (Vg228)

ḳan aḳması (Vg390), (Vg432)

Ḳanariya adaları (C690)

ḳanarya sandığı (Vg435)

ḳaplan alacası (Vg445)

ḳaplan derisi (Vg445)

Ḳaraman memleketi (Vg365)

ḳardaş oğlu, evladı (Vg407)

ḳaşıḳ otu (Vg368)

ḳatl hökmü (Vg421)

Ḳatolik papasları (C666)

ḳavaḳ aġacı (Vg415)

---

[176] **Vg** 383 ehli ırz.

[177] Belitirsiz isim tamlamasıolan bu örneğin eksiz tamlama formu da çeviri yazılı metinlerde geçmektedir (bkz. Eksiz Tamlama).

[178] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

ḳavis burcu (Vg432)

ḳaya balığı (Vg388)

ḳayın aġacı (Vg363)

Ḳazaḳ vilayeti (Vg451)

ḳazesker huzuru (Vg323)

ḳazesker ḳapısı (Vg336)

keçi ḳılı (Vg385)

keçi otu (Vg390)

kedi otu (Vg366)

keklik otu (Vg402)

kelam ḳarşılığı (Vg437)

kendi ayaḳdaşı (Vg319)

kendi başı-na (Vg393)

kendi karın (Vg289)

kendi nefsin (Vg291)

kendi ʿaḳlın (Vg427)

kendir bezi (Vg365)

kendü[179] rızasi *ile*[180] ḳorḳusi *ile*[181] (Vg284)

kerevet, kerevit sıpası (Vg449)

kervan seray; kervan sarayı[182] (Vg391)

Keşiş dağı (Vg405)

kestane turpu (Vg423)

keten ḳuşu (Vg399)

kezzab suyu (Vg377)

kira yeri-ne (Vg285)

kitab başı (Vg446)

ḳıç üstü (Vg445)

ḳılye taşı (Vg418)

---

[179] t2 kendi.
[180] t2 rızasıy la.
[181] t2 ḳorḳusuy la.
[182] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

ḳırḳ yaşı-nda (Vg422)

ḳırlangıc otu (Vg367)

ḳış ḳabaġı (Vg368)

ḳol demiri (Vg361)

ḳonaḳ *veya* ḳonaġın içerisi[183] (Vg198)

ḳonduz ruhu (Vg444)

ḳonsolos vekili[184] (Vg454)

köpek balığı (Vg428)

ḳoruḳ suyu (Vg454)

ḳoyun derisi (Vg446)

ḳoyun otu (Vg360)

ḳoyun paçası, ayaġı (Vg406)

Ḳoz adası (Vg391)

ḳubbe altı (Vg312)

ḳudret helvası (Vg401)

kül rengi (Vg389)

kül suyu (Vg398)

ḳulaḳ perdesi (Vg451)

ḳum sa-ʿati (Vg432)

ḳurban bayramı (Vg384)

ḳurd pençesi (Vg362)

Ḳurra körfezi (C693), (C694), (C694)

ḳuş burnu (Vg362)

ḳuş uçması (Vg456)

ḳuş üzümü (Vg423)

ḳuzu ḳulaġı (Vg410)

lahana ḳoçanı (Vg450)

latife tariḳı (Vg325)

Leh vilayeti (Vg417)

---

[183] Ayrnı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[184] **Vg** 454 vekili ḳonsolos.

liman reizi (Vg417)

limon şerbetti (V98); limon şerbeti (Vg399)

Lübnan dağı (Vg405)

luġet kitabı (Vg375), (Vg455)

Lut denizi (Vg404)

Macar memleketi (Vg390)

maden boḳu (Vg434)

mahluḳ tabi-ʿati (Vg442)

maimunler arasi (V72)

Maldiv adaları (C694)

mañsıb sahibi (Vg446)

matem esbabı, donu (Vg400)

maʿden suyu (Vg445)

meheñk taşı (Vg415)

mektub gemisi (Vg411)

mektub üstü (Vg356), (Vg442), (Vg442)

memleket valisi[185] (Vg228)

mersin aġacı (Vg406)

mersin balığı (Vg381)

mesaha sahibi (Vg388)

meşriḳ vilayeti (Vg399)

meşrıḳ vilayetleri (Vg360)

mevt mertebesi (C702)

mezar taşı (Vg446)

mide bozuḳluġu (Vg381)

milkiyet haḳḳı (Vg419), (Vg419)

misir buġdayı (Vg401)

misk otu (Vg359)

misk, mis sabunu (Vg434)

miyan kökü (Vg426)

---

[185] **Vg** 228 vali-i *ya da* valii memleket.

mizan burcu (Vg361)

mühzür başı (Vg309), (Vg309), (Vg310), (Vg310), (Vg312); müzkür başı (Vg310), (Vg311), (Vg311)

mum maḳası (Vg406)

murekeb şişe se [şişesi] (V58)

nabz atması (Vg422)

nahv, nahiv ʿilmi[186] (Vg442)

namaz burnu (Vg444)

nasihat yolu (Vg427)

ne bairak alti (V66)

neft yaġı (Vg415)

Nemçe, Nemse memleketi, vilayeti (Vg357)

nöbet şekeri (Vg365)

nohud suyu (Vg422)

Nuh Tufanı[187] (Vg228)

o biri (Vg323); o birisi (Vg319)

o gendisi (C31)

ocaḳ ḳuburu, küñgü (Vg451)

ocaḳ perdesi, yaşmaġı (Vg377)

odun yanması (Vg446)

oġul otu (Vg403)

ölüm derecesi (Vg405)

ölüm mertebesi (C712)

ömür geçinmesi (Vg448)

omurga, omurġa gemiyi (Vg454)

onlar gendileri (C31)

öreke çıkrıġı (Vg431)

orman içi (C701), (C706), (C712), (C714)

ortalıḳ aġarması (Vg360)

örümcek aġı (Vg359), (Vg446)

---

[186] **Vg** 442 ʿilm-i nahiv. (Vg442)
[187] **Vg** 228 Tufanı Nuh.

Orus memleketi (Vg431)

ʿOsmanlı memleketi (Vg451)

öyle vaḳti (Vg404)

öyle, ḳuşluḳ ta-ʿmı (Vg375)

öyle, ḳuşluḳ ta-ʿmı, yemeyi (Vg375)

padişah fermanı[188] (Vg368)

padişah ḳapısı[189] (Vg371)

paha tefteri (Vg383)

pançanbe gyuny [*perşembe günü] (V13)

paşa ḳapısı (Vg325), (Vg326), (Vg327), (Vg327)

pazar ertesi (Vg313), (Vg313)

pazar gün, pazar günü; bazar gün, bazar günü[190] (Vg375)

peleseñk yaġı (Vg410)

pelit aġacı (C710), (C717)

perde demiri (Vg450)

peygamberler mucibi-nce (Vg196)

pirinc tarlası (Vg430)

Portaḳal vilayeti (Vg418)

rastıḳ taşı (Vg358)

reñk derecesi (Vg444)

rina balıġı (Vg423)

Rum Sultany [sultanı] (V47)

Rumilli (V95), Rumilly (V15); Rumeli (Vg319); Rum ili, Rum eli (Vg382); Rum eli (C673)

sabah vaḳti[191] (Vg228)

şaban demiri (V91)

saç örmesi, örülmesi (Vg449)

safra basdırması (Vg368)

şah damarı, şah damar[192] (Vg359)

---

[188] **Vg** 368 emri padişahi.
[189] **Vg** 371 babi hümayun.
[190] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.
[191] **Vg** 228 vaḳti sabah.

saḳa ḳuşu (Vg366)

saḳız aġacı (Vg398)

saly gyuny [salı güni] (V13)

şam fıstığı (Vg416)

Şam Tarabulusu (Vg450)

saman altı (Vg447)

sanduk ustu (V54)

saray *veya* seray içi (Vg190)

say yaġı (Vg362)

sazan balığı (Vg365)

seferli camadanı[193] (Vg361)

şehadet parmaġı (Vg393)

şeker hoḳḳası (Vg441)

şeker işi (Vg369)

seksen yaşı-nda (Vg409)

sen gendiñ (C30)

sepit günü (Vg433)

serai kaihyasi [seray kahyası] (V89)

seratan burcu (Vg377)

şerbett akçesi (V65)

şeytan tırnaġı (Vg417)

sidik ḳavuġu (Vg454)

sidik tutḳunluġu (Vg396)

sidik zoru (Vg377), (Vg440)

şifā recası (C700), (C712)

simid unu (Vg435)

sinameki tohumu (Vg385)

sini bezi (Vg407)

sinir çekilmesi (Vg370)

---

[192] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

[193] **STACfars** 39 *camadan (1641), camedan (1680), camdan (1791)*; **TS** 343 *camadan*: Çapraz düğmeli, ipek veya sırma işlemeli bir tür kısa yelek.

sinir çekilmesi, büzülmesi, titiremesi (Vg439)

sinir tutulması (Vg445)

sir katibi (Vg434)

sirke ḳabı (Vg455)

Sitte Boġazı (C690)

Şivet memleketi (Vg441)

siz daʿvaye güzelce diynemeniz (Vg311)

siz gendiñiz (C31)

sıcaḳ vezni[194] (Vg445)

sıçan ḳapanı (Vg439)

sıçan otu (Vg359)

sıġır gözü (Vg363)

sıġır ḳuyruġu (Vg363)

sıraca otu (Vg434)

Sırf vilayeti (Vg436)

sıtma tutması (Vg356)

Sḳorpit illeri (Vg434)

sofra taḳımı (Vg452)

sommaki işi (Vg440)

su bendi (Vg375)

ṣu kuzi [*gözü][195] (V92)

su samuru, sammuru (Vg400)

su sıġırı (Vg364)

su teresi (Vg371)

su üzeri$_{+i}$[196] (C702), (C713)

su yolu (Vg359)

subaşi (V90)

sübya balıġı (Vg434)

---

[194] **Vg** 445 hava-yi vezin, ma-addili hava.

[195] **V** 92 ing. *a spring*: İlk bahar; **GIL** 208 *su gözü*.

[196] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

süd mavisi (Vg363)

süd mayası (Vg419)

sükut mührü (Vg292)

sünbüle burcu (Vg455)

süñger taşı (Vg417)

sürgün avı (Vg449)

surya balığı (Vg359)

Süveis denizi[197] (Vg404); Süveyis deñizi (C693), (C693)

tabud örtüsü (Vg416)

tahta biti (Vg422)

tahta düşemesi (Vg416)

taḳlid oynu (Vg368)

taḳva sahibi[198] (Vg446)

talih dönmesi (Vg429)

Tañrı ainesi (Vg284)

taş arabası (Vg446)

taş atımı (Vg396)

Tatar vilayeti (Vg443)

tavuḳ götü (Vg364)

tefter *veya* defter mucibi-nce (Vg196)

tekerlek izi (Vg410)

tekir balığı (Vg431)

Tekir dağı (Vg430)

temel taşı (Vg415)

ter delikleri (Vg417)

tere otu (Vg365)

tere yağı[199] (Vg362)

ters-hana emini (V84)

testere talaşı (Vg434)

---

[197] **Vg** 404 Bahr-i ḳılzem.
[198] **Vg** 446 ehli taḳva.
[199] Tamlamanın eksiz tamlama formu için bkz. Eksiz Tamlama.

tiftik fitili (Vg445)

timar sahibi (Vg445)

toprak̟ basdı, yer basdı ʿavayıdı[200] (Vg406)

toz ag̊acı (Vg449)

Trandabul memleketi (Vg422)

tulumba k̟ovası (Vg416)

Türkmen vilayeti (Vg451)

turna balıg̊ı (Vg364)

tuz gümrüyü (Vg387)

tuz k̟abı (Vg432)

Ulak̟ vilayeti (Vg452)

ümid kesilmesi (Vg374)

Üslubin, Ḫırvat vilayeti (Vg392)

üst dudag̊ı[201] (Vg399)

usta işi (Vg367)

ustad öynü [*önü] (Vg231)

uyk̟u içi (Vg182), (Vg290)

uyk̟u vak̟di (Vg164)

üzlet sahibi (Vg437)

Venedik boğazı (Vg404)

Venedik körfezi (C693)

vezir oğlu (Vg228)

vücud nefeslenmesi (Vg448)

yaban arısı (Vg389)

yaban asması (Vg398)

yaban domuzu (Vg433)

yaban eriyi (Vg422)

yaban fesliyeni (Vg404)

yaban güvercini (Vg415)

---

[200] **DEV** 66 *avâid*: îradlar, gelirler.
[201] Aynı kelime grubu için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl: *üst dudak (Vg399)*

yaban ḫınziri (Vg433)

yaban mürveri (Vg390)

yaban nanesi (Vg403)

yaban sıçanları (C715)

yaban zeytini (C710), (C716)

yaġ mumu (Vg366)

yalan şahidi (Vg321)

yalan şahidleri (Vg334)

yalan şehadeti (Vg319)

yara nişanı, eseri (Vg367)

yara otu (Vg456)

yaya ḳaldırımı (Vg450)

yaya yolu (Vg435)

yel birikmesi, toplanması (Vg453)

yel mumu (Vg385), (Vg446)

yelve ḳuşu (Vg362)

Yemen ḳahvesi (Vg405)

yer altı-nda[202] (Vg439)

yer mürveri (Vg456)

yer odası (Vg430)

yetmiş yaşı-nda (Vg435)

yevmiye defteri (Vg397)

yılan balığı (Vg358), (Vg406)

yıldız poyrazı, rüzgarı (Vg448)

yol emri (Vg412)

yol üstü (C712)

yonus, domuz balığı (Vg372)

yonus, yonos, yonüs balığı (Vg417)

yük altı (Vg440)

---

[202] **Vg** 439 zer zemin [*zîr-i zemîn].

yumurta aḳı (Vg388)
yumurta beyazı (Vg362)
yumurta resmi (Vg411)
yürek aġrısı (Vg365)
yürek bayılması (Vg442)
yürek bulanması (Vg407)
yürek sıḳındısı (Vg436)
yürek sürmesi (Vg399)
yürek tazelemesi (Vg423)
yürek, ḳan sürmesi (Vg377)
yüz aḳlıġı (Vg454)
yüz reñgi (Vg444)
yüz-başı (Vg365)
yüzük taşı (Vg367)
zermahbub altını (Vg318)
zerre böceyi (Vg222)
zorba başı (Vg451)

1.1.2.3.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması

1.1.2.3.2.1. Tamlayanı Arapça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

beytül mal hırsızlıġı (Vg413)
taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı] (V9)

1.1.2.3.2.2. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

devleti ʿaliyye hizmeti (Vg327)

ʿilmi batın sahibi, ʿüleması (Vg445)
ʿilmi kelam sahibi (Vg430)

1.1.2.3.2.3. Tamlayanı Bir Cümleden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

babası öldü ḳıyası (Vg244)

1.1.2.3.2.4. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

damıñ cümle düğümü bağleri (C708)
etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri (C714)

1.1.2.3.2.5. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

çam tahtası parçası (Vg398)
etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri sebebi (C714)
Firenk bayrağı altı (Vg318)
gendi nadanlığımız sebebi (C711), (C717)
Rumeli Ḳazeskeri (Vg319)
Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamağa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebi (C704, 705)

1.1.2.3.2.6. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

diş budak aġacı (C710), (C717)

1.1.2.3.2.7. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aḳ ciyer yarası (Vg456)
bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigi-n (C704)
bet tabiʿatıñ degişilmesine hiç bir mansup kifayet etmedigi (C713)
bir az para sahibi (Vg300)
bu adem[203] *veya* ademin haḳḳı-nda (Vg197)
bu aġalar her biri (Vg316)
bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiyi (Vg334)
buyuk direk başi (V66)
dört yol aġzı (Vg365)
dükkanda bazı ahbab ḳahveciye sormaları (Vg316)
dul ʿavret otu (Vg388)
ḫasta çaylak meseli (C711)
Ḥaz [Has] oda başi (V86)
ince damar ḳuvveti (Vg446)
ḳara ciyer şişi, şişmesi (Vg440)
ḳız ḳardaş oġlu, evladı (Vg407)
ol suç gendi aḳılsızlıġından zuhur eyledigi (C715)
ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġu (C707)
Ortaköy namı-nda (Vg230)
otuz bir gun mururi (V9)
otuz ḳırḳ kese ahce daʿvası (Vg316,317)
su üzerinde olan yeşil otlar araları (C702), (C713)
Sultan Bayazıd camisi (Vg316)
Sultan Murad saltanatı (Vg104)
ufak akçe aresi (V56)

[203] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

Yedi Ḳule tutḳalı (Vg368)

yeñiçeri agasi (V102)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri (C704, 705)

1.1.2.3.2.8. Tamlayanı Tekrar Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

çoluḳ çocuḳ içi (Vg224)

1.1.2.3.2.9. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Ḳazesker Efendi tarafı (Vg321)

Mahmud paşa mehkemesi (Vg314), (Vg315)

Mehmed Paşa ḳonaġı (Vg238)

1.1.2.3.2.10. Tamlayanı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

begire binme taʿlimi (Vg401)

yemek yeme bahanesi (Vg314)

1.1.2.3.2.11. Tamlayanı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigi-n (C704)

1.1.2.3.2.12. Tamlayanı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aslan ıla mūş meseli (C706)
aslan ıla sıçan meseli (C714)
baba ila oġul arası (C663)
balta ila adam meseli (C709), (C716)
bilen, bilmeyen her biri (Vg333)
cān ile bāş üstü-ne (M129)
dost ıla dost arası (C695)
eyu rusgar oldugi *zaman oïle dur;* yuksek direk, yäuz gemi, eyu yaglanmiş; hem eyuci bilur kulajuz [klavuz] [yuksek direk, eyu yaglanmiş yäuz gemi; hem eyuci bilur kulajuz, [klavuz] eyu rusgar oldugi] (V67)
ḳarı ila koca arası (C657)
şagird ile ḫoca arası (C669)
Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı baharı ḳaldırmaları (Vg303)
Samoyil Yahudi, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı pazarları (Vg301)
seyyah ile seyyah arası (C672)
Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etmeleri (Vg299)
Yupater ile dişi tilki meseli (C704), (C713)

1.1.2.3.2.13. Tamlayanı Uzaklaşma Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal oldukları-nda (C701)

1.1.2.3.2.14. Tamlananı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

ayaġ baş parmaġı (Vg410)
bilen, bilmeyen her biri (Vg333)
bu aġalar her biri (Vg316)

1.1.2.3.2.15. Tamlananı İsim-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

dükkanda bazı ahbab ḳahveciye sormaları (Vg316)
ḳahvede şahidler ḳavl edib, fermane nizam verib, ve Ḳazesker Efendiye el altından daʿvayı bildirmeleri (Vg321)
Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı baharı ḳaldırmaları (Vg303)
Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etmeleri (Vg299)

1.1.2.3.2.16. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

bet tabiʿatıñ degişilmesine hiç bir mansup kifayet etmedigi (C713)
bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal oldukları-nda (C701)
bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiyi (Vg334)
etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri (C714)
ḳahveci aşkare, kimse bilmesin deyi, söylediyi (Vg315)
ol suç gendi aḳılsızlıġından zuhur eyledigi (C715)
ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġu (C707)
papas ne olduġu (C666)
sen ahceyi eda etdiyin (Vg307)
sen baña filan vaḳtde azim eylik etdigiñ (C708)
sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdigiñ (C715, 716)
siz bazırgana ahceyi teslim etdiyiniz (Vg318)
sizde ferman olduġu (Vg326)

tavşanlar ömrlerinden bezip ölümü irtikab eyledikleri (C712)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri (C704, 705)

1.1.2.3.2.17. Tamlananı Bağlama Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

Acem sejadeleri ve kilimleri, ve dulbendleri, ve bugasileri[204] (V56)

1.1.2.3.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları

aġac sayesi *veya* gölgesi altı (Vg189)

ahcesin yarısı (Vg314)

ahçeñ olmadıġı (C697)

babası ismi (Vg233)

başım üstü-ne (Vg203)

başiñiz yani (V54)

bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiyi (Vg334)

çam tahtası parçası (Vg398)

damıñ cümle dügümü baġleri (C708)

dümen, gemi suyu, aḳındısı (Vg436)

ebe, ebem gömeci, gümeci (Vg403)

etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri (C714)

etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri sebebi (C714)

Firenk bayrağı altı (Vg318)

gendi nadanlıġımız sebebi (C711), (C717)

pencerem tarafı (Vg189)

Rumeli Ḳazeskeri (Vg319)

---

[204] **TUL** 447 bogasi: Musul bezi.

validesi adı (Vg233)

vadessy [vadesi] hululi (V9)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebi (C704, 705)

1.1.2.4. XIX. Yüzyıl

1.1.2.4.1. Unsurları Tek Kelimeden Oluşan Belirtisiz İsim Tamlaması

ʿAcam kafi (R41)

ʿAcem dili (D116a)

Aġeri d'aġi (D154)

aḫşam mancasi (D158)

ad'ah ṭavşani (D133)

aġaç ḳavuni (D138); aġac ḳaouni (D136)

aḫşam mancahsi [*mancası] (D147), (D158), (D166)

aḫşam nemazi (D121)

ʿaḳreb burci (D123)

alay ṭopi (D143)

alma aġaci (D136)

ʿamucieh oġli (D128)

ʿanḳa ḳuşi (D133)

ʿArabistan çuli [*çölü] (D151)

ʿasker alai (D142)

altun oti (D140)

ardic ḳuşi (D134)

Arnaud darusi (D139)

arpah ṣuyi (D146)

Arslan Aġzı[205] (D116a)

arslan pançahsi (D140)

aşi boyasi (D141)

āt baliġi (D134)

at bazari (D143)

at midani (D143)

āt siñegi (D135)

ateş kuregi (D144)

ateş kuzi [*közü] (D145)

ateş rengi (D141)

ayaġ üzeri$_{+i}$ (D116a)

ayu baliġi (D134)

ayva aġaci (D135)

Azaķ deñizi (R163)

baba ķuri[206] (D147)

Baç eulkehsi [*Beç ülkesi] (D150)

badam aġaci (D135)

badeh rengi (D141)

bal mumi (D145))

baliķ bazari (D143)

Balķan d'aġleri (D154)

Barreh ad'asi (D152)

baş aġrisi (D127)

baş çinaġi (D125)

baş tepehsi (D125)

baş üsti-neh (D157)

baş yaşduġi (D144)

bazar ertesi (D119)

bazar giuni (D119)

---

[205] bkz. **D** 116 Karkisa Denizi'nde bir yer.

[206] **LEX** 314 *baba-koru*: Damarlı akik taşı; **TUL** 349 *baba kurı*: Frengi rakam, yeşim.

Beç şeheri (D108)
begler begi (D131)
bel ṣovuḳluġi (D127)
ben tepdigim (R115a)
biberieh oti (D140)
boḥur aġaci (D137)
boḳ bucegi (D135)
bozaġu başi (D146)
Bozçeh aḏasi (D152)
Bulgar memleketi (D151)
Burūsa Müftisi (R168)
bülbül ḳıṣṣası (D26a.Mes), (D97a.Mes)
cedi burci (D123)
Ceneviz vilayeti (D150)
ceng gemisi (D142)
ciumah [cuma] ertesi (D119)
cuz [*ceviz] aġaci (D136)
cuza [*cevza] burci (D123)
çam aġaci (D136)
çavuş başi (D131)
Çek vilayeti (D150)
çeşmeh suyi (D142)
çimşir aġaci (D137)
çinar aġaci (D137)
ḏaġ burni (D141)
ḏaġ keçisi (D133)
damah [dama] oyuni (D132)
Danehmarḳah memleketi (D150)
darçin aġaci (D137)
defneh aġaci (D136)
delu burci (D123)
demir aleti (D142)

Deñiz boġazi[207] (D142)

deveh ḳuşi (D133)

deveh tuyi (D141)

dil baliġi (D134)

diş aġrisi (D126)

diz pişikeri [*pişkeri] (D144)

dulgir [*dülger] baliġi (D134)

duraġ oti (D139)

ebeh gumeci (D140)

edeb başı (D.xxxv.a.KB)

elmanıñ yarısı (R79)

Emaus ḏaġi (D154)

emroud aġaci (D136)

enar aġaci (D136)

engirek ilani (D135)

Erdel vilayeti (D151)

erik aġaci (D136)

esed burci (D123)

et ṣuyi (D146)

Euzi[208] [Özi] suyi (D154)

ev alati (D144)

ev giugiercini [*güvercini] (D134)

ev kyüpeyi [*köpeği] (R163)

faʿala bābı (R57), (R204a)

feʿlele bābı (R204a)

Filemenk vilayeti (D150)

Filibeh vilayeti (D152)

firaset ṣaḥibi (D130)

Françeh vilayeti (D150)

---

[207] İstanbul Boğazı.
[208] Dinyeper Nehri, The Borysthenes.

Frenk zaḥmeti[209] (D127)

funduḳ aġaci (D136)

gioz [göz] aġrisi (D127)

gioz bebegi (D125)

gioz ḳapaġi (D125)

Girit oti (D140)

giun aġarmasi (D120)

ġonçe fikri (D90a)

gul aġaci (D137)

gul musimi [*mevsimi] (D124)

gulgen aġaci (D136)

gun ḏoġusi (D120), (D122)

guneş baṭduġi (D121)

guneş ḏutulmasi (D123)

gunluk aġaci (D137)

ḥaḳiḳ ḳuşi (D133)

ḥamil burcu (D123)

ḫazineh darbaşi (D131)

Ḫervat memleketi (D151)

Hind ṭaouġi (D133)

Hindostan cevizi (D147)

ḫorma aġaci (D135)

ḥout burci (D123)

huma ḳuşi (D133)

îç aġrisi (D127)

ifti'āl bābı (R57a)

if'āl bābı (R57), (R202a)

if'ilāl bābı (R57a), (R202a)

if'îlāl bābı (R57a), (R203a)

if'inlā bābı (R57a), (R202a)

---

[209] frengi.

ifʿinlāl bābı (R57a), (R202a)
ifʿivvāl bābı (R57a), (R203a)
ifʿîyāl bābı (R203a)
ifʿîʿāl bābı (R57a)
ifʿtiāl bābı (R202a)
iḳamet ilçisi (D131)
ilan baliġi (D134)
ildizler giogi [*yıldızlar göğü] (D120)
ilġun aġaci (D136)
imām evi (D57a)
incir aġaci (D136)
infiʿāl bābı (R57a), (R203a)
İngliz bayraklari (D167)
Ingliz vilayeti (D150)
ipek ḳourdi [kurdı] (D135)
istifʿāl bābı (R57a), (R202a)
Isveç vilayeti (D150)
ḳadirġah baliġi (D134)
ḳahvah alti [kahvaltı] (D147), (D157); ḳahvealti (D157)
ḳain aġaci (D136)
ḳalḳan baliġi (D134)
ḳapuci başi (D131)
ḳarah çurek oti (D140)
ḳavaḳ aġaci (D137)
ḳaysi aġaci (D135)
Ḳazaḳ vilayeti (D151)
Ḳażi kuyi (D153)
kebab şişi (D144)
kedi baliġi (D134)
kedi oti (D140)
keman yai (D143)
kendi babam (R88)

kendi valideleriñiz (R88)

kendü mekānım (D25a)

kestaneh aġaci (D135)

Keşiş d'aġi (D154)

ķia baliġi (D134)

kibereh aġaci (D137)

kiopek baliġi (D134)

kiras aġaci (D135)

ķirlanġiç oti (D139)

kitāb ķabı (R163)

kitan ķuşi (D133)

ķizelceķ aġaci (D136)

ķoď oz bucegi (D135)

kopek dili (D140)

ķouş burci (D123)

ķoyen oti (D139)

ķoyun eti (D146)

ķoyun paçahsi (D146)

ķuķu ķuşi (D133)

ķuşliķ yecigi [*yiyeceği] (D147)

ķuyu suyi (D142)

ķuzi eti (D146), (D157)

Laġim Risalehsi (D.lxxiv)

Leh vilayeti (D150)

leşker ardi (D142)

leşker oñi (D142)

Libnan d'aġi (D154)

limon aġaci (D136)

Maciar vilayeti (D150)

maistra yelkeni (D142)

Malţah ad'ahsi (D152)

mantar aġaci (D137)

Medilli aḏahsi (D152)

menzil başi (D131)

mersin aġaci (D136)

mersin baliġi (D134)

mian kuki [*meyan kökü] (D136)

mîdeh bozuḳliġi (D127)

mirsim aġaci (D137)

misk oti (D140)

mişeh aġaci (D136)

mizan burci (D123)

morinah baliġi (D134)

morur aġaci (D136)

mum miḳrażi (D144)

muşmulah aġaci (D136)

müfāʿale babı (R57)

Naḳşah aḏasi (D152)

Nemçeh vilayeti (D150)

oġlamur aġaci (D136)

oġul oġlu (D128)

oġul oti (D139)

on-başı (R164)

oraḳ zemani (D124)

ʿOsman$_{lı}$ padşahlaru (D166)

ʿOsmanli vilayeti (D150)

ʿOs̲manli ʿaedetinceh [adetince] (D102)

oyun evi (D132)

pādiṣāh ḥażretleri (D110a)

paşa babasi (D108)

Paşa eniştesi (R165a), (R165a)

paşa oġli (D108)

pencşenbih gyünü (82)

pireh oti (D140)

Portugal vilayeti (D150)

posta giuni (D160)

rastiḳ ṭaşi (D141)

Rus memleketi (D150)

şaç aġaci (D137)

saḳa ḳuşi (D133)

Saḳiz aḏahsi (D152)

saḳiz aġaci (D135)

şali giuni (D119)

sardela baliġi (D134)

Şarf Cumlehsi[210] (D.lxxvi)

şavaş yeri (D143)

şay yaġi (D146)

sazan baliġi (D134)

sen ḳararuñ (Dlxvi)

sen timaruñ (Dlxvi)

seni [*sini] bezi (D144)

Şerb vilayeti (D151)

serṭan burci (D123)

serv aġaci (D136)

siçan oti (D141)

sidik zori (D127)

şiġir dili (D146), (D158)

şiġir eti (D146)

sipya baliġi (D134)

sirkeh ḳabi (D144)

Su Risalesi (D.lxxv)

şu semuri (D135)

şu şiġiri (D132)

sud mavisi (D141)

[210] Kitap ismi

sugut aġaci (D137)

Suliman eli (D115)

sunbuleh burci (D123)

sur [*sevr] burci (D123)

şam aġaci (D136)

şam fistiḳi (D136), (D138)

Şam vilayeti (D152)

şatrenc taḫtahsi (D132)

şatrenc ṭaşleri (D132)

şeftalu aġaci (D136)

Şirah aḏahsi (D152)

ṭanah [*dana] eti (D146)

ṭaouḳ ḳavourmahsi (D158)

Tatar bureki (D146)

ṭavla oyuni (D132)

ṭavla ṭaşi (D132)

ṭavuḳ giuti (D128)

tefāʿul bābı (R57a), (R203a)

tefaʿʿul bābı (R57a), (R203a)

tefʿîl bābı (R57), (R203a)

tekir baliġi (D134)

tereh yaġi (D146)

ṭermentin aġaci (D137)

tirinketeh yelkeni (D142)

toyġar ḳuşi (D133)

tufenk giurehsi [*küresi] (D143)

ṭul evret oti (D139)

Ṭuna ṣuyi (D108)

ṭurna baliġi (D134)

turunc aġaci (D136)

tuz ḳabi (D144)

ugurtlen aġaci (D135)

Usta Kuli (D.xl)

ükseh aġaci (D137)

üves aġaci (D135)

Vankuli (D.lxx), (D.lxx), (D.lxx), (D.lxxiii), (D.lxxiii), (D.lxxv)

Venedik boġazi (D142)

Venedik memleketi (D151)

vişneh aġaci (D136)

yaban ürdeyi (R163)

yaġmur suyi (D142)

yeban arisi (D135)

yeban d'oñuzi (D132)

yeban giugiercini (D134)

yeban merveri (D140)

yeban nanehsi (D140)

yeban ürdeki (D133)

yel mumi (D145)

yeldiz ḳourdi [*kurdı] (D135)

yelveh ḳuşi (D133)

yol üzeri$_{+i}$[211] (D164)

yonos baliġi (D134)

yurek aġrisi (D127)

yurek bailmasi (D128)

yurek ditermesi (D128)

yuz aḳliġi (D95)

yuz sui (D95)

zar atmahsi (D132)

zitun aġaci (D136)

zufa oti (D139)

[211] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

1.1.2.4.2. Unsurlarından Biri veya İkisi Kelime Grubu Oluşturan Belirtisiz İsim Tamlaması

1.1.2.4.2.1. Tamlayanı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aḳtār-ı şarḳıyye ser-ʿasker-i zafer-rehberi (R173)
degāh-ı devlet-penāh ḫiẕmeti (D110a)
doʿai [*dua-i] ḫayr neh çioḳ derde dermān bulunduġu (D110)
ebr-i gül-zār üsti (D90a)
Fenn Harbeh Risalehsi (D.lxxiv)
Fenn Laġimdeh Risalehsi[212] (D.lxxiv)
ʿiyş ü ʿişret mevsimi (D50a)

1.1.2.4.2.2. Tamlayanı Belirtili İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

donanmanıñ gelmesi ḫusūsu (R167)
Paşa eniştesiniñ dayısı oġlu (R165a)
Paşanıñ eniştesi dayısı (R165a), (R165a)

1.1.2.4.2.3. Tamlayanı Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aġac ḳaouni aġaci (D136)
biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharremi (R81)
Paşa eniştesi dayısı (R165a)
Paşanıñ eniştesi dayısı oġlu (R165a)

---

[212] *Davids*'in "Vaban"ın eseri olarak belirttiği bu kitap *Sebastien le Prestre de Vauban* (1633-1707)'a aittir. Eser için bkz. Tercüme-i Risale-i Fenn-i Lağm, İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine 616.

şam fistiḳi aġaci (D136)

1.1.2.4.2.4. Tamlayanı Eksiz Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

deñiz ilan baliġi (D134)
diş budaḳ aġaci (D137)

1.1.2.4.2.5. Tamlayanı Sıfat Tamlaması Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aci badam aġaci (D137)
aḳ gulgen aġaci (D137)
beʿażi duşmen üzeri$_{+i}$[213] (D165)
bir ādem boyı (D116a)
bir gice içi (D25a)
bir maġāra içi (D104a)
bu niçe kāfir miyānı (D109a)
dort yol aġizi (D143)
Ḳirḳ Vizir Ḥiḳayeti (D.lxix)
ḳizil çubuḳ rengi (D141)
ḳociah yemiş aġaci (D135)
şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḥmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleri (D.grş.a)

1.1.2.4.2.6. Tamlayanı Unvan Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

[213] Yönelme ekindeki "i" sesi ile iyelik eki "-i" örtüşmüştür.

Burūsa Müftisi Hasan Efendi Cenabı (R168)
Sefîr Paşa (Hazretleri) (R168)
Sultān-ı Ġazî Selîm ḫān medd'allahu ẓilāl-i re'fetihi ʿalā mefārıḳi'l-enām mā tekerrara'ş-şuhūru ve teceddede'l-aʿvām ḥażretleri (R192a)
Tercümān Bey (Hazretleri) (R168)
Şeyḫu'l-İslām Tāhir Bey Hazretleri (R168)

1.1.2.4.2.7. Tamlayanı Sayı Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi (R81)
biñ ikiyüz elli doḳuz senesi (R77)

1.1.2.4.2.8. Tamlananı Farsça Tamlama Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

aḳtār-ı şarḳıyye ser-ʿasker-i zafer-rehberi (R173)

1.1.2.4.2.9. Tamlananı Sıfat-Fiil Grubu Olan Belirtisiz İsim Tamlaması

doʿai [*dua-i] ḫayr neh çioḳ derde dermān bulunduġu (D110)
îşim çioḳ olduġi (D157); işim çoḳ olduġı (D32a)

1.1.2.4.3. Eksiz Tayinli İzafet Durumunda Olan İsim Tamlamaları

aġac ḳaouni aġaci (D136)
biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharremi (R81)
çelebum meḥeli (D157)
donanmanıñ gelmesi ḫusūsu (R167)
îşim çioḳ olduġi (D157); işim çoḳ olduġı (D32a)
Paşa eniştesi dayısı (R165a)

Paşa eniştesiniñ dayısı oġlu (R165a)
Paşanıñ eniştesi dayısı (R165a), (R165a)
Paşanıñ eniştesi dayısı oġlu (R165a)
şam fistiḳi aġaci (D136)

1.1.3. İyelik Grubu

İyelik ekleri eklendikleri kelimede aynı zamanda bir de şahıs ifade ederler. Bu sayede iyelik eki almış tek bir kelime bir isim tamlamasının yerini tutabilir (Özkan-Sevinçli, 2008:18). Taradığımız çeviri yazılı metinlerde cümle içinde ve bunun yanı sıra farklı isimlerin ve fiilimsilerin öğretici mahiyette çekimlendiği birçok iyelik grubu bulunmaktadır. 18. yüzyılda yazılmış *A Grammar of the Turkish Language* (1709)'de *Thomas Vaughan* iyelikle ilgili "*...Kilichy*, his Sword; *Kilichlery*, his Swords. *Baba*, a Father; *Babasy*, his Father; *Babalery*, his Fathers, or their Fathers; which is also expressed thus, *onlerung Babalery*.[214]" (Vaughan, 1709:24) açıklamasını yapar. *Vaughan'in* burada dikkati çektiği şey bir iyelik grubunun (babaları ~ onların babaları) tamlayanı olmadan da bir isim tamlamasının yerini tutabileceğidir.

"İyelik eklerinin şumulü ve istikameti geriye doğrudur. (...) Kelime gruplarının dış münasebeti için getirilecek ek grubun sonuna, yani yalnız asıl unsurun sonuna eklenir. O tek ek bütün grubu şumulü içine alır. (Ergin, 2003:376)" Taradığımız metinlerde, bugünkü gibi, birtakım kelime gruplarının sonuna eklenen iyelik ekinin tamlayanı düşmüş bir isim tamlaması (iyelik grubu) oluşturduğu görülür:

(onun) tabagh ilá acciasi [tabağile akçası] (A182,I 25a)
(onun) vghié chesí [üge kızı] (A252,I 130b)
(sizin) áḫbār-i selāmetüñüzi müşʿır *veya* muḫbir mektūbüñüz (M173)

[214] "... *Kılıcı*, (onun) kılıcı; *Kılıçları*, (onun) kılıçları. *Babası*, (onun) babası; *Babaları*, (onun) babaları veya (onların) babaları; aynı zamanda *onların Babaları* olarak da ifade edilebilir."

(senin) bütün ahçen (Vg334)

(onun) dışarıdan gelen ahbabı (Vg191) [dışarıdan gelen (onun) ahbabı, değil]

(senin) dükkanda olan malin (Vg335) [dükkanda olan (senin) malin, değil]

(benim) huḳuḳa müteʿallıḳ daʿvam (Vg330)

(benim) Izetlu oglum (V9)

(onun) lutf ula terbiyyesi (Vg230)

(onun) bundan éyusi (D161) vb.

Belirtisiz İsim Tamlaması başlığında birtakım sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında tamlayanın ilgi eki almadan ya da düşürülerek kullanıldığı ve bunların yan cümlede birer özne görevinde olduğu ifade edilmişti. (örnekler için bkz. &Belirtisiz İsim Tamlaması). Sıfat-fiil ve isim-fiil gruplarında özne görevinde bulunan tamlayanın kullanımdan düşerek birer iyelik grubunun oluştuğu görülür.[215] Kelime grubunda iyelik, yan cümle ögelerini de içine almaktadır:

accích iuriscí [açık yüri$_{yi}$şi] (A126,I 12b)

xiadǽ sewdighúm [ziyade sevdiğim] (A233,I 69a)

Allah Teʿālā ile itdügüñ (S140a)

bu gün size gelmem (Vg321)

Babu Mündib dedikleri (C693)

bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldikleri-nde (C712)

sāyir ḥayvānāta müşterek olduġı (D30a)

ol büti ıraḳdan gördikleri (D116a) vb.

---

[215] İyelik grubuna *Dr. Mustafa Altun*, "Örtük İyelik Grupları" terimini önermektedir. *Altun*, örtük iyelik grubunu "İyelik ekiyle kurulu kelime gruplarının derin yapısında, yazılmasa da bir kişi zamiri bulunmaktadır. Bu bakımdan onları "örtük" iyelik grubu olarak nitelendirmek ve kelime grupları içinde değerlendirmek mümkündür." şeklinde tanımlayarak *(benim) ilk defa karşılaştığım, (bizim) ölümün esrarıyla tanıştığımız, (benim) gümüş kalem takımım, (benim) rahmetli anam* gibi örnekleri vermekte, kitabında *benim arkam, kendi odası* gibi tamlayanı zamir olan grupları ise iyelik grubu olarak adlandırmaktadır. (Altun, 2011:22, 40, 47, 93). Fakat *Altun*'un örtük iyelik tanımına fiilimsilerle kurulan yan cümlelerde, özne durumunda olan tamlayanın kullanılmayarak bunların iyelik ile ifade edildiği durumlar daha uygun görünmektedir. Zira, tamlayanın fâil olma durumu iyelik grubu ya da belirtili/belirtisiz isim tamlaması durumunda olan sıfat-fiil ve isim-fiil yapılarında daha kuvvetlidir.

Birer iyelik grubu olmakla birlikte bazı seslenme ünlemlerinin edatlaştığı görülür. *Sultanum, sevdigum, efendim, bendeniz* gibi yapılar bu dönem eserlerinde, özellikle de diyaloglarda, sıklıkla kullanılmıştır. Günümüzde de *sevgilim, oğlum, canım* gibi yapılar günlük konuşma dilinde kullanılmaktadır:

-sellam aliek [aleyke] Sultanum. (B68)
-Alekmi sellam Rahmatullah. Berekyat [berekat] sevdigum. (B68)

-Ya sultanim, nedir haliñiz? (V55)

-Ey dostum, eşitdin ki biz herife ne söyledik, o da bize ne cevab verdi. (Vg333)

-Bendenize havale buyurursanız, araya muslihin girsin, beyinlerin bulsunlar. (Vg332)

-Efendim, ne buyurursunuz? (Vg331) vb.

Bazı Farsça tamlamaların iyelik grupları içinde bulunduğu görülür. Bunlar konuşma dilinin değil, yazı dilinin tezahürüdür:

áḫbār-i selāmetüñüz (M159), (M173)
çeşm-i ʿāşiḳ küşî[216] (M197a;209HN)
revzene-i ḫānesi (M197a;208HN)
mizaci şerifiniz (Vg328)
vece meşruhy [*vech-i meşrūḥı] (V9) vb.

Sonuç olarak, 16-19. yüzyıllar arasındaki çeviri yazılı eserlerden taranan iyelik gruplarının, fonetik hususiyetler haricinde, günümüzdeki kullanımlarla bir paralellik içinde olduğu görülmektedir.

[216] **HN** 412 *āşıḳ-keşi*.

1.1.3.1. XVI. Yüzyıl

acciasi [akçası] (A128,I 25a)

accích iuriscí [açık yüri$_{yi}$şi] (A126,I 12b)

accilighúm [açlığum] (A126,II 199b)

adami (A128,I 24b)

adi (A127,I 125a), (A127 ,I 125a)

affadúm[217] (A127,I 237a), (A127,II 10a)

aghaggi [ağacı] (A130,II 4b)

aghersí [ağırsı~ağrısı] (A128,I 10b)

aghesim [ağzım] (A129,I 9b)

aiaghím [ayağım] (A134,I 15b), (A188,II 172b)

aiaghín [ayağın] (A134,I 238a)

aiuasí [ıyvazı, *ivazı] (A187,II 270a), (A187,II 270a)

altti (A130,I 112a), (A130,I 252a)

anassí (A131,I 19b), (A234,I 123a)

arassi (A131,I 184b), (A131,I 61a), (A131,II 9b)

archassí [arkası] (A132,I 240b)

ardi (A132,115b), (A132,162b), (A132,I 118b), (A132,I 121a), (A132,I 121a), (A132,II 280a), (A132,II 280a), (A132,II 283b), (A132,II 283b), (A132,II 139b)

asciagasi [aşağası] (A133,I 164b)

asslĵ [aslı] (A133,I 291a)

babamoz (B141)

babasí (A234,I 123a)

baghí [bağı] (A128,I 25a)

bascí [başı] (A138,I 11a), (A138,I 23b)

bascím [başım] (A253,II 186b), (A127,I 15a), (A253,II 9b)

bassin [başın] (B46), (B46), (B indeks)

bexí [bezi] (A141,I 19a)

---

[217] **ADA** 127 nefesim.

birisí (A143,I 10b), (A143,II 9b), (A143,II 9b), (A182,I 60a), (A182,I 60a), (A155,I 67b), (A143,I 67b)

borsetigleremoz [*borç ettiklerimiz][218] (B141)

borsligomoz [*borçluğumuz] (B141)

builé olaggiaghí [olacağı] (A147,I 21a)

buiurdinís [buyurdi$_{\check{g}i}$niz] (A147,I 100b)

burisí [burısı][219] (A147,II 10b)

ceuresi [çevresi] (A152,I 168b)

chaassilí [hasılı] (A180,I 122b)

chachí [hakkı] (A179,I 234a), (A179,II 10b)

chair ficchirí [gayr fikri] (A170,I 12a)

chalanĵ [kalanı] (A138,I 23b)

chalinís [haliniz] (A179,II 7b)

chalúm [halim] (A179,III 11a)

chandasse [handası] (A180,I 165b)

changhisí [hangisi] (A180,I 230b)

charnúm [karnum] (A194,II 7a), (A194,I 125a)

chaterin [hatırın] (A181,I 21a)

chauoghasís bascín [kavgasız başın] (A138,I 25a)

chienarí [kenarı] (A197,I 19a)

chieremín [keremin] (A198,II 6b)

choinún [koynun] (A203,I 13a), (A203,I 249a)

chollái [kolayı] (A163,II 309b), (A202,II 309b)

choonmettin [hönmetin, *hürmetin] (A185,II 6a)

choonmettinis [hönmetiniz, *hürmetiniz] (A185,II 6a)

cianim~gianúm [canım] (A164,I 26b), (A148,I 237a), (A148,II 10a)

conaggiaghimús [konacağımuz] (A186,I 11b)

daghí [dağı] (A182,I 25a)

dahé birissi (A143,I 67b)

damarí (A155,I 221b)

---

[218] bkz. **ZAJ** 66 (VII).
[219] **ADA** 147 *burı*: sancı.

derdí (A157,I 291a)

derdúm (A157,I 210a), (A157,II 248b), (B26), (B26)

didarì (A158,I 73b)

diledighúm [dilediğüm] (A158,I 90b)

dirlighúm (A159,II 319b)

docusí [dokuzi] (A127,II 5a)

dolaisi (A160,I 168b)

dugnan [düñan][220] (A253,I 20b)

ebén [*ebem] (A164,I 183a)

echamegumoz (B141)

echsighúm [eksiğüm] (A165,I 178b)

eí emdamí [eyi endamı] (A166,I 13a)

eí iuriscí [eyi yürişi] (A168,I 12b)

eí meilí [eyi meyli] (A212,I 113b)

eischinix [ışkınız] (A186,II 6b)

eisi [eyisi] (A168,I 19a)

elachassilĵ [elhasılı] (A166,I 131b)

ellim [elim] (A165,II 253a-253b)

er [ₕer] birisí (A182,I 201a), (A182,I 23b), (A182,I 97b)

espap verdighi [espap, *esvap verdiği] (A186,I 23b)

espap verdighin (A167,I 23b)

ettighim (A237,III 11b)

euelí (A168,I 166b)

ficchiri [fikiri] (A170,II 7a)

ficchirim~ficchirum (A170,II 166a), (A170,II 166a), (A170,II 269a), (A170,II 7b), (A170,II 7b), (A170,II 7a)

ficchirimus (A170,II 7b)

ficchirin (A170,II 7a), (A170,III 11b)

ficchirinis (A170,II 7b)

ficchirleri (A170,II 7b)

gem chulli [*kem kulı] (A189,I 20b)

---

[220] **DER** 1631 *dünña*: (Gaziantep) dünya.

gheressi [geresi] (B122)

ghielmesi [gelmesi] (A197,I 26a)

ghiendisí [gendisi] (A129,I 9b)

ghieri~hieri [yeri] (A262,I 168a), (A262,I 161b), (A262,I 258a), (A262,II 160a)

ghietmesi [getmesi] (A197,I 26a)

ghiosúm [gözüm] (A204,I 13b)

ghiottúm [götüm] (A176,I 24a)

gianí [canı] (A143,I 10b), (A148,II 136b)

gierchúm [cerhum] (A148,II 272a)

gioldassum [yoldasun] (B70)

glunglum [güñlüm] (B26), (B27)

gurdum [yurdum] (B26), (B27)

hviucchúm [h/uyukum] (A251,I 251b)

iaus inginmesí [ya$_v$uz incinmesi] (A188,I 263a)

istedighín (A237,III 11b)

janí [yanı] (A257,I 130b), (A257,I 171a), (A257,I 64a)

jarisí [yarısı] (A234,I 184b)

jcci [içi] (A187,I 113a), (A187,I 121a)

jnchiarúm [inkarum] (A189,II 238b)

jsci [işi] (A190,I 19a)

jscim [işim] (A190,I 124a)

jsín [izin] (A190,I 204b)

jsminnís [isminiz] (A189,I 196b)

jstedighún [istediğün] (A209,115a)

jstedigum (A190,I 19a)

jureghi [yüreği] (A182,I 25a)

jusí [yüzi] (A265,I 238a)

jusum (A265,II 136b)

keleci [kılıcı] (B121)

kezi~chesí [kızı] (A131,I 19b), (A141,I 19a), (B120), (B109)

maiassí [mayası] (A210,I 131b)

mastlaattimús [masla$_h$atımuz] (A217,I 27a)

mastlachatti (A209,II 9b)

mastlachattúm~maslahatom [maslahatum] (A209,II 7a), (B69)

mastlachattún [maslahatun] (A209,II 9b)

meylúm (A212,I 113b)

mudarám (A213,I 144a)

neffsi [nefsi] (A217,II 283b), (A217,II 283b), (A217,I 181b)

obirisi [obirisi] (A217,I 62a)

oglí~oglu (A220,I 130b, (B109), (B120)

ol mastlachattum (A237,III 11b)

omusúm [omuzum] (A221,I 15a), (A127,I 15a)

ortassi~ortaghsi (A221,I 61b), (A221,I 61b)

otté iusi [öte yüzi] (A223,I 17b)

patissahomoz (B109), (B110)

safán (A228,III 11a)

saghin [sağın] (A228,I 112a)

saphám [safam] (A228,I 10a)

scenlighúm [şenliğüm] (A240,I 128b)

scerisi [şeri$_i$si] (A241,I 235b)

sevdigum (B68)

sewdighi (A233,I 34a)

sewdighúm (A233,I 69a), (A233,I 90b)

sewghiulum [sevgilüm] (A233,I 23a)

solu (A236,I 112a)

sosi [sözi] (A185,I 22a)

ssanĵ [sanı] (A127,I 125a)

succiúm [suçum] (A217,I 10b), (A237,I 10b)

sultanum (B68), (B69)

tabagh ilá acciasi [tabağile akçası] (A182,I 25a)

taraffu (A243,I 169a), (A243,I 303a), (A243,I 58b)

tassassi [tasasi] (A244,II 5b)

tenúm (A246,I 213a)

tersi (A246,I 72a), (A246,I 72a)

topughi [topuğı] (A133,I 17b), (A150,II 309a)

tsag [sağ] elin (B71)

tucchiurdughúm [tükürdüğüm] (A129,I 9b)

tuttarí[221] (A249,I 180a)

vachti [vakti] (A254,I 74a), (A254,I 74a)

vardighúm (A174,I 25b)

vghié chesí [üge kızı] (A252,I 130b)

vghié oghlí [üge oğlı] (A252,I 130b)

vghu~vnghí [üñü~önü] (A253,I 115a), (A253,I 75a), (A253,I 115a)

vghurumús [uğurumuz] (A250,I 16a)

vguleri [~önleri] (A253,I 115a), (A253,I 75a)

vhilesi [ühilesi~öylesi] (A253,I 65a)

viucchúm [uyukum] (A251,II 8b)

vseri [üzeri$_{+i}$] (A254,I 256b), (A254,I 252a)

vstu [üstü] (A253,I 252a), (A253,I 252a)

xarari [zararı] (A197,I 182a), (A197,II 283b), (A266,II 283b), (A266,II 283b), (A197,II 283b)

xiadǽ sewdighúm [ziyade sevdiğim] (A233,I 69a)

zahmanum (B26), (B27)

1.1.3.2. XVII. Yüzyıl

ʿAcem'den rucūʿ itdügüm (S175a)

ʿādetince (M58), (M133)

ʿahdüñ (S161a)

a hieri [d.ahiri] (Mg188)

ādemisi (M58)

adı [*atı] żaʿîf olanı (S150a)

adı, ādi (S149a), (S143a), (M164)

adum (S34a), (S34a), (S34a)

adumuz (S34a), (S34)

[221] **YTS** 214 *tutar*: sara, hastalık nöbeti; **TS** 2011 *tutarık*: sara.

aġam (M163)

aġasî (M133), (M134)

aġzum (M157)

áḫbār-i selāmetüñüz (M159), (M173)

áḫbār-i selāmetüñüzi müşʿır *veya* muḫbir mektūbüñüz (M173)

aḫır vilāyetleri (S108a)

ajagung [ayağuñ] (Mg217)

ajakum [ayakum] (Mg92)

aḳçaları, aḳçaleri (S160a), (M70)

aḳçam, ackgam (M70), (Mg93)

aḳçamüz (M71)

aḳçañ (M70), (M71)

aḳçasi, ackgassi (M70), (M71), (Mg96)

ʿāḳıbetüñüz (M131)

Allachumus, Allachmus (Mg240), (Mg285)

Allah dînüñ (S161a)

Allah Teʿālā ile itdügüñ (S140a)

altı (M135), (M135), (M135), (Mg166), (Mg170), (Mg251), (Mg287)

altleri (M135)

altüm (M135), (M135)

altüñ (M135), (M135)

altüñüz (M135)

anam (Mg231), (Mg286), (S111a)

anamuz (S113a)

anañ (M139)

anası, anessi (S160a), (Mg217)

añladuġum (S90a)

añlamasi (M35)

anlara virdügüñ (S173a)

arasi, erassi (M135), (Mg166)

ardı, ardi (M82), (M135), (M135), (Mg154), (Mg154), (Mg231), (Mg272), (Mg287), (Mg287)

ardüm (M135)

ardümce (M135)

arzu itdügi (S166a)

aṣḥābı (S144a)

asłı (M128), (M162)

āşinālıġuñ (S154a)

ataleruñuz (S34a), (S35a), (S35)

atañ (S34a), (S34)

atañuz (S34a), (S34a), (S34)

atga saukali [?akça savkali] (Mg160)

atı, adı (S165a), (S150a)

attung [atuñ] (Mg98)

attungus [atuñuz] (Mg98), (Mg98), (Mg98), (Mg98), (Mg98), (Mg98)

atüm (M167)

ayaga çinenmiş sille te [?zillete] bragolmiş [*bırakılmış] gemiklerung [gemiklerüñ] (Mg184)

ayruḳ eri (S133a)

ayruḳ eri vardugı (S133a)

babalari, babaleri (Mg96), (Mg96), (Mg96), (Mg96), (Mg96), (M56), (M56), (M57), (M80), (M57), (M57), (M57), (M57), (S37a), (S37a), (S37a)

babalarung [babalaruñ] (Mg94), (Mg94), (Mg94), (Mg94), (Mg94)

babalerumuz (S34a),(S34)

babalerüm (M57), (M57), (M57), (M57), (M57)

babalerüñ (M57), (M57)

babam (M56), (M163), (M163), (M164), (M164), (Mg93), (Mg97), (Mg231), (Mg231), (Mg257), (Mg263), (Mg263), (Mg288), (Mg288), (S34a), (S34), (S35a), (S35a), (S35a)

babamuz (S34a), (S34)

babamüz, babamus (M56), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg260), (Mg263), (Mg288)

babañ (M56), (M57), (M57), (M84), (M139), (M163), (Mg94), (Mg94), (Mg94), (Mg94), (Mg94), (Mg263), (Mg280), (Mg288), (S35a), (S35a)

babañüz (M56), (Mg263), (Mg288)

babasi, babassi (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M56), (M133), (Mg95), (Mg96), (Mg96), (Mg96), (Mg96), (Mg96), (Mg162), (Mg263), (Mg277), (Mg282), (Mg288), (Mg288), (S37a), (S37a), (S37a), (S37a), (S37a), (S37a)

bābi (M167)

baġçesi (S37a), (S37a), (S37a)

baḳmam (M119)

baḳmañ (M119)

baḳmasi (M119)

bardugin [*varduğın] (Mg208)

baschi [başı] (Mg68), (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg214), (Mg277)

baschung, baschun, bassin, bāşüñ (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg187), (M130)

başı (S37a), (S37a) (S37a) (S37a), (S37a), (S37a), (S37a), (S37a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a); başi (M168), (M168)

başın (S36a), (S36a), (S36a)

başları (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a), (S36a)

başum (S166a), (Mg92), (Mg92), (Mg92), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg162,163), (Mg257), (Mg264)

başuñ (M130), (M143)

başüm (M129)

batinum (Mg58)

baʿżımuz (S154a), (S154a)

Beçe gelecegi (M161)

begung [beğüñ] (Mg98)

begungus [beğüñüz] (Mg98)

behāsi (M176)

bendeñüz (M146)

beraberinge [beraberince] (Mg167)

berü yaḳasi (M135)

beyni (M191)

beyüm, begüm (M7), (M7)

biberi (Mg201)

bildügüm (M157), (M161)

bildügüñ (M85)

bildügüñüz (M85)

bilmedügüñ (S174a)

bindugi (Mg210)

bir atüm (M164)

bir buña şebîh ḳıṣṣası (S155a)

bir duşmenüm (M162)

bir ḳılı (M197a;210HN)

biri (M46), (M58)

birisi (M58)

bortschlarumus [borçlarumuz] (Mg179)

bu dostüñüz (M146)

bu getürdüġüñ (S161a)

bu gün varacaġumüz (M84)

bu sözi söyledügüñ (S173a)

bu üç oġlum (S154a)

buġdayları (S160a)

bunuñ derdi ile pādişāhlıġumı terk itdügüm (S174a)

buraya geldügi (M84)

burtum [d.yurdum] (Mg61)

buyurılduġı (M85)

büyügi (M32)

cāni (M161)

cānibi (M135)

cānümüz (M129)

cebüm (M70)

cemi habassetlerum (Mg184)

cenābüñüz (M145), (M146)

cenk itdügümüz (S114a)

cümlesi (M32), (M32), (M54)

çeşm-i ʿāşiḳ küşî[222] (M197a;209HN)

çevresi (S144a)

çîn-i zülfi (M197a;210HN)

çuvālları (S160a)

---

[222] **HN** 412 *āşıḳ-keşi*.

dāḫıli (M135)

(dāmen-i) ḫıdmeti (M197a;204HN)

danessi (Mg217)

dehāni (M197a;210HN)

dehānüñ (M188Mes)

derūnı (S151a)

dervîşleri (S112a)

develerung [develerüñ] (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg95)

deveng [deveñ] (Mg94), (Mg94), (Mg95), (Mg95), (Mg95), (Mg95)

didügi (S114a)

didügüñ (M85), (M134)

didükleri (M164)

didüklerüm (S174a)

dischrassi, discharassi, dischrai [dışrası, *dışarısı] (Mg170), (Mg165,166), (Mg244), (Mg298)

docusi [doḳuzı] (Mg204)

doguschi [doğuşı] (Mg196)

doidogi [doydoğı] (Mg211)

dolai [dolayı] (Mg166)

dolaisi [dolayısı] (Mg170)

dostüñ (M52)

dutabildükleri (S113a)

duʿāciñüz (M146)

dün ḳalḳtuġumüz (M84)

dün urduġum (M52)

effelerumus (Mg98), (Mg98), (Mg98), (Mg98), (Mg98)

effemus (Mg97), (Mg98), (Mg97), (Mg98), (Mg97)

eli (S108a), (S166a)

ellung [elüñ] (Mg93), (Mg98), (Mg209)

ellungile [elüñile] khoma dungung [d.komaduguñ] (Mg209)

ellungus [elüñüz] (Mg98)

elüm (M52), (S33a)

enligi, uzunlıġı (M176)

erlerüm (M56)

erlerüñ (M56)

erlerüñüz (M56)

erüm (M56)

etmegi (M167), (M167)

etmegüñ (M71), (M164)

etti [eti] (Mg219)

evi (S168a)

evlādleri (M168)

evlādum (S157a)

evrādü ezkāri (M197a;208HN)

evsāf-i cemîlesi (M152)

evvel bildügüm (M157)

evvelî (M45)

evvelkisî (M45)

ey [ey$_i$] dillegun (Mg185)

eyledügi (M161)

eyüsi (M32)

eyyām-i devletüñüz (M174)

fakirliginge [fakirliğince] (Mg167)

fasslum (Mg184)

fiġānleri (M175)

fiʿl-i cemʿı (M193)

ġábġábî (M197a;210HN)

gairisi, gairissi (Mg161), (Mg196), (Mg274), (Mg302)

ganum [canum] (Mg92), (Mg97)

ganumus [canumuz] (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97), (Mg97)

geldügi (M84), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85)

geldügüm (M84)

geldügüñ (M85), (M85)

gelecegi (M83), (M161)

gelecegum (M83)

gelecegüñ (M83)

gelivirdügi (M85)

gelmem (M80)

gelmesi (M84)

gemileri (S108a)

gendussi (Mg187)

gendüleri (M49)

gendüm (M49), (M49), (M49)

gendümüz, kendümüz (M49), (M49), (S45a)

gendüñ (M49), (M49)

gendüñüz (M49)

gendüsi, kendüsi (M49), (M49), (S163a)

geregi (Mg200)

getürdügüñ (M167)

ginveung [ginveñ, *güveyin] (Mg94)

giolgeng [gölgeñ] (Mg94), (Mg98)

giolgengus [gölgeñüz] (Mg98), (Mg281)

giolgessi [gölgesi] (Mg96)

gönderdüḳleri (M162)

göñli, giungli (M169), (Mg218)

göñlüm, giunglum (M61), (Mg63)

gördügüm (M84)

gördügümce (S113a)

gözi (S156a)

gözüm (M129)

gözüñ, giosin (M130), (M143), (Mg208)

gunachlerum [günahlerüm] (Mg184)

gunachum [günahüm] (Mg183)

güftārı (S171a)

güli (M197a;210HN)

günāhi (M169)

güzel altünlerüm (M164)

küzel atüm (M27)

ḫaberüñüz (M29)

hairung [hayruñ] (Mg59)

hafisum (Mg60)

háḳḳı*nde* (M135)

halüñ (M166)

halüñüz (M166)

ḫānḳāhı (S112a)

ḫārici (M135)

hasnessi [haz¡nesi] (Mg96)

ḫāṭırı (S167a)

ḫáyrḫāhüñüz (M146)

házretleri (M29), (M145), (M146)

házretüñ *veya* házretüñüz (M145)

hem dünyā ve hem āḫiretüñ (S155a)

hepisi (M54)

her bir khullin [kullın, *kılın] (Mg217)

her biri; ~ birî (M197a;207HN), (M197a;209HN)

her birüñüz (S154a)

hergiunki olan etmegumus (Mg179)

hîç biriñüz (S154a)

hui [huyı] (Mg211)

huzūri (M135)

hüsn-i tābî (M197a;210HN)

iani, janü [yanı] (Mg170), (Mg238), (Mg308), (Mg166), (Mg309)

içerüsi (M135)

içi (M135)

içüm (M135)

ieri [yeri] (Mg268), (Mg310)

ikhi [iki] inss [d.yuss][223] hunerung [hünerüñ] (Mg217)

---

[223] bkz. **STE**, yüz.

ikhi ajagi [iki ayağı] (Mg216)
iki yilde ögrendügüñ (M174)
ikisi (M48), (M48), (Mg206), (Mg259), (Mg311)
ili (M188Mes)
ilkî *veya* ilkîsî (M45)
ilmeck estedugum [d.itmek estedugun] (Mg209)
ʿilm ve edebi (S163a)
îmānuñ (S164a)
inhizāmleri (M173)
iolcem [yolcem~yolcum] (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93), (Mg93)
iorganung [yorganuñ] (Mg200)
îrtesi (M127)
isi (M190)
isini aġırlayan iti (M190)
isirmadigung [ısırmadığuñ] (Mg68)
issrmadugung [d.issiramaduguñ] (Mg214)
İstanbulʿda degilidügin (S60a)
İstambola varduġum (M84)
istedigi (Mg205)
isteyecegdung [*isteyeceğuñ] (Mg185)
istihām *hlk.* iştāhüm (M61)
işecegüm (M61), (M61)
işi (S159a)
itscherussi [içerüsi], itschrissi [içɪrisi] (Mg170), (Mg252), (Mg252), (Mg312), (Mg252)
itschi [içi] (Mg252), (Mg312)
ʿiyāli (S156a)
jarisse [*yarısı] (Mg241), (Mg309)
ḳadır olduġum, ḳādır olduġüm (M85), (M161)
ḳálemüm (M164)
ḳamusi (M54)
ḳanġı biri (M53)
ḳanġıleri (M53)

ḳanġımüz (M53)

ḳanġıñüz (M53)

ḳanġısı, ḳanġısi (M53), (M53), (M78), (M147), (M147), (M147)

ḳanı (S165a)

ḳapusı (S37a), (S141a), (S151a)

ḳarılerüm (M56)

ḳarılerümüz (M56)

ḳarılerüñüz (M56)

ḳarım (M56)

ḳarindāşi (M52)

ḳarnüm (M61), (M61)

karschin [karşın] (Mg243), (Mg314)

karschisi, karsussi, ḳarşusı, ḳarşusi (Mg154), (Mg166), (Mg228), (Mg238), (Mg243), (Mg314), (Mg314), (S144a), (M135)

ḳarīndaşüñ (M163)

ḳáşüñ (M188Mes)

ḳatümde, ḳıtümde, ḳıtında, ḳatında (M135), (M58)

kemalum (Mg63)

khading [kadıñ] (Mg94)

kharnum [karnum] (Mg220)

khatti [katı] (Mg166)

khisi [kızı] (Mg217)

khulbi [kulbı] (Mg205)

ḳılduḳleri (M85)

kılıçı (S35a), (S35)

kılıçleri (S35a), (S35a), (S35)

kimüm (M52)

kitābiñ (M56)

kitābiñüz (M56)

kitābüm (M56), (M56)

ḳonduġum (M84)

kularin [*kulların] (Mg59)

ḳuluñüz (M146)

leb-i cān-báḫşî (M197a;209,210HN)

lebi (M197a;210HN)

lebleri (M197a;210HN)

mālı (S156a)

māmūn [meʾmūn] ḳulları (S139a)

mánsıbüñ (M131)

mektūbüñüz (M175)

menzili (M197a;208HN)

merd-i ġárîb idügi (M197a;208HN)

Mısre gitmekten házzüñ (M169)

mîvesi (S142a)

miyāni (M135)

mizāci şerîfüñ (M27)

miʿberi (M170)

muḳābelesi (M135)

murādları (S113a)

müheyyā kenîzekleri (M197a;209HN)

nafaḳaları (S159a)

nāmi (M164)

nassibung [nasibüñ] (Mg218), (Mg218)

názárî, nasari (M197a;208HN), (Mg170), (Mg238)

ne eyleycegi (M161)

ne ołacaġı (M83), (M161)

nefsüñ (S171a)

neḳadar aḳçañ (M53)

neḳadar bildügi (M161)

neleri (M53), (M53)

nem (M53)

Nemçe didükleri (M164)

neñ (M53), (M53)

neñüz (M53)

nesi (M53)
Noviġrad didükleri (M164)
obir cānibi (S170a)
oġlanı (S133a)
oġlı, ogli (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (S174a), (Mg167)
oġlum, oġlüm (M19), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57)
oġluñ (S34a), (S34)
oġluñ, oġlüñ (S107a), (M57), (M57), (M57)
oġluñuz (S34a), (S34a), (S34)
oġullarum, oġullarüm, oġullerüm (S157a), (M57), (M57), (M57), (M57), (M57), (M58)
oġulleri (M57), (M57), (M57), (M57), (M57)
oġulleruñuz (S35a), (S35a), (S35)
oġullerüñ (M57), (M57)
oḳuduġı (S105a)
oḳuduġum (S105a)
oḳuduġumuz (S105a)
oḳuduġuñ (S105a)
oḳuduġuñuz (S105a)
oḳuduḳları (S105a)
ol uuacting [vaktiñ] (Mg186), (Mg186)
ol yapacaġuñ (S106a)
ol yeri (S48a)
oła geldügi (M82)
olduġum (S72a), (S72a), (S84a), (S85a), (S85a)
olmaduġum (S84a), (S85a), (S85a)
olunduġum (S88a), (S88a), (S88a)
olunmaduġum (S88a), (S88a), (S88a)
olagagum [olacağum] (Mg125)
ołduġum, oldugum (M160), (M160), (Mg125), (Mg246), (Mg322)
olmadugum (Mg140)
ortasi (M135), (Mg189)
ottejani, otriani, ottriani [öte yanı] (Mg154), (Mg227), (Mg323), (Mg279), (Mg323), (Mg282)

ottriusi [*öte yüzi] (Mg279), (Mg323)

ökesi (M175)

öldügi (M84)

ʿömri (S113a)

öñı (M135)

öñüm (M135), (M135)

ḳıbeli (M135)

pādişāhlıġum (S174a)

pādişāhüm (M146)

Pîr Aḥmed Big'e itdügi (S173a)

rachmi [rahmi] (Mg183)

rasikum (Mg60)

renciberlikleri (S108a)

revzene-i ḫānesi (M197a;208HN)

sagi (Mg154), (Mg227), (Mg326)

sahirum [zahirüm] (Mg58)

Ṣamṣa Çavuş ḳuluñ (S153a)

sávbi (M135)

schahim [şahım] (Mg57)

scheherling [şeherliñ] (Mg94)

schubhelenduging [şübhelendügiñ] (Mg195)

sefāriş [d.sifāriş] itdügi (S173a)

selāmet ḫáberüñüz (M173)

selamung [selamuñ] (Mg201)

sergerdanlıġı (M197a;208HN)

serv-i (serü) sürūleri (M197a;206HN)

seufdurdigi [*sevdürdiği] (Mg148)

seumedigi (Mg137)

sevdügi, sevdugi, sevdügü (M84), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (M85), (S105a), (S112a), (S113a), (S116a), (S128a)

sevdügüm (M80), (M84), (M85), (S90a), (S105a), (S112a), (S116a), (S127a)

sevdügümüz (M84), (S105a)

sevdügüñ (M84), (S105a)
sevdügüñüz (M84), (S105a)
sevdükleri (M84), (S105a)
sevildügi (S116a)
sevildügüm-ce (S116a)
sevilmedigun (Mg143)
sevmedügi (S128a), (M89)
sevmedügüm-ce (S127a)
sevmegüm (M80)
sevmeleri (M80)
sevmem (M80)
sevmemüz (M80)
sevmeñ (M80)
sevmeñüz (M80)
sevmesi (M80)
sickim [sikim] (Mg220)
sieri [d.sirri] (Mg214)
sînesi (S108a)
ṣoḥbet ḫāṣṣum (S159a)
soli (Mg154), (Mg231)
songi [soñı] (Mg64), (Mg188)
sorduġumüz (M29), (M85)
sorġanümüz (M85)
sözüñüz (M29)
suāl buyurduḳları (S112a)
sultānum, sultānüm (M146), (M146)
sutschi, sutgi [suçı] (Mg63), (Mg251), (Mg331)
sümbüli (M197a;210HN)
şemme-i cemāl-i bākemālî (M197a;209HN)
şevḳ-ı şeker-i şūr engîzî (M197a;210HN)
ṭamarları (S165a)
Tañrısı (S37a), (S37a), (Mg187)

tarafümüz (M29)
taşi [*dışı] (M135)
taşrasinde *hlk.* dişarisinde (M135)
teuhidum (Mg64)
tevābiʿleri, tevābiʿī (M153)
torbassi (Mg210)
tugi (Mg211)
turunçuñuz (S133a)
tusi (Mg191)
tutun giordumus [tütün gördü$_{ğü}$müz] (Mg212)
ungi [üñi] (Mg166), (Mg166), (Mg228), (Mg230), (Mg336)
useri$_{+i}$ (Mg166), (Mg170)
uyuḳum (M61)
üç ḳarindaşi (M48)
üçi (M48)
üstü, usti *veya* üzeri$_{+i}$ (M135), (Mg201), (Mg277)
üstüm (M52), (M135)
üstüñ (M135)
üzerüm (M135)
üzerüñ (M135)
vachti, vachki (Mg156), (Mg200), (Mg262), (Mg337)
vālidesi (S143a)
vefati (M175)
vguleri [d.üñüleri] (Mg262), (Mg335)
yalısi (M135)
yani (M135), (M135), (M138), (Mg253)
yaninde, yanince (M58)
yanüm (M135)
yaraġı (S150a)
yardümin+sız (M58)
yegregi (M32)
yeri (M133), (S139a)

yolı, jolli (M197a;207HN), (Mg218)

yüzi (M168)

yüzüñ (M188Mes), (M188Mes), (Mg184), (Mg184)

zemanu (Mg278), (Mg337)

zülfîn (M197a;210HN)

1.1.3.3. XVIII. Yüzyıl

ademi, ademisi (Vg86)

ʿadeti (Vg374); adeti (C714)

adeti meelūfesi (C705)

adetleri (Vg332)

adım (Vg335)

adın (Vg248)

adi (V72); adı (Vg233)

adları (C670), (C680)

agāh olduḳları-nda (C702)

aġam (Vg232), (Vg335)

aġan (Vg239)

aġası (Vg308)

aġızlarım (Vg70)

aġızlarımız (Vg70)

aġızların (Vg70)

aġızlarınız (Vg70)

aġnadıġım (Vg315)

aġzı (V295), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

aġzım (Vg70)

aġzımız (Vg70)

aġzın (Vg196), (Vg70), (Vg292), (Vg293)

aġzınız (Vg70)

ahcem (Vg306), (Vg306)

ahcesi (Vg307), (Vg314)

ahceyi eda eylediyin (Vg312)

ahçeñ (C697)

ainesi[224] (Vg284)

aḳçen (Vg229)

aḳıbetin (Vg232)

ʿaḳıllısı (C13)

aḳillu[225] dedigüñ[226] (Vg286)

aḳlı (Vg344); aḳli[227] (Vg286)

akliñ (V58); aḳlın (Vg304)

aḳması (Vg443), (Vg443)

aḳrabası (Vg224)

aḳranı (Vg224)

alacaġın (Vg338)

aldıġı (Vg306), (Vg306)

aldıġım (Vg136)

aldıġımız (Vg302), (Vg304)

aldıġın (Vg302)

alış veriş etdiyin (Vg287)

alışın; alışan (Vg202), (Vg202), (Vg227)

altı (Vg199), (Vg199), (Vg199), (Vg439)

altısı (Vg86), (C670)

altmışı (Vg87)

amelleri (Vg249)

añacaġ olduġu (C248), (C248)

añacaġ olduġum (C247), (C247)

añacaġ olduġumuz (C248), (C248)

añacaġ olduġuñ (C248), (C248)

---

[224] t2 ayinesi.
[225] t2 aḳıllı.
[226] t2 dediyin.
[227] t2 aḳlı.

añacaġ olduġuñuz (C248), (C248)

añacaġ olduḳları (C248), (C248)

añacaġı (C247), (C247), (C254), (C254)

añacaġım (C246), (C247), (C253), (C253)

añacaġımız (C247), (C247), (C253), (C253)

añacaġımızıñ (C254), (C254)

añacaġıñ (C247), (C247), (C254), (C254)

añacaġıñız (C247), (C247), (C254), (C254)

añacaḳları (C247), (C247), (C255), (C255) *(onun)*

añacaḳları (C255), (C255), (C255), (C255) *(onların)*

añacaḳlarım (C253), (C253)

añacaḳlarımızıñ (C254), (C254)

añacaḳlarıñ (C254), (C254)

añacaḳlarıñız (C254), (C254)

anaları (C44), (C44), (C44), (C44) *(onların)*

anaları (C44), (C44), (C44), (C44), (C44) *(onun)*

analarım (C36), (C36), (C36), (C36), (C36), (C36), (C37)

analarımız (C37), (C37), (C37), (C37), (C37), (C37), (C37)

analarıñ (C40), (C40), (C40), (C40), (C40)

analarıñız (C40), (C40), (C40), (C40), (C41)

anam (C36), (C36), (C36), (C36), (C36), (C36), (C36)

anamız (C37), (C37), (C37), (C37), (C37), (C37), (C37)

anañ (C40), (C40), (C40), (C40), (C40)

anañız (C40), (C40), (C40), (C40), (C40)

anası (C43), (C43), (C43), (C44), (C44), (C711), (C711) *(onun)*

anası (C44), (C44), (C44), (C44) *(onların)*

andan intiḳam alması (C715)

añdıġı (C246), (C246), (C252), (C252)

añdıġım (C246), (C246), (C249), (C249), (C251), (C251)

añdıġımız (C246), (C246), (C251), (C251)

añdıġıñ (C246), (C246), (C249), (C249), (C252), (C252)

añdıġıñız (C246), (C246), (C252), (C252)

añdıḳları (C246), (C246), (C252), (C252) *(onun)*

añdıḳları (C253), (C253), (C253), (C253) *(onların)*

añdıḳlarım (C251), (C251)

añdıḳlarımız (C251), (C251)

añdıḳlarıñ (C252), (C252)

añdıḳlarıñız (C252), (C252)

añmaları (C245), (C245)

añmam (C245), (C245)

añmamız (C245), (C245)

añmañ (C245), (C245)

añmañız (C245), (C245)

añması (C245), (C245)

arabdan alacaġın (Vg317)

ardı (Vg199), (Vg199), (Vg199), (Vg440)

ardımız (Vg203)

ardın (Vg310)

arḳamız (Vg203)

arzu dedikleri (Vg201)

arzuhalin (Vg330)

aslı (Vg177), (Vg183), (Vg209), (Vg209), (Vg319), (Vg343), (Vg373)

ataleruñnuz (V23)

atañ (V23)

atañnuz (V23)

atdıġım (Vg136)

ayaġı (C42), (C42), (C42)

ayaġım (Vg312), (C35), (C35), (C35)

ayaġıñ (C39), (C39), (C39)

ayaḳdaşım (Vg324)

ayaḳları (Vg319)

ayaḳlarım (Vg305)

azı (C13)

babacıġım (Vg220)

babaları (Vg258); babalery (V24)

babalarım (Vg258), (Vg258)

babalerumuz (V23)

babam (V23), (V24), (V24), (V24) ,(Vg42)

babamuz (V23)

baban (Vg42)

babasi (V24), (V81); babası (Vg42), (Vg98), (Vg98), (Vg233), (Vg233), (Vg244)

Babu Mündib dedikleri (C693)

baġladığım (C432)

bahçem (Vg247)

bahçen (Vg247)

bahçesi (Vg247)

baḳacaġım (Vg240), (Vg240)

baḳacaġımız (Vg240)

baḳacaġın (Vg240)

baḳacaġınız (Vg240)

baḳacaḳlarım (Vg240), (Vg240)

baḳacaḳlarımız (Vg240)

baḳacaḳların (Vg240), (Vg240), (Vg240)

baḳacaḳlarınız (Vg240)

baḳdığım (la) *veya* baḳdığı-y (la) (Vg193)

baḳdığım (Vg190), (Vg200), (Vg201), (Vg203)

baḳdığınız (Vg194)

baḳdıḳları (Vg194), (Vg194), (Vg197)

baḳıysı [*bākîsi] (Vg321), (Vg332), (Vg338)

baltası (C710), (C710), (C717), (C717)

barḳım (Vg305)

başım (Vg203), (Vg300), (Vg305), (Vg312), (Vg333), (Vg335), (Vg348)

başımız (Vg314)

başın (Vg200), (Vg210), (Vg229)

başi (V81); başı (Vg309), (Vg319), (Vg447), (Vg456)

başiñiz (V54)

başlı başı-na (Vg393)

başlığı (Vg445)

batşi tabisi (C707)

baʿzısı (C12)

benden (Vg323)

benden ahceyi almadığı (Vg312), (Vg312)

bendeniz (Vg232), (Vg332)

besleyenim (Vg240)

beşi (V57), (Vg86)

beyazı (C13)

beyinleri (Vg332), (C710); beyinneri (Vg336), (Vg338)

beynimiz (Vg324), (Vg336)

bildigim (V56); bildiyim (Vg89)

bildiyi (Vg89)

bildiyin (Vg89), (Vg164)

bilemiz-ce (Vg241)

bilmedugiñ (V53); bilmediyin (Vg164), (Vg246)

bin guruşu (Vg303)

bini (Vg87)

bir ahce vereceyim (Vg307)

bir dostıñ[228] (Vg287)

bir evim *veya* evin *veya* evi (Vg247)

bir evimiz *veya* eviniz *veya* evleri (Vg247)

bir eyisi (Vg332)

bir gözü (Vg377)

bir gözün (Vg320,321), (Vg320)

bir ḳolayı (Vg305)

bir ḳulu (Vg336)

bir ḳusurü (Vg289)

bir maslahatınız (Vg326)

---

[228] t2 dostun.

bir oglaniñ (V65)

bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldikleri-nde (C712)

bir ricam *veya* recam (Vg160)

bir yolu (Vg318)

biri birinizden alıb, vereceyiniz (Vg338)

biri birinizden zimmetlerinizi ibra etdiyiniz (Vg338)

biri birlerinden alıb, verecekleri (Vg338)

biri, birisi (Vg86), (Vg86), (Vg86), (Vg86), (Vg164), (V249), (Vg168), (Vg299), (Vg345), (Vg345), (C12)

birincisi (Vg86)

biriñiz (C13)

bize öte gün etdigi (C658)

bizim Ḳatolik papaslarından hiç bir papas gördügüñ (C666)

bolluġu (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

bolluġum (Vg72)

bolluġumuz (Vg72)

bolluġun (Vg72)

bolluġunuz (Vg72)

bolluḳlarım (Vg72)

bolluḳlarımız (Vg72)

bolluḳların (Vg72)

bolluḳlarınız (Vg72)

borcu (Vg356), (Vg356)

böyle bana muhalifet etmeyerek olduġu (Vg323)

böyle edeceyi (Vg336)

Braban dedikleri (C681)

bu Bazırgana verdiyin (Vg338)

bu daʿvan (Vg319)

bu dediginiñ (C665)

bu feryadın (Vg305), (Vg305)

bu gün size gelmem (Vg321)

bu ḳadar sözüm (Vg337)

bu ķadar şeyi inandığım (Vg303)

bu ķullarınız (Vg323)

bu ķullarınıza merhametiniz (Vg323)

bucağı (Vg425)

bulunduġun (Vg200), (Vg289)

bundan intiķam alması (C707)

bunu verdiyim (Vg335)

burnu (Vg406), (Vg422), (Vg427)

buyuku (V67)

bügüm (C38), (C38), (C38)

bügüñ (C41), (C41), (C41)

bügüsü (C45), (C45), (C45)

bülbülü (C43), (C43), (C43)

bülbülüm (C36), (C36), (C36)

bülbülüñ (C39), (C39), (C39)

bütün ahçen (Vg334)

bütün devletin (Vg289)

bütünü (Vg304)

canı (Vg301), (Vg306), (Vg313)

canım (Vg227), (Vg227), (Vg227), (Vg250), (Vg305), (Vg306), (Vg311), (Vg316), (Vg317), (Vg339), (Vg340)

cefası (Vg288)

cenabin (Vg232)

cenabiniz (Vg232)

cevabı (Vg177)

ciyerim (Vg227)

cümlesi (Vg190), (Vg334)

çabalaman (Vg305)

çalışdığın (Vg194)

çehren (Vg315)

çözdügüm (C432)

çocuķlarım (Vg305)

çocuķların (Vg305)

çoġu (C698)

daha ġayrı yere gitdigiñ (C674)

daima can eziltisi çekdigim (C696)

dainim [*deynim] (V9), (V10)

dama tutulduġu (C708)

daʿva etdikleri (Vg310)

daʿva etdiyi (Vg330)

daʿvacın (Vg328), (Vg328)

daʿvacınız (Vg309,310V)

daʿvacısı (Vg310), (Vg326)

daʿvam (Vg312), (Vg312)

daʿvanız (Vg308)

daʿvası (Vg314)

dediyim (Vg301), (Vg323), (Vg323)

dediyin (Vg301), (Vg304), (Vg323)

derdim (C695), (C696)

derileri (Vg.xiii)

derilerim (Vg74)

derilerimiz (Vg74)

derilerin (Vg74)

derileriniz (Vg74)

derim (Vg74)

derimiz (Vg74)

derin (Vg74)

deriniz (Vg74)

derisi (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vgx.iii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg86), (Vg86), (Vg86), (Vg86)

derisi (Vg413)

devem (C37), (C37), (C37)

deveñ (C41), (C41), (C41)

devesi (C44), (C44)

deyeri (Vg442)

dışarıdan gelen ahbabı (Vg191)

dibi (Vg425)

diduklerim (V53); diduklerum (V52)

dili (Vg173), (Vg286), (Vg291)

dilin (Vg293), (Vg293)

dilledigi (C129), (C129), (C135), (C136)

dilledigim (C129), (C129), (C134), (C134)

dilledigimiz (C129), (C129), (C134), (C134)

dilledigiñ (C129), (C129), (C135), (C135)

dilledigiñiz (C129), (C129), (C135), (C135)

dilledikleri (C129), (C129), (C136), (C136) *(onun)*

dilledikleri (C136), (C136), (C136), (C136) *(onların)*

dillediklerim (C134), (C134)

dilledieklerimiz (C135), (C135)

dilledikleriñ (C135), (C135)

dilledikleriñiz (C135), (C135)

dillegim (C132), (C132)

dillegiñ (C132), (C132)

dillemeleri (C128), (C128)

dillemem (C128), (C128)

dillememiz (C128), (C128)

dillemeñ (C128), (C128)

dillemeñiz (C128), (C128)

dillemesi (C128), (C128)

dilleyeceg olduġu (C131), (C131)

dilleyeceg olduġum (C131), (C131)

dilleyeceg olduġumuz (C131), (C131)

dilleyeceg olduġuñ (C131), (C131)

dilleyeceg olduġuñuz (C131), (C131)

dilleyeceg olduḳları (C132), (C132)

dilleyecegi (C130), (C130), (C138), (C138)

dilleyecegim (C130), (C130), (C136), (C136)

dilleyecegimiz (C130), (C130), (C137), (C137)

dilleyecegiñ (C130), (C130), (C137), (C137)

dilleyecegiñiz (C130), (C130), (C137), (C137)

dilleyecekleri (C130), (C130), C138), (C138) *(onun)*

dilleyecekleri C138), (C138), C138), (C138) *(onların)*

dilleyeceklerim (C136), (C137)

dilleyeceklerimiz (C137), (C137)

dilleyecekleriñ (C137), (C137)

dilleyecekleriñiz (C137), (C137)

dini (Vg427)

dişi (Vg325)

dişleri (C709), (C716)

doġrusu (C657), (C659), (C661)

doḳsanı (Vg87)

doḳuzu (Vg86)

dostların (Vg202), (Vg242)

dostluġun (Vg289)

dostu (Vg183), (Vg183)

dostum (V74), (Vg305), (Vg313), (Vg330), (Vg333)

dostun (Vg194), (Vg249)

dördü (Vg86), (C670)

dördüncüsü (Vg86)

duayı hayr ile çoḳ derde derman bulunduġun (Vg248)

düası (Vg242)

dükkanda olan malin (Vg335)

dükkanı (Vg301), (Vg306)

dükkanım (Vg317), (Vg340), (Vg340)

dükkanın (Vg299), (Vg343), (Vg343)

düşmanın (Vg183)

edam (Vg312)

efendim (Vg232), (Vg300), (Vg301), (Vg301), (Vg301), (V302), (V302), (V305), (Vg305), (Vg306), (Vg306), (Vg306), (Vg306), (Vg307), (Vg307), (Vg308), (Vg308), (Vg309), (Vg310), (Vg311), (Vg311), (Vg312), (Vg312), (Vg313), (Vg320),

(Vg323), (Vg332), (Vg332), (Vg328), (Vg329), (Vg330), (Vg330), (Vg331), (Vg331), (Vg331), (Vg333), (Vg338), (Vg338), (Vg338), (Vg338), (Vg339), (Vg339), (Vg339), (Vg339), (Vg347); efendım (Vg321), (Vg330)

efendimiz (Vg232), (Vg332)

eksiklerin (Vg201)

eksikliyin (Vg173)

eksiyi (Vg441)

eli (Vg299), (Vg305), (Vg345), (Vg345)

elim (Vg306), (Vg346), (C679)

elimiz (Vg300),(Vg317), (Vg346), (Vg346)

elin (Vg177), (Vg229); elliñ [elin] (V66); eliñ (C697)

elinden geldiyi (Vg177)

ellerim (V54)

ellisi (Vg87)

emriñiz (V55)

eñ müt'eberi (C691), (C692), (C678)

encamı (Vg172), (Vg172), (Vg172)

eridigi (C177), (C177)

eridigim (C177), (C177)

eridigimiz (C177), (C177)

eridigiñ (C177), (C177)

eridigiñiz (C177), (C177)

eridikleri (C177), (C177)

eriyeceg olduġları (C179), (C179)

eriyeceg olduġu (C179), (C179)

eriyeceg olduġum (C178), (C179)

eriyeceg olduġumuz (C179), (C179)

eriyeceg olduġuñ (C179), (C179)

eriyeceg olduġuñuz (C179), (C179)

eriyecegi (C178), (C178)

eriyecegim (C178), (C178)

eriyecegimiz (C178), (C178)

eriyecegiñ (C178), (C178)

eriyecegiñiz (C178), (C178)

eriyecekleri (C178), (C178)

ertesi (Vg207)

espabiñ (V69)

esrari[229] (Vg287)

eşim (Vg305)

etdikleri (Vg90)

etdiklerin (Vg224)

etdiyi (Vg89)

etdiyim (Vg89)

etdiyimiz (Vg89)

etdiyin (Vg89)

etdiyiniz (Vg89)

eteyi (Vg429), (Vg429)

eti (C42), (C42), (C42)

etim (C35), (C35), (C35)

etiñ (C39), (C39), (C39)

etmeleri (Vg343)

etrafı (Vg199), (Vg199), (Vg199), (C714)

evi (Vg203), (Vg288), (Vg324)

evim (Vg88), (Vg88), (Vg305), (Vg305), (Vg306)

evimiz (Vg88), (Vg88)

evin (Vg88), (Vg88), (Vg174), (Vg289), (Vg305)

eviniz (Vg88), (Vg88)

evladın (Vg175)

eyisi (Vg222), (Vg305), (Vg337), (Vg403)

eziyyetleri (Vg285)

faḳrin (Vg166)

fasliñ[230] (Vg286)

---

[229] t2 esrarı.
[230] t2 faslın.

faydası-n *veya* faidesi-n (Vg194)

faziletin (Vg229)

fehvası-nca (Vg318)

fermanınız (Vg330)

fiatları (Vg303)

fikri (Vg429)

ġayrısı (Vg321)

ġazabınız (Vg323)

gecelerim (Vg74)

gecelerimiz (Vg74)

gecelerin (Vg74)

geceleriniz (Vg74)

gecem (Vg74)

gecemiz (Vg74)

gecen (Vg74)

geceniz (Vg74)

geldiyiniz (Vg327)

geldukleri (V69)

gemisi (Vg407)

gendileri (C30), (C30), (C30), (C30), (C31,32), (C702), (C713)

gendileriñ (C50), (C50), (C50)

gendim (C30), (C30), (C30), (C30), (C48), (C49), (C49), (C49)

gendimiz (C30), (C30), (C30), (C30), (C30), (C49), (C49), (C49), (C49)

gendiñ (C30), (C31), (C31), (C31), (C31), (C49), (C49), (C49), (C49)

gendiñiz (C31), (C31), (C31), (C31), (C31), (C49), (C49), (C49), (C50)

gendisi (C31), (C31), (C31), (C31), (C31)

gerçekliyi (Vg454)

gereyi (Vg311)

gerib idukum (V26)

getirdiyim (Vg302)

gicesi (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85), (Vg85)

gitdigim (C690), (C690)

gitdiyin (Vg158)

gizlü[231] içiñ[232] (Vg287)

gölgesi (Vg189)

gördükleri (C198), (C198), (C204), (C205) *(onun)*

gördükleri (Vg90), (Vg193), (Vg194), (Vg194), (Vg197), (C205), (C205), (C205), (C205) *(onların)*

gördüklerim (C203), (C203)

gördüklerimiz (C203), (C203)

gördüklerin (Vg172); gördükleriñ (C204), (C204)

gördükleriñiz (C204), (C204)

gördüyü (Vg89), (Vg89); gördügü (C198), (C198), (C204), (C204)

gördüyüm (Vg89), (Vg89), (Vg161), (Vg161), (Vg190), (Vg200), (Vg201), (Vg203), (Vg315); gördügüm (C198), (C198), (C201), (C201), (C203), (C203)

gördüyümüz (Vg89); gördügümüz (C198), (C198), (C203), (C203)

gördüyün (Vg89), (Vg89), (Vg167), (Vg193), (Vg227); gördügüñ (C198), (C198), (C201), (C201), (C204), (C204)

gördüyünüz (Vg89), (Vg194); gördügüñüz (C198), (C198), (C204), (C204)

göreceg oldụ̇gu (C200), (C200)

göreceg oldụ̇gum (C200), (C200)

göreceg oldụ̇gumuz (C200), (C200)

göreceg oldụ̇guñ (C200), (C200)

göreceg oldụ̇guñuz (C200), (C200)

göreceg oldukları (C200), (C200)

göreceginiñ (C199), (C199), (C206), (C206)

görecekleri (C199), (C199), (C206), (C207) *(onun)*

görecekleri (C207), (C207), (C207), (C207) *(onların)*

göreceklerim (C205), (C205), (Vg240)

göreceklerimiz (Vg240), (C206), (C206)

göreceklerin (Vg240), (Vg240), (Vg240); görecekleriñ (C206), (C206)

görecekleriniz (Vg240); görecekleriñiz (C206), (C206)

göreceyi (Vg240); görecegi (C199), (C199), (C206), (C206)

---

[231] t2 gizli.
[232] t2 için.

göreceyim (Vg240); görecegim (C199), (C199), (C205), (C205)

göreceyimiz (Vg240); görecegimiz (C199), (C199), (C205), (C205)

göreceyiniz (Vg240); görecegiñiz (C199), (C199), (C206), (C206)

görmeleri (C197), (C197)

görmem (C197), (C197)

görmemiz (C197), (C197)

görmeñ (C197), (C197)

görmeñiz (C197), (C197)

görmesi (C197), (C197)

göynü (Vg192), (Vg302), (Vg335)

göynün (Vg293), (Vg294)

gözleri (Vg319)

gözü (Vg309), (Vg453)

gözüm (Vg203), (Vg227), (Vg227), (Vg227)

gözün (Vg303)

gücü (Vg367), (Vg413), (Vg426); gücu (C658)

gücün (Vg221)

güzel meşvereti (Vg325)

gyucimiz [gücimiz] (V64)

gyumlegim [gümleğim] (V55)

ḫaberi[233] (Vg284)

hacettim (V48)

haḳḳı (Vg306), (Vg334), (Vg367), (Vg422), (Vg423), (Vg436), (Vg447), (Vg453)

haḳḳım (Vg312), (Vg331), (Vg331)

hali (Vg287), (Vg288), (Vg344), (Vg344), (Vg435), (Vg441)

hali hayatıñ (C700)

halin (Vg165), (Vg293)

haliñiz (V55)

hanġıları (C54), (C54), (C54), (C54), (C55)

hanġılarımız (C53), (C53), (C53), (C53), (C53)

[233] t2 haberi.

hanġılarıñız (C54), (C54), (C54), (C54), (C54)

hanġımız (C53), (C53), (C53), (C53), (C53), (C56)

hanġıñız (C54), (C54), (C54), (C54), (C54)

hanġısı (C12), (C54), (C54), (C54), (C54), (C54), (C56)

harcları (Vg310)

ḫasta olduġum (C685)

hasteliyi *veya* hastalıġı (Vg196)

ḫaterim (V58)

hatırı (Vg429)

ḫatırları (C714)

ḫatrıñ (C700), (C711)

havam (Vg189)

havası (Vg290)

ḫavfü ḫaşyetleri (C701)

hayırlı işleri etdiyin (Vg171)

hayr dua ile çoḳ derde derman bulunduġun (Vg248)

hayrı (Vg192)

hazretin (Vg232)

hazretiniz (Vg232)

hep riskimiz (V62)

hepi, hepsi, hepsi (Vg86), (Vg86); hepsi (Vg332), (Vg332), (Vg333); hepisi (Vg303)

hepisi (C659)

her amelin (Vg240)

her biri (V62), (Vg168), (Vg225), (Vg446)

her hali (Vg228)

her halinde eyi olduġun (Vg228)

her istediyin (Vg173)

her işiñ (C664)

her muradı (Vg250)

her yeri (C685)

herhanġımız (C56), (C56), (C56), (C56), (C56)

herhanġıñız (C56), (C56), (C56), (C56), (C56)

herhanġısı (C56), (C56), (C56), (C56), (C56)

heybeti (Vg294)

ḫışmı (Vg290)

hilmi (Vg229)

hizmetkarı (Vg308), (Vg308)

hizmettiñiz (V55)

hödcetiniz (Vg339)

hökmi (Vg439); hökmü (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg439), (Vg439), (Vg439), (Vg439), (Vg439)

hökmüm (Vg71)

hökmümüz (Vg71)

hökmün (Vg71)

hökmünüz (Vg71)

hökümlerim (Vg71)

hökümlerimiz (Vg71)

hökümlerin (Vg71)

hökümleriniz (Vg71)

huḳuḳa müteʿallıḳ daʿvam (Vg330)

hululi (V11)

huzuru (Vg233); huzurü (Vg233)

hürmeti (Vg294)

hyssabsiz [hısabsiz] ne sakaliñ (V73)

ırzı (Vg427)

ırzın (Vg335)

icrası (Vg160)

içeri tarafı (Vg314)

içi (V58), (V58), (V76), (Vg176), (Vg199), (Vg199), (Vg199), (Vg243), (Vg439), (C702), (C713)

içim (Vg320)

içimiz (Vg318)

içleri (C706), (C715)

ifrat ile ḳorḳaḳ olduġu (Vg176)

ihtiyadcy [*ihtiyacı] (V48)

iki gözüm (Vg227)
ikincisi (Vg86), (C13)
ikisi (Vg86), (Vg299), (Vg324), (Vg339), (Vg345), (Vg345), (Vg345)
iḳrar *veya* ıḳrar tutduġun (Vg177)
iḳrarın (Vg201), (Vg203)
iliñiz (V64)
ini (Vg226)
ipteda gurdugum (V66)
irte aḳşamı; ~ aḳşamısı (Vg86), (Vg86)
ismi (Vg233)
ispinolarım (Vg74)
ispinolarımız (Vg74)
ispinoların (Vg74)
ispinolarınız (Vg74)
ispinom (Vg74)
ispinomuz (Vg74)
ispinon (Vg74)
ispinonuz (Vg74)
ispinosu (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg86), (Vg86), (Vg86), (Vg86)
istediğiñ (C664)
istemediyin (Vg173)
işbu temisukimiz (V9)
işi (Vg242)
işim (Vg300), (Vg320), (Vg348), (C660), (C674)
işimiz (C660)
işimiz (V64), (Vg324), (Vg340)
işin (Vg229), (Vg241); işiñ (C695)
işiñiz (V56), (Vg321), (Vg329)
işitdiyimiz (Vg161), (Vg161)
işküzar olduġum (C698)
Izetlu oglum (V9)
izi (Vg447)

ḳabili (Vg160), (Vg160), (Vg160), (Vg160), (Vg160)

ḳabiliyyeti (Vg160), (Vg160), (Vg196)

ḳabiliyyetim (Vg160), (Vg160)

ḳabiliyyetin (Vg160), (Vg160)

ḳabuġu (Vg413)

kalani (V66)

ḳalbin (Vg243), (Vg293)

ḳaldıġın (Vg166)

ḳapıları (Vg.xiii)

ḳapılarım (Vg74)

ḳapılarımız (Vg74)

ḳapıların (Vg74)

ḳapılarınız (Vg74)

ḳapım (Vg74)

ḳapımız (Vg74)

ḳapın (Vg74)

ḳapınız (Vg74)

ḳapısı (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84)

ḳardaşım (C659)

ḳardaşım (Vg248)

ḳardaşıñ (C659)

ḳarısı (Vg428)

ḳarnı (Vg382), (Vg417)

ḳarşım (Vg311)

ḳarşusi[234] (Vg286)

ḳaşı (Vg439)

Ḳatolikligin (C665)

kauç [*kaç] adamisi[235] (V67)

ḳavli (Vg428)

---

[234] t2 ḳarşısı.
[235] **GIL** 86 *adem+i+si*.

ḳazdıġı (Vg89)

ḳazdıġım (Vg89), (Vg90)

ḳazdıġımız (Vg89)

ḳazdıġın (Vg89)

ḳazdıġınız (Vg89)

ḳazdıḳları (Vg90)

ḳazıdıġı (C325), (C325)

ḳazıdıġı (C331), (C331)

ḳazıdıġım (C325), (C325), (C328), (C328), (C330), (C330)

ḳazıdıġımız (C325), (C325), (C330), (C330)

ḳazıdıġıñ (C325), (C325), (C328), (C328), (C331), (C331)

ḳazıdıġıñız (C325), (C325), (C331), (C331)

ḳazıdıḳları (C325), (C325), (C332), (C332) *(onun)*

ḳazıdıḳları (C332), (C332), (C332), (C332) *(onların)*

ḳazıdıḳlarım (C330), (C330)

ḳazıdıḳlarımız (C330), (C331)

ḳazıdıḳlarıñ (C331), (C331)

ḳazıdıḳlarıñız (C331), (C331)

ḳazımaları (C324), (C324)

ḳazımam (C324), (C324)

ḳazımamız (C324), (C324)

ḳazımañ (C324), (C324)

ḳazımañız (C324), (C324)

ḳazıması (C324), (C324)

ḳazıyacaġ olduġu (C327), (C328)

ḳazıyacaġ olduġum (C327), (C327)

ḳazıyacaġ olduġumuz (C327), (C327)

ḳazıyacaġ olduġuñ (C327), (C327)

ḳazıyacaġ olduġuñuz (C327), (C327)

ḳazıyacaġ olduḳları (C328), (C328)

ḳazıyacaġı (C326), (C326), (C334), (C334)

ḳazıyacaġım (C326), (C326), (C332), (C332)

ḳazıyacaġımız (C326), (C326), (C333), (C333)

ḳazıyacaġıñ (C326), (C326), (C333), (C333)

ḳazıyacaġıñız (C326), (C326), (C333), (C333)

ḳazıyacaḳları (C326), (C326), (C334), (C334) *(onun)*

ḳazıyacaḳları (C334), (C334), (C334), (C334) *(onların)*

ḳazıyacaḳlarım (C332), (C333)

ḳazıyacaḳlarımız (C333), (C333)

ḳazıyacaḳlarıñ (C333), (C333)

ḳazıyacaḳlarıñız (C333), (C333)

kelamın (Vg222)

kendileri (Vg249)

kendilerince, kendilerce (Vg191), (Vg191)

kendiliyin (Vg184)

kendim (Vg318), (Vg79)

kendimiz (Vg79)

kendin (Vg79), (Vg194)

kendiniz (Vg79)

kendisi (Vg79); kendi$_{+si}$ (Vg318)

kendumiz (V31)

kesem (Vg325)

kesen (Vg325)

keyfin (Vg343)

keyfiniz (Vg299), (Vg309), (Vg343)

keyfleri (Vg239)

ḳılı (Vg413)

ḳırḳı (Vg87)

ḳıyafeti (Vg288)

ḳıyafeti (Vg436)

kibir göñülü[236] (Vg284)

kiliçlery [kiliçleri] (V24)

---

[236] t2 göynü.

kiliçy (V24)

kimi (Vg225), (Vg225)

kimimiz (Vg225), (Vg225)

kimise (V66), (V66); kimisi (Vg225), (Vg225)

koftanim (V54)

ḳomşuların (Vg181)

ḳonaġın (Vg122)

ḳorḳuları (Vg.xiii), (C712), (C713)

ḳorḳularım (Vg74)

ḳorḳularımız (Vg74)

ḳorḳuların (Vg74)

ḳorḳularınız (Vg74)

ḳorḳum (Vg74)

ḳorḳumuz (Vg74)

ḳorḳun (Vg74)

ḳorḳunuz (Vg74)

ḳorḳusu (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84)

ḳotaracaġ olduġu (C301), (C301)

ḳotaracaġ olduġum (C300), (C301)

ḳotaracaġ olduġumuz (C301), (C301)

ḳotaracaġ olduġuñ (C301), (C301)

ḳotaracaġ olduġuñuz (C301), (C301)

ḳotaracaġ olduḳları (C301), (C301)

ḳotaracaġı (C300), (C300), (C307), (C308)

ḳotaracaġım (C299), (C299), (C306), (C306)

ḳotaracaġımız (C299), (C300), (C307), (C307)

ḳotaracaġıñ (C300), (C300), (C307), (C307)

ḳotaracaġıñız (C300), (C300), (C307), (C307)

ḳotaracaḳları (C300), (C300), (C308), (C308) *(onun)*

ḳotaracaḳları (C308), (C308), (C308), (C308) *(onların)*

ḳotaracaḳlarım (C306), (C306)

ḳotaracaḳlarımız (C307), (C307)

ḳotaracaḳlarıñ (C307), (C307)

ḳotaracaḳlarıñız (C307), (C307)

ḳotardığı (C299), (C299), (C305), (C305)

ḳotardığım (C298), (C299), (C302), (C302), (C304), (C304)

ḳotardığımız (C299), (C299), (C304), (C304)

ḳotardığıñ (C299), (C299), (C302), (C302), (C305), (C305)

ḳotardığıñız (C299), (C299), (C305), (C305)

ḳotardıḳları (C299), (C299) (C305), (C306) *(onun)*

ḳotardıḳları (C306), (C306), (C306), (C306) *(onların)*

ḳotardıḳlarımız (C304), (C305)

ḳotardıḳlarıñ (C305), (C305)

ḳotardıḳlarıñız (C305), (C305)

ḳotarmaları (C298), (C298)

ḳotarmam (C297), (C298)

ḳotarmamız (C298), (C298)

ḳotarmañ (C298), (C298)

ḳotarmañız (C298), (C298)

ḳotarması (C298), (C298)

ḳoynumuz (Vg324)

ḳoyunu (C43), (C43), (C43)

ḳoyunum (C36), (C36), (C36)

ḳoyunuñ (C39), (C39), (C39)

köleniz (Vg232)

köpegi (C42), (C42), (C42)

köpegim (C35), (C36), (C36)

köpegiñ (C39), (C39), (C39)

körlüklerim (Vg72)

körlüklerimiz (Vg72)

körlüklerin (Vg72)

körlükleriniz (Vg72)

körlüyü (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

körlüyüm (Vg72)

körlüyümüz (Vg72)

körlüyün (Vg72)

körlüyünüz (Vg72)

kötülüyü (Vg291)

ḳudreti (Vg437)

ḳulaġı (Vg325)

ḳullları (Vg.xiii)

kulluñuz (V66)

ḳulu (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

ḳulum (Vg69)

ḳulumuz (Vg69)

ḳulun (Vg332), (Vg332), (Vg69)

ḳulunuz (Vg69), (Vg232)

ḳusur şeyimiz (Vg300)

kusuriñiz (V65)

ḳusuru (C672)

ḳuyum (C37), (C37), (C37)

ḳuyuñ (C41), (C41), (C41)

ḳuyusu (C44), (C45), (C45)

ḳuzum (Vg227)

küreñiz (C670)

layıġı (Vg317)

lezzeti (Vg434)

lisanı (Vg176), (Vg292)

lisanın (Vg291)

lutf ula terbiyyesi (Vg230)

mahalleri (Vg332)

mali (Vg233), (Vg301)

malim (V28), (Vg306), (Vg335)

malimiz (Vg233)

malin (Vg233), (Vg289)

malları (C668)

mallarına güvendikleri (C668)

mañsıbı (Vg426)

masrafı (Vg336)

maʿrifetin (Vg167), (Vg250)

medhiñ[237] (Vg287)

menzilleri (Vg191)

merkumy (V10)

meşruhy (V11)

meşvereti (Vg319)

meydanı (Vg289); meidani (V72)

mihrabları (C711)

mizacınız (Vg310)

mizaci şerifiniz (Vg328)

muḳabelesi (Vg425)

muḳabeleti (Vg429)

muḳabili (Vg428), (Vg429), (Vg429)

muradın (Vg172)

mururi (V10)

münasibi (Vg314), (Vg326), (Vg348), (Vg348)

namı-nda (Vg408), (Vg442)

nasihat işitdiyin *veya* eşitdiyin (Vg164)

ne deyeceyimiz (Vg319)

ne eyu haberiñiz (V70)

ne halin (Vg336)

nefisin (Vg290)

nefislerim (Vg71)

nefislerimiz (Vg71)

nefislerin (Vg71)

nefisleriniz (Vg71)

---

[237] t2 medhin.

nefsi (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg173), (Vg173), (Vg289), (Vg290), (Vg290)

nefsim (Vg71)

nefsimiz (Vg71)

nefsin (Vg71)

nefsiniz (Vg71)

nem (Vg80)

nenuñ [*neyin] (V70)

nesi (Vg80)

nesli (Vg373)

neşekil akçañiz (V56)

neticesi (Vg166), (Vg369)

nezfé [nısfı] (V10)

nızamı (V250); nizamı (Vg339)

nisabı (Vg222)

nizaleri (Vg338)

noḳsanı (Vg293)

o dediyim (Vg314)

odaları, ḳapıları, ispinoları (Vg85)

odalarım (Vg74)

odalarımız (Vg74)

odaların (Vg74)

odalarınız (Vg74)

odam (Vg74)

odamız (Vg74)

odan (Vg74)

odanız (Vg74)

odası (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg84), (Vg86), (Vg86), (Vg86), (Vg86)

oġlanı (C41), (C41), (C41), (C41), (C41) *(onun)*

oġlanı (C42), (C42), (C42) , (C42) *(onların)*

oġlanım (C34), (C34), (C34), (C34), (C34), (C34), (C34)

oġlanımız (C34), (C34), (C35), (C35), (C35), (C35), (C35)

oġlanıñ (C38), (C38), (C38), (C38)

oġlanıñız (C38), (C38), (C38), (C38), (C38)

oġlanları (C41), (C41), (C41), (C41), (C42) *(onun)*

oġlanları (C42), (C42) , (C42) , (C42) *(onların)*

oġlanlarım (C34), (C34), (C34), (C34), (C34), (C34), (C34)

oġlanlarımız (C35), (C35), (C35), (C35), (C35), (C35), (C35)

oġlanlarıñ (C38), (C38), (C38), (C38), (C38)

oġlanlarıñız (C38), (C39), (C39), (C39), (C39)

oġlu (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (C665); auglu (V80)

oglum (V10), (Vg70)

oġlumuz (Vg70)

oġlun (Vg70)

oġlunuz (Vg70)

oġullarım (Vg70)

oġullarımız (Vg70)

oġulların (Vg70)

oġullarınız (Vg70)

oḳuduġu (Vg89), (C375), (C376), (C381), (C381)

oḳuduġum (Vg89), (Vg90), (C375), (C375), (C378), (C378), (C380), (C380)

oḳuduġumuz (C375), (C375), (C380), (C380)

oḳuduġun (Vg89); oḳuduġuñ (C375), (C375), (C378), (C379), (C381), (C381)

oḳuduġunuz (Vg89); oḳuduġuñuz (C375), (C375), (C381), (C381)

oḳuduḳları (C376), (C376), (C381), (C382) *(onun)*

oḳuduḳları (Vg90), (C382), (C382), (C382), (C382) *(onların)*

oḳuduḳlarım (C380), (C380)

oḳuduḳlarımız (C380), (C381)

oḳuduḳlarıñ (C381), (C381)

oḳuduḳlarıñız (C381), (C381)

oḳumaları (C375), (C375)

oḳumam (C374), (C374)

oḳumamız (C374), (C374)

oḳumañ (C374), (C374)

oḳumañız (C374), (C374)

oḳuması (C374), (C375)

oḳuyacaġ olduġu (C377), (C378)

oḳuyacaġ olduġum (C377), (C377)

oḳuyacaġ olduġumuz (C377), (C377)

oḳuyacaġ olduġuñ (C377), (C377)

oḳuyacaġ olduġuñuz (C377), (C377)

oḳuyacaġ olduḳları (C378), (C378)

oḳuyacaġı (C376), (C376), (C383), (C383)

oḳuyacaġım (C376), (C376), (C382), (C382)

oḳuyacaġımız (C376), (C376), (C382), (C382)

oḳuyacaġıñ (C376), (C376), (C383), (C383)

oḳuyacaġıñız (C376), (C376), (C383), (C383)

oḳuyacaḳları (C376), (C376), (C383), (C383) *(onun)*

oḳuyacaḳları (C384), (C384), (C384), (C384) *(onların)*

oḳuyacaḳlarım (C382), (C382)

oḳuyacaḳlarımız (C382), (C383)

oḳuyacaḳlarıñ (C383), (C383)

oḳuyacaḳlarıñız (C383), (C383)

ol bir başı (C672)

olacaġı (Vg118)

olacaġım (Vg118)

olacaġımız (Vg118)

olacaġın (Vg118)

olacaġınız (Vg118)

olacaġ olduġu (C447), (C447)

olacaġ olduġum (C447), (C447)

olacaġ olduġuñ (C447), (C447)

olacaġı (C446), (C447), (C451), (C458), (C458), (C482), (C482)

olacaġım (C446), (C446), (C451), (C458), (C458)

olacaġımız (C451), (C458), (C458)

olacaġıñ (C446), (C446), (C451), (C458), (C458)

olacaġıñız (C451), (C458), (C458)

olacaḳları (C451), (C458), (C458)

olduġu (Vg324), (C446), (C446), (C450), (C457), (C458), (C470), (C470), (C470), (C482), (C482)

oldugum (V27); oldugum-cé (V27); olduġum (C445), (C445), (C448), (C448), (C450), (C450), (C457), (C457)

olduġumuz (C450), (C450), (C457), (C457)

olduġuñ (C446), (C446), (C450), (C457), (C457)

olduġuñuz (C450), (C457), (C457)

olduḳları (C450), (C458), (C458)

olmadıġı (C464), (C464), (C475), (C475), (C475), (C489), (C489)

olmadıġım (C464), (C464)

olmadıġımız (C464), (C464)

olmadıġıñ (C464), (C464)

olmadıġıñız (C464), (C464)

olmadıḳları (C464), (C464)

olmaları (C456), (C457)

olmam (C445), (C445), (C456), (C456)

olmamaları (C463), (C463)

olmamam (C463), (C463)

olmamamız (C463), (C463)

olmamañ (C463), (C463)

olmamañız (C463), (C463)

olmaması (C463), (C463), (C489), (C489)

olmamız (C456), (C456)

olmañ (C445), (C445), (C456), (C456)

olmañız (C456), (C456)

olması (C445), (C445), (C456), (C456), (C482), (C482)

olmayacaġı (C465), (C465), (C489), (C489)

olmayacaġım (C465), (C465)

olmayacaġımız (C465), (C465)

olmayacaġıñ (C465), (C465)

olmayacaġıñız (C465), (C465)

olmayacaḳları (C465), (C465)

olup olancası (C667)

on beş kese ahçe eksik alması (Vg336)

onlere verdigiñ (V52)

onu (V57), (Vg86), (C13) *(sayı)*

ortağın (Vg202)

ortası (Vg199), (Vg199), (Vg199); aurtasi (V79)

oturduġumuz (Vg319)

oturuşun (Vg194)

otuz beş kese ahçeyi tamamen eda etdiyim (Vg331)

otuz üç kese ahce haḳḳım (Vg311)

otuzu (Vg86)

ömriñ[238] (Vg285)

ömrleri (C712)

ömrü (Vg290)

önü (Vg419)

önüm (Vg334)

önümüz (Vg338)

ördeklerim (Vg72)

ördeklerimiz (Vg72)

ördeklerin (Vg72)

ördekleriniz (Vg72)

ördeyi (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

ördeyim (Vg72)

ördeyimiz (Vg72)

ördeyin (Vg72)

ördeyiniz (Vg72)

ötesi (Vg199), (Vg199), (Vg199)

övütleri *veya* öyütleri (Vg243)

özü (Vg194); özi[239] (Vg285)

---

[238] t2 ömrün.
[239] t2 özü.

pahası (Vg381), (Vg427)
papaslara i'tibarım (C666)
papaslarımız (C665)
papuçlerim (V55)
paran (Vg325)
parası (Vg343)
pederim (Vg52)
pederimiz (Vg52)
pederin (Vg52), (Vg242)
pederiniz (Vg52)
pederleri (Vg258)
pederlerim (Vg258), (Vg258)
pencereleri açdugum (V54)
pencerem (Vg189)
rahatin (Vg324)
rehgüzārları (C702)
riskim (V62)
rütbesi (Vg177)
sabah kaldugi [d.kalkduğı] (V54)
sabahın (Vg232)
saçın (Vg165)
sadıḳ dostun (Vg289)
safası (Vg288)
safası *veya* sefası (Vg196)
saġlıġı (C699), (C699), (C711), (C711)
saġlıġın (C711)
sahabisse [sahabısı] (V69); sahibi (Vg221), (Vg288), (Vg346)
sahib devlet Efendimiz (Vg334)
sairi (Vg222), (Vg289)
sairleri (Vg194)
saḳalı (Vg424), (Vg430)
saḳalın (Vg165)

sana bir amanet *veya* emanet verdikleri (Vg177)

saña bir söz söyleyecegim (C665)

saña layıḳ gördügüñ (C705), (C714)

sana ötöy gün getirdiyim (Vg305)

sebebi (Vg209)

sekizi (V64), (Vg86)

sekseni (Vg87)

semti (Vg233)

sen Efendim (Vg323)

sevdigi (C100), (C100), (C100), (C100), (C100), (C109), (C109)

sevdigim (C98), (C98), (C99), (C99), (C99), (C106), (C106), (C108), (C108), (C430), (C430)

sevdigimiz (C99), (C99), (C99), (C99), (C99), (C108), (C108)

sevdigiñ (C99), (C99), (C99), (C99), (C99), (C106), (C106), (C108), (C108), (C430), (C430)

sevdigiñiz (C99), (C99), (C99), (C99), (C100), (C109), (C109)

sevdikleri (C100), (C100), (C100), (C100), (C100), (C109), (C109) *(onun)*

sevdikleri (C109), (C110), (C110), (C110) *(onların)*

sevdiklerim (C108), (C108)

sevdiklerimiz (C108), (C108)

sevdikleriñ (C109), (C109)

sevdikleriñiz (C109), (C109)

sevdiyim (Vg52)

seveceg olduġu (C104), (C105), (C105), (C105), (C105)

seveceg olduġum (C102), (C103), (C103), (C103), (C103)

seveceg olduġumuz (C103), (C103), (C103), (C103), (C103)

seveceg olduġuñ (C103), (C104), (C104), (C104), (C104)

seveceg olduġuñuz (C104), (C104), (C104), (C104), (C104)

seveceg olduḳları (C105), (C105), (C105), (C105), (C105)

sevecegi (C102), (C102), (C102), (C102), (C102), (C111), (C111)

sevecegim (C100), (C100), (C100), (C100), (C100), (C110), (C110)

sevecegimiz (C101), (C101), (C101), (C101), (C101), (C110), (C110)

sevecegiñ (C101), (C101), (C101), (C101), (C101), (C111), (C111)

sevecegiñiz (C101), (C101), (C101), (C101), (C102), (C111), (C111)

sevecekleri (C102), (C102), (C102), (C102), (C102), (C111), (C111) *(onun)*

sevecekleri (C112), (C112), (C112), (C112) *(onların)*

seveceklerim (C110), (C110)

seveceklerimiz (C110), (C111)

sevecekleriñ (C111), (C111)

sevecekleriñiz (C111), (C111)

sevildigi (C402), (C403)

sevildigim (C402), (C402), (C405), (C405)

sevildigimiz (C402), (C402)

sevildigiñ (C402), (C402), (C405), (C405)

sevildigiñiz (C402), (C402)

sevildikleri (C403), (C403)

sevileceg olduġu (C404), (C404)

sevileceg olduġum (C404), (C404)

sevileceg olduġumuz (C404), (C404)

sevileceg olduġuñ (C404), (C404)

sevileceg olduġuñuz (C404), (C404)

sevileceg olduḳları (C405), (C405)

sevilecegi (C403), (C403)

sevilecegim (C403), (C403)

sevilecegimiz (C403), (C403)

sevileceginiñ (C403), (C403)

sevilecegiñiz (C403), (C403)

sevilecekleri (C403), (C403)

sevilmeleri (C402), (C402)

sevilmem (C401), (C401)

sevilmemiz (C401), (C401)

sevilmesi (C401), (C402)

sevinci (Vg449), (Vg449)

sevmedigi (C426), (C427), (C434), (C434)

sevmedigim (C426), (C426), (C433), (C433)

sevmedigimiz (C426), (C426), (C433), (C433)

sevmediğiñ (C426), (C426), (C433), (C434)

sevmediğiñiz (C426), (C426), (C434), (C434)

sevmedikleri (C427), (C427), (C434), (C435) *(onun)*

sevmedikleri (C435), (C435), (C435), (C435) *(onların)*

sevmediklerim (C433), (C433)

sevmediklerimiz (C433), (C433)

sevmedikleriñ (C434), (C434)

sevmedikleriñiz (C434), (C434)

sevmeleri (C98), (C98), (C98), (C98), (C98)

sevmem (C96), (C96), (C96), (C96), (C96)

sevmemeleri (C426), (C426)

sevmemem (C425), (C425)

sevmememiz (C425), (C425)

sevmemeñ (C425), (C425)

sevmemeñiz (C425), (C425)

sevmemesi (C425), (C426)

sevmemiz (C96), (C97), (C97), (C97), (C97)

sevmeñ (C97), (C97), (C97), (C97), (C97)

sevmeñiz (C97), (C97), (C97), (C97), (C97)

sevmesi (C97), (C97), (C98), (C98), (C98)

sevmeyeceg olduġu (C429), (C429)

sevmeyeceg olduġum (C428), (C428) *veya* seveceg olmadığım (C428)

sevmeyeceg olduġumuñuz (C428), (C429)

sevmeyeceg olduġumuz (C428), (C428)

sevmeyeceg olduġuñ (C428), (C428)

sevmeyeceg olduḳları (C429), (C429)

sevmeyecegi (C427), (C427), (C436), (C436)

sevmeyecegim (C427), (C427), (C435), (C435)

sevmeyecegimiz (C427), (C427), (C435), (C436)

sevmeyecegiñ (C427), (C427), (C436), (C436)

sevmeyecegiñiz (C427), (C427), (C436), (C436)

sevmeyecekleri (C427), (C427), (C437), (C437) *(onun)*

sevmeyecekleri (C437), (C437), (C437), (C437) *(onların)*

sevmeyeceklerim (C435), (C435)

sevmeyeceklerimiz (C436), (C436)

sevmeyecekleriñ (C436), (C436)

sevmeyecekleriñiz (C436), (C436)

sırdaşımız (Vg340)

sırran göreceyin (Vg248)

silahı (Vg374)

sirriñ[240] (Vg287)

Siviçeri dedikleri (C679)

sivrisi (Vg430)

siz şahımız (Vg233)

sohbeti (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg320)

sohbetim (Vg69)

sohbetimiz (Vg69)

sohbetin (Vg69)

sohbetiniz (Vg69)

sohbetleri (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii)

sonu (Vg300), (Vg393)

soñuñ (C659)

sopu (Vg224)

soyu (Vg224)

söylediyi (Vg166)

söylediyim (Vg201)

söyleyeceġim (Vg334)

söyleyecek olduġi[241] (Vg286)

sözleri (Vg.xiii)

[240] t2 sırrın.
[241] t2 olduğu.

sözü (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg373), (Vg394), (Vg429)

sözüm (Vg69)

sözümüz (Vg69)

sözün (Vg69), (Vg164), (Vg230)

sözünüz (Vg69)

suçsuzluġu (Vg397)

suçun (Vg248)

sultanim (V55), (V55), (V55), (V66), (V68), (V68), (V68); sultanım (Vg232), (Vg310), (Vg311), (Vg312), (Vg312), (Vg313), (Vg316), (Vg317), (Vg318), (Vg321), (Vg321), (Vg322), (Vg323), (Vg324); sultanum (V57), (V65)

sureti (Vg167)

suyu (C45)

suyum (C45)

suyuñ (C45)

süal *veya* sual etdikleri (Vg176)

sümüyü (Vg427)

sözleri (C658)

şahidi (Vg321)

şahidim (Vg312), (Vg312), (Vg330), (Vg331)

şahidin (Vg307), (Vg312)

şahidlerim (Vg307), (Vg313)

şahidlerin (Vg333)

şerriky [*şerîki] (V9), (V11)

şeyi (Vg344), (Vg344)

şu dediġiñ (C661)

şu ḳadar ḳolayı (Vg307)

şükri[242] (Vg285)

tab-i latifiniz (Vg310)

tabiʿati (Vg192)

tabiʿatini bilmediyin (Vg192)

[242] t2 şükrü.

taḫtı (C713)

taḫti ālîşanı (C704)

tanıdığım (Vg52), (Vg101)

tanımadığım (Vg101)

tariḳı (Vg447)

tasihi (Vg331)

taşı (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

taşım (Vg69)

taşımız (Vg69)

taşın (Vg69)

taşınız (Vg69)

taşları (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii), (Vg.xiii)

tecrübe itmediyin (Vg164)

tehammülü (Vg441)

tellallığım (Vg318)

temeli (V250)

temeli (Vg433), (Vg437), (Vg437), (Vg439), (Vg439)

temizukimiz[243] (V11)

terazisi (Vg442)

terbiyyesi (Vg174)

tercümanı (Vg326)

tersi (Vg380)

toprağı (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83), (Vg83)

toprağım (Vg72)

toprağımız (Vg72)

toprağın (Vg72)

toprağınız (Vg72)

toprakḷarım (Vg72)

toprakḷarımız (Vg72)

toprakḷarın (Vg72)

---

[243] **DEV** 1288 *temessük*: [2]borç senedi.

toprakḷarınız (Vg72)
tuzaġa tutuldugu (C715)
tüyü (Vg416)
ucu (Vg430)
uçi (V66); üçü (Vg86)
umrum [ümrüm] (V27)
umry [ümri] (V27)
umudu (C711)
uzaḳ olduġu (Vg295)
ücreti (Vg172)
üç kerresi (Vg450)
üçüncüleri (Vgxiv)
üçüncüsü
üçüncüsü (Vg.xiv), (Vg.xiv), (Vg.xiv), (Vg.xiv), (Vg.xiv), (Vg.xiv), (Vg86)
ümidin (Vg170)
üstü (Vg199), (Vg199), (Vg199)
üstü (Vg360), (Vg393), (Vg426), (Vg442), (Vg442), (Vg442), (Vg442), (Vg426)
üstü (Vg363)
üzeri$_{+i}$ (Vg199), (Vg199), (Vg199), (Vg285), (Vg347), (Vg347)
üzerleri (Vg332)
vadessy [vaʿdesi] (V9), (V11)
vaḳti (Vg285), (Vg292)
vaḳtinde (Vg207)
validem (Vg52)
validemiz (Vg52)
validen (Vg52)
valideniz (Vg52)
vālidesi (C699), (C700)
validesi (Vg233), (Vg233)
vālidesinden istidʿa etdiki (C699)
valimiz (Vg221)
var olması, olduġu (Vg382)

vardıġın (Vg166)

varıb ḳaldıġın (Vg166)

vece meşruhy [*vech-i meşrūḥı] (V9)

verdigi (C154), (C154)

verdigi (C160), (C160)

verdigim (C154), (C154)

verdigim (C157), (C157), (C158), (C159)

verdigimiz (C154), (C154)

verdigimiz (C159), (C159)

verdigiñ (C154), (C154)

verdigiñ (C157), (C157)

verdigiñ (C159), (C159)

verdigiñ (V52); verdiyin (Vg312)

verdigiñiz (C154), (C154)

verdigiñiz (C159), (C159)

verdikleri (C154), (C154)

verdikleri (C160), (C160) *(onun)*

verdikleri (C160), (C160), (C160), (C160) *(onların)*

verdiklerim (C159), (C159)

verdiklerimiz (C159), (C159)

verdikleriñ (C159), (C159)

verdikleriñiz (C160), (C160)

verdiyi (Vg321)

verdiyin (Vg164)

vereceg olduġu (C156), (C156)

vereceg olduġum (C155), (C155)

vereceg olduġumuz (C155), (C156)

vereceg olduġuñ (C156), (C156)

vereceg olduġuñuz (C156), (C156)

vereceg oldukları (C156), (C156)

verecegi (C155), (C155)

verecegi (C162), (C162)

verecegim (C154), (C155)

verecegim (C161), (C161)

verecegimiz (C155), (C155)

verecegimiz (C161), (C161)

verecegiñ (C155), (C155)

verecegiñ (C161), (C161)

verecegiñiz (C155), (C155)

verecegiñiz (C162), (C162)

verecekleri (C155), (C155)

verecekleri (C162), (C162) *(onun)*

verecekleri (C162), (C162), (C162), (C162) *(onların)*

vereceklerim (C161), (C161)

vereceklerimiz (C161), (C161)

verecekleriñ (C161), (C161)

verecekleriñiz (C162), (C162)

verişin (Vg202), (Vg202)

verişin (Vg227)

vermeleri (C153), (C153)

vermem (C153), (C153)

vermemiz (C153), (C153)

vermeñ (C153), (C153)

vermeñiz (C153), (C153)

vermesi (C153), (C153)

vuracaġ olduġu (C352), (C352)

vuracaġ olduġum (C352), (C352)

vuracaġ olduġumuz (C352), (C352)

vuracaġ olduġuñ (C352), (C352)

vuracaġ olduġuñuz (C352), (C352)

vuracaġ olduḳları (C352), (C352)

vuracaġı (C351), (C351)

vuracaġı (C358), (C359)

vuracaġım (C351), (C351)

vuracaġım (C357), (C357)

vuracaġımız (C351), (C351)

vuracaġımız (C358), (C358)

vuracaġıñ (C351), (C351)

vuracaġıñ (C358), (C358)

vuracaġıñız (C351), (C351)

vuracaġıñız (C358), (C358)

vuracaḳları (C351), (C351)

vuracaḳları (C359), (C359) *(onun)*

vuracaḳları (C359), (C359), (C359), (C359) *(onların)*

vuracaḳlarım (C357), (C357)

vuracaḳlarımız (C358), (C358)

vuracaḳlarıñ (C358), (C358)

vuracaḳlarıñız (C358), (C358)

vurduġu (C350), (C350)

vurduġu (C356), (C356)

vurduġum (C350), (C350)

vurduġum (C353), (C353), (C355), (C355)

vurduġum (Vg136)

vurduġumuz (C350), (C350)

vurduġumuz (C355), (C355)

vurduġuñ (C350), (C350)

vurduġuñ (C353), (C353)

vurduġuñ (C356), (C356)

vurduġuñuz (C350), (C350)

vurduġuñuz (C356), (C356)

vurduḳları (C350), (C350)

vurduḳları (C356), (C357) *(onun)*

vurduḳları (C357), (C357), (C357), (C357) *(onların)*

vurduḳlarım (C355), (C355)

vurduḳlarımız (C355), (C356)

vurduḳlarıñ (C356), (C356)

vurduḳlarıñız (C356), (C356)

vurmaları (C349), (C349)

vurmam (C349), (C349)

vurmamız (C349), (C349)

vurmañ (C349), (C349)

vurmañız (C349), (C349)

vurması (C349), (C349)

vücudüm (Vg233)

vücudümüz (Vg233)

vücudün (Vg233), (Vg289)

vücudünüz (Vg233)

yanı (Vg327), (Vg328), (Vg328)

yanim (V65); yanım (Vg320), (Vg330)

yaniñ (V59)

yaraladıġı (C272), (C272)

yaraladıġı (C279), (C279)

yaraladıġım (C272), (C272)

yaraladıġım (C276), (C276), (C277), (C277)

yaraladıġımız (C272), (C272)

yaraladıġımız (C278), (C278)

yaraladıġıñ (C272), (C272)

yaraladıġıñ (C276), (C276)

yaraladıġıñ (C278), (C278)

yaraladıġıñız (C272), (C272)

yaraladıġıñız (C278), (C278)

yaraladıḳları (C272), (C272)

yaraladıḳları (C279), (C279) *(onun)*

yaraladıḳları (C279), (C279), (C279), (C279) *(onların)*

yaraladıḳlarım (C278), (C278)

yaraladıḳlarımız (C278), (C278)

yaraladıḳlarıñ (C278), (C278)

yaralamaları (C271), (C271)

yaralamam (C271), (C271)

yaralamamız (C271), (C271)

yaralamañ (C271), (C271)

yaralamañız (C271), (C271)

yaralaması (C271), (C271)

yaralayacaġ olduġu (C275), (C275)

yaralayacaġ olduġum (C274), (C274)

yaralayacaġ olduġumuz (C274), (C274)

yaralayacaġ olduġuñ (C274), (C274)

yaralayacaġ olduġuñuz (C274), (C274)

yaralayacaġ olduḳları (C275), (C275)

yaralayacaġı (C273), (C273)

yaralayacaġı (C281), (C281)

yaralayacaġım (C273), (C273)

yaralayacaġım (C280), (C280)

yaralayacaġımız (C273), (C273)

yaralayacaġımız (C280), (C280)

yaralayacaġıñ (C273), (C273)

yaralayacaġıñ (C280), (C280)

yaralayacaġıñız (C273), (C273)

yaralayacaġıñız (C281), (C281)

yaralayacaḳları (C273), (C273)

yaralayacaḳları (C281), (C281) *(onun)*

yaralayacaḳları (C281), (C281), (C281), (C281), (C281), (C282) *(onların)*

yaralayacaḳlarım (C280), (C280)

yaralayacaḳlarımız (C280), (C280)

yaralayacaḳlarıñ (C281), (C281)

yaralayacaḳlarıñız (C281), (C281)

yarisi (V57), (V101); yarısı (Vg299), (Vg299), (Vg304), (Vg304), (Vg304), (Vg307), (Vg308), (Vg308), (Vg345), (Vg345)

yavrum (Vg227)

yavuzluġu (Vg290)

yazdığı (Vg429)

yazdığım (C432)

yazdığın (Vg177)

yeddi (V9), (V11)

yedisi (Vg86)

yemin edeceyi (Vg304)

yeri (C705)

yeri (C714)

yeri (Vg359), (Vg376), (Vg427), (Vg427), (Vg427), (Vg428), (Vg440), (Vg449), (Vg449), (Vg449)

yerin (Vg217)

yetmişi (Vg87)

yirmisi (Vg86)

yola gitdiyin (Vg287)

yolu (Vg374), (Vg395), (Vg378)

yörüyüşün (Vg194)

yuregiñ (C664)

yuregiñ (C668)

yuvası (Vg203), (Vg203)

yuzim (V54); yüzüm (Vg340)

yürüdügü (C224), (C224), (C229)

yürüdügüm (C223), (C223), (C227), (C227), (C228), (C228), (C229)

yürüdügümüz (C223), (C224), (C229)

yürüdügüñ (C224), (C224), (C227), (C227), (C229)

yürüdügüñüz (C224), (C224), (C229)

yürüdükleri (C224), (C224), (C229)

yürümeleri (C223), (C223)

yürümem (C222), (C222)

yürümemiz (C222), (C223)

yürümeñ (C223), (C223)

yürümeñiz (C223), (C223)

yürümesi (C223), (C223)

yürüyeceg olduġu (C226), (C226)

yürüyeceg olduġum (C225), (C225)

yürüyeceg olduġumuz (C225), (C225)

yürüyeceg olduġuñ (C225), (C226)

yürüyeceg olduġuñuz (C226), (C226)

yürüyeceg olduḳları (C226), (C226)

yürüyecegi (C225), (C225), (C230)

yürüyecegim (C224), (C224), (C229), (C229)

yürüyecegimiz (C224), (C224), (C229), (C229)

yürüyeceginiñ (C224), (C225), (C229)

yürüyeceginiñiz (C225), (C225), (C229)

yürüyecekleri (C225), (C225), (C230)

yüzü (Vg430)

yüzü (Vg87)

zabtı (Vg439), (Vg439), (Vg439)

zahmeti (Vg295)

zahmetim (C700)

zahmetim (C711)

zamanı (Vg441)

zamanın (Vg343)

zamanınız (Vg343)

zararı (Vg427)

zarari (V72); zararı (Vg295)

zati (Vg230)

zemanın (Vg343)

zemanında (Vg207)

zemanınız (Vg343)

zenginliyin (Vg166)

zevḳin (Vg302)

ziadesi (C26)

zibunim (V54)

zimmeti (Vg311), (Vg331), (Vg338), (Vg338)

zimmetim (Vg338)

zimmetleri (Vg338)

zimmetleriniz (Vg338)

ziyadesi (Vg222), (Vg222), (Vg327)

ziyadesi (Vg442)

ziyadesince ikramle olması (Vg222)

1.1.3.4. XIX. Yüzyıl

ʿadl ü dādı (D99a)

aġam (D156), (D156)

aġañ (D156)

aḳçeham (D50), (D50)

aḳlım (R183)

āl u as-hāb u ʿıtret u ahbābı (R174); āl ü aṣḥāb ü ʿitret ü aḥbābı (R185a)

alt yanıñ (R155)

ani gyürmem (R180)

ardları (D116a)

arşini (D161), (D161)

aṣli (D165)

atı (R84)

atım (R84)

atımız (R84)

atıñ (R84)

atıñız (R84)

atları (R84)

eşeḳin [*aşkın] (D156)

keyfuñuz (D155)

mizaci ṣerifiñuz (D155)

sulṭanum (D155)

sulṭanum (D163)

atlarıñ (R86)

babaleri (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29); babalerî (D29)

babalerum (D27), (D27), (D27), (D27), (D27), (D27)

babalerumuz (D27), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28)

babaleruñ (D28), (D28), (D28), (D28), (D28)

babaleruñuz (D29), (D29), (D29), (D29), (D29)

babam (D27), (D27), (D27), (D27), (D27), (D27), (D27), (D111), (R83), (R84), (R91), (R92), (R170), (R175), (R185), (R191)

babamuz (D27), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28)

babañ (D27), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (R91)

babañuz (D27), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29)

babasi (D27), (D27), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (D28), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29), (D29); babasî (D29); babası (R46), (R91), (R92), (R148)

başuñ (D102)

belem-i[244] (D163)

bir éyu kiaġidim (D167)

bir ġeyrisi (D162)

bir ḫaberiñ (D155), (D165)

bir ḳılı (D11HN.a)

bir pek éyusi (D168)

birincisi (D19)

bundan éyusi (D161)

butum, budum (R84)

buyukisi (D167), (D167)

cebim (R148)

cemîʿ kitābları (D104a)

cümlesi (D115a)

cünbüşleri (D99a)

çelebum (D157), (D165)

çizmalerim (R98); çizmehlerm (D163)

çocuġum (R191)

[244] **D** 163 ing.*sash*: fular. ?bere.

çohahsi (D161)
çoraplerim (D163)
dedehm [dedem] (D128)
dehānı (D11HN.a)
dehen-i şîr didikleri (D116a)
devletimiz (D55a)
didiġiñ (D167)
dostumuz (D54a)
dördüm (R35)
dördüñüz (D55a)
dun kidekim [*giydiğim] (D163)
efendim (D155), (D155), (D158), (D163), (R191)
efendimez (D166)
elim (R178)
elim ile açdıġım (R178)
elleri (D116a)
emeyim (R191), (R191)
eñ éyusi (D161)
esbabim; espabim [*esvabım] (D163), (D163)
evi (R83a)
evim (R83), (R83), (R83a), (R83), (R83), (R84), (R84), (R148)
eviñ (D105), (R83a)
eviñiz (R84)
evlerim (R86)
eyyāmı (D50a)
ezberden ügrendiġim (D159)
faydehsi (D165), (D165)
fermānım (R182)
ġabġabı (D11HN.a)
galeceyim (R106)
galmesi (R181)
gazeṭeh diduklari (D165)

gelecegi (D91a)

genduleri (D22) *veya* genduler (D22)

gendulermuz (D22)

gendulerñuz (D22)

gendum (D22), (D23), (D22), (D22)

gendumuz (D22)

genduñ (D22), (D22), (D22a), (D23)

genduñuz (D22)

gendusi (D22), (D22)

gezdiyi (R48)

gidebileceyim (R181)

giydiyim (R178)

göñli (D22a)

göñlim (D58a), (D58a), (D111a)

gunçeh lebleri (D108)

güli (D11HN.a)

györgyüñüz [~görgüñüz] (R84)

gyözüm (R84)

ḫalḳı (D116a)

ḫar-ı cān-güzārı (D9a)

ḥareketleri (D99a)

ḥavālîsi (D89a)

ḥażretleriñiz (D157)

ḫedmetkiarim (D168)

her biri (D26a), (R171)

her cānibi (D98a)

her çeşmesi (D98a)

her kenārı (D98a)

ḫidmetkaruñ (D161)

ḥüsn-i tābı (D56a)

ikisi (D59a)

ipeyiñ (R85)

ipeyiñiz (R85)

ipteda gordegum (D167)

ismi (D111)

istedukleruñuz (D160)

isterdeîm [d.istediğim] (D157)

işim (D32a), (D.lxvi); îşim (D157)

işteham (D159)

İzmîre galeceyiñ (R180)

ḳaç adamisi (D168), (D164)

ḳaç arşini (D162)

ḳaç ḳeṭʿaeh [kıta] ṭopi (D164)

ḳahvealtiyeh ḥażir bir şîiñ [*şeyin] (D157)

ḳalani (D165)

ḳalʿañız (D20a)

ḳangıleri (R90)

ḳangıleriniz (R90)

ḳangımız (R90)

ḳangısı (R90)

ḳanġi birin (D25), (D25)

ḳanġimuz (D25), (D25)

ḳanġisi (D25), (D25), (D163)

ḳapusu (R84)

ḳardaşım (R191)

ḳardaşuñ (D156)

ḳarindaşim (D160)

ḳarndāşın (R175)

ḳazdığı (R48)

kendileri (R85)

kendim (R85)

kendimiz (R85)

kendiñ (R85)

kendiñiz (R85)

kendisi (R85)

keyfiñiz (R175), (R189)

kimim (R90); kîmum (D24)

kimiñ (R90)

kimisi (D166), (D166)

kimlerim (R90)

kitābı (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a); kitabi (D27), (D27)

kitabı oḳuyacaġım (R105)

kitābları (R88a), (R88a), (R88a) (R88a), (R88a)

kitabum (D27)

kitabuñ (D27)

kurkeñuz [*kürkünüz] (D163)

ḳolai [kolayı] (D93)

ḳonaġım (R85)

ḳonaġımız (R85)

ḳonaḳları, ḳonaḳleri (R86), (R86), (R86)

ḳondurahlerim [*kunduralarım] (D163)

ḳoñşuñuz (R175)

ḳulaḳları (D10a)

ḳuluñuz (R164)

külāhı (D107a)

lebi (D11HN.a)

lebleri (D11HN.a)

mableġi (D162)

maḫlūḳ-u yed-i ḳudreti (R179)

malim (D161)

matāʿları (D116a)

mektūbum (R183)

merhūm pederim[245] (R173)

Mîr-alay Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164)

---

[245] *Redhouse* tamlamanın Farsça kuruluşunu da belirtir: *peder-i merhūmum (R173)*.

muḥafiẓi (D164)

muradum (D157)

müddet-i ʿömrüñ (D51a)

neh fena kaġidlerim (D167)

nelerim (R90)

nem (R90)

neñ (R90)

nesāyim-i cān-baḫşi (D98a)

obiri (R89), (R89a), (R89a) (R89a) (R89a) (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89)

obirimiz (R89), (R89a), (R89a), (R89a), (R89)

obiriñiz (R89a)

obirleri (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a)/ol birleri (D166)

obirlerimiz (R89a), (R89a)

obirleriñiz (R89a), (R89a)

odunum (R148)

oġlum (D128)

oġlum, oġulum (R84), (R164), (R164), (R164), (R191)

oḳuduġum (R105), (R105)

oḳuyacaġım (R105)

ol büti ıraḳdan gördikleri (D116a)

oldu'u; olduvu (R15), (R15), (R39)

oldu'um; olduvum (R15), (R15)

özüñ (D54a)

pahasi (D162)

papuçlerm (D163)

param (R148)

parañ (R148)

pāy-i taḫt-ı hümāyūnları (D.grş.a)

peder-i merhūmum (R173)

pederi (R180)

pederim (R175), (R178)

Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164)
rengi (D161), (D163)
reʾy u tedbîrleri (D115a)
ṣafā-i laṭîf çeşme-sārleri (D98a)
saġ tarafı (R155)
savdiyi (R41)
savdiyim (R41)
savdiyiñ (R41)
sāyir ḥayvānāta müşterek olduġı (D30a)
sesim (D156)
şoñ laḳirdiñ (D162)
soyleduklerum (D159)
söziñ (D54a)
sözüm (D111a)
ṣulḥ olacaġe [*olacağı] (D165)
sulṭanım, sulṭanum (D155), (D155), (D155), (D155), (D157), (D157), (D157), (D157), (D157), (D157), (D158), (D158), (D158), (D162), (D162), (D163), (D163), (D163), (D163), (D163), (D163), (D164), (D165), (D165), (D166), (D166), (D167), (D167), (D167), (D167)
sümbüli (D11HN.a)
süngyüleri (R86)
süngyümüz (R84)
sürüleri (R84)
sürülerimiz (R86)
şapkem (D163)
şerabiñ (D158)
şevket efendimez (D165)
şübhem (R181)
tahammülü (R190)
tahrîri (R180)
tahsîliñ (R180)
ṭaraf-ı dostāneleri (D54a)
tavuġu (R85)

tavuḳları (R85)
tepdiyim (R113), (R115)
tepdiyiñ (R113)
terzileri (R85)
terzim (R85)
terzimiz (R85)
terziñ (R85)
terziñiz (R85)
terzisi (R85)
teyzeleri (R85), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a)
teyzeleriñiz (R86)
teyzem (R85)
teyzemiz (R85)
teyzeñ (R85)
teyzeñiz (R85)
teyzesi (R85), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a), (R88a)
uşakleri (R175)
uyuyacaġım (R105)
üçi (D165)
üçümüz (R186)
üst yanım (R155)
üstüm (R154)
üzeri$_{+i}$ (D104a)
vech-ı ḫātır-ḫāhımız (R173)
vürūdum (R180)
yanḳoñ [*yanḳıñ] (R84)
yapacaġım (R178)
yazı yazdıġım (R105)
yed-i ḳudretleri (R179)
yek-ḳatre-i ḳudret-i nā-mütenāhileri (R189)
yüzüm (R84)
ziadehsi (D101)

1.1.4. Eksiz Tamlama

Bir isim tamlamasının tamlayan ve tamlanan ekinin düşürülmesiyle oluşan tamlamaya *eksiz tamlama* denilir (Delice, 2012:23).

Taranan çeviri yazılı metinlerde tespit edilen kimi belirtisiz isim tamlamaları eksiz tamlama formlarıyla birlikte verilmiştir (bu örnekler için bkz. &Belirtisiz İsim Tamlaması).

Aşağıdaki tabloda, taradığımız metinlerde geçen ikili kullanımlar görülmektedir:

16. Yüzyıl	17. Yüzyıl	18. Yüzyıl	19. Yüzyıl
aghácc chaun [ağaç ka$_v$un] (A225,I 95b)		aġac ḳavunu (Vg366), (Vg417)	aġaç ḳavuni (D138) aġac ḳaouni (D136)
		~ahret oġlu (Vg356)	aḫret ḳardaş (D128
	akscham jemek, akgamiemek [akşam yemek] (Mg237), (Mg237), (Mg285), (Mg285)	~aḳşam taʿamı (Vg439), (Vg439)	~aḫşam mancahsi (D147), (D158), (D166) ~aḫşam mancasi (D158)
	~ikindi nemas (Mg268) ~jadsu [yatsu] nemas (Mg268) ~Ḳadar [Ḳadir]	akşam namaz (V78) ~auïle [öğle] namaz (V81) ~ikindi namaz (V77)	aḫşam nemazi (D121)

	namaz (V95)	~yatsi namaz (V101) ~ṣalah [sala] [246] namaz (V92) ~temcid namaz (V84)	
	aiak [ayak] parmak (Mg241), (Mg285)	~ayaġ baş parmaġı (Vg410)	
	aiaktasch [ayak taş] (Mg275), (Mg285)	ayaḳ taşı (Vg451)	
armút aghaggí [ağacı] (A132,I 214a), (A130,I 184b)	armut agatsch [ağaç] (Mg270), (Mg287)		
	arpa su (M154) [247]arpadan su (M154)	arpa suyu (Vg362)	arpah ṣuyi (D146)
	At Maidan (Mg248), (Mg288)	at meydanı (Vg390)	at midani (D143)
		bal su (M154)	bal suyu (Vg391)
	baluk basar (Mg246), (Mg289)	balıḳ pazarı (Vg417)	
bazár ghiún (A139,II 1a)	basar giun [gün] (Mg241), (Mg290) bazār güni (M174)	bazar gyuny [güni] (V13)	bazar giuni (D119)
		bazirgan gemiler (V66) baziryan gemiler (V66), (V67) bazırgan gemisi (Vg407)	bazargan gemiler (D165) bazirgan gemilar (D165) bazirgan gemi (D142)
	beglerbeg (Mg325)	beglerbeg (V81)	begler begi (D131)

[246] **GIL** 203.
[247] ? *arpa su~arpadan su* yapısı uzaklaşma grubundan kısalmış sıfat tamlaması görünümündedir. Tıpkı *demir kapı~demirden kapı~demirden olan, yapılmış kapı* gibi.

	Rumuli Beglerbeg (Mg325)		
Bogaz Asar (B90)	Bogazi chisar [hisar] (Mg231), (Mg292)	Boġaz hisarları (C675), (C675)	Boġaz ḫiṣar (D154)
charuatsanrie [*kervansaray] (B33)	caravansaray [*kervansaray] (Mg241), (Mg293)	kervan seray; kervan sarayı[248] (Vg391)	
		cenk gemiler (V66), (V66), (V67)	ceng gemilar; ceng gemiler (D165), (D165) ceng gemisi (D142)
	chanoglan [han oğlan][249] (Mg245), (Mg294) ~şāh oġlı (M26)		
chas oghlán[250] [has oğlan] (A180,I 90a) odá oghlán (A219,I 90a)		~Ḥaz oda başi (V86) ~iç oġlanı (Vg411)	
csumagun [cuma gün] (B indeks) giumaá ghiún [cuma gün] (A149,II 1a), (B11)		cum-ʿa günü; cum-ʿa gün[251] (Vg453) cüm-a gün (Vg325), (Vg325) cüm-a günü (Vg319); Jumaë gyuny (V13)	

[248] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.
[249] lat. *filius principis*: Hanın oğlu.
[250] Bu grupta *has*'ın, *oğlan*'ı değil iki kelimenin arasında bulunması gereken bir ismi nitelemesi gerekmektedir (has+ın oğlan+ı). bkz. **ADA** 180 has oda oğlanı. Ayrıca benzer bir örnek için bkz. **STACpol** 72 chas agalarowie (1678) *"has ağalar"*.
[251] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

		jume gyun [cuma gün] (V85)	
dagh adǽm (A127,I 244a)		daġ adamısı (Vg405)	
	dengis [deñiz] baluk, dengü [deñü$_z$] baluk (Mg266), (Mg297)		~deñiz ilan (D134) ~deñiz ilan baliġi (D134)
	domus pasturma (Mg253)	domuz pastırması (Vg396)	
		Firenk salatası (Vg366)	Frenk salatah (D140)
		Ingliz bairak (V67)	İngliz bayraklari (D167)
jabán domús (A256,I 220a)	jaban domus (Mg230), (Mg308)	yaban domuzu (Vg433) ~yaban ḫınziri (Vg433)	yeban ď'oñuzi (D132)
nobétt scecchiér [şeker] (A219,I 318b)		nöbet şekeri (Vg365)	
	oile, oyle saman (Mg257), (Mg322)	oïle zaman (V42) ~öyle vaḳti (Vg404)	
		~pazar ertesi gün (Vg313), (Vg313) pazar gün, pazar günü; bazar gün, bazar günü[252] (Vg375)	
	sabachnamasi [sabah namazı] (Mg155)	ṣabah namaz (V91)	
	sakagusch [saka guş]	saḳa ḳuşu (Vg366)	saḳa ḳuşi (D133)

[252] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

	(Mg262), (Mg326)		
salí ghiún (A230,II 1b) [salı gün]	salli giun [salı gün] (Mg241), (Mg326)	saly gyuny [salı günü] (V13)	ṣali giuni (D119)
		sepit gün (Vg433) sepit günü (Vg433)	
su seghér [sığır] (A234,I 83b)		su sıġırı (Vg364)	ṣu ṣiġiri (D132)
		şah damarı, şah damar[253] (Vg359)	şah d'amar (D125)
		tere yaġı (Vg362) teri [tere] yag (V84)	tereh yaġi (D146)
		~ters-hana emini (V84) ters-hana kaihya (V84)	
turná balughí (A249,I 177a)	turna baluk (Mg255), (Mg334)	turna balıġı (Vg364)	ṭurna baliġi (D134)
		yaban asması (Vg398)	yeban aşmah (D137)
		yaban eriyi (Vg422)	yeban erik (D137)
	chella [?hılla~yılan] baluk[254] (Mg294)	yılan balıġı (Vg358), (Vg406)	

Metinlerimizde belirtisiz isim tamlaması formu tespit edilemeyen şu iki kullanım da mevcuttur:

ghiemì [gemi] demìr (A173,I 70b) >> geminuñ demiri (D142)

[253] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.
[254] lat. *anguilla*: Yılan balığı; *chella*: ?cıla~cılan~yılan.

Tabloda görüleceği üzere belirtisiz isim tamlaması, belirtili isim tamlamasına göre eksiz tamlamaya dönüşmeye daha elverişlidir.

Megiser'de geçen *anamama [d.anam ana]*[255] *(Mg231)* ve *babambabam*[256] *(Mg231)* kuruluşları ilgi çekicidir. *babam+ın baba+sı ≠ baba+m* yapısı *anam+ın ana+sı* yapısına benzetilerek kurulmuş bir eksiz tamlamadır. Fakat tamlamalarda aynı zamanda iyelik eki de vardır. Benzer şekilde, bugün *anneanne, babaanne* yapıları iyelik eki olmadan kurulmuştur.

Taranan kitaplardan tespit edilen diğer ilgi çekici nokta ise *Viguier*'de geçen şu eksiz tamlamadır:

bu memleketden giden adam ziyade almaḳ (Vg302)

[bu memleketten giden adam+ın ziyade alma(k)+sı]

Bu memleketden giden adam ziyade almaḳ lazım deyil mi?

Bir konuşma cümlesinde geçen bu örnekte ilgi ve iyelik eklerinin zamanla aşınmasından söz etmek mümkün değildir. Bu örnek *ḳalemtraş (D146), ḳizlar aġa (D131), ḳocah yemiş (D135), ṣac ayaḳ (D144)* gibi kullanımlarla paralellik göstermez. Yalnızca bugün kullanılmayan bir ifade tarzıdır.

İncelenen eserlerde bazı eksiz tamlamarın sıfat tamlaması formuna dönmeye elverişli olduğu görülür. Bu tür yapılar tıpkı *demir tarak, gümüş kaşık* örneklerinde olduğu gibi maddenin neden yapıldığını da gösterir. Fakat sıfat tamlaması kabul ettiğimiz yapılardan farkı, bunların isim tamlaması formuna da girebilmesidir.

arpa su *veya* arpadan su (M154), arpa suyu (Vg362) < arpadan olan, yapılmış su

domus pasturma (Mg253) veya domuz pastırması (Vg396) < domuzdan olan, yapılan pastırma vb.

---

[255] Büyükanne, ayrıca dizgi hatasından kaynaklanan bu yanlış yazım için bkz. aynı kelime **Mg** 287.
[256] Babamın babası, büyükbaba. Anne anne "annemin annesi" örneğinde olduğu gibi.

Bu bölümde yapılan taramalardan ve incelemelerden şu sonuç çıkarılabilir: Yukarıda, farklı metinlerdeki ikili şekilleri art zamanlı olarak ele alınan eksiz tamlamaların belirtisiz isim tamlaması formuyla birlikte kullanıldığı görülür. Tabloda kimi eksiz tamlamaların eş zamanlı olarak da belirtisiz isim tamlaması formuyla kullanımda olduğu söylenebilir. Bu durum bugün için de geçerlidir: *oğlan çocuk ~ oğlan çocuğu, zeytin yağ ~ zeytin yağı, tere yağ ~ tere yağı* gibi.

Bir belirtisiz isim tamlamasındaki iyelik ekinin silikleşip kalıcı olarak tamamen eksiz tamlamaya dönüştüğünü söylemek tablomuza göre mümkün değildir. Yukarıdaki örneklerde ifade edildiği gibi bu bugün de geçerli değildir. Aksine 16. veya 17. yüzyılda eksiz olarak kurulmuş kimi tamlamaların 18. veya 19. yüzyılda belirtisiz isim tamlaması formunda hâlâ kullanıldığı görülmektedir. Fakat, bu tür kullanımlardan kimilerinin yaygınlaşıp eski kullanımının zamanla unutulduğu söylenebilir. Bugün *Kadıköy* ile *Kadı köyü*, *Edirnekapı* ile *Edirne kapısı* kullanımları arasında, bir dilbilimcinin haricinde, sıradan birinin ilişki kurması çok zordur ve ikinci kullanımlar asli kullanım olmasına rağmen yadırgatıcı gelmektedir. Çünkü bu kelime birliğinde artık iyelik ekinin işlekliğinden söz edilemez. Tamlama tek bir kelime olarak algılanmaktadır. Diğer yandan, *Yerebatan Sarnıcı*, (tabloda tespit edilen *beglerbeg* kullanımına rağmen) *Beylerbeyi* gibi isim tamlamalarındaki iyelik eki kullanımının hâlâ devam etmesi bunun sadece genel kabule göre belirlendiğini göstermektedir. Eksiz tamlamayı, belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları ile karşılaştırdığımızda ise eksiz tamlamanın kullanım sıklığının belirtili ve belirtisize göre daha az olduğu tespit edilmektedir.

1.1.4.1. XVI. Yüzyıl

aghácc chaun [ağaç ka$_v$un] (A225,I 95b)
Araphat dagh (B30), (B indeks)
assár[257] duuár[258] [asar~hisar duvar] (A133,I 191a)

[257] **DER** *asar* : Kale, burç; il, bucak. **DEV** 372 *hisar*: Kale, etrafı istihkamlı kale, bent.
[258] Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVII. Yüzyıl: *hisar duar [*duvar]* *(Mg258), (Mg308)*

at giâbás [cambaz] (A148,I 103b)

at orttĵ [örti] (A223,I 103a)

att ghieím [geyim] (A133,I 289b)

att oghlán[259] (A133,I 277a)

bal chouán [kovan] (A137,I 89b)

bazár ghiún (A139,II 1a)

Bogaz Asar (B90)

bogdai as [boğday aş] (B32)

chainaná[260] [kaynana] (A196,I 255b)

chainatá[261] [kaynata] (A196,I 255b)

chalám trásci[262] [kalam traş] (A192,I 288b)

chalchán balúch [kalkan baluk] (A192,dizin 30a)

charuatsanrie [*kervansaray] (B33)

chas oghlán[263] [has oğlan] (A180,I 90a)

chatér orttĵ [katır örti] (A195,I 103a)

chisci ghiún [kış gün] (A199,I 303b)

csumagun [cuma gün] (B indeks)

dagh adæm (A127,I 244a)

daiánma delích[264] [dayanma delik] (A156,I 98a)

degnís charamí [deñiz haramî] (A157,I 101b)

dulbént burghí[265] [bürgi] (A162,I 295a)

Frank Gyaur [gavur] (B114)

Frank patissah (B111)

ghiemì [gemi] demìr (A173,I 70b)

---

[259] **ADA** 133 seyis; **TUL** 301 *at oğlani, ahor oğlani.*

[260] **GÜL** 485 kayn ana < *kadın~kayın~kazın "dünür".

[261] **GÜL** 485 kayn ata < *kadın~kayın~kazın "dünür".

[262] Argenti`de sci ve sc "ş" konsonantını karşılar. sci`nin bazan "şi"yi de karşıladığı durumlar bulunur. Burada durum net olmadığı için tamlama günümüzde kullanıldığı gibi ele alınmıştır.

[263] Bu grupta *has*'ın, *oğlan*'ı değil iki kelimenin arasında bulunması gereken bir ismi nitelemesi gerekmektedir (has+ın oğlan+ı). bkz. **ADA** 180 *has oda oğlanı*. Ayrıca benzer bir örnek için bkz. **STACpol** 72 *chas agalarowie* (1678) "*has ağalar"*.

[264] **ADA** 156 *dayanma delik*: Atlara binilerek değneklerle oynanan oyundaki halka.

[265] **GÜL** 195 *bürgü*: Baş örtüsü; **TUL** 623 *dülbend bürki*: Baş örtüsü, sarık, dülbend; benzer bir örnek için bkz. **TUL** 623 *dülbend sarığı.*

giumaá ghiún [cuma gün] (A149,II 1a), (B11)

jabán [yaban] domús (A256,I 220a)

jabán taúch [ta$_v$uk] (A256,I 63b)

jas ghíun [yaz gün] (A260,I 277b)

jus cheselgé [yüz kızılce] (A265,I 215a)

láchana turscí [lahana turşı] (A207,I 90b)

missírlachána [mısır lahana] (A206,I 90b)

muschí[266] [müski] alma (A215,I 183b)

nobétt scecchiér [şeker] (A219,I 318b)

odá oghlán (A219,I 90a)

ol ghiendí (A173,I 228a)

parmách usúm [parmak üzüm] (A223,I 312a)

pirincts tsorbà [pirinç çorba] (B32), (B indeks)

saggiaiách [saç ayak] (A228,I 297a)

salí ghiún [salı gün] (A230,II 1b)

scecchiér pegnír [şeker peynir] (A240, I 212a)

su seghér [sığır] (A234,I 83b)

tacht jol [taht yol] (A243,I 248b)

Tangrì chielám [kelam] (A197,I 288b)

toprách peruse[267] (A225,I 294b)

tsangiah [sancak] begler (B38)

tumán ciachscír[268] [çakşır] (A150,I 88b)

Vngruz [Ungruz][269] patissah (B111)

Vrum [Rum] memleket (B114)

Vrum [Rum] patissah (B111)

Vrumpapa [Urum papa][270] (B115)

vzum turssi [üzüm turşı] (B60), (B indeks)

xeittín jagh [zeytin yağ] (A256,I 201b)

---

[266] **ADA** 215 misket [elması].
[267] **STACfars** 102 *firuze*.
[268] **TUL** 1783, 510 *tuman çakşiri*.
[269] **TUL** 1817 *Üngürüs*: Macar.
[270] **TUL** 1507 *Rim*: Roma; *Rim papasi*: papa.

1.1.4.2. XVII. Yüzyıl

aiak [ayak] basamak (Mg281), (Mg285)

aiak [ayak] parmak (Mg241), (Mg285)

aiaktasch [ayak taş] (Mg275), (Mg285)

Aiem ~, Ajem [Acem] memleket (Mg265), (Mg285)

Aiem ~, Ajem [Acem] vilaget (Mg265), (Mg285)

akscham jemek/akgamiemek [akşam yemek] (Mg237), (Mg237), (Mg285), (Mg285)

anamama [d.anam ana][271] (Mg231)

armut agatsch [ağaç] (Mg270), (Mg287)

arpa su *veya* arpadan su (M154)

aslandischi[272] [aslanın dişisi] (Mg254)

asma jabrak [yabrak] (Mg263), (Mg287)

At Maidan [meydan] (Mg248), (Mg288)

ath [at] kolan (Mg236), (Mg287)

athoglan [at oğlan] (Mg276), (Mg287)

babam kardasch [kardaş] (Mg263)

babambabam[273] (Mg231)

bal su (M154)

baluk basar [bazar] (Mg246), (Mg289)

basar giun [gün] (Mg241), (Mg290)

basch disch [baş diş][274] (Mg240)

beglerbeg (Mg325)

Bogazi chisar [hisar] (Mg231), (Mg292)

cainanna [ḳayınana] (Mg275), (Mg293)

cainatha [ḳayınata] (Mg275), (Mg293)

caleintrasch [kalemtraş] (Mg293)

---

[271] Büyükanne, ayrıca dizgi hatasından kaynaklanan bu yanlış yazım için bkz. aynı kelime **Mg** 287.
[272] lat.*leœna*: Dişi aslan.
[273] Babamın babası, büyükbaba. Anne anne "annemin annesi" örneğinde olduğu gibi.
[274] lat. *dens maxillaris:* Azı dişi.

caravansaray [*kervansaray] (Mg241), (Mg293)

cestene agatsch [kestene agaç] (Mg234), (Mg294)

chanoglan [han oğlan][275] (Mg245), (Mg294)

chebinkihat [hebin kihat] (Mg294)

chella [?hılla~yılan] baluk[276] (Mg294)

choch china [d.kök hina~kına] (Mg235)

demesul[277] ~, demasul [d.temessül] kihat (Mg277), (Mg297)

dengis [deñiz] ~, dengü [deñü$_z$] baluk (Mg266), (Mg297)

discha irdlagak, discha irtlagak [diş ayırdla$_{ya}$cak][278] (Mg240), (Mg298)

domus pasturma (Mg253)

Dsiuma giun [d.cuma gün] (Mg241), (Mg299)

ful [*fil] gemik (Mg302)

harpa emin[279] (Mg268), (Mg307)

hisar duar [*duvar] (Mg258), (Mg308)

hod habassetler$_{[im]}$ (Mg183)

ikindi nemas (Mg268)

jaban [yaban] domus (Mg230), (Mg308)

jabantau[k] [yaban ta$_v$uk] (Mg265)

jadsu [yatsu] nemas (Mg268)

jazma [yazma] bosma tefder (Mg269), (Mg313)

jusiastuk [yüz yastuk] (Mg235), (Mg313)

kalemtrasch [kalemtraş] (Mg273), (Mg314)

kuschtutgal [kuş tutgal] (Mg317)

muchlati tasch [taş][280] (Mg255), (Mg319)

(?mulaim juse) yasi [yazı] kihat[281] (Mg235), (Mg320)

mutpak emin, mutbachemin [*mutfak emin] (Mg268), (Mg320), (Mg320)

oile, oyle saman [zaman] (Mg257), (Mg322)

---

[275] lat. *filius principis*: Hanın oğlu".
[276] lat. *anguilla*: Yılan balığı; *chella*: ?cıla~cılan~yılan.
[277] lat. *syngrapha* "promissory note": Sözleşme.
[278] lat. *dentiscalpium*: Kürdan; **DER** 421 *ayırtlamak*: Temzilemek.
[279] **TUL** 288 *arpa emini*.
[280] lat. *magnes*: Mıknatıs; **GOL** 109 *mıknatus daşı*.
[281] lat. *carte Augusta*.

olgendi (Mg99), (Mg250), (Mg322)

ordi giun[282] [gün] (Mg245), (Mg323)

Petschfilaet [Peç filaet] (Mg231), (Mg324)

pirintsch, perinzhtsorba [pirinç çorba] (Mg262), (Mg324)

Rim papa (Mg263), (Mg325)

Ruchi [Ruhı] Kudussi echlisuneti [ehlisün$_n$eti] gemakt [*cemaat] (Mg180)

Rumuli Beglerbeg (Mg325)

Rumvilaget [Rum vilayet] (Mg247), (Mg325)

sabachjemek [sabah yemek] (Mg268), (Mg325)

sakagusch [saka guş] (Mg262), (Mg326)

salli giun [salı gün] (Mg241), (Mg326)

sargi kihat (Mg235), (Mg327)

schahadek [*şahadet] parmak (Mg251), (Mg327)

schefteli agatsch, ~ agutsch [şefteli agaç] (Mg265), (Mg327)

Surmelu Chuckur[283] [Sürmeli Çukur] (S.v)

Stambol kihat[284] (Mg235)

temāşā sánʿát (M167)

tschamsakis [çam sakız] (Mg272), (Mg333)

tschutseger [çut seger][285] (Mg233)

turna baluk (Mg255), (Mg334)

Vrummemleket [Urum memleket] (Mg247), (Mg336)

zeit jag [zeyt$_{un}$ yağ] (Mg261), (Mg328)

1.1.4.3. XVIII. Yüzyıl

ʿaciam [d.acemi] oglan[286] (V93)

---

[282] lat. *festum*: Kutsal gün, bayram.

[283] Sınırlarımız dışında kalan Erivan (Revan) ovası ile Iğdır Ovası'nın birlikte oluşturduğu bu depresyon bölgesinin tümüne "Sürmeli Çukuru" denilmektedir. Fakat yörede bu çukurluğun sınırlarımız içerisinde kalan kısmına "Sürmeli Çukuru", Ermenistan sınırları içerisinde kalan bölümüne ise "Sahat Çukuru" adı verilmektedir.

[284] *İstanbul kağıt*; *Stambol kihat*: Padişah fermanı.

[285] çut:?, bkz. **Mg** 233, tschseger [çut seger] "çut sığır", lat.*bubalus*: Manda, bizon.

akşam namaz (V78)

alai [alay] beg (V78)

auïle [öğle] namaz (V81)

baret [berat] gece[287] (V81)

bazirgan gemiler (V66), baziryan gemiler (V66), (V67)

beglerbeg (V81)

biber çuval (V69)

Boz [Buz] Dag[288] (V82)

bu memleketden giden adam ziyade almaḳ (Vg302)

cenk gemiler (V66), (V66), (V67)

cum-ʿa günü; ~ gün[289] (Vg453)

cüm-a gün (Vg325), (Vg325); jume gyun [cume gün] (V85)

dış budaḳ[290] (Vg386); diş budaḳ (C710), (C717);

ikindi namaz (V77)

İngiliz çoha (Vg221)

Ingliz bairak (V67)

Ḳadar [Ḳadir] namaz (V95)

ḳalem-tıraş (Vg365); ḳelem traş (V95)

ḳapı aga (V94)

ḳayn ~; ḳayın ata, peder (Vg362)

ḳayn ~; ḳayın valide (Vg362)

kervan seray; kervan sarayı[291] (Vg391)

kevgir[292] sahan (Vg412)

ḳiyonett[293] [*kıyamet] gyun (V96)

---

[286] *Vaughan* acem ve acemî kelimelerini karıştırmıştır. *Aciam oglan*'ın anlamını "a novice or young Janizary" ("genç" yeniçeri) olarak vermektedir. Aynı örnek için bkz. **ZSU** 323 *adzsemoglán*; **STACpol** 37 *adziamoglani*; **TS** 6 *acemi oğlanı.*

[287] **GIL** 139 *beraet, berat gecesi.*

[288] **GIL** 143.

[289] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

[290] (diş maddesinde) **ERN** 115 *dişbudak*: Kerestesi sert ve değerli bir orman ağacı (Fraxinus*)*; **GÜL** 289 *dişbudak*: Dişbudak ağacı, <tış [*<taş] "dış+budak].

[291] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

[292] f. *kafgir* > **ERN** 235 *kevgir* 1. Uzun saplı, yayvan ve delikli kepçe; 2. Haşlanmış yiyeceklerin sıvılarını süzmek için kullanılan, delikli, yuvarlak biçimli mutfak kabı, süzgeç; **KAR** 526 ar. *sahan*, tepsi, tabaḳ: 1.Sahan. 2. Tepsi. Ayrıca bkz. **GOL** 93 sahan tepsi.

ḳizler aga (V96)

kok bakam[294] (V68)

kuçuk *veya* korban bayram[295] (V82)

Londra çoḫa (V98)

oïle zaman (V42)

panbuk iplik (V83)

pazar ertesi gün (Vg313), (Vg313)

pazar gün, pazar günü; bazar gün, bazar günü[296] (Vg375)

rial gruş[297] (V56)

ṣabah namaz (V91)

ṣalah [sala][298] namaz (V92)

sepit gün (Vg433)

Seviclia[299] gruş (V68)

süd ana[300] (Vg408)

şah damarı, şah damar[301] (Vg359)

temcid namaz (V84)

teri [tere] yag (V84)

ters-hana kahya (V84)

timar spahi[302] (V84)

uzum kuru (V80)

yatsi namaz (V101)

---

[293] **V** 96 ing. "*the day of refurrection*", kıyamet günü.
[294] **TS** 185 *bakam*: Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç; **KAR** 174 ar. *bakam*: Kırmızı boya odunu, ağacı. Benzer bir kullanım için bkz. **DER** 2951 *kök boya~kök boyası*.
[295] *Vaughan*'in açıklamasına göre bu bayrama aynı zamanda "küçük bayram" da deniliyor. Aynı örnek için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[296] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[297] **TUL** 1508 *riyâl groş*: lat. thalerus "dolar"; **KAM** 677 *riyâl*: (İspanyolcadan) yirmi beş kuruşluk bir İspanya ve Avusturya gümüş sikkesi; **LEX** 997 *riyâl*: A silver dollar "gümüş dolar", A Spanish dollar "İspanyol doları", An Austrian dollar "Avusturya doları".
[298] **GIL** 203.
[299] **GIL** 205 *Sevilye*; Seville.
[300] **TUL** 1622 *süd ana*. Ayrıca benzer örnekler için bkz. **TUL** 1622 *süd kardaş~süd kardaşi, süd karındaş~süd karındaşi.*
[301] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[302] **TUL** 1776 *tîmâr sipâhîsi.*

1.1.4.4. XIX. Yüzyıl

aẖret ḳardaş (D128)

bazargan gemiler (D165); bazirgan gemilar (D165)

bazirgan gemi (D142)

Boġaz ẖiṣar (D154)

bugurtlen yimiş (D138)

ceng gemilar; ~ gemiler (D165), (D165)

cerid [cirit] oyun (D132)

deñiz ilan (D134)

diş budaḳ[303] (D137)

Eyuli taġ [*İyilik dağı] (Ddip.xx)

Frenk salatah (D140)

ḳalemtraş (D146)

ḳayn ana (D129)

ḳayn ata (D129)

ḳizlar aġa (D131)

ʿOsman padşahlar (D166)

ṣac ayaḳ (D144)

şah d'amar (D125)

Suis deñiz[304] (D142)

Teñriyeh taġ [*Tanrı dağı] (D.dip.xx)

yeban aşmah (D137)

yeban erik (D137)

yorti-gun (D121)

1.2. Sıfat Tamlaması

[303] **TS** 540 *dişbudak*; **TUL** 600 *diş budak*; **MEY** 778 *diş budak ağacı*; **KAM** 641 *diş budak*. Ayrıca bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl: *diş budaḳ*[303] (C717)

[304] **D** 141 ing. *Red Sea* "Kırmızı Deniz"; **KAR** 560 *Süvîş deñizi*: Hint Denizi.

Bir sıfatın kendinden sonra gelen bir ismi belirtmesi ya da nitelemesiyle oluşan eksiz kelime grubu birleşimlerine sıfat tamlaması denilmektedir (Ergin, 2003:&661). Taradığımız metinler sıfat tamlaması yönünden oldukça zengindir. Sıfat tamlamaları çoğunlukla bugünkü kullanımlarla örtüşmekle birlikte günümüzden farklı birtakım dikkat çekici hususiyetler de göstermektedir.

Tahir Nejat Gencan, Vecihe Hatiboğlu gibi kimi araştırmacılar tarafından *eksiz tamlama* olarak adlandırılan, fakat tamlayanla tamlanan arasında herhangi bir sahiplik/aitlik ilişkisi olmaması ve tamlayanın, tamlananın yapıldığı maddeyi bildirmesi yönüyle sıfat tamlaması olarak ele alınması gerekliliği ortaya çıkan (Gökdayı, 2007:250) sınırlı sayıda şu örnekler bulunmaktadır:

16. yüzyılda, demìr darách[305] [tarak] (A155,I 92b)

17. yüzyılda, aġaç ḳab (M154); altun būt (S166a); altun zincir (M154); demır ḳapu, ḳapi (M154); gümiş ḳaşiḳ, ḳaşūḳ (M154)

18. yüzyılda, altın varaḳ (Vg384); demirden çatal *veya* demir çatal[306] (Vg231); ḳıl elek (Vg433), (Vg433); pirinc tel (Vg397); tel ḳapan (Vg424)

19. yüzyılda, altın ḳutu (R162); altun kuşak (D108a); altun zencir (D108); demir ḳapu (D108); demir tukieh[307] (D.x)

Bu sıfat tamlamalarından *demirden çatal veya demir çatal (Vg231)* kullanımı ilgi çekicidir. Zira, *eksiz tamlamada* olduğu gibi her iki isimde sırasıyla ilgi ve iyelik ekinin silikleşmesinden söz etmek mümkün değildir. İlk isim varlığın neden yapıldığını gösterir. Bunun için -In ya da -nIn ilgi eki değil, -dAn uzaklaşma eki kullanılmıştır. Dolayısıyla, burada sıfat tamlamasının bir uzaklaşma grubundan kısalarak kurulduğu açıktır:

---

[305] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demír daraghí [darağı]* (A155,I 214a)
[306] Aynı örnek için bkz. Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl.
[307] **TUL** 1691 *takya*: Kalpak, külah, şapka vs.

demirden (olan, yapılmış) çatal *veya* demir çatal (Vg231)

Günümüzdeki kullanımlar ile çelişen ve sıfat tamlaması olmasını beklediğimiz aşağıdaki örneklere daha önce *Belirtisiz İsim Tamlaması* bahsinde değinilmişti:

16. yüzyıl Argenti gramerinde, demìr darách[308] [tarak] (A155,I 92b), buna karşılık *demír daraghí [darağı]* (A155,I 214a) kullanımı kafa karıştırıcıdır ve belki bir yanlışlık olarak da değerlendirilebilir. Çünkü ikili kullanımda *demìr darách* kabul edilebilir bir tamlamadır. Fakat *Giovanni Molino*'nun *Dittionario della lingua Italiana, Turchesca* (1641) adlı eserinde de benzer tamlamaların oluşu, bu dönem için böyle bir kullanıma işaret edebilir: *altun yüzügi* (buna karşılık, *altun zencir*), *bakır yüzügi*, vs. (Gołas, 2005:282,287).

Diğer yandan hem isim hem de sıfat olarak kullanılabilen alt (**TS** 82 sıfat: *alt sınıf, alt cins, alt takım;* isim: çaydanlığın altı, güneşin altı), üst (**TS** 2062 sıfat: *üst düğmeler, üst yan, üst makam*; isim: *taşın üstü, üstünü değiştirmek, liranın üstü*) ve küçük (**TS** 1227 sıfat: *küçük ablalar, küçük kız*; isim: *Küçüğü tümen kumandanı idi*.) kullanımlarında tamlamaların hem isim hem de sıfat tamlaması olarak aynı eserlerde ikili olarak kullanıldıkları görülür:

alt dudaḳ (Vg399) [Buna karşılık: *alt dudağı* (Vg399)]
üst dudaḳ (Vg399) [Buna karşılık: *üst dudağı* (Vg399)]
gutschak [guçak, *küçük] parmak (Mg257) [Buna karşılık: *gutschak (guçak, *küçük) parmagi* (Mg241), (Mg306)]

Benzer şekilde, *Megiser*'de *Ac [aḳ] denizi* (Mg256), (Mg284); *Kara Denis* (Mg259), (Mg314); *Caradenizi* (Mg294), (Mg267) kullanımları dikkat çekicidir. Birer sıfat tamlaması

[308] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demír daraghí [darağı]* (A155,I 214a)

olması gereken bu örneklerde, herhalde yazarın bu kelimelere hakim olmamasından dolayı, bir hata olduğu açıktır.

Hatalı olduğunu düşündüğümüz bir diğer örnek ise *Kezilbassi* (Mg272), *Kezil bassa* (Mg315) grubudur. Bir kısım çeviri yazılı metinde bassa~paşa ve baş+ı kelimeleri karıştırılmıştır. Burada söz konusu olan hata, "çaşnigir baş+ı" örneğinde olduğu gibi "baş+ı" kelimesinin bir unvan gibi algılanmış olmasından kaynaklanmaktadır (diğer örnekler ve açıklama için bkz. &Unvan Grubu, "Bassa" İle Kurulan Unvan Grubu). Kızıl+baş(ı) da *Megiser* tarafından yanlış algılanmış olmalıdır.

Bugün pek alışık olmadığımız ve benzer kullanımların *Dede Korkut*'ta da görüldüğü *ben Kazan* (Cemiloğlu, 2001:23) gibi şahıs zamirlerinin sıfat olarak kullanıldığı örneklere *Meninski* ve *Vaughan*'de de rastlanmaktadır:

17. yüzyılda, ben fáḳīr (M168)

18. yüzyılda, sen Efendi-m (Vg323); siz şah-*ımız* (Vg233)

Yine *Dede Korkut Kitabı*'nda *anam kişi, canum oğul, Dedem Korkut* (Ergin, 1991:471) gibi iyelikli sıfatlar için benzer örneklere *Seaman* ve *Redhouse*'da da rastlanmaktadır:

17. yüzyılda, anamuz Ḥavvā (S113a)

19. yüzyılda, oğlum ḳuluñuz (R164); oğlum Mîr-alay Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164); oğlum Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164)

Sıfat tamlamalarında nadiren unsurların yer değiştirdiği ve bazen yer değiştiren unsurlar arasına başka ögelerin girdiği görülür:

16. yüzyılda, chatifé [kadife] sadé (A195,I 302); su ghierén[309] [geren] (A174,I 64a)

*17. yüzyılda*ki örneklerde yer değiştiren unsurların arasına yüklemin girdiği görülmektedir:

bir göñlek *varyidi* incü ile ṭoḳunmuş (S145a)

Yel şiddetinden ne od *ḳalmiş* söyünmedük, *ne* ḳazan çölmek *ḳalmiş* aḥtarılmaduḳ, *ne* çadır *ne* alcuḳ *ḳalmiş* ḳopmaduḳ, *ne* davar *ḳalmiş* örkmedük. (M84)

18. yüzyıl, yäuz gemi, eyu yaglanmiş (V67) ve araya yüklemin girdiği: saña söz *var* daha söyleyecek (C667).

Bazı Türkçe yapılı tamlamalar Türkçe karşılıkları ile birlikte verilmiştir:

17. yüzyıl, münevver ołan Medine (M152) >> Medîne-i Münevvere.

18. yüzyıl, aḳar su (Vg377) >> ma-i cari.
aʿazam vezir (Vg215) >> veziri aʿazam.
evail zemande (Vg216) >> zemanı evailde.
hümayun bab (Vg215) >> babi hümayun.
Türki zeban *veya* lisan (Vg215) >> zebanı Türki.

19. yüzyıl, bir ʿaẓim şeher (D108) >> bir şeheri ʿaẓim.
merhūm peder (R173) >> peder-i merhūm-um.

Taranan metinlerde geçen sıfat tamlamalarının günümüzdeki kullanımlarla paralellik gösterdiği daha önce belirtilmişti. *Davids* gramerinin girişinde Arap harfli olarak geçen ve padişaha hitaben yazılan şu örnek umumi bir kullanım olmayıp Klasik Osmanlı Türkçesi dilini yansıtması bakımından diğer örneklerden ayrılmaktadır:

[309] **DER** 1999 *gereñ* (V): Acı, tuzlu su. **ADA** 174'te grubun anlamı “acqua salmastra” yani "acı su olarak" verilmektedir.

19. yüzyıl,

şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān (D.grş.a).

Farklı yüzyıllardaki dikkate değer noktalar haricinde bugün kullandığımız sıfat tamlamaları ile taradığımız metinlerde geçen örnekler paralellik göstermektedir. Sıfat tamlamalarında dikkati çeken hem isim hem de sıfat tamlaması olarak gösterilen bazı ikili kullanımların varlığıdır. İkili kullanımların sayıca az olması bir yanlışlığı da akla getirmekle birlikte o dönem için bunların farklı kullanımlara da işaret edebileceği dikkatlerden kaçmamalıdır.

1.2.1. XVI. Yüzyıl

1.2.1.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması

acchattrán [ak katran] (A128,I 297a)
accích rénch [renk] (A126,I 98a)
ach neftt [ak neft] (A128,I 201b)
aggiàp nesté [acap,*acayip *nesne] (A126,I 180b)
aggiápp [acap,*acayip] adǽm (A126,I 180b)
alaggiá charghá [alaca karga] (A129,I 223a), (A129,I 147b), (A129,I 143b)
altunlĵ atlás (A134,I 234a)
assilaggiách [asılacak] adám (A133,I 166b)
bachér tenecchié [bakır teneke] (A246,I 78b)
baichúsc [baykuş][310] (A139,I 97b), (A139,I 97b)
battál adam (A139,I 149b)
beci [?beş] bin (A265,II 127b)

[310] **GÜL** 123 *bay*: Güçlü, zengin, kutsal.

beci [?beş] bin flori (A265,II 127b)

benéch chatifé[311] [benek *kadife] (A195,I 302)

bilúr adám (A146,I 11b)

bir acciá [akça] (A143,I 10b)

bir aiagh [ayağ] (A134,I 78b), (A175,I 23a), (A232,I 17b)

bir at (A130,II 200a)

bir balá [*bela] (A140,I 12b)

bir buch [bü$_{yü}$k] evv (B71)

bir cechi [çeki] (A151,I 214b)

bir cháccj [kaç] (A143,I 9a), (A143,I 210a)

bir chamlá[312] [hamla] (A143,I 116b), (A143,II 10a), (A143,III 55b), (A143,I 221a)

bir chímpse [*kimse] (A143,I 230b)

bir dahé (A143,I 67b)

bir echsích [eksik] (A156,I 22a)

bir es [*az] (A143,I 116b), (A143,I 230b)

bir et (A143,I 13a)

bir ghiun [gün] (A253,I 25b), (A236,I 25b)

bir iaús chatta [bir yavuz hata(r)] (A181,I 16b), (A181,I 214b)

bir lachtá [*lahza] (A143,I 221a), (A143,I 116b)

bir manghúr [mangur] (A209,II 304a)

bir mastlaát [masla$_h$at] (A209,I 27a)

bir nesteggích [*nesnecik] (A135,I 249a)

bir nur (A219,I 23b)

bir oghur [oğur] (A220,I 169a), (A220,I 65b)

bir pará[313] [_*parça] (A148,II 269b) (A143,I 20b), (A143,I 22a), (A190,I 22a), (A223,I 20b)

bir saghanách [sağanak] (A228,I 240b)

bir sceremét [şeremet][314] ighít [yiğit] (A241,II 8a)

bir tapangià [tapanca][315] (A143,I 24a)

---

[311] benekli kadife.
[312] **ADA** 142 kısa bir süre.
[313] biraz.
[314] **ADA** 241 çalışkan.

bir uesné [vezne][316] (A255,I 214b)

bos boghá [boz boğa][317] (A145,I 293b)

bosdagano [boz doğan][318] (A145,I 70a)

bu adam (A173,I 25b), (A181,I 313a)

bu aralic [aralık] (A131,I 167b)

bu atlas (A191,II 290a)

bu att (A133,I 21b), (A173,I 21b)

bu attlar (A133,I 20a), (A201,I 20a)

bu aurat (A134,I 21b)

bu bicciagh [bıçağ] (A142,II 125a)

bu chardàl [hardal] (A180,I 150b)

bu chaúr [bu gavur] (A196,I 20b)

bu chitáp [kitap] (A251,II 271b)

bu ciochá [çoha] (A153,I 21a)

bu dugna [düña][319] (A129,I 9b)

bu ghieggié [gece] (A172,I 16a)

bu ghiun [bugün] (A145,I 23b), (A145,I 23b), (A145-146,I 24b), (A167,II 9b), (A126,II 7a), (A145,I 17a), (A146,I 159b), (A255,II 9a), (B141)

bu il [yıl] (A232,I 91b)

bu jacchen [yakın] (A256,I 21a)

bu jattmísc ottlúch [yatmiş otluk] (A222,I 18b)

bu mastlaát [masla$_h$at] (A143,II 236b), (A135,II 280a), (A194,I 16b)

bu memleket (B69)

bu nesté [*nesne] (A132,II 141a), (A211,II 265b), (A156,I 12b), (A176,I 124b), (A217,I 250a), (A243,II 135b)

bu vécci [veç$_h$] (A255,I 165a)

buch [bü$_{yü}$k] evv (B71)

budracchlĵ [budrakli] dibá[320] ((A146,I 288a)

---

[315] **TUL** 1698 sille.
[316] **TUL** 1846 terazu.
[317] **ADA** 145 ardıç kuşu.
[318] **ADA** 145 topuz.
[319] **DER** 1631 *dünña*: (Gaziantep ağzı) dünya.
[320] **ADA** 146 kıvrımlı ipekli kumaş.

buiána [bu yana] (A146,I 115a)

buttún ghieggié [bütün gece] (A172,II 10b)

capugtsibegler [kapucı begler] (B39)

cenghielĵ dughmé [çengel$_l$i düğme] (A151,I 143b)

cháir chiscí [gayr kişi] (A172,I 68a)

chair ficchir [gayr fikir] (A170,I 12a)

cháir hier [gayr h/yer] (A172,I 60b), (A172,I 56b), (A172,I 111b), (A172,I 68b)

chaír jsc [hayr iş] (A164,I 23b)

cháir uàcht [gayr vakit] (A172,I 67a)

cháir vécci [gayr veç$_h$] (A255,I 190a)

chalabá [kalaba] adém (A191,I 189b)

chalabá [kalaba] att (A191,I 189b)

chaluátt jer [halvat yer] (A179,II 10a), (A152,II 10a)

changhí ier [hangi yer] (A180,II 8a)

chaplí baghá [kaplı bağa][321] (A193,I 289b)

char agháccj[322] [d.kara ağaç] (A194,I 201b)

chará chabár [habar] (A254,II 8b), (A178,II 7a)

chará chiár scaimbá [kara hıyar şamba] (A194,I 93a)

chará gianauár [canavar] (A194,I 220a)

chará jel [yel] (A194,I 296a)

chará pelít (A194,I 95b)

charà seghér [sığır] (A194, I 83b)

chará tarlá (A168,II 6a)

chará taúch [ta$_v$uk] (A168,II 6a)

charabattách [karabatak] (A194, I 183a)

charaggiá ghieìch [karaca geyik] (A194,I 92b)

chatifé [kadife] sadé[323] (A195,I 302)

chattí cioch [katı çok] (A153,I 73a)

chattí eí [katı eyi] (A195,I 203b)

---

[321] **GÜL** 101 *bağa:* Kaplu baka > kaplumbağa.
[322] **ADA** 194 it. *olmo*, ing. *elm tree "*karaağaç".
[323] Sıfat ve isim unsuru yer değiştirmiştir.

chattí erchién [katı erken] (A167,I 292b), (A195,II 5a)

chattí ghiúcci [katı güç] (A176,I 124b)

chattí murdar [katı murdar] (A214,I 13a)

chauoghasís basc [kavgasız baş] (A138,I 25a)

chel elléch [kıl elek] (A199,I 84a)

cher bos [kır boz] (A199,I 173b), (A199,I 173b)

ches [kız] oghlán (A200,I 125a), (A200,I 303a)

cheschardásc [kızkardaş] (A200,I 251b)

chesél jacchútt [kızıl yakut] (A257,I 242a)

chiimattlĵ tasc [kıymatli taş] (A200,I 216b)

choggiá hiemiscí [koca yemiş] (A202,I 104a)

churt chullá[324] [kurt kula] (A205,I 126b)

chusî [kuzı] derisi (A206,I 212b)

cioch [çok] faidá (A229,I 27a)

cioch chierétt [keret] (A153,I 270a)

cióch chisciler [kişiler] (A181,I 27a)

cioch xaman [zaman] (A141,I 73b), (A153,III 55a), (A153,I 73b), (A153,I 176b)

ciuilé ghiusel [şüyle güzel] (A217,I 250a)

dahé birissi [dahe birisi] (A155,I 67b), (A143,I 67b)

dattlĵ joghúrt [datli yoğurt] (A263,I 171b)

demír cher[325] [kır] (A157,I 173b), (A157,I 22lb)

demìr darách[326] [tarak] (A155,I 92b)

discí [dişi] domús (A159,I 299a)

discí choín [dişi koyın] (A159,I 212a)

dughieggéch [düğecek] adém (A162,I 215a)

dun ghieggé [dün gece] (A162,III 156a), (A163,I 159a)

dun sabá [dün sabah] (A162,III 156a), (A163,I 159a)

echlí [ehlî] adám (A165,I 13b), (A165,I 253b)

echscí joghúrt [ekşi yoğurt] (A165,I 171b)

---

[324] **ADA** 205 sarıya çalan kahverengi (at donu); **LEX** 1482 kırmızıya çalan kahve ve gri at.
[325] kır at.
[326] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVI. Yüzyıl: *demír daraghí [darağı]* *(A155,I 214a)*

echscí surát [surat] (A165,I 18b)

eí [eyi] adám (A169,I 112a)

eí chocchí [kokı] (A202,I 200b)

eí cioruá [çorva,*çorba] (A168,II 6a)

eí emdam [*endam] (A166,I 13a)

eí ius [yüz] (A168,I 18b)

eí meil [meyil] (A212,I 113b)

eí tacchél [tahıl] (A168,II 6a)

eí uafír [vafir] (A254,I 14a)

em arttích [*en artık] (A167,I 61a), (A167,I 219a)

em jegh [en yeğ] (A260,I 123a), (A167,I 219a), (A167,I 123a), (A167,I 61a)

enlí ciochá [çoha] (A153,I 207b)

ensís ciochá (A167,I 208a)

er [$_h$er] bir (A182,I 201a), (A182,I 23b), (A182,I 97b)

er [$_h$er] daím (A182,I 246a)

er [$_h$er] dém (A182,I 246a)

er [$_h$er] taraf (A183,I 111b), (A183,II 10a), (A218,II 10a)

er adám (A167,I 181a), (A167,I 307b)

er chim [$_h$er kim] (A128,I 25a), (A129,I 9b), (A182,I 230b), (A182,I 25a), (A136,I 25a), (A182,I 25a), (A182,I 97b)

er chisci [$_h$er kişi] (A182,III 11a), (A212,I 22b)

er hier [$_h$er yer] (A183,I 165b), (A183,I 60b)

er nesté [$_h$er *nesne] (A146,I 21b), (A165,I 17a)

er uácht [$_h$er vakt] (A183,I 201a), (A183,I 201a), (A183,I 246a)

ertté sabá [saba$_h$] (A167,I 118b)

eschí duscimán [eski düşman] (A161,I 26b)

euliá chiscí [evliya kişi] (A168,I 272a)

ez hier [*az h/yer] (A169,I 116b)

gem chull [*kem kul] (A189,I 20b)

ghieccén xamán [geçen zaman] (A172,I 213a)

ghieleggéch xamâ [gelecek zama$_n$] (A172,I 213b)

ghióch jacchútt [gök yakut] (A175,I 316a)

giocherlí tasc [cöherli, *cevherli taş] (A149,I 216b)

hanghe gug [hange güg, *gök] (B141)

hangi daraf (B71)

hergun (B141); er ghiun [$_{h}$er gün] (A164,II 9b)

Hŭnker othmă lar [*Osmanlar] (B38)

iaús chatta [ya$_{v}$uz hata(r)] (A181,I 16b), (A231,II 290a), (A205,I 214b)

iazigtsibegler [yazıcı begler] (B39)

ichi cechi [iki çeki] (A151,I 214b)

ichi uesné [iki vezne[327]] (A255,I 214b)

iediy l [yedi yıl] (B109), (B116)

ilch seftté [ilk sefte[328]] (A232, I 310a)

istedighín jer [istediğin yer] (A237,III 11b)

iugrúch [yügrük] at (A264,I 77b)

ius deghienéch [yüz değenek] (A156,I 22a)

jaghís chullá [yağız kula] (A256,I 126b)

jarár [yarar] adém (A126,I 112a), (A258,I 173b)

járun sabá [yarun saba$_{h}$] (A227,I 118b)

jassí ciochá [yassı çoha] (A153,I 207b)

jassilích jer [yassılık yer] (A259,I 269a)

jattmísc ottlúch [yatmış otluk] (A222,I 18b)

jaús chastalích [ya$_{v}$uz hastalık] (A151,II 9a)

jcchí chátt [iki kat] (A187,I 119a)

jccĭ chímpse [*hiç *kimse] (A201,I 195b)

jescíl [yeşil] ott (A222,I 122b), (A222,I 158b)

jescìl chiarsciambá[329] [karşamba] (A262,I 82b)

jlchiaxún [ilk yazın] (A188,I 226b)

jlerí xamán [ileri zaman] (A188,I 213a)

jnaneggéch [inanecek] adém (A188,I 21a)

jrí [iri] attlár (A189,I 154b)

jusel [güzel] dulbént (A178,I 11b)

---

[327] **TUL** 1846 terazu.
[328] **ADA** 232 kez, kere.
[329] **ADA** 262 hıyarşembe, Hint hıyarı.

khattí erchién [katı erken] (A172, II 5a)

macchúl [makul] adám (A209,1173b)

maghmún basár [mağmun bazar] (A139,I 185a)

muchasál chielám [muha$_s$sal kelam] (A197,I 163a), (A213,I 11a)

munmlĵ bes [*mumli bez] (A214,I 162a), (A214,I 207b)

muschí[330] [müski] tane (A215,I 286b)

ne chabár [habar] (A178,II 7a)

ne chosc [hoş] (A184,I 12b), (A217,I 213b)

ne vécc [veç$_h$] (A255,I 165a)

ne xachmat [zahmat] (A265,I 124b)

nime[331] choín [koyın] (A218,I 184b)

nycse [nice] gugthe [gügte] vle [ve] gyrde [yirde] (B141)

o uacht [vakt] (A219,I 67b), (A219,I 165a), (A219,I 67b), (A219,I 67b), (A219,I 67b), (A219,I 165a), (A219,I 61b) , (A219,I 67b), (A202,I 15b)

obir (A197,I 17b), (A162,I 159a), (A219,I 60b), (A219,I 115a)

ol chisci [kişi] (A216,I 27b), (A174,I 24a)

ol eu [ev] (A159,I 27b)

ol hier [h/yer] (A220,I 116b)

ol mastlachatt (A237,III 11b)

ol oghlan (A134,I 16b)

on chierét [keret] (A198,II 9b)

on ghiun [gün] (A241,I 22b)

ortá at[332] (A133,I 88b), (A221,I 184b)

otté ghiún [öte gün] (A259,I 198a), (A223,I 60b)

otté ius [öte yüz] (A223,I 17b), (A223,I 17b), (A223,I 115a)

otteacchá [öte yaka] (A223,I 115a)

ottean [öte yan] (A223,I 12a), (A223,I 12a), (A223,I 115a)

percé cioccha [perçe$_m$ çoha] (A224,I 98a)

---

[330] **ADA** 215 misk renkli.

[331] **TUL** 1391 *nim*: Nısf; **ADA** 218 *nime*: Yarım.

[332] "Orta" hem isim hem de sıfat olarak kullanılabilmektedir. *Argenti* tamlamaya it. *chauallo di tagla ~ cavallo di taglia* "orta büyüklükteki at" anlamını verir. Benzer bir örnek için ise bkz. **MEY** 149 orta elçi, fr. *ministre plenipotentiaire* "büyükelçiden önceki makam".

piscimisc jpéch [pişmiş ipek] (A189,I 246a)

saccimá rench [saçma renk] (A228,I 260a)

ságh col [sağ kol] (A202,I 85a)

sagh el (A165,I 178a), (A228,I 180a), (B71)

sahi sultan Zmail [Şah Sultan İsmail] (B111,112)

sahitsultan suleiman [Şahi Sultan Süleyman] (B38)

salchún chiupé [salkun, *salkum küpe] (A230,I 215b)

sarì chattrán [katran] (A230,I 297a)

sarì jacchútt [yakut] (A230,I 293b)

scér jsc [şer iş] (A164,I 23b)

sceremét ighít [şeremet yiğit] (A241,II 8a)

sciaír adǽm [şair adam] (A239,I 272a)

sciu aighir [şu ayğır] (A134,I 26a)

sciu at [şu at] (A133,I 17b), (A133,I 15a)

sciu dagh [şu dağ] (A223,I 17b)

seKél xamán [sehel zaman] (A172,I 27a)

siurisinnéch [sivrisinek] (A235,I 316b)

sol col [kol] (A202,I 85a)

sol el (A165,I 178a)

son chierétt [keret] (A198,I 312b)

son ferdásc [ferdaş][333] (A170,I 312b)

songh piscimanlúch [soñ pişmanluk] (A169,II 5b)

su ghierén[334] [geren] (A174,I 64a)

Sultan Scelim [Selim] (B18)

sultan Zmail [¡Zmail, *İsmail] (B111,112)

sumucchlí buggiách [sümükli bucak, *böcek] (A238,I 97b)

topplí jghné [iğne] (A248,I 272a)

varaggiách jer [varacak yer] (A186,I 18a)

vcci basc [üç baş] (A132,I 289b)

---

[333] **ADA** 170 söz, özdeyiş.

[334] **DER** 1999 *gereñ* (V): Acı, tuzlu su. **ADA** 174'te grubun anlamı “acqua salmastra” yani "acı su olarak" verilmektedir. Anlaşılıyor ki grupta unsurlar yer değiştirmiş.

vccl aiagh [*üç ayağ] (A134,I 78b)
vghié [üge] aná (A252,I 182a)
vghié babá (A252,I 210b)
vghié ches [kız] (A252,I 130b)
vghié oghl [oğ$_{u}$l] (A252,I 130b)
vsách [uzak] sefér (A251,I 176b)
vslĵ chiscí [usli kişi] (A251,I 24b)
vsúm schiemlĵ [uzun ¡skemli] (A236,I 211a)
vsúm soff [uzun sof] (A236,I 312a)
vsún dicchién [uzun diken] (A251,I 92b)
xiadǽ [ziyade] dost (A161,I 69a)
xiadǽ chadimĵ [kadimi] (A191,I 70a)
xiadǽ echscí [ekşi] (A165,I 66b)
xiadǽ iuchsech [yüksek] (A264,I 68a)
xiadǽ pinttí [pinti] (A225,I 74b)
yenitseri [yeniseri, *yeniçeri] (B indeks)

1.2.1.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması

16. yüzyıl metinlerindeki sıfat tamlamalarında sıfatın iki unsurdan oluştuğu durumlarda; sıfat, çoğunlukla sıfat tamlasından oluşmaktadır.

1.2.1.2.1. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

jstedighún mastlachát [istediğün maslahat] (A209,115a)

1.2.1.2.2. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

chará jurechlĵ adǽm [kara yürekli adam] (A194,I 234b)
ne chosc [hoş] adám (A184,I 12b)
o bir ghiun [gün] (A162,I 159a), (A219,I 60b)

o bir ius [yüz] (A197,I 17b), (A219,I 115a)
on icchi turlĵ et [on iki türlü et] (A168,I 18b)
on ucci bin acciá [on üç bin akça] (A128,II 24b)

1.2.1.2.3. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Allactán [*Allah'tan] chaír [*gayrı] chimpse [*kimse] (A130,I 27a)
bunúm ghibí isc [bunun gibi iş] (A174,III 11a)

1.2.1.2.4. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması

on ikiyl [on iki yıl] (B109), (B109), (B117), (B120)
on ucci bin [on üç bin] (A128,II 24b)
onbeci ghiún [on beş gün] (A218,I 24a)

1.2.1.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

on ucci bin acciá uereggéch chiscí [on üç bin akça verecek kişi] (A128,II 24b)

1.2.1.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler

Alttún Top[335] (A130,I 313b)
Chesél Almá[336] [Kızıl Elma] (A200,I 187a); Kusulalma [Kızılelma] (B115), (B109), (B114)

1.2.1.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar

ach saccilí [ak saçlı] (A128,I 91a)
agherbascilí[337] [ağırbaşlı] (A127,I 73a)

---

[335] **ADA** 130 Macaristan.
[336] Milano

bir ghioslĵ [gözli] (A176,I 188b)

bir turlí (A250,I 62a), (A250,I 67b), (A250,I 67b), (A250,I 161b), (A143,I 247a)

chará jurechlĵ [kara yürekli] (A194,I 234b)

chatti ghierecchlí [katı gerekli] (A173,I 25b)

cher bos pullĵ [kır boz pulli] (A199,I 173b)

ciacchér ghioslĵ [çakır gözli] (A150,I 181a)

cioch agherbascilí[338] [çok ağırbaşlı] (A127,I 73a)

duchaanĵ altunlĵ [duhani altunli] (A130,I 67b)

scip [şip] altunlĵ (A241,I 87a)

xiadæ edepplĵ [ziyade edepli] (A164,I 202b)

1.2.2. XVII. Yüzyıl

1.2.2.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması

ac [aḳ] su (Mg230)

achmack khonuckh [aḫmak konuk] (Mg210

aepsus jar [ayıpsuz yar] (Mg196)

aġaç ḳab (M154)

aḫır vilāyetler (S108a)

akharsu [akarsu] (Mg285), (Mg245)

aktschiger [akciger] (Mg285), (Mg269)

ala baluk (Mg279), (Mg285)

ala scheher [<aʿlā şeher] (Mg229)

alcuḳ ... ḳopmaduḳ (M84)

altikat (Mg275), (Mg90)

altı aḳçá (M176)

altı ay (S142a)

---

[337] **ADA** 127 *ağırbaşlı*: Hileci, kurnaz; **TUL** 254 *ağırbaşlü*: Ağır hareketlü, vakarlü, ehl-i vakar, bâ-vakar, vakûr, sakîl; ayrıca bkz. *ağır götlü*: Geç, geç hareketlü, ağır hareketlü vs.

[338] **ADA** 127 *ağırbaşlı*: Hileci, kurnaz; **TUL** 254 *ağırbaşlü*: Ağır hareketlü, vakarlü, ehl-i vakar, bâ-vakar, vakûr, sakîl; ayrıca bkz. *ağır götlü*: Geç, geç hareketlü, ağır hareketlü vs.

altı yillü *veya* altı yillıḳ (M48), (M48)

altı yüz (S26a), (M42), (M43), (Mg274), (Mg286), (Mg89)

altun būt (S166a)

altun zincir (M154)

anamuz Ḥavvā (S113a)

aschikiare duschmen [aşikare düşmen] (Mg66), (Mg199)

asil biniad-um [*bünyadım] batan-um [*vatanım] il-um (Mg61)

aslā bir nesne (M126)

atga saukal [?akça *sakal] (Mg160)

atilan ock [ok] (Mg213), (Mg69)

ayruḳ er (S133a)

ʿázīm kitāb (M151), (M151), (M151)

ʿázīm kitābler (M151)

az zamān (S135a)

bahkire khis [kız] (Mg180)

baigus[339] [bayguş] (Mg260)

baḳacaḳ zeman (M119)

basch [baş] parmak (Mg266), (Mg290)

basch disch [baş diş] (Mg290)

baschkisus pedaurci [d.baskisus[340] d.pedavrai[341]] (Mg220)

baʿżı kerre (S135a)

ben fáḳīr (M168)

bengilaim mutbiru mugrim kul [bencileyin mütbir ü mücrim kul] (Mg57)

beri ~, berü yaḳa (S143a), (S144a), (Mg290), (Mg169), (Mg236), (Mg169), (M135)

beş ~, biş yüz (M48), (M42) ,(Mg89), (Mg271), (S25a)

beş gün (M175)

beschkath [beş kat] (Mg291), (Mg271), (Mg90)

bî-ḳıyās ādem (S165a)

biñ aḳça (S163a)

---

[339] **GÜL** 123 *baykuş*: Güçlü, zengin, kutsal kuş.
[340] baskısız, bkz. **STE**.
[341] bkz. **STE**.

biñ delü cān [d.biñ dîl ü cân] (M197a;210HN)

bin haram (Mg196)

bin juluckh [yuluk, *yıllık] (Mg208)

biñ kerre (S136a)

biñ kerre (S26a)

biñbelā (M130)

binkhat [bin kat] (Mg90)

bir ādem (M173), (M53)

bir agatsch [ağaç] (Mg220)

bir aḳça (M46)

bir alay (M153)

bir alay hárāmzāde (M153)

bir Allach [Allah] (Mg187)

bir altun būt (S166a)

bir ān (M128)

bir at (M164), (M167)

bir ay, ~ āy (Mg166), (Mg166), (Mg230), (M85)

bir bortsch [borç] (Mg201)

bir buña şebîh ḳıṣṣa (S155a)

bir çaḳşirlıḳ (M39)

bir cānib (S170a), (S166a)

bir çeyrek (M44), (M44)

bir çift (M160)

bir cüvān-i zîbā rūy-i[342] müşkîn būy, serv bālā, māh sîmā, şîrîn zebān, bārîk miyān (M197a;210HN)

bir cüz (M125)

bir cüzvî (M125)

bir cüzvice (M125)

bir dacha [daha] (Mg219)

bir daḫı, ~ dahi (M54), (Mg68)

[342] **HN** 412 *zîbā-rūy, müşgîn-būy*.

bir dāne (M53), (M53)

bir dārū[343] (S155a)

bir defʿá (M48)

bir degnek (M168)

bir dergāh (S142a)

bir deste (Mg283), (Mg291)

bir dihḳān embāri (M166)

bir dıraḫt sāyedār (S145a)

bir donlıḳ (M39)

bir duşmen (M162)

bir düzd-i tárrārü ʿáyyār (M197a;203HN)

bir er (M157), (M157)

bir eyüce (M168)

bir eyüce at (M147)

bir ez, ᵦiraz (M130), (M128), (M128), (Mg268)

bir gairi adeth [adet] (Mg194)

bir ġáyri *hlk.* ḳayrı (M54)

bir gez (M48)

bir gice (S166a)

bir giul [gül] (Mg66)

bir göñlek (S145a)

bir ġroş (M160), (M46), (M58)

bir ġroşlıḳ (M39)

bir gün (M162), (M188Mes), (M48), (Mg208), (S109a)

bir günlik (M39)

bir güzel ādem[344] (M146)

bir halal (Mg196)

bir ḫayme (S144a)

bir içüm (M154)

---

[343] f. ilaç.

[344] *Meninski*'nin notu: ādem güzel değil.

bir isdi[345] (Mg264), (Mg291)

bir jer, ~ yir (Mg162), (Mg282), (Mg291), (Mg210), (S139a)

bir ḳábzá (M53)

bir ḳaç, ~ ḳāç (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg291), (Mg291), (Mg229), (Mg291), (Mg228), (M159), (M162), (M48).

bir ḳaṭre (S152a)

bir keçe pāresi (M161)

bir kerre (Mg291), (M48), (S136a), (Mg274)

bir kes (M53)

bir kimesne, ~ kemisne, ~ khim se, ~ kimse (S142a), (Mg187), (M53), (S154a), (M167), (M53), (M53), (M54); birkimse (Mg99), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg270), (Mg291)

bir kişi (M53), (S143a)

bir kisvet-i zîbā ve ḫılʿát-i dîbā (M197a;202HN)

bir kitāb-i ʿázīm (M151), (M151)

bir ḳıl (M126), (M126), (M197a;210HN), (M54)

bir ḳılıc (M168), (M168)

bir ḳıtʿá (M53), (M53)

bir koçe [*kûçe] (M197a;208HN)

bir kötek (M168)

bir köy (S113a)

bir láhzá (M128)

bir loḳma (M153), (M167)

bir mekām (M197a;207HN)

bir mertebe (M129)

bir mertebede *veya* ol meretebede (M129)

bir miṣāl (S155a)

bir mıḳdār, ~ mıḳtār (S144a), (M125), (M166)

bir mussafir hane (Mg198)

bir nesne (M53), (M54), (M54), (M126), (M159), (M168), (M168).

bir noḳta (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9), (M9)

---

[345] lat. *paulo post*: Biraz sonra; ?birezden.

bir ock [ok] (Mg201)

bir ogur (Mg162), (Mg194); bir oġur (M132)

bir oḳ atümi (M35)

bir oḳa [*okka] (M58)

bir pādişāh (M53)

bir para, ~ pāre *hlk.* pāra (Mg291), (Mg264), (M53), (M53), (M58), (M125)

bir parage [parace, *parça] (Mg265), (Mg291)

bir rees (M53)

bir rūbāh-i hárīs (M197a;207HN)

bir rubʿ *hlk.* urub (M44)

bir şaḫṣ (S144a)

bir saman, ~ zamān, ~ zemān (Mg155), (Mg291), (S135a), (M128)

bir sāʿat (S110a)

bir sehel (M125), (M128), (M130)

bir şehvet-perest (S140a)

bir şey (M53), (M54)

bir sille (M168), (M168)

bir süls (M44)

bir suʾāl (S162a)

bir tabanca (M168), (M168)

bir tane (Mg180)

bir ṭarîḳ (S108a)

bir tepne[346] (M168), (M168)

bir terzi (M164)

bir tîre-maġāk[347] (S47a)

bir ṭorba (S167a)

bir tült (M44)

bir tümen[348] (S26a)

bir tuze (Mg213)

---

[346] **DER** 3885 *tepme*: tekme.
[347] **DEV** 1110 f. *tîre*: Bulanık, kara, karanlık; **DEV** 561 f. *magâk*: Çukur.
[348] *bir tümen*: On bin; *Seaman*, "on bin"e karşılık olarak "bir tümen"i kullanmaktadır.

bir ulu beg (S141a)

bir vacht, ~ vaḳt (Mg155), (Mg228), (Mg291), (S135a)

bir váḳīye[349] (M58)

bir váḳīye[350] şerāb (M58)

bir vech (M54)

bir yil (M174), (M174), (M174), (M174)

bir yumruḳ (M168)

bir zāhid (M197a;202HN)

bir ẓarf (S166a)

bir zāt (M54)

bir zebān (M84)

bir zen (M197a;208HN)

bir zerre (M126)

bir zhiplak [*çıplak] (Mg202)

bir ʿázīm kitāb (M151), (M151)

birez, bir az (M128), (M125)

birkat (Mg275), (Mg291), (Mg90)

bit jalangis ag [d.bir yalañız ac] (Mg202)

biukanna [bi$_y$ükana] (Mg232), (Mg291)

boile gutsch [böyle güç] nessne (Mg198)

bozat (Mg242)

bu adam, ~ ādem (S33a), (S158a)

bu affraeth [afret, *avret] (Mg73)

bu alem (Mg198), (Mg198)

bu an, ~ ān (S135a), (M128)

bu ara (S158a), (M126), (M128)

bu araciḳtá (M126)

bu araye *veya* bu yere (M84)

bu asıl (M54)

---

[349] **DEV** 1135 *vakıyye*: Okka, dört yüz dirhemlik tartı.
[350] **DEV** 1135 *vakıyye*: Okka, dört yüz dirhemlik tartı.

bu at (M167), (M167)

bū cānib (M162)

bu çeşmî ḫor (M188)

bu devā (S142a)

bu dost (M146)

bu duma [d.dunya][351], ~ dunia, ~ dünyā (Mg198), (Mg198), (S160a)

bu dünyādaki ʿömr (S160a)

bu er (Mg73)

bu esnā (S135a), (M6), (M128)

bu ev (M164)

bu faḳīr (M146)

bu getürdüġüñ nesneler (S161a)

bu gice (M127)

bu gün (M84), (M127), (M146), (M174), (Mg154), (Mg179), (Mg200), (Mg200), (Mg248), (Mg292), (S135a)

bu gün varacaġumüz köy (M84)

bu haiban [*hayvan] (Mg73)

bu ḫāl (M197a;203HN), (M197a;206,207HN)

bu icki [iki] hamf [d.harf] (Mg214)

bu iki (S154a)

bu ill (Mg61)

bu ḳálʿá (M164)

bu Kaʿbe (S147a), (S147a)

bu kitāb (M195), (S141a)

bu ḳıssa (S171a)

bu máḳule (M54)

bu şehr (M163), (M164)

bu şekl (M54)

bu söz (S173a)

bu sözler (S170a)

bu şu (S158a), (S158a)

---

[351] bkz. **STE**.

bu sūret (M197a;207HN)

bu taráf (M126)

bu üç oġul (S154a)

bu vā ḳıʿa (S161a)

bu vilāyet (M133)

bu yer (S106a), (S158a), (M126), (M127)

bu zemān (M134), (M134)

bu ʿābid (S162a)

bu ʿālemler (S162a)

bujang [bu yañ] (Mg252), (Mg292)

bujuc [büyük] imbrahor (Mg292)

bulanuc [bulanuk] su (Mg230), (Mg292)

bulunur nesne (S104a)

buthun [bütün] ay (Mg255), (Mg293)

bzit/scheriath [şeriat] khestigi parmakh (Mg211)

caratschiger [karaciğer] (Mg248), (Mg293)

cemi habassetler (Mg184)

çoḳ ādem (M164)

çoḳ büyük (M32)

çoḳ ḳat (M48)

çoḳ kerre (M48), (M129), (S135a)

çoḳ nesne (S155a)

çoḳ saʿy (S166a)

çoḳ zamān (S46a), (M128)

curi usum [kurı üzüm] (Mg283), (Mg295)

dagan burun[352] [*doğan burun] (Mg259), (Mg296)

daha çoḳ (M157)

daḫı büyük, *hlk.* daha büyük (M32)

daḫı çoḳ *hlk.* daha (M125)

davar ... örkmedük (M84)

---

[352] lat.*nasus aquilinus*: Doğan burun.

demır ḳapu, ḳapi (M154)

dipkaia [dip kaya] (Mg272), (Mg298)

dişi arslan (M22)

docus gelebi [dokuz celebi] (Mg202)

doḳuz yüz (M42), (Mg89), (Mg260), (Mg298), (S26a)

dort bin (Mg89)

dört ḳádáh (M58)

dört ḳat (M48), (Mg90), (Mg270), (Mg299)

dört kerre (S136a)

dört top (M164)

dört yüz (M42), (Mg89), (Mg270), (Mg299), (S25a)

dört yüzinci (S29a)

dü táráf (M43)

dükeli ḫalḳ (S142a)

dul abret *veya* dal avrat (Mg281), (Mg299); dal [*dul] avrat (Mg296)

dul adem, ~ adam (Mg281), (Mg299)

dün gice (M127)

dürlü zînet (M197a;209HN)

Effendi Tangri (Mg181)

egri agus [ağuz] (Mg300), (Mg262)

elli biñ (S26a)

er ḳárındaş (M22)

er oğlan (M22)

erkek ādem (S161a)

erkek arslan (M22)

eschki [d.eski] dost (Mg191)

eschki duschmen [d.eski düşmen] (Mg191)

eschki haman [d.eski d.hamam] (Mg191)

eschkri bambuck [d.eski bambuk] (Mg211)

eski dost (M78)

evfen khangik [even<iven kancik] (Mg197)

ey [ey$_i$] dillek (Mg185)

ey khilitsch [kılıç] (Mg197)

ey tachil [tahıl] (Mg203)

eyü ādemler (M27)

eyü ʿameller (S109a), (S148a)

falān ḫatunlar (S145a)

fülān Büdün dîvāni (M147)

fülān yer (M175), (M175), (M175)

gaietkem [gayet kem] (Mg265), (Mg302)

gaietyeg [gayet yeğ] (Mg302)

gairi adeth [adet] (Mg194)

gairi tangriler (Mg181)

gairi vacht [vakt] (Mg302); gairvacht [gayr vakt] (Mg228); kairvacht [vaht] (Mg155)

gairikerre (Mg229), (Mg274), (Mg302)

gajet assasuk [gayet *azıcık] (Mg163)

gajet siade [gayet ziyade] (Mg266)

gajetjeg [gayet yeğ] (Mg262)

gara tauk (Mg279), (Mg303)

gasu auureth [cazu avret] (Mg272), (Mg303)

ġayri yer (M126), (S134a), (S134a), (Mg154), (Mg229), (Mg302), (Mg302); gairi jer (Mg228); kairijer-de [kayri yer-de] (Mg153)

ġáyri yüz-den (M167)

ġayrı zamān (S135a)

geçen yil; *hlk.* buldür (M127), (M174)

geçen zemān (M128)

geçmiş zamān (S49a)

gelecek zamān (S49a)

geni scheher [*yeni şeher] (Mg236), (Mg303)

gertschek [gerçek] dogri (Mg170)

gesem dilkhi [*gezen dilki] (Mg220)

gisli dost (Mg66), (Mg199)

giusel hanna [güzel d.hava] (Mg276), (Mg274), (Mg305), (Mg305)

görecek yer (S107a)

guirukli schadi [guyruklı şadi[353]] (Mg235), (Mg305)

gümiş ḳaşiḳ, ḳaşük (M154)

gumişlü ḳaşiḳ (M154)

ġunçe lebler (M157)

gusel gun (Mg236)

gutsch [güç] nessne (Mg198)

gutschak [guçak, *küçük][354] parmak (Mg257)

güzel ādem[355] (M146), (M149), (M149), (M149)

güzel altünler (M164)

güzel er (M.ön), (M.ön)

güzel háyvān (M22)

güzel yüz (M148)

güzel ʿávret (M22), (M27)

hak Ruchi Kudduss [*Ruh-ı Kudüs] (Mg184)

hangi taraff (Mg154), (Mg271), (Mg306)

ḫayli yol (M175)

hemān bir gün (M162)

heman oyle (M132)

hemān şimdı (M127)

her aġlama (M80)

her alimler (Mg219)

her ān *çi/ki* (M55), (M55)

her bir (M54), (S154a), (Mg217), (M197a;207HN), (M197a;209HN)

her gice, ~ gege [gece] (M197a;209HN), (Mg197)

her gün (M127), (Mg179), (Mg212), (Mg241), (Mg307), (S135a)

her hálḳá (M197a;210HN)

her iki (S145a)

her jasch [yaş] (Mg194)

---

[353] **GOL** 120 *şadi*: it. gatto maimone "kedi maymunu, şebek".

[354] Aynı tamlama için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVII. Yüzyıl: *gutschak [guçak, *küçük] parmagi (Mg241), (Mg306)*; lat. *minimus*: Küçük.

[355] *Meninski'nin notu*: ādem güzel değil.

her jer [yer] (Mg213), (Mg282)

her ḳaçan (M117)

her ḳanda, ~ handa (M126), (S134a), (Mg153), (Mg280), (Mg307)

her ḳanġı, ~ ḳanḳı (M54), (M55), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (M161)

her kim, herckhi$_{m}$ (M54), (M54), (M117), (M161), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S38a), (S39a), (Mg218)

her kimesne (M54)

her kişi (M54), (Mg193), (Mg200), (Mg208)

her küdām (M55)

her ne (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (S39a), (M54), (M54), (M54), (M54), (M54), (M117), (M126), (M161), (Mg64)

her nere (M126), (S134a), (Mg202)

her nesne, ~ neste, ~ nesavu [d.nesne], [h]ernesne (Mg179), (Mg180), (Mg188), (Mg189), (Mg197), (Mg207), (Mg208), (S149a), (Mg218)

her şey (M164)

her taraff (Mg280), (Mg282), (Mg307)

her vacht [vakt] (Mg183); heruuacht [her vaht] (Mg272), (Mg274), (Mg307)

her yekî *veya* yegî (M55)

her yer (M126), (S134a), (Mg153), (Mg280), (Mg307)

her yıl (S135a)

her zemān, ~ saman (M127), (Mg155), (Mg274), (Mg307)

herbetsch [*her veçh] (Mg185)

herdaim (Mg194)

hergāh (S113a)

hiç, hıç, hîç bir (M54), (M54), (M54), (M126), (M129), (S135a), (S154a), (S161a)

hıç, hîç, hitsch [hiç] nesne, neste (M126), (S150a), (Mg198)

hosch [hoş] armaganlar (Mg62)

ʿızzetlu dost (M135)

ialagnus tasch [yalañuz taş] (Mg203)

ialan [yalan] maslahat (Mg194)

iaramas khaptkhat schackh [yaramaz d.kapkaçak] (Mg196)

iarar ath [yarar at] (Mg208)

iatanaslan [yatan aslan] (Mg220)

icki hamf [iki d.harf] (Mg214)

iedi [yedi] yus (Mg89)

iedikhat [yedi kat] (Mg90); jedikrat [d.yedi kat] (Mg274), (Mg310)

iessilbas [yessil bas][356] (Mg282), (Mg310)

igermi [*yirmi] bin (Mg89), (Mg281), (Mg311)

ikhi [iki] el (Mg191)

ikhi [iki] sanat (Mg210)

ikhi ajag [iki ayag] (Mg216)

ikhi basch*dan* [iki baş*dan*] (Mg219)

iki ay (M175)

iki biñ (S26a), (M42); icki [iki] bin (Mg89)

iki biñinci (S29a), (M45)

iki endāze (M176), (M176)

iki esre (M9), (M10), (M12), (M12), (M12), (M12)

iki gendülerce (M133)

iki gihan [cihan] (Mg214)

iki ġroşlıḳ (M39)

iki gün (M48), (M133)

iki günlik (M175)

iki hábbe (M176)

iki ḫásm-i tîz cenk (M197a;207HN)

iki incu (M135)

iki kádáh (M153)

iki kāfir (M188Mes)

iki ḳaftanlıḳ (M39)

iki ḳat (M48); ikikat (Mg242); ikikrat, ickikhat [iki kat] (Mg90), (Mg311)

iki kerre (Mg232), (S136a); ikikerre, ~herre (Mg157), (Mg311); ikhi kheret [iki keret] (Mg207)

iki náḫcîr (M197a;206HN)

iki nokta (M9), (M9), (M9), (M9), (M10)

---

[356] lat. *ita Tartari cognominantur a Turcis*: Türkler tarafından Moğollara verilen ad, yeşil baş.

iki oḳa [*okka] (M58)

iki sāʿátlik (M39), (M175)

iki táráf (M48)

iki üstün (M9), (M10), (M12), (M12), (M12), (M12)

iki ütrü; ~ ütürü; ~ ötürü (M9), (M10), (M12), (M12), (M12), (M12)

iki yıl, ~ yil (S151a), (M174), (M174), (M174)

iki yüz (S25a), (Mg89), (Mg242), (Mg311), (M42), (M43); ikhi inss [iki d.yuss][357] (Mg217)

iki yuzinci (M45), (Mg90), (Mg242), (S29a)

iki ʿālem (S152a)

iki ʿávret (M157)

ikinci bāb (M45)

ikinci gün (M174)

ikinci sāʿát (M174)

ikişer aḳça (M46)

ikişer ġroş (M46)

ikişer yüz (M46)

illeru haman [*zaman] (Mg155), (Mg261), (Mg271), (Mg311)

işbu dārende-i hurūf (M147)

işbu şîşe (S157a)

işidilmedük bir zebān (M84)

iskhengelemisch[358] [işkencelemiş] Pontio Pilato[359] (Mg180)

ius [yüz] bin (Mg89)

ius [yüz] tassa (Mg201)

iuskhat [yüz kat] (Mg90), (Mg313)

iuvvar lauan tasch [d.yuvarlanan taş] (Mg206)

jaben [yaben] adem (Mg275), (Mg308)

jakin hissin [yakın *hısım] (Mg269), (Mg308)

jalan schahaid [yalan şahaid] (Mg182)

jalangis ag [yalañız ac] (Mg202)

---

[357] yüz, **STE**.
[358] **Vg** 447 fr.*courmenter*: İşkence, cefa etmek, işkencelemek.
[359] Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine karar veren hakimlerden biri.

japrach ludustani[360] [?yapraklu dustani] (Mg232)

jaramas [yaramaz] demir (Mg197)

jarun gege [yarun gece] (Mg256)

jarun occha [yarum okka] (Mg274), (Mg309)

jarun sabach [yarun sabah] (Mg255), (Mg308)

jarunki [yarunki] tauk (Mg65)

jeschilan [yeşilan[361]] keter[362] (Mg253), (Mg310)

joksus [yoksuz] adem (Mg264)

jusbiningi [yüzbininci] (Mg90)

ḳaç günlik (M175)

ḳaç kişi (M159)

ḳaç mîl, mil (M175), (M175)

ḳaç sāʿátlıḳ (M175)

ḳaç zamān (S135a)

ḳāç, ḳaç kerre (M128), (M129), (S135a); katschkerre [kaç kerre] (Mg157), (Mg271), (Mg315)

ḳanġı bir (M53), (M53)

ḳanġı kitāb (M53), (M53)

ḳanġı sāʿát (M174)

kara tauschan [tavşan] (Mg239), (Mg314)

karabatak (Mg257)

karatauk [karata$_v$uk] (Mg257), (Mg302), (Mg308), (Mg314)

karatschiger [karaçiğer] (Mg250), (Mg314)

ḳatı şîrîn (S47a)

katti giusel (Mg163)

katti jaramas [yaramaz] (Mg163), (Mg265), (Mg315)

katti kem (Mg265), (Mg315); khatti [katı] kem (Mg163)

kattitschok [katı çok] (Mg160), (Mg266),(Mg315)

ḳazan çölmek ... aḥtarılmaduḳ (M84)

keskin ḳılıc (M139)

---

[360] lat. *betula planta*, "kayın ağacı". ?*yapraklu dustani* ya da ?*yaprak ludustani*.
[361] **TAR** 243 *yeşilten*: İri ve büyük kertenkele (buradaki mana "yeşil" olmalıdır).
[362] **GÜL** 499 *keter*: Orta Türkçede kertenkelenin genel adı.

Kezilbassi (Mg272), Kezil bassa [*Kızılbaş][363] (Mg315)

khara [kara] tarla (Mg203)

khatti ei [katı eyi] (Mg163)

khatti kotti [katı köti] (Mg163)

kholai hitsch neste [kolay hiç d.nesne] (Mg198)

ḳırḳ biñ (S26a)

ḳız ḳárındaş (M22)

ḳız oġlan (M22), (Mg245), (Mg282), (Mg316)

ḳızıl yāḳūt (S145a)

koga eschek [koca eşek] (Mg65)

korkak pasirgian (Mg205), (Mg65)

ḳurılmış yay (S148a)

kutlu giun [gün] (Mg196)

küzel at (M27)

māmūn [*meʾmūn] ḳullar (S139a)

mezbūr sipāhî (M156)

mudara dostluckh [dostluk]: gertscheckluk [gerçeklük] (Mg210)

müft, mufft, muff sirke, surckhe, girke (M157), (Mg84), (Mg213)

müheyyā kenîzek (M197a;209HN)

muhkem záḫm (M197a;207HN)

munassip joldasch [yoldaş] (Mg208)

ne ādem (M53)

ne ara (M127)

ne asıl *veya* nāsıl (M53), (M54)

ne cins (M53)

ne dîn (S161a)

ne gūne (M53)

ne güzel (M53), (M129), (M130), (M143)

ne ḫáber (M162)

ne ibadet (Mg58)

---

[363]bassa~paşa ile baş+(ı) karıştırılmıştır.

ne iş (Mg59), (S160a)

ne maḥal (S151a)

ne máḳūle (M53), (M54)

ne miḳdār (S135a)

ne miḳtār (M53), (M54)

ne sebeb (M128), (Mg159), (Mg173), (Mg270), (Mg320).

ne şekil (M53), (M54)

ne ṣu (S158a)

ne ulgi, ultschi [ülci, ülçi, *ölçü] (Mg67), (Mg216)

ne yazük̟ (M143)

ne yer, yir (S134a), (S134a), (S158a), (M173), (M126), (M126) , (M127), (Mg153), (Mg280)

ne yüzden (M128), (M188Mes)

ne zaman, zemān (M117), (M127), (M128), (M162), (M174), (M174)

ne ʿavrat (S158a)

neffscheder[364] kihat (Mg235), (Mg321)

neḳadar aḳça (M53)

niçe bir (M128)

niçe ḳalāʿ (S154a)

niçe kerre (S135a)

niçe tiz (S135a)

niçe vaḳt (S135a)

niçe zamān (S135a)

Noviġrad nām ḳálʿá (M164)

o bir (M54), (M127), (M127), (Mg156), (Mg265), (Mg321), (S135a), (S170a)

od ... söyünmedük (M84)

oḳuyacaḳ zemān (M34), (M80)

ol adam, ādem (S107a), (S150a)

ol adamlar (S47a)

ol aġa (M52)

ol Allah (S152a)

---

[364] lat. *charta bibula*: (mürekkeb) emici kağıt; neffeşeder- < ?nuş eder.

ol ara (M126)

ol bütler (S149a)

ol cevārî (M197a;209HN)

ol derece (M129)

ol döşek (S145a)

ol ecilden, ecelden (M139), (M175), (Mg269), (S138a)

ol gemi (S141a)

ol gice (S157a)

ol gün (M85), (S141a)

ol günler (M128)

ol Hak kati (Mg56)

ol Halik (Mg58)

ol hasret [hazret] (Mg62)

ol hemān (M54)

ol herif (M52)

ol hīle (M197a;204HN)

ol inek (S159a)

oł ḳáłʿá (M173), (M173)

oł ḳan (M197a;207HN)

ol kāşāne köşesi (M197a;208HN)

ol kemisne (S144a)

oł kitāb (M146), (M146)

ol ḳılıç (S163a)

oł ḳış (M174)

ol ḳız (S145a)

ol köy (S113a)

ol māl ve ṭavār ve ḳuvvet (S160a)

ol melʿūn (S163a)

ol mesābe (M129)

ol nışf (S159a)

ol rachim [rahim] (Mg59)

ol sebebten[365] (M139), (M175), ~ sebebden, sebepden (S138a), (S138a)

ol şehr (S47a)

ol terslik (S139a)

ol ulgi, ultschi [ülci, ülçi, *ölçü] (Mg67), (Mg216)

ol vaḳt, vact, vacht (M128), (Mg155), (Mg186), (Mg186), (Mg243), (Mg279), (Mg322), (Mg322)

ol yapacaġuñ şehr (S106a)

ol yer, yir (M126), (M175), (S48a), (S134a), (S153a); olier [ol yer] (Mg251), (Mg322)

oł zemān (M128), (M164), (M174)

ol ʿālim (S163a)

ol ʿávret (M197a;209HN)

ol ʿömr cennet (S159a)

oljanga [ol yanca] (Mg250)

ollo [d.ol] essirgemeklig (Mg182)

olmáḳule (M54)

olvachtlar (Mg155)

on biñ, bin (S26a) (M42), (Mg89)

on biñinci (S29a)

on gebeli [cebeli] (Mg202)

on ḳálem (M46)

on kile (M153)

oner biñ (M46)

orta parmak (Mg241), (Mg256), (Mg323)

oşbu çeşmî ḫorde bîn (M188Mes)

öte gün, otegiŭ (M127), (M174), (S135a), (Mg155), (Mg265), (Mg299)

öte günler (M128)

öte yaḳa, otteaka, otteriaka (M135), (S143a), (S144a), (Mg169), (Mg169), (Mg279), (Mg279), (Mg323), (Mg323), (Mg323)

öteki gün (S135a)

---

[365] "O yüzden" manası ile aynıdır. Bu kelime zamanla edatlaşmıştır. Bunun için *Korkmaz*, Arapça kökenli edatlar içinde, Arapça adlara Türkçe bulunma, çıkma ve vasıta durumu gibi eklerin getirilmesi ile kalıplaşmış ve zamanla birer edata dönüşmüş olanlar vardır, demektedir (Korkmaz, 2003:1060). Diğer yandan bunu *Özkan-Sevinçli* sıfat tamlaması olarak alır (Özkan-Sevinçli, 2008:31).

öteki yil (M127)

ottejan, otrian [öte yan] (Mg154), (Mg227), (Mg279), (Mg282), (Mg323), (Mg323)

ottrius [d.öte yüz] (Mg279), (Mg323)

öyle zamān (S135a)

özge temāşā sánʿát (M167)

pagk gungul [pak güñül] (Mg184)

pek büyük (M32)

Pîr Aḥmed Big'e itdügi vaʿde (S173a)

safi su (Mg230), (Mg325)

sag, sig[366] taraff (Mg154), (Mg180), (Mg240), (Mg329)

sagel [sağ el] (Mg256)

saġır nun (M1), (M2), (M3), (M4), (M7), (M12), (M26)

şāhāne donlar (S137a)

sahi ruch [ruh] (Mg184)

şāhib-kerem kişi (S174a)

sarb [d.sard][367] surke (Mg204)

sari jakut [yakut] (Mg279), (Mg326)

sari saman (Mg199)

sariari (Mg281), (Mg327)

schoile [şöyle] vaki (Mg163), (Mg246)

sehel zamān (S135a)

sekiz, seku$_{[z]}$, sekus yüz (S26a), (M42), (Mg261), (Mg89), (Mg328)

selāmet ḫáber (M173)

semen tenler (M157)

siade arsu [ziyade arzu] (Mg195)

siade tschok [ziyade çok] (Mg160), (Mg266), (Mg329)

siadebiuk [ziyade biyük] (Mg256), (Mg329)

sibri sinec [*sivri sinek] (Mg191)

şimdiki ḥāl (S49a)

---

[366] lat. *dextrorsum* "sağ taraf*a*".
[367] **STE,** agm.

şîrîn yemiş (M152)

soilegek bachte [söylecek bahte < vakte] (Mg192)

şoḳ [*çok] aḳçá (M125)

şol ḳan (S163a)

şol nesneler (S149a)

sol taraff (Mg154), (Mg275), (Mg330)

şol vaḳt (S148a)

solel [sol el] (Mg256), (Mg330)

song pischmanluck [soñ pişmanluk] (Mg203)

ṣoracaḳ vaḳt (S107a)

söylenmedük söz (S174a)

şu kitāb (M167)

tasli [d.tuzlu] su (Mg230), (Mg331)

tassali Ruch [ruh] (Mg185)

tatei [d.tatli] su (Mg230), (Mg331)

tatlu aguler (Mg202)

ṭatlu söz (S162a)

tîz ḳılıc (M152)

ṭoġurmaz ʿavrat (S104a)

tschevikh khusch [çevik kuş] (Mg216)

tschok [çok] nesne (Mg199)

tschok kas [çok kaz] (Mg203)

tucken mes [tukenmez] hasine (Mg220)

üç ay (M85)

üç dîvār (M133)

üç ġroş (M176), (M176)

üç gün (M48)

üç günlik (M175)

üç hefte (M174)

üç ḳarindaş (M48)

üç ḳat (M48); vtschkat, vtschkrat [üç kat] (Mg90), (Mg279), (Mg336)

üç kelime (M193)

üç kerre (M48), (S136a)

üç ḳonaḳ (M175)

üç mil (M175)

üç nefer (M153)

üç nesne (S145a)

uç noḳta (M9)

üç noḳta (M9), (M9), (M10)

üç oġul (S154a)

üç parmaḳ (M176)

üç pāy (M44)

üç sāʿát (M174), (M174)

üç váḳīye *hlk.* oḳa [*okka] (M154)

üç váḳīye (oḳa) (M176)

üç yil (M128), (M174) (M174)

üç yüz (S25a), (M42)

üç yuzinci (M45), (S29a)

üçinci pāy *veya* üç pāyden biri (M44)

uge ana (Mg260), (Mg335)

ügeküs, kis [üge kız] (Mg268), (Mg335)

ugeogul (Mg268), (Mg335)

ulmisch [ülmiş] asslan (Mg220)

ulu beg (S141a)

ulu niʿmet (S160a)

usum [uzun] ko[laklar] (Mg231)

utsch jus [üç yüz] (Mg89), (Mg279), (Mg336)

utschkerre [üç kerre] (Mg278), (Mg336)

utschuncigun [üçünci gün] (Mg180)

uzun elif (M10), (M11)

vge [üge] baba (Mg282), (Mg335)

virilen berāt-i ʿālîşān (M147)

viuk [üyük][368] depeler (Mg237)

vlmisch [ülmiş] adam (Mg209)

vtschingi [üçinci] gun (Mg155), (Mg260), (Mg336)

yaramaz ādem (S155a)

yaramaz ademler (M27)

yarüm aḳçalıḳ (M39)

yarüm ġroş (M44)

yarüm sāʿát (M44), (M174)

yasi [yasşı] burun (Mg259), (Mg309)

yazacaḳ zemān (M34)

yedi öksiz (S159a)

yedı, yedi yüz (M42), (S26a)

Yemen'deki ḫalāyıḳ (S157a)

yemişlü aġaç (S142a)

yeñıçeri (M153)

yetmiş biñ (S26a)

yigirmi pāre *veya* ḳıtʿá (M153)

yüz ādem (M159)

yüz aḳça (S164a)

yüz biñ (S26a), (Mg89), (M42), (M129)

yüz biñinci (S29a)

yüz kerre (S136a)

1.2.2.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması

17. yüzyıl metinlerinde geçen sıfat tamlamalarında; bir kelime grubundan oluşan sıfatlar, çoğunlukla sıfat tamlaması ve sıfat fiil grubudur. Sıfatı, belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve iyelik grubu olanlarda iyelik ekinden önce; birleşik fiil grubu olanlarda ise grubun sonuna sıfat-fiil eki getirilmek suretiyle de sıfat tamlamaları meydana getirilir. Metnimizde az sayıda birleşik fiil gruplarından

[368] **DER** 4084 *üyük*: Büyük, yığma toprak tepe.

meydana gelen sıfatlar bulunmaktadır. Sıfat-fiil eki birleşik fiil grubuna geldiği için bunlar da sıfat-fiil grubu olarak "sıfat unsuru sıfat-fiil grubu olan sıfat tamlamaları" başlığı altında ele alınmıştır.

1.2.2.2.1. Sıfat Unsuru Farsça Tamlama Olan Sıfat Tamlaması

müftî-i zamān Kemāl Paşazāde (S151a)

1.2.2.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Bāḳî'nüñ ʿĀlî Paşa Ḥażretlerine didügi kaṣîde-i memdūḥa (S173a)
Mevlānā Ḳarîmî'nüñ yazduġı iʿtirāżāt (S173a)
senung efendung Tangrim [senüñ efenduñ Tañrın] (Mg181)

1.2.2.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

babañ sattuġı atler (M84)
kischi khasdugi kui [kişi kazduğı kuyı] (Mg204)
Otmanli bastugi jer [yer] (Mg212)
ṭıfl emdügi süd (S173a)

1.2.2.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

ʿAcem'den rucūʿ itdügüm zamān (S175a)
Allah Teʿālā ile itdüğüñ vaʿd (S140a)
anlara virdügüñ niʿmetler (S173a)
arzu itdügi mertebe (S166a)
bardugin jer [yer] (Mg208)
bindugi escheg [eşeg] (Mg210)

doidogi jer [doydogi yer] (Mg211)
dün ḳalḳtuġumüz şeher (M84)
dün urduġum hárîf (M52)
geldügi hālde (M85)
geldügi táḳtīrce, táḳtīrde (M85)
geldügi zemāñ, zemānde, máhálde (M85)
getürdügüñ etmek (M167)
gönderdüḳleri ilçi (M162)
ilmeck estedugum [d.itmek estedugun] nesne (Mg209)
isirmadigung [ısırmadığuñ] el (Mg68)
issrmadugung [*ıssıramaduğuñ] el (Mg214)
istedigi jer [yer] (Mg205)
isteyecegdung curban [isteyeceğuñ kurban] (Mg185)
ḳonduġum şehr (M84)
Nemçe didükleri memleket (M164)
Noviġrad didükleri ḳálʿá (M164)
ołduġum ecilden (M160)
schubhelenduging [şübhelendügiñ] nesne (Mg195)
sefāriş [d.sifāriş] itdügi muḳaddemāt (S173a)
sevdügi ecil-den (M85)
sevdügüm ecil-den (M80)
tutun giordumus jer [tütün gördü$_{ğü}$müz yer] (Mg212)

1.2.2.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

beş endaze çoḳa *hlk.* çoha (M58), (M58)
beşyüz yillıḳ (M48)
bin juluckh [yuluk, *yıllık] jarackh [yarak] (Mg208)
biñ kerre biñ (S26a)
bir çaḳşirlıḳ çoḳa (M39)
bir çift papuc (M160)

bir dāne incü (M53)

bir deste kihat (Mg283), (Mg291)

bir donlıḳ çoḳa *hlk.* çoḫa (M39)

bir günlik yol (M39)

bir içüm su (M154)

bir ḳaç adem (M162)

bir ḳāç günlik (M48)

bir ḳāç günlik yol (M48)

bir ḳaç kişi (M159)

bir katsch [kaç] kareth [*kere] (Mg291), (Mg229)

bir ḳıtʿá *veya* bir pāre gemi (M53)

bir loḳma etmek (M153), (M167)

bir mıḳdār ʿasker (S144a)

bir mıḳtār ġálle (M166)

bir oḳa şerāb (M58)

bir ṭorba ṭopraḳ (S167a)

birkatsch samlan [birkaç *zaman] (Mg291), (Mg228)

birkhatschkimseler [birkaç kimseler] (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100), (Mg100)

dört ḳádáh şerāb (M58)

dort yus bin (Mg89)

elli bir baş *veya* rees ḳoyun (M153)

gajet [gayet] siade [ziyade] tok (Mg266)

her bir khull [kul, *kıl] (Mg217)

her iki incu, ~ incü (M135), (S145a)

her ne asıl (M54)

her ne máḳūle (M54)

her ne miḳtār (M54)

her ne şekil (M54)

her ne yüzden (M54)

her ne zaman (M117)

her neyer (M126)

hîç bir erkek ādem (S161a)

hîçbir kerre (S135a)

hiçbir yer (M126)

hıç bir kimesne (M54)

hıç bir nesne (M54), (M54)

ikhi [iki] inss [d.yuss][369] huner (Mg217)

iki endāze inlü *veya hlk*. enlü çoḳa *hlk*. çoha (M176)

iki ġroşlıḳ şerāb (M39)

iki günlik yol (M175)

iki kádáh şerāb (M153)

iki ḳaftanlıḳ ḳumaş (M39)

iki oḳa et (M58)

iki sāʿátlik yol (M39), (M175)

iki yüz ādem (M43)

ḳaç günlik yol (M175)

ḳaç mil yol (M175)

ḳaç sāʿátlıḳ yol (M175)

ne miḳdār zamān (S135a)

o bir gün (M127), (M127), (S135a), (Mg156), (Mg265), (Mg321)

obir cānib (S170a)

on kile boġday (M153)

schole kholai hitsch neste [şöyle kolay hiç *nesne] (Mg198)

üç günlik yol (M175)

üç ḳonaḳ yer (M175)

üç mil yer (M175)

üç nefer yeñıçeri (M153)

üç váḳīye *hlk.* oḳa [*okka] záʿferān (M154)

yarüm aḳçalıḳ *veya* buçuḳlıḳ ciger (M39)

yigirmi pāre *veya* ḳıtʿá ḳaliyon (M153)

yüzbiñkerre (M129)

---

[369] yüz, **STE**.

1.2.2.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması

iki üç biñ (S140a)

1.2.2.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Aşağıdaki tamlamalarda iyelik grubu üzerine gelen aitlik eki "aitlik grubu" olarak değerlendirilmiştir.

bujunki [büyünki, *bugünki] emurta [*yumurta] (Mg65) < [bu+gün "sıfat"+ki]
elümdeki ḳılıc, ~ kılıç (M52), (S33a)
ol giceki aḥvāl (S157a)
üstümdeki esvāb (M52)

1.2.2.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

andan artuḳ nafaḳalar (S159a)
andan efḍal kemisne (S142a)
dergāh Ḫüdā'dan ġayrı bir dergāh (S142a)
ne ḳadar şehr (S160a)
ne ḳadar zemān (M174)
Tangriden, Tangeden gayri khimse (Mg168), (Mg187)
Yaḥyā'dan ṣoñra altı ay (S142a)

1.2.2.2.9. Sıfat Unsuru Unvan Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Ṣamṣa Çavuş ḳul (S153a)

1.2.2.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Allaha jarar [yarar] curban [kurban] (Mg185)

Allāhten ḳorḳan *veya* Allāhten ḳorḳar bir ādem (M173)

arif olan kischi [kişi] (Mg189)

baluk sakla giot [baluk sakla$_{yacak}$ d.göl] (Mg289), (Mg266)

beni oḳudan ḥocá (M84)

bilden aşaġa olan emrāż (S142a)

bir göñlek *varyidi* incü ile ṭoḳunmuş (S145a)

bir tane olan og$_u$l (Mg180)

cānin alacaḳ ādem (M161)

ebedi olan dirlig (Mg180)

epsem olagak [olacak] bachte [bahte<vahtte<vaktte] (Mg192)

eylik bilür kişi (S104a)

fasslumden olan Ruh (Mg184)

gendu sanatinde olanisch [olan iş] (Mg193)

gissli olan mariffett (Mg183)

gözler görmedük sánʿátler (M84)

her nesneje [nesneye] khadir [kadir] olan baba (Mg179)

hergiunki olan etmeg (Mg179)

hernesneie khadir [kadir] Tangri baba olan [d.olan Tangri baba] (Mg180)

Ḫüdā'nuñ emrin yerine getürmiş kimesneler (S106a)

ḫulūşı mücerreb olunmamış kemisneler (S150a)

isini aġırlayan it (M190)

ḳapuyī açacaḳ ālet (M34)

ḳarār idicek yer (S107a)

ḳarindāşi dostüñ olan aġa (M52)

ḳızı seven yigit (S172a)

ḳoñşulıḳte olan meveddetü mühábet (M173)

Ḳosṭanṭiniyye bünyād olaldan, iki biñ dört yüz yıldan berü cemʿ olan māl (S111a)

münevver olan Medine[370] (M152)

şaban demürinden ḳazılan yir (S172a)

şalavata müteʿallaḳ olan mesʾile (S141a)

---

[370] **M** 152 *Medîne-i Münevvere.*

sanga arssollonan ameler [saña arz d.olunan amel$_{l}$er] (Mg186)
seyr idecek yer (M34)
taʿaccub itmelü iş (S107a)
Türkçe oḳur ādem (M84)
yazu yazacaḳ yer (M34)

1.2.2.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması

altı büçüḳ sāʿát (M44)
bir büçuḳ ġroş (M44)
elli bir baş *veya* rees (M153)
on dört aḳça (M58)

1.2.2.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması

ayaga çinenmiş sille te [?zillete] bragolmiş [*bırakılmış] gemikler (Mg184)
küçük ve büyük ādemler (M27)
mutbiru mugrim kul [mütbir ü mücrim kul] (Mg57)

1.2.2.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması

aña muvāfıḳ bir mi s̲āl (S155a)
buña şebîh ḳıṣṣa (S155a)
şerîfe muḫālif çoḳ nesne (S155a)
şerʿ şerîfe riʿāyet idici pādişāh (S104a)

1.2.2.2.14. Sıfat Unsuru Uzaklaşma Grubu Olan Sıfat Tamlaması

ʿışḳ-ı ilahîden bî-ḫaber bir şehvet-perest (S140a)

1.2.2.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

váḳīyesi *hlk.* oḳḳasi bir ġroşlıḳ şerāb (M39)

1.2.2.2.16. Sıfat Unsuru Yükleme Grubu Olan Sıfat Tamlaması

áḫbār-i selāmetüñüzi muşʿır mektūb (M159)

áḫbār-i selāmetüñüzi müşʿır *veya* muḫbir mektūb (M173)

ḳoñşulıḳte olan meveddetü müḥábetüñ izdiyādini mütezámmin selāmet ḫáberüñüz (M173)

1.2.2.2.17. Sıfat Unsuru Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Noviġrad dimegile máʿrūf ḳálʿá (M164)

1.2.2.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler

Ac [aḳ] denizi[371] (Mg256), (Mg284)

Acseray [Akseray] (Mg228), (Mg284)

Carabogdania[372] [Ḳara Bogdanya] (Mg258), (Mg294)

Carahemid[373] [Ḳarahemid] (Mg229), (Mg293)

Carahisar (Mg293)

Karabag (Mg259)

Kara Denis (Mg259), (Mg314); Caradenizi[374] (Mg294), (Mg267)

Pîr Aḥmed (S173a)

Seyd Yaḥya (S112a)

Sultan Aladin (Sv)

---

[371] lat. *Mare mediterraneum*. İyelik eki bir yazım yanlışı da olabilir. O halde sıfat tamlaması olarak ele almak gerekir.
[372] Moldova.
[373] Diyarbakır'ın eski isimlerinden biri. Amid, Karaamid, Karahamid vb.
[374] lat. *Pontus Euxinus* "Karadeniz". Burada +i'nin iyelik eki değil bir baskı hatası olabileceğini düşündük. Aksi takdirde tamlamayı isim tamlaması kabul etmek gerekir.

Sulṭān Bāyizîd (S152a)

Sulṭān Ḳorḳud (S173a)

Sultān Muḥammed (S108a)

Sulṭān Murād (S153a)

Sultān Süleymān (M174)

Şeyḫ Ḥabîb (S112a)

1.2.2.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar

āy yüzlü (M148)

bir giosli (Mg255), (Mg291)

biş ayaḳlü *veya* beş köşelü (M48)

Bozatle[375] [Bozatlı] (Mg297)

dört ayaḳlü (M48)

fanmiş göñülü [d.yanmış göñüllü] (M41)

gairi turli (Mg161), (Mg274), (Mg302)

güzel yüzlü (M41), (M148)

iki dillü (M48)

iki endāze inlü *veya v*. enlü (M176)

iki yüzlü (M48)

ḳanġı diārlü (M53)

ne vilāyetlü (M53)

ne yerlü (M53)

üç başlü (M48)

1.2.3. XVIII. Yüzyıl

1.2.3.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması

[375] *Divus Georgius*.

aʿazam vezir[376] (Vg215)

abes yer-e (Vg291), (Vg294)

aç ayu (V72)

ac gözlü-lük (Vg388)

ac ḳarn-ına (Vg396)

acemi[377] nalbend (V74)

aci[378] söz (Vg284)

açıḳ göz (Vg385); açıḳ göz, gözlü (Vg455)

açıḳ gözlük (Vg385); açıḳ gözlük, gözlülük (Vg455)

aġır adam (Vg249)

aġnaşılmaz bir memleket (Vg301)

ahenkli seda (Vg403)

aḳ ahce (Vg301)

aḳ baba (Vg453)

aḳ ciyer (Vg418), (Vg456), (Vg422)

aḳ diken (Vg360)

aḳar su[379] (Vg377)

ʿakli [d.akıllı] adam (V93)

aḳmaz, durur su (Vg397)

aḳreb aḳraba (Vg223)

ʿaks edici fener (Vg429)

ala ḳarġa (Vg387)

alçak cema-ʿat (Vg456)

alçaḳ gönüllülük (Vg391)

alçaḳ, fena talih (Vg382)

alt dudaḳ[380] (Vg399)

altı aylıḳ (Vg435)

---

[376] **Vg** 215 veziri aʿazam.
[377] **V** 74 *Acemi*, atasözünün İngilizce çevirisine göre *Vaughan*, kelimenin "İranlı" anlamı ile "tecrübesiz" anlamlarını karıştırmıştır. ing. The *Persian* learns to be a farrier by the Jew's ass.
[378] t2 acı.
[379] **Vg** 377 ma-i cari.
[380] Aynı kelime grubu için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl: *alt dudaġı* (Vg399)

altı böyük memleket (C680)

altı filcan (Vg229)

altı yüz (C15); alte yuz (V9)

altın varaḳ (Vg384)

altıncı mükaleme (Vg305)

altışar biñ (C20)

altışar yüz (C20)

añ [*en] eyu (V21)

añkem [*en kem] (V21)

ar [*er] oglan (V17)

ara yer (Vg394)

arkek arslan (V17)

arkerdaş [*er kardeş] (V17); arkerindaş [ar karındaş] (V17)

aşaġa halḳ (Vg456)

asma kilid (Vg364)

auky [öki, *üvey] ana (V80)

auky [öki, *üvey] kiz (V80)

aulu [ulu] barmak[381] (V80)

autagi gyun [*öteki gün] (V79)

az görücü (Vg456)

az tema (V71)

az yeyib içici (Vg437)

az yeyib içicicilik (Vg437)

az zaman (V42)

ʿazim gürültü (C701)

ʿazim, ʿaziz, sevgili (Vg395)

ʿaziz Üçlük [teslis] (Vg450)

ʿaziz yer (Vg433)

bakşiş [bahşiş] att (V73)

baş ʿilac (Vg439)

---

[381] **V** 80 *the thumb* “başparmak”.

baş ḳadın (Vg384)

baş nasihat (Vg420)

baş papaz (Vg417)

baş parmaḳ (Vg418)

baş pertav[382] ? (V81)

başḳa ademler (Vg320)

başḳa gün (Vg304)

başḳa taraf (Vg300)

başlı baş-ına (Vg393)

basma tasvir (Vg443)

başsız çeri, ʿasker (Vg437)

bataḳ yer (Vg402)

bayaġı halḳ, cema-ʿat (Vg417)

bayaġı tutḳal (Vg368)

bayat ekmek (Vg424)

baykuş[383] (V82)

bazı ahbab (Vg316)

bazı kerre *veya* bazi kerre (Vg49), bazı kerre (Vg49), (Vg316)

berry yake [*beri yaka] (V46)

beş biñ (V67)

beş ḳat (Vg423)

beş para (Vg321)

beş yüz (Vg301), (C14)

beşer biñ (C20)

beşer yüz (C19)

beşinci mesel (C709), (C716)

beşinci mükaleme (Vg304), (C695)

beşinci tekelumat (V70)

---

[382] **V** 81 ing. *superfine mohair-yarn* "çok iyi kalitedeki tiftik yünü"; "pertav" kelimesi *Gilson*'da sorunludur, bkz. **GIL** 138 ve 199.
[383] **GÜL** 123 *bay*: Güçlü, zengin, kutsal.

bet tabi‘at (C704), (C713)
beyaz ḫarbaḳ (Vg378)
beyaz zac [*saç] (Vg455)
bilir adam (Vg309)
billurcu maġza (Vg305)
bin can (Vg295)
bin guruş (Vg299), (Vg299), (Vg301), (Vg303), (Vg312), (Vg330), (Vg331), (Vg333)
bin guruşdan gayrı ahçe (Vg333)
bin guruşdan ġayrı bir şey (Vg330)
biñ kerre (V16), (V42); bin kerre (Vg423)
bin sıçan (Vg231)
bir abgîr (C702)
bir adam (Vg191), (Vg301), (Vg306), (Vg309), (C694), (C716); bir adem (Vg166), (Vg171), (Vg176), (Vg203), (Vg227), (Vg290)
bir aġız-dan (Vg339)
bir akçe (V59), (V63); bir ahce (Vg307); bir ahçe (Vg333)
bir akçelik (V59), (V59)
bir amanet *veya* emanet (Vg177)
bir ana-dan (Vg452)
bir arab (Vg316)
bir arka (C698)
bir arşınlıḳ (C23)
bir arzuhal (Vg321)
bir ay (V62)
bir az (V42), (V58), (V58), (V82), (Vg201), (Vg201), (Vg201), (Vg201), (Vg206), (Vg299), (Vg300), (Vg316), (Vg317), (Vg317), (Vg319), (Vg321), (Vg321), (Vg326), (Vg329), (Vg333), (C661), (C670)
bir baḳḳal dükkanı (Vg314)
bir balta (C709), (C716)
bir baş (C672)
bir başḳa gün (Vg304)
bir başḳa taraf (Vg300), (Vg346)
bir bin guruş (Vg299)

bir bin guruş (Vg299)

bir bina (Vg181)

bir böyük̟ (C715)

bir böyük gürültü (C712)

bir böyücek vilayet (C679)

bir can (Vg295)

bir çavuş (Vg319)

bir çaylak (C711)

bir çelebi (Vg321)

bir çeyrek (C15)

bir çufu[384] [*çıfıt] (V57)

bir çuk̟ur (C715)

bir daha (Vg163), (Vg305), (Vg309)

bir dah̟i[385] (Vg178); bir dahi (V63), (Vg163), (Vg163)

bir daʿva (Vg313)

bir daʿvacı (Vg329)

bir derviş (Vg229)

bir devlet (Vg288)

bir dişi tilki (C713)

bir divan çavuşu (Vg328)

bir dost (Vg287), (C677)

bir dul avrett (V71)

bir ev (Vg247), (Vg247), (Vg247)

bir eyi (Vg332), (Vg334)

bir eyi adam (Vg302)

bir eyi vilayet (C681)

bir eyice (C663)

bir faide (V63)

bir ferman (Vg321)

---

[384] Yahudi.

[385] *dahi~daha*. "Dahi" burada edat olarak değil "daha" anlamıyla kullanılmıştır.

bir Fireng (Vg310)

bir Firenk bazırganı (Vg318)

bir ġayrı kimse (C657)

bir göl (C712)

bir göz (Vg320,321), (Vg320), (Vg363), (Vg377)

bir gülüşme (Vg241)

bir gün (Vg227), (Vg230), (Vg250), (Vg324), (C695), (C704), (C707), (C714), (C715)

bir güzelce kefil (Vg325)

bir hafta (Vg316)

bir hayırlı iş (Vg308,309)

bir hizmetkar (Vg241)

bir ḫoşca (Vg209)

bir hufre (C707, 708)

bir içim (Vg244)

bir iki[386] (Vg316)

bir iḳrar (Vg192)

bir insan (Vg285)

bir iş (Vg181), (Vg196), (Vg200), (Vg337)

bir Ḳabil (C699)

bir ḳaç (Vg305), (Vg307), (C665), (C679); bir kauç [kaç] (V56), (V63), (V63); ~ kaugh [d.kaç] (V62)

bir kahad ḳavası (Vg321)

bir ḳahraman vezir (Vg331)

bir ḳahve (Vg314)

bir kara cuʿal (C704)

bir ḳaranlıcaḳ oda (Vg221)

bir ḳarar-de (Vg190)

bir ḳardaş (C680)

bir ḳaza (Vg200), (Vg333), (Vg337)

bir kerre (V42), (Vg301)

bir kese (Vg319), (Vg319), (Vg321)

---

[386] bir ikinci, diğeri.

bir kimse (Vg80), (Vg80), (Vg173), (Vg173), (Vg215), (Vg222), (Vg230), (Vg285) , (Vg291), (Vg293), (Vg340); ~ kimesne (Vg80)

bir kişi (Vg215), (Vg80)

bir ḳolay (Vg305), (Vg319)

bir ḳorkak ḳarı (C659)

bir köşe (C714)

bir ḳoyun (Vg335)

bir ḳul (Vg336)

bir kuruc [d.kuruş] (V63)

bir ḳusur (Vg289)

bir köşe (C704)

bir maslahat (Vg326)

bir mektub (V58)

bir memleket (Vg301)

bir mıḳdar (Vg323)

bir mühzür (Vg309), (Vg309)

bir mükellef dükkan (Vg299)

bir mum (V60)

bir Müslüman (Vg316)

bir müvella (Vg332)

bir nasihat (Vg301)

bir oda (Vg315)

bir oglan (V65)

bir ok (V73)

bir orman içi (C701), (C706), (C712), (C714)

bir otuz ḳırḳ kese ahce daʿvası (Vg316,317)

bir paralıḳ (C22)

bir parası çoḳ, aḳlı az adem (Vg299)

bir paşa (Vg104)

bir pirpiri (Vg310)

bir pul (Vg453)

bir rica-m *veya* reca-m (Vg160)

bir rice (V56)

bir risk (V61)

bir rub (C15)

bir sa-ʿat, bir sa-ʿatlıḳ (Vg399)

bir saat (V54), (V50), (V50), (Vg160); ~ saʿat (Vg337)

bir şafi cevab (Vg324)

bir sap (C710), (C716)

bir sehel (Vg209)

bir şekil-de (Vg451)

bir semt (Vg230)

bir şeri azim (Vg216)

bir şey (V55), (V61), (V63), (Vg160), (Vg178), (Vg206), (Vg229), (Vg299), (Vg306), (Vg321), (Vg322), (Vg336), (C658), (C660), (C693), (C696), (C696), (C697)

bir siyah hammam böcegi (C714)

bir söz aġnar (Vg315)

bir sual (Vg177)

bir suç (Vg249)

bir s̲üls̲ (C15)

bir söz (C665)

bir taifa (C701)

bir taḳrib (Vg304)

bir tane (Vg452)

bir taraf (Vg446)

bir täug [*tavuk] (V71)

bir tazir (Vg201)

bir toman[387] (V16)

bir vakit (V42); bir vaḳt (Vg164); bir vakt (C701)

bir vezin (Vg381)

bir vilayet (C681)

bir Yahudi (Vg316), (Vg321)

[387] **GÜL** 945 *tümen*: On bin kişiden oluşan kuvvet. **GIL** 216'da sorunlu olarak gösterilmiştir.

bir yarar kefil (Vg313)

bir yasaḳçı (Vg308)

bir yeni bazırgan (Vg299)

bir yeni dükkan (Vg300)

bir yer (Vg323), (Vg333)

bir yirmi otuz kese ahce (Vg299)

bir yol (Vg318)

bir yudum (Vg244)

bir yumurte (V71)

bir zaġan (C699)

bir zaman (V42)

bir zat (Vg215)

bir ʿazim gürültü (C701)

birer iş (Vg316)

bol yellandilly[388] [yılan dilli] (V66)

boş şey (Vg452)

boş yer-e (Vg208), (Vg454)

böyle adamlar (Vg340)

böyle daʿvalar (Vg321)

böyle fena şey (Vg305)

böyle mufrit ses (C715)

böyle muġlaḳ daʿva (Vg332)

böyle şey (Vg320), (Vg331)

böyle yalınız (Vg195)

böyük gürültü (C712)

bozuḳ, eski alat (Vg413)

bu adam (Vg302), (Vg311), (Vg312), (Vg312), (Vg313), (Vg331), (Vg338); ~ adem (Vg307), (Vg307), (Vg313), (Vg331), (Vg331)

bu aġalar (Vg316)

---

[388] **V** 66 “yellandilly [yilandilli] ʿPendant’. – **GIL** 224'te "TTS 4575 *yılandilli* ʿhanım iğnesi de denilen ince, narin kayık, piyade’..."; diğer yandan *yılandilli* (bayrak) ince, uzun ve bir kenarı üçgen şekilde kesilmiş, yılan diline benzeyen bir tür flama olmalıdır.

bu ahce (Vg320)

bu an (Vg203), (C696)

bu ara-da (Vg345)

bu aralıḳ (Vg317)

bu arslani [*arslanî] (V64)

bu bazırgan (Vg312), (Vg329), (Vg330), (Vg331), (Vg338), (Vg335); ~ bazirgan (Vg307)

bu çelebi (Vg318), (Vg319)

bu dāireler (C671)

bu daʿva (Vg312), (Vg319)

bu daʿvacı (Vg331)

bu dükkan (Vg299)

bu dünya (Vg175), (Vg285), (Vg290)

bu ecil (Vg231)

bu efendiler (Vg319)

bu esna-de (V42)

bu feryad (Vg305), (Vg305)

bu feryad-ının, çabalama-nın (Vg305)

bu Fireng (Vg311); ~ Firenk (Vg330)

bu Fireng ile Aḳtar (Vg332)

bu gemiler (V70)

bu gun (V82); ~ gyun (V82), (V60), (V63), (V71); ~ gün (Vg160), (Vg302), (Vg305), (Vg313), (Vg321), (Vg326), (Vg326), (Vg328), (Vg333), (Vg336), (Vg336), (Vg340), (C483), (C658); büyün, bugün (Vg88)

bu günner (Vg305)

bu herif (Vg340)

bu ḫızmet (C700), (C711)

bu ḫusus (C665)

bu ḫusus (Vg319)

bu iş (Vg238), (Vg338)

bu kanjick (V17)

bu kimse (Vg302), (Vg313)

bu kizza [*kıssa] (V51)

bu ḳorḳular (C712)

bu ḳullar (Vg323)

bu kupek (V17)

bu madde (Vg317)

bu makreme (V55)

bu memleket (Vg302), (Vg302)

bu mesel (C704), (C706), (C709), (C713), (C714), (C716)

bu on beş ḥarf (V.xvii)

bu pervalar (C702)

bu recā (C700), (C712)

bu şaher (V61)

bu şahidler (Vg332), (Vg334)

bu sejadeler (V62)

bu şey (Vg307), (C484)

bu sizin ta-ifeniz (Vg331)

bu sırr (Vg319)

bu tarz (C709)

bu vilayet (V61), (Vg299), (Vg345)

bu vilayetler (C686)

bu yalan şahidleri (Vg334)

bu yer (Vg206), (Vg206), (Vg345)

bu yoldaş (Vg311)

bu ʿalem-*e*[389] (Vg285); ~ alem (V249), (Vg288)

bulaşıḳ bezi (Vg446)

bürüncük şerid (Vg374)

bütün ahçe (Vg334)

bütün altmışlıḳ (Vg300)

bütün devlet (Vg289)

bütün şehirler (C677)

buyuk agri (V73)

büyük aḳtarlar (Vg302), (Vg335)

[389] t2 aleme.

büyük ana (Vg361)

büyük baba (Vg361)

buyuk baş (V73)

büyük bazırganlar (Vg330)

buyuk direk (V66)

büyük gönüllülük (Vg401)

büyük ḳavuḳ (Vg319)

büyük oruc (Vg365)

büyük peder (Vg361)

büyük sevab (Vg319)

büyük valide (Vg361), (Vg362), (Vg362)

büyün-kü, bugün-ki (Vg88)

böyle müfrid ses (C708)

böyle şeyler (C661)

böyücek vilayet (C679)

böyük memleket (C680), (C682)

çalar sa-ʿat (Vg438)

canım baḳḳal (Vg317)

çapıḳ aḳıcı (Vg424)

çifteli maḳara (Vg406)

çirkin tamahkarlıḳ (Vg438)

çıkma şanişin[390] (Vg361)

çok bazirgan (V63)

çoḳ bir şey (Vg206), (Vg335,336)

çoḳ derd (Vg248), (Vg248)

çoḳ doġurucu (Vg384)

çok eyi (C494)

çok ḳarı (C659)

çoḳ kelam (Vg292)

çoḳ kerem (Vg164)

[390] **KAR** 561 *şâhnişîn*: pencere, balkon; **TUL** 1634 *şâh-nişîn*. < şanişin.

çoḳ kimseler (Vg182)

çoḳ ḳorḳucu, ḳorḳaḳ (Vg449)

çoḳ laḳırdı (Vg160)

çoḳ latife (Vg324)

çoḳ şey (Vg316)

çoḳ vilayet (C673)

çoḳ yeyici (Vg388)

çoḳ zalim (Vg221)

çoḳ zaman (Vg400)

çoḳ zengin (C668)

çok ziyan (V71)

cümle baġlar (C716)

cümle bazırganlar (Vg302)

cümle dügüm (C708)

cümle halḳ (Vg290)

çürük beygir, at (Vg431)

daha ~, dahi çoḳ (Vg163), (Vg163)

daha bir ġayrı kimse (C657)

daha ġayrı yer (C674)

daha güzel (Vg221), (C26), (C683)

daha ḳolay (Vg221)

daha lezzetli (Vg222)

daha ziyade (Vg304); dahi ziyade (V58)

dahý buyuk (V21)

dahý yuksek (V21)

daracıḳ soḳaḳ (Vg431)

demirden çatal *veya* demir çatal[391] (Vg231)

dikenli ot (Vg366)

dikili taş (Vg408), (Vg422)

dişi burma, meñgene (Vg455)

---

[391] Aynı örnek için bkz. Uzaklaşma Grubu, XVIII. Yüzyıl.

dişi domuz (Vg451)

dişi tilki (C704), (C704), (C713), (C713), (C714)

dişy [dişi] arslan (V17)

dış deniz (Vg409)

dışardaki ʿilac (Vg446)

doġru adam (Vg301)

doġru şahid (Vg321)

doġru şahidliy-e [*şahidlik-e] (Vg319)

doġru söz (Vg201), (Vg216)

doḳuz yüz (C15)

doḳuzar biñ (C20)

doḳuzar yüz (C20)

doḳuzuncu mükaleme (Vg311)

donanmalı yortu (Vg437)

dönme dolab (Vg447)

dörder biñ (C20)

dörder yüz (C19)

dördüncü mesel (C714)

dördüncü mükaleme (Vg303)

dört bin (Vg196)

dört ḳat (Vg422), (Vg422)

dört yol (Vg365)

dört yüz (C14)

dortinci lakridi [*dördüncü lakırdı] (V68)

dul adam (V93)

dul avrett (V71), (V93); dul ʿavret (Vg388)

dul kari (V93)

dün aḳşam (Vg207)

dün gece (Vg207)

dün ki gün (Vg207)

durur su (Vg377)

döndüncü mükaleme (C672)

dördüncü mesel (C706)

eksik paha (Vg423)

El hakir el hadcé Mahmet (V9)

en eyi (Vg222)

eñ kavi (C710); en kavi (C716)

eñ müʿteber (C678), (C691), (C692); en müʿteber (C686, 687), (C687)

en uzun (Vg437), (Vg437)

endib [en dib] (Vg207), (Vg207)

erkek burma, meñgene (Vg455)

eşitmedik *veya* işitmedik bir şey (Vg178)

eski adet (Vg176)

eski dost (V72), (V72)

eski fışḳı (Vg445)

eski hamam (V72)

eski Istambul (Vg451)

eski pabuc (Vg433)

ʿeşer[392] aş (V93)

evail zemande[393] (Vg216)

evel bahar (V79)

evelki tekelumat (V54)

evvelki mesel (C699); evelki mesel (C711)

evvelki mükaleme (Vg299), (C657)

eyi adam (C662)

eyi vilayet (C681)

eyreti saç (Vg414)

eyü[394] ad (Vg286)

eyu adam; ~ edam (V20), (V20); eyi adam (Vg302) (Vg305)

eyu adamler (V20), (V20)

eyu arslanliler (V64)

---

[392] ar. ʿ*aşer*: On.
[393] **Vg** 216 zemanı evailde.
[394] t2 eyi.

eyu gyun [gün] (V72)

eyu kiliç (V72)

falan şei [şey] (V68)

fena mekan (Vg444)

fena şey (Vg305)

fena yara (Vg451), (Vg451)

fena ʿibret (Vg434)

fena, kem adet (Vg355)

fikirsiz cür-ʿat (Vg444)

filan vaḳt (C708), (C715)

filan *veya* falan adem (Vg201)

Firengi mum (Vg367)

fodul çehre, sima (Vg405)

gairi akçe (V57)

gairi ḫidmetler (V58)

gairy yer (V42), (V42)

gairy zaman (V42)

ġayet iltifat (Vg420)

ġayet iltifat edici (Vg420)

ġayet iltifatlı, iltifat edici (Vg420)

ġayet incelik (Vg423)

ġayrı kimse (C657), (C657)

ġayrı vilayetler (C692)

ġayrı yer (Vg335), (Vg448), (C674)

ġayrı yüz-den (Vg337)

geçecek yer (V97)

geçen yıl (Vg358)

geçmiş zemande *veya* zeman (Vg190)

gelecek adam (Vg309)

geri yan (Vg322)

gerib kuş (V74)

geyecek espab (V69)

giçi barmak (V97)

girecek yer (Vg380)

gizli sıtma (Vg384)

gizli yer (Vg364)

gizlü[395] iç (Vg287)

gök, sarı yaḳut (Vg433)

gömleklik bez (C22)

gönüldeki ʿazim, ʿaziz, sevgili (Vg395)

görüşecek Paşa (Vg201)

götürecek şey (Vg456)

güc bir şey (Vg321)

gurunen kuïy [küy] (V75)

güzel ad (Vg301)

guzel adam (V17)

guzel akçe (V64)

guzel avret (V17)

güzel çiftlik (Vg196)

guzel hayvan (V17)

güzel meşveret (Vg325)

güzel şehirler (C683)

güzel ʿamel (Vg165)

güzel, açıḳ hava (Vg362)

ḫairlı niyetler (C711)

haḳ söz (Vg293)

hanġı kitab (C53)

haram arzuler (Vg294)

ḫas ḳul (Vg285)

hayırlı iş (Vg309)

hayırlı işler (Vg171)

hayr dua (Vg248)

[395] t2 gizli.

Ḥaz [Has] oda (V86), (V86)

heman şimdi (Vg208)

hep risk (V62)

her adem (Vg176); her adem[396] (Vg287), (Vg287)

her amel (Vg240)

her bir (V62), (Vg168), (Vg316), (Vg333), (Vg446)

her faḳir (Vg294)

her gun (V42); ~ gyun (V71), (V74); ~ gün (Vg315), (Vg380), (Vg384), (Vg384), (Vg423), (Vg423)

her Habil (C699)

her hal (Vg228)

her il$_i$m (Vg227)

her insan (Vg177)

her iş (C664)

her işler (Vg242)

her kande (V41)

her kim (V24), (V24), (V24), (Vg81), (Vg294), (C55), (C55), (C55), (C55), (C55), (C712)

her kimse (Vg80), (Vg291)

her kişi (Vg80)

her murad (Vg250)

her ne (V24), (V24), (Vg169), (Vg81), (Vg319), (C55), (C55), (C55), (C55), (C55), (C55), (C665)

her nerade (V41)

her secdegah (C700)

her şey (Vg190), (Vg222), (Vg241), (Vg449), (C664)

her taraf (C680)

her vaḳit (Vg302)

her yer (V41), (Vg164), (Vg217), (Vg217), (C494), (C685)

her yıl (V42)

her zahmet (Vg196)

her-dem taze (Vg397)

herhanġı (C55), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56), (C56)

[396] t2 adam.

hezar kerre (Vg303)

hiç asla (Vg208)

hiç bir (V42), (V58), (Vg80), (Vg206), (Vg207), (C666), (C704), (C713)

hiç bu ḳadar (C697)

hiç gezmeyici (Vg434)

hiç kimse (Vg190), (Vg248), (Vg318)

hiç nesne (Vg207)

hilaf yer-e (Vg293), (Vg412), (Vg412)

hoş şey (Vg451)

hümayun bab[397] (Vg215)

hyssabsiz [hısabsız] ne sakal (V73)

iç ḳal'e (Vg368)

içeri taraf (Vg314)

ifrat şişmanlıḳ (Vg416)

igirmi [*yirmi] yük (C15)

igirmi kerre (C15)

iki akçe (V58)

iki ay (V58)

iki büyük ḳavuḳlu, mor çaḳşırlı, bol yenli fereceli, gözü sürmeli, efendiler (Vg317)

iki çeyrek (C15)

iki çift (Vg325)

iki dane (Vg318)

iki daʿvacı (Vg336)

iki defa (Vg201)

iki deng (V70)

iki deri (Vg335)

iki efendi (Vg317)

iki el (V72), (Vg317)

iki göz (Vg227)

iki ḳat (Vg376), (Vg376)

[397] **Vg** 215 babi hümayun.

iki kerre (V71), (V73), (V75), (Vg410); iky kerre (V42)

iki kese (Vg320)

iki kuş (V73)

iki parmaḳ (Vg415)

iki rub (C15)

iki sülş (C15)

iki yüzlülük (Vg376), (Vg391), (Vg202)

ikinci mesel (C701), (C712)

ikinci mükaleme (Vg300), (C663)

ikinci tekelumat (V61)

ikişer biñ (C20)

ikişer yüz (C19)

iky biñ (V16); iki biñ (C15)

iky yúz (V16); iki yüz (Vg320), (Vg337), (C14)

ilk evlad (Vg357)

ilk maddeler (Vg419)

ilk sebeb (Vg420)

ilki yaz[398] (V78)

ince damar (Vg384), (Vg446)

ince donanma[399] (Vg385)

ince fikirlilik (Vg440), (Vg440)

ince ḳum (Vg432)

irte aḳşam (Vg86), (Vg86)

irte gün (Vg207)

işbu temisuk[400] (V9)

Izetlu og$_u$l (V9)

ısırıcı hayvan (Vg454)

jumle alem (V.xx)

ḳaba başlılıḳ (Vg440)

---

[398] **TUL** 964 *ilk yaz*.
[399] **Vg** 385 fr. *flottille* "küçük filo".
[400] **DEV** 1288 *temessük*: [2]Borç senedi.

ḳaç defa (Vg209)

ḳaç kerre (Vg209); kauç kerre (V42)

ḳaç yol (Vg209)

ḳaçar erbab (Vg313)

kagir bina (Vg401)

ḳahraman vezir (Vg331)

ḳahveci yoldaş (Vg324)

Ḳalatada bazırgan Corci (Vg326) *Ḳalatada (bulunan) ~ Ḳalatada(ki)...*

Ḳalatada bizim basırgan Corci (Vg327) *Ḳalatada (bulunan) ~ Ḳalatada(ki)...*

ḳalp ahce (Vg383)

ḳanadlı hayvan (Vg456)

kantar kurşun[401] (V68)

ḳapalı sac (Vg447)

ḳapanıḳ, pus hava (Vg409)

ḳaplumbaġa[402] (Vg447)

ḳara aġac (Vg410)

ḳara bataḳ (Vg416)

ḳara ciyer (Vg385), (Vg440)

kara cuʿal (C704)

ḳara ḫarbaḳ (Vg378)

ḳara humma[403] (Vg384)

ḳara ḳoncolos (Vg390)

ḳara ḳulaḳ (V95)

ḳara ḳuruş (Vg443)

ḳara taş (Vg359)

ḳara tauḳ (V95); ḳara tavuḳ (Vg404)

ḳara toz aġacı (Vg449)

ḳara yel (Vg408)

---

[401] **TS** 1063 *kantar*: 56,452 kg ağırlığında veya kık dört okkalık bir ağırlık veya sığa birimi, *iki kantar kireç*. Benzer örnekler için bkz. *kulçe kurşun, kol kurşun (V68)*.
[402] **GÜL** 461 kaplu(m)+baka < *baka*: Kurbağa.
[403] **Vg** 384 humma-i mühriḳa.

ḳara, siyah ḳurbaġa (Vg371)

ḳarabaşaḳ (Vg433)

ḳaranlıcaḳ oda (Vg221)

karatell [kara tel] (V68)

katı avaz (C708), (C715)

ḳatı yaġmur (Vg416)

kauç [kaç] adam (V67)

kauç [kaç] kantar (V67)

kauç zaman (V42)

kauçinci gyun [kaçıncı gün] (V60)

kav çakmak (V60)

ḳavi niyyet (Vg428)

ḳaynamış et (Vg363)

ḳaynar su (Vg377)

kebe [*gebe] avret (V97)

kem gyun [gün] (V72)

kesilmiş süd (Vg397)

keskin aġrı (Vg448)

kibir [*kibirli] göñül (Vg284)

kirk biñ (V16)

ḳıl elek (Vg433), (Vg433)

ḳırmızı zırnıḳ (Vg425)

ḳısa burun (Vg365)

ḳız ḳardaş (Vg215), (Vg407), (Vg437); kyzkerindaş (V17)

ḳızıl aġac (Vg360)

ḳızıl elma (Vg430), (C679)

ḳoca ḳarı (Vg218)

ḳocaman billurcu maġza (Vg305)

köhne bahar [*güz] (Vg360)

kol[404] kurşun (V68)

---

[404] **LEX** 1492 *kol*: ing. [9]A bar "çubuk demir".

ḳorḳacaḳ adam[405] (Vg306)

ḳorkak ḳarı (C659)

kötü nam (Vg286)

ḳoyu mor (Vg455)

küçük davul (Vg443)

küçük günah (Vg453)

küçük ḳardaş (Vg364), (Vg422)

küçük ḳayıḳ (Vg407)

kuçuk *veya* "korban" bayram[406] (V82)

kulçe kurşun (V68)

küllü su (Vg398)

ḳuru ḳarenfil (Vg368)

ḳuru üzüm (Vg423)

ḳusur şey (Vg300)

ḳuyruḳlu yıldız (Vg368)

kyz [kız] oglan (V17)

kötü adamlar (C667)

lepisḳa renk (Vg431)

maḳaralı perde (Vg440)

marifet siz adem (Vg194)

maʿmur şehirler (C691)

meşhur söz (Vg340)

mezbur ḫargüşler (C702)

mor çaḳşır (Vg319)

müfrid ses (C708)

mufrit ses (C715)

muft mesken (Vg285)

muġlaḳ daʿva (Vg332)

muhalif rüzgar (Vg449)

---

[405] kendisinden endişe duyulacak adam.

[406] *Vaughan*'in açıklamasına göre bu bayrama aynı zamanda "küçük bayram" da deniliyor. Aynı örnek için bkz. Eksiz Tamlama, XVIII. Yüzyıl.

muhataralı yerler (Vg166)

muhurleyejek zaman (V60)

mükellef dükkan (Vg299)

munasib yoldaş (V75)

münasibetsiz, yaḳışmaz haves (Vg359)

musluḳlu sitil (Vg398)

müşterek duvar (Vg405)

nahaḳ yer-e (Vg454)

naḳt ahce (Vg359)

nasıl ḳasavet (Vg225)

nasıl vilayet (C681)

nasıl yer (C681)

ne ahmaḳ (Vg292)

ne alem (Vg299), (Vg343)

ne bairak (V66)

ne çare (V57)

ne eksig (V58)

ne esil[407] (V58)

ne eyu (V70)

ne faide (Vg175)

ne gemiler (Vg304)

ne guzel (V57)

ne hacet (V299,300), (Vg325), (Vg345)

ne hal (Vg336)

ne iş (Vg308)

ne pek (V59)

ne sakal (V73)

ne sebeb (Vg209)

ne şekil (Vg209)

ne taraf (Vg229)

[407] ne asıl > nasıl.

ne vaḳit (Vg170), (Vg170), (Vg339)

ne vech (Vg324)

ne yer (V41), (V41), (V41), (V41), (Vg346)

ne yüz (C700), (C712)

ne zaman (V68), (V69), (V42), (C494), (C661), (C672); ~ zeman (Vg170), (Vg170), (Vg321)

neşekil (V56)

niçe bin sıçan (Vg231)

niçe bir (Vg170)

niçe kerre (V42)

niçe tez (V42)

niçe top (V67)

niçe vakit (V42)

niçe zaman (V42)

o adam (Vg301), (Vg306)

o ahce (Vg300)

o arab (Vg316)

o bahçe (Vg158)

o baḳḳal (Vg316)

o bin guruş (Vg299)

o bir (V42), (Vg207), (Vg207), (Vg320), (Vg324); ol bir (C672), (C717)

o daʿvacı (Vg327)

o ferman (Vg321)

o gün (Vg330)

o ḥarfler (V.xvii)

o iş (Vg160)

o ḳahve (Vg314)

o kelam (Vg287)

o kimse (Vg288), (Vg294)

o kişi (Vg294)

o laḳırdı (Vg321)

o mahal (Vg170)

o vaḳıt (Vg170), (Vg312), (Vg313); o vaḳit (Vg170), (Vg304), (Vg307), (Vg312), (Vg333); ol vaḳıt (Vg170); ol vaḳit (Vg170); ol vakt (C704), (C706); ol vaḳt (C710), (C715)

o zaman (Vg170), (Vg304), (Vg307); o zeman (Vg170); ol zaman (Vg170), (C713); ol zeman (Vg170)

ödünc ahçe *veya* aḳçe (Vg215)

oïle tez (V67)

ojuz [*ucuz] ett (V72)

ol adem (Vg285)

ol avret (C714)

ol balta (C717)

ol bergüzar (C710), (C717)

ol diraḫtlar (C710)

ol ecil-den (V44)

ol esna-de (C717)

ol göl (C713)

ol güzel çiftlik (Vg196)

ol ḫuspi (C706)

ol insan şekline giren dişi tilki (C714)

ol kemisne (V46); ol kimesne (C701)

ol küre (C671), (C671)

ol mahal (Vg170)

ol mihver (C672)

ol muş[408] (C707)

ol on çoha (V70)

ol sebeb-den (V44), (V44), (C666), (C671), (C701), (C712)

ol sıçan (C709), (C715), (C716)

ol suç (C707), (C715)

ol täuk [*tavuk] (V71)

ol tavşanlar (C713)

ol uç varul kalai [kalay] (V70)

ol yatan aslan (C715)

---

[408] f. *mûş*: Fare.

ol yer (V41); ol yer *veya* o yer (Vg206), (Vg206)

on biñ (V67); oñ biñ (C15)

on çoha (V70)

on dāire (C670)

on guruş (Vg319)

on ḳat (Vg286)

on kerre (C15)

on kese (Vg333), (Vg334), (Vg334), (Vg334), (Vg334), (Vg335)

on para (Vg321)

on yük (C15)

onar biñ (C20)

onar gün (C682)

onuncu mükaleme (Vg314)

orta yol (Vg444)

ota [*öte] yake (V46)

otagi gyun [*öteki gün] (V58), (V58); otagy gun (V42)

öte gün (Vg207), (C658); öteyi *veya* ötey gün (Vg207); ötöy gün (Vg207); ota gun (V42); ötöy gün (Vg305)

öte günler (Vg207)

otuz kerre (C15)

otuz kese (Vg320)

otuz yük (C15)

öyle adam (Vg302)

öyle aġız (Vg334)

öyle ağızlar (Vg333)

öyle bir daʿva (Vg313)

öyle doġru adam (Vg301)

öyle güzel (Vg182)

öyle hile (Vg300)

oyle şey (C666)

oyulmuş, yonulmuş suret (Vg440)

öyle latife (C659)

parça odun (Vg364)

pek aġır (Vg301)

pek çelebi (Vg324)

pek çoḳ (Vg301)

pek eyi (Vg208), (Vg329), (C494), (C696); pekey (Vg208)

pek fena (Vg301)

pek güzel (Vg208), (Vg329), (C26)

pek ihtiyar (Vg373)

pek ḳoca (Vg373)

pek ḳocaman (Vg373)

pek maḳul (Vg208)

pek münasib (Vg309), (Vg324)

pek suok [*soğuk] (V21)

pek uzun (Vg222)

pek yanıḳ yanıḳ (Vg317)

peşin, nüḳud ahce (Vg369)

Pilkinton nam bazirgan (V9)

pirinc tel (Vg397)

pişmiş aş (Vg336)

pişmiş ḳadayıf (Vg316)

sade su (Vg452)

sadıḳ dost (Vg229), (Vg289)

şafi cevab[409] (Vg324)

safi zermahbub altını (Vg318)

saġ el (Vg376)

saġ taraf (Vg376), (Vg440)

saġır nun (Vg252), (Vg253), (Vg272)

saġır yılan (Vg360)

saġır-kef (C.xii)

şahane donler (V41)

---

[409] **DEV** 974 *cevab-ı şafi*: Yeter görülen cevap.

sahel zaman (V42)
sair diraḫtler (C710)
sair mahal (Vg288)
salt siz (Vg337)
Samoyil (adlı) Yahudi (Vg301), (Vg303)
sapa, kestirme yol (Vg449)
şari aru (V91)
sarı ḳuş (Vg364)
sarı sabır (Vg441)
sarı sinir (Vg365)
sarḳan üç kese ahçe (Vg337)
sekiz yüz (Vg337), (C15)
sekizer biñ (C20)
seḳizer para (V.xix)
sekizer yüz (C20)
sekizinci mükaleme (Vg308)
seksaner para (V.xix)
semiz ḳabaḳ (Vg370)
semiz ot (Vg418)
sen Efendi-m (Vg323)
sencileïn bahalici (V63)
şerr söz (Vg292)
şindiki adamlar (C668)
sinirli et (Vg406)
sinirli yapraḳ (Vg416)
sivri sinek (Vg371)
siyah hammam böcegi (C714)
siz şah-*ımız* (Vg233)
sığınacaḳ yer (Vg360), (Vg426)
soġuḳ ekmek (Vg424)
soġuḳ su (Vg336)
şol adem (Vg292)

sol el (Vg387)

sol taraf (Vg387)

şol zaman (Vg290)

sommaki mermer (Vg417)

sönmüş odun (Vg446)

şöyle bir saat (Vg160)

söylenen deliler (Vg286)

şu adamlar (Vg338)

şu arzuhal (Vg330)

şu bazırgan (Vg333)

şu benim kitab (Vg158)

şu çelebiler (V65)

şu dediginñ küpeler (C661)

şu dugan [*dükkan] (V61)

şu emr (Vg201)

şu ev (Vg238)

şu fırdeleri, fıçıları, bahar ḳazevileri (Vg303)

şu kaġıd (Vg328)

şu meydan (Vg315)

şu sana ötöy gün getirdiyim adam (Vg305)

şu uç [*üç] (V64)

şu yer (Vg206), (Vg206)

şu yoldaş (Vg309)

suilenmadik suz [*söylenmedik söz] (V53)

sümüklü böcek (Vg381), (Vg399)

suñ pişmanlik (V74)

sürünücü hayvan (Vg428)

tabaḳ çehre (Vg450)

tahta kula [*külah][410] (V83)

tamam Messir [*Mısır] (V20)

---

[410] **GIL** 185 *tahta külah*.

tatlı dil (Vg226), (C493)

taze yiyit (Vg396), (Vg396)

taze yiyitlik (Vg356)

teḳ nefes (Vg418)

teḳ-nefeslik[411] (Vg360)

tel ḳapan (Vg424)

tenha yer (Vg364)

tez inanıcılıḳ (Vg420)

tezel-den [tez el] (Vg312)

toḳmaḳ ḳapan? (Vg424)

toplu iyne (Vg380)

Turkçe tekelumat (V54)

Türki zeban *veya* lisan[412] (Vg215)

tüylü köpek (Vg361)

tuzlu su (Vg433)

uç [üç] talak (V79)

üç aylıḳ (Vg450)

üç biñ (C15)

üç çeyrek (C15)

üç gün (Vg313), (Vg313)

üç kerre (Vg450)

üç kese (Vg320), (Vg334), (Vg336), (Vg336), (Vg336), (Vg336), (Vg337)

üç kese ahçe (Vg320), (Vg334), (Vg337)

üç köşe (Vg449), (Vg420)

üç rub (C15)

uç varul [üç *varil] (V70), (V70)

üç yer (Vg230)

üç yıllıḳ, senelik (Vg450)

üç yüz (C14); uç yuz (V9), (V16)

---

[411] astım.
[412] **Vg** 215 zebanı Türki.

uçar ḳuş (Vg289)

üçer biñ (C20)

üçer yüz (C19)

uçinci mukelami [*mükaleme] (V66)

üçüncü mesel (C704), (C713)

üçüncü mükaleme (Vg301), (C669)

ufak akçe (V56), (V56), (V56), (V59), (V65), (V65)

ufaḳ odun (Vg431)

ufaḳ soġulcan (Vg454)

ulaşḳan, ulaşıcı maraz (Vg401)

ulmiş [*ölmüş] arslan (V73)

ulu şey (C707)

uncilaïn [*ancılayın] seppet, hem sandukler (V69)

üst baş-ında *veya* üs baş-ında (Vg203)

üst dudaḳ[413] (Vg399)

üvey ḳardaş (Vg386)

uzun elif (Vg261), (Vg261)

viresi şerab (V75)

yabani domuz (Vg433)

yabani ḫınzir (Vg433)

yabani lisani selvi (Vg364)

Yahudi Bazırgan (Vg300), (Vg301)

yaḳın hısım (Vg420)

yalan şahid (Vg314), (Vg335)

yalan şahidler (Vg304), (Vg321)

yaliniz gemi (V67)

yanıcı daġ (Vg456)

yañlış adım (Vg449)

yanmış odun (Vg446)

yaramaz demir (V72)

---

[413] Aynı örnek için bkz. Belirtisiz İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl: *üst dudaġı* *(Vg399*

yarar kefil (Vg313)

yarinki täuk [*tavuk] (V71)

yarı ahce (Vg299)

yarı gece (Vg405)

yarım baş aġrısı (Vg404)

yarım donanma[414] (Vg385)

yarım kese (Vg321)

yarım kese ahçe (Vg321)

yarın gece (C662)

yarın ki gün (Vg207); yarın kü ~ (Vg207)

yaş, ḳuru ot (Vg385)

yassı ḳadayıf (Vg443)

yatajak yer (V101)

yatan aslan (C715)

yäuz [*yavuz] gemi (V67)

yazan adem (Vg201)

yedek at (Vg367)

yedi yüz (C15)

yedinci mükaleme (Vg306)

yedişer biñ (C20)

yedişer yüz (C20)

yellandilly[415] (V66)

yeni bazırgan (Vg299)

yeni dükkan (Vg300)

yeñiçeri (V102), (V102); yeniçeri (Vg308), (Vg308), (Vg309), (Vg396)

yeşil mermer (Vg409)

yeşil otlar (C702), (C713)

yirminci mükaleme (Vg330)

---

[414] **Vg** 385 fr. *flotte (petite)* "donanma".

[415] **GIL** 224 "yellandilly [yilandilli] ʿPendant'. – TTS 4575 *yılandilli* ʿhanım iğnesi de denilen ince, narin kayık, piyade'..."; fakat *yılandilli* (bayrak) ince, uzun ve bir kenarı üçgen şekilde kesilmiş, yılan diline benzeyen bir tür flama olmalıdır.

yıpramış, eskimiş esbab (Vg452)
ylan [*yılan] balugi (V102)
yufḳa dericik (Vg403)
yuksek direk (V67)
yüz biñ (C15), (C15), (C15), (C15)
yuz kerre (V42)
yüz ḳuruş (Vg319)
yüz yıl, sene (Vg436)
yuzer biñ (C20)
zarif mektub (Vg201)
zengin adam (Vg98), (Vg98)
ziyade büyük (Vg221)
zuyuf akçe (V56)

1.2.3.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat unsuru kelime grubundan oluşan sıfat tamlarında, sıfat unusurunu oluşturan yapı çoğunlukla yine bir sıfat tamlaması ya da sıfat-fiil grubudur. Bu grupta incelenen iyelik eki, belirtisiz ve belirtili isim tamlamarının çoğunda da iyelik ekinden önce bir sıfat-fiil ekinin getirildiği görülür.

1.2.3.2.1. Sıfat Unsuru Bir Cümleden Oluşan Olan Sıfat Tamlaması

aslı yoḳ yer-e (Vg183)

1.2.3.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

bunların daʿva etdiyi adam (Vg311)
Mehemmedin daʿva eylediyi Firenk (Vg330)
o baḳḳalın sana sorduġu arab (Vg316)

senin dediyin Arab (Vg315)
senin hizmet etdiyin bazırgannar (Vg303)

1.2.3.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiyi vaḳıt (Vg334)
eyu rusgar oldugi zaman (oïle dur;) yuksek direk, yäuz gemi, eyu yaglanmiş; hem eyuci bilur kulajuz [klavuz] [yuksek direk, eyu yaglanmiş yäuz gemi; hem eyuci bilur kulajuz, [klavuz] eyu rusgar oldugi zaman] (V67)
gişi sevmedugi şei [şey] (V75)
kelam ḳarşılığı cevab (Vg437)
siz bazırgana ahceyi teslim etdiyiniz vaḳıt (Vg318)

1.2.3.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat unusuru iyelik grubundan oluşan sıfat tamlamalarında iyelik eki, -dIk, dUk sıfat-fiil eki üzerine gelmektedir. *ertesi gün* *(Vg207)* ve *Izetlu oglum Mustafy Aga* *(V9)* tamlamaları hariç, tespit edilen diğer yapılar bu kuruluştadır. Bu durum için, sıfatı yapan ana unsurun iyelik eki değil, sıfat-fiil eki olduğu söylenebilir.

aḳillu[416] dedigüñ[417] ademler (Vg286)
aldığı rısḳ (Vg306), (Vg306)
aldığımız şeyler (Vg304)
aldığın şey (Vg302)
Babu Mündib dedikleri boġaz (C693)
bize öte gün etdigi reng (C658)
böyle bana muhalifet etmeyerek olduġu vaḳit (Vg323)
Braban dedikleri yer (C681)

[416] t2 aḳıllı.
[417] t2 dediyin.

bu bazırgana verdiyin ahçe (Vg338)

bulunduġun meclis (Vg200)

bulunduġun sanʿat (Vg289)

bunu verdiyim vaḳit (Vg335)

çalışdığın iş (Vg194)

daʿva etdiyi adem (Vg330)

dediyim bin (Vg301)

dediyin aḳtar (Vg301)

ertesi gün (Vg207)

geldukleri zaman (V69)

getirdiyim ahce (Vg302)

gitdiyin ev (Vg158)

ifrat ile ḳorḳaḳ olduġu vaḳit *veya* zeman (Vg176)

ipteda gurdugum zaman (V66)

Izetlu oglum Mustafy Aga (V9)

o dediyim ḳahve (Vg314)

olduġu zeman *veya* oldu-u zeman (Vg54)

olduġum yer (C450)

olduġumuz yer (C450)

onlere verdigiñ nimetler (V52)

oturduġumuz ḳahve (Vg319)

pencereleri açdugum zaman (V54)

sabah kaldugi [d.kalkduğı] zaman (V54)

sana bir amanet *veya* emanet verdikleri taḳdirce (Vg177)

saña layık gördügüñ vech üzre (C705)

sana ötöy gün getirdiyim adam (Vg305)

sana süal *veya* sual etdikleri mahal-de *veya* hal-de (Vg176)

Siviçeri dedikleri vilayet (C679)

sırran göreceyin iş (Vg248)

söylediyi kelam (Vg166)

söyleyecek olduġi[418] vaḳit (Vg286)

tecrübe itmediyin adem (Vg164)

vālidesinden istidʿa etdiki cevamiʿü meʿabid (C699)

varıb ḳaldığın ahbab *veya* vardığın ve ḳaldığın ahbab (Vg166)

verdiyi rısḳ (Vg321)

verdiyin rısḳ (Vg312)

verdiyin sadaḳa (Vg164)

yazdığın taḳdir-de (Vg177)

yürüdügüm yer (C229)

yürüdügümüz yer (C229)

yürüyecegim yer (C229)

1.2.3.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

altı filcan ḳahve (Vg229)

biñ kerre biñ (V16)

bir akçelik murekeb (V59)

bir arşınlıḳ çoha (C23)

bir az daḫi [~daha] (Vg329)

bir az para (Vg300), (Vg317), (Vg321), (Vg326)

bir az rısḳ (Vg321)

bir az şey (Vg299), (Vg319), (Vg333)

bir az şey daha (Vg333)

bir az yaġ-ını, bal-ını (Vg316)

bir gün evvel (Vg324)

bir iki tabak kiahid [*kağıt] (V58)

bir ḳaç cumhur (C679)

bir ḳaç gün (Vg305), (Vg307)

bir kaç kerre (C665)

bir kauç [kaç] şei (V56)

[418] t2 olduġu.

bir kauç akçe (V63), (V63)

bir kauç akçe daha (V63)

bir kaugh [d.kaç] Acem sejadeleri (V62)

bir kese ahce (Vg319), (Vg319); ~ ahçe (Vg321)

bir kuruc [d.kuruş] mankir (V63)

bir paralıḳ ekmek (C22)

bir sa-ʿat, bir sa-ʿatlıḳ yol (Vg399)

biraz su (V58)

çoḳ furtunalı deñiz (C693)

çok ḫairlı niyetler (C711)

çoḳ zengin adamlar (C668)

dört bin guruş, gruş, ḳuruş *veya* ḳruş (Vg196)

elly yeddyşer buçuḳ pará rism[419] (V.xix)

eñ kavi aġac (C710); en kavi aġaç (C716)

en uzun gece (Vg437)

en uzun gün (Vg437)

eyri çehreli kimse (Vg215)

fena ʿibret verici (Vg434)

her günkü, her günlük sıtma (Vg384)

hiç bir kerre (V42)

hiç bir kimse (Vg80)

hiç bir mansup (C704), (C713)

hiç bir papas (C666)

hiç bir şey (V58), (Vg207)

hiç bir vech (Vg206)

hilaf yere and (Vg412)

igirmi [*yirmi] kerre yüz biñ (C15)

iki akçelik murekeb (V58)

iki çift sohbet (Vg325)

iki kese ahce (Vg320)

---

[419] rism > resim “aidat,vergi”, **GIL** 201.

îki şişeh daha (D158)

iki yüz guruş (Vg320), (Vg337)

iki yüz guruş daha (Vg320)

Kizil baş gaour [*gavur] (V95)

ḳırḳ elli kese ahce (Vg302)

ḳırḳ elli kese ahcelik birden (Vg302)

kötü amelli adem (Vg290)

ne eyu haber (V70)

ne guzel akçe (V57)

ne pek sulu (V59)

neşekil akça (V56)

o bir gün (Vg207), (Vg207); obir gun (V42); ~ gün (Vg324)

ol bir aġaçlar (C717)

ol bir baş (C672)

on beş kese ahçe (Vg334), (Vg335), (Vg335), (Vg336), (Vg337)

on beş on altı kese ahçe (Vg339)

on beş rial gruş (V56)

on biñ kantar (V67)

on kerre yüz biñ (C15)

on kese ahçe (Vg334), (Vg334), (Vg333), (Vg334), (Vg334)

otuz beş kese ahce (Vg303), (Vg311), (Vg312), (Vg318); ~ ahçe (Vg330), (Vg331)

otuz beş kese ahçelik bahar (Vg330)

otuz beş kese ahcelik bahar, şeker, ḳahve (Vg311)

otuz beş kese ahcelik rısḳ (Vg312)

otuz beş kese ahcelik şey (Vg318)

otuz kerre yüz biñ (C15)

otuz ḳırḳ kese ahce (Vg316,317)

otuz üç kese ahce (Vg303), (Vg307), (Vg311), (Vg311), (Vg313), (Vg318); ~ ahçe (Vg331), (Vg331), (Vg338), (Vg333)

otuz üç kese ahce haḳḳ (Vg311)

otuz üç kese ahcelik bahar ... şeker ... ḳahve (Vg307)

sekiz yüz guruş (Vg337)

üç beş kişi oturacaḳ yer (Vg315)
üç dişli yaba (Vg450)
üç kese ahçe daha (Vg334)
üç kese ahcecik (Vg336)
üç kese ahcecik daha (Vg336)
üç köşe billur (Vg420)
üç köşeli, üç oluḳlu şiş (Vg440)
uç varul kalai [kalay] (V70)
yirmi beş otuz kese ahce (Vg302)
yirmi beş otuz kese ahcelik bahar, şeker, ḳahve (Vg302)
yirmi otuz kese ahce (Vg299), (Vg345); ~ ahçe (Vg334)

1.2.3.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması

adlı sanlı adamlar (C667)
beş altı harbatcı (Vg332)
beş altı kişi (Vg168)
beşer onar altın (Vg168)
bir iki gyun [gün] (V68)
bir iki kerre (Vg231)
bir iki kese (Vg313)
bir iki tabak (V58)
bir iki yıl (Vg300), (Vg345)
iki üç adem (Vg314)
ḳırḳ elli kese (Vg302)
ḳırḳ ḳırḳ dört gün (Vg168)
olur olmaz laḳırdı (Vg224)
on beş on altı kese (Vg339)
otuz ḳırḳ kese (Vg317)
otuz ḳırḳ sene (Vg327)
turlu turlu falan şei [şey] (V68)

üç beş kişi (Vg315)
üç dört defa (Vg231)
ufaḳ tefek şey (Vg405)
yedi sekiz ahçe (Vg339)
yirmi beş otuz kese (Vg302)
yirmi otuz kese (Vg299), (Vg345)

1.2.3.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat unsuru aitlik grubundan oluşan sıfat tamlamalarında, aitlik eki iyelik grubu üzerine de gelebilmektedir.

aġzındaki dil (Vg293)
bugyun ki [buyünki] yumurte (V71)
büyünkü gün, bugünki gün (Vg88)
her günkü, *her günlük* sıtma (Vg384)
ḳarşusinde ki[420] zat (Vg286)
Mahmud paşa mehkemesinin yanındaki ḳahveci (Vg315)
Paşa ḳapısının yanındaki ḳahve (Vg327)
üstündeki deri (Vg442)

1.2.3.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

anden ġayrı görüşecek Paşa (Vg201)
arslanidan, ve ya altundan gairi akçe (V56)
bu ḳadar ahce (Vg312); ~ ahçe (Vg336)
bu ḳadar şey (Vg303), (Vg307)
bu ḳadar söz (Vg337)
bundan ġayrı da ahçe (Vg337)
burdan başḳa yer (Vg304)

[420] t2 ḳarşısında ki.

getirdiyim ahce ḳadar şey (Vg302)
hayır *veya* hayr etmek gibi güzel ʿamel (Vg165)
hurma gibi, haḳiḳ gibi, leziz (Vg430)
iki dane de efendi (Vg318)
incu gibi latif (Vg293)
na [ne] mikdur zaman (V42)
ne ḳadar çoḳ (Vg231)
ne ḳadar ferman (Vg321)
ne ḳadar fuḳara (Vg177)
ne ḳadar zengin (Vg177)
okadar buyuk (V67)
okadar hupe [*hoppa] (V54)
seniñ gibi bir ḳorkak ḳarı (C659)
Sevdandan maʿada ġayrı vilayetler (C692)
söylediyimden ġayrı *veya* ḳayrı laḳırdı (Vg201)
şu ḳadar ḳolay (Vg307)
ta bukadar çok (V54)
yemek yeyib, ve ḳahve içme için, üç beş kişi oturacaḳ yer (Vg315)

1.2.3.2.9. Sıfat Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

atalerdan kalme suz [*söz] (V71)

1.2.3.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat unsuru sıfat-fiil grubu olan yapılar bu yüzyıl için taranan metinlerde çokça kullanılmaktadır. Bunlar arasında özellikle -An eki sıkça kullanılmıştır. Az sayıda, -mIş, -mUş, -Ir (-mAz) sıfat-fiil ekleriyle kurulan gruplar da bulunur.

abgîrde olan ġukān[421] (C702)

Allah ile olan gönül (Vg289)

Allahe aşıḳ olan göñül[422] (Vg284)

Anadoluda vaḳı olan şehirler (C687)

arada olan harc-a, masraf-a (Vg336)

aslından iş bilmiş, kamil, ʿalim olan adem (Vg177)

başıma gelecek ḳaza (Vg335)

birden gelen devlet (Vg288)

biz zaruri görülen iş (Vg183)

bize yarar bir risk (V61)

bu adamda alacaġın olan otuz üç kese ahçe (Vg338)

bu dāireleriñ ortasında olan küre (C671)

bu ḳadar ahçeyi veren adam (Vg336)

bu memleketden giden adam (Vg302)

büyükler nasihatini tutmayan adem (Vg288)

cenk olan yer (C483,484)

çoḳ kelam söyleyen insan (Vg292)

daima kendü[423] rızasi ile[424] ḳorḳusi ile[425] olan kimseler (Vg284)

daʿvacısı olan Fireng ile Pirpiri (Vg310)

demir atılır yer (Vg406)

diline gelen kelam (Vg291)

diline gelen söz (Vg286)

dışarda olan şahid (Vg331)

dışarıdan gelen ahbab (Vg191)

doġru olan adem (Vg177)

dükkanda olan mal (Vg335)

edeb ile yürüyen adem (Vg288)

elimizde olan ḳusur şeyimiz (Vg300)

---

[421] **STEIN** 899 kurbağa, kurbağalar.
[422] t2 gönül.
[423] t2 kendi.
[424] t2 rızasıy la.
[425] t2 ḳorḳusuy la.

eskiden sırdaşımız olan adamlar (Vg340)

etrafında olan evlialar (C714)

eylik eden adem (Vg289)

eyri olan adem (Vg177)

eyuci bilur kulajuz [*klavuz] (V67)

farz olan şeyler (Vg175)

ferr olan madde (Vg177)

fersiz olan göz (Vg445)

gemik ḳalmış ölü (Vg440)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlar (C716)

gevmege ḳolay olan baġlar (C709), (C716)

ġubar olmuş ḳum (Vg432)

gumrukdan espabiñ kaldirajak zaman (V69)

gün doġusuna düşen vilayet (Vg399)

Haḳden gelen derdler-e, mihnetler-e, aciler-e[426] (Vg285)

hala Izmirde Gumruk Eminy olan Izetlu oglum Mustafy Aga (V9)

Hayy olan Allah (Vg292)

hile yilen gelen eşey-in [*eşeğ-in] (Vg340)

hırsız olan kimse (Vg227)

ḫışmı yavuzluġunu zabt eden kimse (Vg290)

ḫıyaneti zahir olan adem (Vg184)

içeru olan geyecek espab (V69)

iki kerre bükülmüş ipek (Vg410)

iḳtıza eden harc (Vg320)

insan şekline giren dişi tilki (C714)

iş üzerinde olan adam (Vg326)

Izmirde Şerriky olan Pilkinton nam Bazirgan (V9)

ḳahvenin içindeki olan iki efendi (Vg317)

kamil olan adem (Vg295)

ḳasıḳda, ḳoltuḳda çıḳan yumurcaḳ (Vg414)

---

[426] t2 acılara.

Ḳazesker Efendiye giden Efendi (Vg323)

kibir göñülünden[427] ḫayinlik[428] tutan adem (Vg284)

kilise olacaḳ yer (C484)

kötü amelli ademden yüz çeviren kişi (Vg290)

mali az olan adem (Vg287)

mehkemeye giden harc (Vg308)

nefsini kendine ḳul eden kimse (Vg290)

nisabında pişen taam (Vg222)

noḳsanını bilen kişi (Vg293)

ol gölde olan ḳurbağılar (C713)

ol ḫuspide olan şir (C706)

ol küreniñ ortasından geçen tel (C671)

sairine ikram eden adem (Vg222)

sana emr olmayan şey (Vg184)

sana gel demeyen adem (Vg203)

sana olunan ikram (Vg165)

sana on beş on altı kese ahçe ḳazandıran Tellal Samoyil (Vg339)

saña söz *var* daha söyleyecek [saña daha söyleyecek söz] (C667)

şefaḳatlı, merhametli olan padişah (Vg294)

soyunu sopunu bilmeyen adem (Vg224)

su üzerinde olan yeşil otlar (C702), (C713)

ta be sabah uyumayan adem (Vg182)

tabiʿatini bilmediyin adam (Vg192)

taifeyi nisa yile çoḳ halvet eden padişah (Vg294)

taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı] alte yuz elly gruş ider meblagy merkum [meblaġ-ı merkūm] (V9)

ücret siz görülen iş (Vg196)

üzerlerine mübaşir olan Çavuş (Vg332)

yäuz gemi, eyu yaglanmiş [eyü yağlanmış yavuz gemi] (V67)

---

[427] t2 göynünden.
[428] t2 hayınnıḳ.

yemiş vermez aġac (Vg194)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar (C704, 705)

zatinde temiz olan adem (Vg230)

zihinden gelen söz (Vg432)

1.2.3.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması

alte yuz elly gruş (V9)

biñ uç yuz gruş (V9)

bir buçuḳ kese (Vg322)

elly yeddyşer buçuḳ pará (V.xix)

igrimi [*yirmi] bir mil (V66)

on altıncı mükaleme (Vg325)

on beş ḥarf (V.xvii)

on beş kese (Vg334), (Vg335), (Vg335), (Vg336), (Vg337)

on beşinci mükaleme (Vg324)

on birinci mükaleme (Vg315)

on doḳuzuncu mükaleme (Vg329)

on dördüncü mükaleme (Vg323)

on ikinci mükaleme (Vg318)

on sekizinci mükaleme (Vg327)

on uç harf (V.xvii)

on üçüncü mükaleme (Vg321)

on yedinci mükaleme (Vg326)

otuz beş kese (Vg303), (Vg311), (Vg312), (Vg318), (Vg330), (Vg331)

otuz bir gun (V9)

otuz üç kese (Vg303), (Vg307), (Vg311), (Vg311), (Vg313), (Vg313), (Vg318), (Vg331), (Vg331), (Vg333), (Vg334), (Vg338)

yirmi birinci mükaleme (Vg333)
yirmi ikinci mükaleme (Vg337)
yirmi üç kese (Vg334), (Vg334)
yirmi üçüncü mükaleme (Vg339)

1.2.3.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Bağlama grubundan oluşan sıfatlar bir ismi tek tek niteleyen sıfatlardır. Bunlar kimi zaman bir bağlaçla kimi zaman ise vurgül ya da virgül olmadan[429] birbirine bağlanmaktadır.

arslanli ya essedde gruş (V68)
bir iki cenk *veya* bir ya iki cenk (Vg168)
bir ya iki yıl (Vg345)
büyük ḳavuḳlu, mor çaḳşırlı, bol yenli fereceli, gözü sürmeli, efendiler (Vg317)
büyük, çoḳ fırtına (Vg447)
dar, ince yol (Vg435)
gerek alış veriş etdiyin gerek yola gitdiyin ademler (Vg287)
hem ḳahveci, hem eli uygun, daʿvanın aslını bilir gibi söyler, iki dane de efendi (Vg318)
parası çoḳ, aḳlı az adem (Vg299)
tehlikeli ḳazalı yerler (Vg215)

1.2.3.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması

böyle daʿvalare müte-allıḳ ne ḳadar ferman (Vg321)
Filemenge yakın bir vilayet (C681)
huḳuḳa müteʿallıḳ daʿva (Vg330)
Italiyaya yaḳın bir böyücek vilayet (C679)
masrafa müte-ʿallıḳ ḳanun, ferman (Vg438)

[429] İmlâda yazarların noktalamalarına sadık kalınmıştır.

mehkemeye yaḳın bir baḳḳal dükkanı (Vg314)
otuz beş kese ahçelik bahara müteʿallıḳ şey (Vg330)

1.2.3.2.14. Sıfat Unsuru Uzaklaşma Grubu Olan Sıfat Tamlaması

bir ḳaç cumhurdan ibaret Italiyaya yaḳın bir böyücek vilayet (C679)
deveden ziyade büyük *veya* deveden büyük fil (Vg221)
Ingeliz Bazirganlerindan Şerman Vitkin nam Bazirgan (V9)
Zelikadan guzel hatun (V20)

1.2.3.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

iki eli aġzına uygun şahid (Vg317)
köselesi ince pabuc, ḳundura (Vg381)

1.2.3.2.16. Sıfat Unsuru Vasıta Grubu Olan Sıfat Tamlaması

ziyadesiy le derin ḳoyu (Vg222)

1.2.3.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler

Aḳ deniz (Vg403)
Ak hisar[430] (V77)
Aḳ saray (Vg203)
Akşehr (C687)
Aḳtar Mehemmed (Vg308), (Vg311), (Vg311), (Vg326), (Vg328), (Vg339)
Allah [Ala] şahir[431] (V78)
bazırgan Corci (Vg326); basırgan Corci (Vg327)
Eskihisar[432] (V77)

---

[430] **V** 77 *Thyatira*.
[431] **V** 78 *Philadelphia "*Alaşehir (Manisa)"; **GIL** 132 *Alaşehir*.

Ḳahveci Mehemmed (Vg324)

Ḳara deniz (Vg404); Ḳara deñiz (C683), (C693)

Kizil baş (V95)

Molla Ahmed (Vg218)

Ortaköy (Vg230), (Vg230)

Sultan Bayazıd (Vg316)

Sultan Murad (Vg104)

Sultan Mustafa (V.xvii)

Tellal Samoyil (Vg300), (Vg339)

Tellal Yahudi Samoyil (Vg299)

Yahudi Samoyil (Vg299)

Yedi Ḳule (Vg368)

Yeni Dünya (Vg358)

Yeşil Burun (C691), (C691), (C691)

1.2.3.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar

ac gözlü (Vg388)

acı sözlü (Vg295)

açıḳ tabi-ʿatlı (Vg386)

açıḳ, ruşen yüzlü (Vg435)

aġır ḳoḳulu (Vg394)

aġır tabiʿatli (Vg435)

alçaḳ gönüllü (Vg391)

alte arslanli (V62)

az aydınlıḳlı (Vg438)

batıl imanlı, ʿibadetli (Vg441)

bir devletli (Vg287)

bir gözlü (Vg363)

bol yenli fereceli (Vg317)

---

[432] **V** 77 *Laodicea* “Denizli”.

büyük gönüllü (Vg401)

çoḳ furtunalı (C693)

deli ḳanlı (Vg396)

dik başlı (Vg445)

dört ayaḳlı (Vg422)

dört köşeli (Vg422)

dört taraflı (Vg422)

ekşi yüzlü (Vg295)

en ḳorḳulu (Vg222)

eyri çehreli (Vg215)

eyri tabi-ʿatli (Vg429)

fena, aġır ḳoḳulu (Vg422)

fikirsiz cür-ʿatli (Vg444)

güler yüzlü (Vg356)

gün doġusuna düşen vilayetli (Vg399)

güzel rayıhalı (Vg409)

hoş sohbetli (Vg356)

iki büyük ḳavuḳlu; büyük ḳavuḳlu (Vg317)

iki yüzlü (Vg391)

ince ḳumlu (Vg432)

ḳaba başlı (Vg440)

ḳısa burunlu (Vg365)

kötü amelli (Vg290)

ḳumral saçlı (Vg431)

mor çaḳşırlı (Vg317)

patḳa burunlu (Vg365)

pek ḳorḳulu (Vg426)

pek yürekli (Vg392)

safi arslanli (V64)

sert tabi-etli (Vg364)

şaşı gözlü (Vg400)

tas başlı (Vg367)

tatlı dilli (Vg356)
tatlı ḳoḳulu (Vg440)
teḳ nefesli (Vg418)
titirek başlı, elli (Vg449)
toḳ gözlü (Vg301), (Vg301)
uzun boylu (Vg400)
üç dişli (Vg450)
üç köşeli (Vg440), (Vg449)
üç oluḳlu (Vg440)

1.2.4. XIX. Yüzyıl

1.2.4.1. Sıfat Unsuru Tek Kelime Olan Sıfat Tamlaması

aci badam (D137)
aci marol (D139)
açiḳ hava (D122)
Ahmed nām zāt (R167)
aḳ baba (D133)
aḳ ciger (D125)
aḳ diken (D136)
aḳ gulgen (D137)
al āt (D132)
ala baliḳ (D134)
alaḳarġah (D133)
alt taraf (R154), (R154)
alt yan (R155)
alti yoz [*yüz] (D18)
altın ḳutu (R162)
altmiş groş (D162)
altun kuşak (D108a)

altun zencir (D108)

Arnāvud ḥākim (D111a)

aşcı ḳarı (R51)

atlu sipah (D143)

ʿazîm daġ (R169)

ʿazîm devlet (R169)

ʿazîm pādişāh (R169)

ʿaẓim şeher (D108)

bair depeh[433] [*bayır tepe] (D141)

baş vekil (D131)

bayḳuş[434] (D133)

baʿżı ḳāsım ḳıtʿalar (Dxli.a)

ber [*bir] şey (D162)

beru yaḳah (D103)

beş biñ (D106)

beş kerreh (D21)

beş keyse [*kese] (R171)

beş nefer (R172a)

beş pare (D20)

beş tüsʿ (R79)

beş yuz (R76), (R77a); beş yoz, yüz (D18), (D19), (D20a)

beşer biñ (R78)

beşer para (R172), (R172)

beşer yüz (R78)

beʿażi duşmen (D165)

biñ ādem (D19), (D109)

biñ dil ü cān (D11HN.a)

biñ ʿaraba (R160)

bir ādem (D116a)

---

[433] **D** 141 ing. *hill* "tepe".
[434] **GÜL** 123 *bay*: güçlü, zengin, kutsal + kuş.

bir aḳçeh (D162), (D162)

bir altun kuşak (D108a)

bir arslan (D51a)

bir ay (D161)

bir az (D158), (D159), (R80)

bir büt (D116a)

bir çeyrek, ~ çirek (D121), (D21)

bir cezîre (D98a), (D108a)

bir çoḳ (R80)

bir daha (D162)

bir daḫi[435] (D101)

bir daneh (D20)

bir dem (D24a), (D57a)

bir dost (D157)

bir düzd-i ṭarrār u ʿayyār (D55a)

bir éyu (D166), (D167)

bir éyu çoha (D161)

bir éyu kaġid (D167)

bir faydeh (D162)

bir gice (D25a)

bir gül (D9a)

bir gülzār-ı cennet-girdār (D89a)

bir guzel ve éyu çoha (D161)

bir ḫaber (D155), (D165)

bir ḫōş-ḳıyāfet oġ$_{u}$l (D111a)

bir ip (R171)

bir ḳaç (D110), (D159), (R80)

bir ḳaç suz [*söz] (D159)

bir kerre, ~ kerreh (D51a), (D100), (D108a), (R163)

bir kile (R162)

[435] *dahi~daha*. "Dahi" burada edat olarak değil "daha" anlamıyla kullanılmıştır.

bir kisvet-zibā ve ḫilʿat-dîbā (D107a)

bir lāle-zār-ı ʿibret-dārü'l-ḳarār (D89a)

bir loḳma, ~ loḳmah (D20), (D158), (D158)

bir maġāra (D104a)

bir mektub (D160)

bir menāre (D116a)

bir mevzıʿ (R182)

bir miḳdār (R182)

bir milyon (R75)

bir nesne (D109)

bir oġur (D102)

bir ōriş [*vuruş] (D9)

bir oyun (D166), (D166), (D167)

bir parçeh (D164)

bir pāy (R79)

bir pek éyu (D168)

bir reis [*re's] (D9)

bir rūbāh-ı ḥarîṣ (D32a)

bir rubʿ (R80a), (R80a)

bir saʿet (D121)

bir şeheri ʿaẓim[436] (D108)

bir şey (D158), (D159), (D161); bir şî (D157)

bir ṭaġ, ~ ṭāġ (D108a), (D110a)

bir ṭaraf (D102)

bir ṭaug [*tavuk] (D111)

bir ṭauḳ [*tavuk] ḳavurmahsi (D158)

bir umud (D.lxvi)

bir yār (D92a)

bir yeñi kurk (D163), (D163)

bir yir, ~ yer (D104a), (D116a)

---

[436] **D** 108 Farsça tamlamanın Türkçe karşılığı da verilmektedir: *bir ʿaẓim şehereh (D108)*

bir yük[437] (R75)

bir zāhid (D107a)

bir zencîr (R172a)

bir ʿaẓim şeher[438] (D108)

birinci geyce [*gece] (R172)

biyük adam (R68)

biyük adamler (R68)

biyük inekler (R68)

biyük ḳapu (R174)

boynuzlu bucek (D135)

bu adem (D9)

bu altun (D162)

bu āt (D111)

bu cānverler (R190)

bu çoha (D161)

bu daḳîḳa (R177)

bu dil (D158)

bu es̲na-deh (D100)

bu ev (D111)

bu eyyām-ı bahār (D97a.Mes)

bu giceh (D100), (D156), (D168)

bu gülistān-ı cihān (D9a)

bu gülzār (D111a)

bu gun (D160), (D161), (D162), (D164), (D167), (D168)

bu ġurbet-abād (D25a)

bu ḫarābāt (D25a)

bu ḳalʿa (D164)

bu kitāb, ~ kitab (D111), (R88a), (R178)

bu kitāplar (R88a)

---

[437] **R 75** ing. *a hundred thosand* "yüz bin"; **TUL** 442 *bir yük akça:* Bin groş.

[438] **D** 108 Türkçe tamlamanın Farsça karşılığı da verilmektedir: *bir şeheri ʿaẓim[438 (D108)]*

bu laḳirdi (D156)
bu muhibb-ı sādıḳ (R185)
bu niçe kāfir (D109a)
bu reng (D161)
bu saat (D156)
bu ṭaraf (D164)
bu üç biyük gyüzel gelinlik ḳız (R173)
bu uslūb (D53a)
bu yer (D164)
bu ʿavret (D9), (D24), (D111)
buçuḳ gün (D21)
buḳluceh bulbul (D133)
buyuk ana (D128)
buyuk valideh (D128)
çaliḳ āt (D132)
cemîʿ deryā (D116a)
cemîʿ kitāblar (D104a)
çoḳ bazargan (D162)
çoḳ derd (D110
çok éyu (D16)
çoḳ gyüzel (R182)
çok ḳat (D21)
çoḳ kerreh (D100)
çoḳ kitāblar (R148)
çoḳ medḥ (D165)
çoḳ musulmanlar (D166)
cümle ʿuṣṣāḳ (D54a)
daha açiḳ (D161)
daha bir şey (D159)
daha yaḳin (D164)
daḫi biuk [biyük] (D16)
d'atlu dehan (D96)

demir ḳapu (D108)

demir tukieh[439] (D.x)

dikenlu ot (D140)

dilde ki serr [*sır] (D24)

dişi arslan (D10), (D51a), (R51)

dolmah boġaz (D128)

dort faṣil (D124)

dort ḳıṭʿa (D20a)

dört nāme (D55a)

dört nefer (D20a)

dort reis [*re's] (D20)

dort yol (D143)

dört yüz (R76); dort yoz (D18)

dü cihān (R170), (R179)

dul evret (D129); ṭul evret (D139)

dul ir [*er] (D129)

dun giceh (D100), (D156), (D166)

dürlü cevher, ~ gevher (D10a), (D52a)

dürlü ışdād (D108a)

dürlü ışdād (D108a)

dürlü zînet (D26a)

duz doġri[440] (D164)

edebi bezenür kişi (D.xxxv.a.KB)

elli kileh (D21)

elli pāre (R172a)

eñ éyu (D161), (D161)

eñ latîf (D16)

er ḳarindaş (D10)

er oġlan (D10)

---

[439] **TUL** 1691 *takya*: Kalpak, külah, şapka vs.
[440] dümdüz.

erkek arslan (D10)
eski İstambol (D153)
evlu evret (D124)
evvel nāme (D34u.a)
éyu ādem (D108)
éyu ādemler (D108)
éyu çoha (D161)
éyu ʿavretler (D108)
faġfuri ṭabaḳ (D144)
fena kaġidler (D167)
fena ḳoḳu (D125)
Frengi mum (D146)
geçen sene (D52a)
geçen yil (D100)
geçicek yerlar (D164)
geçin zemandeh (D100)
gelinlik ḳız (R173)
ġeyri daha bir şey (D159)
ġeyri yer-deh (D161)
guk [*gök] al (D141)
gunçeh gul (Dlxvi)
guzel kaġid (D167
guzel sineh (D96)
gyüzel at (R73)
gyüzel gelinlik ḳız (R173)
gyüzel şey (R161)
her bir (D26), (D26a.Mes), (D26a), (D97a.Mes), (R80), (R171), (R173)
her bir cā-yı cān-fezā-yı bihişt-intimā (R173)
her cānib (D98a), (D98a)
her çeşme (D98a)
her cihet (D98a)
her direk (D108a)

her dü cihān (R179)
her gice (D26a)
her gimi (D116a)
her gun (D100)
her kenār (D98a)
her kîm (D26)
her ḳıl (D11HN.a)
her nāme (D55a)
her ne, ~ neh (D26), (D26a), (D59a)
her şeî [*şey] (D158), (D158)
her ṣubḥ (D90a)
her ṭaraf (D98a)
her yer-de, ~ yer-deh (D54a), (D99)
her yıl (D51a)
her zeman (D100)
hiç, hîç bir (D31a), (D99), (D102), (D110a), (D155), (R80)
ḫızmetci ḳız (R51)
ḫōş-ḳıyāfet oġ$_{u}$l (D111a)
îki arşın (D162)
iki baş (R172a)
iki çift (R170)
iki dāne (R172a)
iki esere, ~ esreh (D8), (R20), (R203a)
iki evlād (D51a)
îki ġroş (D163)
iki ḫums (R79)
îki ḳedaḥ (D109)
îki kerreh (D21)
iki medîne (D115a)
iki ötürü, ~ oterü [*ötrü] (D8), (R20), (R203a)
iki pāy (R79)
iki sāʿatlik (R162)

îki şişeh (D158)

iki siyāh keçi (R170)

iki üstün, ~ ustun (D8), (R20), (R203a)

iki yük (R75a)

iki, îki biñ (D18), (D20), (D109a)

iki, îki yoz, yüz (D18), (D20), (D20a), (D106), (D168), (R77), (R81), (R81)

îkinci pay (D21)

ikişer yüz (R78)

İskender-nām bir ḫōş-ḳıyāfet oġ$_{u}$l (D111a)

ḳaç adam, ~ adem (D164), (D168)

ḳaç arşin (D162)

ḳaç gun (D164)

ḳaç ḳanṭar (D167)

ḳaç ḳeṭʿah [*kıta] (D164)

ḳaç top (D167)

ḳanġi bir (D25), (D25), (D25), (D26)

ḳanġi kitab (D25), (D25)

ḳaplubaġa[441] (D135)

ḳara aġac (D137)

ḳara ilan (D135)

ḳara ḳuş[442] (D133)

ḳara leklek (D133)

ḳara ṭauḳ (D133)

ḳarah ḳurbaġah (D135)

ḳarah sevda[443] (D128)

ḳarah yil [*yel] (D122)

ḳari aşcı (R51)

ḳāsım ḳıṭʿalar (Dxli.a)

ḳaynemiş et (D146)

---

[441] **GÜL** 101 *bağa:* Kaplu baka > kaplumbağa.
[442] kartal.
[443] melankoli.

kehilan āt (D132)

ḳimetlu ṭaş (D147)

ḳirġāt [*kırk at] (D6)

ḳirḳinci bab (D19)

ḳirḳinci pay (D21)

ḳiz ḳardaş (D128); ḳîz ḳarindaş (D10)

ḳiz oġlan (D10)

ḳizel aġac (D136)

ḳizil çubuḳ (D141)

Ḳırım nām cezîre (R167)

ḳız ḫızmetci (R51)

ḳocah yemiş (D135); ḳoceh yimiş (D137)

koçik [*küçük] ḳardaş (D128)

kureh āt (D132)

ḳurı nām (D106a)

ḳuyruḳli yeldiz (D122)

mahcūb çocuḳ (R169)

merhūm peder[444] (R173), (R174)

mezbur gazeṭeh (D165)

muḥkem zaḫm (D32a)

muḫtelif elvān (D108a)

n'aṣil şerab (D158)

ne ara-den (D99); neh ara-deh (D99)

ne meḥel-deh (D99)

ne sırr (D25a)

ne ʿaceb (D109a)

neh aṣil (D25)

neh çoḳ derd (D110)

neh ḏaġ (D164)

neh fena kaġidler (D167)

---

[444] *Redhouse* tamlamanın Farsça kullanılışını da aynı yerde vermektedir: *peder-i merhūmum* (R173).

neh gemiler (D167)
neh guzel (D166)
neh ḫaber (D155)
neh miḳdar (D26)
neh mutleʿa [d.mutlu] (D159)
neh oyleh (D162)
neh sebeb (D25), (D101), (D157)
neh şekil (D101)
neh yer-deh (D99)
neh zeman (D25), (D100)
niçe direkler (D108a)
niçe evlād (D51a)
niçe kāfir (D109a)
niçe yıl (D25a)
niçeh bir (D100)
ogi [*üvey] ḳardaş (D128)
ol aḳan ḳan (D32a)
ol bahār (D25a)
ol büt (D116a), (D116a)
ol çelebi (D166)
ol cezîre (D98a)
ol dehen-i şîr didikleri yer (D116a)
ol dem (D53a)
ol ḳelʿa [*kale] (D115)
ol sözler (D55a)
ol ṭaġ (D108a)
ol yer (D58a), (D99)
olu [*ulu] ḳardaş (D128)
on biñ (D18)
on ġroş (D166)
on milyon (R75a)
on pāre (R172a)

on re’s (R172a)

on veḳieh (D20)

oşbu çoha (D162)

otah yaḳah [*öte yaka] (D103)

oteh ki yil [*öteki yıl] (D100)

pek adam (D162)

pek éyu (D157), (D158), (D159), (D163), (D164), (D166), (D166), (D167), (D168)

pek fena (D156)

pek guzel kaġid (D167)

pek lazim (D159)

saġ taraf (R155)

şaġir ilan (D135)

saġır nūn, saġir-noon (D3), (D6), (R14), (R42)

saḫt yil [*yel] (D122)

şari ḳuş (D133)

sāyir ḥayvānāt (D30a)

sekiz yüz (R76); sekiz yoz (D18), (D19)

sekizer biñ (R78)

sekizon[445] (D.xxix)

semiz ḳabaḳ (D140)

semuklu bucek [*sümüklü böcek] (D135)

şevket$_{lü}$ efendi[446] (D165)

siñirli et (D125)

siñirlu ot (D140)

siyāh keçi (R170)

siyeh bād-ı ḫazān (D26a)

şoñ bahar (D124)

şoñ laḳirdi (D162)

şu adam (R182)

[445] seksen.
[446] padişah, sultan.

şu bayr (D164)

şu ḳavurma (D159)

şu ṣu (D164)

surçek āt (D132)

suri [*sivri] siñek (D135)

suun [?seven] ʿavret (D24)

ṭeḳ nefesliḳ[447] (D127)

üç at (R160)

üç biyük gyüzel gelinlik ḳız (R173)

üç çirek (D121)

üç groş (D162), (D168)

üç ḳabża (R172a)

üç ḳat (D21)

üç milyon (R76)

üç setrilik (R162)

üç yüz (R76)

üst yan (R155)

üstah derzi [*usta terzi] (D163)

vulgarlı kef (R12)

yaġmurlu hava (D122)

yari giceh (D120)

yari yol (D21)

yarim ay (D121)

yarim saʿet (D121)

yarım elma (R79)

yedi elmas (R171)

yedi kerre (R76)

yedi yoz [*yüz] (D18)

yedi yük (R76)

yedişer yüz (R78)

---

[447] **D** 127 astım.

yegirmi adet (D21)
yeñi kurk (D163), (D163)
yeñiçeri (D6), (D20)
yeyirmi biñ (D167)
yidi iḳlîm (D52a)
yigirmi ḳıṭʿa (R172a)
yigirmi pāre (R172a)
yoz [*yüz] baş (D20)
yufḳah dericek [*yufka dericik] (D126)
yüksek yir (D116a)
yüz biñ (R76), (R76), (R76a), (R76a); yoz biñ (D18)
yüz ʿaded (R172a)
ziadeh yuksek (D16)

1.2.4.2. Sıfat Unsuru Kelime Grubu Olan Sıfat Tamlaması

1.2.4.2.1. Sıfat Unsuru Farsça Tamlama Olan Sıfat Tamlaması

muṣannif-i ḥaḳîr Arsur Lumley Dāvids (D.grş.a)

1.2.4.2.2. Sıfat Unsuru Belirtili İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

pederimiñ bunu ḳabūl idemeyeceyi sebeb (R178)

1.2.4.2.3. Sıfat Unsuru Belirtisiz İsim Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

Burūsa Müftisi Hasan (R168)

1.2.4.2.4. Sıfat Unsuru İyelik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Sıfat unsuru bir iyelik grubu olan sıfat tamlamalarında, iyelik grubunun çoğunlukla -dIk, -dUk sıfat-fiilin iyelik eki almasıyla oluştuğu görülür. Bunun haricinde, sıfat durumunda olan diğer iyelik grupları *oġlum Mîr-alay Refîḳ Bey ḳuluñuz* (R164) gibi bugün sık kullanılmayan yapılardadır.

dehen-i şîr didikleri yer (D116a)
elim ile açdıġım ḳapu (R178)
ezberden ügrendiġim bir ḳaç suz [*söz] (D159)
gazeṭeh diduklari kaġit (D165)
ipteda giordegum [gördüğüm] zeman (D167)
kitabı oḳuyacaġım meclis (R105)
oġlum ḳuluñuz (R164)
oġlum Mîr-alay Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164)
oġlum Refîḳ Bey ḳuluñuz (R164)
oḳuduġum kitāb (R105)
oḳuduġum zemān (R105)
oḳuyacaġım kitāb (R105)
sāyir ḥayvānāta müşterek olduġı ṣıfat (D30a)
söz virdigim yir (D58a)
uyuyacaġım oda (R105)

1.2.4.2.5. Sıfat Unsuru Sıfat Tamlaması Olan Sıfat Tamlaması

aḳ ṣaḳallu kāfir (D109a)
beş keyse aḳça (R171)
beş nefer ādem (R172a)
beş pare koy (D20)
beş yoz [*yüz] āt (D19)
bir az yemiş (D158)

bir çirek saʿet (D121)

bir daneh incu (D20)

bir ḳaç ādem (D110)

bir kile arpa (R162)

bir loḳma etmek[448] (D20)

bir loḳmah şey (D158)

bir oyun daha (D167)

bir parçeh buyuk (D164)

bir zencîr fîl (R172a)

daha yaḳin yol (D164)

dort ḳıṭʿa ṭop (D20a)

dört nāme ... sūdmend (D55a)

dort reis [*re's] bargir (D20)

dört yüz elli iki kerre yüz biñ (R76)

elli kileh arpah (D21)

elli pāre köy (R172a)

eñ éyu çohalar (D161)

eñ latîf yer-deh (D16)

her bir bāġ (D26a.Mes), (D97a.Mes)

hîç bir maşāmm-ı gülşen (D31a)

hîç bir piyāde (D110a)

hiç bir şey (D155)

hiç bir yer-deh (D99)

iki baş ṣoġan (R172a)

iki biñ ādem (D109a)

îki biñ nefer (D20)

îki biñ nefer yeñiçeri (D20)

iki dāne inçü (R172a)

îki ḳedaḥ şerab (D109)

iki sāʿatlik yol (R162)

---

[448] ekmek.

îki yoz [*yüz] ḳitah [kıta] (D20)

îki yoz [*yüz] ḳitah [kıta] ṭop (D20)

ḳaç gun yol (D164)

ḳaç ḳeṭʿah [*kıta] ṭop (D164)

o bir gun (D121), (D121), (D163)

o-bir, ol-bir (D121), (D121), (D163), (D166) (R88), (R88a), (R88a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89a), (R89), (R89), (R203a)

obir ādem (R88a)

obir ādemler (R88a)

on pāre ṭop (R172a)

on reʾs ḳoyun (R172a)

on veḳieh et (D20)

üç çirek saʿet (D121)

üç ḳabża ḳılıç (R172a)

üç setrilik çoha (R162)

yedi kerre yüz biñ (R76)

yegirmi adet etmek[449] (D21)

yeyirmi biñ ḳanṭar (D167)

yigirmi ḳıṭʿa sefîne (R172a)

yigirmi pāre tekne (R172a)

yoz [*yüz] baş boġa (D20)

yüz ʿaded yumurṭa (R172a)

1.2.4.2.6. Sıfat Unsuru Tekrar Grubu Olan Sıfat Tamlaması

bir iki ādem (D53a)

bir iki ḳurı nām (D106a)

on yegirmi otuz ādem (D106)

[449] ekmek.

1.2.4.2.7. Sıfat Unsuru Aitlik Grubu Olan Sıfat Tamlaması

Aitlik eki, iyelik grubu yapısı üzerine gelmektedir.

babasındeki ʿilim (R92)
aḫoremdeh ki āt (D24)
üstemdeh ki [*üstümdeki] eṣvāb (D24)

1.2.4.2.8. Sıfat Unsuru Edat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

altmiş ḳadar saʿet (D164)
buḳadar dil (D159)
buḳadar zeman (D157)
çoḳ dürlü pend (D55a)
neh ḳadar zemān (D25)
olḳadar guç (D159)
yeyirmi bir ḳadar mil (D167)

1.2.4.2.9. Sıfat Unsuru İsim-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

babadan ḳalma mal (R104)
ince kesme tütün (R104)

1.2.4.2.10. Sıfat Unsuru Sıfat-Fiil Grubu Olan Sıfat Tamlaması

andan aşaġı vāḳıʿ olan ṣu (D116a)
anı geçen gimi (D116a)
hem-dem bulunur yār u fedār (D92a)
her biri beş keyse aḳça eder yedi elmas (R171)
muḫtelif elvān dürlü ışdāddan olan envāʿ-ı mîvehā-yı şirîn (D108a)
oraya gitdik ādem (R105a)

şefḳatlü, merḥametlü olan pādişāh (D89a)
yidi iḳlîmi dutan server (D52a)

1.2.4.2.11. Sıfat Unsuru Sayı Grubu Olan Sıfat Tamlaması

altmış doḳuzuncu ālay (R172)
beş biñ îki yoz altmiş beş yil (D106)
beş yuz altmış sekiz biñ (R76)
bir buçuḳ elma (R80)
dört yüz elli iki kerre (R76)
iki buçuḳ sāʿat (R80)
on beşinci pencşenbih gyünü (R81,82)
on sekiz yil (D109)
üç buçuḳ ġruş (D161)
yedi yük doḳsan iki biñ (R76)
yüz elli beş sene (D20a)

1.2.4.2.12. Sıfat Unsuru Bağlama Grubu Olan Sıfat Tamlaması

biyük gyüzel gelinlik ḳız (R173)
guzel ve éyu çoha (D161)
gyüzel edebli, mahcūb çocuḳ (R168,169)
şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān (D.grş.a)

1.2.4.2.13. Sıfat Unsuru Yönelme Grubu Olan Sıfat Tamlaması

aña bahs itmege ḳābil kimesne (D53a)
degāh-ı devlet-penāh ḫizmetine lāyıḳ serv-ḳaddler ve lāle-ḥaddler (D110a)

ḳahvealtiyeh ḥażir bir şî [*şey] (D157)
tevārîhler[e] mahṣūṣ baʿżı ḳāsım ḳıṭʿalar (D.xli.a)

1.2.4.2.14. Sıfat Unsuru Bulunma Grubu Olan Sıfat Tamlaması

bu kitābda mezkyūr fünūn ü maʿārif (R178)
rubʿı meskyūnda vāḳıʿ memālik ü buldān (R178)

1.2.4.2.15. Sıfat Unsuru İsnat Grubu Olan Sıfat Tamlaması

ruḫları rengîn güzeller (D10a)

1.2.4.3. Yapı Bakımından Birer Sıfat Tamlaması Olan Özel İsimler

Abdulġazi Bahadour (D.xli)
Abulġazi Bahadur (D.i), (D.i)
Aḳ deñiz (D142)
Ak Hissari (D.lxiii)
Ak Şemseddin (D.lii)
Aḳsaḳ Timur (D.xli.a)
Alp Arslan (D.xxvi)
Biş-balik (D.xxi), (D.xxii), (D.xxii), (D.xxii)
Derviş Hafiz (D.lxxv), (D.lxxvi)
Doctor [Doktor] Ahmet Kurani (D.lii)
Eġri Boz (D153)
Ḫani Zadeh[450] Mohammed Ata Allah (D.lxxvii)
Iksak [*Aksak] Timur (D.xli)
Ilderim Bazajet [*Yıldırım Bayazıt] (D.lxiii)
Kadi Zadeh Rumi (D.lx)
Kara Ḫan (D.v), (D.vi), (D.vi)

[450] **DEV** 325 *ḫāne zāde*: Efendisinin evinde doğmuş olan köle veya cariye çocuğu.

Kara Ḫathay (D.vi)

Kara Kirġiz (D.xli)

Kara-korum[451] (D.xxi)

Ḳarah deñiz (D.142)

Kazi [*kadı] Ibrahim (D.lxxiii)

Ḳirḳ Vizir[452] (D.lxix)

Ḳizil alma[453] (D152)

Mir Abul Feth Essaidi (D.lxxvii)

Mir Ali Şir (D.xli), (D.xxxix), (D.xxxviii)

Mîr-alay Refîḳ (R164)

Molla Kalembevi (D.lxxvii)

Molla Rāşid (R164)

Moulana [*Mevlana] Abdalrahman Cami (D.xl)

Mufti Esaad (D.lxv)

Seid [?Seyyid] Reefet (D.lxii)

Sultān ʿAbdu'l-hamîd (R164); Sultan Abdul Hamid (D.lxxiii)

Sultan Ahmed III (D.lxix)

Sultan Baber [*Babür] (D.xxxviii)

Sultan Ebu Said Mirza (D.xxxix)

Sultan Hussayn (D.xxxix)

Sultan Hussayn Mirza (D.xl), (D.xxxviii)

Sultan Kali (D.lxxi)

Sultan Kansu (D.lxxi)

Sultan Mohammed (D.lxiii)

Sultan Mustafa (D.xlix)

Sultan Mustapha III (D.lxii)

Sultan Sangiar [Sencer] (D.xxv)

Sultan Soliman (D.lxiii)

Sultan Soliman I (D.lxi)

---

[451] **DİV** IV/347 *korum*: Kaya.
[452] Bir kitap ismi, *Kırk Vezir Hikayesi*.
[453] Roma.

Sultān-ı Ġazî Selîm (R192a)

Sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd (D.grş.a)

Şah Muzafer (D.xl)

Şāh Ẕülḳarneyn (D52a)

Şeyḫ Celaleddin Eddevani (D.lxxvi)

Şeyḫu'l-İslām Tāhir (R168)

Şeyk [Şeyh] Ak Şemseddin (D.lii)

Uçok (D.vii), (D.viii)

Ustad Behzad (D.xl)

Vizir Zagtus (D.lii)

Yeni at[454] (Dxxiii)

Yeñi dunya[455] (D150)

1.2.4.4. -lI/-lU Yapım Eki İle Kurulan Birleşik Sıfatlar

aḳ ṣaḳallu (D96), (D109a)

bir gozli (D128)

d'atlu dillu (D96)

fanmiş goñullu (D96)

gul yuzlu (D95)

guzel yuzlu (D96)

gyüzel edebli (R168,169)

îki yuzlu (D96)

peri yuzlu (D95)

şaşi gozli (D128)

şir goñullu (D95)

ṭaṣ başlu (D128)

[454] On iki hayvanlı Türk takviminde bir ay ismi.
[455] Amerika.

1.3. Birleşik İsim Grubu

Bir nesnenin özel ismi olarak arka arkaya gelen kelimelere birleşik isim denilir (Karahan, 1991:32). Birleşik isimlerden oluşan kelime grupları yüzyıllara göre aşağıda sıralanmıştır. Sıralanan özel isimler Arapça ağırlıklıdır. Ayrıca, İngilizce birkaç şahıs isminin de geçtiği görülür.

1.3.1. XVI. Yüzyıl

Bu yüzyıl için taranan eserlerde birleşik isim grubuna rastlanmamıştır.

1.3.2. XVII. Yüzyıl

Ebū Beker (S111a), (S111a)
Mevlānā Ḥüsrev (S173a)
Mevlānā Ḳarîmî (S173a)
Mevlānā Zîrek (S170a), (S170a), (S170a)

1.3.3. XVIII. Yüzyıl

ʿİsa Mesih (Vg396)
Yesu Mesih (Vg396)
Şerman Vitkin (V9), (V10)

1.3.4. XIX. Yüzyıl

Abdalrahman Cami (D.xl)
Abul Feth Essaidi (D.lxxvii)
Abul Kemal Esseyd Ahmed Aazim (D.lxxvii)

Ahmed Aazim (D.lxxv)
Ahmed ben Yahya (D.l)
Ahmed Haci (D.xxxix)
Ahmed Haiti (D.lxxv)
Ahmed Mohammed Emin (D.lxxvi)
Ahmed Vasif (D.lvi)
Ahmet Kurani (D.lii)
Ali ben Emrallah (D.lxii)
Ali Kuşci (D.lx)
Ali Mohammed (D.lvii)
Ali Şir (D.xl), (D.xl), (D.xli), (D.xxxix), (D.xxxix), (D.xxxix), (D.xxxix), (D.xxxviii)
Ali Şir Beg Nuvai (D.xxxix)
Arsur Lumley Dāvids (D.grş.a)
Celal Zadeh (D.lv), (D.lv)
Çelebi Zadeh (D.lvi), (D.lvi), (D.lxxii), (D.lxxii)
Ebn Arabşah (D.lxxi)
Ebu Said Mirza (D.xxxix)
Ebū ʿAlî (D.58a)
Elhaci Mohammed Edib Ben Mohammed (D.lxxvi)
Gemaleddin Mohammed al Aksarai (D.lxiii)
Haci ḫalifeh (D.lix), (D.lvii), (D.lvii), (D.lxi), (D.lxxii)
Hussayn Audi [Udî] (D.xl)
Hussayn Mirza (D.xl), (D.xxxviii)
Husseyn ben Ahmed Zadeh (D.lxxvi)
Husseyn Rifki (D.lxxv)
Ibn Ḫaldoun (D.l)
Katibi Roumi (D.lix), (D.lix)
Mahmoud Rayf (D.lxxv)
Mohammed Ata Allah (D.lxxvii)
Mohammed ben Mustafa[456] (D.lxx)

[456] *Vankuli*.

Mohammed Darendeli (D.lx)

Mohammed Essad (D.lxxiv)

Mohammed Kafour (D.xvii), (D.xvii)

Mueddin Zadeh (D.lxiii)

Mustafa ben Ali (D.lx)

Mustafa ben Ibrahim (D.lxxvi)

Nazmi Zadeh (D.lxxi), (D.lxxi), (D.lxxii)

Noureddin Cami (D.xlviii)

Perizadeh Mohammed (D.l)

Raşid Çelebi Zadeh (D.lvi)

Sidi [?Seyyidi] Ali ben Hussayn[457] (D.lix)

1.4. Tekrar Grubu

"İkileme (tekrar), anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyle, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır" (Hatiboğlu, 1971:9)[458]. Taranan metinlerde çoğunluğu Türkçe kelimelerden oluşan tekrar grupları bulunur. Bunun yanı sıra bir yabancı bir Türkçe kelime ile ya da Arapça ve Farsçanın yazı dilindeki etkisinin artmasıyla tabii olarak her ikisi de yabancı kelimelerle kurulan tekrarlar da kullanılmıştır. Aşağıdaki başlıklarda tekrarlar yapılarına göre sınıflandırılmış olup dikkati çeken noktalar üzerinde durulacaktır.

1.4.1. Aynen Tekrarlar

16. yüzyıl *Argenti* gramerinde geçen aşağıdaki örnekte tekrar grubunu oluşturan iki unsurun farklı dillerde aynı anlama gelen iki kelime olduğu görülür.

[457] *Katibi Roumi*'nin diğer adı.

[458] Duman-Kemik, bunları "iki anlamlı kelimenin türlü şekillerde yan yana gelerek oluşturduğu gruplar" ve "bir kelimeye ses ilavesiyle oluşturulan şekiller" olarak açıkladıktan sonra birincisine "ikileme", ikincisine ise "yineleme" terimini önermektedir (Duman-Kemik, 2006).

Farsça *kelem* ile Yunanca'dan dilimize geçen *lahana* aynı anlamda sözcüklerdir. Buradaki tekrarın anlamı pekiştirmek, kuvvetlendirmek gibi bir görevi yoktur. Bu yapı yukarıda bahsettiğimiz *Abzemzem suyı* (bkz. &Belirtisiz İsim Tamlaması) kuruluşuna benzemektedir.

chielém[459] lachâna[460] [kelem lahana] (A197,I 90b), (A197,dizin 36a)

Yukarıdakine benzer bir örnek *teube peschmaluk [tevbe peşma$_n$luk]* *(Mg266), (Mg332)* grubudur. Aksine, burada Farsça *peşîmân* ile Arapça *tevbe* kelimelerinin birleşiminden, kuvvetlenmiş yeni bir anlam ortaya çıkar.

Her ikisi de aynı anlama gelen yukarıdaki kullanıma benzer bir tekrar günümüzde *yalnız başına* grubunda da görülmektedir. Aynı şekilde konuşma dilinde yaygın olarak ve genellikle birer anlatım bozukluğu sayılan *mesela örneğin, tamam peki, tamam okey* gibi kullanımlarda da aynı anlama gelen farklı dillerdeki kelimelerin aslında tekrar grubu olabileceği düşünülebilir (Duman-Kemik, 2006).

Erken dönem çeviri yazılı metinlerde daha az olmakla birlikte *sühbet be suhbet (M197a;209HN), guna gun; gune gune[461] (Vg453), cābecā (D89a), dest ber dest (D107a), ser-tā-ser (D9a), serāser (D89a)* gibi Farsça yapılı tekrar grupları bulunmakla birlikte bunların yazı dilinde kullanıldığını belirtmek gerekir. Diğer yandan, Farsça, *kāhkāh (S135a), āheste āheste (M130), pare pare (M130), yegan yegan (D19), yek yek (D19), du du (D19)*; Arapça, *vacht vacht [vakt vakt] (A254,I 67b), (A254,I 286b), (A254,I 231a), hilāl hilāl (M188Mes)* gibi araya hiçbir ek almadan yabancı kelimelerle kurulan tekrar grupları da bulunmaktadır.

Metinlerimizde bazı ünlemlerin tekrarlanması ile kurulan gruplar vardır:

---

[459] **STACfars**152 f. *kelem*: lat. brassica "lahana"; **LEX** 1564 f. *kelem*: ing. The cabbage, *brassica*; **TUL** 1027 *kelem*: Lahana.
[460] **TS** 1294 *Yunanca'dan*.
[461] **TUL** 774 *gûnâgûn*: Türlü türlü, gûnegûn.; **TUL** 774 *gûne gûne*: bkz. *gûnâgûn*

hay hay *(M143), (S146a)*; *hej hej [hey hey]* *(Mg173)* gibi.

Viguier'de geçen *dır dır dır* *(Vg340)* kullanımı ise bir üçleme örneğidir.

1.4.1.1. XVI. Yüzyıl

adamdán adamá (A127,II 3b), (A169,I 117a)
birí biri (A143,I 25a)
charscì charscì [karşı karşı] (A195,I 67b)
chielém[462] lachâna[463] [kelem lahana] (A197,I 90b), (A197,dizin 36a)
ciaghirá ciaghirà [çağıra çağıra] (A149,I 134a)
dolái dolái [dolay dolay] (A160,I 168b)
falandán falanà (A169,I 10a)
ghiach giách[464] [gah] (A171,I 67b)
jach jach[465] [yah/gah] (A171,III 55b)
jap jáp [yap] (A257,I 65a)
jápce jápce [yapce] (A257,I 65a), (A257-258,I 217a)
jáppi jáppi [yapi] (A258,I 217a)
sich sich [sık] (A234,I 67b), (A234,I 270a)
vacht vacht [vakt vakt] (A254,I 67b), (A254,I 286b), (A254,I 231a)

1.4.1.2. XVII. Yüzyıl

ademden adama (Mg189)
āheste āheste (M130)
Allah Allah (S146a), (Mg174), (Mg263), (Mg286); Allāh Allāh! (M143)
angil angil [añıl añıl] (Mg213)

---

[462] **STACfars**152 f. *kelem*: lat. brassica "lahana"; **LEX** 1564 f. *kelem*: ing. The cabbage, *brassica*; **TUL** 1027 *kelem*: Lahana.
[463] **TS** 1294 *Yunanca'dan*.
[464] bazen.
[465] bazen.

ayaḳ ayaḳ (M130), (Mg198)

azer azer [*azar azar] (M130)

baka baka (Mg173)

başḳa başḳa (M132)

biñ biñinci (S29a)

birer birer (M46), (M132)

çeke çeke (M81)

çoḳ çöḳ (M125)

döge döge (M81)

dürlü dürlü *hlk.* türlü türlü (M54)

gora gora [*göre göre] (Mg173)

güle güle (M81)

günden güne (M127)

ha ha (Mg173)

hay hay (M143), (S146a)

hej hej [hey hey] (Mg173)

hilāl hilāl (M188Mes)

ikişer ikişer (M46)

irlayaraḳ irlayaraḳ (M81)

kāhkāh[466] (S135a)

ḳapıden ḳapıye (M41)

ḳırḳár ḳırḳár (M46)

oġrın oġrın (M130)

otura otura (M81)

pare pare (M130)

sıḳ sıḳ (M128)

sıḳçe sıḳçe (M128)

sühbet be suhbet (M197a;209HN)

teube peschmaluk [tevbe peşma$_n$luk] (Mg266), (Mg332)

vach vach [vah vah] (Mg173)

---

[466] Farsça tekrar grubu.

vaḳt vaḳt (S135a)

vara vara (M81)

yap yap (M130)

yapçe yapçe; japtge japtge (M130), (Mg274), (Mg309)

yilden yile (M127)

1.4.1.3. XVIII. Yüzyıl

adamdan adame (V72)

adım adım (Vg207)

ala ala (Vg135)

Allah Allah (V46), (Vg242), (Vg210)

altışar altışar (Vg87); altişar altışar (C18)

altmışar altmışar (C19)

aña aña (C250)

ata ata (Vg135)

ayaḳ ayaḳ (Vg208)

azar azar (Vg288)

beşer beşer (C18)

biñer biñer (C20)

bir bir (Vg227), (Vg439)

birer birer (C17)

boy boy (Vg314)

bütün bütün (Vg223)

çoḳ çoḳ (Vg208)

damlaya damlaya (Vg377)

derin derin (Vg431)

dır dır dır (Vg340)

dilleye dilleye (C133)

diri diri (Vg223)

doġrudan doġruya (Vg300), (Vg348), (Vg348)

doḳsanar doḳsanar (C19)

doḳuzar doḳuzar (C18)

dörder dörder (C18)

dürlü dürlü (Vg376)

ellişer ellişer (C19)

eriye eriye (C181)

evden eve (C668)

gide gide (Vg241)

göre göre (C202)

guna gun; gune gune[467] (Vg453)

günden güne (C696)

gyundan gyune [gündan güne] (V58)

gyuñuldan gyuñule [güñüldan güñüle] (V75)

hay hay (C684), (C691)

igirmişer igirmişer (C18)

ikişer ikişer (Vg87), (C18)

işleye işleye (Vg241)

ḳat ḳat (Vg223)

ḳazıya ḳazıya (C329)

kendi kendine (Vg340)

ḳırḳar ḳırḳar (C18)

ḳotara ḳotara (C303)

kyau kyau [*kah kah] (V42)

lime lime (Vg223)

mavi mavi (Vg223)

oġrun oġrun (Vg209)

oḳuya oḳuya (C379)

ola ola (C449)

onar onar (C18)

otuzar otuzar (C18)

[467] **TUL** 774 *gûnâgûn*: Türlü türlü, gûnegûn.; **TUL** 774 *gûne gûne*: bkz. *gûnâgûn*

par par (Vg223)

para para *veya* para pare, pare pare (Vg209)

parça parça (Vg386), (Vg450)

pek pek (Vg209)

saf saf (Vg209)

sağdan sağa (Vg319)

sal sal (Vg209)

sarı sarı (Vg223)

sekizer sekizer (C18)

seksener seksener (C19)

seve seve (C107)

sevile sevile (C406)

sevmeye sevmeye (C431)

seyirderek seyirderek (Vg242)

sık sık (Vg209)

sıkca sıkca (Vg209)

söyleşe söyleşe (Vg242)

tırmana tırmana (Vg389)

turlu turlu (V68); türlü türlü (Vg223), (Vg453); dürlü dürlü (Vg223); türlü türlü *veya* dürlü dürlü (Vg54)

ufacık ufacık (Vg421)

üçer üçer (C18)

vakit vakit (V42)

vay vay (Vg210)

vere vere (C158)

vura vura (Vg135), (C354)

yan yana (Vg311), (Vg330)

yanık yanık (Vg317)

yap yap (Vg209)

yapça yapça (Vg209)

yaralaya yaralaya (C276)

yavaş yavaş (Vg209)

yedişer yedişer (C18)
yetmişer yetmişer (C19)
yoldan yola (Vg231)
yürüye yürüye (C228)
yüzer yüzer (C19)

1.4.1.4. XIX. Yüzyıl

Allah Allah *hu* (D9)
birer birer (D59a), (R173)
cābecā (D89a)
çagireh çagireh (D156)
çoḳ çoḳ (D17)
dest ber dest (D107a)
du du (D19)
el eleh (D93)
Geç! Geç! (Dxxii)
gideh gideh (D159)
Hay! Hay! (D106), (D162)
ikişer ikişer (R173)
poh poh! (D106)
ser-tā-ser (D9a)
serāser (D89a)
ṣiḳ ṣiḳ (D17), (D17a), (D159) (D159)
ṣohbet-be-ṣohbet (D26a)
tepe tepe (R112), (R135a)
tepemeye tepemeye (R141a)
tepmeye tepmeye (R141a)
yegan yegan (D19)
yek yek (D19)

1.4.2. Eş ve Yakın Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrarlar

Bu bölümde dikkati çeken kullanım *chalá assár*[468] *[kal'a asar]* *(A133,I 191a)* grubudur. Arapça *kale* ve *hisar* (~asar) kelimelerinden kurulan grupta hisar, "... çevresinde hendekler bulunan küçük kale... (**TS** 894)" anlamındadır. Anlam bakımından iki benzer kelime bir tekrar grubu oluşturmaktadır.

1.4.2.1. XVI. Yüzyıl

adissanĵ [adısanı] (A127,I 125a), (A127,I 125a)
bes on [beş on] (B26)
chalá assár[469] [kal'a asar] (A133,I 191a)
din imán sis [din imansız] (A159,I 163b)
eubárch [ev bark] (A168,I 183a)
eulí barchlí (A168,I 69b), (A168,I 183a)
sciuilé builé [şüyle büyle] (A242,I 100a), (A242,II 8a)
soisópp [soy sop] (A237,I 209a)
xelíl xebíl [zelil zebil[470]] (A266,I 240a)
zahmanumì gurdumi [yurdumı] (B26)

1.4.2.2. XVII. Yüzyıl

ana baba[471] (M138)
bende sende (M139)
giunglum giosum [güñlüm gözüm] (Mg60,61)
hissim kaum [kavm] (Mg238), (Mg307)
hissim kaumlük [kavmlük] (Mg238), (Mg307)

---

[468] **DER** 340 *asar* : kale, burç; il, bucak; **DEV** 372 hisar: *kale, etrafı istihkamlı kale, bent.*
[469] **DER** 340 *asar* : kale, burç; il, bucak; **DEV** 372 hisar: *kale, etrafı istihkamlı kale, bent.*
[470] **LEX** 945 *zebîl*: ing. A calamity, afflictiom "afet, felaket, bela".
[471] Benzer bir örnek için bkz. (Yelten-Açıkgöz, 2005: 182).

iki üç (S140a)

khaptkhat schackh[472] [d.kapkaçak] (Mg196)

oḳur yazar (M81), (M139)

şöyle böyle (M160)

şunda bunda (M126)

tschandengiungulden [çanden güñülden] (Mg241), (Mg333)

1.4.2.3. XVIII. Yüzyıl

adlı sanlı (C667)

aklıñız fikriñiz (C661)

ah vah (Vg211)

az bir az (Vg201), (Vg201)

başını gözünü (Vg309)

belli başlı (Vg392), (Vg427)

beş altı (Vg168), (Vg332)

beşer onar (Vg168)

bir iki (V58), (V68), (Vg168), (Vg231), (Vg300), (Vg313), (Vg345)

bura şura (Vg208)

çoluḳ çocuḳ (Vg224), (Vg224)

dibi bucaġı (Vg425)

eşime dostuma (Vg305)

ev barḳ (Vg383)

evim barḳım (Vg305)

iki üç (Vg314)

işimiz gyucimiz [gücimiz] (V64)

ḳırḳ elli (Vg302)

ḳırḳ ḳırḳ dört (Vg168)

ḳonu ḳomşu (Vg224)

ḳonuya ḳomşuya (Vg224)

---

[472] **GÜL** 449.

on beş on altı (Vg339)

on on beş (Vg168)

otuz ḳırḳ (Vg317), (Vg327)

saġ selim (Vg432)

soy sop (Vg224)

soyunu sopunu (Vg224)

şöyle böyle (Vg299), (Vg345)

ufaḳ tefek (Vg405), (Vg415)

üç beş (Vg315)

üç dört (Vg231)

yedi sekiz (Vg339)

yirmi beş otuz (Vg302)

yirmi otuz (Vg299), (Vg345)

1.4.2.4. XIX. Yüzyıl

bir iki (D53a), (D106a)

ḳarah yaġiz[473] (D89,90)

on yegirmi otuz (D106)

şaġ selim (D155)

1.4.3. Zıt Anlamlı Kelimelerle Kurulan Tekrarlar

Viguier'de geçen *gece ve gündüz veya gece gündüz* *(Vg190)* şeklinde ikili kullanım olarak verilen bir yapı bulunmaktadır[474]. "Ve" bağlacı kuvvetlendirme işlevi ile tekrar gruplarında kullanılabilir (*ancak ve ancak, yıllarca ve yıllarca vb.*)

[473] **DER** 4120 *yağız* (I): Esmer, kara renkli; **TS** 1083 *kara yağız*: Esmer (erkek).

[474] Mansuroğlu bu yapıları "bağlama edatı kullanılmaksızın yapılan bağlamalar" ve "bağlama edatları ile yapılan bağlamalar" olmak üzere iki ana başlığa ayırır. İlgili makalede bugün tekrar grupları başlığında incelenen birinci grup için "ucuz, pahalı", "gėçe, gündüz", "atañ, anañ" gibi örnekler verilmektedir (bkz. Mansuroğlu, 1955). Bu yönüyle, Mansuroğlu'nun bu yapıları da bağlama grupları içinde ele aldığı anlaşılmaktadır.

(Özkan-Sevinçli, 2008:45). Ancak burada, bir bağlama grubu ve bir tekrar grubundan söz edilebilir. Çünkü "ve" bağlacının bu kelime grubunda kullanılıp kullanılmaması anlamı tamamen değiştirmektedir.

Aynı tekrar grubu *Meninski*'de gice gündüz (M128), (M138) olarak geçmektedir.

1.4.3.1. XVI. Yüzyıl

alísc verísc [alış veriş] (A130,I 111b)
ghietmesiná ghielmesiná [gitmesine gelmesine] (A197,I 26a)
hier ghiógh [h/yer gök] (A176,I 25b)

1.4.3.2. XVII. Yüzyıl

alış viriş, ~ vıriş (M35), (M35), (M169)
almaḳ virmek (M35), (M35)
alüm virüm (M35)
beschichten mac pereis [beşiḫten d.makpereye[475]] (Mg216)
düşerek ḳalḳaraḳ (M107)
gice gündüz (M128), (M138)
jazma [yazma] bosma (Mg269)
ḳalḳaraḳ düşerek (M81)
öte berū (M126)
sábāh aḫşām (M128)
saġdá solda (M127)
yatür ḳalḳar (M138), (M139)

1.4.3.3. XVIII. Yüzyıl

[475] bkz. **STE**.

alış veriş (Vg287), (Vg368), (Vg407), (Vg407), (Vg407); aliş viriş (V61), (V74)

alışını verişini (Vg227)

alışandan verişinden (için) *veya* alışın verişin (için) (Vg202)

alt üst (Vg363)

aşaġa yoḳarı (Vg324)

eksik artıḳ (Vg208)

gece ve gündüz *veya* gece gündüz[476] (Vg190)

giden gelen (Vg412)

kuçuk buyuk (V.xx)

ocuz pahalı (Vg304)

olur olmaz (Vg224)

sabah aḳşam (Vg207)

saġda solda (Vg207)

1.4.3.4. XIX. Yüzyıl

Bu yüzyıl için taranan çeviri yazılı metinlerde zıt anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlara rastlanmamıştır.

1.4.4. Pekiştirmeli Tekrarlar

Pekiştirmeli tekrar yapısında bugünkünden farklı durumlar söz konusu değildir. Bazı tekrarlar kelime başına "m" sesi getirilerek yapılır: *charisc murísc [karış murış]* *(A194,I 185a), (A194,II 141a), (A194,II 141a)*, *ac mac* *(Vg224)*, *filcan milcan* *(Vg224)*. Bunun yanında, kelime başına "z" sesi getirilerek yapılan *aúrt saúrt [avurt zavurt]* *(A134, I 235a)* ve "n" sesi getirilerek *jnsciallá nsciallá [inşallah nişallah~inşallah maşallah]* *(A189,III 11a)* kullanımları bulunur.

[476] Ayrıca bkz. Bağlama Grupları, XVIII. Yüzyıl.

Kimi tekrarların, m (~n, ñ), p (~b), s (~z) ve r sesleriyle yeni heceler oluşturularak yapıldığı görülür:

beñ beyaz (M39), *yam yaş* (M39), *büz butün* (M39), *dob doġru veya dos doġru* (Vg223), *apaçıḳ* (C27), *çır çıplaḳ* (Vg223) *vs.*

Şu iki örnek ise ekleme heceler ile kurulmuştur:

r'den sonra "-lak" ile >> *çırlaḳ çıplaḳ* (Vg223) (~çırıl çıplak)
p'den sonra "-a" ile >> *sapasaġ* (C27)

1.4.4.1. XVI. Yüzyıl

aúrt saúrt [avurt zavurt][477] (A134, I 235a)
bes belí [besbelli] (A141,I 19b)
charisc murísc [karış murış] (A194,I 185a), (A194,II 141a), (A194,II 141a)
jnsciallá nsciallá [inşallah nişallah] (A189,III 11a)

1.4.4.2. XVII. Yüzyıl

ap açuḳ (M39)
ap añsız (M39), (M128)
beñ beyaz (M39)
büz butün (M39)
büz büyük (M39)
doz doġru (M39)
ḳapḳara (M39)
karischmurish [karış murış] (Mg258), (Mg314)
ḳıp ḳırmızı (M39)

[477] anlamsız sözler.

ḳıpḳızıl (M39)

ḳup ḳuru *veya* ḳurı (M39)

ṭopṭolu (S156a)

yam yaş (M39)

yem yeşil (M39)

1.4.4.3. XVIII. Yüzyıl

ac mac (Vg224)

apaçıḳ (C27)

apansız (Vg207), (Vg392), (Vg440)

ben beyaz (Vg223); beñbeyaz (C26)

bes beraber (Vg223)

bomboş (C27)

bösböyük (C27)

büs bütün (Vg223), (C27)

çırlaḳ çırplaḳ *veya* çır çıplaḳ (Vg223)

çüpçürük (C27)

dipdiri (C27)

dob doġru *veya* dos doġru (Vg223); dosdoġru (C27)

dub duru (Vg223)

düb düz (Vg223) ~ dümdüz (C27)

epeyi (C27)

et met (Vg224)

filcan milcan (Vg224)

gezmek mezmek (Vg224)

göm gök (Vg404)

ıb ılıcaḳ (Vg223)

iskemle miskemle (Vg224)

ḳab ḳafil (Vg223)

ḳab ḳalın (Vg223)

ḳab ḳara (Vg223); ḳapḳara (C26)

ḳab ḳaranlıḳ (Vg223)

ḳab ḳaynar (Vg223)

ḳarış muruş (Vg369), (Vg450), (Vg450)

ḳıb ḳırmızı (Vg431), (Vg223); ḳıpḳırmızı (C27)

ḳıpḳırıḳ (C27)

ḳısḳıvraḳ (C27)

ḳosḳoca (C27)

ḳub ḳuru (Vg223); ḳupḳuru (C27)

kuyu muyu (C662)

masmavi (C27)

mosmor (C27)

sab saġ (Vg223)

sab sarı (Vg223); sapsarı (C27)

samsafi (C27)

sapasaġ (C27)

sıb sıcaḳ (Vg224)

sıb sıḳı *veya* sım sıḳı (Vg224)

sim sivri (Vg224) ~ sipsivri (C27)

sim siyah (Vg224), (C26)

som sovuḳ (Vg224)

tabaḳ mabaḳ (Vg224)

tas tamam *veya* tas temamen (Vg224); tastamam (C27)

teb temiz *veya* ter temiz (Vg224)

teker meker (Vg209)

toḳ moḳ (Vg224)

toptolu (C27)

tutmaḳ mutmaḳ (Vg224)

yamyaş (C27), (C27)

yapyalñız (C27)

yeb yeşil *veya* yem yeşil (Vg224); yemyeşil (C27)

1.4.4.4. XIX. Yüzyıl

ap ḥażir [D92]
beñ [*bem] biaz [D92]
bom boş [D92]
boz [*büs] biuk [D92]
dip diri [D92]
ď'oz ď'oġru [D92]
ḳip ḳizil [D92]
ḳup ḳuru [D92]
mas maui [D92]
ṣap ṣari [D92]`
sem siah [D92]
ṭop ṭolu [D92]
yam yaş [D92]
yap yaleñiz [D92]
yem işil [*yeşil] [D92]

1.5. Aitlik Grubu

Taranan metinlerde aitlik grubununun yapısı bugünkü umumi kullanım ile paralellik içindedir. *Redhouse* gramerindeki bir örnekte aitlik ekinin dil uyumuna uyarak ünlüsünün kalınlaştığı görülür:

babasınıñkı [R91] (iyelik grubunun üzerine)

Bazı örneklerde ise ekin ünlüsünün yuvarlaklaşarak dudak uyumuna girdiği görülmektedir:

bugünki, büyünkü (Vg88), *her günkü* (Vg380), (Vg384), (Vg423) (sıfat tamlamasının üzerine)

1.5.1. XVI. Yüzyıl

Bu yüzyıl için taranan metinlerde aitlik grubuna rastlanmamıştır.

1.5.2. XVII. Yüzyıl

Megiser'in gramerinde rastlanmamakla birlikte *Meninski* ve *Seaman* gramerlerinde aşağıdaki aitlik grupları tespit edilmiştir:

altı yaşindeki (M48)
bu dünyādaki (S160a)
elümdeki (M52), (S33a)
işbu şîşe içindeki (S157a)
ol giceki (S157a)
üstümdeki (M52)

1.5.3. XVIII. Yüzyıl

ağzındaki (Vg293)
büyünkü, bugünki (Vg88); bugyun ki (V71)
evimdeki (Vg88)
evimizdeki (Vg88)
evindeki (Vg88)
evinizdeki (Vg88)
gendileriñki (C50), (C50), (C50)
gendimiñki (C48), (C49), (C49), (C49)
gendimiziñki (C49), (C49), (C49), (C49)

gendiñiñki (C49), (C49), (C49), (C49)
gendiñiziñki (C49), (C49), (C49), (C50)
her günkü (Vg380), (Vg384), (Vg423)
ḳahvenin içindeki (Vg317)
ḳarşusinde ki[478] (Vg286)
Mahmud paşa mehkemesinin yanındaki (Vg315)
Paşa ḳapısının yanındaki (Vg327)
üstündeki (Vg442)

1.5.4. XIX. Yüzyıl

babamdeki (R92)
babamıñki (R91)
babanıñki (R91)
babasınıñkı (R91)

1.6. Edat Grubu

Taranan metinlerde geçen edatların sayısal değerlerini gösteren aşağıdaki tabloda *dek, gibi, için, ile, kadar, sonra* gibi edatların kullanım sıklıkları diğerlerine göre daha fazladır. Ayrıca, Arapça kökenli *maada, mukabil, mukaddem, saniya* gibi günümüzde eskimiş edatların 17. yüzyılda sınırlı sayıda kullanıldığını ve sonraki metinlerde olmadığı görülür. Buna mukabil, 16 ve 17. yüzyıllarda kullanılan *añeri* ve *üñürdi* edatları da sonraki yüzyıllarda kullanımdan düşmüştür.

"Kadar" anlamı veren *miktar* ve *miktar+ı* kelimeleri, *misal+i* örneğinde olduğu gibi edat grubu teşkil eder. Bunun yanı sıra, *üzeri* eklerle genişleyerek "hakkında, -den dolayı, -den sonra" manalarını veren *üzerine* edatı durumuna

[478] t2 ḳarşısında ki.

gelmiştir. *Yüzünden* örneği bir yerde "-den ötürü, -den dolayı" manalarını veren bir edat görünümündedir.

Arapça kökenli *gayrı* edatında *ba'zı<ba'z+ı* kelimesinde olduğu gibi bir kalıplaşma (gayr+ı) söz konusudur (Haceminoğlu, 1971:39). 16. yüzyıl metni olan Argenti gramerinde *gayrı* edatının her iki kullanımı da mevcuttur. Bu durum edatın hem asli hem de "ı,i" türemeli şeklinin eş zamanlı olarak *Argenti*'de birlikte kullanıldığını göstermesi bakımından ilgi çekicidir:

bundan chaír [gayr] $^{(A172,I\ 61a)}$*, bundán chairî [gayrı]* $^{(A129,I\ 61a)}$.

Edat	**16. Yüzyıl**	**17. Yüzyıl**	**18. Yüzyıl**	**19. Yüzyıl**
Aktem	-	1	-	-
Añeri	2	-	-	-
Artuk~Artük~Artık	-	2	1	-
Aşağa~Aşağı	1	2	2	2
Aşüri~Aşırı	-	5	-	-
Ayru	1	-	-	-
Başka	-	-	3	1
Beri~Berü	6	26	36	-
Bile	-	6	11	1
Birile~Birle		5	3	-
Da, De[479]	-	3	25	12
Dahı~Dahi	-	8	29	3
Daşra~Taşra	-	1	4	-
Dışra	-	-	1	-
Degin~Değin~Deyin	-	8	2	1
Dek~Dak	10	9	20	8
Deñlü	-	5	-	2

[479] "dA" edatı ve fonksiyonlarıyla ilgili detaylı bilgi için (Haceminoğlu, 1971:220-238)'e bakılabilir.

Dışarı	-	2	2	-
Diyü~Deyü~Deyi	-	12	24	8
Doğru	-	2	4	-
Dolayı	1	-	-	1
Evvel~Evel	-	12	15	16
Gayr~Gayrı~Gayri~Geyri~Kayrı	3	9	8	1
Geri~Girü	2	6	-	-
Gibi	15	43	46	17
Göre~Güre	3	5	8	3
İçerü	-	1	1	
İçre~İçru	-	2	1	1
İçün~İçin-Çün	15	39	62	23
İle~İla~Ila	60	169	184	65
İlen~Ilan	-	-	16	-
İlerü~İleri	-	3	2	-
Kadar	8	32	45	17
Karşı~Karşu	2	2	1	1
Ma'ada	-	5	3	-
Miktar~Mikdur~Mıktarı	-	6	2	-
Misali~Misli~Misilli	-	-	1	-
Mukabil	-	2	-	-
Mukaddem	-	3	-	-
Nispet~Nispeten	-	4	-	-
Öñdin	-	2	-	-
Öte	2	2	-	3
Ötürü~Ötüri~Ötrü~Ötri~Ütürü	7	21	3	1
Saniyâ	-	1	-	-
Sıra	-	1	5	-
Soñra~Sora~Sara~Suñre	12	53	27	14

Tarafa	-	-	1	-
Türli~Türlü~Dürlü[480]	1	1	2	3
Üñürdi	5	1	-	-
Üzre~Uzra~Üzere	-	19	27	5
Üzerine	-	1	19	1
Yaña~Yana	-	4	1	-
Yokari~Yokaru	1	2	-	-
Yüzinden	-	4	-	-
Ziyade	-	2	9	2

1.6.1. XVI. Yüzyıl

1.6.1.1. "Añeri[481]" ile Kurulan Edat Grubu

Anchonadán[482] angherí [Ankona'dan añeri] (A131,I 16a)
cioch angherí [çok añeri] (A131,I 115a)

1.6.1.2. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu

bundá asciaghá [aşağa] (A146,I 231a)

1.6.1.3. "Beri" ile Kurulan Edat Grubu

cioch xamandán berĵ [çok zamandan beri] (A141,I 73b), (A141,III 55a)
ol uachtán berí (A202,I 15b)
sabactán [sabahtan] berí (A198,II 9b)
sabactán berí (A141,II 9b)

---

[480] "dürlü, türlü" edatı hakkında bilgi için (Haceminoğlu, 1971:38-39)'a bakılabilir.
[481] **DER** 252 *anarı*: 1. İtibaren 2. -den doğru, yönünden, tarafından 3. Karşı taraf, karşı yaka 4. Dolayı, ötürü.
[482] İtalya'da Adriyatik kıyısında bir il.

Tebrisdén beri (A244,I 20a)

1.6.1.4. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu

bu ghiúnadéch [güne dek] (A145,I 17a)
bu ghiúnadéch [güne dek] (A156,I 17a)
dughiené déch [düğene~dükkana dek] (A156,I 58b)
eggiél ghielingiadéch [ecel gelinceye dek] (A164,I 26b)
iediy ladegh [yedi yıla dek] (B109), (B116)
on ikiyladegh [on iki yıla dek] (B109), (B117)
scindiadéch [şindi$_y$a dek] (241,I 17a), (A237,I 22b)

1.6.1.5. "Dolayı" ile Kurulan Edat Grubu

bundá dolaidá [dolayida] (A146,I 232b)

1.6.1.6. "Gayr~Gayrı" ile Kurulan Edat Grubu

Allactán [*Allah'tan] chaír [gayr] (A130,I 27a)
bundán airĵ [ayrı] (A135,I 61a)
bundan chaír [gayr] (A172,I 61a)
bundán chairĵ [gayrı] (A129,I 61a)

1.6.1.7. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu

atsarghibi [asar gibi] (B71)
bilúr ghibí [bilir gibi] (A174,I 10a)
buiurdinís ghibí (A147,I 100b)
buiurdinís ghibí [buyurduğunuz gibi] (A174,I 100b)

bunúm ghibí[483] [bunun gibi] (A174,I 100b), (A174,III 11a)

euél chi ghibí [evvelki gibi] (A168,I 11a)

euél ghibí [evvel gibi] (A168,I 11a)

euliá ghibí [evliya gibi] (A168,I 27a)

ghiendinúm ghibí[484] [kendinin gibi] (A173,I 100b)

ol deíl ghibí [o değil gibi] (A158,I 10a)

onúm ghibí [onun gibi] (A220,I 100b)

senúm ghibí (A232,I 100b), (A232,I 250a)

vardighúm ghibi (A174,I 25b)

1.6.1.8. "Geri" ile Kurulan Edat Grubu

scindén ghierí [şinden geri] (A241,I lllb), (A241,I 213b)

1.6.1.9. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu

adaminá ghiurá [göre] (A128,I 24b)

banghá ghioré [bana göre] (A176,I 246b)

bunghá ghioré [buna göre] (A145,I 68a)

1.6.1.10. "İçin" ile Kurulan Edat Grubu

bunúm jccín [bunun için] (A145,I 213b), (A187,I 58a)

csianithsi [can için] (B35), (B indeks)

gsianitsi [?can için] (B35)

hairatsi [?hayr için] (B35)

hairitsi [hayr için] (B35), (B indeks)

ne jccín [için] (A217,213b)

---

[483] Kip+i, iyelik eki unutulmamalıdır. Tamlama aynı zamanda belirtili isim tamlaması fonksiyonunu da taşımaktadır.

[484] Kelime grubu belirtili isim tamlaması olarak da adlandırılabilir. `kip+i` edatının iyelik kalıplaşmasında +i iyelik ekinin fonksiyonu isim tamlamasında ortaya çıkamaktadır.

ol mastlachattum etméghiccin (A237,III 11b)

onúm iccín [onun için] (A187,I 58a), (A220,I 213b)

senúm iccín (A187,I 58a), (A187,I 213b), (A232,II 8b)

1.6.1.11. "İle~İla" ile Kurulan Edat Grubu

at ilà (A188,I 102b), (A188,I 58b)

benúm ilá (A140,I 185a), (A140,II 8a), (B70)

bu véccila [veçhila] (A255,I 165a)

cháir véccila [gayr veçhıla] (A255,I 190a)

chán [kan] eilé [eyle d.ile] (A193,II 4b), (A193,I 26a)

chástila [kastile] (A195,I 12b), (A195,I 167a)

chirí [kiri~kira] ilá (A201,II 127b), (A201,II 135a)

eilíghila [iylik ile] (A169,I 17a), (A169,I 69a)

ghieggié ilá [gece ile] (A172,I 197b)

ghiemí [gemi] ilé (A232,II 236b)

ghiendí jaghí ila [gendi yağı ila] (A196,I 26b)

ghiesméghila [gezmek ile] (A127,I 123b)

ghiúggile [güç ile] (A176,II 259a), (A176,II 259a), (A176,II 310a), (A176,II 310a), (A176,I 135a)

giebrlla [cebrile] (A148,I 135a)

inttifaghila (A189,I 111b)

istilláKila [istilahile] (A190,I 122b), (A190,I 122b)

janghlíscile [yanlışile] (A182,I 9b), (A257,I 72a)

jeramás ilá [yeramaz ila] (A168,I 26b)

jnttifághila [intifağile] (A189,I 111b)

mudará ila (A213,I 144a), (A213,I 144a)

ne ghiundús ne ghieggeile [ne gündüz ne gece ile] (A172,I 195a)

ne ilá (A127,II 5b)

ne véccila (A255,I 165a).

nobét ilá (A219,I 16a), (A219,I 308b), (A219,I 310a)

onúm ilá (A127,II 5b), (A250,II 158b)

órfila [örf ile] (A223,I 135a), (A223,I 235b)

saghlüghilá (A254,II 3b), (A254,II 8b)

salamáchttilá [salamaktila~selametile] (A230,II 8b)

scerlla [şer$_i$lla] (A241,I 135a), (A241,II 280a), (A241, I 235b)

senúm ilá (A139,II 8b), (A188,I 102b), (A188,I 58b), (A188,I 168a), (A232,I 290a), (A198,I 25b)

senúm sosí ilá [senin sözü$_n$ ile] (A144,I 14b)

súila [su ile] (A193,I 26a)

tabagh ilá (A128,I 25a)

tergibé [tercibe~tecrübe] ilé (A246,I 71a)

veccĭla [veç$_h$ila] (A255,I 165a)

xarbila [zarbila] (A266,I 135a), (A266,dizin 113b)

1.6.1.12. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu

bu chadár [kadar] (A146,I 286a)

ne chadár (A158,I 3a), (A217,I 167b), (A217,I 230a), (A131,I 16a)

o chadár (A158,I 3a), (A219,I 168b)

sciu chadár [şu kadar] (A242,I 286a)

1.6.1.13. "Karşı" ile Kurulan Edat Grubu

jusuná charscí [yüzüne karşi] (A265,I 166a)

sabá charsí [sabaha karşı] (A227,I 74b)

1.6.1.14. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu

Stamboldán otte [İstanbul'dan öte] (A223,I 17b)

Tebrisdén otte (A223,I 20a)

1.6.1.15. "Ötürü~Ötüri" ile Kurulan Edat Grubu

bu nestedén [nesneden] octúrj [ötüri] (A217,I 12b)

bundán octurí (A223,I 58a)

ondán octurí [ötüri] (A220,I 213b), (A223,I 58a)

sendén octurí (A223,I 213b), (A232,I 213b), (A232,II 8b)

1.6.1.16. "Sonra~Soñra~Sora" ile Kurulan Edat Grubu

andan songrá [sonra] (A131,I 221a), (A236,I 115b)

ben sewdighúmden songrá (A236,I 33b)

bir chammlandán [hamladan[485]] songrá (A143,I 116b)

bir esdén songrà (A143,I 116b)

bir ghiún songrá (A236,I 25b)

bir lachttandán[486] songrà [bir lahtandan sonra] (A143,I 116b)

ettighimdén sogra [sonra] (A237,III 11b)

jndidén [$_{ş}$indiden] songrá (A189,I 111b)

mastlaát bittitén songra [maslahat bitti$_{k}$ten sonra] (A196,I 20b)

onichi yldenssora [on iki yıldan sonra] (B109), (B120)

1.6.1.17. "Türli" ile Kurulan Edat Grubu

on icchi turlĵ [on iki türli] (A168,I 18b)

1.6.1.18. "Üñürdi" ile Kurulan Edat Grubu

bir ghiun [gün] vnghurdí [üñürdi] (A253,I 25b)

bisdén unghurdí [üñürdi] (A253,I 20b)

ghiundén vnghurdĵ[487] [günden üñürdi] (A177,I 74b)

sendén vnghurdi [üñürdi] (A253,I 25b)

---

[485] süreden.
[486] **ADA** 143 *lahta*: ~Lahza.
[487] **ADA** 253 *üñürdi*: Öncelikle, ön, önceden.

sisden unghurdi [sizden üñürdi] (A253,I 165b)

1.6.1.19. "Yokarı" ile Kurulan Edat Grubu

bundá jocharí [yokari] (A146,I 231a)

1.6.2. XVII. Yüzyıl

1.6.2.1. "Akdem" ile Kurulan Edat Grubu

bundan aḳtem[488] (M128)

1.6.2.2. "Artuk" ile Kurulan Edat Grubu

andan artuḳ, ~ artük (S159a), (Mg57)

1.6.2.3. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu

bilden aşaġa (S142a)
senden aşaġa (M134)

1.6.2.4. "Aşüri" ile Kurulan Edat Grubu[489]

bir gün āşüri (M48)
daġ aşüri (M133)
deñiz aşüri (M133)
iki gün aşüri (M133)
üç dîvār aşüri (M133)

---

[488] **DEV** 27 ar. *akdem*: İlk, önce.
[489] bkz. (Korkmaz, 2003:1062)

1.6.2.5. "Beri~Berü" ile Kurulan Edat Grubu

baḳalden berū (M120)
cenk itdügümüzden beri (S114a)
gelelden beri (M85); gelelden berü (M174)
iki biñ dört yüz yıldan berü (S111a)
Ḳosṭanṭiniyye bünyād olaldan [berü] (S111a)
küçükten berü (M174)
ne zemāndan beri (M174)
oł zemāndan berü (M174)
olaldan berü (M69), (S72a), (S73a)
olduḳdan beri (S73a)
olunaldan berü (S88a)
olunduḳdan beri (S88a)
olunmaduḳdan beri (S88a)
sabāhtan berü (M128)
sevdükden beri (S112a), (S114a)
sevelden, sevilden beri, berü (S114a), (S116a), (M85), (M85)
sevilelden berü (S116a)
sevmeyelden beri (M89)
şeherden berü (M134)

1.6.2.6. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu

anassbile [anas$_{ı}$ bile] (Mg162)
babasine bile (Mg162); babassine bile (Mg282), (Mg288)
ikisinbile (Mg259), (Mg311)

1.6.2.7. "Birile" ile Kurulan Edat Grubu

geldügi bir ile (M85)
geldügüñ bir ile (M85)
gelivirdügi bir ile (M85)
ikrām bir ile (M124)
rıʿāyet birile (M175)

1.6.2.8. "Da~De" ile Kurulan Edat Grubu[490]

ikiside (M48)
o da (M139)
Zāhidte (M197a;208HN)

1.6.2.9. "Dahi" ile Kurulan Edat Grubu[491]

belki daḫı (M128)
benüm daḫı (S162a)
bir daḫı (M129)
bir duşmenüm dáḫı (M162)
iki táráften dáḫı (M48)
ikisi dáḫı (M48)
sen dahi (Mg217)
şimdı daḫı (M128)
üçını dáhı (M48)

1.6.2.10. "Degin" ile Kurulan Edat Grubu

aḫşama degin (S141a)
bu zemāne degin (M134)
Büdüne degin (M134)

[490] "de, da" ile kurulan edat grupları için bkz. Pekiştirme Edatı Öbeği (Delice, 23:2012).
[491] "dahi" ile kurulan edat grupları için bkz. Pekiştirme Edatı Öbeği (Delice, 23:2012).

ne zemānedek *veya* degin (M128)
niçeye degin (S135a)
sabachadegin (Mg156), (Mg283)
şimdiye degin (M128)

1.6.2.11. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu

bāzāredek (M134)
ben gelinceye dek (S111a)
ḳapusına dek (S141a)
ne zemānedek *veya* degin (M128)
niçeye dek (S135a)
sabachad d[sabaha deg] (Mg283)
sabachaddeg [sabaha deg] (Mg156), (Mg283)
şimdiye dek (S135a)

1.6.2.12. "Deñlü" ile Kurulan Edat Grubu

bu deñlü (M125)
her ne deñlü (M54)
ne deñlü (M53), (M54)
ol deñlü (M125)

1.6.2.13. "Dışarı~Taşra" ile Kurulan Edat Grubu

şeherden taşra *hlk*. dişari (M134), (S143a)

1.6.2.14. "Diyü" ile Kurulan Edat Grubu

ʿáceba neyler ola diyü (M162)
ʿáhvāl ne ise bū cānibe iʿlām eyleyesiz diyü (M162)

bir duşmenüm dáḫı zuhūr ittı diyü (M162)
bunlar kimdür diyü (S157a)
İbrāhîm diyü (M164)
kitābi tez gönderüñ diyü (M160)
ne oldı diyü (M162)
nemāz ḳılaim diyü (M160)
pādişāh ʿālem-penāhuñdur diyü (S157a)
seveim diyü (M160)
şöyle böyle eyleñ diyü (M160)
Yūnus geldi diyü (S48)

1.6.2.15. "Doğru" ile Kurulan Edat Grubu

nereye doġru (M127)
şehre doġru (M134)

1.6.2.16. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu

Ādem Peyġamber yaradılmazdan evvel (S110a)
baḳmadan evvel (M119)
baḳmaḳten evvel (M119)
geldüginden evvel *veya* muḳáddem (M85)
gelmezden evvel (M85)
gitmeden evvel (M80)
gitmekten evvel (M80)
olmazdan evvel (S72a)
olunmazdan evvel (S88a)
senden öñdin *veya* senden evvel (M134)
sevilmezden evvel (S116a)
sevmezden evvel (S110a), (S116a)

1.6.2.17. "Gayrı" ile Kurulan Edat Grubu

achri an luden [aḫri$_y$anluden][492] gairi [gayri] (Mg219)
andan ġáyrı, ~ gáyri (M129), (M134), (M139)
dergāh Ḫüdā'dan ġayrı (S142a)
eylerden [eyilerden] gayri (Mg168)
sevdüginden ġáyrı *veya* māʿádā (M85)
Tangriden, Tangeden [d.Tangreden] gayri, gajiri [gayiri] (Mg168), (Mg187)

1.6.2.18. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu

adamgibi (Mg159)
adem gibi (Mg277)
añladuġum gibi (S90a)
anlar gibi, anlarüñ gibi (M134)
anüñ gibi (M54)
benüm gibi (M134)
bunüñ gibi (M54)
daschgibi [daş gibi] (Mg159)
didügi gibi (S114a)
didügüñ gibi (M85)
dil-i ʿuşşāḳ gibi (M197a;210HN)
ergibi (Mg160), (Mg282), (Mg301)
filgibi, ful gibi (Mg159), (Mg190)
geldügüñ gibi (M85)
haynbangibi [*hayvan gibi] (Mg159)
kebūter-i āvāre gibi (M197a;207HN)
kimüñ gibi (M134)
nenüñ gibi (M53), (M134)
olduġum gibi (S72a), (S73a), (S85a)

---

[492] **DER** 134 *ahrıyan*: Merhametsiz.

olmaduġum gibi (S85a)

olunduġum gibi (S88a)

olunmaduġum gibi (S88a)

ottgibi (Mg159)

schahinler [şahinler] gibi (Mg210)

sevdugi, sevdügi gibi (M85), (S112a), (S113a), (S116a), (S128a)

sevdügüm gibi (S90a)

sevildügi gibi (S116a)

sevmedügi gibi (S128a), (M89)

sizüñ gibi (M134)

sümbül gibi (M197a;210HN)

Tatar gibi (Mg212)

tenk şeker gibî (M197a;210HN)

üzüm çıbuġı gibi (S156a)

1.6.2.19. "Girü" ile Kurulan Edat Grubu

schindengiru [şindengiru] (Mg159), (Mg172), (Mg238), (Mg267), (Mg269), (Mg328)

1.6.2.20. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu

aña göre (M132), (M134)

didügüñe göre (M134)

iorganunge giore [yorganüñe göre] (Mg200)

sevdügine göre (M85)

1.6.2.21. "İçerü" ile Kurulan Edat Grubu

şeherden içerü (M134)

1.6.2.22. "İçre" ile Kurulan Edat Grubu

atlar içre (M133)

revzá içre (M133)

1.6.2.23. "İçün~Uçun" ile Kurulan Edat Grubu

aġa içün (M134)

aġasî içūn (M134)

anlar içün, anlarüñ içün (M134)

anuñ ḫātırı içün (S147a)

anüñ içün, anungutschun [anuñ uçun], anuñyiçün, onungutschun [onuñ uçun] (M139), (M139), (M175), (M176), (Mg173), (Mg250), (Mg269), (Mg286), (S138a), (S138a)

ben doġru ołduġum içün (M160)

benüm içün, benum itschum [içün] (M134), (Mg167)

bir ḳāç günlik yol içün (M48)

cüstü cū içün (M197a;205HN), (M206HN)

fısḳu fücūr içün (M197a;209HN)

ıḳāmet içün (M197a;207HN)

ıṣlāḥ maṣālıḥ cumhūr içün (S140a)

istimāʿ itdük içün (S109a)

kimüñ içün, kim içün (M134)

miʿberini sedd içün (M170)

ne içün (M134), (Mg173), (Mg270)

oglinung itschum [oğlınuñ içün] (Mg167)

olmaḳ içün (M69)

seni ḳurbān itmegiçün (S158a)

senung itschun [senüñ içün] (Mg170)

sevdügi ḫatıri içün (M85)

sevmek içün (M80), (M82), (M160)

sevmemek içün (M89)

sizüñ içün (M134)

1.6.2.24. "İle" ile Kurulan Edat Grubu

adamılıḳ ile (S137a)
adamile (Mg211)
aġa ile (M133)
aġasî ile (M133)
áḫbār-i selāmetüñüzi müşʿır *veya* muḫbir mektūbüñüz ile (M173)
aḳçá ile (M176)
alayle (M129)
Allah Teʿālā ile (S140a)
anaḫtar ile (M176)
anlar ile, anlarüñ ile (M134), (S140a)
anuñıla, onungile [onuñile] (S164a), (Mg203)
anün sebebi ile (M175)
arabaile (Mg212)
ʿáşḳıle (M175)
āteş-i ġáyret ile (M197a;209HN)
ʿáyni, ʿáynî ile (M54), (M175), (M175)
ʿázámet ile (M124)
baḳmaġile (M119), (M119)
bāzū ḳuvveti ile (S166a)
beglerden bir kimesne ile (S154a)
behāile (M176)
ben doġru ołmaġile (M160)
benumle (Mg256), (Mg290)
benüm ile, benüm le (M133), (M133,134)
biñbelā ile (M130)
bir bir ile (M132), (M197a;207HN), (M197a;207HN)
bir biri ile (M132), (M129), (M197a;206HN)

bir cüvān-i zîbā rūy-i[493] müşkîn būy, serv bālā, māh sîmā, şîrîn zebān, bārîk miyān ile (M197a;210HN)

bir ile (M132)

bir keçe pāresi ile (M161)

bir kimse ile (M167)

bir mıḳdār ʿasker ile (S144a)

bir ockile [ok ile] (Mg201)

bir vechile (M54)

birbiri ile (S46a), (S47a)

bunuñ derdi ile (S174a)

cān ḳorḳusı ile (S166a)

caneile [?d.kan ile][494] (Mg219)

cümhūr ile (M132)

çoḳ saʿy ile (S166a)

dangla [dañla] (Mg255)

defʿātile (M48), (M129)

deliligile (M124)

dest-i irādetile (M197a;204HN)

dikkatile, dikatile (Mg160), (Mg160), (Mg241), (Mg298)

dost ile (Mg65), (Mg169), (Mg190), (Mg239), (Mg299)

dostlarile (Mg214)

ektimamile [*ihtimam ile] (Mg241)

el ile (M175)

ellungile [elüñ ile] (Mg209)

eysengile [?d.eyseñile~ey soñile][495] (Mg201)

fasslumden olan Ruhile (Mg184)

ġayetile (M32), (M125)

gendü ʿáḳlı ile (M58)

gendü elüm ile (M175)

---

[493] **HN** 412 *zîbā-rūy, müşgîn-būy*.
[494] Diğer yorumlar için bkz. **STE**.
[495] bkz. **STE**, d. *ey soñile*.

gesmeile [gezme ile] (Mg213)

gice ile (M128), (S135a), (S139a)

gücile (M130)

günāhine muḳırr olanlarüñ cürmini ʿáfvile (M169)

hadissatile (Mg197)

ḫátā ile (M132)

ḫātūn ile (M133)

herbetschile [her beçile, *her veçhile] (Mg185)

hevā ve heves sebebi ile (S166a)

ḫılʿat fāḫire ile (S148a)

ḫışm ile (S167a)

ḫıyāl-i ḫılʿátile (M197a;204HN)

hiç bir vechile (M129)

himet mamile[496] (Mg160), (Mg241), (Mg307)

ḫiṭāb müstiṭāb şāh ʿālî-cenāb ile (S171a)

Ḫüdā'yıla (S167a)

iaramasile [yaramaz ile] (Mg220)

incü ile (S145a)

ḳálem ile (M176)

ḳázā ile (M132)

kendi eliyle (S165a)

kerāmet ile (S137a)

kerrātile (M48)

khueleile[497] [küle ile] (Mg191)

kim ile *veya* kimüñ ile (M134)

ḳudreti ile (S149a)

lutfile (Mg60)

māmūn [meʾmūn] ḳulları ile (S139a)

medd ile (M14)

---

[496] lat. *dilingeter*: dikkatle; **KAR** 587 *himmet~himet*: özen gösterme < ?ihtimam.
[497] **TAR** 150 *küle*: Yığın.

muḥabbet ʿilmile (S151a)

muhabbetile (M134)

ne ile (M169), (M169), (Mg203)

ne ulgile [*ne ölçi ile] (Mg67), (Mg216)

ne vechile (M128)

nedretile (M194)

nöbet ile (M129)

oḳ ile (S165a)

ol hīle ile (M197a;204HN)

ol ḳız ile (S145a)

ol ulgile, ultschile [*o ölçü ile] (Mg67), (Mg216)

oranille [oran ile] (Mg188)

rıʿāyet ile (M124), (M175)

sa kin lugille [d.sakinlugile] (Mg194)

samanile [zamanile] (Mg197)

senüñ ile (S140a), (S143a)

serv-i (serü) sürūleri ile (M197a;206HN)

sevdügü sebebiile (M85)

sevmegile (M80), (M82)

sevmemegile (M88)

sıra ile (M129)

sizüñ ile (M134)

şu ile (S167a), (Mg184)

sus suilemegile (Mg193)

taş ile (M169)

tschok tschalisch magile [çok çalışmağile] (Mg198)

üç nesne ile (S145a)

yaramaz ademler ile (M27)

yaş ile (S156a)

yemnü irşādlar ile (S166a)

ziyādesiile (M32)

1.6.2.25. "İlerü" ile Kurulan Edat Grubu

bir ayden illeru (Mg166), (Mg230)
senden ilerū (M134)

1.6.2.26. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu

bildügüm ḳadar (M85), (M161)
buḳadar (M125)
dün ḳalḳtuġumüz şeher ḳadar (M84)
her ne ḳadar (M54)
iki ḳadar (M48)
ḳādır, ḳadır olduġüm ḳadar (M85), (M161)
ne ḳadar (M54), (M130), (M174), (M128), (M129), (M161), (M161), (M175), (M53), (M53), (Mg59), (S160a)
ol ḳadar (M125), (M129), (M129), (S150a), (Mg277), (Mg322)
şolḳadar (M125)
üç ḳadar (M48)
yārüm sāʿát ḳadar (M174)
yetişecek ḳadar (M126), (M161)
zerre ḳadar (M126)

1.6.2.27. "Karşu~Karşü" ile Kurulan Edat Grubu

ḳálʿáye ḳarşü (M134)
Şābūr'a ḳarşu (S141a)

1.6.2.28. "Ma'ada" ile Kurulan Edat Grubu

andan māʿádā (M129), (M134), (M139)
bundan māʿadā (S138a)
sevdüginden ġáyrı *veya* māʿádā (M85)

1.6.2.29. "Mıktari~Miktari" ile Kurulan Edat Grubu

bildügüñ mıḳtārî (M85)
iki üç biñ mıḳdārı (S140a)
kifāyet mıḳtārı[498] (M126)
üç sāʿát mıḳtāri (M174)
üç yil miḳtārı (M128)
yetişecek mīḳtārî (M161)

1.6.2.30. "Mukabil" ile Kurulan Edat Grubu

aña muḳābil (M134)
Türklere muḳābil (S141a)

1.6.2.31. "Mukaddem" ile Kurulan Edat Grubu

geldüginden evvel *veya* muḳáddem (M85)
mektūbüñüz gelmezden beş gün muḳáddem (M175)
senden muḳáddem (M134)

1.6.2.32. "Nispet~Nispeten" ile Kurulan Edat Grubu[499]

aña nispet (M134), (M175)
aña nispeten (M175)
bana nispet (Vg203)
bir ademe nispet (Vg203)

[498] *Meninski*'de "yetişecek kadar" ile aynı anlam verilmektedir.
[499] Bu edat hakkında bilgi için bkz. (Tulum, 2009:405).

1.6.2.33. "Öñdin" ile Kurulan Edat Grubu

benüm adumdan öñdin (S143a)
senden öñdin *veya* senden evvel (M134)

1.6.2.34. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu

Ceyḥūn'dan öte (S142a)
şeherden öte (M134)

1.6.2.35. "Ötürü~Ötüri~Ötrü~Ötri" ile Kurulan Edat Grubu

andan otturu, otturū, ötürü (Mg269), (Mg286), (S138a), (M139), (M175)
benden otturu (Mg256), (Mg290)
mîvesinden ötüri (S142a)
ne sebebten ottru, otturu (Mg173), (Mg159), (Mg270)
neden otturu (Mg159), (Mg270), (Mg270), (Mg320), (Mg320)
ołduġumden ötüri (M160)
senden, seneden ötürü, otturu (M134), (Mg167), (Mg170)
sevdüginden ötürü (M85)

1.6.2.36. "Saniyâ" ile Kurulan Edat Grubu

andan sāniyā[500] (M129)

1.6.2.37. "Sıra" ile Kurulan Edat Grubu

ardısırá (M127)

[500] **TUL** 1548 ikincide, ikinci yerde.

1.6.2.38. "Soñra~Sora~Sara~Suñre" ile Kurulan Edat Grubu

andan soñra, sara, sora (M129), (Mg190), (Mg267), (Mg172), (Mg240), (Mg267), (Mg286)

añladuḳdan ṣoñra (S90a)

ath ogurlan ductansora [at oğurlanduktan so$_{n}$ra] (Mg218)

benden soñra, ben sora (M134), (Mg167), (Mg267), (Mg290)

bir ezden soñra (M128)

bir yilden soñra (M174)

bundan soñra (M128)

eñ soñra (M128)

geldüginden soñra (M85)

geldügümden soñra (M84)

khusch dansora [*kışdan so$_{ñ}$ra] (Mg207)

oldukdan ṣoñra (S85a), (S113a), (S72a)

olmaduḳdan ṣoñra (S85a)

olunduḳdan ṣoñra (S88a)

olunmaduḳdan ṣoñra (S88a)

sevdikden ṣoñra, sevductèn súngre (S6), (S128a)

sevdükden ṣoñra (S112a), (S116a), (M79), (M81), (M84), (M85), (S90a)

sevildükden ṣoñra (S116a)

sevmedükden ṣoñra (S128a), (M88)

sevmekten soñra (M80)

sorduġumüzden soñra (M29), (M85)

sorġanümüzden soñra (M85)

Ṣām'ı feṭḥ itdükden ṣoñra (S113a)

şimden ṣoñra (S136a)

şimden ṣoñra (S67a), (S67a), (S67a), (S67a), (S67a), (S67a)

vefatinden iki ay soñra (M175)

Yaḥyā'dan ṣoñra (S142a)

Yaḥyā'dan ṣoñra altı aydan ṣoñra (S142a)

1.6.2.39. "Türlü" ile Kurulan Edat Grubu

ne türlü (M53)

1.6.2.40. "Üñürdi" ile Kurulan Edat Grubu

bir ayden ungurdi [üñürdi] (Mg166)

1.6.2.41. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu

Peyġamberüñ falān ḫatunları üzeri-ne [*hakkında] (S145a)

1.6.2.42. "Üzre~Üzere" ile Kurulan Edat Grubu

adet, ʿādet usere, üzre (Mg167), (M133)
baḳmaḳ üzre (M119)
baş üzre (M129), (M133)
bildügüñüz üzre (M85)
dostlıḳ üzre (M124)
duschmene [düşmene, *düşman] usere (Mg166)
kendü bāzūñuñ ḳuvveti üzere (S162a)
mudāvemet üzre (M128)
murad usere (Mg207)
ola geldügi üzre (M82)
sevdügi üzre (M85)
sevmek üzre (M80)
sînesi üzre (S108a)
teḳayyüd üzre (M167)
teuhidum usre (Mg64)
yer üzre (S163a)

1.6.2.43. "Yaña" ile Kurulan Edat Grubu

andan yáñā (M134)
benden yáñā (M134)
menzilden yaña (S142a)
şeherden yáñā (M134)

1.6.2.44. "Yokaru" ile Kurulan Edat Grubu

dükeli ḫalḳdan yoḳaru[501] (S142a)
senden yoḳarı (M134)

1.6.2.45. "Yüzinden" ile Kurulan Edat Grubu

bilmezlik yüzinden[502] (M132)

1.6.2.46. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu

ḥadden ziyāde (S136a)
üç ziyāde (M48)

1.6.3. XVIII. Yüzyıl

1.6.3.1. "Artık" ile Kurulan Edat Grubu

bir saatdan artik (V54)

[501] Kelime çift hareke ile işaretlenmiştir: yokarı.
[502] bkz. (Özkan-Sevinçli, 2008) edat bahsi.

1.6.3.2. "Aşağa" ile Kurulan Edat Grubu

bir mıḳdar aşaġa (Vg323)
dediyimden aşaġa (Vg323)

1.6.3.3. "Aşırı" ile Kurulan Edat Grubu

bostan aşırı (Vg189)
Selanik aşırı (Vg189)

1.6.3.4. "Başka" ile Kurulan Edat Grubu

bir başḳa (Vg346)
burdan başḳa (Vg304)
harcdan başḳa (Vg321)

1.6.3.5. "Beri" ile Kurulan Edat Grubu

alaldan beri (Vg135)
añaldan beri (C250)
ataldan beri (Vg135)
baḳdıġımdan beri (Vg200)
çoḳdan beri (Vg200), (Vg299), (Vg343)
deminden beri (Vg340)
dilleyelden beri (C133)
eriyelden beri (C181)
görelden beri (C202)
ḳazıyalden beri (C329)
ḳotaraldan beri (C303)
oḳuyaldan beri (C379)
oladan bery *veya* oladan olaly (V27)

olaldan beri (Vg119), (C449), (C449), (C459), (C471), (C483)

olduktan bery *veya* oladan bery (V27)

olmayaldan beri (C466), (C476), (C490)

öteden beri (Vg200), (Vg332)

sabahdan beri (Vg200)

sevelden beri (C106)

sevilelden beri (C406)

sevmeyelden beri (C431)

verelden beri (C157)

vuraldan beri (Vg135), (C354)

yaralayaldan beri (C276)

yürüyelden beri (C227)

1.6.3.6. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu

derdiy le bile (Vg435)

eve bile (Vg164)

eyerçi bir kimse nefsinin ardına düşüb aḳıllı yım zann iderse *veya* bir kimse nefsinin ardına düşüb aḳıllı yım zann iderse bile (Vg173)

gündüz bile (Vg182)

gyunaş [gunaş~güneş] bile (V54)

haliy le bile (Vg435)

kelam söylemenin vaḳti *veya* vaḳdi bile (Vg167)

oturduġumuz ḳahvede bile (Vg319)

sana birisi kemlik yaptıy sa bile (Vg164)

seyire bile (Vg164)

yılanı bile (Vg226)

1.6.3.7. "Birile~Birle" ile Kurulan Edat Grubu

birle *veya* bir ile (Vg169)

hayırlı işleri etdiyin birle (Vg171)

tecrübe itmediyin adem le bile (Vg164)

1.6.3.8. "Da, De" ile Kurulan Edat Grubu

Banaluḳayada [Banaluḳaya da] (C674)

bende [ben de] (C661), (C665), (C666), (C696)

benim de (Vg316), (Vg339), (C663), (C663, 664)

Ispaniyayada [Ispanyaya da] (C676)

iki dane de (Vg318)

kendi de (Vg176)

küpelerde [küpeler de] (C662)

Lehede [Leh'e de] (C683)

Macarada [Macara da] (C673)

Merakesede [Marakes'e de](C690)

Nili Sevdanda [Sevdan da] (C691)

onun da (Vg302), (Vg314), (Vg336)

orayada [oraya da] (C676), (C690)

sana da (Vg164), (Vg164), (Vg175); sañada [saña da] (C697)

sende [sen de] (C661), (C664)

senin için de (Vg173)

seniñde [seniñ de] (C695); senin de (Vg335)

seninkini de (Vg164)

sizde [siz de] (C713)

sizin de (Vg332)

şer-inde (Vg312)

üç keseye de (Vg336)

Yeşil Burunada [Burun'a da] (C691)

ziyade vermenin de (Vg320)

1.6.3.9. "Dahi" ile Kurulan Edat Grubu

anası daḫi (C711)

aslan daḫi (C715)

baltanıñ sāhibi daḫi (C710)

belki daḫi (Vg169)

ben daḫi (C708), (C716)

bildiyini daḫi (Vg164)

bu recā dahi (C700); bu reca daḫi (C712)

bu vilayettiñ adettini dahi (V61)

bunlar daḫi (C713)

burada daḫi (C703)

esed dahi (C706)

Gürcistana, ve Arabistana, ve Acemistana, ve Sibiriyaya, ve Maverain-nehre, ve Hinde, ve Cine ve Ḳokinkinaya, ve Maġribe daḫi (C686)

gyuñuldan [guñuldan] dahi (V75)

ikisini daḫı (D59a)

kusuriñiz dahi (V65)

Maġribde daḫi (C692)

ol muş daḫi (C707)

ol sıçan daḫi (C715)

sairleri daḫi (Vg194)

sıçan daḫi (C715)

siz daḫi (C703), (C713)

sükker *veya* şeker daḫi (Vg196)

Tomar daḫi (C678)

vālidesi dahi (C700)

Yupater daḫi (C705), (C714)

1.6.3.10. "Daşra" ile Kurulan Edat Grubu

hadden daşra (Vg383), (Vg392), (Vg411), (Vg411)

1.6.3.11. "Dışarı~Dışra" ile Kurulan Edat Grubu

kolladan [kaleden] dişare (V67)
şehirden dışra *veya* dışarı (Vg202)

1.6.3.12. "Değin~Deyin" ile Kurulan Edat Grubu

niçeya deghin (V42)
şimdiyedeyin *veya* şindiyedeyin (Vg203)

1.6.3.13. "Dek~Dak" ile Kurulan Edat Grubu

alıncayadaḳ (Vg136)
atıncayadaḳ (Vg136)
ben gelinceyedik [gelinceye *dek] (V50)
ben giyinince yedek [d.giyininceye dek] (Vg327)
çaḳ orayadaḳ (Vg185)
çaḳ *veya* taḳ *veya* ta burayadaḳ (Vg185)
ne vaḳitedek (Vg170)
ne zemanadaḳ (Vg170); ne zamanadak (C494)
niçeya dec [dek] (V42)
on beş kese ahçe verme yedek [vermeye dek] (Vg334)
on kese ahçe yedek [d. ahçeye dek] (Vg333), (Vg334)
saat dörde beşecek *veya* beşedek (Vg203)
şimdiya dek (V42), (V61); şimdiyedek *veya* şindiyedek (Vg203); şimdiyedek (C494)
üç günedek (Vg313)
vuruncayadaḳ (Vg136)

1.6.3.14. "Diyü~Deyi" ile Kurulan Edat Grubu

adım dillenmesin deyi (Vg335)

baḳ ındı, gör ündü deyi (Vg174)

bana muhtac olsunlar deyi (Vg171)

bana su-al olursa, bildireyim deyi (Vg328)

belki canına ḳarim olsun, deyi (Vg313)

bu aralıḳda kimse duymasın deyi (Vg317)

bu işe nizam ver, deyi (Vg338)

bunlar büyük bazırganlar dır, yalan söylemez, söylerse de, yemin etmeye ḳorḳar, deyi (Vg330)

doġru şahid dir, deyi (Vg321)

gitmem, deyi (Vg309)

huḳuḳa müteʿallıḳ daʿvam var, deyi (Vg330)

kendine paye olsun deyi (Vg183)

kimse bilmesin deyi (Vg315)

ḳorḳma sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdigiñ içün ben daḫi saña öyle eylik etsem gerek diyü (C715, 716)

nasıl olur, deyi (Vg314)

ne vaḳit dükkana gider? deyi (Vg339)

sen bana bin guruşdan ġayrı bir şey vermedin, deyi (Vg330)

sen benim eyiliklerime~eyliklerime tenezzül etmeyorsun var imdi sen saña layıḳ gördügüñ üzre geçin diyü (C705), (C714)

şöyle böyle deyi (Vg299)

tek bu ḳorḳulardan emin olalım diyü (C712)

tek bu pervalardan baʿid olalım diyü (C702)

yaban zeytininden verilsin diyü (C710), (C716)

zengin ve saġ olayım deyi (Vg171)

1.6.3.15. "Doğru" ile Kurulan Edat Grubu

dışarı doġru (C494)
doġru dostuna *veya* dostuna doġru (Vg183)
doġru yuvasına *veya* yuvasına doġru (Vg203)
semaye *veya* göve *veya* göklere doġru (Vg202)

1.6.3.16. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu

atmazdan veya atmadan evvel (Vg.xviii)
başına bir ḳaza gelmeden evvel *veya* gelmezden evvel (Vg200)
bir aydan evel (V62)
bir işi tutmadan evvel *veya* tutmazdan evvel (Vg200)
bir saat geçmedan evel (V50)
bir saʿat evvel (Vg337)
bizden evvel *veya* ileri (Vg200)
bu on beş ḥarftan evel (V.xvii)
duganlar kapanmazdan evel (V61)
etmezden *veya* etmeden evvel (Vg.xxvi)
gördüyümden evvel *veya* ileri (Vg200)
ihtiyarlerden evvel (Vg200)
olmazden evel (V27)
on uç harftan evel (V.xvii)
sevmezden evvel (C431)

1.6.3.17. "Gayrı~Kayrı" ile Kurulan Edat Grubu

anden ġayrı (Vg201)
arslanidan, ve ya altundan gairi (V56)
bin guruşdan ġayrı (Vg312)
bin guruşdan ġayrı (Vg330), (Vg333)
bundan ġayrı (Vg337)
Haḳḳın senasından ġayrı (Vg292)

söylediyimden ġayrı *veya* ḳayrı (Vg201)

1.6.3.18. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu

ʿalimlerin sözü gibi (Vg194)
anuñ gibi (V79)
ayine *veya* ayna gibi (Vg178)
bilir gibi (Vg318)
bir can gibi (Vg295)
cevher gibi (Vg226)
çocuḳ gibi (Vg164)
dediyin gibi (Vg304)
dışarıdan gelen ahbabı gibi (Vg191)
doġru dostuna *veya* dostuna doġru gider gibi (Vg183)
gereyi gibi (Vg310), (Vg311)
haḳiḳ gibi (Vg430)
hayır *veya* hayr etmek gibi (Vg165)
hayvan gibi (Vg285), (Vg288)
hurma gibi (Vg430)
ırmaḳ gibi (Vg431)
ikindu oldugi gibi (V61)
incu gibi (Vg293)
istedigiñ gibi (C664)
kamiller gibi (Vg194)
ḳaplan derisi gibi (Vg445)
kendim gibi (Vg318)
ḳopar gibi (Vg446)
mahzen *veya* mahsen gibi (Vg221)
mazlum gibi (Vg229)
nasihat işitdiyin *veya* eşitdiyin gibi (Vg164)
Nuh Tufanı gibi (Vg228)

olduġu gibi (Vg324)

oldugum gibby (V27)

ölü gibi (Vg292), (Vg293)

sairlar gibi (C703)

senuñ gibi (V90); seniñ gibi (C659, 660), (C659)

süñger, süñgar gibi (Vg440)

şindiki adamlarıñ çoġu gibi (C668)

ter gibi (Vg449)

uçar ḳuş gibi (Vg289)

uyḳu içinde gibi (Vg182), (Vg290)

yemiş vermez aġac gibi (Vg194)

yılan gibi (Vg436)

1.6.3.19. "Göre" ile Kurulan Edat Grubu

aldığımıza göre (Vg302)

ana göre (Vg291)

baḳdığıma, gördüyüme göre (Vg203)

daʿvasına göre (Vg314)

haline göre (Vg287)

maʿrifetine göre (Vg167)

ona göre (Vg326), (Vg334)

1.6.3.20. "İçerü" ile Kurulan Edat Grubu

komsalikde [kumsallıkta] içeru (V67)

1.6.3.21. "İçre" ile Kurulan Edat Grubu

hayvanlar içre (Vg195)

1.6.3.22. "İçün~İçin" ile Kurulan Edat Grubu

alışandan verişinden için *veya* alışın verişin için (Vg202)

aliş virişde suïlişmek içun (V61)

aniñ içun (V61)

atmaḳ için (Vg.xviii)

baḳdığınız için (Vg194)

baḳdıḳları için *veya* baḳdıḳlarıy çin (Vg194)

baḳmaḳ için *veya* baḳmaġ için (Vg195)

baḳmaḳ *veya* baḳmaġ için (Vg204)

başım için (Vg300)

bazırgan için (Vg304)

benim için (Vg204)

bir biri için (Vg437)

bir suç için (Vg249)

bizim için (Vg204)

bunun için (Vg198)

etmek için (Vg.xxvi)

ġayrılara nazar edip onlardan sabr etmekligi ögrenmek içün (C701)

gelme, gitme için (Vg427)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olmalarını beyan etmek içün (C716)

gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olmalarını ifade içün (C709)

gendinden edna olanlara riʿayet edip ḫatırlarına doḳunmamaḳ içün (C714)

gendinden kihterü asġar olanlara riʿāyet edip rencide vü dilgir etmemek içün (C706)

gördükleri için *veya* gördükleriy çin (Vg194)

gördüyünüz için (Vg194)

görme yiçin *veya* görmey çin (Vg195)

görmek için (Vg195)

görmek için *veya* görme yiçin (Vg204)

Ḥaḳḳ için (Vg164)

harcı masraf için (Vg337)

ḫatrıñ içün (C700), (C711)

her kimki gendi derdini çekemez ise ele nazar edip, elden sabr etmesini ögrenmek içün (C712)

ırzının tekmili için (Vg335)

imdad için (Vg425)

işküzar olduġum içün (C698)

kendilerine gözetmek için (Vg249)

kendin için (Vg194)

Mevlaniñ[503] ʿilmi[504] olduġi içun[505] (Vg284)

ne için (Vg195), (Vg345)

nenin için (Vg198)

nızamı olmayan için (V250)

onuñ içun (V44), (V44); onun için (Vg326), (Vg337)

saġlıġı içün (C699), (C711)

sarḳan üç kese ahçe için (Vg337)

satmak içun (V63)

sen baña filan vaḳtde azim eylik etdiginiñ içün (C708)

sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdiginiñ içün (C715, 716)

senin için (Vg173), (Vg324); seniñ içün (C700), (C712)

sizin hatırınız için (Vg333)

sizin için (Vg317)

suïlişmek içun (V54)

şunun için (Vg198)

yardım için (Vg425)

yemek yeyib, ve ḳahve içme için (Vg315)

[503] t2 Mevlanın.
[504] t2 ilmi.
[505] t2 olduġu için.

1.6.3.23. "İle" ile Kurulan Edat Grubu

Acemdan karravan gelmekle (V62)

aci[506] söz le (Vg284)

adamlikile (V41)

adıy la (Vg408)

ahce ile (Vg424)

aheng ile (Vg42)

alay la (Vg206)

alçıy la (Vg416)

Allah ile (Vg289)

Allahıñ keremi ile (C664)

anın la *veya* onun la (Vg198)

arsız la (Vg164)

atle, adle (Vg46), (Vg46)

atmaġ ıla (Vg.xviii)

babası öldü ḳıyasıy la (Vg244)

baḳdıġım la *veya* baḳdıġıy la (Vg193)

baḳḳalın uşaġıy la (Vg314)

baḳmaḳ ile *veya* baḳmaġ ıla *veya* baḳmaġ la (Vg193)

balçıġ ıla (Vg312)

baltası ila (C710), (C717)

benimle (V56)

beyinlerinde ittifaḳ ile (C710)

bıçḳıy la (Vg434)

bir ok ile (V73)

bir taḳrib ile (Vg304)

bizimle (V65)

boruy la (Vg450)

boynuz ula (Vg370)

---

[506] t2 acı.

bu kimsey le (Vg302)

bu tarz ıla (C709)

cema-ʿat ile (Vg437)

Çavuş Efendiler ile (Vg323)

çengel ile (Vg356)

daʿvacısıy la (Vg326)

daʿvacıy la (Vg329)

defat ile (Vg206)

derdiy le (Vg435)

dıkkat ıla (C493)

dişiy le (Vg325)

dişleri ile (C716)

dost ile (V74)

duayı hayr ile (Vg248)

dünya mali ile[507] (Vg284)

edeb ile (Vg194), (Vg288)

elin ne (Vg229)

elmas balçıḳ içine düşmey le (Vg226)

esbable, espaple (Vg46), (Vg46)

eskiden sırdaşımız olan adamlar la (Vg340)

etme yile (Vg.xxvi)

etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri sebebiile (C714)

eyiler le (Vg247)

eyiy le (Vg193)

eyü[508] ad ile[509] (Vg286)

fend ile (Vg436)

fesahat le (Vg293)

fiatlarıy la (Vg303)

gayet ile (V21); ġayet ile (Vg222), (Vg222); ġayet le (Vg222); ḳayet ile (Vg222), (Vg222)

---

[507] t2 maliy le.
[508] t2 eyi.
[509] t2 ad ıla.

ġayret ile (C493)

gice ile (V42); gece ile (C493), (C707), (C715); gece yile *veya* geceyle (Vg193)

geldiyiniz le (Vg327)

gemiy le (Vg407)

gendi nadanlığımız sebebi ile (C717); gendi nadanlığımız sebebile (C711)

gördükleriy le (Vg193)

gördüyün le (Vg193)

görmek ile *veya* görme yile *veya* görmey le (Vg193)

güc üle (Vg302)

gün üle *veya* gün le (Vg193)

gyumlegimle [gümleğimle] (V55)

haliy le (Vg435)

harc la (Vg322)

hayırla (Vg173)

hayr dua ile (Vg248)

her faḳir ile (Vg294)

ḫıyaneti zahir olan adem le (Vg184)

ḫızanlıḳ *veya* ḫızannıḳ la (Vg192)

hiç bir vech ile (Vg206)

hükm üle (Vg313)

Ingliz bairak ile (V67)

ʿibret[510] gözi ile[511] (Vg286)

ifrat ıla (Vg412), (Vg436); ifrat ile (Vg176), (Vg222), (Vg222); ifrat le (Vg222)

iftiray la (Vg306)

ikram ıla (Vg242)

ʿinad ıla (Vg425)

iştah ile (Vg222)

katı avaz ıla (C708), (C715)

kendü[512] rızasi ile[513] ḳorḳusi ile[514] (Vg284)

---

[510] t2 ibret.
[511] t2 gözüy le.
[512] t2 kendi.

kerem ile (V68), (V97)

kötü nam ile[515] (Vg286)

kötüy le *veya* kötüler le (Vg158)

kötü adamlarıla (C667)

lisanın na *veya* lisanın la (Vg175)

lutf ula (Vg230)

mihrabları ila (C711)

muhabbet ile (Vg192)

münasibet ile (C493)

münasibiy le (Vg314)

müsrüflük üle (Vg420)

navlun ula (Vg408)

ne ile (V55)

ne vech ile (Vg324)

ne yüz ile (C700), (C712)

o ahce yile (Vg300)

o gün yanımda şahidim bulunmamaġ ıla (Vg330)

ol sebeb ile (C712); ol sebeble (C701)

ortaġın la (Vg202)

rahat ıla (Vg301), (Vg326)

riʿayet ile (Vg206)

ruġen ile (Vg454)

sadıḳlıḳ ile[516] (Vg287)

selamet ile (Vg290)

senin le (Vg299), (Vg309), (Vg314), (Vg344); senin ne (Vg229)

sersemlik le (Vg193)

sertlig ile (C493)

sirke ile *veya* sirkey le (Vg50)

---

[513] t2 rızasıy la.
[514] t2 ḳorḳusuy la.
[515] t2 nam ıla.
[516] t2 la.

siziñle (V56); sizin le (Vg160), (Vg320)

söz ile[517] (Vg285); söz üle (Vg192), (Vg292)

suy la (Vg320)

şey ile (Vg322)

şiş ile (Vg450)

şu yoldaş la (Vg309)

tabiʿatini bilmediyin adam ıla (Vg192)

tablay la (Vg315)

taifeyi nisa yile (Vg294)

taḳlid ile (Vg288)

taḳsid ile (Vg302)

tatlı dil ile (C493)

tecrübe itmediyin adem le (Vg164)

temeliy le (Vg334)

testerey le (Vg434)

tez ile (V55)

tuzaġ ıla (Vg379)

usul la (Vg310)

vaḳt ile (Vg177), (Vg303)

vezir le (Vg160)

yaġ ıla (Vg391)

Yahudiy le (Vg314)

yemek yeme bahanesiy le (Vg314)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebile (C704, 705)

zahmet ile (Vg176)

zerafet ile (C493)

ziadesi ile (C26)

---

[517] t2 söz üle.

ziyadesince ikramle (Vg222)

ziyadesiy le (Vg222), (Vg222), (Vg310), (Vg311), (Vg327)

zor la (Vg176), (Vg335); zor ula (Vg426) ; zor ile *veya* zor ula *veya* zor la *veya* zor ulan (Vg193)

zulm üle (Vg291), (Vg451)

1.6.3.24. "İlen~Ilan" ile Kurulan Edat Grubu

bizim aġay lan (Vg308)

ferman ılan (Vg328)

hile yilen (Vg340), (Vg340)

ḳan nan (Vg320)

kötüy len (Vg193)

paray lan (Vg193)

sıray lan (Vg440)

sırran [*sır ¡lan] (Vg248)

vech ilen (Vg318)

zor ile *veya* zor ula *veya* zor la *veya* zor ulan (Vg193)

zor lan (Vg379), (Vg383), (Vg452), (Vg452)

zor ile *veya* zor ula *veya* zor la *veya* zor ulan (Vg193)

1.6.3.25. "İleri" ile Kurulan Edat Grubu

bizden evvel *veya* ileri (Vg200)

gördüyümden evvel *veya* ileri (Vg200)

1.6.3.26. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu

bu kadar (V54), (Vg303), (Vg307), (Vg312), (Vg316), (Vg336), (Vg337), (C672), (C697), (C698)

bu ḳadarca (Vg191)

dediyim ḳadar (Vg323)

dediyin ḳadar (Vg323)

dört bin guruş *veya* gruş *veya* ḳuruş *veya* ḳruş ḳadar (Vg196)

elinden geldiyi ḳadar (Vg177)

getirdiyim ahce ḳadar (Vg302)

igrimi [yirmi] bir mil hadar [*kadar] (V66)

iḳrar *veya* ıḳrar tutduġun ḳadar (Vg177)

ḳabiliyyeti ḳadar (Vg196)

ne ḳadar (Vg170), (Vg177), (Vg177), (Vg177), (Vg177), (Vg231), (Vg231), (Vg290), (Vg321), (Vg325), (C677);

nekadar (V66)

o bin guruş ula *elinden* bir yirmi otuz kese ahce ḳadar (Vg299)

o kadar (V54), (V67), (V80); o ḳadar (Vg339); oul [ol] kadar (V80); olḳadar (C662), (C678)

on beş kese ahçe ḳadar (Vg335)

şu ḳadar (Vg307)

şu ḳadarca (Vg191)

ta bukadar (V54)

tahmina bir bin guruş ḳadar (Vg299)

zerre ḳadar (Vg196)

1.6.3.27. "Karşı" ile Kurulan Edat Grubu

iḳrarına ḳarşı (Vg203)

1.6.3.28. "Ma'ada" ile Kurulan Edat Grubu

baḳdığımdan, gördüyümden maada *veya* maade (Vg201)

bundan mauada (V44)

Sevdandan maʿada (C692)

1.6.3.29. "Miktar~Mikdur~Miktarı" ile Kurulan Edat Grubu

bir suali etdiyin miḳdarı *veya* miḳdar (Vg177)

na [ne] mikdur (V42)

1.6.3.30. "Misali~Misli~Misilli" ile Kurulan Edat Grubu

yabancı misali *veya* misli *veya* misilli (Vg194)

1.6.3.31. "Ötürü" ile Kurulan Edat Grubu

andan oturu (V44)
doġru sözden ötürü (Vg201)
yazan ademden ötürü (Vg201)

1.6.3.32. "Sıra" ile Kurulan Edat Grubu

ardımsıra (Vg314)
ardın sıra (Vg310)
sana gel demeyen ademin ardısıra (Vg203)
ardımız sıra (Vg203)
arḳamız sıra (Vg203)

1.6.3.33. "Soñra~Suñra" ile Kurulan Edat Grubu

aldıḳdan soñra (Vg345)
atdıḳdan soñra (Vg.xviii)
az bir azdan soñra *veya* az bir azdan (Vg201)
benden soñra (Vg310)
bir azdan soñra *veya* bir azdan (Vg201)
bir ḳaç günden soñra (Vg305)
bir taziri sana iki defa etdikden soñra (Vg201)
daʿvanız bir taraf olduḳdan soñra (Vg308)
edadan soñra (Vg330)
en soñra (Vg208)

etdikten soñra (Vg.xxvi)

mehkemeye giden harcı çıḳardıḳdan soñra (Vg308)

oḳuduḳdan soñra (Vg.xxiv)

oldukdan soñrá (V27)

öldükden soñra (Vg.xxix)

sen hisseni ayırdıḳdan soñra (Vg339)

seni tasih etdikden soñra (Vg333)

sohbet etdikden soñra (Vg326)

şimdan suñra (V42,43), şimden soñra *veya* şinden soñra (Vg53); şinden soñra (Vg340); şimden soñra (C494)

üşüdükden soñra (Vg.xxxii)

verdiyi rısḳın parasını aldıḳdan soñra (Vg321)

vurduḳdan soñra (Vg.xxi)

yarı ahceyi aldıḳdan soñra (Vg299)

yemin ederim dedikten soñra (Vg313)

1.6.3.34. "Tarafa" ile Kurulan Edat Grubu

benden tarafa (Vg202)

1.6.3.35. "Türlü" ile Kurulan Edat Grubu

başḳa türlü (Vg453)

her turlu (V62)

1.6.3.36. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu

baḳḳal dükkanında ḳavl etmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg318)

Çavuş Efendiler ile bir yere gelib, ḳavli ḳarar edib, filan günü ḳazesker huzuruna varalım demek üzeri-ne [*hakkında] (Vg323)

Çavuş Tercümane gelib, Firenk bazırganını ḳapıya götürmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg326)

daʿva görmek üzeri-ne [*hakkında] Vg311)

daʿvacılar la Bazırgan, Tercüman, Çavuş, Paşanın ḳarşısına çıḳmaḳ üzeri-ne [*hakkında] (Vg329)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin gelib, mehkemeye gitmeleri üzeri-ne [*hakkında] (Vg308)

ibra isḳa olmaḳ üzeri-ne [*hakkında] (Vg337)

Ḳahveci Mehemmed Çelebiyi bulub, haber vermek üzeri-ne [*hakkında] Vg324)

Mehemmed Çelebi mehkemeden çıḳıb, Yahudiy le meşveret etmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg314)

paşanın ve ḳazeskerin sorub, daʿvayı şahide havale etmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg330)

Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı, baharı ḳaldırmaları üzeri-ne [*hakkında] (Vg303)

Samoyil Yahudi, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı pazarları üzeri-ne [*hakkında] (Vg301)

Tellal Samoyil Firenk Bazırganını aldatmaḳ üzeri ¡-ne [*hakkında] (Vg300)

Tercüman Firenk bazırganını Paşa ḳapısına götürmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg327)

Tercüman ıla Daʿvacılar bir yere gelib, ḳavl etmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg333)

Yahudi Aḳtar Mehemmed Çelebiye gelmek, ve Mehemmed Çelebi Yahudiyi sanki bilmeyib, ḳovmaḳ üzeri-ne [*hakkında] (Vg339)

Yahudi Aḳtara gelib, haber vermek üzeri-ne [*hakkında] (Vg306)

Yahudi yolda giderken, Aḳtara Bazırgan için gülerek söylemek üzeri-ne [*hakkında] (Vg304)

Yahudi, bir ḳaç günden soñra, Bazırgana gelmek üzeri-ne [*hakkında] (Vg305)

1.6.3.37. "Üzre~Uzra" ile Kurulan Edat Grubu

adeti meelūfesi üzre (C705)

adeti üzre (C714)

ayaġ üzre (Vg372)

baḳdıḳları üzre *veya* üzere (Vg197)

baḳḳal dükkanına girmey üzre (Vg315)

baḳmaḳ *veya* baḳmaġ üzre (Vg197)

basiret üzre (Vg453)

baş üzre (Vg203)

dostluḳ üzre (Vg206)

elem üzre (Vg196)

girîzān üzre (C702)

gördükleri üzre (Vg197)

görmek üzre (Vg197)

gözüm üzre (Vg203)

ihtiyat üzre (Vg418)

ḳahvede şahidler ḳavl edib, fermane nizam verib, ve Ḳazesker Efendiye el altından daʿvayı bildirmeleri üzre (Vg321)

ḳanun, tertib üzre (Vg426), (Vg426)

meşruhy uzra (V11)

müdavemet üzre (Vg206)

saña layıḳ gördügüñ üzre (C714)

taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı nısfı] alte yuz elly gruş ider meblagy merkumy [meblaġ-ı merkūmı] hala Izmirde Gumruk Eminy olan Izetlu oglum Mustafy Aga Vusul Temisukde otuz bir gun mururinde merkumiñ Izmirde Şerriky olan Pilkinton nam Bazirgane Eda ve teslim aïlemek uzra (V9)

Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etmeleri üzre (Vg299)

teslim aïlemek uzra (V10)

vece meşruhy [vech-i meşrūḥı] uzra (V9)

vech üzre (C705)

vechi şerʿ-i şerif üzre (Vg330)

1.6.3.38. "Yana" ile Kurulan Edat Grubu

senden yana (Vg202)

1.6.3.39. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu

beş biñdan ziyade (V67)
beşdan ziyade (V63)
deyerinden ziyade (Vg442)
hadan ziyade [hadden ziyade] (V21), (V42)
hisabdan, sayıdan ziyade (Vg442)
senden ziyade (Vg340)
sermayedan ziyade (V63)
tehammülünden ziyade (Vg441)

1.6.4. XIX. Yüzyıl

1.6.4.1. "Aşağı" ile Kurulan Edat Grubu

andan aşaġı (D116a)
şeherden aşaġi (D104)

1.6.4.2. "Başka" ile Kurulan Edat Grubu

bundan baçeh [*başka] (D164)

1.6.4.3. "Beraber" ile Kurulan Edat Grubu

çelebi îleh beraber (D162)

1.6.4.4. "Bile" ile Kurulan Edat Grubu

hîç bir piyāde bile (D110a)

1.6.4.5. "Da, De" ile Kurulan Edat Grubu

ben-da (R156), (R186), (R186)
budeh [*bu da] (D162)
galecek olsa-da (R186)
galmiş ise-de (R186)
galse-de (R186)
galseydi-da (R186)
İstanboldan daḫı *veya* İstanbodanda (R185)
o-da (R186)
san-da (R186), (R186)

1.6.4.6. "Dahı" ile Kurulan Edat Grubu

bu daḫı (R156)
İstanboldan daḫı *veya* İstanbodanda (R185)
top daḫı (R186)

1.6.4.7. "Dek" ile Kurulan Edat Grubu

ben gidinceyedek (R183)
bu saatehdek (D156)
gelinceyedek (R183)
Londurayadek (R183)
mektūbum oraya varıncayadek (R183)
ṣabaḥeh dek (D163)
surguneh dek (Dlxvi)
ülümedek (R183)

1.6.4.8. "Deñlü" ile Kurulan Edat Grubu

neh deñlu (D26)
şoldeñlü (D111a)

1.6.4.9. "Deyin (Değin)" ile Kurulan Edat Grubu

sabāha deyin (R183)

1.6.4.10. "Diyü~Deyü" ile Kurulan Edat Grubu

belmeyoriz diyu (R189)
bundan öte gitme diyü (D116a)
büyle dir deyü (R176)
galmazsiñiz diyu (R189)
ḳardaşuñ ḫastah dur diu (D156)
keyfiñiz iyi-mi diyu (R189)
ne diyu (R189)
niçe direkler vardur, her diregüñ üstinde bir altun kuşak vardur diyü (D108a)

1.6.4.11. "Dolayı" ile Kurulan Edat Grubu

kitābdan dolayı (R183)

1.6.4.12. "Evvel" ile Kurulan Edat Grubu

bir aydan evvel (D161)
dogduḳt'en [*dövdükten] evvel (D58), (D65)
dogildukt'en [*dövüldükten] evvel (D87)
dogilmezden [*dövülmezden] evvel (D87)
dogmedukt'en [*dövmedikten] evvel (D80)

dogmemezden [*dövmemezden] evvel (D80)

dogmezden [*dövmezden] evvel (D65)

eñ evvel (D16a)

gitmezden evvel (D159)

güneş ḳalḳmaḳdan evvel (D58a)

ḳorḳdukt'en evvel (D72)

ḳorḳmazden, ḳorḳmezden evvel (D58), (D72)

tepmeden evvel (R114a)

tepmezden evvel (R114a)

1.6.4.13. "Geyri (Gayrı)" ile Kurulan Edat Grubu

bir ġeyri (D162)

1.6.4.14. "Gibi" ile Kurulan Edat Grubu

anıñ gibi (R170)

anler gibi (R169,170)

babamıñki gibi (R170)

bendeki gibi (R170)

benim gibi (R170)

bunlar gibi (R170)

bunuñ gibi (R170)

efendimez gibi (D166)

kebūter-i āvāre gibi (D91a)

kim gibi (R170)

neh nuñ gibi (D104)

neler gibi (R170)

ol büti ıraḳdan gördikleri gibi (D116a)

pus vardur gibi (D168)

siziñ gibi (R170)

su gibi (R169)

yaġmur yaġiur gibi[518] (D168)

1.6.4.15. "Güre~Göre" ile Kurulan Edat Grubu

ʿaḳlıma gyüre (R183)

baña gyüre (R183)

İnglizeh goreh (D166)

1.6.4.16. "İçrü (İçerü)" ile Kurulan Edat Grubu

ḳapuden îçru (D104)

1.6.4.17. "İçün~İçin~Çün" ile Kurulan Edat Grubu

anın içün (R83a)

anuñ îçun (D159)

başam [*başım] îçun (D102)

benim içün (R83a)

bunuñ içün (R89a)

dogilmek [*dövülmek] îçun (D87)

dogmek [*dövmek] îçun (D66)

dogmemek [*dövmemek] îçun (D80)

ev içun (R52)

evler içun (R52)

ḫātır için (R176)

kimuñ îçun (D104)

ḳorḳmaḳ îçun (D73)

ḳurt içün (R52a)

[518] Edat gruplarında edattan önceki yapı bazan cümle de olabilir. Bunu daha çok iç içe birleşik cümlelerde "diye" edatında da görüyoruz (Yelten-Açıkgöz, 2005:60).

neh içün (D25)

oḳ içun (R52)

oḳlar içun (R52)

olmaḳ îçun (D43)

olmamaḳ îçun (D45)

ṣiḳ ṣiḳ soylemek îçun (D159)

ṣūr çün (D54a)

Turkçeh éyu soylemek îçun (D17a), (D159)

yaḳmaḳ için (R181)

1.6.4.18. "İle~Ila" ile Kurulan Edat Grubu

anlar ile (R83a)

anuñ ileh (D104), (D166), (D166)

babam ile (R185)

ben tepmekle (R113a)

benimla (R151), (R151), (R151), (R152), (R152), (R152); benum îleh (D157)

berāber ile (D26a)

birbiriyle (D32a); birbirîleh (D102)

bu uslūb ile (D53a)

cumhur îleh (D102)

çelebi îleh (D162)

dililigîleh *veya* dililigileh [*delilik ile] (D99)

dogilmegileh [*dövülmek ile] (D87)

dogmegileh [*dövmek ile] (D66)

dogmemeġileh [*dövmemek ile] (D80)

elim ile (R178)

elvān-ı ezhārile (D98a)

envāʿ-ı eşcārıla (D98a)

evle (R52)

evlerle (R52)

ġayetileh (D16), (D101)

ġayrıla (D57a)

gucileh (D102)

ḫeṭaîleh (D101)

hezār ile (D30a)

ıḫtilāf-ı zamānıla (D108a)

ifraṭileh (D16), (D101)

iki biñ ādem ile (D109a)

ḳezaîleh (D101) ,

ḳılıçla (D52a); ḳıliç ila (R176)

ḳorḳmaġileh (D73)

ḳurtla (R52a)

lālelerle (D24a)

nazar-ı ʿibret-la (R190)

neh vechileh (D25)

nubetileh (D101)

oḳla (R52)

oḳlarla (R52)

oturmaġla (R10a)

peleng-i ḫışm-ālūdla (D16a)

riʿayetileh (D99)

ṣalatah îleh (D158)

ṣarahîleh (D101)

senuñileh (D166)

siziñ ile (R83a)

sözle (D54a)

şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleriniñ iẕn-i pādişāhāneleri ile (D.grş.a)

şîre-i engür ile (D90a)

şu vechile (D54a)

şunuñ ile (R89a)

tepmeyle (R113)

ziadehsileh (D16), (D101), (D158)

1.6.4.19. "Kadar" ile Kurulan Edat Grubu

altmiş ḳadar (D164)

bir ādem boyı ḳadar (D116a)

buḳadar (D157), (D159)

didiğiñ ḳadar (D167)

dort ḳadar (D21)

isterdeîm [d.istediğim] ḳadar (D157)

naḳadar *hlk.* (R90); ne ḳadar (R204a); neh ḳadar (D25), (D25), (D26), (D167); neḳadar (D101)

olḳadar (D159)

yeîrmi ḳadar (D162)

yeyirmi bir ḳadar (D167)

1.6.4.20. "Karşu" ile Kurulan Edat Grubu

ḳelʿaeh yeh ḳarşu (D104)

1.6.4.21. "Öte" ile Kurulan Edat Grubu

andan öte (D116a), (D116a)

bundan öte (D116a)

1.6.4.22. "Ütürü (Ötürü)" ile Kurulan Edat Grubu

gitmekdan ütürü (R184)

1.6.4.23. "Soñra~Sora" ile Kurulan Edat Grubu

aḫşam manciasinden ṣoñrah (D166)
añ ṣoñra (D100)
ayırdıḳdan ṣoñra (D59a)
bunı gördikden soñra (D58a)
dogdukt'en [*dövdükten] ṣoñra, ṣoñrah (D59), (D65), (D80)
dogildukt'en [*dövüldükten] ṣoñra (D87)
eñ ṣoñra (D16a)
ḳāʿide-i mîz-bānı her ne ise temām bulduḳdan ṣoñra (D59a)
ḳorḳdukt'en ṣoñrah (D59), (D72)
tepdikdan sora (R115)
tepdiyimdan sora (R115)

1.6.4.24. "Türlü~Dürlü" ile Kurulan Edat Grubu

çoḳ dürlü (D55a)
ne dürlü (R204a); ne türlü *hlk.* (R90)

1.6.4.25. "Üzerine" ile Kurulan Edat Grubu

reʾy-i vāḥid üzeri-ne [*hakkında] (D115a)

1.6.4.26. "Üzre~Üzere" ile Kurulan Edat Grubu

ʿaedet üzreh (D104)
baş üzreh (D104)
dostliḳ üzreh (D99)
tiḳiyed üzreh (D112)
yılda bir açmaḳ üzere (D104a)

1.6.4.27. "Ziyade" ile Kurulan Edat Grubu

ḥadden ziadeh (D101)
üçden ziadeh (D162)

1.7. Unvan Grubu

Sırasıyla, bir şahıs ismi ile bir akrabalık isminin araya hiçbir ek almaksızın art arda gelmesiyle unvan grupları oluşur (Ergin, 2003:&673). Bu tanıma uygun gruplara taranan metinlerde rastlanmakla birlikte, *Çelebi Aġa (Vg320), (Vg320)*, *Hojah Efendi (S iv)* gibi örneklerde bir şahıs isminin yerini tutan bir sıfat ve bir unvanın art arda gelmesi ile de unvan grubunun meydana geldiği görülür.

1.7.1. XVI. Yüzyıl

Deruis Gsielebi [Derviş Çelebi] (B126)
Meriém Aná (A211,II 2b)
Murath begh (B18)

1.7.2. XVII. Yüzyıl

Ādem Peyġamber (S110a)
ʿÁli Çelebi (M195)
ʿÁlî Pāşā (M94); Ālî Paşa (S173a)
Ece beg (M173), (M173)
Genkizchan [Cengiz Han] (SIV)
hassaki sultan (Mg250)
Hojah Efendi (S.iv)
Ischender [İskender], Skander Begh (Mg228), (Mg327)
Kemāl Paşazāde (S151a)

Maḥmūd Paşa (S109a)
Meriem ana (Mg256), (Mg319)
MorathBeg (Mg229), (Mg319)
Muḥammed Ḫan (S170a)
Muḥammed Ḫan Ġāzî (S170a)
Mussa Pegamber (Mg320)
Pîr Aḥmed Big (S173a)
Şamṣa Çavuş (S153a)
Soliman Shah [Süleyman Şah] (S.iv)
Sonkur Tekin (S.v), (S.v)
Sulṭān Bāyizîd Ḫān (S152a)
Sulṭān Ġāżî (S172a)
Sultān Muḥammed Ḫān (S108a)
Sultān Muḥammed Ḫān Ġāzî (S108a)
Sulṭān Murād Ḫān (S153a)
Timur Ḫan (S174a)
Yıldarım Ḫan (S174a)

1.7.2.1. "Bassa" İle Kurulan Unvan Grubu

Megiser gramerinde diğer unvan gruplarından farklı olarak "bassa" kelimesi ile kurulan unvan grupları bulunur. *Megiser*, sözlüğünde "bassa" (Megiser, 1612:291) kelimesine "lat. prefectus" yani Antik Roma'da çok çeşitleri bulunan sivil veya askeri görevli anlamını verir. 18. yüzyıl grameri olan *Viguier*'de kelimenin ikili kullanımı bize daha net bir fikir vermektedir: *Ḳapıdan Pâşâ; ~ Başa* (Vg218), (Vg218).

Elimizdeki örneklerde ise "bassa" kelimesinin "baş+ı" şeklinde olması gerekirken "paşa" anlamıyla bir unvan gibi algılandığı, hatta ses benzerliği yönüyle "paşa" ile karıştırıldığı görülür. Birer belirtisiz isim tamlaması olması beklenen bu örnekler yazarı tarafından kelimenin "paşa" unvanı olarak algılanması nedeniyle

buraya alınmıştır ("bassa" kelimesi hakkında bilgi için ayrıca bkz. Stachowski, 1973:162).

başı=bassa~paşa

achtgi bassa [aḫci bassa] (Mg230)
achtgibassa [aḫtci bassa] (Mg284)
arabagi bassa, arabbagibassa [arabaci bassa] (Mg231), (Mg287)
auzi bassa [avzi~avci bassa] (Mg268), (Mg288)
bostangi bassa [bostanci bassa] (Mg268), (Mg292)
bracorbassa[519] (Mg267), (Mg292)
capigi bassa [kapici bassa] (Mg249), (Mg293)
casnegir bassa [d.çāşnigir bassa] (Mg230), (Mg294); ?zeschnegir[520] bassa (Mg268), (Mg337)
chiauss bassa [*çavuş bassa] (Mg294)
devetzi [devezi~deveci] bassa[521] (Mg268), (Mg297)
doganzi bassa (Mg268)
hasnadar bassa[522] (Mg278), (Mg307)
katerzi bassa [*katırcı bassa] (Mg267), (Mg315)
mechter bassa [mehter bassa] (Mg268), (Mg318)
sarai bassa [saray bassa] (Mg262), (Mg326)
tschacregibassa[523] [çakrıci bassa] (Mg227), (Mg334)
tschiauss bassa [*çavuş başa] (Mg230)
zagatzi bassa[524] (Mg268)
zaniligi bassa[525] [zanilici başa] (Mg232), (Mg268), (Mg337)

[519] lat. *prefectus agasonum*: At bakıcısı olan görevli, imrahor başı; **STACpol** 132, 194 [emr-i ahur] *imbrohor* (imrohor), hlk. *mirahor* < brahor.
[520] ?çeşnegir~çaşnigir
[521] **TUL** 581 deveci başi.
[522] **STACpol** 124, **STACslow** 149 *haznadar baszy* [haznadar başı]; **ZSU** 148 *hasznadar basa*.
[523] **ZSU** 333 csakardzsi basa; çakırcıbaşı.
[524] lat. *prefectus canum*: *Köpekle ilgili görevli*; **TUL** 1922 *zagar*: Av köpeği vs.
[525] lat. *aucupum prefectus*: Kuş yakalayıcısı.

1.7.3. XVIII. Yüzyıl

Abdi Efendi (Vg248), (Vg248)

aġa baba (C668)

Ahmed Başa (Vg327)

Ahmed Molla (Vg218)

Aḳtar Mehemmed Çelebi (Vg299), (Vg308), (Vg311), (Vg311), (Vg326), (Vg339)

Aḳtar Mehemmed Efendi (Vg328)

Ali Başa (Vg309), (Vg309)

ʿAli Efendi (Vg321), (Vg321), (Vg321), (Vg321), (Vg323), (Vg323), (Vg323); Ali Efendi (Vg38), (Vg283)

Cadileşker [*kadıleşker] Efendi (Vg313)

Çavuş Aġa (Vg325), (Vg325), (Vg327), (Vg335), (Vg338), (Vg327)

Çavuş Efendiler (Vg323)

Çelebi Aġa (Vg320), (Vg320)

Deryayi Ḳapıdan Pâşâ (Vg218)

efendi bilader (Vg320)

elçi bey (Vg358)

gelin dudu[526] (Vg362)

gelin hanım (Vg362)

gelin ḳadın (Vg362), (Vg380)

hanım dudu (Vg374), (Vg374)

Ḥasaki Sultana (V86)

Hasan Pâşâ; ~ Başa (Vg219), (Vg219)

ḫoca efendi (C669)

Hüseyin Aġa (Vg309), (Vg309)

İmam Aġa (Vg218)

İmam Efendi (Vg218)

İzzed Efendi (Vg283)

Ḳadı Efendi (Vg311)

Ḳahveci Mehemmed Çelebi (Vg324)

[526] **DER** 1595 *dudu*: Hanım; abla; küçük kardeş.

Kaihya Bey (V97)

Ḳapıdan ~ ; kapudan paşa (Vg358); Kaptan Paşa (V94); Ḳapıdan Pâşâ; ~ Başa (Vg218), (Vg218)

Ḳazesker Efendi (Vg320), (Vg321), (Vg321), (Vg321), (Vg321), (Vg323), (Vg324), (Vg329), (Vg329), (Vg329), (Vg330), (Vg338); Ḳazi asker Efendi (Vg313)

Ḳazesker Efendiler (Vg329)

Mahmud Paşa (Vg314), (Vg315)

Mehemmed Aġa (Vg324)

Mehemmed Aġa Çelebi (Vg324)

Mehemmed Çelebi (Vg299), (Vg299), (Vg299), (Vg299), (Vg299), (Vg299), (Vg301), (Vg301), (Vg301), (Vg301), (Vg301), (Vg302), (Vg302), (Vg302), (Vg302), (Vg302), (Vg303), (Vg303), (Vg304), (Vg304), (Vg307), (Vg308), (Vg308), (Vg308), (Vg309), (Vg309), (Vg310), (Vg310), (Vg310), (Vg310), (Vg310), (Vg311), (Vg311), (Vg311), (Vg311), (Vg313), (Vg313), (Vg314), (Vg314), (Vg315), (Vg318), (Vg318), (Vg324), (Vg324), (Vg324), (Vg325), (Vg325), (Vg325), (Vg325), (Vg330), (Vg333), (Vg333), (Vg334), (Vg335), (Vg336), (Vg337), (Vg337), (Vg338), (Vg339), (Vg339), (Vg339), (Vg339), (Vg343), (Vg343), (Vg328)

Mehemmed Efendi (Vg248)

Mehmed Paşa (Vg238)

miʿmar aġa (Vg395)

Muhamed Ḫan (V51)

Muhamed Ḫan Gazy (V51)

Mustafy Aga (V9), (V10), (V10)

Mühzür başı Aġa (Vg309), (Vg310), (Vg312)

ʿOsman Aġa (Vg322), (Vg326)

ʿOsman Çavuş (Vg321), (Vg321), (Vg321), (Vg323), (Vg324), (Vg324); Osman Çavuş (Vg325)

ʿOsman Çavuş Aġa (Vg321), (Vg321), (Vg324); Osman Çavuş Aġa (Vg325)

Reis Effendi (V88), (Vg329), (Vg329), (Vg334)

Rumeli Ḳazeskeri Efendi (Vg319)

Sahib devlet Efendi (Vg334)

Seliktar [silahtar] Aga (V90)

Tercüman Bey (Vg326), (Vg327), (Vg327), (Vg327), (Vg329), (Vg329), (Vg333), (Vg333), (Vg335), (Vg336), (Vg336), (Vg337), (Vg337), (Vg338), (Vg339), (Vg329), (Vg337)

Yaḳub Efendi (Vg38)

1.7.4. XIX. Yüzyıl

Aaşik Paşa (D.lxvii)
ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān (D.grş.a)
Abdulġazi Bahadour Ḫan (D.xli)
Abdurrhemin Effendi (D.lxxv)
Adam Peyġambar (D34)
Ahmed Başa [*Paşa] (D.lxv)
Ahmed Haci Beg (D.xxxix)
Ahmed Haiti Effendi (D.lxxv)
Ahmed Paşa (D.lvi)
Ahmed Vasif Efendi (D.lvi)
Ali Başa [*Paşa] (D.lxiii)
Ali Bey (D.lvi)
Ali, ʿAli Çelebi (D.lxi), (D.lxii), (D157)
Ali Mohammed Efendi (D.lvii)
Ali Şir Beg (D.xl), (D.xl), (D.xxxix), (D.xxxix), (D.xxxix)
Aliñeh Ḫan (D.v), (D.v)
ʿĀrif Efendi (R164)
Bahadour Ḫan (D.xli); Bahadur Ḫani (D.i), (D.i)
Bauka Ḫan (D.xx)
Boukak-tekin (D.xxi)
Boukou Ḫan (D.xxi), (D.xxii)
Boukou-tekin (D.xxi)
Burūsa Müftisi Hasan Efendi (R168)
Cingiz, Çingis Ḫan (D.xli.a), (D.i), (D.xli), (D.xvii), (D.xvii), (D.xviii), (D.xxiii), (D.xxiv), (D.xxiv), (D.xxiv), (D.xxvi), (D.xxxi)
çavuş aġa (R163)
Esaad Efendi (Dlxv)
Esmā Sültān (R164)

Evlia Efendi (D.iç), (D.lx), (D.lx)
Gali Tieġin (D.xx)
Gazan Ḫan (D.iii), (D.xxv)
Haci Ḫalifeh (D.iç), (D.lxix), (D.lxix), (D.lxx), (D.lxx)
ḫazineh dar üstah (D131)
Ibrahim Başa (D.lxix)
Ibrahim Efendi (D.lxiv), (D.lxix), (D.lxxiii)
Ismael Effendi (D.lxxvi)
Itborak Ḫan (D.vi), (D.vi)
İzzet Molla (R164)
Jouloun Tieġin (D.xx), (D.xx), (D.xxi)
ḳapudan beg (D131)
ḳapudan paşa (D131)
Kemal Paşa Zadeh (D.lxvii), (D.lxvii), (D.lxviii)
kiaḥya beg (D131)
kiaḥya ḳadin (D131)
Kizil Ġazi (D.xxxii)
Koutour-tekin (D.xxi)
Lufti Başa [d.Lütfi Paşa] (D.lxiii)
Mahmoud Rayf Effendi (D.lxxv)
Maḫmūd Ḫān (D.grş.a)
Malek Şah [*Melik Şah] (D.xxiv)
mîr-alāy bey (R164)
Mîr-alay Refîḳ Bey (R164)
mîri-livā paşa (R164)
Moḥammed Aġa (D165), (D165)
Moḥammed Efendi (D.lxii), (D110)
Mohammed Essad Efendi (D.lxxiv)
Mohammed Kafour Ḫan (D.xvii), (D.xvii)
Mufti Esaad Efendi (D.lxv)
müşîr paşa (R163)
Nabi Efendi (D.lxii), (D.lxii), (D.lxvii)

Nadir Şah (D.xliii)
Oġuz Han (D.vii)
Oktay Ḫan (D.xxv)
Omar Efendi (D.lxxiii)
on-başı aġa (R164)
Or-tekin (D.xxi)
Osman Beg (D.lxxi)
ʿÖmer Beg (D109a)
patrona beg (D132)
Raġib Paşa (Dlxi), (Dlxii)
Raşid Efendi (Dlvi)
Refîḳ Bey (R164)
rehala beg (D132)
reis efendi (D131)
Saadi Efendi (Dl)
Said Efendi (D.lxix)
Sebektegin (D.xxiv)
Sefîr Paşa (R168)
Seyaḥ Evlia Efendi (D.lx)
Sounkour-tekin (D.xxi)
Sultān-ı Ġazî Selîm Ḫān (R192a)
Sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān (D.grş.a)
Şeybani Ḫan (D.dip.xxxix), (D.dip.xxxix), (D.dip.xxxix), (D.xxxviii)
Şeyḫu'l-İslām Tāhir Bey (R168)
Tayañ Ḫan (D.xviii)
Tercümān Bey (R168)
Tuli Ḫan[527] (D.xxv)
Uluġ Beg (D.xxiii), (D.xxxviii), (D.xxxviii), (D.lx)
Usta Kuli Beg (D.xl)
Vizir Zagtus Paşa (D.lii)

[527] Cengiz Han'ın küçük oğlu.

Yafet oğlan (D.iii)
yazici efendi (R163)
Zagtus Paşa (D.lii)

1.8. Birleşik Fiil Grubu

Birleşik fiiller, bir isim ve bir yardımcı fiilin veya iki fiilin ya da isim soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık gelen fiillerdir (Korkmaz, 2003:&606). Birleşik fiillerin bazıları esas anlamlarını korur iken bir kısmı da esas anlamını kaybederek deyimleşmiş birleşik fiiller kurarlar.

Bu bölümde sınıflandırmayı detaylandırmak amacıyla *Prof. Dr. Zeynep Korkmaz*'ın Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi (Korkmaz, 2003) kitabı, birleşik fiiller bahsindeki isimlendirmelerden yararlanılmıştır.

1.8.1. Tam Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

İncelemede "tam yardımcı fiil" ile kastedilen birleşik filler *et-, eyle-, ol-, yap-, kıl-, bulun-* yardımcı filleriyle kurulan yapılardır[528].

16. yüzyıl için taranan *Argenti* grameri ve *Bartholomeus*'un kitabında *Argenti*'nin özellikle fiillerdeki ettirgenlik çekimleri dikkati çeker. Bazıları günlük dilde dahi kullanılmayan bu çekimler öğretici mahiyette verilmiştir (diğer örnekler için bkz. &Fiil Cümlesi, XVI. Yüzyıl). Aynı şekilde *Argenti*'de tam yardımcı birleşik fiillerin çoğunlukla ettirgen çatılı çekimleriyle birlikte verildiği görülür: *chastá [hasta] et- (A181,dizin 30a), chastá etter- (A181,II 131b); chin [kin] et- (A201,II 317b), chin etter- (A201,II 317b)* gibi.

[528] "Olmak" yardımcı fiili ile yapılan birleşik fiiler tespit edilirken *Kevser Acarlar*'ın "Olmak Fiilinin Özellikleri" adlı makalesi dikkate alınmıştır (bkz. Acarlar, 1969).

16-19. yüzyıllardaki eserlerde, sık kullanılandan aza doğru, *et-, ol-, eyle-* ve *kıl-* yardımcı fillerinin birleşik fiiller yaptığı görülür. Bu yüzyıllar içinde özellikle *kıl-* yardımcı fiilinin kullanım alanı sınırlı kalmıştır. Bu fillerin dönüşlü, edilgen ve ettirgen yapılı şekilleriyle kurulan birleşik fiiller de ilgili başlıklarda verilmiştir. Zikredilen dört yardımcı fiilin haricinde *bulun-* ve *yap-* yardımcı fiilleri ile kurulan birleşik fiil yapısına rastlanmamıştır.

Metinlerde geçen tam yardımcı birleşik fiillerin çoğunlukla alıntı kelimelerle yapıldığı görülür.

1.8.1.1. XVI. Yüzyıl

1.8.1.1.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller

abés et- (A126,I 180a)
acchén [akın] et- (A129,II 293a)
acchén etter- (A129,II 293a)
ach [ak] et- (A128,II 203b)
ach etter- (A128,II 203b)
achér [ahir] etter- (A128,II 182b), (A128,II 307a), (A128,II 180b)
achtetter- (A129,II 244a), (A128,II 261a)
achttet- [aht et-] (A129,II 243b), (A128,II 260b)
affet- (A127,II 247b)
affetter- (A127,II 247b)
ah et- (A128,II 284a)
ah etter- (A128,II 284a)
ahiuás [ıyvaz] et- (A186-187,I 153b)
aiár et- (A134,II 245a)
aiár etter- (A134,II 245a)
aiuasín [*ıyvazın] et- (A187,II 270a)
aiuasín etter- (A187,II 270a)

aiuát *veya* ahiuát[529] [*ıyvat] et- (A186,I 153b)

arxet- [arz et-] (A132,II 239a)

arxetter- (A132,II 239a)

axátt [azat] et- (A136,II 224a)

axátt etter- (A136,II 224a), (A136)

basciet-[530] [başet-](A138,II 306a)

bascietter- (A138,II 306a)

bazár et- (A139,II 8b)

bedeát [*bıdat] et- (A142,I 168a)

beghílch [beğlik] et- (A140,II 268a), (A140,II 188a), (A140,II 282a), (A140,I 27b), (A140,II 188a), (B109), (B117)

beghlích etter- (A140,II 268a), (A140,II 282a)

belí [belli] et- (A140,II 154a), (A140,II 155a), (A140,II 169a)

belí [belli] etter- (A140,II 154a), (A140,II 154a), (A140,II 155a), (A140,II 169a)

betér etter- (A141,II 248a)

bett douá et- (A141,II 243a)

bett douá etter- (A141,II 243a)

bezergenlik et- (B69)

bir turlí et- (A143,I 247a)

birlích [birlik] et- (A143,II 322a)

birlích etter- (A143,II 322a)

biúch [*büyük] et- (A144,II 122b), (A144,II 131b)

biúch etter- (A144,II 122b), (A144,II 131b), (A144,II 131b)

borset-[531] [*borç et-] (B141)

bos [boz] et- (A145,II 213a)

bos etter- (A145,II 213a)

bulanéch [*bulanık] et- (A146,II 217b)

calp [kalp] et- (A192,II 177a)

cas [*haz] et-[532] (A182,I 15b), (A182,II 271a), (A182,II 250b), (A182,II 191a)

---

[529] **ADA** 186 ivaz.
[530] **ADA** 138 yeşermek (bitki), filizlenmek.
[531] **ZAJ** 66 (VII).
[532] Ayrıca *chaset- , chaxet-*.

ceuích [çevik] et- (A152,II 255a)

ceuích etter- (A152,II 255a)

chabs [kabz] et- (A191,I 238b), (A191,I 269b)

chabs etter- (A191,I 269b)

chabúl [kabul] et- (A190,II 122b), (A190,II 160a), (A190,II 303a), (A190,II 122b)

chabúll etter- (A190,II 122b), (A190,II 303a)

chaìl [kail] etter- (A191,II 123a), (A191,II 159b), (A191,II 303a)

chaín [hain] etter- (A178,II 270b)

chainlích [hainlik] et- (A179,II 312a)

chainlích etter- (A179,II 312a)

chaíp [kayıp] et- (A196,II 298a)

chaip etter- (A196,II 298a)

chairátt [gayret] et- (A172,II 170b)

chalás [halas] et- (A179,II 263a)

chalás etter- (A179,II 263a)

chará [kara] et- (A193,II 203b), (A193,II 212a)

chará etter- (A193,II 212a)

chargiet- [harç et-] (A180,II 299b)

chargietter- (A180,II 299b)

charísc murísc [karış murış] et- (A194,II 141a)

charísc murísc etter- (A194,II 141a)

chasciarlích [haşarılık] et- (A181,II 291b)

chastá [hasta] et- (A181,dizin 30a)

chastá etter- (A181,II 131b)

chaúl [kavl] et- (A196,II 243b)

chaúl etter- (A196,I 244a)

chauoghá [kavga] et- (A196,II 263b)

chauoghá etter- (A196,II 263b)

chaxetter- [haz ettir-] (A182,II 271a)

chesél etter- (A200,I 136b)

chesellet- [kızıl et-] (A200,dizin 34b)

chesmétt [hizmet] et- (A183,II 280a)

chesmétt etter- (A183,II 280a)

chiabáp [*kebap] et-[533] (A242,I 22b), (A197,II 137a)

chiabáp etter- (A197,II 137a)

chieffil [kefil] etter- (A266,II 283b)

chiesciní [çeşni] et- (A151,II 182a)

chiesciní etter- (A151,II 182a)

chin [kin] et- (A201,II 317b)

chin etter- (A201,II 317b)

chocchmet- [hökm et-] (A184,II 191a), (A185,II 279a), (A222,I 24a)

chóchme [hökm] etter- (A185,II 202b), (A185,II 191a), (A185,II 279a)

choggétt [höccet] et- (A184,II 260b)

choggétt etter- (A184,II 260b)

choggiá [koca] et- (A195,I 15b)

chora[ttá] etter- (A184,II 233a)

chorattá [horata] et- (A184,II 233a)

chormétt [hörmet] exétt [*ızzet] etter- (A185,II 200a)

chttiár [ihtiyar] et- (A185,II 159b)

chttiár etter- (A185,II 159b)

chttibár [itibar] et- (A185,II 302b)

chttibár etter- (A185,II 302b)

chucciúch [küçük] et- (A206,II 231b)

chucciúch etter- (A206,II 231b), (A206,II 168b); chuggiúch etter- (A206,II 168b)

chullúch [kulluk] et- (A204,II 280a)

chullúch etter- (A204,II 280a)

chumét etter- (A183,II 175a)

chumétt [*himmet] et- (A183,II 175a)

churú [kuru] et- (A205,II 279b)

chuxúr [huzur] et- (A185,II 271a)

ciurúch [çürük] et- (A154,II 208a)

ciurúch etter- (A154,II 208a)

---

[533] **ADA** 197 kavurmak, kızartmak.

crár [*ikrar] et- (A185,II 158a)

crar etter- (A185,II 158a)

cuxur [*huzur] et- (A185,I 15b)

daláp et- (A155,II 173a), (A155,II 272a).

daniscích [danışık] et- (A155,I 100a)

defet- (A156,II 170b)

deghirmí etter- (A156,II 310a)

derních [dernek] et- (A157,II 266a)

derních etter- (A157,II 266a)

dilích [dilek] et- (A158,II 257b), (A158,II 259a), (A158,II 271a)

dilích etter- (A158,II 257b), (A158,II 271a)

dilím et- (A159,I 127b)

dilím etter- (A159,I 127b)

dogrí et- (A160,II 169a)

dogrí etter- (A160,II 169a)

douá [dua] et- (A161,II 124b), (A161,II 243a), (A161,II 287a)

douá etter- (A161,II 125a), (A161,II 243a), (A161,II 287a)

eí ett- [*iyi et-] (A261,II 5a)

émmret- (A166,dizin 52b), (A166,II 157b), (A166,II 282a)

enmrí [*emr] etter- (A166,II 157b), (A166,II 282a)

eschieré [aşikare] et- (A167,II 255a)

eschieré etter- (A167,II 255a)

faidá et- (A169,II 182a)

faidá etter- (A169,II 182a)

feraát [*feragat] et- (A170,II 120b), (A170,II 297a)

feriát [feryat] et- (A170,II 221a)

feriátt etter- (A170,II 221a)

ficchír [fikir] et- (A170,II 159a), (A170,II 247a)

ficchír etter- (A170,II 159a), (A170,II 247a)

gemetter- [cem etter-] (A148,II 265a)

geulán [cevlan] et- (A149,II 245b)

ghiegnilgé [yenilce] etter- (A261,II 130a)

ghiegnillet- [yenil et-][534] (A261,II 130a)

ghiegnilletter- [yenil etter-][535] (A261,II 130a)

ghiénci [genç] etter- (A173,II 210a)

ghiríft [girift] et- (A174,II 188a), (A174,II 188a), (A174,II 188a)

ghiríft etter- (A174,II 188a)

ghiuccet- [güç et-] (A176,II 183a), (A176,II 297a)

ghiuccetter- (A176,II 183a), (A176,II 297a)

ghiunách [günah] et- (A177,II 248b)

ghiunách etter- (A177,II 248b)

gilé [cile] et- (A149,II 255a)

gilé etter- (A149,II 255a)

gimá [cima] et- (A149,II 189b)

gimá etter- (A149,II 189b)

gioáp [*cevap] et- (A149,II 271a)

hiedéch [*yedek] etter- (A260,II 229a)

ibrá et- (A187,II 263a)

ieramas [yeramaz] et- (A260,II 7b)

inchiár etter- (A189,II 170a)

iuset-[536] [yüz et-] (A265,II 127b), (A265,II 127b)

jus [yüz] etter- (A265,II 127b)

jacchén [yakın] etter- (A257,II 122b)

jaghmá [yağma] et- (A256,II 277b)

jaghmá etter- (A256,II 277b)

jará [yara] et- (A258,II I78a)

jará etter- (A258,II I78a)

jardúm [yardum] et- (A258,II 124b), (A143,I 25a), (A258,II 169a), (A258,II 176b), (A258,II 284b)

jardúm etter- (A258,II 124b), (A258,II 169a), (A258,II 176b), (A258,II 284b)

jarúm [yarum] et- (A258,II 132a)

jarúm etter- (A258,II 132a)

---

[534] **TAR** 242 *yeñül, yüñül*; **ADA** 261 *yeñil et-*: yeğniltmek, hafifletmek.
[535] bkz. *yenil et-*.
[536] **ADA** 265 götürmek, teslim etmek.

jasách [yasak] et- (A259,II 144a), (A259,II 260b), (A259,II 319b), (A259,II 319b)

jasách etter- (A259,II 144a), (A259,II 260b)

jascíl [yaşil] et- (A259,II 219b)

jascíl etter- (A259,II 219b)

jasích [yazik] et- (A260,II 248b)

jasích etter- (A260,II 248b)

jaúch [*yavuk] etter- (A259,II 247a)

jbrá [ibra] et- (A187,II 180b) (A187,II 180b)

jbrá etter- (A187,II 180b)

jegh [yeğ] etter- (A260,II 229b)

jel [yel] etter- (A261,II 137a)

jliggiách [ılıcak] et- (A185,II 217b)

jliggiách etter- (A185,II 218a)

jnchiár [inkar] et- (A189,II 170a), (A189,II 238b)

jnchiár etter- (A189,II 238b)

jncrar [*ikrar] et- (A185,II 158a)

jncrár etter- (A185,II 158a)

jntifách [intifak] et- (A189,I 18b), (A189,II 122b), (A189,II 157a)

joldasc[il]ích [yoldaşlık] et- (A263,II 197a), (A263,II 3b)

joldasciliggiách [yoldaşlıcak] et- (A263,II 197a)

joldasciliggiách etter- (A263,II 197a)

jrách [ırak] et- (A186,II 168b)

jrách etter- (A186,II 168b)

jscchál [ishal] et- (A189,II 151a), (A189,I 24a)

jscchál etter- (A189,II 151a)

jschíl [işkil] et- (A190,II 284b)

jslách [islah] et- (A189,II 180b), (A189,II 263a)

jssiggiách [ısıcak] et- (A186,II 217b), (A186,II 272a)

jssiggiách etter- (A186,II 218a)

jstifrách [istifrah] et- (A190,II 267b)

jstifrách etter- (A190,II 267b)

lagh [lağ] et- (A206,II 150a), (A206,II 233a), (A206,II 291b)

laghetter- (A206,II 150a), (A206,II 291b)

lecchié [leke] et- (A207,II 227b)

maghmún [mağmun] et- (A208,II 274a)

maghmún etter- (A208,II 274a)

malúm et- (A209,II 125a), (A209,II 169b), (A209,II 233b)

malúm etter- (A209,II 125a), (A209,II 169b), (A209,II 233b)

mardá et-[537] (A209,II 144a)

mardá etter- (A209,II 144a)

mattlamá [matlama] et- (A210,II 248b)

mattlamá etter- (A210,II 248b)

mauanétt etter- (A210,II 176b)

maxíl [mazil] et- (A210,II 132a), (A210,II 259a)

maxíl etter- (A210,II 132a), (A210,II 259a)

maxúr [mazur] et- (A210,II 247b)

maxúr etter- (A210,II 247b)

men et- (A211,II 120a), (A211,II 247b), (A211,II 263a)

men etter- (A211,II 120a), (A211,II 247b), (A211,II 263a)

meremétt[538] et- (A150,II 265b), (A211,II 265b)

mesct [mest] et- (A211,II 203b)

muccharér et- (A213,II 266a)

mucharér [mukarrer] et- (A213,II 160a)

mulaím et- (A215,II 231b)

mulasimét [mülazimet] et- (A215,I 105a), (A215,II 160a)

mulasimétt etter- (A215,II 160a)

musabétt [musa$_{ha}$bet] et- (A214,II 265b)

muttí etter- (A214,II 240b)

muttí etter- (A214,II 322b)

násc [*nakş] et- (A216,II 169a)

nasc [*nakş] etter- (A216,II 169a)

---

[537] **ADA** 209 değiştirmek, takas etmek.
[538] **ADA** 211 *meremet*: Onarım, tamir.

naset- [naz et-] (A216,II 216a), (A133,I 10a), (A216,110a)

nasi [naz] etter- (A216,II 216a)

nasiátt [*nasihat] et- (A216,II 269b)

nasiátt etter- (A216,II 269b)

naxár [nazar] et- (A216,II 159b)

naxar etter- (A216,II 159b)

niendelí [niyendeli] et-[539] (A218,II 204a)

niendelí etter- (A218,II 204a)

niétt [niyet] et- (A218,II 321a)

niétt etter- (A218,II 321a)

nixá [niza] et- (A218,II 242a)

ográsc [oğraş] et- (A220,II 159b)

ográsc etter- (A220,II 159b)

pech [pek] etter- (A224,II 182b)

perdách, perdátt [perdah] et- (A224,II 224b), (A224,II 265a)

piscimán [pişman] etter- (A225,II 247b)

rachátt et- (A226,II 263a)

rachátt etter- (A226,II 263a), (A226,II 271a)

rasí [razı] etter- (A226,II 135a)

red et- (A226,II 289a)

ressít [resit] et- (A227,II 152a)

rubár et- (A227,II 271b)

rubár etter- (A227,II 271b)

rusfái [rüsfay] et- (A227,II 319b)

rusfái etter- (A227,II 319b)

sabúr et- (A228,II 244b), (A228,II 283a)

sabúr etter- (A228,II 244b), (A228,II 283b)

sacht [saht] etter- (A229,II 139b)

saghet- [sağ et-] (A228,II 277b)

saghetter- (A228,II 277b)

---

[539] **ADA** 218 yorgan dikişi yapmak.

sái [say] et- (A231,I 181b)

salám [selam] et- (A229,II 277a)

sarchósc [sarhoş] et- (A230,II 203a)

saúch, soúch [so$_{\breve{g}}$uk] et- (A231,II 186b); soúch [soğuk] et- (A237,II 264b)

scen [şen] etter- (A240,II 264b)

scenlích [şenlik] et- (A240,I 128b)

scenlighí [şenliği] et- (A240,I 128b)

sceraát [şeriat] et- (A241,II 202b)

sceraát etter- (A241,II 202b)

schiengé [$_{i}$şikence] et- (A242,II 127a)

sciachittlúch [*şahitlik] et- (A239,II 307a)

sciachittlúch etter- (A239,II 307a)

sciarátt [$_{i}$şaret] et- (A186,II 122a)

sciarátt etter- (A186,II 122a)

sefér et- (A173,II 236b)

seyrán et- (A164,II 9b)

siách [si$_{y}$ah] etter- (A235,II 212a)

sicchiachátt- [şikayet] et- (A241,II 221a), (A241,II 263a)

sicchiachátt etter- (A241,II 221a), (A241,II 263a)

siurí [sivri] et- (A235,II 134b)

siurì etter- (A235,II 134b)

spat [$_{i}$spat] et- (A186,I 23b), (A186,II 260b)

spátt etter- (A186,II 260b)

surátt et- (A238,II 180a)

surátt etter- (A238,II 180a)

suuál et- (A238,II 169b), (A238,II 172b), (A238,II 175b)

suuál etter- (A238,II 169b), (A238,II 172b), (A238,II 175b)

talúm et- (A242,II 175b)

tamám et- (A243,II 180b)

tamám etter- (A243,II 180b)

tattlí et- (A244,II 207a)

tattlí etter- (A244,II 207a)

teffttísc [teftiş] et- (A245,II 175b)

teffttísc etter- (A245,II 175b)

tembích [tembih] et- (A245,II 125a), (A245,II 131b)

tembích etter- (A245,II 125a), (A245,II 131b)

terbiétt et- (A246,II 189a)

terbiétt etter- (A246,II 189a)

terch [terk] et- (A246,II 120b), (A246,II 169a), (A233,I 23a)

terch ettér- (A246,II 120b), (A246,II 169a)

tergibé [tercibe][540] et- (A246,II 260a)

tergibé etter- (A246,II 260a)

tesselé [teselli] et- (A247,II 158b), (A247,II 159a)

tesselé etter- (A247,II 158b), (A247,II 159a)

testlím et- (A247,I 9a), (A247,II 157b)

testlím etter- (A247,II 157b)

timár et- (A248,II 193b), (A248,II 229b)

timár etter- (A248,II 229b)

trascet- [traşet-] (A247,II 264b)

trascetter- (A247,II 264b)

vas [*vaaz] et- (A255,I 225b), (A255,II 257b), (A255,I 288b)

vas etter- (A255,II 257b)

vassiátt [*vasiyet] et- *veya* vessiát et- (A254,II 307a)

vassiátt etter- (A254,II 307a)

vrubár [urubar] et-[541] (A250,II 244b)

vrubár etter- (A250,II 244b)

xabún [zabun] et- (A195,I 15b), (A195,II 6a), (A133,I 15a)

xaíff [zaif] etter- (A266,II 131b)

xaptt [zapt] et- (A266,II 193b), (A266,II 268a)

xarár [zarar] et- (A266,II 182a), (A266,I 180a)

xián [ziyan] et- (A267,I 182a), (A267,II 247a)

---

[540] ~ tecrübe.
[541] **ADA** 250 karşılaştırmak.

xián etter- (A268,II 165a), (A268,II 247a)

xulúm [zulum] et- (A268,II 159a), (A268,II 211a)

xulúm etter- (A268,II 159a), (A268,II 211a)

1.8.1.1.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller

achér eilé- [ahir eyle-] (A128,II 182b), (A128,II 307a), (A128,II 180b)

amán eilé- (A130,I 15a), (A130,II 199a), (A130,II 210a)

axátt [azat] eilé- (A136,II 224a)

bes on eile- (B26)

besér [*bizar] etter- (A142,II 120b)

chach [hak] ~ , Kách eilé- (A179,I 170a), (A179,I 170a)

chanún [kanun] eilé- (A193,II 4b)

chiás [kıyas] eilé- (A200,I 74b), (A200,I 162a)

chierém [kerem] eilé- (A198,II 257b), (A198,II 259a), (A198,I 10a)

chóchme [*hükm] eilé- (A185,II 202b), (A185,II 191a)

choormét [*hürmet] eilé- (A185,I 159b)

chormétt [hörmet] exétt [ızzet] eilé- (A185,II 200a)

daán [dan][542] eilé- (A154,II 242a)

deghirmí [değirmi] eilé- (A156,II 310a)

echsicchlích [eksiklik] eile- (A165,I 115b)

eilích [eylik] eilé- (A137,I 23a)

féchme [fehm] eilé- (A170,II 140a)

gemeilé- [cem eyle-] (A148,II 265a)

giérch [cerh] eilé- (A148,II 272a)

hiedéch [*yedek] eilé- (A260,II 229a)

ius [yüz] eílé-[543] (A265,II 127b), (A128,I 19b)

jchtám [iktam] eilé- (A187,II 283b)

jel [yel] eilé- (A261,II 137a)

---

[542] ~ tan.

[543] **ADA** 265 götürmek, teslim etmek.

kapzeile- (B109), (B116)

mauanétt [muavenet] eilé- (A210,I 125b), (A210,II 176b)

medétt *oilé* eilé- [medet *öyle* eyle-] (A210,I 116b)

mucchiém [muhkem] eilé- (A213,I 15a), (A213,I 134a)

sábur eilé- (A223,I 20b), (A228,I 15a), (A228,II 199a)

spátt [¡spat] eilé- (A186,II 260b)

talúm eilé- (A242,II 260a)

teghbír [teğbir][544] eilé- (A245,I 228b)

terch [terk] eile- (B27), (B26)

véchme [vehme] eilé- (A255,II 284b), (A255,II 284b)

xián [ziyan] eilé- (A268,II 165a)

xulúm [zulum] eile- (A268,II 10b

1.8.1.1.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller

ach [ak] ol- (A128,II 203b)

ardínge [ardınce] ol- (A132,II 139b), (A132,II 280a)

axátt [azat] ol- (A136,II 224a)

baiátt [bayat] ol- (A139,II 207a)

beichusúr ol- [beyhuzur ol-][545] (A141,I 178a)

beígh [beğ] ol- (A139,II 4b)

besér [bizar] ol- (A142,II 120b), (A142,II 120b)

betér ol- (A141,II 248a)

biúch [*büyük] ol- (A220,I 50a), (A144,I 45a), (A144,I 163b)

bosol- [boz ol-] (A145,II 213a)

casí [kazi] ol- (A197,I 17a)

chabíl [kabil] ol- (A157,II 10b)

chaffíl [*gafil] òl- (A171,I 65a)

chaíl [kail] ol- (A191,II 123a), (A191,II 159b), (A191,II 160a), (A191,II 303a)

---

[544] ~ tedbir.
[545] **ADA** 141 bihuzur.

chaín [hain] ol- (A178,II 270b)

chaípp [kayıp] ol- (A196,II 298a)

chaír [hayr] ol- (A181,I 27a)

chalíb [galip] ol- (A171,I 256b)

chará [kara] ol- (A194,II 203b), (A194,II 212a)

chassíl [hasıl] ol- (A181,I 20b), (A181,I 313a)

chastá [hasta] ol- (A181,II 131b)

chesel [kızıl] ol- (A200,II 136b)

chieffil [kefil] ol- (A197,I 26a), (A197,II 283b)

choósc [hoş] ol- (A184,I 100b)

chuduss [*kuds] ol- (B141)

churú [kuru] ol- (A205,II 279b)

ciurúch [çürük] ol- (A154,II 208a)

dermán ol- (A157,II 10b)

dogrí ol- (A160,II 169a)

dost ol- (A161,I 26b)

eiggié [eyice] ol- (A143,I 22a)

epsén [epsem] ol- (A167,II 306a)

ghiegníl [yenil] ol-[546] (A261,II 130a)

ghiegnilgé [yenilce] ol- (A261,II 130a)

ghiénci [genç] ol- (A173,II 210a), (A173,II 272a)

ghierách [gerek] ol- (A173,II 146b), (A147,I 44a)

irách ol- (A186,I 25a)

jascil [yaşil] ol- (A259,II 219b)

jaúch [*yavuk] ol- (A259,II 247a)

jaúch [*yavuk] olun- (A260,I 215b)

jegh [yeğ] ol- (A260,II 229b)

jliggích [*ılıcak] ol- (A185,II 218a)

maghmún [mağmun] ol- (A208,II 274a)

mesct [mest] ol- (A211,II 203b)

---

[546] **ADA** 261 yeğni, hafif olmak.

muchaiátt [mukayyat] ol- (A213,II 304a)

murdár ol- (A176,I 24a)

muttí [muti] ol- (A214,II 240b), (A214,II 322b)

piscimán [pişman] ol- (A225,II 247a)

rachát [rahat] ol- ((A254,I 14a), (A226,II 263a), (A226,II 271a)

rasí [razı] ol- (A226,II 135a)

sacchát [sakat] ol- ((A229,II 182a)

sacht [saht] ol- (A229,II 139b)

sagh [sağ] ol- (A220,II 9a), (A127,I 123b), (A228,II 195a)

sarchósc [sarhoş] ol- (A230,II 203b)

scen [şen] ol- (A184,I 14a), (A240,II 264b), (A240,III 11b)

sultán ol- (A186,I 25a)

trasciol- [traş ol-] (A247,II 265a)

var ol- (A190,I 19a)

vslĵ [usli] chiscí [kişi] ol- (A251,I 24b)

vslĵ [usli] ol- (A251,II 216b)

xachmattlár [zahmatlar] ol- (A210,I 13b)

xaíff [zaif] ol- (A266,II 131b)

1.8.1.1.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller

douá chel- [dua kıl-] (A161,II 124b)

douá chelatter- (A161,II 125a)

namás chel- (A216,II 287a)

namás chelder- (A216,II 287a)

1.8.1.2. XVII. Yüzyıl

1.8.1.2.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller

ʿadavet idiş- (S47a)

affrid- [?afv it-] (Mg103)

ʿáfv “et-” (M169)

ʿahd idiş- (S47a), (S47a)

ʿáht “et-” (M167)

alış viriş “et-” (M169)

ani buni it- (M61)

arām it-, et- (S140a), (Mg270)

ʿarż it- (S172a), (S173a)

arzu it- (S166a)

ʿazîmet it- (S112a)

bazar it-, pasar et- (M176), (Mg169), (Mg190), (Mg65)

bend “it-” (M197a;210HN)

berbād it- (M49)

beyān it- (S168a)

bir pāre et- (M58)

biyān it- (S141a), (S169a)

bühtān “et-” (M169)

cān teslîm et- (M149)

cāygāh idin- (S47a)

cehd “et-” (M167)

cenk it- (M197a;206HN), (S114a), (S156a)

cevāb “et-” (M162)

cüstü cū “et-” (M206HN)

dacfetet- [*davet et-] (Mg252), (Mg296)

dáʿvete icābet it- (M197a;208HN)

def it- (S43a), (S164a)

dirāz it- (M166)

dirīġ “et-” (M169)

douet-[547] [?dava et-] (Mg299)

duʿā it- (M197a;208HN)

---

[547] lat. *accusare*: Suçlamak.

effendiluck ... et- (Mg190)

etikhat [etikat] it- (Mg191)

etirafet- (Mg301), (Mg237)

eylukit- (Mg204)

faida et-, it-; fāide it- (Mg255), (Mg205), (Mg65), (M161)

ferāġát, feregat, feugat et- (M169), (Mg302), (Mg235)

feṯ it- (S113a), (S154a), (M173)

fürūḫt it- (M176)

ḥabs it- (S167a)

ḥamd it- (S155a)

ḫarāb it- (S48a)

harset-[548] (Mg244), (Mg307)

hásed "et-" (M167)

haset-, hasset- [hazzet-] (Mg183), (Mg185)

hāsıl etmek (M149)

haste it- (Mg103)

ḫatun idin- (S47a), (S47a)

havf it- (S43a)

házer "et-" (M169)

hāzır et- (M61)

házz "et-" (M169)

hekiadet- [hekiyad et-] (Mg259), (Mg307)

helāk it-, et- (M161), (S109a), (S109a), (S165a), (S48a), (Mg265), (Mg307)

hıcāb it-, et- (M168), (M169), (M168), (M169)

ḫıdmet it- (S163a)

hıfz it- (S43a)

hismet et-, it (Mg274), (Mg308), (Mg190)

horadaet- [horada[549] et-] (Mg240), (Mg250), (Mg308)

hukm "et-", hukim et-, huikhum it-, ḥükm it- (S161a), (Mg180), (Mg183), (M167)

---

[548] **GOL** 238 *harç etmek*, it. *spendere* "harcamak"; **STACvig** 123 *harc etmek*.
[549] **TAR** 107 *horata*: Alay, şaka.

ıhsān it- (M162)

ıhtırāz “et-” (M169)

ıhtıyāt “et-” (M169)

ıhtızār “et-” (M169)

ıḳrār “et-” (M167)

ıḳtızā it- (M167)

ıʿtibār “et-” (M167)

ıʿtirāf “et-” (M167)

ibā “et-” (M169)

icābet “et-” (M208HN)

icazet “et-” (M167)

ichtiaret- [ihtiar et-] (Mg243), (Mg310)

ictināb “et-” (M169)

ifāde it- (M193)

ihrāh “et-” (M169)

iḫtiyār it- (S154a)

ilticā “et-” (M167)

iltifat et-, it- (M167), (S171a), (M62)

inkar “et-” (M167)

istıḳbāl “et-” (M167)

istimāʿ et-, it- (M149), (S109a), (S174a)

işaret “et-” (M162)

iştiġāl “et-” (M167)

iṭāʿat [it-] (S163a)

iʿtimād it- (S162a), (S174a)

iʿtirāż it- (S170a)

jardumet- [yardum et-] (Mg227), (Mg309), (Mg253)

kabulb [kabul] it- (Mg186)

ḳāḍî it- (S153a)

ḳánāʿát “et-”, it- (M168), (S175a)

ḳarār it- (S107a)

ḳátle hukm “et-” (M167)

ḳıyās it- (M161), (M161)

koşiş “et-” (M167)

ḳurbān it- (S158a)

lāf it- (S48a)

masuret- (Mg244), (Mg318)

mecrūh it- (M197a;206HN)

medḥ ve senā it- (S108a)

meemūl “et-” (M169)

merḥamet it- (S159a)

meẕimmet [mezemmet] ve ġıybet it- (S110a)

muḥabbet it- (S41a)

muhalefet et-, muḫālifet it- (Mg219), (S163a)

muḳāvemet it- (S163a)

muṣāhibet ʿilmiyye it- (S170a)

mute et- (Mg208)

mürāceʿát “et-” (M167)

mürūr “et-” (M169)

müşāyıʿa [d.müşāyaʿa] it- (S141a)

nāz it- (M161)

názár et- (M167)

názāre [*nezzare] it- (M197a;208HN)

nedā it- (S158a)

neffschet-[550] (Mg235), (Mg321)

nisbet it- (S160a)

noschet- [noş et-] (Mg200)

penāh idin- (S48a)

perhîz it- (S41a)

peyvend it- (M197a;210HN)

pinhān it- (M166)

rahatet- (Mg270), (Mg324)

[550] lat. *charta bibula*: (mürekkeb) emici kağıt; neffeşet- < ?nuş et-.

raḥm it- (S107a)

recā “et-” (M169)

redd “it-” (M166)

rıʿāyet it- (M36)

rıʿāyet it-, eyle-, ḳıl-, buyur- (M61)

rivāyet it- (M197a;202HN), (S104a), (S142a), (S172a)

rucūʿ it- (S175a)

sábr “et-”, it- (M167), (M82)

sabtet- [zabt et-] (Mg267)

sabun [zebun]et- (Mg212)

sáʿy “et-”, it- (M167), (S148a)

sáʿyü dıḳḳát “et-” (M167)

sáʿyü ihtimām “et-” (M167)

schen [şen] id-, it- (Mg103), (Mg328)

sedd it- (M166)

sefāriş [*sifāriş] it- (S173a)

setr it- (S168a)

seyr it- (M34)

susuret- (Mg270), (Mg330)

suʿāl, süāl it-, et- (S157a), (M162), (M167), (M169), (M162)

şikayet it- (S43a)

şitāb it- (S142a)

şüġl “et-” (M167)

şükr it- (S158a)

taʿaccub it- (S149a), (S107a)

tactur, tactür [taktür] et- (Mg187), (Mg68)

táhsīl “et-” (M149)

taḫtgāh idin- (S47a)

táleb “et-”, it- (M168), (S169a)

táʿlîm “et-”, it- (M167), (M210HN), (M197a;209HN), (S161a)

tasiret- [tazir et-] (Mg235), (Mg331)

tástıḳ “et-” (M167)

távāf “et-”, it- (M208HN), (M197a;207HN)

tecāvüz “et-” (M169)

tecessüs “et-”, it- (M208HN), (M197a;207HN)

tehámmül “et-” (M167)

teḳáyyud “et-” (M167)

teklifet- (Mg262)

tenezzül it-, eyle-, büyür- (M149)

terk it- (S174a)

teslîm it- (M149)

teslîm-i cān it- (M149)

tetbir, tetbur et- (Mg68), (Mg187)

teveccüh it- (M134), (S170a)

teʿáccüb “et-”, ~ it- (M167), (M207HN), (M197a;207HN)

thahamul [tahamul] it- (Mg194)

ʿubūr “et-” (M169)

vefā it- (S140a)

vefāt it- (S111a)

vezîr it- *veya* idin- (M163)

yād it- (S148a), (S170a)

yaġma it- (S168a)

yardum, yardüm it- (S109a), (S109a), (M160), (M160), (M33)

zárár it- (M49), (M49)

ziyān it- (S163a)

ziyāret it- (S168a)

zuhūr it- (M162), (M62)

ẓulm ve teʿaddî it- (S171a)

1.8.1.2.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller

ʿamel eyle- (S164a)

aschikare [aşikare] eyle- (Mg183)

beẕl eyle- (S160a)

bünyād eyle- (S113a)

canon [*ḳanun] eile- (Mg219)

cūş eyle- (S165a)

duaeile- (Mg268)

eyluc [eylük] eyle- (Mg216)

ferāġat eyle- (S169a)

fichur [fihur] eyle- (Mg188)

gasuluk [cazuluk] eile- (Mg251), (Mg303)

ġáyret eyle- (M130)

gunach eyle- (Mg183)

ḫaber eyle- (S161a)

ḫalḳ eyle- (S149a)

ḥarb eyle- (S141a)

ḥāṣıl eyle- (S166a)

hayr eyle- (Mg185)

ḥikāyet eyle- (S171a), (S174a)

hurmetheile- [hürmet eyle-] (Mg181)

ifschaeile- [ifşa eyle-] (Mg256), (Mg310)

ihsān eyle- (M131)

iḫtiyār eyle- (S168a)

iḳdām eyle- (S148a)

iʿlām eyle- (M162)

ilzām eyle- (S170a)

ʿināyet eyle- (S153a)

istimaʿ eyle- (S164a)

işāret eyle- (M162)

iʿtiḳād eyle- (S162a)

iʿtimād eyle- (S162a)

jeni [yeni] eyle- (Mg184)

kerem eyle-, ~ ele- (M131), (Mg158), (Mg270), (Mg315)

lutf eyle- (M145), (M131), (Mg158), (Mg318),

menʿ eyle- (S169a)

muʿāvenet eyle- (S165a)

mudara eile- (Mg214)

murād eyle- (S168a)

müşāriket eyle- (S170a)

nasar eyle- (Mg64), (Mg188)

naṣîḥat eyle- (S164a)

nehy eyle- (S169a)

nevş [*nuş] eyle- (S151a)

neẕer [*nezr] eyle- (S158a)

ogurluk eile- (Mg181)

pür-nūr eyle- (S156a)

pür-sürūr eyle- (S167a)

rahateile- (Mg270), (Mg324), (Mg271)

reteile- (Mg271), (Mg325)

rıʿāyet it-, eyle-, ḳıl-, buyur- (M61)

riaet eile- (Mg249), (Mg325)

sabit eile- (Mg228), (Mg325)

sabur eyle- (Mg213)

sabut [*zabt] eyle- (Mg184)

senecten [senekten] ful [*fil] eyle- (Mg220)

sina eile- (Mg181)

şikār eyle- (M161)

taʿlîm eyle- (S41a)

tamam [d.tamah] eile- (Mg182)

taṣḥîh eyle- (S164a)

tedschdid[551] eyle- (Mg184)

tefvîż eyle- (S162a)

tekiye [*tekye] ve iʿtimād eyle- (S162a)

temis eyle- (Mg183)

---

[551] **DEV 1315** *teşdid*: Şiddet ve kuvvet verme.

tenezzül it-, eyle-, büyür- (M149)

teslîm eyle- (S160a)

tevekkül eyle- (S162a)

vaʿde eyle- (S161a)

1.8.1.2.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller

āgāh “ol-” (M169)

aḫşam ol- (M61)

ak ol- (Mg184)

ʿāḳil ol- (S155a)

alarġá ol-[552] (M143)

arif ol- (Mg189), (Mg66)

arssollon- [d.arz olun-] (Mg186)

az oł- (M126)

bāʿıs “ol-” (M168)

beeg ol- (Mg219)

behremend ol- (S43a)

behrüdar ol- (S43a)

belāda ol- (S107a)

berî “ol-” (M169)

bess ol- (Mg211)

beşāret ol- (S161a)

bir tane ol- (Mg180)

bîzār “ol-” (M169)

boş ol- (S113a)

bünyād ol- (S111a)

cemʿ ol- (S111a)

chasle [hasle] ol-, hasta ol- (Mg294), (Mg228)

---

[552] *denizcilik* "Açıktan geç, yaklaşma" anlamında kullanılan bir seslenme sözü “alarga”

cüst “ol-” (M168); cüst oł- (M168), (S155a)

tschok [çok] oll- (Mg201)

dafi ol- (S43a)

dāḫıl “ol-” (M168)

dām-i helāke giriftār oł- (M197a;207HN)

darıb ol- (S43a)

destgîr oł- (M168)

divar ol- (Mg203)

doġru oł- (M160), (M160), (M160)

dost al- [d.ol-] (Mg191)

dostüñ ol- (M52)

durust ol- (Mg191)

dūş ol- (M167)

düşmen ol- (M78)

ebedi ol- (Mg180)

epsem, epsen ol- (Mg192), (Mg277), (Mg277), (Mg192), (Mg275), (Mg301), (S43a)

esîr ol- (S108a)

fāriġ, fārıġ ol- (S156a), (M169)

feṭḥ ol- (S167a)

feth ołun- (M173), (S42a)

ġāfil “ol-” (M169)

ġalib “ol-” (M167)

ġarḳ ol- (S111a)

gissli ol- (Mg183)

gutsch [güç] ol- (Mg206), (Mg198)

güşade ol- (S43a)

güzide ol- (S43a)

ḫáberdār “ol-” (M169)

hafız ol- (S43a)

ḫāin oł- (M160)

ḫalî, ḫāli ol- (S142a), (M169)

hāmile “ol-” (M168)

ḫarāb ol- (S163a)

ḥāṣıl ol- (S142a), (M149)

hasta ol- (Mg103)

hatschat [haçat] oll- (Mg200)

ḫāyın ol- (S109a)

háyrān "ol-" (M167)

hāzır ol- (M61)

házzī "ol-" (M169)

helāk ol- (S165a), (S165a)

hıcāb ol- (M197a;210HN)

ḫılāṣ ol- (S108a)

hissepedir ol- (S43a)

ıʿlāmü inhā olun- (M139)

iki ol- (Mg68,69)

ilham ol- (Mg63)

inam ol- (Mg63)

incü ol- (S144a)

inhā vü ıʿlām ołun- (M173)

irack [irak] oll- (Mg212)

istimāʿ ołun- (M149)

iusack [d.yasak] ol- (Mg195)

jalan [yalan] schahaid [şahaid] ol- (Mg182)

jaramasrek [yaramazrek] ol- (Mg207)

joldasch old-[yoldaş d.ol-] (Mg214)

jorga [yorga] ol- (Mg65)

ḳaçmaḳ ardince ołˉ (M82)

ḳādır "ol-" (M168), (M85), (M161)

ḳāḍî ol- (S158a)

ḳānīʿ "ol-" (M168)

katl olun- (S42a)

ḳażî ʿasker ol- (S174a)

khadir [kadir] ol- (Mg179)

khem [kem] ol- (Mg217)

kurth ol- (Mg211)

lāiḳ, laik, lāyıḳ ol- (M168), (Mg58), (S164a), (S164a), (S169a)

lāzım ol- (S164a)

máġrūr oł- (M169)

Maḥmūd Paşa müderrisi ol- (S109a)

máhrem-i ḫálvetî oł- (M197a;204HN)

máhrūm ol- *veya* ḳal- (M169)

máhzūz "ol-" (M169)

maktul ol- (S42a)

mālik ol- (M168), (S172a)

mamur ol- (S43a)

máʿrūf ol- (M164)

meftuh ol- (S42a)

meşġūl ol- (M167), (M197a;208HN), (S168a), (S171a), (S172a)

mevcūd ol- (S167a)

mubarek ol- (Mg179)

mubtelā "ol-" (M168)

mūcib "ol-" (M168)

muḳābil "ol-" (M167)

muḳáyyed "ol-" (M167)

muḳırr ol- (M169)

mumkhim [*mümkin] ol- (Mg194)

mustáháḳḳ, musteḥaḳ ol- (M168), (S155a)

mutābeʿát ḳılasi ol- (M83)

muteháyir "ol-" (M167)

muttálıʿ oł- (M203HN), (M197a;203HN)

mübeddel ol- (S42a)

mücerreb olun- (S150a)

müfîd "ol-" (M168)

müfteḫar ol- (S171a)

mümtelî ol- (S167a)

münevver ol- (M152)

mürād “ol-” (M169)

müstemiʿ ol- (M173)

müştāḳ “ol-” (M169)

müteveccih ol- (M206HN), (M197a;205HN)

müteʿallaḳ ol- (S141a)

nāil “ol-” (M168)

násīb ol- (M130); naṣîb ol- (S111a); nasub ol- (Mg188)

nāzır “ol-” (M168),

ne ol- (M162), (M161), (M83)

nice ol- (M161), (M162)

nigerān ol- (M167)

ʿömri ol- (S113a)

pādişāh ol- (S153a), (S154a)

pagkol- [*pak ol-] (Mg183), (Mg184)

pür ol- (S156a)

rāġıb ol- (M168), (M168)

rāġıbu ḫābān ol- (M168)

razi kaiol-[553] [d.razi kail ol-] (Mg238), (Mg325)

rāzī “ol-” (M168), (M169)

refîʿ ol- (S148a)

reşd [*rüşd] ol- (S43a)

revā ol- (S160a), (S169a)

revān ol- (M197a;207HN)

revāyet olun- (S108a)

ruşen ol- (S43a)

sábāh ol- (M197a;205), (M205HN), (S114a)

ṣādır ol- (S167a), (M62)

saġ ol- (M146), (Mg213), (Mg280), (Mg326)

sāʿat miḳdārınca ol- (S160a)

---

[553] lat. *contentus* "memnun olmuş"; **DEV** 482 *kail*: [2]Razı olmuş boyun eğmiş.

schen [şen] ol- (Mg103), (Mg328), (Mg247), (Mg253)

sebeb ol- (M80), (M168)

ol- ... senk (M197a;210HN)

sezāvār “ol-” (M168)

sian [ziyan] on- [d.ol-] (Mg190)

sultan ol- (Mg212)

sus ol- (M143)

süāl olun- (M61)

süāl ołun- *veya* büyüril- (M173)

süst ol- (M168), (M168), (S155a)

şād ol- (S108a)

şarāb ol- (S156a)

şikeste ol- (S43a)

tālib “ol-” (M168), (M168)

tālibi ʿılm “ol-” (M168)

tamol- (Mg244)

taman [*tamam] ol- (Mg237), (Mg331)

tamir olun- (S43a)

tebdil olun- (S43a)

teḳayyüd üzre “ol-” (M167)

temisol- [temiz ol-] (Mg269), (Mg332)

tenezzül ołun- *veya* buyurıl- (M149)

teslîm ol- (M149)

teslîm ołun- (M149)

tevcîh olun- (S170a)

tez ol- (M130)

ṭoġrı ol- (S109a)

vā ḳıʿ ol- (S154a), (M168)

vāḳıf “ol-” (M168)

var oł- (M163)

vāsıl “ol-” (M168)

vezîr ol- (M163)

vgianuk [uyanuk] ol- (Mg281), (Mg335)

yarān ol- (S150a)

zāhır ol- (M62)

żaʿîf ol- (S150a)

zāyıʿ ol- (M53)

zengin ol- (M163)

1.8.1.2.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller

ʿáṭā ḳıl- (M197a;202HN), (M203)

dáʿvet ḳıl- (M197a;208HN)

erzānî ḳıl- (M167)

hāsıl ḳıł- (M197a;207HN)

irzānî [*erzani] ḳıl- (S160a)

perîşan (M197a;210HN)

menfiʿát ḳıl- (M83)

mutābeʿát ḳıł- (M83)

namāz ḳıl-, namaz kil-, nemāz ḳıl-, namas kül-, namaz bul-[554] (M160), (M82), (S164a), (S41a), (Mg320), (Mg262), (Mg268)

nişāne ḳıl- (M197a;209HN)

rıʿāyet it-, eyle-, ḳıl-, buyur- (M61)

ṣabr ḳıl- (S111a)

teşebbüs ḳıl- (M197a;204HN)

1.8.1.3. XVIII. Yüzyıl

1.8.1.3.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller

acele et- (Vg419); ~ it- (Vg167)

[554] lat. *orare*, "namaz kılmak" ile aynı anlam bkz. **Mg** 262.

acele etdir- (Vg419)

ʿadet edin- (Vg390)

aforos et- (Vg382)

ʿafv et- (Vg412)

ah et-; ~ *çek*- (Vg439)

ʿaḳlini[555] ġaib it-[556] (Vg286)

ʿaks et- (Vg429), (Vg429)

aḳşam ta-ʿamı, ta-ʿamını et- (Vg439)

ʿalaḳa et- (Vg356)

aleste, hazır et- (Vg381)

alıp ḳabul et- (Vg338)

alış veriş et- (Vg287), (Vg407), (Vg447)

alt üst et- (Vg363)

alte yuz elly gruş it- (V9)

ālūde vu telvis et- (C700)

ʿamel et- (Vg409)

and, yemin et- (Vg435)

ʿarz et- (Vg419), (Vg428), (Vg441)

ʿavḳü teʿ-ẖir et- (Vg445)

ayaḳ oltası et-[557] (Vg421)

ʿayan, aşikar et- (Vg422), (Vg422)

aydınlıḳ et- (Vg400)

aynacılıḳ, hile, fend et- (Vg450)

azad et- (Vg306), (Vg373)

azl et- (Vg365), (Vg374)

badana et- (Vg362)

bed duʿa, ilenc et- (Vg403)

bend et- (Vg399)

---

[555] t2 aḳlını.
[556] t2 gayb et-.
[557] **Vg** 421 ufacıḳ ufacıḳ gezinmek; **MEY** 188 *olta, volta*: fr. aller de droite et de gauche "(gemi için) sağa ve sola hareket etmek", *olta vurmak*; **KAR** 310 ...volta çalmak: gezmek, dolaşmak, volta atmak; ~ 627 *volta*: dönme.

beraber et- (Vg378)

berbad et- (Vg387), (Vg425); berbad (et-) (C700)

berbad, ḫarab et- (Vg375)

berbad, yoġ et- (Vg383)

beyan et- (Vg373), (Vg374), (Vg421), (Vg454), (C713), (C716)

beyan, tefsir et- (Vg382)

beyt, nazm et- (Vg454)

bi huzur et- (Vg409)

bi huzurluḳ et- (Vg392)

bi taḳat et- (Vg380)

bir buçuḳ kese et- (Vg322)

bir et- (Vg452)

bir rice it- (V56)

bir suali et- (Vg177)

bir şey et- (Vg306)

büyücülük et- (Vg379)

cahd et- (Vg378)

cefa et-; ~ *ver*- (Vg454)

cehennemli et- (Vg372), (Vg428)

cem et- (Vg378), (Vg379), (Vg424); cemʿ et- (Vg445)

cenk et- (Vg368)

cesaret et- (Vg410)

cila et- (Vg400)

çehre et- (Vg406), (Vg425)

çeyiz et- (Vg376)

daʿva et- (Vg310), (Vg311), (Vg330), (Vg330), (Vg331), (Vg416)

daʿvet et- (Vg373), (Vg379), (Vg395)

defʿ et- (Vg376), (Vg383)

defn et- (Vg380)

dekk et- (Vg300)

delalet et- (Vg389), (Vg419)

deñsiz, azġın et- (Vg372)

devr et- (Vg447), (Vg447), (Vg455)

deyirmi, müdevver et- (Vg359)

deyiş, savḳa et- (Vg450)

diḳḳat et- (Vg360)

dil yardımı et- (Vg456)

diri et- (Vg455)

divarcılıḳ, duvarcılıḳ et-; ~ *işle-* (Vg400)

donanma et- (Vg437)

dört etdir- (Vg321)

dua et- (Vg171)

duʿa, reca, rica, niyaz et- (Vg420)

duḫul etdir- (Vg421)

dürlü dürlü et- (Vg376)

düşmanlıḳ *veya* düşmannıḳ et- (Vg216)

düyüm et- (Vg408)

eda et- (Vg307), (Vg312), (Vg312), (Vg331), (Vg331), (Vg356), (Vg413), (Vg427), (Vg427), (Vg433), (Vg437), (Vg427);

edā et- (C700)

edna et- (Vg361)

ehli ḳıblelik et- (Vg420)

eksiklik, noḳsan et- (Vg401)

emin et- (Vg424)

emr et- (Vg323), (Vg368), (Vg410), (Vg419), (C716)

emrü ferman et- (C710)

endam et- (Vg421)

esmer et- (Vg427)

eyi et- (C674)

eylik et- (Vg287), (Vg289), (Vg436), (C708), (C716), (C716); ~ it-[558] (Vg286)

eylik, kerem et- (Vg362)

faide et- (V63); ~ it- (Vg288)

falcılıḳ, reml et- (Vg375)

---

[558] t2 et-.

farḳ et- (Vg421); ferḳ et- (Vg192)

farḳ, ferḳ et- (Vg376)

farz et- (Vg169), (Vg169), (Vg419), (Vg441), (Vg441)

fasıllar et- (Vg440)

fasl et- (Vg173), (Vg293), (Vg329), (Vg373)

faş et- (Vg177), (Vg429)

fayda et- (Vg176), (Vg436)

fehm et- (C708)

fena yara hasıl, peydah et- (Vg451)

feraġet et- (Vg366), (Vg412)

ferman et- (Vg325)

ferman etdir- (Vg319), (Vg331)

feryad et- (Vg377)

feryad, figan, şikayet et- (Vg398)

fesad et- (Vg414)

fida et- (Vg392), (Vg432)

fiġan et- (Vg388)

fikr et- (Vg165), (Vg290), (Vg319), (Vg392), (Vg414), (Vg426); fikerit- (V66)

firar et- (Vg377)

ġadri külli et- (Vg332)

ġaflet, ihmal et- (Vg407)

ġaib it-[559] (Vg286)

ġalib et- (Vg452)

ġaraz et- (Vg390)

ġaybet it- (Vg292)

ġaybet, ġıybet et- (Vg403)

ġaybet, ġıybet, ḳaybet et- (Vg375)

ġayret, ḳayret et- (Vg456)

geççik et- (Vg443)

geştü güzar et- (C701)

[559] t2 gayb et-.

göynünü et- (Vg302), (Vg335)

ġubar et- (Vg369)

günah *iş*-; ~ et- (Vg413)

güzel et- (Vg331)

güzel meşveretin et- (Vg325)

gyoz [göz] it- (V69)

hacamat et- (Vg434)

hadım et- (Vg367)

hafiz it- (V30)

haḳir et- (Vg294)

halt et- (Vg369); ḫalt et- (Vg403)

halvet et- (Vg294), (Vg437)

hamazlıḳ, münafıḳlıḳ et- (Vg424)

hanedarlıḳ et- (Vg403)

haps et- (Vg379)

harab et- (Vg238); ḫarab et- (Vg375)

harab, viran, veran et- (Vg431)

harc, sarf, masraf et- (Vg373)

harce it- (V57)

hareket et- (Vg326), (Vg327), (Vg406)

hased et- (Vg380); hased it- (Vg293)

hasıl et- (Vg384), (Vg420)

havale et- (Vg330)

haves et- (Vg358), (Vg375)

hayınlıḳ, hıyanet et- (Vg448)

hayır *veya* hayr et- (Vg165)

hazır et- (Vg359)

hazz et- (Vg302), (Vg416), (Vg428), (C664), (C690)

helak et- (Vg221), (Vg451)

helal et- (Vg398)

hıfz et- (Vg419), (Vg419); hıfz it- (Vg292)

hırsızlıḳ et- (Vg402), (Vg456)

hıyanet et- (Vg448)

hicab et- (Vg391)

himayet et- (Vg421)

hisab et- (Vg364), (Vg369)

hizmet et- (Vg176), (Vg303)

hizmet, ḳulluḳ et- (Vg436)

horata, latife, şaḳa et- (Vg397)

hoşnud et- (Vg433)

hoşnud, razı et- (Vg370)

hovardalıḳ et- (Vg417), (Vg452)

hökm et- (Vg369), (Vg373), (Vg421), (Vg435)

hörmet et- (Vg391), (Vg429), (Vg453)

hörmet, ikram, ḳabul et- (Vg356)

hörmetsizlik et- (Vg421), (Vg421)

ḫulasa et- (Vg425)

ḫulya et- (Vg429)

hurduhaş et- (Vg355)

ḫurūc et- (C704)

hürmetsiz et- (Vg294)

ıḳrar et- (Vg425)

ıta-at et- (C663)

ibra et- (Vg338), (Vg338), (Vg338), (Vg338)

ibra etdir- (Vg338)

ibra isḳa etdir- (Vg332)

ibra isḳa ol- (Vg337)

icabet et- (Vg382)

icmal et- (Vg426)

icra et- (Vg242), (Vg311), (Vg378), (Vg382), (Vg397), (Vg418), (Vg425)

iddiʿa et- (Vg312)

ifraġ et- (Vg406)

iftira et- (Vg365)

iġva et- (Vg444), (Vg445)

ihmal et- (Vg407)

ihsan et- (Vg229), (Vg295)

ihtiyar et- (Vg367)

iḳdam, ibram et- (Vg394)

iki ḳat et- (Vg376)

ikrah et- (Vg375)

ikram et- (Vg222), (Vg224)

ikram etdir- (Vg327)

iḳrar et- (Vg361), (Vg421), (Vg421), (C715)

iḳrar, icra et- (Vg421)

iḳtıza et- (Vg316), (Vg316), (Vg320), (Vg319), (Vg407); iḳtiza et- (Vg309)

ʿilac et- (Vg427)

iʿlam et- (Vg313)

ilham et- (Vg395)

ilḳa et- (Vg441); ilka et- (C702)

iltifat et- (Vg417), (Vg420), (Vg420), (Vg420), (Vg448)

ilzam et- (Vg370)

imdad et-; ~ *ver-* (Vg434)

imla et- (Vg410)

imtihan et- (Vg381)

imza et- (Vg439)

imza et-; ~ *ḳomaḳ* (Vg436)

in-ʿam et- (Vg389)

inad et- (Vg309), (Vg409)

inayet et- (Vg334), (Vg335)

inayetü nusret et- (C709)

ince et- (Vg440)

ince fikirlilik et- (Vg440)

inkar et- (Vg307), (Vg355), (Vg374), (Vg407), (Vg426), (Vg426)

irad et- (Vg368)

ira-ʿet et- (Vg428)

irsal et- (Vg356)

ishal et- (Vg398)
ispat et- (Vg307), (Vg397), (Vg421)
isteklik, haves et- (Vg445)
istifrah et- (Vg456)
istikrah et- (Vg382)
istiʿ-mal et- (Vg379)
istimalet et- (Vg358)
işaret et- (Vg393), (Vg394)
işkence, cefa et- (Vg447)
işkil et- (Vg439)
ita-ʿat et- (Vg375); ita-ʿet et- (Vg439), (Vg440)
ita-ʿet etdir- (Vg439), (Vg440)
iʿtibar et- (C697), (C697), (C697)
iʿtibar, raġbet et- (Vg381)
iʿtidal et- (Vg444)
iʿtimad et- (Vg371), (Vg403)
iʿtimad, iʿtiḳad et- (Vg373), (Vg384), (Vg439)
itirāfü iḳrar et- (C707)
itman et- (Vg382)
iʿvaz et- (Vg369)
izlal et- (Vg434), (Vg434)
ḳabul et- (Vg230), (Vg331), (Vg355), (Vg356), (Vg356), (Vg357), (Vg359), (Vg369), (Vg407), (Vg419), (Vg424), (Vg425), (Vg426), (Vg428), (Vg433), (Vg439), (Vg439), (C717); ḳabūl et- (C710)
ḳabul, taḳdim et- (Vg419)
ḳabz et- (Vg369), (Vg440)
ḳahḳaha et- (Vg430)
ḳalafat et- (Vg365)
ḳaldırım et- (Vg413)
ḳalemkarlıḳ et- (Vg389)
ḳalpazanlıḳ et- (Vg383)
ḳaluma et- (Vg447)
ḳamalaġ et- (Vg336)

kamil et- (Vg414)

ḳanaat et- (Vg177); ḳanaʿat et- (Vg370); kenëat et- (V71)

ḳanun *baġla-*; ~ et- (Vg381)

kar et- (Vg168), (Vg225), (Vg421)

ḳara et- (Vg408)

ḳaranlıḳ et- (Vg409)

ḳarg, ġarḳ et- (Vg408)

ḳarış muruş et- (Vg450)

kasavet et- (C695)

ḳasr et- (Vg429)

ḳast et- (Vg171), (Vg360), (Vg421)

ḳast, murad et- (Vg455)

kat et- (C710)

ḳatl et- (Vg360), (Vg451)

ḳavga et- (Vg376), (Vg423)

ḳavl et- (Vg299), (Vg318), (Vg321), (Vg356), (Vg440)

ḳavli ḳarar et- (Vg323)

ḳayb, ġa-ib et- (Vg414)

ḳazeb et- (Vg422)

kebab et-; ~ *yapmaḳ;* ~ *pişirmek* (Vg431)

kelam, sohbet, laḳırdı et- (Vg375)

kemlik et- (C666)

kerem et- (Vg310), (Vg311), (Vg318), (Vg318), (Vg329), (Vg409)

keskinlik et- (Vg436)

kesri nefs et- (Vg406)

ḳısa et- (Vg356)

ḳıyas et- (Vg397), (Vg409), (Vg423)

ḳıyas, nazar et- (Vg380)

kifayet et- (C713)

kin et- (Vg306)

ḳolay et- (Vg383)

köpük et- (Vg406)

kör et- (Vg377)

kötülük et- (Vg291)

ḳul et- (Vg290)

ḳuvvetsiz et- (Vg378)

ḳuvvetsiz, taḳetsiz et- (Vg357)

küfür et- (Vg362), (Vg362)

kül et- (Vg317)

kütürdü, patırdı et- (Vg449)

laḳırdı et- (Vg324), (Vg412)

latife et- (Vg416)

lehim et- (Vg438)

lutf et- (Vg311)

ma-ʿaf et- (Vg376)

ma-il et- (Vg413)

mahrum et- (Vg420)

mail [meyl] it- (V99)

masḳara et- (C714)

masḳara et- (Vg361), (Vg447)

masḳara, istihza et- (Vg423)

medh et- (C667), (C682), (Vg201), (Vg400)

mehabbet, muhabbet et- (Vg357)

meks et- (Vg429)

menʿ et- (Vg378)

meremmat, taʿmir et- (Vg427)

meremmet et- (Vg423)

merhamet et- (Vg323)

merhamet et- (Vg416); ~ it-[560] (Vg284); ~ it- (V48)

merhamet, eylik et- (Vg366)

meşveret et- (Vg314), (Vg324)

meşveret, ḳavl et- (Vg448)

---

[560] t2 et-.

metanet et- (Vg386)

mezzaḳ et- (Vg451)

mine et- (Vg378)

muhalifet et- (Vg323), (Vg425)

muhasere et- (Vg360)

muhebbet it- (V29)

muhtasar et- (Vg383)

muhtasar, ḳısa et- (Vg355)

muḳabelesini et- (Vg425)

muḳabilini et- (Vg428)

muḳarrer et- (Vg356), (Vg419)

muḳavemet et- (Vg428)

murad et- (Vg421)

murdar, mundar et- (Vg438)

musahibet et- (Vg380)

mübarek et- (Vg362)

mübaşır ... et- (Vg321)

müdavemet, devam et- (Vg370)

müdem et- (Vg414)

mükafāt et- (C708)

mülahaza et- (Vg369), (Vg439)

mülaim et- (Vg356)

müsaʿade et- (Vg324)

müsaleha et- (Vg365)

müşemma et- (Vg367)

müzakere, teftiş et- (Vg448)

naḳl et- (Vg104), (Vg407), (Vg423), (Vg425), (Vg426), (Vg439)

namdar et- (Vg356)

nazar et- (Vg242), (Vg426), (C701), (C712); nazar it- (Vg242); ~ it-[561] (Vg286)

nazar, mülahaza et- (Vg409)

---

[561] t2 et-.

nezirler et- (C699)

nezr, adaḳ, ʿahd et- (Vg456)

nigah et- (Vg359)

nişan et- (Vg447)

nişan et-; ~ *ḳo-* (Vg402)

niyaz et- (Vg310), (Vg369)

niyyet et- (Vg250)

oturaḳ et- (Vg390)

oyun et- (Vg314)

ozannıḳ *veya* ozanlıḳ et- (Vg230)

ölü gibi et- (Vg293)

öyle et- (C663)

pak et- (Vg433)

parça parça et- (Vg386), (Vg450)

pay, hisse, taḳsim et- (Vg412)

paydos et- (Vg369)

pazarlıḳ et- (Vg402)

pek eyi et- (Vg329)

perdah et- (Vg417)

perhiz it- (V29)

perişan et- (Vg376)

peyda et- (C709), (C716)

peyda, icad et- (Vg395), (Vg395)

peydah, hasıl et- (Vg442)

peyġamberlik et- (Vg421)

rahat et- (Vg448)

raḳam et- (Vg303)

raḳam, raḳḳam, hisab et- (Vg441)

raḳs et- (Vg449), (Vg449)

rayett it- (V70)

razı et- (Vg336), (Vg335)

razi et-; ~ etdir- (Vg439)

reddi cevab et- (C700)

reddi kelam et- (Vg426)

rencide vü dilgir et- (C706)

reñk et- (Vg392)

resm et- (Vg377)

rezil et- (Vg404)

riʿāyet et- (C706)

riʿayet et- (C714)

rica et- (Vg311); reca et- (Vg437), (C710), (C711), (C716)

rüsvay et- (Vg375), (Vg410), (Vg421), (Vg421)

sabr et- (Vg335), (C661), (C661), (C701), (C703), (C712); sabr it-[562] (Vg285)

sabr u[563] tehammül it-[564] (Vg285)

sade, safi et- (Vg436)

sahḳ et- (Vg415), (Vg450)

sahḳtecilik[565] et- (Vg383)

saḳat et- (Vg381)

salb et- (Vg413)

sefa, safa et- (Vg373)

selam et- (Vg246), (Vg248), (Vg248), (Vg325), (Vg369)

sersem et- (Vg450)

sert et- (Vg430)

setr et- (Vg411), (Vg411), (C704)

seyr et- (Vg370), (Vg412), (Vg439), (C673)

seyran et- (Vg456)

sihirbazlıḳ, büyücülük et- (Vg401)

sipariş et- (Vg425)

siyaset et- (Vg441)

sohbet et- (Vg326)

---

[562] t2 et-.
[563] t2 sabrı.
[564] t2 et-.
[565] **STACvig** 239 d.*sahtecilik et-*.

sohbeti et- (Vg294)

sohbetin et- (Vg320)

sual et- (Vg307), (Vg330)

sulh et- (Vg411)

sunne [*sünnet] it- (V90)

sü-al et- (Vg374); sü-al, su-al et- (Vg395), (Vg423)

süal *veya* sual et- (Vg176)

sükut it- (Vg173)

süluk et- (Vg431)

sünnet et- (Vg367)

sürgün avı et- (Vg449)

sürgün et- (Vg361), (Vg382), (Vg426)

şahadet et- (Vg318)

şahidlik, şehadet, şehadetlik et- (Vg444)

şamata, ḳavga et- (Vg444)

şefaʿ-at et- (Vg395)

şekva et- (Vg356)

şikayet et- (C698); ~ it- (V31)

şikayet, şekva, teşekki et- (Vg416)

şirretlik et- (Vg310)

şübhe et- (Vg376)

şükr et- (Vg388)

taʿbir et- (Vg382)

taġlit et- (Vg382)

tahḳiḳ et- (Vg399)

tahrik et- (Vg437)

tahrir et- (Vg377)

tahsil et- (Vg359), (Vg425), (V61), (C668)

tahtir et- (Vg422)

taḳdim et- (Vg419)

taḳdir et- (Vg419)

taḳdis et- (Vg373)

taḳlid et- (Vg370)

taḳrir et- (Vg424)

talab et- (Vg311), (Vg313), (Vg318), (Vg321), (Vg382), (Vg419), (Vg425), (Vg429); taleb et- (C707);

dalob [talep] it- (V49)

talab, haves et- (Vg364)

taʿlim et- (Vg380), (Vg395)

tamam et- (Vg356); temam et- (Vg356)

taʿrif et- (Vg373)

tasih et- (Vg311), (Vg332), (Vg332), (Vg333), (Vg335), (Vg425)

tasih etdir- (Vg454)

tatbiḳ et- (Vg368)

tatlı et- (Vg423)

tatlıḳ et- (Vg428)

taʿyin et- (Vg375)

tazir et- (Vg249), (Vg249); taʿzir et- (Vg370), (Vg428), (Vg443)

te-ʿaccüb et- (Vg356), (Vg356), (Vg382)

te-ʿaccüb etdir- (Vg382)

te-ʿarruz et- (Vg410)

te-ayyüş et- (C703)

te-esir et- (Vg447), (Vg447); te-sir et- (Vg392)

tebdil et- (Vg366)

tebessüm et- (Vg439)

tecrübe et- (Vg303), (Vg382), (Vg439); tecrübe it- (Vg164); tecribe et- (C665)

tecrübe, imtihan et- (Vg380)

tedarik et- (Vg301), (Vg406)

tedarik et-; ~ *gör-* (Vg419)

tedarik, tertib et- (Vg418)

tedbir et- (Vg319)

tefekkür it- (Vg286)

tefsir et- (Vg429)

teftiş et- (Vg375)

teftiş, tasih, imtihan et- (Vg382), (Vg446)

tehammül et- (Vg379), (Vg441)

tehdit et- (Vg403)

teklif et- (Vg307), (Vg421)

tekmil et- (Vg320)

telbislik et- (Vg447)

telef et- (Vg288)

te-lif et- (Vg369)

tellallıḳ et- (Vg305)

temasḫar et- (705)

tembih et- (Vg408)

temhir et- (Vg434)

tenezzül et- (Vg420), (C705), (C714)

teptili suret et- (Vg402)

terbiye et- (Vg391)

tercümanlıḳ et- (Vg395)

tercüme et- (Vg395), (Vg447), (Vg447)

terk et- (Vg345), (Vg345), (Vg345), (Vg345), (Vg374), (Vg397), (Vg423); terk it- (Vg289)

terki diyar et- (Vg299), (V299,300), (Vg345)

tertib et- (Vg424)

tertib, nizam et- (Vg410)

teslim et- (Vg307), (Vg318), (Vg318), (Vg318), (Vg331), (Vg369), (Vg400), (Vg426), (Vg427), (Vg427), (Vg427)

teşekki et- (Vg165)

teşekkür et- (Vg427)

teşkil et- (C704)

tıraş et- (Vg361), (Vg424); traş it- (V84)

tilkilik et- (Vg427)

timar et- (Vg411)

timar, ziraʿet et- (Vg372)

tirid et- (Vg405)

toz et- (Vg422)

tükrük et- (Vg371)

tütsü et- (Vg412)

ümid et- (Vg293)

üzgün, üznük et- (Vg425)

vaftiz et- (Vg361)

vaḳf et- (Vg369), (Vg398)

vasiyyet et- (Vg445), (Vg445)

vaʿz et- (Vg419), (Vg419)

vazʿu teskin et- (C704)

vefat et- (Vg373), (Vg406); vefat it- (Vg405)

vekil et-; ~ *göndermek* (Vg373), (Vg440)

vermemezlik et- (Vg307)

vezn et- (Vg414)

yaġma et- (Vg364), (Vg415)

yaḳın et- (Vg424)

yañlış et- (Vg381)

yardım et- (Vg357), (Vg370), (Vg380); yerdum it- (V14)

yare it- (Vg293)

yasaḳ et- (Vg373), (Vg395), (Vg421)

yataḳlıḳ et- (Vg425)

yazit- [*yād it-] (V68)

yemin et- (Vg304), (Vg304), (Vg307), (Vg312), (Vg312), (Vg312), (Vg313), (Vg313), (Vg313), (Vg313), (Vg330), (Vg331), (Vg397), (Vg419)

yoġ et- (Vg358), (Vg375)

yoldaşlık et- (Vg356)

zabt et- (Vg290), (Vg369), (Vg369), (Vg370), (Vg376), (Vg376), (Vg378), (Vg388), (Vg405), (Vg426), (Vg428), (Vg429), (Vg429)

zabt etdir- (Vg319)

zabt, teskin et- (Vg444)

zahir et- (Vg401)

zamm, imtizac et- (Vg393)

zann et- (Vg318), (Vg381), (Vg419), (Vg435); ~ it- (Vg173), (Vg173), (Vg221)

zarar et- (Vg335), (Vg331), (Vg408); zarar (et-) (Vg176)

zarar, ziyan et-; ~ *gör*; ~ *çek*- (Vg414)

zarb et- (Vg450)

zayi et- (Vg292); zayiʿ et- (Vg414)

zebh et- (Vg432), (Vg432)

zemm et- (Vg291), (Vg362), (C667)

zengin et- (Vg379)

zevḳ et- (Vg358), (Vg456)

zevḳ etdir- (Vg358)

zikr et- (Vg403)

zina et- (Vg356)

ziyafet et- (Vg426)

ziyaret et- (Vg455)

zor et- (Vg385), (Vg455), (Vg455)

zorbalıḳ et- (Vg425)

zuhur et- (Vg227), (Vg337), (Vg359), (Vg412), (Vg420), (Vg442); zuhr it-[566] (Vg286); zuhūr et- (C701)

zulm et- (Vg410), (Vg414), (Vg451)

zulm, zalimlik et- (Vg451)

1.8.1.3.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Yardımcı Fiiller

aliş viriş aïle- (V74)

alkiş aïle- (V78)

ʿamel eyle- (Vg164)

ber murad eyle- (Vg182)

beter eyle- (Vg375)

ceffa aïle- (V62)

çok ḫairlı niyetler eyle- (C711)

daʿva eyle- (Vg330)

dört ḳat eyle- (Vg422)

edá aïle- (V10); eda eyle- (Vg312)

eda ve teslim aïle- (V9)

[566] t2 zuhur et-.

emr eyle- (Vg338)

estikraz aïle- (V9), (V10)

eylik eyle- (Vg164), (Vg216)

fasl eyle- (Vg330)

feda eyle- (Vg295)

gaïbet aïle- (V21)

haps eyle- (Vg293)

haramilik aïle- (V21)

havale eyle- (Vg330,331), (C695)

hazer eyle- (Vg248)

hazır eyle- (Vg174)

hıfz eyle- (Vg177), (Vg332)

hikayett aïle- (V51); hikayet eyle- (Vg166)

hizmet aile- (V65)

icra eyle- (C665)

ihsan, ʿinayet eyle- (Vg384)

ikram eyle- (Vg246)

inayet eyle- (Vg306), (Vg320)

irtikab eyle- (C712)

ispat eyle- (Vg374)

izhar eyle- (Vg311)

kabul aile- (V94); ḳabul eyle- (Vg290)

kar eyle- (Vg300), (Vg345)

ḳatʿ eyle- (Vg332)

kerem aïle- (V55); ~ eyle- (Vg306), (Vg310), (Vg320)

ḳıyas eyle- (Vg291)

ḳulluḳ eyle- (Vg167)

laḳırdı eyle- (Vg293)

lutf eyle- (Vg306), (Vg388)

ma'mur eyle- (Vg177)

medh eyle- (Vg222)

mübaşiret eyle- (Vg181)

naḳl eyle- (Vg178), (Vg227)

ne aīle- (V64)

nişan eyle- (Vg237)

sabr eyle- (Vg413)

saġ eyle- (Vg227)

sahabetlik eyle- (C659), (C659)

sarf eyle- (Vg293)

sual eyle- (Vg230)

sükut eyle- (Vg292), (Vg443)

şikayet eyle- (Vg166), (Vg288), (Vg291)

tahsil eyle- (Vg227)

taḳrir eyle- (Vg286)

taleb eyle- (Vg200)

talim aïle- (V29)

tasih eyle- (Vg333), (Vg334)

tedarik eyle- (Vg299), (Vg344)

teftiş eyle- (Vg190)

teḳayyüd eyle- (Vg437)

tembih eyle- (Vg287), (Vg324)

teselli ve daha[567] imdad eyle- (Vg164)

teslim aïle- (V10); ~ eyle- (C709), (C716)

teşrif eyle- (Vg337)

uzaḳ, iraḳ eyle- (Vg378)

aumid [*ümit] aïle- (V80)

yer eyle- (Vg243)

zemm eyle- (Vg222)

zuhur eyle- (C715)

1.8.1.3.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Yardımcı Fiiller

[567] ?dahi.

ac ol- (Vg177)

adem ol- (Vg286)

ʿafv olun- (Vg453)

agāh ol- (C702)

aḫiz ve hefiz [hıfz] olun- (V9)

aḳ ahce ol- (Vg301)

ʿaḳıl ol- (Vg381)

aḳıllı ol- (Vg192)

aḳsaḳ ol- (Vg363)

ʿalim ol- (Vg177)

arıḳ ol- (Vg401)

asan ol- (Vg242)

aşıḳ ol- (Vg284), (Vg358)

aşına ol- (Vg193)

az ol- (Vg287), (Vg294)

azad ol- (Vg373)

baʿid ol- (C702)

basiret üzre ol- (Vg453)

baş ol- (Vg419), (Vg420), (Vg420)

başḳa ol- (C657)

belaya *düş-; ~ uġra-*; ~ giriftar, mübtela ol- (Vg446)

benim hem anam, hem babam ol- (Vg320)

beraber ol- (Vg378)

berbad ol- (Vg387)

beter ol- (Vg378)

beyan olun- (Vg368)

bi taḳat ol- (Vg380,381)

bilece ol- (Vg356)

bilir adam ol- (Vg309)

bir ol- (Vg356), (Vg451), (Vg452), (Vg452)

bir az para sahibi ol- (Vg300)

bir iki kese ol- (Vg313)

bir taraf ol- (Vg308)

bitab ol- (Vg440)

bol, mubah, çoġ ol- (Vg355)

borclu ol- (Vg379)

borclu, verecekli ol- (Vg375)

boş ol- (Vg452)

büyük ol- (Vg231)

cehennemli ol- (Vg372)

cem ol- (Vg424), (Vg425), (Vg428)

cenk ol- (C483,484)

cevab ol- (Vg394)

çapıġ ol- (Vg315)

dahil ol- (Vg216)

darġın ol- (Vg396)

daʿvacısı ol- (Vg310)

def ol- (Vg201)

deli ol- (Vg176)

delil ol- (Vg389)

dermansız ol- (Vg398)

doġru ol- (Vg177)

duşman ol- (V72)

duvletluniñ kulli ol- (V74)

eda ve teslim olun- (V9)

edna ol- (C714)

ekşi yüzlü, acı sözlü ol- (Vg295)

emin ol- (C712)

emir *veya* emr ol- (Vg181)

emr ol- (Vg184)

epsem ol- (V76)

evinin zabiti ol- (Vg174)

evvel ol- (Vg420)

eyi ol- (Vg228), (Vg327); eyu ol- (V62), (V65)

eyri ol- (Vg177)

fakiriñ ogli ol- (V74)

farz ol- (Vg175), (Vg285)

fasl ol- (Vg312), (Vg313), (Vg393)

fena ol- (Vg305), (Vg335)

ferr ol- (Vg177)

fersiz ol- (Vg445)

fevt ol- (Vg373), (Vg405), (Vg406)

fuḳare ol- (C668)

ġaib ol- (Vg382)

ġaib, müzmahill ol- (Vg376)

ġalib ol- (Vg289), (Vg420)

ġani ol- (Vg241)

geçkin, mest ol- (Vg438)

gerek ol- (V97), (Vg383)

gezme ol- (Vg241)

Gumruk Eminy ol- (V9)

guşade ol- (V31)

güc ol- (Vg174)

gülücü ol- (Vg294)

gür ol- (Vg447)

güzel ol- (Vg323)

haber olun- (Vg224)

ḫaberdar ol- (Vg285), (Vg288); haberdar ol- (Vg360), (Vg433)

hafiz ol- (V29)

haḳḳ ol- (Vg312)

halef ol- (Vg440)

ḫali ol- (Vg175); hali ol- (Vg292)

hall olun- (Vg393)

hamile ol- (Vg369)

ḫarab ol-[568] (Vg284); ḫarab ol- (Vg305)

hasıl ol- (Vg420), (Vg421)

hasis ol- (Vg222)

ḫasta ol- (C685), (C711)

hasta olun- (Vg237)

ḫasta ve sahibi fırās ol- (C699)

hayran ḳalmaḳ, ol- (Vg442)

hayranü hirāsān ol- (C702)

Hayy ol- (Vg292)

hazır ol- (Vg355), (Vg360), (Vg419); hazir ol- (V60)

hazır, hazırda ol- (Vg419)

helak ol- (Vg414), (C716)

helak, telef ol- (Vg414)

helakü zail ol- (C709)

hırsız ol- (Vg227)

hilaf ol- (Vg312)

ḫilafı cins ol- (Vg287)

hisab olun- (Vg303)

hisedar, ilhaḳ ol- (Vg412)

hissedar, tabiʿ ol- (Vg370)

hoş ol- (Vg293)

hoşnud, razı ol- (Vg370)

hovarda ol- (Vg452)

ḫuşnud ol- (V87)

ılıcaḳ ol- (Vg445)

airak [*ırak] ol- (V75), (V75)

ibret ol- (Vg334)

icra ol- (Vg312)

icra olun-; ~ *ola bil-* (Vg418)

içeru ol- (V69)

---

[568] t2 harab ol-.

ihtiyar ol- (Vg455)

ihtiyat üzre ol- (Vg418)

iki ol- (Vg309)

ikindu ol- (V61)

ikram ü izzet ol- (Vg167)

iraġ *veya* ıraġ ol- (Vg202)

irin olun- (Vg237)

istiftah ol- (V63)

istiʿmal olun- (Vg394), (Vg452)

işküzar ol- (C698)

izzetli ol- (Vg288)

ḳadır ol- (Vg312); ḳadır, ḳadir ol- (Vg418)

kamil ol- (Vg177), (Vg233), (Vg295), (Vg291), (Vg455)

ḳanun, tertib üzre ol- (Vg426), (Vg426)

ḳarg, ġarḳ ol- (Vg408)

ḳarışıḳ ol- (Vg451)

ḳarim ol- (Vg313)

ḳarşı ol- (Vg367)

katil olun- (V30)

ḳatʿ ol- (Vg338)

katl ol- (C711); ḳatl ol- (C717)

ḳayb, ġa-ib ol- (Vg414)

ḳayıl ol- (Vg335), (Vg356), (Vg409), (Vg439), (Vg439)

kefil ol- (Vg365)

kihterü asġar ol- (C706)

ḳolay ol- (C709), (C716)

ḳorḳaḳ ol- (Vg176), (Vg444)

kül ol- (Vg305)

layıḳ ol- (Vg192); laik [layık] ol- (V50)

lazım ol- (Vg227), (Vg407)

maġlub, alt ol- (Vg452)

mahrum ol- (Vg289), (Vg420)

mahsus ol- (Vg426)

mail ol- (Vg54), (Vg393)

maḳbul ol- (Vg222), (Vg416)

makbulu müstecāb ol- (C700)

maktul ol- (V30)

makul ol- (V62)

malik ol- (Vg229), (Vg229); maliḳ ol- (Vg361), (Vg397), (Vg418)

maʿlum ol- (Vg166), (Vg335)

maniʿ ol- (Vg378), (Vg409)

mansur ü müzaffer ol-; ~ *gelmek* (Vg450)

maʿrifetli ol- (Vg174)

masḳara ol- (Vg333), (Vg430)

maʿzul ol- (Vg374)

mazur ol- (V61), (V61)

meeyūs ol- (C699)

meremmet olun- (Vg396)

meşġul ol- (Vg400), (Vg453); meşġul ol- *veya* meşhul ol- (Vg53)

mevdud ol- (Vg451)

meyveli, yemişli ol- (Vg387)

miras-ḫor ol- (Vg390)

mu-ammer ol- (Vg315); muʿammer ol- (Vg343)

mubdel olun- (V30)

muhalif ol- (Vg428)

muhayyer ol- (Vg407)

muhtac ol- (Vg171)

muḳayyed ol- (Vg437)

murafa ol- (Vg326)

murdar, mundar ol- (Vg438)

muşevvesül-hal ol- (C701)

mutiʿ ol- (Vg375), (Vg408)

mübaşir ol- (Vg332), (Vg394)

mübaşiret olun- (Vg324)

mübtela ol- (Vg383), (Vg440)

mülayım ol- (Vg405)

mümkin ol- (Vg230)

münasib ol- (Vg294), (Vg370)

müslüman ol- (Vg451)

müstahaḳ ol- (Vg222), (Vg404)

müteʿ-allıḳ ol- (Vg359), (Vg426)

müʿteber ol- (Vg385)

mütemekkin ol- (Vg428), (C703)

nadim ol- (Vg426)

nadir, seyrek ol- (Vg424)

na-il vasıl ol- (Vg409)

na maḳbul ol- (Vg374)

nasıl ol- (Vg314)

nasihat ol- (Vg305)

ne ol- (V69), (C666), (C671), (C696)

nice ol- (V58), (V58), (V59)

pak ol- (Vg294)

para ḳapmaḳ ol- (Vg172)

paye ol- (Vg183)

peltek ol- (Vg362)

perişan ol- (Vg376)

peşiman ol- (V63), (Vg240); peşiman *veya* pişman ol- (Vg201)

peyveste ol- (Vg392)

pişman, peşiman ol- (Vg428)

rahat ol- (Vg339), (Vg428)

rast ol- (Vg158)

razı, razi ol- (Vg359); razi, razı ol- (Vg369); razi ol- (Vg313), (Vg335), (Vg337), (Vg439), (V88)

razi, ḳayıl, ḳa-il ol- (Vg451)

reis ol- (V67)

ravau [*reva] ol- (V50)

revane ol- (Vg431)

rezil ol- (Vg183)

ruşen ol- (V31)

saġ ol- (Vg175), (Vg292)

saġır ol- (Vg439)

saġır olun-[569] (Vg237)

saġlıġ ol- (Vg320)

sakin ol- (Vg390)

salik ol- (Vg444)

sarhoş, keyf ol- (Vg380); serhoş ol- (V75)

sarımtraḳ ol- (Vg446)

sebeb ol- (Vg409)

sert ol- (Vg430)

sırdaşımız ol- (Vg340)

soġuḳ ol- (Vg386)

söz ol- (Vg301)

sözünden dönücü ol- (Vg164)

su-al ol- (Vg328)

sus ol- (Vg443)

şahid ol- (Vg338)

şakir ol- (Vg289)

şaşḳın ol- (Vg241)

şaz ol- (Vg295)

şefaḳatlı, merhametli ol- (Vg294)

şen ol- (Vg426)

şerriky [*şeriki] ol- (V9)

şişman ol- (Vg389)

şübhede ol- (Vg385)

şüp-heli ol- (Vg452); şüp-heli, şübheli ol- (Vg452)

tabiʿ ol- (Vg356), (Vg394), (Vg409), (Vg434), (Vg434), (Vg436); tabi ol- (C706)

---

[569] Hastalanmakla aynı, *saġrılanmaḳ*.

tabiʿ, bağlı, müte-ʿallıḳ ol- (Vg374)

taʿbir olun- (Vg382), (Vg394)

tahammül ol- (Vg446)

tahḳiḳ ol- (Vg366)

talib ol- (Vg425)

tamam ol- (Vg290), (C660)

tatsiz ol- (V72)

taʿzir olun- (Vg396)

tebdil ol- (Vg339)

tebdil olun- (V30)

tehammül olun-(ur)[570] (Vg441)

telef ol- (Vg414), (Vg444)

temiz ol- (Vg230)

tercüme ol- (Vg454)

teşenniş ol- (Vg387)

tevece [*tevci] ol- (V51)

tez ol- (Vg328)

tövbe ol- (Vg340)

türlü türlü, guna gun, gune gune ol- (Vg453)

ojuz [*ucuz] ol- (V62)

ufak akçe ol- (V65)

uyanıḳ ol- (Vg382), (Vg453)

uzaḳ ol- (Vg295)

üst ol- (Vg376), (Vg419), (Vg419). (Vg419), (Vg442), (Vg442), (Vg448), (Vg452)

vaḳı ol- (C687), (C687); vaḳıʿ ol- (Vg442); vakıʿ ol- (C702)

var ol- (Vg382)

vasıl ol- (Vg285), (Vg285)

yalan ol- (Vg319)

yalan şahid ol- (Vg335)

yalan şahidi ol- (Vg321)

---

[570] Farsça tamlama şekliyle, *ḳabili tehammül*.

yalancı ol- (Vg287)

yañşaḳ, geveze ol- (Vg361)

yasaḳ ol- (Vg370)

yeşil ol- (Vg454)

yoġ ol- (Vg358); yok ol- (V60)

yoldaş, refik ol- (Vg356)

yuvarlek ol- (V58)

yüzüm ḳara ol- (Vg340)

zabt ol- (Vg394)

zahir ol- (Vg184), (C707)

zalim, zalım ol- (Vg451)

zarar ol- (Vg181)

zay’[571] ol- (Vg286)

zemansız ol- (Vg432)

zengin ol- (Vg301), (Vg379)

zengin ve maldar ol- (C668)

zengin ve saġ ol- (Vg171)

ziyade ol- (Vg441)

zulm et- (Vg238), (Vg291), (Vg295)

zükkam ol- (Vg379)

1.8.1.3.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller

namaz kil- (V29)

secde ḳıl- (Vg356)

1.8.1.4. XIX. Yüzyıl

[571] t2 zayi.

1.8.1.4.1. Yardımcı Fiili "Etmek" Olan Birleşik Fiiller

adl it- (D26a)

ʿafu ît- (D113), (D115)

ʿahed ît- (D113)

ʿavdet ît- (D149)

bahs̲ it- (D53a)

bihten [*bühtān] ît- (D114)

cehid ît- (D112)

cemʿ it- (D104a)

deġiş ît- (D149)

deriġ ît- (D114)

faydeh et- (D162)

fekerit- [*fikret-] (D167)

feraġet ît- (D115)

gec-revā it- (D107a)

ḥareket it- (D116a)

ḥaẓ ît- (D166)

ḥażir îtdir- (D158)

ḥesed ît- (D112)

ḥezar ît- (D114)

ḥeẓẓ ît- (D114)

ḥiciab ît- (D112), (D114)

ḫulya et- (R189)

ḫusūmet idiş- (R150)

ḫuṣūmet idişdir- (R150a)

iba ît- (D114)

iciazet ît- (D112)

ictinab ît- (D114)

iḥsan it- (D110a)

iḫtiaṭ ît- (D114)

iḥtiraz ît- (D114)

iḥtizar ît- (D114)

ikrah ît- (D114)

iḳrar ît- (D112)

ilticia ît- (D112)

iltimās it- (D54a)

inkar ît- (D112), (D148)

inkyār it- (R189)

irsāl it- (R150a), (R150a), (R150a), (R150a), (R150a), (R152); ~ et- (R149)

irsāl itdir- (R150a)

istiḳbal ît- (D112)

istişmām it- (D31a)

iş it-[572] (D55a)

işāret it- (D116a)

iştiġat ît- (D112)

iʿtibar ît- (D112)

iʿtiraf ît- (D112)

ʿiyş ü nūş it- (D25a), (D97a.Mes)

ḳabūl it- (R178)

ḳahvahalti ît- (D157)

ḳenaet ît- (D113)

koşiş ît- (D113)

ḳuʿūd et- (R182)

laḳirdi ît- (D166)

marur ît- (D115)

masḫarah ît- (D160)

meemul ît- (D115)

meʾmūr it- (D109a)

it- ... mestāne (D107a)

muraceatît- (D113)

[572] **TS** 992 bkz. ~iş edinmek.

müşhîr et- (R177)

it- ... müşk-nāb (D111a)

naẓir ît- (D113)

nişanliḳ ît- (D148)

rāst it- (D54a)

ricia ît- (D114), (D159)

rivāyet it- (D110a)

ṣaber ît- (D113)

ṣalb it- (D53a)

saʿy ît- (D113)

sual ît- (D114); süʿāl et- (R189)

ṣuūd it- (D110a)

şöyle it- (D116a)

şuġul ît- (D113)

taayin et- (D165)

taḳsim ît- (D166)

ṭalib ît- (D115)

teʿaciub ît- (D148)

teʿalim ît- (D112)

tedārik it- (D116a)

teḥemmel ît- (D112)

tertîb et- (R181)

tesliyeh ît- (D93)

teşťiḳ ît- (D112)

ticauz ît- (D114)

tiḳiyed ît- (D112)

ʿubur ît- (D114)

vaż' it- (D104a)

vizite et- (R149)

vürūd "et-" (R182)

1.8.1.4.2. Yardımcı Fiili "Eylemek" Olan Birleşik Fiiller

dāyim eyle- (D99a)
derd-nāk eyle- (D57a)
helāk eyle- (D57a)
ḳāyim eyle- (D99a)
muḥayyer eyle- (D54a)
sabit îl- [*eyle-] (D93)
selam îleh- [*eyle-] (D156), (D156)
tahsîlı vüḳūf eyle- (R177)
tasdîḳ eyle- (R176)
eyle- ... tavāf (D25a)
tevattun eyle- (R149)
tezyîn eyle- (D108a)
ṭılsım eyle- (D104a)

1.8.1.4.3. Yardımcı Fiili "Olmak" Olan Birleşik Fiiller

ac ol- (D150)
agah ol- (D114)
ʿarż ve taḳdîm olun- (D.grş.a)
ʿaṭā ḳıl- (D107a)
az ol- (D89a)
baʿid ol- (D149)
baʿis ol- (D112)
ol- ... baş (D90a)
biri [*beri] ol- (D114)
bizar ol- (D114)
cust ol- (D112)
çoḳ ol- (D32a), (D157), (D165)
daḫil ol- (D108), (D108), (D112)

dām-i helāke giriftār ol- (D32a)

defʿ olun- (D30a)

doş[573] [*düş] ol- (D112)

ehl-i şefḳat ol- (D22a)

eksik ol- (D162)

fariġ ol- (D115)

fetḥ olun- (D115)

ġafil ol- (D115)

ġalib ol- (D113)

ġarḳ ol- (D116a)

guşadeh ol- (D94)

ol- ... gül-āb (D111a)

gyüzel ol- (R190)

ḫali ol- (D114)

ḥamileh ol- (D112)

hayātda ol- (R190)

ḥażir ol- (D94), (D163)

ḫeber dar ol- (D114)

helāk ol- (D115a), (D116a)

hem-kāse ol- (D16a)

ḥicāb ol- (D56a)

ḥiran [*hayran] ol- (D112)

ḫoşnud ol- (D163)

irsāl olun- (R150)

irzani ḳil- (D112)

istiftaḫ ol- (D162)

ḳādir, ḳadir ol- (D113), (D115a)

ḳaneʿa [*kāniʿ] ol- (D113)

ḳatil olun- (D31), (D94)

laiḳ ol- (D113), (D115)

---

[573] **YTS** 214 *tuş, tüş, düş*.

maḳiyed ol- (D113)

maḳtul ol- (D31), (D94)

malik ol- (D113)

maʿlūm ol- (R112), (R187)

maʿmūr ḳıl- (D20a)

mubdil ol- (D31), (D94)

mubtela ol- (D113)

mūcib, mucib ol- (R149), (D113)

mufid ol- (D113)

muḫālif ve muġāyir ol- (D115a)

muḳabil ol- (D113)

murad ol- (D115)

musteḥeḳḳ ol- (D113)

muşġul ol- (D113)

muteḥiyer ol- (D113)

münhezim ol- (R190)

müşterek ol- (D30a)

müttefiḳ ve mütteḥid ol- (D115a)

naġme-sāz ol- (D54a)

nail ol- (D113)

naẓir ol- (D94), (D113)

neh giuzel ol- (D166)

neh ol- (D163)

niyāzmend ol- (R187)

nuḳūd ol- (R186a); ol- nuḳūd (R187), (R187a)

ol- ... pādişāh (D52a)

peşiman ol- (D162), (D162); peşîmān ol- (R149)

raġib ol- (D112)

rażi ol- (D112), (D114)

reis ol- (D168)

reva ol- (D115)

rivāyet olın-; ~ olun- (D108a), (D116a)

ṣabāḥ ol- (D109a)

ol- ... ṣāḥib-firāş (D90a)

ol- ṣaġ (D25a)

sebeb ol- (D113)

sefer ol- (D165)

ol- ... senk (D11HN.a)

ol- sîm-efşān (D97a.Mes)

sizavar ol- (D113)

ṣulḥ ol- (D165), (D165)

sus ol- (D148)

sust ol- (D113)

şefḳat ol- (D22a)

şefḳatlü, merḥametlü ol- (D89a)

tahrîr u tastîr olun- (R160)

teʿaciub ol- (D112)

tebdil olun- (D31), (D94)

teklifsiz ol- (D158)

telef ol- (D116a)

tiḳiyed üzreh ol- (D112)

uluḳ bol- (D.xxxvi.a.KB)

üyle, üyleh ol- (R190), (D159)

vaḳea ol- (D114)

vāḳıʿ ol- (D116a)

vaḳif ol- (D114)

var ol- (D49), (D49), (R147)

vāsıl, vaṣil ol- (R112), (R182), (D113)

vezîr ol- (D111)

vuṣul ol- (D114)

yavaş bol- (D.xxxv.a.KB)

yeşil ol- (D163)

yoḳ ol- (R147)

ẓahir ol- (D149)

1.8.1.4.4. Yardımcı Fiili "Kılmak" Olan Birleşik Fiiller

ḳıl- perîşan (D11HN.a)
sarf-ı müzcāt-ı bizāʿa ḳılın- (R177)
siper ḳil- (D93)
ḳıl- ... tār u mār (D52a)
yavaşlıḳ[574] ḳıl- (Dxxxv.a.KB)

1.8.2. Karmaşık Fiiller

Bir sıfat-fiil ve bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan fiillere karmaşık ya da yerindelik fiiller denilmektedir (bkz. Deny, 1941:456, Korkmaz, 2003:801). Taranan metinlerde birçoğu çekimli fiil örneklerinde olmakla birlikte bu tür birleşik fiillerden bulunmaktadır. Birleşik fiili oluşturan sıfat-fiilin bağlı bulunduğu zaman kesimine ve yüklendiği görev ayrılıklarına göre karmaşık (yerindelik) fiiller "öncelik, alışkanlık ve niyet" fiilleri olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Korkmaz, 2003:801).

Öncelik fiilleri, *-mIş ol-*; alışkanlık fiileri *-Ir ol, -mAz ol-*; niyet fiilleri *ise -AcAk ol-, IcI ol-, AsI ol-, -(I)-msAr ol-* yapısında meydana gelir (bkz. Korkmaz, 2003:801-808). Bunun dışında, Tahir Nejat Gencan'ın "İstekleme Eylemleri" başlığında ele aldığı (Gencan, 2007:364) *-mAlI ol-* yapısında da niyet belirten fiilerin kurulduğu görülür (almalí ol- (A129,I 23a), dilenmelü ol- (S107a) vb.).

1.8.2.1. Öncelik Fiilleri

1.8.2.1.1. XVI. Yüzyıl

[574] KB (1979) 532 *yavaş*: yumuşak huylu.

bilmisci [bilmiş] ol- (A142,II 124b)
chiufflenmísci [küflenmiş] ol- (A206,II 235b)
durmísc [durmiş] ol- (A198,I 25b)
ghielmemisci [gelmemiş] ol- (A198,I 22a)
ghielmísc [gelmiş] ol- (A146,I 14a), (A237,I 22b)
ghietmemísc [gitmemiş] ol- (A203,I 24a)
olmísc [olmiş] ol- (A221,II 227a)
sewmisc [sevmiş] ol- (A25,32a) (A25,32a) (A26,32b) (A26,32b) (A26,32b) (A26,32b)
sormísc [sormiş] ol- (A236,I 27a)
uarmísc [varmiş] ol- (A164,I 13a), (A237,I 22b)

Bunun yanında, sıfat-fiil ve *et-* veya *ettir-* yardımcı fiili birleşmesinden oluşan öncelik birleşik fiilleri de bulunmaktır. Yukarıdaki örneklere dikkat edilirse, aşağıda geçen birleşik fiillerin *ol-* yardımcı fiili ile de kurulan yapılarının olduğu görülür:

bilmiscetter- [bilmiş ettir-] (A142,II 124b)
chiufflenmisci [küflenmiş] etter- (A206,II 235b)
olmísc [olmiş] et- (A221,II 227a)
olmísc [olmiş] etter- (A221,II 227a)

1.8.2.1.2. XVII. Yüzyıl

baḳılmış oł- (M122, (M122), (M122, (M122), (M122)
baḳmamış oł- (M121), (M121), (M121), (M121)
baḳmış oł- (M114), (M114), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M115), (M116), (M116), (M116), (M118), (M118), (M118), (M118), (M118), (M118), (M118), (M118)
gelmiş ol- (M160)
olmamış ol- (S76a), (S76a), (S76a), (S76a), (S76a), (S76a)
olmış ol- (S64a), (S64a), (S64a), (S64a), (S64a), (S64a), (S67a), (S67a), (S67a), (S67a), (S67a), (S67a), (S77a), (S77a), (S77a), (S77a), (S77a), (S77a); ołmiş oł- (M69), (M69)

olunmamış ol- (S86a)

olunmış ol- (S86a)

seufdurmisch [sevdurmiş] ol- (Mg147), (Mg147), (Mg147), (Mg147), (Mg147), (Mg147), (Mg147), (Mg148), (Mg148), (Mg148), (Mg148), (Mg148)

sevilmiş ol- (Mg130), (S,114), (S128), (M122), (M122), (M122), (M122), (M122), (M122)

sevmemiş ol- (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M87), (M88), (M88), (M88), (M88), (M88), (M88), (S120a), (S120a), (S120a), (S120a), (S120a), (S120a)

sevmiş ol- (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M77), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (M79), (S94a), (S94a), (S94a), (S94a), (S94a), (S94a), (S101a), (S101a), (S101a), (S101a), (S101a), (S101a), (S121a), (S121a), (S121a), (S121a), (S121a), (S121a)

ugredmisch [üğredmiş] ol- (Mg118)

vgredilmisch, vgredulmisch [üğredi/ülmiş] ol- (Mg132), (Mg132), (Mg132), (Mg133), (Mg133), (Mg133), (Mg133), (Mg133)

1.8.2.1.3. XVIII. Yüzyıl

añmış ol- (C230), (C230), (C230), (C231), (C231), (C231), (C232), (C232), (C232), (C232), (C232), (C232), (C234), (C235), (C235), (C235), (C235), (C235), (C235), (C236), (C236), (C236), (C236), (C236), (C236), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C240), (C241), (C241), (C241), (C241), (C241), (C241)

atmış ol- (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xvii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii), (Vg.xviii)

bulaşmış, ḳanamış ol- (Vg379)

dillemiş ol- (C113), (C113), (C113), (C113), (C113), (C113), (C115), (C115), (C115), (C115), (C115), (C115), (C116), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C118), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C123), (C124), (C124), (C124), (C124), (C124)

erimiş ol- (C166), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C167), (C171), (C171), (C171), (C171), (C171), (C171), (C171), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172), (C172)

etmiş ol- (Vg.xxvi), (Vg.xxvi), (Vg.xxvi),

vermiş ol- (C139), (C139), (C139), (C139), (C139), (C139), (C141), (C141), (C141), (C141), (C141), (C141), (C142), (C143), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C144), (C148), (C148), (C148), (C148), (C148), (C148), (C148), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149), (C149)

vurmuş ol- (Vg.xx), (Vg.xx), (Vg.xx), (Vg.xx), (Vg.xx), (C335), (C335), (C335), (C335), (C335), (C335), (C337), (C337), (C337), (C337), (C337), (C337), (C338), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C340), (C344), (C344), (C344), (C344), (C344), (C344), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345), (C345)

yaralamış ol- (C256), (C256), (C256), (C256), (C256), (C256), (C258), (C258), (C258), (C258), (C258), (C258), (C259), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C261), (C265), (C265), (C265), (C265), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266), (C266)

yürümüş ol- (C208), (C208), (C208), (C208), (C208), (C208), (C210), (C210), (C210), (C210), (C210), (C210), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C213), (C217), (C217), (C217), (C217), (C217), (C217). (C218). (C218). (C218). (C218). (C218). (C218), (C218), (C218), (C218), (C218), (C218), (C218)

1.8.2.1.4. XIX. Yüzyıl

bilmiş ol- (D159)

dogilmiş [*dövülmüş] ol- (D82), (D82), (D82), (D82), (D82), (D82), (D83), (D83), (D83), (D83), (D83), (D83), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D84), (D85), (D85), (D85), (D85), (D85), (D85), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D86), (D87)

dogmemiş [*dövmemiş] ol- (D53), (D54), (D56), (D56), (D75), (D75), (D75), (D75), (D75), (D75), (D76), (D76), (D76), (D76), (D76), (D76), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D77), (D78), (D78), (D78), (D78), (D78), (D78), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D79), (D80)

dogmiş [*dövmüş] ol- (D53), (D54), (D56), (D56), (D56), (D56), (D57), (D57), (D58), (D60), (D60), (D60), (D60), (D60), (D60), (D61), (D61), (D61), (D61), (D61), (D61), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D62), (D63), (D63), (D63), (D63), (D63), (D63), (D64), (D64), (D64), (D64), (D64), (D64), (D65), (D65), (D65), (D65) ,(D65), (D65), (D65)

ķilmiş ol- (D.xxix)

ḳorḳmiş ol- (D54), (D56), (D57), (D58), (D67), (D67), (D67), (D67), (D67), (D67), (D68), (D68), (D68), (D68), (D68), (D68), (D69), (D69), (D69), (D69), (D69), (D69), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D70), (D71), (D71), (D71), (D71), (D71), (D71), (D72), (D72), (D72), (D72), (D72), (D72), (D72)

olmamiş ol- (D44), (D44), (D45), (D45)

olmiş ol- (D38), (D39), (D39), (D39), (D39), (D39), (D39), (D40), (D40), (D40), (D40), (D40), (D40), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D166)

tepememiş ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a)

tepmemiş ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a)

tepmiş ol- (R125), (R125), (R125), (R125), (R125), (R126), (R126), (R126), (R126), (R126), (R126), (R126), (R127), (R127), (R127), (R127), (R127), (R127), (R127), (R128), (R128), (R128), (R128), (R128), (R128), (R128), (R129), (R129), (R129), (R129), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a)

1.8.2.2. Alışkanlık Fiilleri

1.8.2.2.1. XVI. Yüzyıl

ghidér [gider] ol- (A220,I 136a)

1.8.2.2.2. XVII. Yüzyıl

baḳar ol- (M114)

durulmaz ol- (M175)

gelmez ol- (M88)

olmaz ol- (S75a), (S75a), (S75a), (S75a), (S75a), (S75a),

olur ol- (S63a), (S63a), (S63a), (S63a), (S63a), (S63a)

sever ol- (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75), (M75)

sevilür ol- (S144a), (S128a)

sevmez ol- (M88), (M88), (M88), (S119a), (S119a), (S119a), (S119a), (S119a), (S119a),

sinar ol- (Mg189)

1.8.2.2.3. XVIII. Yüzyıl

beñzer ol- (Vg456)

doġru söyler ol- (Vg321)

söz aġnar ol- (Vg315)

yumurtlamaz ol- (V71)

1.8.2.2.4. XIX. Yüzyıl

dogmez ol- (D53)

dogur [*döver] ol- (D53)

ḳorḳar ol- (D56)

olmaz ol- (D43)

olur ol- (D38), (D38), (D38), (D38), (D38), (D38)

tepemez ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a)

teper ol- (R121), (R121), (R121), (R121), (R121), (R121), (R122), (R122), (R122), (R122), (R122), (R122), (R122), (R122), (R123), (R123), (R123), (R123), (R123), (R123), (R123), (R123), (R124), (R124), (R124), (R124), (R124), (R124), (R124), (R124), (R125), (R125), (R125), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a)

tepmez ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a)

1.8.2.3. Niyet Fiilleri

1.8.2.3.1. XVI. Yüzyıl

bulaggiách [bulacak] ol- (A258,I 20a)
ghieleggiéch [gelecek] ol- (A172,I 18a)
olaggiách [olacak] ol- (A220,I 18a)
uaraggiách [varacak] ol- (A254,I 17b), (A254,I 17b), (A254,I 17b), (A254,I 18a), (A254,I 18a)
jeggiéch [yiyecek] ol- (A260,I 18a)

Eski Anadolu Türkçesi devresi sonunda ortaya çıkan ve gereklilik eki fonksiyonundan önce sıfat-fiil yapan ek olarak kulllanılan -mA+lI/-mA+lU eki ile de yapılan birleşik fiiller mevcuttur (Ergin, 2003:&497).

almalí ol- (A129,I 23a)
ghiondurmelĵ [göndürmeli] ol- (A175,I 19a)

İki sıfat-fiil yapısının art arda gelmesi ile oluşan birleşik fiil yapısına da rastlanmıştır.

almamísci olaggiách [almamış olacak] ol- (A198,I 25a)

1.8.2.3.2. XVII. Yüzyıl

baḳacaḳ ol- (M118)
gidecek oł- (M83)
olunacak ol- (S87a)
olunmayacak ol- (S87a)
rast gel mejegek [gelmeyecek] ol- (Mg209)

sevecek ol- (M79), (M79), (M79)

ugredigek [üğredicek] ol- (Mg118)

vgredilegeg ~ ; vgrediligek [üğredilecek] ol- (Mg133), (Mg133)

-mA+lI/-mA+lU eki ile:

dilenmelü ol- (S107a)

Diğer yandan -AsI eki ile yapılan şu birleşik fiil de burada sınıflandırılabilir:

gidisi *veya* gidesi ol- (M83)

1.8.2.3.3. XVIII. Yüzyıl

añacaġ ol- (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C234), (C242), (C242), (C242), (C242), (C242), (C242), (C242), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C243), (C244), (C244), (C244), (C244), (C244), (C244), (C247), (C247), (C247), (C248), (C248), (C248), (C248), (C248), (C248), (C248), (C248), (C248)

çalıcı ol- (Vg293)

dilleyeceg ol- (C116), (C116), (C116), (C116), (C116), (C116), (C117), (C117), (C117), (C117), (C117), (C117), (C125), (C125), (C125), (C125), (C125), (C125), (C125), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C126), (C127), (C127), (C127), (C127), (C127), (C127), (C127), (C130), (C131), (C131), (C131), (C131), (C131), (C131), (C131), (C131), (C131), (C132), (C132)

diyneyici ol- (Vg177)

dua edici ol- (Vg171)

eriyeceg ol- (C173), (C173), (C173), (C173), (C173), (C173), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174), (C174, 175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C175), (C178), (C178), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179), (C179)

gidici ol- (Vg166)

göreceg ol- (C186), (C186), (C186), (C186), (C186), (C186), (C187), (C187), (C187), (C187), (C187), (C187), (C194), (C194), (C194), (C194), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C195), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C196), (C199), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C200), (C201)

ihsan edici ol- (Vg295)

ķazıyacaġ ol- (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C312), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C321), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C322), (C323), (C323), (C323), (C323), (C323), (C323), (C326), (C327), (C327), (C327), (C327), (C327), (C327), (C327), (C327), (C327), (C328), (C328), (C328)

ķotaracaġ ol- (C286), (C286), (C286), (C286), (C286), (C286), (C286), (C286), (C286), (C287), (C287), (C287), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C295), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296), (C296, 297), (C297), (C297), (C297), (C297), (C300), (C300), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301), (C301)

oķuyacaġ ol- (C363), (C363), (C363), (C363), (C363), (C363), (C364), (C364), (C364), (C364), (C364), (C364), (C371), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C372), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C373), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C377), (C378), (C378), (C378)

olacaġ ol- (Vg111), (Vg111), (Vg111), (Vg111), (Vg112), (Vg112), (Vg112), (Vg112), (C447), (C447), (C447), (C447), (C447), (C447), (C447)

olmalı ol- (Vg113), (Vg113), (Vg113), (Vg114), (Vg114), (Vg114)

sanıcı ol- (Vg242)

seveceg ol- (C61), (C61), (C82), (C82), (C82), (C82), (C83), (C83), (C83), (C83), (C83), (C83), (C83), (C83), (C93), (C93), (C93), (C93), (C93), (C93), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C94), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C95), (C102), (C102), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C103), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C104), (C105), (C105), (C105), (C105), (C105), (C105), (C105), (C105), (C105), (C415). (C415), (422), (423), (423), (C424), (C424), (C428), (C428)

sevileceg ol- (C388), (C388), (C388), (C388), (C388), (C388), (C388), (C388), (C389), (C389), (C389), (C389), (C398), (C398), (C398), (C398), (C398), (C398), (C398), (C398), (C399), (C399), (C399

sevmeyeceg ol- (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (C415), (422), (422), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (423), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C424), (C428), (C428), (C428), (C428), (C428), (C428), (C428), (C428), (C429), (C429), (C429), (C429), (C429)

söyleyecek ol- (Vg286); söyleyeceg ol- (C660)

söyleyici ol- (Vg200)

vereceg ol- (C142), (C142), (C142), (C142), (C142), (C142), (C143), (C143), (C143), (C143), (C143), (C143), (C150), (C150), (C150), (C150), (C150,151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151), (C151,152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C152), (C155), (C155), (C155), (C155), (C156), (C156), (C156), (C156), (C156), (C156), (C156), (C156), (C156)

vuracaġ ol- (C338), (C338), (C338), (C338), (C338), (C338), (C339), (C339), (C339), (C339), (C339), (C339), (C346), (C346), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C347), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C348), (C351), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352), (C352)

yaralayacaġ ol- (C259), (C259), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C260), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268), (C268, 269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C269), (C270), (C270), (C270), (C270), (C270), (C270), (C274), (C274), (C274), (C274), (C274), (C274), (C274), (C274), (C274), (C275), (C275), (C275), (C275)

yürüyeceg ol- (C211), (C211), (C211), (C211), (C211), (C211), (C211), (C212), (C212), (C212), (C212), (C212), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C220), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C221), (C222), (C225), (C225), (C225), (C225), (C225), (C225), (C226), (C226), (C226), (C226), (C226), (C226), (C226)

zulm edici ol- (Vg295)

1.8.2.3.4. XIX. Yüzyıl

dogcek [*dövecek] ol- (D65); dogcik [*dövecek] ol- (D59)

dogilcik [*dövülecek] ol- (D87)

dogmicek [*dövmeyecek] ol- (D80)

galecek ol- (R186)

iltimās idecek ol- (D54a)

ḳorḳacaḳ ol- (D72); ḳorḳcaḳ ol- (D59)

olacaḳ ol- (D42), (D42), (D42), (D42), (D42), (D42)

olmiacak ol- (D45)

tepecek ol- (R129), (R129), (R129), (R129), (R130), (R130), (R130), (R130), (R130), (R130), (R130), (R130), (R131), (R131), (R131), (R131), (R131), (R131), (R131), (R131), (R132), (R132), (R132), (R132), (R132), (R132), (R132a), (R133), (R133), (R133), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R133a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R134a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R135a), (R134a), (R135a), (R135a), (R135a), (R134a), (R135a)

tepemeyecek ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a); tepemeycek (ol-) (R141a)

tepmeyecek ol- (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R139a), (R139a), (R139a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a)

1.8.3. Tasvir Fiilleri

Bir zarf-fiil ile bir yardımcı fiilden meydana gelen birleşik fiillere tasvir fiiller denilmektedir (Korkmaz, 2003:811). Bunlar -(y)A/-(y)I/-(y)U zarf-fiili üzerine *-bil* (yeterlilik), *dur-, kal, -gör-, gel-, ko(y)-* (süreklilik), *ver-* (tezlik) fiillerinin eklenmesiyle oluşur. "-git" fiili ile de süreklilik (istimrârî) fiiler yapılmakla birlikte bunlar sınırlıdır (bkz. Deny, 1941:&827, ayrıca diğer bir açıklama için bkz. Korkmaz, 2003:&634).

Yukarıda bahsedilen tasvir fiillerin dışında bazı tasvir fillerin Eski Anadolu Türkçesinden Türkiye Türkçesine uzanan devrede kullanımdan düştüğü görülür (Korkmaz, 2003:&635). Taradığımız metinlerde rastlanan bir iki örnek de "Başka Tasvirî Fiiller" başlığında verilmiştir.

Taranan metinlerde "yarı tasvirî fiil" olarak adlandırılan (bkz. Banguoğlu, 2000:&414; Özkan-Sevinçli, 2008:65) ve anlamca birbirine yakın ya da zıt fiilerin çoğunlukla -Ip/-Up zarf-fiili ile kaynaşmasıyla yeni bir anlamın ortaya çıktığı fiiller de bulunmaktadır (Korkmaz, 2003:&637). -Ip/-Up zarf-fiil eki ile kurulanlar haricinde *Bartholemo*'da geçen vargeth- [var git-] (B72) dikkati çeken farklı bir örnektir.

Sonuç olarak, elde edilen örnekler günümüzde kullanılan yapılar ile paralel bir görünüm arz etmektedir.

1.8.3.1. Yeterlilik Fiilleri

1.8.3.1.1. XVI. Yüzyıl

chiamá- [kıyama-] (A200,II 200b), (A200,I 102b)
dughié bil- [*dövebil-] (A142,I 22a)
ghidemé- [gideme-] (A160,I 20a)
ienieme- [yeneme-] (B26)
iuuama- [yuyama-] (A193,I 26a)
seuemé- [seveme-] (A233,II 199b), (A251,I 24b)
sighamá- [sığama-] (A234,II 152a)

1.8.3.1.2. XVII. Yüzyıl

baḳama- (M89), (M89), (M89)
baḳılama- (M122), (M122)
bileme- (S154a)
bułama-, bułıma- (M89), (M89)
cenk ideme- (S156a)
dutabil- (S113a)

duya bil- (M83)

ede bil- (Mg207)

ḥükm idebil- (S161a)

ide bil- (M82), (S42a)

ideme- (M82)

issrma- [d.issirama-] (Mg214)

muḳāvemet ideme- (S163a)

oḳuya bil- (M82)

oḳuyama- (M82)

olıma- (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S79a), (S80a);

ołıma- *veya* ołama- (M89)

seveme- (S123), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S123a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a), (S124a); seveme-, sevime- (M89), (M89), (M89), (M89), (M89), (M89), (M89), (M89), (M89)

sevileme- (M122), (M122), (M122), (M122), (M122), (M122), (M122)

soyama- (Mg202), (Mg202)

1.8.3.1.3. XVIII. Yüzyıl

ala bil- (Vg305), (Vg442)

alama- (Vg157), (Vg157)

añama- (C411)

atama- (Vg157), (Vg157), (Vg157)

baḳama- (Vg238)

baḳdırama- (Vg238)

baḳılama- (Vg238)

baḳınama- (Vg238)

bite bil- (Vg453)

bula bileme- *veya* bulama- (Vg158)

bula bul- (V61)

bulama- (V71), (Vg299), (Vg344), (Vg344), (Vg344), (Vg344), (Vg344)

çekeme- (C701), (C712)

döndüreme- (Vg447)

edeme- (Vg157)

gezeme- (C685)

gördüreme- (Vg238)

göre bil- (Vg308), (Vg158)

göre bileme- *veya* göreme- (Vg158)

göreme- (Vg191), (Vg238)

görüleme- (Vg238)

görüneme- (Vg238)

icra *olun*-; ~ ola bil- (Vg418)

ḳadır olama- (Vg312)

kar edeme- (Vg225)

ḳotarama- (C411)

oḳuyama- (Vg159)

ola bil- (Vg246)

olama- (Vg157)

oynayama- (Vg159), (Vg159), (Vg159)

öleme- (Vg157), (Vg157)

rast ola bileme- (Vg158)

setr edeme- (C704)

seveme- (C411)

söyleyeme- (Vg159), (Vg159), (Vg160)

tahammül ola bil-[575] (Vg446)

tutuşa bil- (Vg394)

uyuyama- (Vg326)

üşüyeme- (Vg159)

vereme- (Vg157), (Vg157)

---

[575] Farsça yapılı şekli, *ḳabili tehammül.*

vurama- (Vg157)

1.8.3.1.4. XIX. Yüzyıl

bulama- (D161), bulıma- (D22a), bolıma- (Dxxxv.a.KB)

gelehme- (D32a), (D157)

îçime- (D31)

irsāl idebil- (R150a)

irsāl ideme- (R150a)

ḳabūl ideme- (R178)

ḳādir olıma- (D115a)

ḳaplayama- (R110)

sevişdurehme- (Dxlvi)

soyliehme- (D159)

tepe bil- (R143), (R143)

tepeme- (R102), (R102), (R107), (R107), (R108), (R108), (R109), (R110), (R110), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R136a), (R137a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R138a), (R139a), (R140a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a), (R141a)

tepineme- (R102)

yapahme- (D163)

yazama- (D31)

1.8.3.2. Tezlik Fiilleri

1.8.3.2.1. XVI. Yüzyıl

aliuer- (A130,II 200a), (A130)

airí ver- [ayırıver-] (A135,II 170a), (A135,II 168b)

airí uerder- (A135,II 168b), (A135,II 170a)

bucchiuer- [bükiver-] (A147,II 271b), (A147,II 250b)

choiuer- [koyiver-] (A203,II 130a), (A203,II 220b), (A150,I 13b), (A203,II 120a)

choiuerder- (A203,II 120a), (A203,II 130a), (A203,II 220b)

cicharuer- [*çıkarıver-] (A152,II 151a)

cicharuerder- (A152,II 151a)

deiuer- [deyiver-] (A158,I 27a)

ghusteriuer- [güsteriver-] (B71)

jttí [iti] uer- (A190,II 300a), (A190,II 251a), (A190, I 313a), (A190,I 218b), (A190,I 272a)

jttí verder- (A190,II 251a), (A190,II 300a)

saliuer- [salıver-] (A230,II 221a), (A230,II 221a)

saliuerder- (A230,II 221a)

serpiuer- [serpiver-] (A233,II 169b)

siirí [sıyırı] ver- (A234,II 197a)

siirí verder- (A234,II 197a)

usadí [uzadi] ver- (A251,II 130b)

vrttiuer- [örtiver-] (A253,II 162a)

1.8.3.2.2. XVII. Yüzyıl

bulıvir- (S41a)

diyüvir- (M147), (S161a), (S42a); dever- [*deyiver-] (Mg240), (Mg259)

geliver-; ~vir- (M73), (M85)

idivir- (S42a)

1.8.3.2.3. XVIII. Yüzyıl

alıver- (Vg321), (Vg336), (C710), (C716)

bili ver- (Vg245), (Vg246)

bulu ver- (Vg245); ~vir- (V29)

dönü ver- (Vg245)

içi ver- (Vg245)

içmeyi ver- (Vg245)

itiver- (Vg428)

ḳovu ver- (Vg245)

ḳoyu ver- *veya* ḳoy ver- (Vg245), (Vg397); ḳoyver- (Vg313), (Vg378), (Vg409), (Vg414), (Vg426), (C660)

salıver- (Vg426); ṣali vir- (V92)

silki ver- (Vg245)

soḳu ver- (Vg245)

yakivir- (V60)

yürüyü ver- (Vg245)

1.8.3.2.4. XIX. Yüzyıl

bulivir- *veya* buluvir- (D94)

irsāl idivir- (R150a)

ḳaplayı-vir- (R143)

ḳazıyı-vir- (R143)

ḳoyuvir- (D94)

oḳuyu-vir- (R143)

tepi-vir- (R143)

1.8.3.3. Süreklilik Fiilleri

1.8.3.3.1. XVI. Yüzyıl

alichó [alıko-] (A129,II 241a), (A129,II 271b), (A129,II 271b)
alichoddur- (A129,II 241a)
assacchó- [asako-] (A132,II 134b)

1.8.3.3.2. XVII. Yüzyıl

açako- (S42a)
alıko- (S42a)
angadur- [añadur-] (Mg200)
baḳa duş- (M162)
çiḳa gel- (M162)
diye gör- (M82)
khipakho- [kıpa[576] ko-] (Mg208)
oła, olı gel- (M82), (M82), (M61)
örte ḳo- (M82)
vire gel- (M82)
virile gel- (M82)

1.8.3.3.3. XVIII. Yüzyıl

alıḳo- (Vg42); ali ko- (V78); alyko- (V29)
çıḳa gel- (Vg241)
feryad ede gör- (Vg227)
ola gel- (Vg246), (Vg410)
auri dur- [öri dur-] (V80)
yazmaġa gör- (Vg246)

[576] **DER** 2814 *kıpmak*: (göz için) kırpmak.

1.8.3.3.4. XIX. Yüzyıl

aliḳo- (D94)
baḳa ḳal- (R143,144)
ola gal- (R143)

1.8.3.4. Yaklaşma Fiilleri

1.8.3.4.1. XVI. Yüzyıl

Taranan metinlerde bu yüzyıl için yaklaşma fiili örneğine rastlanmamıştır.

1.8.3.4.2. XVII. Yüzyıl

öldüre yaz- (M82), (M82)
öle yaz- (M160), (M82)

1.8.3.4.3. XVIII. Yüzyıl

baḳa yaz- (Vg246)
çıḳa yaz- (Vg339)
çıkarayaz- (C659)
göre yaz- (Vg246)
öle yaz- (Vg401)

1.8.3.4.4. XIX. Yüzyıl

bayıla yaz- (R144)

1.8.3.5. Yarı Tasvirî Filler

1.8.3.5.1. XVI. Yüzyıl

İncelenen metinlerde bu yüzyıl için -Up/-Ip zarf-fiili ile yapılan yarı tasvirî fiili örneğine rastlanmamıştır. Fakat bir yarı tasvirî fiili olarak aşağıdaki örnek gösterilebilir:

vargeth- [var git-] (B72)

1.8.3.5.2. XVII. Yüzyıl

baḳup bil- (M120)
diyüp dur- (M162)
enüp ḳon- (M82)
gelüb git- (S171a)
gidüp yür- (M82)
görüp bil- (M81)
ḳalḳüp git- (M160)
oḳuyüp yaz- (M139), (M81)
örtüp ḳo- (M82)
varüp gel- (M61), (M81)
virilüp gel- (M82)
yānüp git- (M197a;209HN)
yatüp ḳalḳ- (M139)

1.8.3.5.3. XVIII. Yüzyıl

alıb götür- (Vg375), (Vg378)
alıb sat- (Vg429)

alıb satıl- (Vg193)
alıb ver- (Vg338), (Vg338)
artıb eksil- (Vg385)
atıb tut- (Vg452)
benilleyip uyan- (Vg442)
bilmeyib ḳov- (Vg339)
gelib geç- (Vg242)
gelub git- (V51)
gidib gel- (Vg167)
ḳaçıb dağıl- (Vg225)
ḳazıb çıḳar- (Vg375)
olup ol-(ancası) (C667)
sıḳıb çıḳ- (Vg383)
varıb ḳal- (Vg166)
yeyib giy- (Vg440)
yeyib iç- (Vg437), (Vg437)

1.8.3.5.4. XIX. Yüzyıl

baḳup dur- (R143)
düşünüp yat- (R144)
gidüp gyür [*gör]- (R182)
ḳoyup git- (D52a)
oḳiub yaz- (D106)
tepub ḳır- (R111)
yatub ḳalḳ- (D106)

1.8.3.6. Başka Tasvir Fiilleri

Zamanla işlekliğini kaybetmiş şu tasvir fiilleri taranan 17. yüzyıl metinlerinde geçmektedir:

dura var- (M82)
eyleyibaşla- (S42a), (S42a)
giore [gore] uuar- [var-] (Mg182)

1.8.4. Anlamca Kaynaşmış ve Deyimleşmiş Birleşik Fiiller

Bir isim ile bir tam fiilin en azından birinin kendi sözlük anlamı dışında kullanılmasıyla oluşan birleşik fiillere anlamca kaynaşmış ve deyimleşmiş birleşik fiiller denilir (Özkan-Seviçli, 2008:61).

Argenti'nin Türkçe gramerinde fiilerin etken ve ettirgen yapıları üzerinde durduğu daha önce belirtilmişti. Argenti, bazı fiil çekimlerinde fiilleri zorlama ettirgen yapılar hâline sokar. Bunun nedeni, kitabın sadece bir konuşma kılavuzu olmayıp yazarın aynı zamanda Türkçenin bazı kurallarını da göstermek istemesidir. Mesela, *ficchirimé [fikrime] cho- [ko-] veya choi- [koy-]* *(A170,II 166a)* kabul edilebilir bir kullanım iken *ficchirimé choddur- [koddur- ya da kodur-]* *(A170,II 166a)* yadırganacak bir kullanımdır. Yine aynı şekilde *chosc ghiel- [hoş gel-]* *(A184,I 20b), (A184,II 199b)* ve *chosc ghielder-* *(A184,II 200a)* buna diğer bir örnektir.

Metinlerde bazı birleşik fiillerin ikili şekilleri bulunur. Bunlar bazen araya bir iyelik ve yükleme ekini de alırlar:

ʿávret al- (M26), ʿávreti al- (M26)
can ver- (Vg382), (Vg424); can vir- (Vg285), canını ver- (Vg301)
lezzet al- (Vg388), lezzetin al- (Vg434)
deri, derisin üz-[577] (Vg413) vb.

Nitekim "ʿávret al- (M26) = bir erkeğin evlenmesi" iken "ʿávreti al- (M26) da aynı anlamdadır. Zira aradaki fark birinde varlığın belirli bir anlam kazanmasıdır. Yani

[577] derisini yüzmek.

yardımcı fiilin tam fiil anlamını da yükleniyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yine iki kelime farklı bir anlama işaret ederek birleşik fiil oluşturur. Bu durum, bahsi geçen birleşik fiileri bir yardımcı fiille kurulan birleşik fiillerden ayırır. Anlam kaymasına ve kalıplaşmaya uğrayan birleşik fiillerde fiilden önceki isim ögesi yalın olarak kullanılabildiği gibi isim çekim ekleriyle genişletilebilir, hatta bir kelime grubu hâlinde bulunabilir (Korkmaz, 2003:838).

Son olarak, bazı birleşik fiilerin deyimleşmiş hâlde bulunduğu görülür:

ghiendí jaghí ila ghiendí chaurul- [gendi yağı ila gendi kavrul-] (A196,I 26b)

sari saman altunda suiuri t- [su yurit-] (Mg199) *ya da* saman altından su yürüt- (Vg447)

hazır, pişmiş aşa soġuḳ su *mu* ḳat- (Vg336) vb.

1.8.4.1. XVI. Yüzyıl

abés baghla- [bağla-] (A126,I 180a)
aghersí tut- [ağrısı tut-] (A128,I 10b)
airí chó- [ayrı ko-] (A135,II 280a)
ant isc- [iç-] (A131,I 170a), (A131,II 191a)
ant jscter- [içtir-] (A131,II 191a)
auurtcích[578] vur- (A134,I 235a)
baghí bos- [bağı boz-] (A145,II 317b)
baghí bosdur- (A145,II 317b)
boi cech- [boy çek-] (A145,II 7b)
burisí [burısı] tut- (A147,II 10b)
cenghielé [cengele] vur- (A255,II 210a)
cenghielé uurul- [vurul-] (A255,I 164b)
cenghielé vurdur- (A255,II 210a)
chabér ghiel- [haber gel-] (A159,I 199a)

[578] **ADA** 134 *avurtçık*: Kısa sohbet.

chachén [hakkın] uer- (A179,I 14a)

charscí [karşı] dur- (A194,II 267b)

charscí durdur- (A194,II 267b)

charscí ghiel- [karşı gel-] (A194,II 205b), (A195,II 205b)

charscí suilé- [karşı süyle-] (A195,II 159b)

charscí suiletter- (A195,II 159b)

chastalích cech- [hastalık çek-] (A151,II 9a)

chaxighá [kazığa] vurul- (A197,I 166b)

ches [kız] al- (A194,I 10b)

chiéff ghiel-[579] [kef gel-] (A197,II 227b), (A197,II 317a), (A197,I 178b)

chiéff ghielder- (A197,II 317a)

chiéff ghietterter- (A197,II 227b)

chiottéch uur- [kotek vur-] (A255,II 172a)

chollái dusc- [kolayı düş-] (A202,II 309b)

chor bacch- (A184,II 147a), (A184,II 168a), (A184,I 9a)

chor bachter- (A184,II 168a)

chor jor- [yor-/gör-], chor ghior- [hor gör-] (A184,I 11b), (A184,I 11b), (A184,II 168a), (A184,II 147a)

chormétt ver- [hürmet ver-] (A185,II 5b)

chosc ghiel- [hoş gel-] (A184,I 20b), (A184,II 199b)

chosc ghielder- (A184,II 200a)

chósc ghior- [hoş gör-] (A184,II 166a)

chosc ghiordur- (A184,II 166a)

ciàlch [çalk] vur- (A150,II 229a)

ciálch uurdur- (A150,II 229a)

cíft sur- (A152,II 136b)

cift sürdur- (A152,II 136b)

dich ghiel- [dik gel-] (A158,II 158b)

dich ghielder- (A158,II 158b)

dis cioch- [diz çök-] (A154,II 209b)

dolaí al- (A160,II 155b)

---

[579] **ADA** 197 bayılmak, baygınlık geçirmek.

dolaí alder- (A160,II 155b)

dolaín al- (A160,II 138b)

dolaín alder- (A160,II 138b)

dolí jagh- [yağ-] (A160,II 196b)

dolí jagder- (A160,II 196b)

dusghiún cho- [düzgün ko-] (A163,II 224b)

echscí surát ghioster- [ekşi surat göster-] (A165,I 18b)

eggiél ghiel- [ecel gel-] (A164,I 26b)

ellimdén ghiel- (A165,II 253a-253b)

faidá ver- (A150,I 14b), (A169,II 5b)

ficchirimé [fikrime] cho- [ko-] *veya* choi- [koy-] (A170,II 166a)

ficchirimé choddur- [koddur-] (A170,II 166a)

ficchirumdé ghiel- [fikrimde gel-] (A170,II 7b)

fursátt [fırsat] aulá- (A170,I 200a)

gel- bassina [başına gel-] (B indeks)

ghauoghaiá [kavgaya] ver- (A138,I 25a)

ghiendí jaghí ila ghiendí chaurul- [gendi yağı ila gendi kavrul-] (A196,I 26b)

ghiendiní bil- [kendini bil-] (A173,I 23a)

ghiunnesc bat- [güneş bat-] (A177,I 21b), (A177,I 21b)

gián [can] al- (A148,II 3a)

gianá chalmá-[580] [cana kalma-] (A148,I 272a)

gianí cich- [canı çık-] (A143,I 10b)

gianúm [canum] al- (A148,I 237a), (A148,II 10a)

gioáp [coap~cevap] uer- [ver] (A149,II 271a)

gioáp uerder- (A149,II 271a)

hhairá ~ , chairá dun- [hayra dön-] (A163,I 9a), (A163,I 9a)

istáK [iştah] uer- (A180,I 150b)

jabaná [yabana] att- (A256,II 190a)

jabaná atter- (A256,II 190a)

---

[580] **TAR** 44 *cana kalmamak*: Canı başı esirgememek; **ADA** 148 spiritello, "1.cin,peri. 2.yaramaz çocuk."

jalán [yalan] suilé- (A257,II 229b)

jalán suiletter- (A257,II 229b)

jas [yas] tut- (A259,I 88a)

jeméch hié- [yemek ye-] (A126,II 7a)

jssiggiách [ısıcak] tut- (A133,I 21b)

jurechtén [yürekten] can [?kan] tucchiur- [tükür-] (A249,I 15a)

manmalaiá uer- [mamalaya ver-] (A209,II 257a)

manmalaiá verder- (A209,II 257a)

mastlachattiní ghior- [maslahatını gör-] (A209,II 9b)

maxúr [mazur] tút- (A210,I 13b), (A210,II 247b)

meidán [meydan] al- (A212,I 217b)

nalét ghiel- [nalet gel-] (A216,I 27b)

odúnci [ödünç] al- (A129,II 123a)

odúnci [ödünç] uer- (A255,II 257b)

odúnci alder- (A222,II 123a)

odúnci uerder- (A222,II 257b)

orách cecch- [orak çek-] (A221,II 231b)

orách cechter- (A221,II 231b)

ornéch uer- [örnek ver-] (A223,I 19a)

ramál[581] bacch- [bak-] (A226,I 162b)

rast ghiel- [rast gel-] (A226,I 18b), (A226,II 272a)

safá sur- (A228,II 170a), (A228,II 191a), (A228,II 193b), (A228,II 267a), (A228,II 313b)

safá surdur- (A228,II 170a), (A228,II 191a), (A228,II 193b), (A228,II 267b), (A228,II 313b)

sagrách [sağrak] sur- (A228,II 229b)

sagrách surdur- (A228,II 229b)

salám uer- (A229,II 277a)

salám verder- (A229,II 277a)

sattín al- (A231,II 157a)

sattín alder- (A231,II 157a)

schiengé [ışkence] vur- (A242,II 127a)

---

[581] **DEV** 885 *reml*: [2]Bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığı, remil.

soúch [so$_{\check{g}}$uk] al- (A236,II 208a)

soúch alder- (A237,II 208a)

benúm sosúm ghiecci- [*benim* sözüm geç-] (A172,I 14a)

surattá [?sürete] ghir- [gir-] (A238,II 312b)

tedarighí ghior- [tedariği gör-] (A175,I 228b)

tedarích ghior- (A175,II 260b)

testír ver- (A247,II 224a)

testír verder- (A247,II 224a)

topughin cial- [topuğin çal-] (A133,I 17b)

tucchiurdughúm artích aghesimá al- [tükürdüğüm artık ağzıma al-][582] (A129,I 9b)

vadá ver- (A254,I 15a)

vas [*vaaz] uer- (A255,II 257b)

vas verder- (A255,II 257b)

vasghiecc- [vaz geç-] (A255,II 247a)

vasghiescter- (A255,II 247b)

vggí ghider-[583] [ucı gider-] (A250,II 300a)

vggí ghiderder- (A250,II 300a)

vghútt [üğüt] ver- (A252,II 157a), (A252,II 172a)

vghút verder- (A252,II 172a), (A252,II 157a)

xachmátt cecch- [zahmet çek-] (A266,II 244b), (A151,II 244b), (A266,II 10b)

xachmát cechter- (A151,II 244b)

xachmátt [zahmat] ver- (A266,II 127b)

1.8.4.2. XVII. Yüzyıl

āciz ḳał- (M169), (M169)

ād ḳö- (M164)

adauuet [adavet] bagla- (Mg210)

ʿadāvet düş- (S145a)

---

[582] ~ dym. *tükürdüğünü yalamak*.
[583] **ADA** 250 köreltmek.

akschan [d.akşam] gel- (Mg202)

and iç- (S43a), (M62)

and vir- (M62)

anna rachmine dusch- [düş-] (Mg183)

ardıne düş- (M135)

atsch doidur- [aç doydur-] (Mg182)

ʿávret al- (M26)

ʿávreti al- (M26)

tut- ajak [ayak] (Mg220)

baş dik- (S141a)

gel- bassina (Mg187)

bazar biç- (M176)

bilmeze ur- (M168)

bir sille, bir kötek, bir degnek, bir tepne, bir ḳılıc ye- (M168)

cāiz görül- (M173)

canal- [kan al-] (Mg296); *damar* canal-[584] [$damar_{dan}$ kan al-] (Mg257)

cānin al- (M161)

carin do- [ḳarin doy-] (Mg173)

cevāb vir- (M160), (M162), (M162), (S157a), (S162a)

cidd-i temām göster- (M197a;204HN)

deuua [deva] sagalt-[585] (Mg256), (Mg297)

gel- ... dîne (M188Mes)

dokus dolasch- [dolaş-] (Mg211)

dola jal- [dolay al-] (Mg298), (Mg236)

dolo [*dolu] yag- (Mg247) (Mg298)

dost tut- (M64)

dusch gio- [düş gör-] (Mg299)

dūş gel- (M167)

el vir- (S42a), (S42a)

---

[584] lat. *minuere sanguinem*: kanı azaltmak.
[585] lat. *medicare* ; **TUL** 581 lat. *medicare* "deva etmek".

ele getür- (S42a)

ele gir- (S104a), (S42a)

elevir- (S42a)

elinden git- (S166a)

Sulṭān Bāyizîd Ḫān ḳulları eline düş- (S152a)

emek tschek- [çek-] (Mg253), (Mg300)

eylik bil- (S104a)

eylik gör- (M62)

faido [d.fayda] verme- (Mg203)

fritne khopar- [d.fitne kopar-] (Mg194), (Mg194)

ġám ye- (M62)

gildrum bur- [*yıldırım vur-] (Mg246)

giru ereer- [?erer-, ?ver-] (Mg184)

giun do g- [gun d.dog-] (Mg197)

gurbete dusch- [düş-] (Mg61)

ḫáber al- (M169)

ḫáber vir- (M161), (M168); hberuuer- [haber ver-] (Mg185); vir- ... ḫaber (M195Ş), (M195Ş)

hálāvet vir- (M197a;210HN)

ḫālî buł- (M205)

harari dakun- [d.zararı dokun-] (Mg191)

harekete gel- (M197a;204HN)

hatgegerenel- [*haça geril-] (Mg180)

hor gior- (Mg190)

horostad-[586] (Mg272), (Mg279), (Mg308)

hosch getsch- [hoş geç-] (Mg254), (Mg308)

ʿıbret ał- (M197a;207HN)

ıttılāʿ bul- (M203HN)

îcāz buyur- (S173a)

icāzet vir- (M161), (M167)

igne ur- (M168)

---

[586] lat. *tripudiare* "dans etmek"; **KAR** 345 *horos depmek, itmek*; **GOL** 255 *horoz tepmek.*

iltifāt göster- (M162), (M62), (M64)

îmān getür- (S162a)

intiḳām al- (S168a)

iş gör- (M62)

işitmeze ur- (M168)

jagmur jag- [yagmur yag-] (Mg266)

jaykur- [yay kur-] (Mg230), (Mg309)

jel guttur- [yel gutur-] (Mg220)

kanduc- [kan dük-] (Mg185)

ḳárār bul- (M64)

ḳárār tut- (M64)

kari iag- [d.kar yağ-] (Mg259), (Mg314)

kharsu [*karşu] gel-[587] (Mg179)

khauga copar- [kavga kopar-] (Mg202)

khorkhu tschek- [korku çek-] (Mg194)

ḳral dik- (M163)

ḳulaḳ ṣal- (S171a)

lāf ur- (M169)

lāyıḳ gör- (S154a)

leşker çek- (S141a)

letvur-[588] (Mg280), (Mg318), (Mg233), (Mg245)

máhrūm *ol- veya* ḳal- (M169)

mascaraluge al- [masḳaraluge al-[589]] (Mg209)

maʿẕūr ṭut- (S41a)

al- mensil (Mg213)

müteháyyir ḳal- (M197a;207HN)

náḳb ur- (M197a;203HN), (M203HN)

nassahat uuer- [*nasihat ver-] (Mg238)

neffessi [nefesi] aschaga [aşaga] bagla- (Mg192)

---

[587] **TAR 128** ~ *karşu varmak*: [1]İstikbal etmek; [2]Karşılamak.
[588] **TUL** 1168 *lett etmek*: Kamçilamak, kamçi urmak.
[589] **STE**, agm.: olayursen.

nutḳı tutul- (M175)

okat- [ok at-] (Mg230), (Mg322)

orakbitsch- [orak biç-] (Mg257), (Mg323)

oruc dut-, oruç tut- (S164a) (S43a), (Mg250), (Mg323)

öñıne düş- (M135)

pusi[da bek-][590] (Mg211)

rachme [raḫme] dusch- [düş-] (Mg180)

rarakla-[591] [d.yarakla-] soffra (Mg257), (Mg324)

rāst gel- (M197a;207HN), (M197a;208HN), (M167), (Mg209)

rıʿāyet gör- (M62)

rıʿāyet it-, eyle-, ḳıl-, buyur- (M61)

rıḳḳát ḳop- (M169)

salam vuer- (Mg273), (Mg326); selam vver- (Mg201)

sari saman altunda suiuri t- [su yurit-] (Mg199)

saʿādet bul- (S166a)

ṣatun al- (Mg243), (Mg327), (S163a)

seyrana vvar- (Mg172)

suāl buyur- (S112a)

suduk- [su dük-] (Mg256)

sudūr bul- (M62)

süāl ołun- *veya* büyüril- (M173)

ṭaʿām ye- (S148a)

tabancá ye- (M62); *bir* tabanca ye- (M168)

tabivi- [*tabi uy- ~ol-] (Mg261), (Mg331)

táhḳīḳ bil- (M161)

tākát getür- (M167)

taseli uuer- [*ver-] (Mg182)

tenezzül it-, eyle-, büyür- (M149)

tenezzül ołun- *veya* buyurıl- (M149)

---

[590] **STE**, agm.

[591] lat. *mensam parare* "sofra hazırlamak"; **TAR** 235 *yaraklamak*: Hazırlamak.

testir[592] vuer- (Mg271), (Mg332)

teşrîf buyur- (M61)

tev ḳîr bıyur- (S148a)

tezçe tut- (M130)

tsche [d.işe] gelme- (Mg217)

tschiff zur-, tschift tschur- [çift sür-] (Mg228), (Mg333), (Mg230), (Mg333)

tusaga tuttul- (Mg190)

tüfenk at- (M41)

üstazlıḳ sat- (M169)

vci [üc~öç] al- (Mg244), (Mg335)

vnmisskes- [d.ümit kes-] (Mg240), (Mg336)

vusūl bul- (M168)

vücūd bul- (M62)

vücūde gel- (M62), (M64)

iaban [yaban$_a$] at- (Mg184); yaban ot- [d. yabana at-] (Mg185)

yerine getür- (S106a)

ṭur- yoḳaru (S143a)

yol göster- (M195Ş), (M195Ş)

yoldan az- (M169)

yoḥıne git- (M207HN)

yüz ṭut- (S147a)

zaḥmet vir- (S41a)

1.8.4.3. XVIII. Yüzyıl

abdest al- (Vg398)

ad ḳo- (Vg408)

adım dillen- (Vg335)

aġır gel- (Vg443)

aġıza ver- (Vg319)

---

[592] lat. *recreare* "canlandırmak, yenilemek".

ah *et*-; ~ çek- (Vg439)

ahce boz- (Vg366)

ʿaḳla sığ- (Vg420)

aḳlın kes- (Vg304)

ʿaḳlını al- (Vg394)

alarga dur- (Vg215)

ʿamele getir- (Vg382), (Vg418)

and iç- (Vg397), (Vg412), (Vg419)

araya gir- (Vg395), (Vg403)

araya *muslihin* gir- (Vg332)

ʿasker yaz- (Vg425)

aşağı tut- (Vg229)

ateş al- (Vg424)

ayaġ üzerine ḳalḳ- (Vg311)

ayaġa düş- (Vg421)

ayaġın ḳaydır- (Vg441)

ayaḳlar altında ḳal- (Vg333)

aydınlıḳ ver- (Vg392)

aydınlıḳ, şavḳ, zıya ver- (Vg377)

baġ boz- (Vg453)

bahane ara-, bul- (Vg420)

bahane bul- (V64)

bahs tut- (Vg387)

baḳmaza, görmeze *veya* baḳmazlıġa, görmezliye vur- (Vg246)

baş bağla- (Vg446)

baş vur- (Vg443)

başa çıḳ- (Vg318), (Vg429)

başa çıḳar- (Vg313)

başıma gel- (Vg305), (Vg333); başına *bir şey* gel- (Vg229)

başımın çaresin gör- (Vg312)

belaya düş-; ~ uġra-; ~ *giriftar, mübtela ol*- (Vg446)

benim *de* hisseme .. düş- (Vg339)

beyinlerin bul- (Vg332); beyinnerin bul- (Vg336)

bir güzelce[593] kefil göster- (Vg325)

bir ḳolayın bul- (Vg305); *bunun bir* ḳolayını bul- (Vg318,319)

bir nasihat ver- (Vg301)

bir şafî cevab ver- (Vg324)

bir yolunu bul- (Vg318)

bizim Firengin haḳḳından gel- (Vg334)

boş ḳal- (Vg452)

boş ḳo- (Vg416)

boş, nafile gezdir- (Vg450)

boşa git- (C700), (C711)

bu dünyaden git- (Vg290)

bu herifin semtine uġra- (Vg340)

buhar ver- (Vg452)

burnunu, sümüyün çek- (Vg427)

büyük su dök- (Vg367)

can çekiş- (Vg357)

can ver- (Vg382), (Vg424); can vir- (Vg285)

canım çıḳ- (Vg340)

canım sıḳıl- (Vg305)

canını al- (Vg306)

canını ver- (Vg301)

cefa *et-*; ~ ver- (Vg454)

cevab ver- (Vg176), (Vg330), (Vg331), (Vg333). (Vg427), (Vg428), (C711)

cin çarp- (Vg409)

çare bul- (Vg427)

çift sür- (Vg397)

çifte savur- (Vg431)

çizgi çiz- (Vg426), (Vg446), (Vg447)

çizgi, radde çiz- (Vg438)

---

[593] sf. adamakıllı.

çoḳ derde derman bulun- (Vg248), (Vg248)

çoḳ söyle- (Vg361), (Vg361)

darġınlıġa düş- (Vg396)

darġınlıġa uġrat- (Vg396)

daʿva ... görül- (Vg329); daʿva gör- (Vg311); daʿvamı gör- (Vg312)

demir at- (Vg406)

demir ḳopar-, al-[594] (Vg436)

deri soy-[595] (Vg377)

deri yuz- (V87)

deri, derisin üz-[596] (Vg413)

deriy le gemik ḳal-[597] (Vg440)

ders ver- (C670), (C670)

dışarı çıḳ- (Vg432), (Vg432)

dine getir- (Vg370)

dinini inkar et- (Vg427)

divarcılıḳ, duvarcılıḳ *et-*; ~ işle- (Vg400)

dolu vur-; ~ yaġ- (Vg389)

dostluḳ baġ- (Vg370)

düasın al- (Vg242)

düş gör- (Vg429)

düş- önümüze (Vg338)

düş, rüya gör- (Vg438)

düzen ver- (Vg410)

el çek- (Vg375), (Vg403)

el çırp- (Vg359)

el ḳaḳ-[598] (Vg359)

el uzat- (Vg289)

el ver- (Vg318), (Vg441)

---

[594] **KAR** 250 *demür kaldurmak, koparmak, lengeri kaldurmak*: Demir almak.
[595] **TS** 505 *derisini yüzmek* ~ deri soymak.
[596] derisini yüzmek.
[597] deyim, *bir deri bir kemik kalmak*.
[598] *el çırp-* *(Vg359)*'la aynı.

el vur-[599] (Vg380), (Vg409)

elevir- (V29)

elimden gel- (C679)

eliñden bir şey gel- (C697)

elinden gel- (Vg177)

emanet ḳo-[600] (Vg435)

etek silk- (Vg403)

eylik bil- (Vg389), (Vg394), (Vg425), (Vg425)

eyreti ver-[601] (Vg420)

ezan oḳu- (Vg420)

eziyyet çek- (Vg438)

faide gel- (V75)

faide ver- (Vg295); faide vir- (V74)

fal aç- (Vg375)

fetva ver- (Vg373)

fırsant ver- (Vg295)

fikrine, hatırına getir- (Vg429)

ġayret göster- (Vg436)

ġayret ver- (Vg358), (Vg379), (Vg382)

ġayretden düş- (Vg373)

ġayretden düşür- (Vg373)

ġayrete gel- (Vg379)

geri al- (Vg423), (Vg425), (Vg429)

geri ver- (Vg427), (Vg429), (Vg429)

geri yolla- (Vg427)

gölge et- (Vg409)

gönül aç- (Vg374), (Vg425)

gönül baġ- (Vg356)

görmezden gel- (Vg376)

---

[599] alkışlamak.
[600] ~ emanet ver-.
[601] ~ ödünç ver-.

görmezliye vur- (Vg376), (Vg384)

göz at- (Vg289)

göz baġla-[602] (Vg383)

göz ucundan baḳ- (Vg400), (Vg427)

göz yaşların, yaş dök- (Vg416)

gözden geçir- (Vg429,430)

gözün açıḳ tut-[603] (Vg453)

ġubar ol- (Vg432)

gücuñe gel- (C658)

gücü*n* yetiş- (Vg221)

gücüne gel- (Vg367), (Vg413), (Vg426)

günah iş-; ~ *et*- (Vg413)

günah işle- (C666)

günaha soḳ- (Vg340)

güneş, gün bat- (Vg370)

gyoz [göz] kin- (V97)

gyuñul [güñül] vir- (V.xx)

haber al- (Vg315)

haber ver- (Vg306), (Vg306), (Vg358), (Vg314), (Vg316), (Vg316), (Vg324), (Vg419), (Vg420), (Vg436)

haber, öyüt, nasihat ver- (Vg361)

haça çıḳar-, mıhla-[604] (Vg372)

hadden daşra çıḳ-[605] (Vg411)

hadden daşra çıḳar-[606] (Vg411)

haḳḳından gel- (Vg306), (Vg334), (Vg367), (Vg422), (Vg436), (Vg453)

hareket ver- (Vg393)

harekete gel- (Vg406), (C712)

harekete getir- (Vg406)

hasret çek- (Vg358), (Vg439)

---

[602] **Vg** 383 fr. *fasciner* "büyülemek, cezbetmek".
[603] **Vg** 453 fr. *être attentif* "dikkatli olmak".
[604] **Vg** 372 fr. *crucifier* "çarmıha germek".
[605] ~ haddini aşmak.
[606] ~ haddini aşırmak.

ḫaterime gel- (V58)

hatır say- (Vg369)

hatır yap- (Vg437)

hatır yıḳ- (Vg376)

hatıra getir- (Vg438)

hatrına, hatırına, fikrine getir-; ~ gel- (Vg439)

havale buyur- (Vg332)

haves get- (Vg372)

hayır gelme- (Vg196), (Vg340)

hayır işle- (Vg172)

ḫayinlik[607] tut- (Vg284)

hayret getir- (Vg445)

hayretde ḳal- (Vg445)

hazır, pişmiş aşa soġuḳ su *mu* ḳat- (Vg336)

hazıra ḳon- (Vg412)

her muradına erdir- (Vg250)

hicabe düş- (Vg391)

hisab kes- (Vg437)

hor baḳ- (Vg242); ḫor baḳ- (Vg373), (C697), (C697)

hor baḳ-, ~ gör- (Vg404)

hoşuna gel- (Vg416)

höccet, iʿlam ver- (Vg435)

hökm ver- (Vg397)

hökmüne, zabtına al- (Vg439)

ırz boz- (Vg375)

ʿibret ver- (Vg434), (Vg434)

ikrah getir- (Vg425)

ikram et- (Vg448)

iḳrar *veya* ıḳrar tut- (Vg177)

iman getir- (Vg371)

---

[607] t2 hayınnıḳ.

imdad *et*-; ~ ver- (Vg434)

imdad ver- (Vg427), (C716)

imza ḳo- (Vg439), (Vg439), (Vg439), (Vg439)

intiḳam al- (C707), (C715)

intiḳam, öc, kin al- (Vg453), (Vg453)

i-rad devşir- (Vg425), (Vg425)

islaha getir- (Vg370)

isteklik, haves getir- (Vg445)

istidʿa et- (C699)

iş gör- (Vg334), (Vg407), (Vg407), (Vg448)

iş işle-[608] (V77)

iş işle-; ~ gör- (Vg449)

iş ver- (Vg409)

işe yara- (C668)

işimizi gör- (Vg340)

iʿtibar ḳazan- (Vg177)

izin, icazet, destur ver- (Vg414)

izine git- (Vg447)

ḳabul et- (Vg356)

ḳadeh doḳuşdur- (Vg450)

kaif [*keyif] vir- (V95)

ḳalem tut- (Vg303)

ḳamçı vur- (Vg385)

ḳan al- (Vg432), (Vg432), (Vg432)

ḳanun bağla- (Vg381), (Vg398)

ḳapı çal- (Vg386)

ḳarar ver- (Vg424)

ḳarşı dur- (Vg428)

ḳarşı gel- (Vg410)

ḳarşı ḳo- (Vg425)

---

[608] **V** 77 *to do business* "ticaret yapmak".

ḳarşı söyle- (Vg370)

ḳarşı söyle-; ~ gel- (Vg408), (Vg408)

ḳarşusinde ki[609] *zatiñ*[610] ḳıymetini bil- (Vg286)

ḳasavet ver- (Vg356)

ḳaşını çat- (Vg439)

ḳavlinden dön- (Vg428)

ḳayġu çek- (Vg438)

ḳazaye uġra- (Vg335)

kefil ver- (Vg365)

ḳelem yun- (V95)

kemal bul- (Vg414)

kemala er- (Vg414)

kemala erdir- (Vg414)

kemlik yap- (Vg164)

kendinden geç- (Vg373), (Vg425)

kendini beyen- (Vg452), (Vg452)

kendini bil- (Vg289)

kendini göster- (Vg410)

kendini öy- (Vg400)

kerem buyur- (Vg320)

ḳılağısın al- (Vg378)

ḳılağısın gider- (Vg378)

ḳılıc ḳuşan- (Vg432)

ḳışlaḳ tut- (Vg390)

ḳıyafete gir- (Vg454)

ḳıymet bil- (Vg359)

kiraya ver- (Vg400)

ḳoḳu al- (Vg409)

ḳolan *bağlamaḳ*, vur- (Vg433)

---

[609] t2 ḳarşısında ki.
[610] t2 zatin.

ḳulak ver- (C665)

ḳuvvet gel- (Vg293)

ḳuvvet ver- (Vg386), (Vg430), (Vg440), (Vg446), (Vg455)

ḳuvvetden düş- (Vg357)

ḳuvvetsiz ḳal- (Vg357)

kürek çek- (Vg424), (Vg424)

layıḳ gör- (C705), (C714), (C715)

lezzet al- (Vg388)

lezzetin al- (Vg434)

maġfiret bul- (Vg290)

mahrum ḳal- (Vg291)

maḳbule geç- (Vg374), (Vg389); makbula gec- (C712)

mansur ü müzaffer gel- (Vg450), (Vg450), (Vg450)

masḳaraya al- (Vg447)

masḳaraya, masḳaralıġa al- (Vg430)

masrafı *da* çek- (Vg336); masrafın *da* çek- (Vg336)

maya vur- (Vg437)

mazur tut- (V29)

mekan tut- (Vg428)

memeden kes- (Vg436)

menzil al- (Vg289)

merhamet bul- (Vg171)

meydan oḳu- (Vg373)

meyil ver- (Vg167)

meyve, yemiş ver- (Vg387)

mihnet çek- (Vg227)

miras ye- (Vg390)

muhabbet, gönül ver- (Vg356)

muḳaddem tut- (Vg419)

münasib gör- (Vg327)

na maḳul gör- (Vg374)

naġış işle- (Vg364)

nam kazan- (Vg436)

nam ver- (Vg356)

nasihat tut- (Vg175)

nazire ver- (Vg430)

nazire yap- (Vg430)

nefes al- (Vg428)

nefes ver- (Vg438)

nefse uy-; ~ *tabi ʿ* (Vg435); nefse uy-; ~ *tabi ʿlik* (Vg435)

nefsine uy- (Vg399)

nefsinin ardına düş- (Vg173), (Vg173); nefsinin ve havasının ardına düş- (Vg290)

nihayet bul- (Vg288)

nişan al- (Vg405)

nişan ḳo- (Vg384), (Vg402)

nizam ver- (Vg321), (Vg332), (Vg335), (Vg336), (Vg336), (Vg336), (Vg338), (Vg338), (Vg356); nızam ver- (Vg324), (Vg324); nizamını ver- (Vg339)

noḳsan ver- (Vg294)

nur, ziya ver- (Vg400)

nutḳa gel- (Vg419)

olta vur- (Vg429)

olta, volta vur- (Vg400)

onun *da* ḳolayın bul- (Vg302), (Vg314), (Vg336)

oruc boz- (Vg396)

oruc tut- (Vg396)

ödünc al- (Vg379)

ödünc ver- (Vg420)

öfkeden endir- (Vg359); ökeden, öfkeden endir- (Vg356)

ölüm derecesinde ol- (Vg405)

önüme ḳat- (Vg334)

önüne düş- (Vg389)

öreke işle- (Vg385)

öyüt, nasihat ver- (Vg369), (Vg382)

paçarızlıḳ, rahatsızlıḳ ver- (Vg393)

padişahlıḳ, ḳırallıḳ sür- (Vg426)

paha kes-; ~ biç- (Vg359)

pahasın kes-, *saymaḳ* (Vg381)

pak tut- (Vg293)

para ḳap- (Vg172)

perhiz tut- (Vg355), (Vg420)

peşkeş ver- (Vg426)

rabuta ver- (Vg332)

rahat ver- (Vg434)

rahatine baḳ- (Vg324)

rahatlıḳ sür- (Vg357)

rast gel- (Vg230), (Vg233), (Vg321), (Vg346), (Vg346), (Vg346), (Vg346), (Vg427), (Vg427), (Vg440), (C665), (C713)

ruh teslim et- (Vg382)

rüşvet ver-; ~ aldır- (Vg440)

saçma at- (Vg317)

sada ver- (Vg428), (Vg429)

safa sür- (Vg227)

saġırlıġa vur- (Vg246)

sahab çıḳ- (Vg333)

saḳalına, yüzüne gül- (Vg430)

saltanat sür- (Vg376)

saman altından su yürüt- (Vg447)

satun al- (V56), (V56), (V91), (Vg356), (Vg423), (Vg423), (C661); satın alın- (Vg196)

seda, sada, ses ver- (Vg438)

selam ve söz götür- (Vg183)

selam ver- (Vg428), (Vg433); salem vir- (V90)

senet ver- (Vg421)

seniñ sözünden çıḳma- (C663)

sevabe gir- (Vg408)

seyr et- (680)

sıḳı ye- (Vg333)

sıḳlet ver- (Vg388)

sınır kes-[611] (Vg445)

sırr saḳ- (Vg287)

sikke vur- (Vg405)

şiklik vir- (V91)

sizin elinizden gel- (Vg331)

söz aç- (Vg419)

söz at- (Vg403)

söz düşür- (Vg334)

söz tut- (Vg227)

söz ver- (Vg421), (C657, 658)

sözü ḳabart-[612] (Vg382)

sözünden dön- (Vg373)

sözünden, yazdığından dön- (Vg429)

sözüne dur- (Vg394)

sözlerinde dur- (C658)

su dök- (Vg452)

su ver- (Vg355), (Vg449)

suret al- (Vg370), (Vg448)

suz [süz, *söz] gel- (V53)'

süd ver- (Vg357)

sükut mührünü vur- (Vg292)

sürme çekmek (Vg409)

şekil ver- (Vg385)

şeref ver- (Vg379)

şeri-ʿat kes- (Vg397)

şifa bul- (Vg370), (Vg389)

şifa ver- (Vg389)

şikayete gel- (Vg416)

şimşek çaḳ- (Vg377)

---

[611] ~ sınır çizmek, çekmek. **Vg** 445 fr. *terminer, borner* "bitirmek, sınırlamak".
[612] **Vg** 382 fr. *exagerer* "abartmak".

şişe, boynuz çek- (Vg453)

şübhede ḳal-, dur- (Vg390)

ta-ʿam çıḳar- (Vg448)

taban çal- (Vg415)

takat kalma- (C696)

tariḳını tut- (Vg447)

taş kes-[613] (Vg415)

taş kesil-[614] (Vg415)

taʿlim al- (Vg395)

te-ʿaccübde ḳal- (Vg356); te-accübde, hayretde ḳal- (Vg377)

tedarik *et*-; ~ gör- (Vg419)

temelsiz, çoḳ söyle- (Vg453)

temiz tut- (Vg293)

terbiye ver- (Vg378)

tersine git- (Vg337)

teselli al- (Vg369)

teselli bul- (Vg393), (Vg369)

teselli ver- (Vg369)

töbeye gel- (Vg370)

tutun iç- (V93); tütün iç- (Vg325)

tuzaġı düz- (Vg244)

umudunu kes- (C711)

usanc ver- (Vg383)

uygun gel- (Vg422)

uyḳu getir- (Vg438)

uyḳu uyu- (Vg315)

uzaḳ dur- (Vg202)

ümid bağla- (Vg381)

ümid kes- (Vg374)

---

[613] **Vg** 415 fr. *pétrifier* "aşırı derecede heyecanmak; donakalmak".
[614] **Vg** 415 fr. *se pétrifier* "aşırı derecede heyecandırmak; donakalmak".

üstün, üst gel- (Vg442)

üstünde dur- (Vg442)

üstüne gel- (Vg442)

üstüne var- (Vg442)

vaḳtini geçür-*mek*[615] (Vg285)

vasfa gel- (Vg394)

vaz geç- (Vg334), (Vg365), (Vg366), (Vg409), (Vg412), (Vg427), (Vg448)

vaz gel- (Vg366)

vekil *et-*; ~ göndermek (Vg373)

veresi ver- (Vg300); veresi, veresiye ver- (Vg371); veresiye ver- (Vg360)

vezne çek-[616] (Vg414)

viresi al- (V59)

yaġmur yaġ- (Vg416)

yaḳı aç- (Vg365)

yalan çıḳ- (Vg335)

yalan söyle- (Vg293), (Vg249), (Vg321), (Vg330)

yaramazın haḳḳından gel- (Vg250)

yaş al-[617] (Vg357)

yelken boġ- (Vg430)

yemek ye- (Vg314), (Vg315)

yemin düşür- (Vg304)

yer ver- (Vg365)

yerine gel- (Vg427)

yerine getir- (Vg427), (Vg429), (Vg429)

yerine ḳo- (Vg359), (Vg427), (Vg440)

yol göster- (Vg375), (Vg389), (Vg447)

yol sapıt-[618] (Vg374)

yol ver- (Vg369)

---

[615] t2 geçirmek.
[616] **Vg** 414 fr. *peser* "tartmak".
[617] yaşlanmak.
[618] ~ yol veya yolunu şaşırmak.

yola git- (Vg287), (Vg456)

yola git-; ~ çıḳ- (Vg431)

yoldan çıḳ- (Vg378)

yoldan sap- (Vg375)

yolun kesdir- (Vg395)

yolundan sap-; ~ düş- (Vg374)

yolunu şaşır- (Vg378)

yuva yap- (Vg407)

yuz dut- (V48)

yüreyini tazele-[619] (Vg423)

yüz çevir- (Vg290), (Vg295)

yüz sür- (Vg421)

yüzüne vur-[620] (Vg428)

zahmet çek-

zahmet çek- (Vg174), (Vg449), (C698)

zahmet vir- (V29)

zahmet, derd çek- (Vg413)

zahmet, rahatsızlıḳ ver- (Vg409)

zahmete uġrat- (Vg287)

zahmetini ve zararını çek- (Vg295)

zar çek-[621] (Vg443)

zarar çek- (V57)

zarar doḳun- (Vg376)

zarar ver- (Vg379)

zarar, ziyan *et*-; ~ gör; ~ çek- (Vg414)

zarar, ziyan gör- (Vg398)

zarb et- (Vg405)

zevḳ ü sefa sür- (Vg376)

zevḳine bak- (Vg302)

---

[619] **Vg** 423 fr. *rafraîchir*: Serinletmek, soğutmak; ~ yüreğini serinletmek.
[620] **Vg** 428 fr. *reprocher*: Sitem etmek, başına kakmak.
[621] **Vg** 443 fr. *tapisser* "(zar ile) kaplamak".

zincire ḳo-[622] (Vg384)

zinet ver- (Vg373), (Vg412)

ziyan ver- (Vg419)

zuhura gel- (Vg401)

1.8.4.4. XIX. Yüzyıl

ʿaeciz ḳal- (D114)

ad çik- (D93)

ateş [*ateşe] vir- (D149)

ayaġa ḳalḳ- (R177)

cevab, ciuab vir- (D93), (D150)

can vir- (D93)

çaşni al-[623] (D93)

dolu yaġ- (D168)

doş[624] [düş] gel- (D112)

el eleh vir- (D93)

ele gir- (D92a), (D92a)

ġam i- [*ye-] (D93)

gotek i- [*kötek ye-] (D93)

giru al- (D93)

guneş baṭ- (D121)

ḫaber ver- (R181), (R182); ḫeber vir- (D112)

ḫeber al- (D114)

ḥukem vir- (D113)

icazet vir- (D112)

îlik gur- [*iyilik gör-] (D93)

iltifat guster- (D93)

---

[622] zincirlemek.
[623] tatmak.
[624] **YTS** 214 *tuş, tüş, düş*.

irsāl buyur- (R149)

irsāl buyurul- (R150)

istila bul- (D93)

itifāt göster- (D110a)

ḳarār vir- (D104a)

ḳılıc ḳuşan- (R98)

ḳolaini bul- (D93)

meʿazour buyur- (D157)

meḫrum ḳal- (D115)

müteḫayyir ḳal- (D91a)

naḳb ur- (D55a)

al- oyuni (D166)

rāst, rast gel- (D32a), (D112), (D93)

riʿayet biur- (D93)

riʿayet gur- (D93)

ṣatun al- (D149)

selāmete çıḳ- (D116a)

sevmek dil- (D58a), (D58a)

siklet çik- (D93)

sofrah ḳurul- (D159)

söz vir- (D58a)

şerif [*şeref] vir- (D93)

şimşek oyna-[625] (D168)

ṭaḳet getur- (D113)

temām bul- (D59a)

tufenk at- (D150)

vaz geç- (D115)

vaz gel- (D93), (D115)

vekil ḳo- (D104a)

vucud bul- (D93)

[625] şimşek çakmak.

vucudeh gel- (D93)
yaġmur yaġ- (D168), (D168)
yüz ṭut- (D58a)
ẓafer bul- (D115a); ẓufer bul- (D93), (D113)
zar at- (D132)

1.9. İsim-Fiil Grubu

Eserlerde, -mAk ve -mA ekleri ile kurulan isim-fiil grupları bulunmakla birlikte, -Iş eki ile yapılan isim-fiil grubu yapısına bir yerde tesadüf edilmiştir.

-mA ekinin kalıcı isimler yaptığı örnekler ise isim-fiil grupları içerisinde değerlendirilmiştir: *yurek bailma-si (D128), yurek diterme-si (D128)* gibi.

1.9.1. XVI. Yüzyıl

accích iurisc-í [açık yüriş-i[626]] (A126,I 12b)
adám ghieccime [adam geçme] (A201,I 22a)
adattí bósma [adeti bozma] (A127,I 24a)
baylós charscilama [*balyos karşılama] (A139,I 16a)
bu attí [atı] jssiggiách [ˌsıcak] tutmách [tutmak] (A173,I 21b)
buní sacchlamach [saklamak] (A229,I 27a)
iaus inginme [yavuz incinme] (A188,I 263a)
joghurttĵ airán etméch [yoğurdu ayran etmek] (A135,I 25b)
ol mastlachattum etmégh (A237,III 11b)
ongha ieramas etma [ona yeramaz etma] (A260,II 7b)
pasciá [paşa] salamlama (A139,I 17b)
saa [sana] dimek (B70)
sanghá joldascilúch [yoldaşluk] etma (A263,II 3b)
seni bulmagh (A237,III 11b)

[626] gidiş, adım.

seni sagh [sağ] ghiormegh [görmek] (A240,III 11b)

Stamboldá ghieccimách [geçmek] (A237,III 11b)

Stamboldá olmahá [olmak] (A237,II 10b)

1.9.2. XVII. Yüzyıl

Allah'a lāyıḳ ḥamd itmek (S155a)

Allāhi sevmek (M167)

anlaruñ iḥsānını biyān itmek (S169a)

at almaḳ (M166)

ben doġru ołmaḳ (M160)

benum işitmek (Mg184)

bir kimse ile tuz etmek yemek (M167)

bir nesnei táleb “etmek” (M168)

bir nesneye tālib “olmaḳ” (M168)

biuruck [buyruk] tutmeg (Mg190)

cevāhiri yaġma itmek (S168a)

conukleri [ḳonukleri] conuklamak [ḳonuklamak] (Mg182)

çoḳ söylemek (S160a)

damar canalmak [damar$_{dan}$ kan almak] (Mg296)

dōstuñ ʿaybını setr itmek (S168a)

ehl-i İslāmdan intiḳām almaḳ (S168a)

et almaḳ (M166)

etmek yemek (M166)

evini yapmaḳ (S168a)

gaipbilmek (Mg237), (Mg302)

gendi ugmekh [üğmek] (Mg208)

giunachlering [günahleriñ] bagischlamag [bağışlamag] (Mg180)

ḥarāma baḳmaḳ (S48a)

hastaleri giore uuarmak [göre varmak] (Mg182)

herdaim khorkhu [korku] tschekmek [çekmek] (Mg194)

jatmagitmek [yatma$_y$a gitmek] (Mg239), (Mg310)

jene uuermek [yene~yine vermek] (Mg271), (Mg310)

jolli [yolı] tukenene joll sarschling [d.harçligiñ] istemek (Mg218)

kapizin sakmak [?kakmak][627] (Mg269), (Mg314)

ḳátle hukm “etmek” (M167)

ḳavl etme-leri (Vg299)

kendümüzi öldürtmek (S45a)

ḳışṣai beyān itmek (S168a)

Meke'i ziyāret itmek (S168a)

mescede girmek (S160a)

Mısre gitmek (M169)

mūmu yaḳmaḳ (S168a)

müstemendlere merḥamet itmek (S159a)

neffessi [nefesi] aschaga [aşağa] baglamak soilegek [söylecek] bachte [bahte] (Mg192)

nesne ugreumeg [d.ugrenmeg] (Mg216)

neste [*nesne] bilmemeck (Mg216)

Noviġrad dimek (M164)

pūta ṭapmaḳ (S169a)

sa kin lugille [sakinlugile] gegnimek [d.gecirmek] (Mg194)

seni ḳurbān itmek (S158a)

senung ugmek (Mg185)

soilemek epsem olagak [olacak] bachte [bahte] (Mg192)

sois soilemeck [söz söylemek] (Mg193)

suden tschikmak [çıkmak] (Mg168)

sus suilemeg [süz süylemeg] (Mg193)

sussi [*susuzu] kandurmak (Mg182)

şehre girmek (S169a)

Tañrı'ya ṭapma (S168a)

tassasus angmack [añmak] (Mg194)

taş ile atmaḳ (M169)

---

[627] lat. *pulsare fores* "kapısını vurmak".

tschiplai [çıplayı] donatmak (Mg182)
tschok soilemec [çok söylemek] (Mg192)
tschok tschalisch mag [çok çalışmag] (Mg198)
tutsaglere taseli uuermek [vermek] (Mg182)
Türkçe yazmaḳ (M85)
ululeri [ülüleri] dirilme (Mg180)
vlmisch [ülmiş] adamden ugulmek (Mg209)
vluleri giommek [ülüleri gömmek] (Mg182)
yañliş oḳumaḳ (M157)

1.9.3. XVIII. Yüzyıl

Acemdan karravan gelmek (V62)
ad bozmaḳ (Vg375)
ad çekmek, bozmak, ḳırmaḳ (Vg373)
adem incitmek (Vg294)
ʿadetini bıraḳmaḳ; ~ terk etmek (Vg374)
adıy la anmaḳ (Vg408)
ahce ile ḳurtarmaḳ (Vg424)
ahce teslim etmesi (Vg427)
ahceye acımaḳ (Vg380)
ahceyi saḳlamaḳ (Vg380)
aḳması kesilmek (Vg443)
aḳmasını kesmek (Vg443)
ʿalametden farḳ etmek (Vg421)
alçıy la sıvamaḳ (Vg416)
aliş virişde suïlişmek (V61)
Allah ile olan gönülü yapmaḳ (Vg289)
altına imza ḳomaḳ (Vg439)
altını imza etmek (Vg439)
altını üstüne çevirmek (Vg363)

andan intiḳam alma-sı (C715)

anuñ böyle müfrid sesini işitdikde, segirdip ḳorḳma sen baña filan vaḳtde azim eylik etdigiñ içün şimdi ben daḫi saña öyle mükafāt etsem gereḳ deyip filhāl damıñ cümle dügümü bağlerini yoḳlamağ-a (C708)

artıb eksilme-si (Vg385)

aşikare azarlamaḳ (Vg451)

asılı bıraḳmaḳ (Vg442)

asılı durmaḳ, ḳalmaḳ (Vg442)

aslından, neslinden çıḳmaḳ (Vg373)

ata binmek (Vg405)

atalerdan kalme (V71)

atın gemini çıḳarmaḳ (Vg372)

ayaḳda, ayağ üzre durmaḳ (Vg372)

ʿazizlik vermek (Vg433)

bağ çözmek (Vg374)

baḳḳal dükkanına girmey (Vg315)

baḳḳal dükkanında ḳavl etmek (Vg318)

balıḳ avlama-sı (Vg413)

balıḳ avlamaḳ (Vg413)

bana yaramaḳ (Vg395)

baş bağlamaḳda olmaḳ (Vg446)

baş dönmesi çekmek (Vg454)

baş, kelle kesmek (Vg373)

başda oturma (Vg419)

başını döndürememek (Vg447)

başını örtmek (Vg456)

başḳa türlü yapmaḳ (Vg453)

başlığın vurmaḳ (Vg445)

Bazırgana on beş kese ahçe verme (Vg335)

begire binme (Vg401)

benim sana gelme (Vg309)

beraber gitmek (Vg356)

beşik sallamaḳ (Vg362)

beyit, nazım yapmaḳ (Vg454)

bez doḳumaḳ (Vg446)

bıçḳıy la biçmek (Vg434)

bin kerre söylemek (Vg423)

bir bir anmaḳ, aġnatmaḳ (Vg439)

bir birine yardım etmek (Vg380)

bir birini incitmek (Vg367)

bir gözün kör etmek (Vg377)

bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldiklerinde ḳorḳularından ölüm mertebesine varıp tek bu ḳorḳulardan emin olalım diyü çaġırışarak ḳaçar iken yol üstünde bir göle rast gelip gendilerini içine atmak (C712, 713)

bir saʿat evvel bitirmek (Vg337)

bir söyleyib iki diynemek (Vg175)

bir vezinde olmaḳ (Vg381)

bizi bulmak (V64)

bizi hiç bu ḳadar ḫor baḳmaḳ (C696, 697)

borcdan ḳurtulmaḳ (Vg356)

borcunu eda etmek (Vg356)

borcunu vermek (Vg356)

boruy la çalmaḳ (Vg450)

boynuz ula vurmaḳ (Vg370)

böyle erkenden beni çaġırtma (Vg328)

bu dükkanda olmaḳ (Vg299)

bu gün size gelme (Vg321)

bu ḳadar bekleme (Vg316)

bu ʿaleme[628] gelme (Vg285)

bundan intiḳam alma (C707)

burnun sümkürmek (Vg406)

[628] t2 aleme.

burundan ḳan aḳma-sı (Vg432)

cebe[629] giymek (Vg418)

çadır ḳurmaḳ (Vg376)

çalgu çalmaḳ (Vg447)

çamaşır yıḳamaḳ (Vg362), (Vg398)

çamaşire yaikamak (V55)

çan taḳmaḳ, asmaḳ (Vg438)

Çavuş Efendiler ile bir yere gelib, ḳavli ḳarar edib, filan günü ḳazesker huzuruna varalım demek (Vg323)

Çavuş Tercümane gelib, Firenk bazırganını ḳapıya götürmek (Vg326)

çengel ile tutmaḳ (Vg356)

çeşid bulmaḳ (Vg408)

çeşid uydurmaḳ (Vg408)

çıḳarıb ġayrı yere dikmek (Vg448)

çoḳ selam etmek (Vg369)

çoḳ söylemek (Vg293)

çoḳ, eyi, güzel ikram etmek (Vg448)

çorab, pabuc giymek (Vg367)

çuḳur ḳazmaḳ (Vg386)

daha ḳaldırmaḳ (Vg426)

daha tatlı etmek (Vg423)

dal dizmek, ḳomaḳ (Vg424)

dal kesmek (Vg377)

dama oynamaḳ (Vg372)

dama tutulduġunu fehm edip, katı avaz ıla çaġırmaġ-a (C708)

damarlardan çıḳmaḳ (Vg383)

damlaya damlaya aḳmaḳ (Vg377)

daʿvacılar la Bazırgan, Tercüman, Çavuş, Paşanın ḳarşısına çıḳmaḳ (Vg329)

daʿvayı fasl etmek; ~ kesmek (Vg373)

deftere yazmaḳ (Vg394)

---

[629] **TUL** 482 geyim, cevşen...

denizden, gemiy le gitmek (Vg407)

derdiy le bile derdlenmek (Vg435)

derin derin düşünmek (Vg431)

deyerinden ziyade istemek (Vg442)

deynek, kötek vurmaḳ (Vg362)

dikine almaḳ (Vg425)

dikiş dikmek (Vg370)

diline gelen sözi[630] deme (Vg286)

diş çekmek (Vg359)

diş gıcırdatmaḳ (Vg389)

diş sökmek, ḳırmaḳ (Vg377)

dişleri ḳamaştırmaḳ (Vg357)

divar, duvar örmek (Vg406)

doġru söylemek (Vg361)

doyumluḳ almaḳ (Vg364)

döşek döşemek (Vg399)

dükkanda bazı ahbab ḳahveciye sorma (Vg316)

dükkanı donatmaḳ (Vg300)

dükkanın görmek (Vg301)

dünyada rahat geçinmek (C663)

ekin ekmek (Vg435)

ekmeyi tirid etmek (Vg405)

eksiyini tamamlamaḳ (Vg441)

el altından iş yapmaḳ (Vg189)

el ḳavuşdurmaḳ (Vg401)

elmas balçıḳ içine düşme (Vg226)

esbab deyişdirme (Vg449)

esbab deyişdirmek (Vg449)

eşḳine, şevḳine içmek (Vg363)

etek, eteyini ḳaldırmaḳ, devşirmek, toplamaḳ (Vg451)

---

[630] t2 sözü.

eteyini ḳaldırmaḳ (Vg429)

ev donatmaḳ, döşemek (Vg404)

eve gitme (Vg325)

evvel farz etmek (Vg419)

eyi, hoş şeyi bulmaḳ (Vg451)

eyiler le görüşmek[631] (Vg247)

ezberden oḳumaḳ, söylemek (Vg425)

ezberden öyrenmek (Vg359)

faslı fasıllar etmek (Vg440)

fazileti aramaḳ (Vg285)

fena ʿibret vermek (Vg434)

fena ḳoḳmaḳ (Vg378), (Vg394), (Vg422)

fena ḳullanmaḳ (Vg355)

fend ile satılma (Vg436)

ferman yapdırma (Vg321)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin gelib, mehkemeye gitme (Vg308)

ġalat söylemek (Vg412)

ġayet iltifat etmek (Vg420)

ġayet sevinme (Vg449)

ġayet sevinmek (Vg449)

ġayrılara nazar edip onlardan sabr etmekligi ögrenmek (C701)

gelme, gitme için ısmarlamaḳ (Vg427)

gemiden çıḳarmaḳ, edirmek (Vg372)

gemiden çıḳmaḳ, enmek (Vg372)

gemiye binmek (Vg378)

gemiyi yüklemek, istiflemek (Vg378)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olma-ları (C716)

gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olmalarını beyan etmek (C716)

gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olma-ları (C709)

---

[631] *veya* görüşmeyi *ya da* görüşmeye.

gendilerini içine ilka etmek (C702)

gendinden edna olanlara riʿayet edip ḫatırlarına doḳunmamaḳ (C714)

gendinden kihterü asġar olanlara riʿāyet edip rencide vü dilgir etmemek (C706)

gene düşmek (Vg429)

gerçekliyini beyan etmek (Vg454)

gerçeye, doġruya beñzer olma (Vg456)

geri aḳmaḳ (Vg426)

geri çekmek (Vg429)

geri gelmek (Vg429)

geri gitmek (Vg426)

geri götürmek (Vg427), (Vg427),

gizlice almaḳ (Vg395)

gizlice ḳaçmaḳ (Vg381)

gök gürlemek (Vg446)

göze sürme çekmek (Vg409)

gümrükten ḳaçırmaḳ (Vg386)

güneşi balçıġ ıla sıvamaġ (Vg312)

güzel ta-ʿam çıḳarmaḳ (Vg448)

gyunde iki kerre yem virmek (V71)

haliy le bile hallanmaḳ (Vg435)

halḳdan seçilmek (Vg436)

halḳı zemm etme (Vg291)

hayrana uġratmaḳ (Vg442)

hayranü hirāsān olup ḳaçaraḳ su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girme (C702)

hayvan gibi vaḳtini geçürmek[632] (Vg285)

hazne cemʿ etmek; ~ yıġmaḳ (Vg445)

her biri bir tarafdan çekmek (Vg446)

her faḳir ile münasib olmayan sohbeti etmek (Vg294)

her kimki gendi derdini çekemez ise ele nazar edip, elden sabr etmesini ögrenmek (C712)

---

[632] t2 geçirmek.

her vaḳit gelmek (Vg302)

ḫıyaneti zahir olan adem le min baid *veya* minbaid *veya* minbaʿd görüşmek (Vg184)

hilaf yere and içmek (Vg412)

hökmine geçirmek (Vg439)

hökmü icra etmek (Vg397)

hökmü, zabtı altında olmaḳ (Vg439)

hökmünde, zabtında olmaḳ (Vg439)

hökmüne geçmek (Vg439)

hurma gibi, haḳiḳ gibi, leziz pişirmek (Vg430)

huzura ferman etdirme (Vg331)

ʿılm tahsil etme (C668)

ırmaḳ gibi aḳmaḳ (Vg431)

ırzını düzeltmek (Vg427)

icmalen tefsir etmek (Vg429)

içeri atmaḳ, bırakmak (Vg394)

içeri girmek, soḳulmaḳ (Vg413)

içeri ḳomaḳ, soḳmaḳ (Vg413)

ifrat ıla tabiʿ olmaḳ (Vg436)

ifrat ile sevmek (Vg412)

ileri geçmek (Vg360), (Vg418)

ileri gitme (Vg421)

ileri gitmek (Vg360)

ileri varmaḳ (Vg360)

imbikden geçirmek (Vg376)

imdad için, yardım için varmaḳ (Vg425)

imdad istemek (Vg392)

imtiyaz bulmaḳ (Vg419)

imza *et-*; ~ ḳomaḳ (Vg436)

ʿinad ıla ḳarşı ḳomaḳ (Vg425)

ince aramaḳ (Vg440)

iplik işlemek, eyirmek (Vg446)

i-rad göstermek (Vg427)

isḳandil atmaḳ, sarḳıtmaḳ (Vg438)

istilah, ıstılah söylemek (Vg412)

işkilde ḳalmaḳ (Vg439)

ʿivaz, ʿivas, ücret vermek (Vg425)

ḳabuḳ, ḳabuġun soymaḳ (Vg413)

ḳahve içme (Vg315)

Ḳahveci Mehemmed Çelebiyi bulub, haber vermek (Vg324)

ḳahvede şahidler ḳavl edib, fermane nizam verib, ve Ḳazesker Efendiye el altından daʿvayı bildirme (Vg321)

ḳal-ʿe bozmaḳ (Vg374)

ḳalıba ifraġ etmek (Vg406)

ḳalp ahce yapmaḳ (Vg383)

ḳan işeme-si (Vg415)

ḳana bulaşdırmaḳ (Vg379)

ḳana bulaşmış, *ḳanamış* olmaḳ (Vg379)

ḳanı durdurmaḳ, kesmek (Vg381)

ḳapı ḳapama (Vg320)

ḳar yaġmaḳ (Vg407)

ḳarısını boşamaḳ; ~ tatlıḳ etmek (Vg428)

ḳarnı acıḳmaḳ (Vg383)

ḳarnın delmek (Vg417)

ḳarnını yarmaḳ (Vg382)

ḳarşı cevap vermek (Vg427)

ḳarşı çevirmek (Vg429)

katı avaz ıla çağırmaġ-a (C715)

ḳatle hökm etmek (Vg421)

ḳavi durmaḳ (Vg369)

ḳavi niyyet ḳomaḳ (Vg428)

ḳaynar suya ḳomaḳ, atmaḳ, bıraḳmaḳ (Vg377)

ḳazıḳ ḳaḳmaḳ (Vg415)

kebab *et-*; ~ yapmaḳ; ~ pişirmek (Vg431)

kelam söyleme (Vg167)

kelepir almaḳ (Vg420)

kemer yapmaḳ (Vg456)

kendi ʿaḳlın otlamaḳ (Vg427)

kendilerine gözetmek (Vg249)

kendine baḳmaḳ (Vg405)

kendini aşağı tutmaḳ (Vg229)

kendini satın almaḳ (Vg423)

kendumizy [kendümizi] uldurtmek (V31)

kesmeye başlamaḳ (Vg380)

ḳıl elekden geçirmek (Vg433)

ḳıl, ḳılın ḳoparmaḳ (Vg413)

ḳılıc vurmaḳ (Vg432)

ḳıyafetini haber vermek (Vg436)

ḳızı zorlama-sı (Vg455)

kimseye uymamaḳ (Vg437)

kimyaye malik olmaḳ (Vg229)

kiracı iken kiracı ḳomaḳ (Vg439)

kitab bağlamaḳ[633] (Vg426)

ḳolan bağlamaḳ, *vur-* (Vg433)

kökden ḳoparmaḳ, çıḳarmaḳ (Vg374)

köpük almaḳ (Vg377)

ḳum yaymaḳ (Vg432)

ḳuma batmaḳ (Vg379)

ḳur-ʿa atmaḳ (Vg438)

ḳuşḳu uyumaḳ (Vg431)

kuyuya düşmek (C661)

lepisḳa renk vermek (Vg431)

mabeyne, ara yere ḳomaḳ (Vg394)

mahrum çıḳmaḳ (Vg429)

maʿzur buyurmaḳ (Vg382)

---

[633] **Vg** 426 fr. *relier un livre* "kitap ciltlemek".

Mehemmed Çelebi mehkemeden çıḳıb, Yahudiy le meşveret etmek (Vg314)

Mehemmed Çelebi Yahudiyi sanki bilmeyib, ḳovmaḳ (Vg339)

mektub üstü, mektubun üstünü yazmaḳ (Vg442)

mesnevi yapmaḳ (Vg430)

meşeleri ve ol bir aġaçları baltası ila kesmeg-e (C717)

meşeleri ve sair diraḫtleri baltası ila kat etmeg-e (C710)

milkiyet haḳḳını ḳazanmaḳ (Vg419)

mirasdan çıḳarmaḳ (Vg374)

muhataraya ḳomaḳ, girmek (Vg430)

muḳabilini almaḳ (Vg429)

muḳabilini, muḳabeletini vermek (Vg429)

mumy yokmek [d.yakmak] (V49)

mustemandlere merhamet itmek (V48)

mühür bozmaḳ (Vg372)

müsrüflük üle vermek (Vg420)

nabza baḳmaḳ (Vg444)

nahaḳ yere incitmek (Vg454)

nal sökmek (Vg373)

nam, ad, laġab ḳomaḳ, demek (Vg442)

narḳ[634] vermek (Vg444)

navlun ula tutmaḳ (Vg408)

ne satun almak (V56)

neticesin görmek (Vg369)

nişangahdan baḳmaḳ (Vg455)

o bahçeyi belleme-ye (Vg158)

o gün yanımda şahidim bulunmamaġ (Vg330)

o iş bitme-nin (Vg160)

odun düzeltmek (Vg446)

oġulluġa ḳabul etmek (Vg356)

on beş kese ahçe eksik alma (Vg336)

---

[634] **Vg** 444 fr. *taxer* "vergi".

on beş kese ahçe verme (Vg334)

on kese ahçeyi baġışlayıb, yirmi üç kese almaġ-a (Vg334)

onu adeti üzre avlamaġ-a (C714)

Or ıla Azaġı görmeg (C684)

ordu ḳurmaḳ (Vg365)

otuz üç keseden on kese ahçe baġışlamaġ (Vg334)

önüne gelmek (Vg419)

öte geçmek (Vg411)

öteden geçmek (Vg449)

öyle haftada, ayda taḳsid ile ahce vermek (Vg302)

öyle, ḳuşluḳ ta-ʿmını yemek (Vg375)

pahasın *kes-,* saymaḳ (Vg381)

pahasını artırmaḳ (Vg427)

paşanın ve ḳazeskerin sorub, daʿvayı şahide havale etmek (Vg330)

pek üşümek (Vg386)

pepeyi söylemek (Vg361)

peşiman olub aġlama (Vg240)

peşin duymaḳ, bilmek (Vg419)

peşin görme (Vg420)

peşin görmek-lik (Vg420)

peşin söyleme (Vg419)

peşin söylemek (Vg419)

pul ḳazımaḳ (Vg377)

rengi, benzi bozmaḳ (Vg373)

ruġen ile parlatmaḳ (Vg454)

ruġen sürmek (Vg454)

rumuz, rumiz söylemek (Vg412)

rüzgar esmek (Vg453)

sadıḳ dosta malik olmaḳ (Vg229)

saḳal tıraş etmek (Vg361); saḳalını tıraş etmek (Vg424)

Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı, baharı ḳaldırma-ları (Vg303)

sap geçirmek (Vg378)

saz, çalġu, çalġı çalmaḳ (Vg395)

sefa vermek (Vg425)

senin görme-n (Vg184)

sevincinden raḳs etme (Vg449)

sevincinden raḳsa girmek, oynamaḳ, raḳs etmek (Vg449)

sikke zarb etmek (Vg405)

silahını soymaḳ (Vg374)

sirke ḳatmaḳ (Vg455)

siz daʿvaye güzelce diyneme-niz (Vg311)

sizi aldatmaḳ (Vg312)

sofrayı izzetlemek (Vg362)

soñraya ḳalmaḳ (Vg442)

söz atıb ḳorḳutmaḳ (Vg403)

su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girmeg-e (C713)

suçsuzluġunu ispat etmek (Vg397)

sud sagmak (V90)

suret deyişme (Vg415)

suret deyiştirmek, geçirmek (Vg402)

suret yazmaḳ (Vg413)

susuzluġu gidermek (Vg374), (Vg381)

suya basdırmaḳ (Vg431)

suya batırmaḳ (Vg433), (Vg440)

suya batmaḳ (Vg440)

suz [*söz] suïlemek (V74)

şarabdan geçkin, mest olmaḳ (Vg438)

şeker ekmek (Vg441)

şerbet vermek (Vg422)

şikar ḳapmaḳ (Vg364)

şiş ile örmek (Vg450)

şişe sañçmaḳ, saplamaḳ (Vg378)

şişi enmek (Vg374)

şöhret vermek (Vg392)

şu benim kitabı yazmaḳ (Vg158)

ta-ʿamden titsindirmek (Vg373)

tabana maya vurmaḳ (Vg437)

Taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı] alte yuz elly gruş ider meblagy merkumy [meblaġ-ı merkūmı] hala Izmirde Gumruk Eminy olan Izetlu oglum Mustafy Aga Vusul Temisukde otuz bir gun mururinde merkumiñ Izmirde Şerriky olan Pilkinton nam Bazirgane Eda ve teslim aïlemek (V9)

tasihini güzel etmek (Vg331)

tasvir çekmek (Vg413)

te-yinden döndürmek (Vg376)

tehammülünden ziyade yükletmek (Vg441)

tekrar baġlamaḳ (Vg427)

tekrar başlamaḳ (Vg425)

tekrar girmek (Vg427)

tekrar ḳazanmaḳ (Vg426)

tekrar ḳomaḳ (Vg427)

tekrar mañsıbına ḳomaḳ (Vg426)

tekrar pişirmek (Vg425)

tekrar söylemek (Vg426)

tekrar söylemek, istemek (Vg428)

tekrar yapmaḳ (Vg426)

Tellal Samoyil Firenk Bazırganını aldatmaḳ (Vg300)

Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etme (Vg299)

temelden yıḳmaḳ (Vg424)

temeli ḳonulmaḳ (Vg437)

temelinden aġnaşılmaḳ (Vg439)

temelinden aġnatmaḳ (Vg439)

temelinden yıḳmaḳ (Vg433)

temelini ḳomaḳ (Vg437)

ter gibi geçmek (Vg449)

terazisinde olmaḳ (Vg442)

Tercüman Firenk bazırganını Paşa ḳapısına götürmek (Vg327)

Tercüman ıla Daʿvacılar bir yere gelib, ḳavl etmek (Vg333)

tersine çevirmek (Vg380)

testerey le kesmek (Vg434)

testeyi açmaḳ (Vg374)

tez inanmaḳ (Vg420)

tırmana tırmana çıḳmaḳ (Vg389)

tulumba çekmek (Vg417)

tuz ekmek (Vg433)

tuzaġ ıla sarmaḳ (Vg379)

tuzaġıñ cümle baġlarını yoḳlamaġ-a (C716)

tüyün yolmaḳ (Vg416)

ucunu, sivrisini bozmaḳ (Vg430)

ufacıḳ ufacıḳ gezinmek (Vg421)

üçe, dörde zarb etmek (Vg450)

ülefe, ʿülufe vermek (Vg438), (Vg440)

üstüne atılmaḳ, sıçramaḳ (Vg426)

üstüne bıraḳmaḳ (Vg393), (Vg426); üstüne buraḳmaḳ (Vg360)

üstüne çıḳmaḳ (Vg442)

üzerine düşmek (Vg360)

vasfı gelmek (Vg383)

vasfı getirmek (Vg383)

vekil iken vekil etmek (Vg440)

vezir le söyleşme (Vg160)

yaġ ıla terbiye etmek (Vg391)

yaġ sürmek (Vg391)

yaġ, leke çıḳarmaḳ (Vg373)

Yahudi Aḳtar Mehemmed Çelebiye gelmek (Vg339)

Yahudi Aḳtara gelib, haber vermek (Vg306)

Yahudi yolda giderken, Aḳtara Bazırgan için gülerek söylemek (Vg304)

Yahudi, bir ḳaç günden soñra, Bazırgana gelmek (Vg305)

yalan, ẖilaf söylemek (Vg403)

yañlış adım almaḳ (Vg449)

yañlışdan çıḳarmaḳ (Vg374)

yañlışdan çıḳmaḳ (Vg374)

yapı yapmaḳ (Vg362)

yapraḳ yolmaḳ (Vg378)

Yapundan Formoza, Formozdan Filipine, Filipinden Mindanava, Mindanavdan Mülüke, Mülükden Paraġuva, Paraġuvadan Burnoya, Burnodan Sumatradan Seylana, Seylandan, ve Ḳamer Burnundan Maldiv adalarına gitmek (C694)

yaraya mil salmaḳ (Vg438)

yarın bize gelmek (Vg158)

yave söylemek (Vg383)

yaveye mübtela olmaḳ (Vg383)

yay ḳurmaḳ (Vg361)

yayan gitmek (Vg415)

yel esmek (V102)

yem atmaḳ (Vg366)

yeni çıḳma[635] (Vg371), (Vg405)

yeniden gemiye bindirmek (Vg427)

yeniden gemiye binmek (Vg427)

yer kazmak (V101)

yere vurmaḳ (Vg445)

yerinden başḳa ḳomaḳ (Vg449)

yerinden çıḳarmaḳ (Vg376)

yerine saymaḳ (Vg428)

yılan gibi aḳmaḳ (Vg436)

yirmi üç kese ahçeden vaz geçib de, on kese ahçe almaġ-a (Vg334)

yoġurt bağlatmaḳ (Vg364)

yoḳ demek (Vg407)

yoḳarı çıḳarmaḳ (Vg378)

yumurta çalḳamaḳ (Vg362)

---

[635] **Vg** 405 fr. *mode (nouvelle)* "moda (haber, hikaye)".

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġ-a (C704,705)

yuvadan çıḳarmaḳ (Vg374)
yük altında ḳalmaḳ (Vg440)
yük çıḳarmaḳ, boşatmaḳ (Vg373)
yürürken salınmaḳ (Vg402)
zahre vermek (Vg425)
zarar, ziyan ödemek (Vg373)
zararını ödemek, eda etmek (Vg427)
ziyade almaḳ (Vg302)
ziyade ḳavilendirmek (Vg423)
ziyade ḳuvvetlendirmek (Vg427)
ziyade satmaḳ (Vg442)
ziyade sevinmek (Vg397)
ziyade sevmek (Vg419)
ziyade verme (Vg320)
ziyade vermek (Vg379), (Vg442)
ziyadesince ikramle olma (Vg222)
ziyadeye almaḳ (Vg441)
zor lan açmaḳ (Vg379)
zor lan almaḳ (Vg383), (Vg452)
zor ula ḳomaḳ, etdirmek (Vg426)
zor vermek (Vg370)

1.9.4. XIX. Yüzyıl

açmaz ḳomaḳ (D93)
ādem incitmek (D89a)
ādem incitmek-ligi (D89a)

Ahmediñ galme-si (R179)

aña bahs itmek (D53a)

ani gyürme [*görme] (R180)

anlari bilmek (D159)

anlaruñ üzerine düşmen ẓafer bulmaḳ (D115a)

anuñ îleh goruşmek (D166)

babadan ḳalma (R104)

ben tepmek-le (R113a)

beni selamlama (D156)

benim galme-m (R180)

buzlaruñ înme-si (D122)

çeng çalmaḳ (D93)

çizma giyinmek (R98)

deñize gîrmek (R176)

donanmanıñ gelme-si (R167)

ev edinmek (R98)

éyu soylemek (D160)

fali [falı] bilmek (D93)

gemiye binmek (R177)

güneş ḳalḳmaḳ (D58a)

gyüzel yürümek (R73)

ḥaḳ istemek (D53a)

ḫātır için yapmaḳ (R176)

hayvana binmek (R176)

ince kesme (R104)

ḳitkeh [katle] ḥukem virmek (D113)

ḳılıç ila vurmaḳ (R176)

mezbur gazeṭehnuñ taayin etmeh-si (D165)

mumi yaḳmaḳ (D115)

nubet çalmaḳ (D93)

ol yerden ḳaçmaḳ (D58a)

paraya baḳmaḳ (R176)

peleng-i ḫışm-ālūdla hem-kāse olmaḳ (D16a)
seni sevmek (D111a)
şiḳ şiḳ soylemek (D159)
sipar ḳomaḳ (D93)
şîrden loḳma ḳapmaḳ (D16a)
sizeh gelmîeh (D157)
sizi ṣaġ selim gurdukmeden [?görmek] (D155)
su içmek (R162)
sūda yüzmek (R176)
taayin etme-hsi (D165)
Turkçeh éyu soylemek (D17a), (D159)
Turkçeh soylemek (D159)
ülümdan ḳorḳmaḳ (R176)
ülümdün ḳaçmaḳ (R176)
yañlish soylemek (D159)
yılda bir açmaḳ (D104a)
yurek bailma-si (D128)
yurek diterme-si (D128)

1.10. Sıfat-Fiil Grubu

Sıfat-fiil gruplarının yapısı günümüzdekiler ile uygunluk göstermektedir. Sıfat-fiil grubu kuran ekler -dIk, -AcAk, -An, -mIş, -Ar ~ -Ur, -mAz ekleridir. -dIk sıfat-fiili ile kurulan bazı kelime gruplarında farklılık görülür (geniş bilgi ve tüm örnekler için bkz. &Belirtisiz İsim Tamlaması).

"Belirtisiz İsim Tamlaması" başlığında değinildiği için burada birkaç örnekle yetinilen aşağıdaki kelime gruplarında tamlayan durumunda olan kelimelerin ilgi eki almadığı görürülür. "Bunun sebebi, zamirlerin ve şahıs zamirlerinin zaten belirli varlıkları ifade etmesidir" (Cemiloğlu, 2000:43). Ayrıca bu durum, birer yan cümle

olan fiilimsi gruplarında tamlayanın özne görevinde olmasından da kaynaklanmaktadır:

ben sewdigh (A236,I 33b)
ben (benüm) geldük (M174)
ben doġru ołduġ-um (M160)
sen baña filan vaḳtde azim eylik etdig-iñ (C708)
sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdig-iñ (C715,716)
ben tepdig-im (R115a)

Kimi sıfat-fiil gruplarının ise kalıplaşarak bir varlığı ya da durumu karşıladığı görülür:

16. Yüzyıl
jabán chasanmísc[636] [kazanmış] (A256,I 77b)
jel chouán [yel kovan] (A261,I 145a)
siccián tutaggiách[637] [sıçan tutacak] (A234,I 296a)

17. Yüzyıl
agascakan [d.agaçkakan] (Mg265,284)

18. Yüzyıl
ḳarga büken[638] (Vg456)
ḳuş-ḳonmaz (Vg360)
sıġır saḳlayan[639] (Vg363)
taş yatar [*yatur][640] (V92)

[636] **ADA** 256 *yaban kazanmış*: Evlilik dışı doğmuş çocuk.
[637] **ADA** 234 fare kapanı.
[638] **TS** 1086 *kargabüken*: Bitişik taç yapraklı iki çeneklilerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri talkım durumunda olan, meyvesi zehirli bir ağaç.
[639] **Vg** 363 fr. *bouvier* "sığır çobanı".
[640] **YTS** 205 korkudan hareketsiz, taş gibi duran.

19. Yüzyıl

incir delen (D133)

ḳuş ḳonmaz (D138)

1.10.1. XVI. Yüzyıl

adamacchiár [adama kıyar] (A127,I 129a)

adamacchiár-lúch [adama kıyar-luk] (A127,I 129a)

ben sewdigh (A236,I 33b)

builé olaggiagh (A147,I 21a)

cenghiéle uurulmísc [çengele vurulmış] (A151,I 164b)

espap verdigh [espap~esvap verdik/ğ] (A186,I 23b)

jabán chasanmísc[641] [kazanmış] (A256,I 77b)

jel chouán [yel kovan] (A261,I 145a)

mastlaát bitti(k) [masla$_h$at bitti$_k$] (A196,I 20b)

on ucci bin acciá uereggéch [on üç bin akça verecek] (A128,II 24b)

siccián tutaggiách[642] [sıçan tutacak] (A234,I 296a)

ssenungh [senüñ] isstedgnh [*istediğ-ün] (B141)

xiadǽ sewdig [ziyade sevdik] (A233,I 69a)

1.10.2. XVII. Yüzyıl

ʿAcem'den rucūʿ itdük (S175a)

achri an luden [aḫriyanluden][643] gairi [gayri] nessne bilmejen [bilmeyen] (Mg219)

adı [*atı] żaʿîf olan (S150a)

aepsus jar istejen [ayıpsuz yar isteyen] (Mg196)

agascakan [d.agaçkakan] (Mg265,284)

Allah Teʿālā ile itdük (S140a)

---

[641] **ADA** 256 *yaban kazanmış*: Evlilik dışı doğmuş çocuk.
[642] **ADA** 234 fare kapanı.
[643] **DER** 134 *ahrıyan*: (Maçka, Trabzon) merhametsiz.

Allaha jarar [yarar] (Mg185)

Allāhten ḳorḳan *veya* Allāhten ḳorḳar (M173)

anlara virdük (S173a)

anuñ ölecek (S106a)

arif olan (Mg189)

ath ogurlan duc [at oğurlanduk] (Mg218)

ayaga çinenmiş (Mg184)

ayruḳ eri varduk (S133a)

babañ sattuḳ (M84)

Bāḳî'nüñ ʿĀlî Paşa Ḥażretlerine didük (S173a)

ball tutan (Mg204)

baña gelüb giden (S171a)

baña lāyıḳ olan (S164a)

Beçe gelecek (M161)

ben (benüm) geldük (M174)

ben doġru ołduġ-um (M160)

ben getürüb şāha ʿarż itdüg-üm (S172a)

ben oġlan ḥaḳḳında söyledüg-üm (S145a)

beni oḳudan (M84)

bu getürdük (S161a)

bu gün varacaḳ (M84)

bu sözi söyledük (S173a)

bunuñ derdi ile pādişāhlıġumı terk itdük (S174a)

buraya geldük (M84)

doġru ołduġ-um (M160)

dün ḳalḳtuḳ (M84)

dün urduḳ (M52)

ebedi olan (Mg180)

ekhin ekhen [ekin eken] (Mg206)

ellungile [elüñile] khoma dung [d.komadug] (Mg209)

epsem olagak [olacak] (Mg192)

evuel [evvel] uran (Mg205)

evvel bildük (M157)

fasslumden olan (Mg184)

gendu sanatinde olan (Mg193)

gissli olan (Mg183)

gözler görmedük (M84)

günāhine muḳırr olan (M169)

haramden khasanilan [kazanılan] (Mg196)

ḫayr *sanici*, sanan (M158,159)

helackligi [helakliği] istem [iste$_{ye}$n] (Mg195)

hemische [hemişe] seudug-um [sevdüğüm] ... benum (Mg57)

her nesneje [nesneye] khadir [kadir] olan (Mg179)

hergiunki olan (Mg179)

hernesneie khadir [kadir] ... olan (Mg180)

hismeth [hizmet] itmege ugran mejen [üğranmeyen] (Mg190)

Ḫüdā'nuñ emrin yerine getürmiş (S106a)

ḫulūṣı mücerreb olunmamış (S150a)

ialan [yalan] maslahata kharischan [karışan] (Mg194)

iki yilde ögrendük (M174)

ikiye varür (M174)

ilçi ḳalḳtuġ-ını (M160)

ilmeck [d.itmek] estedug (Mg209)

incü ile ṭoḳunmuş (S145a)

isini aġırlayan (M190)

İstambola varduḳ (M84)

İstanbul'da degilidüg-in (S60a)

jeri giugi jaradan [yeri güği yaradan] (Mg180)

jolli [yolı] tukenen (Mg218)

ḳapuyī açacaḳ (M34)

ḳarār idicek (S107a)

ḳarindāşi dostüñ olan (M52)

kaulssus girem [kavlsuz d.giren] (Mg206)

ḳażî ʿasker olduġ-ı (S174a)

kischi [kişi] khasdug [kazduk] (Mg204)

ḳızı seven (S172a)

ḳoñşulıḳte olan (M173)

Ḳosṭanṭiniyye bünyād olaldan, iki biñ dört yüz yıldan berü cemʿ olan (S111a)

kuiuia duschen [kuyuya düşen] (Mg220)

māla ışmarlanan (S163a)

maschrickhi bilmejen [maşriki bilmeyen] (Mg210)

Mevlānā Ḳarîmî'nüñ yazduġ-ı (S173a)

münevver olan (M152)

neḳadar bildük (M161)

Nemçe didük (M164)

Noviġrad didük (M164)

odden, olden [d.odden] korkan (Mg168), (Mg205)

oġlınuñ ḳażî ʿasker olduġ-ı (S174a)

ol yapacaḳ (S106a)

Otmanli bastug-i (Mg212)

Pîr Aḥmed Big'e itdük (S173a)

ṣaban demürinden ḳazılan (S172a)

ṣalavata müteʿallaḳ olan (S141a)

Şām'ı feṭḥ itdük (S113a)

saña lāyıḳ olan (S164a)

sanga arssollonan [saña arz d.olunan] (Mg186)

scheriath [şeriat] khestig-i [*kestiğ-i] (Mg211)

seni seven (M84)

senung istedig-um (Mg179)

serge diru khorkan [d.sercedin korkan] (Mg215)

seyr idecek (M34)

sille te [?zillete] bragolmiş [*bırakılmış] (Mg184)

songra [soñra] uran (Mg205)

sulhı *sevici*, seven (M158)

sutgin [suçın] bilup gelen (Mg63)

Tañrı'nuñ virdüġ-i (S174a,175a)

taʿaccub itmelü (iş) (S107a)

tes vveren (Mg207)

ṭıfl emdüg-i (S173a)

tschok suoilejen [çok söyleyen] (Mg193)

Türkçe oḳur (M84)

tutun giordu$_k$ [tütün gördü$_k$] (Mg212)

yarağı olmayan (S150a)

yazu yazacaḳ (M34)

yenmege yarar (M36)

yere baḳan (M173)

Yıldarım Ḫan'uñ aġladuġ-ın (S174a)

1.10.3. XVIII. Yüzyıl

abgîrde olan (C702)

aġac ḳaḳan (Vg416)

ahçeñ olmadıġ-ı (C697)

ahceyi eda etdiy-in (Vg307)

ahceyi eda eylediy-in (Vg312)

aḳçenin gitdiy-i (Vg229)

aḳillu[644] dedig[645] (Vg286)

ʿalim olan (Vg177)

Allah ile olan (Vg289)

Allah yoline[646] can viren (Vg285)

Allahe aşıḳ olan (Vg284)

Allahın verdiy-i (Vg177)

altını imzalayan (Vg439)

Anadoluda vaḳı olan (C687)

ani[647] aci[648] söz le paslandiran[649] (Vg284)

---

[644] t2 aḳıllı.
[645] t2 dediy.
[646] t2 yoluna.

arabdan alacaġ-ın (Vg317)

arada olan (Vg336)

ardına, soñra gelen (Vg440)

arzu dedik-leri (Vg201)

aslından iş bilmiş (Vg177)

aslını bilmeyen (Vg319)

auineye [*aynaya] bakan (V73)

ayaḳlarına mor çaḳşır giymiş (Vg319)

az viren (V73)

azi bilmeïn [*bilmeyen] (V71)

Babu Mündib dedik-leri (C693)

baġladığım baġladıḳ (C432)

başa, alna yazılan (Vg375)

başıma gelecek (Vg335)

benden ahceyi almadıġ-ı (Vg312)

benden ahceyi almadıġ-ına (Vg312)

benim aġnadıġ-ım (Vg328)

benim başıma gelen (Vg305)

benim de aġnadıġ-ım (Vg316)

benim dediy-im (Vg335)

benim gelib, haber verdiy-imi (Vg306)

benim ne yapacaġ-ım (Vg300), (Vg323)

benim Portuḳala gitdig-im (C678)

benim size ne zeman yalan söylediy-im (Vg321)

benim, ve babamıñ, ve sinsilemiñ ne olduġ-u (C696)

bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedig-in (C704)

bet tabiʿatıñ degişilmesine hiç bir mansup kifayet etmedig-i (C713)

bir ahce verecey-im (Vg307)

bir birine olan (Vg406)

---

[647] t2 anı.
[648] t2 acı.
[649] t2 paslandıran.

bir taziri sana iki defa etdik-den (Vg201)

birden gelen (Vg288)

biri birinizden alıb, verecey-iniz (Vg338)

biri birinizden alıb, vereceyiniz olmadıġ-ı (Vg338)

biri birinizden zimmetlerinizi ibra etdiy-iniz (Vg338)

biri birlerinden alıb, verecek-leri (Vg338)

biz zaruri görülen (Vg183)

bize yarar (V61)

bize öte gün etdig-i (C658)

bizi gören (Vg319)

bizim Ḳatolik papaslarından hiç bir papas gördüg-üñ (C666)

boña [*bana] gelub giden (V51)

böyle adamlardan hayır gelmeyecey-i (Vg340)

böyle bana muhalifet etmeyerek (Vg323)

böyle bana muhalifet etmeyerek olduġ-u (Vg323)

böyle edecey-i (Vg336)

Braban dedik-leri (C681)

bu adamda alacaġın olan (Vg338)

bu alemde yalan söyleyen (Vg249)

bu Bazırgana verdiy-i (Vg338)

bu dāireleriñ ortasında olan (C671)

bu dedig-iñ (C665)

bu gün olan (C483)

bu ḳadar ahçeyi veren (Vg336)

bu ḳadar şeyi inandıġ-ım (Vg303)

bu memleketden giden (Vg302)

bu vilayetlerde vaḳı olan (C686, 687)

bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiy-i (Vg334)

bunların daʿva etdiy-i (Vg311)

bunlarıñ göle atıldıḳ-ları (C713)

bunu verdiy-im (Vg335)

burada daḫi mütemekkin olanlar (C703)

burnu ḳoḳar (Vg422)

büyükler nasihatini tutmayan (Vg288)

cema-ʿat ile olan (Vg437)

cenk olan (C483,484)

çohaniñ kanavassi[650] sukub [*söküp] (V69)

çoḳ kelam söyleyen (Vg292)

çok viren (V73)

çözdügüm çözdük (C432)

daha ġayrı yere gitdig-iñ (C674)

daima can eziltisi çekdig-im (C696)

daima kendü[651] rızasi ile[652] ḳorḳusi ile[653] olan (Vg284)

dama tutulduġ-u (C708)

daʿva etdiy-i (Vg311)

daʿva eylediy-i (Vg330)

daʿvacısı olan (Vg310)

daʿvanın aslını bilir gibi söyler (Vg318)

daʿvanız bir taraf olduḳ-dan (Vg308)

demir atılır (yer) (Vg406)

diline gelen (Vg286), (Vg291)

diline gelen kelamı abes yere söyleyen (Vg291)

dine mahsus olan (Vg426)

dışarda olan (Vg331)

dışarıdan gelen (Vg191)

doġru dostuna *veya* dostuna doġru gider (gibi) (Vg183)

doġru olan (Vg177)

dost suretinde görünen (Vg222)

duayı hayr ile çoḳ derde derman bulunduġ (Vg248)

dükkanda olan (Vg335)

---

[650] **OAD** *canvas:* Keten, kendir veya benzeri türevlerden yapılan ve çadır, yelken vs.de kullanılan bir tür bez.
[651] t2 kendi.
[652] t2 rızasıy la.
[653] t2 ḳorḳusuy la.

dünya mali ile[654] kibirlenen (Vg284)

düşmenden saḳınmayan (Vg295)

edeb ile yürüyen (Vg288)

ekşi yüzlü, acı sözlü olan (Vg295)

elimizde olan (Vg300)

erken gelen (Vg337)

eskiden sırdaşımız olan (Vg340)

etrafında olan (C714)

etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdik-leri (C714)

evdeki olan, olanlar (Vg88)

evden eve gidip (C668)

eylik eden (Vg289)

eyri olan (Vg177)

eyu gyuni gurmeyen (V72)

eyu yaglanmiş (V67)

eyuci bilur (kulajuz [d.klavuz]) (V67)

farz olan (Vg175)

fena ḳoḳar (Vg394)

ferr olan (Vg177)

fersiz olan (Vg445)

fesahat le kelam söyleyen (Vg293)

fırḳaya tabiʿ olan (Vg434)

gec gelen (Vg337)

gemi işleyen (Vg407)

gemik ḳalmış (Vg440)

gemisi batmış, paralanmış (Vg407)

gendi duşmanlarına imdad veren (C716)

gendi düşmanlarına inayetü nusret edenler (C709)

gendinden edna olan (C714)

gendinden kihterü asġar olan (C706)

---

[654] t2 maliy le.

gerçeye, doġruya beñzer (Vg456)
geri çekilmiş (Vg429)
gevmege ḳolay olan (C709), (C716)
gezmeyi *sevmeyici*, sevmez (Vg434)
gişi sevmeduk (V75)
ġubar olmuş (Vg432)
gumrukdan espabiñ kaldirajak (zaman) (V69)
gün doġusuna düşen (Vg399), (Vg399)
gyuzdan airak [*gözden ırak] olan (V75)
haber verdiy-im (Vg306)
Haḳden gelen (Vg285)
Haḳḳın verdiy-ine (Vg291)
hala Izmirde Gumruk Eminy olan (V9)
halḳı inciden (Vg291)
hayır işlemeye çalışan (Vg172)
hayırlı işleri etdiy-in (Vg171)
hayr dua ile çoḳ derde derman bulunduġ (Vg248)
Hayy olan (Vg292)
her halinde eyi olduġ (Vg228)
her istediy-in (Vg173)
hile yilen gelen (Vg340)
hisaba gelmez (Vg241)
hizmet etdiy-in (Vg303)
hırsız olan (Vg227)
ḫışmı yavuzluġunu zabt eden (Vg290)
ḫıyaneti zahir olan (Vg184)
ḫızanlıḳ *veya* ḫızannıḳ la vaḳti geçen (Vg192)
hoş olduġ-u (Vg293)
içeru olan (V69)
ifrat ile ḳorḳaḳ olduġ-u (Vg176)
iki kerre bükülmüş (Vg410)
iḳtıza eden (Vg320)

imtiyaz bulan (Vg419)

insan şekline giren (C714)

ipteda gurduk (V66)

iş bilir (Vg382)

iş üzerinde olan (Vg326)

işinin bitdiy-ine (Vg229)

islaha gelmez (Vg393)

Izmirde Şerriky olan (V9)

ḳahveci aşkare, kimse bilmesin deyi, söylediy-i (Vg315)

ḳahvenin içindeki olan (Vg317)

kamil olan (Vg295)

ḳan ḳurudan (Vg401)

ḳarga büken[655] (Vg456)

ḳasıḳda, ḳoltuḳda çıḳan (Vg414)

Ḳazesker Efendiye giden (Vg323)

kendine paye olsun deyi büyüklerden aslı yoḳ yere selam ve söz götüren (Vg183)

kendini sersemlik le geçiren (Vg193)

kibarın hizmetinde olan (Vg191)

kibir göñülünden[656] ḫayinlik[657] tutan (Vg284)

kilise olacaḳ (yer) (C484)

kimsenin biri birine muhabbet ile görüşdüy-ü (Vg192)

kimseye uymaz (Vg437), (Vg437)

ḳolay, asan eyilme (Vg439)

kötü amelli ademden yüz çeviren (Vg290)

kötüy le *veya* kötüler le ḳonuşan (Vg158)

kürekde olan (Vg385)

ḳuş-ḳonmaz (Vg360)

ḳuyruḳ salan (Vg364)

---

[655] **TS** 1086 *kargabüken*: Bitişik taç yapraklı iki çeneklilerden, yaprakları karşılıklı, çiçekleri talkım durumunda olan, meyvesi zehirli bir ağaç.
[656] t2 göynünden.
[657] t2 hayınnıḳ.

lisanını hıfz itmeyen (Vg292)

mahluḳ tabi-ʿatinden üst olan (Vg442)

mali az olan (Vg287)

mallarına güvendik-leri (C668)

mazlumün göynüne zulm üle yare açan (Vg291)

Mehemmedin daʿva eylediy-i (Vg330)

mehkemeye giden (Vg308)

mehkemeye giden harcı çıḳardıḳ-dan (Vg308)

Mevlaniñ[658] ʿilmi[659] olduġ-i (Vg284)

mideye *faydalı*, yarar, yarayan (Vg440)

mumsconderen [mum söndüren] (V100)

nasihat işitdiy-in *veya* eşitdiy-in (Vg164)

ne deyecey-imiz (Vg319)

ne olduġ-u (C666), (C696)

nefsini kendine ḳul eden (Vg290)

nisabında pişen (Vg222)

nızamı olmayan (V250)

noḳsanını bilen (Vg293)

o baḳḳalın sana sorduġ-u

o dediy-im (Vg314)

ol gölde olan (C713)

ol ḫuspide olan (C706)

ol küreniñ ortasından geçen (C671)

ol suç gendi aḳılsızlıġından zuhur eyledig-i (C715)

ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġ-u (C707)

onlere verdigh-ing [verdiğiñ] (V52)

onuñ ulajaghin [ulacağın~*öleceğini] (V53)

otuz beş kese ahçeyi tamamen eda etdiy-im (Vg331)

öyüt diynemeyen (Vg158)

---

[658] t2 Mevlanın.
[659] t2 ilmi.

pencereleri açdug-um (V54)

Re-is Efendiyi önüme ḳatar (Vg334)

sabah kalduk [d.kalktuk] (V54)

şahidlerin yalan şahid olduġ-u (Vg335)

sairine ikram eden (Vg222)

sakale gyulen [gülen] (V74)

sana bili veren[660] (Vg246)

sana bir amanet *veya* emanet verdik-leri (Vg177)

saña bir söz söyleyeceg-im (C665)

sana düşmanlıḳ *veya* düşmannıḳ eden (Vg216)

sana emr olmayan (Vg184)

sana gel demeyen (Vg203)

saña layıḳ gördüg-üñ (C705), (C714)

sana olunan (Vg165)

sana on beş on altı kese ahçe ḳazandıran (Vg339)

sana ötöy gün getirdiy-im (Vg305)

saña *söz var* daha söyleyecek [saña ... daha söyleyecek] (C667)

şefaḳatlı, merhametli olan (Vg294)

sen baña filan vaḳtde azim eylik etdig-iñ (C708)

sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdig-iñ (C715,716)

sen hisseni ayırdıḳ-dan (Vg339)

seni tanıyan (Vg241)

seni tasih etdik-den (Vg333)

senin ... söz aġnar olduġ-unu (Vg315)

senin Allah bir dir dediy-in (Vg321)

seniñ Dalḳara ve Hosiyaya vardıġ-ıñ (C684)

senin dediy-in (Vg315), (Vg320)

senin hizmet etdiy-in (Vg303)

seniñ Lehede ġitdig-iñ (C683)

senin on kese ahçe yedek [d. ahçeye dek] ḳayıl ım dediy-in (Vg334)

---

[660] öğreten.

seniñ Sitte Boġazına hiç gitdig-iñ (C690)

Siviçeri dedik-leri (C679)

siz bazırgana ahceyi teslim etdiy-iniz (Vg318)

siz daḫi ele bakıp (C713)

sizde ferman olduġ-u (Vg326)

sizin dediy-iniz (Vg321)

sıġır saḳlayan[661] (Vg363)

sıray lan gelen (Vg440)

sırran görecey-in (Vg248)

sonuna baḳmaz (Vg393)

sonunda nasıl kar olacaġ-ın (Vg300)

şöyle bir saat yapmaġ-a (Vg160)

soyunu sopunu bilmeyen (Vg224)

söz aġnar (Vg315)

söz aġnar olduġ-un (Vg315)

söz üle olub (Vg192)

sözü doġru söylemeyen (Vg216)

şu dedig-iñ (C661)

su üzerinde olan (C702)

su üzerinde olan (C713)

ta be sabah uyumayan (Vg182)

tabi-ʿatden üst olan (Vg442)

tabiʿatini bilmediy-in (Vg192)

taifeyi nisa yile çoḳ halvet eden (Vg294)

taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı] alte yuz elly gruş ider (V9)

taş yatar [*yatur][662] (V92)

tatlı pişmiş (Vg440)

tavşanlar ömrlerinden bezip ölümü irtikab eyledik-leri (C712)

tez inanır (Vg371)

---

[661] **Vg** 363 fr. *bouvier* "sığır çobanı".
[662] **YTS** 205 korkudan hareketsiz, taş gibi duran.

tez kirlenir (Vg432)

tez viren (V73)

tuzaġa tutuldug-u (C715)

ücret siz görülen (Vg196)

üzerlerine mübaşir olan (Vg332)

vaḳtı savuşmuş (Vg441)

vālidesinden istidʿa etdik-i (C699)

verdiyi rısḳın parasını aldıḳ (Vg321)

viresi şerab içen (V75)

yalan şahid olduġ-u (Vg335)

yalan şahidleri bulur (Vg304)

yarı ahceyi aldıḳ (Vg299)

yazdığım yazdıḳ (C432)

yelkene dayanmayan (Vg456)

yemek yeyib, ve ḳahve içme için, üç beş kişi oturacaḳ (Vg315)

yemin ederim dedik-den (Vg313)

yemiş vermez (Vg194)

yerinden çıḳmış (Vg449)

yirmi beş otuz kese ahcelik bahar, şeker, ḳahve ḳaldırmaġ (Vg302)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdik-leri (C704, 705)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan (C704, 705)

yüzü *ḳırmızı, ḳıb ḳırmızı,* ḳızarmış (Vg431)

yüzü yerde olan (Vg226)

zamanı geçmiş (Vg441)

zarif mektubu oḳuyan (Vg201)

zatinde temiz olan (Vg230)

zengin olduġ-u (Vg301)
zihinden gelen (Vg432)

1.10.4. XIX. Yüzyıl

aġac ḳaḳan (D133)
Ahmediñ galdiy-i (R179)
Ahmediñ gelecey-i (R179)
andan aşaġı vāḳıʿolan (D116a)
anı geçen (D116a)
anleriñ galecek-leri (R180)
ayaġ üzerinde dikilmiş (D116a)
ben tepdig-im (R115a)
bunı gördik-den (D58a)
çioḳ olduġ-i (D157); çoḳ olduġ-ı (D32a)
Dehen-i şîr didik-leri (D116a)
doʿai [*dua-i] ḫayr neh çoḳ derde dermān bulunduġ-un (D110)
dun kidek-im [*giydiğim] (D163)
edebi bezenür (kişi) (D.xxxv.a.KB)
elim ile açdıḳ (R178)
eñ evvel dirilen (D16a)
eñ ṣoñra ölen (D16a)
ezberden ügrendiġ-im (D159)
gazeṭeh diduk-lari (D165)
hem-dem bulunur (D92a)
her biri beş keyse aḳça eder (R171)
incir delen (D133)
ipteda gordeg-um [*gördüğüm] (D167)
îşim çoḳ olduġ-i (D157); işim çoḳ olduġ-ı (D32a)
İzmîre galecey-i (R180)
ḳapu açan (R178)

ḳapuyu açan (R178)
ḳāʿide-i mîz-bānı her ne ise temām bulduḳ-dan (D59a)
kitabı oḳuyacaḳ (R105)
ḳuş ḳonmaz (D138)
muḫtelif elvān dürlü ışdāddan olan (D108a)
ol aḳan (D32a)
ol büti ıraḳdan gördik-leri (D116a)
oraya gitdik (R105a)
pederimiñ bunu ḳabūl idemeyecey-i (R178)
pederina Ahmediñ dün mektūb yazdıġ-ı (R180)
sanin galdiy-iñ (R180)
sāyir ḥayvānāta müşterek olduġ-ı (D30a)
şefḳatlü, merḥametlü olan (D89a)
yazı yazdıġ-ım (R105)
yidi iḳlîmi dutan (D52a)

1.11. Zarf-Fiil Grubu

Metinlerde bulunan zarf-fiil grubunun kuruluş bakımından günümüzden herhangi bir farkı yoktur. Buna karşılık, birtakım zarf-fiil eklerinde eş zamanlı metinlerde dahi fonetik farklılıklar bulunur. Ayrıca, bazı sıfat-fiil eklerinin çeşitli eklerle genişleyerek zarf-fiil görevinde kullanıldığı görülür. Zarf-fiil gruplarında geçen zarf-fiil ekleri ait oldukları yüzyıllara göre sıraladığında aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır:

16. Yüzyıl
-ince, -ünce, -ınca, -unce
-ken

17.Yüzyıl

-alı, alü, -elü, -*dan çıkma haliyle*[663] -al(ı)dan "alaldan", -el(i)den "idilden"
-dugunde (-dük sıfat-fiili, iyelik ve -de bulunma eki)
-dükçe (-dük sıfat-fiili ve -çe eşitlik)
-dukte, -dükde, -tükte (-dük sıfat-fiili ve -de bulunma eki)
?-ecek, -acak "*-icek, *-ıcak"
-erek
-icek, -ıcak
-ince, -ınce, -ınca
-ken
-madin, -madan, -mazdan, -mezden
-ub, -üb, -üp

18. Yüzyıl
-dıkda, -dikde, -dukda, -dukte, -dikte, -dikda (-dik sıfat-fiili ve -de bulunma eki)
-diklerinde, -duklarında (-dik sıfat-fiili, iyelik ve -de bulunma eki)
-diyinde (-dik sıfat-fiili, iyelik ve -de bulunma eki)
-dukca, -dukçe (-duk sıfat-fiili ve -çe eşitlik)
-eli
-erek, -arak
-ib, -ıb, -ub, -ip, -ıp, -up, -üp
-icek
-ince, -ınca, -unca
-ken
-meden, -medan, -madan, -medin, -mezden, -mazdan

19. Yüzyıl
-dikce (-dik sıfat-fiili ve -ce eşitlik)
-dikde (-dik sıfat-fiili ve -de bulunma eki)
-erek
-icak

[663] -AlI, -AlU zarf-fiil eki çıkma eki aldığı zaman genellikle ekin son ünlüsü düşer.

-ince, -ınca

-ken

-megin "*-medin"

-ub, -up, -üp

Dikkat edilirse, -IcAğIz ve -UbAn ~ -UbAnIn ile kurulan zarf-fiil grupları taranan metinlerde geçmemiştir.

1.11.1. XVI. Yüzyıl

ben ghielínge [gelince] (A148,I 163a)

ben onda icchién [iken] (A187,II 7b)

ben sewérichien [severiken] (A26,32b)

ben sewmíscichien (A27,33a)

bení joríngе [görünce] (A175,I 16a)

bis sewérichien (A27,33a)

bis sewmíscichién (A27,33a)

buile [büyle] olup *veya* olúnge [olunce] (A147,I 9a)

ciach ghiormeingé [çak görmeyince] (A150,I 13b)

dogrí tutmaingé (A160,I 24b)

joldá ghideiurichién [yolda gideyuriken] (A263,I 12a)

oilé ólmaingé (A223,I 14b)

ol sewérichien (A27,33a)

ol sewmíscichien (A27,33a)

onlár sewérichien (A27,33a)

onlár sewmíscichién (A27,33a)

sanghá jasaricchién [yazariken] (A233,I 9a)

sen sagh icchién [iken] (A240,III 11b)

sen sewérichien (A27,33a), (A27,33a)

sen sewmíscichien (A27,33a)

sen varínge [varınca] (A148,I 163a)

sis sewérichien (A27,33a)

sis sewmíscichién (A27,33a)

1.11.2. XVII. Yüzyıl

ʿácebā aslı nedür ve ne ola diyüp (M162)

acscham jaklaschdukte [aḳşam yaklaşdukte] (Mg156)

Ādem Peyġamber yaradılmazdan (S110a)

aḫır vilāyetlerinde gider iken (S108a)

anamdan ṭoġalı (S111a)

andan ʿıbret alüp (M197a;207HN)

anı görüb (S48a)

bālā burca gelüb (S157a)

başum alub (S166a)

ben gelelü (M174)

ben gelince (S111a), (Mg157)

ben getürüb (S172a)

beschichten mac pereis vvarince [beşihten d.makpereye[664] varince] (Mg216)

bir bir ile baş uruşürken (M197a;207HN)

bir dıraḫt sāyedār altında yatub (S145a)

bir dihḳān embārinde bir mıḳtār ġálle pinhān idüp (M166)

bir ḳıla varınce (M126)

bir sāʿat geçmedin (S110a)

bir ulu begi anlara baş diküb (S141a)

bire varınce (M126)

biz gelelü (M85)

bize pādişāh házretleri iltifāt gösterüp (M162)

bu ana varınca (S135a)

bu āne gelince (M128)

bu hāle muttálıʿ olüp (M197a;203HN)

---

[664] Stein, agm.

bu sözleri yād iderek (S170a)

bu zemāne gelince (M134)

bunlar doḳuşürken (M197a;207HN)

Büdūne varince (M134)

carin [karın] domaynge [do$_{y}$may$_{i}$nce] (Mg207)

cüstü cū içün şehre müteveccih olüp giderken (MG197a;205,206HN)

çıḳub aġaç yemişlerin yeyüb (S108a)

der-i devlete gider iken (S170a)

dogri tutulmanige [d.tutulmaince] (Mg205)

duschmen khoringe [düşmen körince~*görince] (Mg159)

eger oġluñ belāda olub (S107a)

el yihamadin (Mg156)

Eskenderiye seferine gider iken (S108a)

ġáyri yüzden iltifat idüp (M167)

geregi gereckmesikhen [gerekmeziken] (Mg200)

ḫānḳāhına irişdükde (S112a)

ḫát görüp yüzüñde (M188Mes)

ḫıyāl-i ḫılʿátile ḫálvet-i zāhide varüp (M197a;204HN)

Ḫōcā-zāde tenhā ḳalub (S171a)

in şā allāh ḳurtulduḳ ola diyüp dururken (M162)

inhizāmlerin müstemiʿ olüp (M173)

İstanbul'dan çıḳub (S170a)

kamuler ol hasrete [hazrete] hosch [hoş] armaganlar iltegek [iltecek,*ilticek] (Mg62)

ḳapudan henuz çıḳmadan (M85)

kebūter-i āvāre gibi átrāf-i şehrî távāf idüp (M197a;207HN)

kebūter-i āvāre gibi átrāf-i şehrî távāf idüp ıḳāmet içün bir mekām tecessüs iderken (M197a;207HN)

kişinüñ göñli ʿiyālinden ve mālından fāriġ olmayınca (S156a)

Ḳosṭanṭiniyye bünyād olaldan (S111a)

ḳurʿa ʿAbdullahʾa düşdükçe (S112a)

mektūbüñüz gelmezden (M175)

Mevlānā Ḥüsrev daḫı Mevlānā Ḳarîmîʾnüñ yazduġı iʿtirāżātı göricek (S173a)

Mevlānā Zîrek selāmlayub (S170a)

Mevlānā Zîrek selāmlayub Ḫōcā-zāde tenhā ḳalub menzile varınca (S170-171a)

Mevlānā Zîrek'e iʿtirāż idüb (S170a)

ne oldı diyü süāl ittükte (M162)

nefsüñ ārzūsına meşġūl olub (S171a)

obir cānibine teveccüh idüb (S170a)

oġlanlu oġlanın alub (S133a)

oġlınuñ ḳażî ʿasker olduġın istimāʿ idicek (S174a)

ol gelinge [gelince] (Mg157)

ol gün gelmedin *veya* gelmeden (M85)

pādişāhuñ bir cānibinde Mevlānā Zîrek yanaşub (S170a)

Peyġamber vefāt idilden (S111a)

sarılmaince yārüñ sînesîne (M188Mes)

sen ajagung [ayaguñ] altunde karingaden [karincaden] heberung [heberuñ] olmajagak [?olmayicak] (Mg217)

sen dahi ful tabani altunde girdugunde (Mg217)

sen dönince (M82)

sen gelelü (M174)

sen ḫalḳı meẕimmet [*mezemmet] ve ġıybet idicek (S110a)

senüñ eşkālüñi defʿ idüb (S164a)

sergerdanlıġından merd-i ġārîb idügin bilüp (M197a;208HN)

serv-i (serü) sürūleri ile bir birini urüp (M197a;206HN)

sierinung sacklamaince [d.sirrinuñ saklama$_y$ince] (Mg214)

ṣoñra niçe ḳalāʿ ḳalub (S154a)

Sulṭān Ġāżî Edirne ve Dîmetōḳa'ya mālik olıcaḳ (S172a)

sutgin [suçın] bilup (Mg63)

ṣuya irince (S111a)

suyá varince (M82)

şād olub gemilerin ḳızaga getürüb (S108a)

şād olub gemilerin ḳızaga getürüb ve çıḳub aġaç yemişlerin yeyüb yürür iken (S108a)

şeyḫ bunlar kimdür diyü suʿāl idicek (S157a)

ta Asāme Şām'dan yine gelince (S111a)

tā ol hīle ile máhrem-i ḫálvetî ołüp (M197a;204HN)

táráfeynden muhkem záḫm yetişüp (M197a;207HN)

tecribe hāsıl ḳılıüp (M197a;207HN)

Türkçe yazmaġa başlayalü (M85)

Yıldarım Ḫan'uñ aġladuġın görüb (S174a)

zāhid-i bîçāre kebūter-i āvāre gibi átrāf-i şehrî távāf idüp ıḳāmet içün bir mekām tecessüs iderken[a] meger bir koçede [*kūçede] bir zen revzene-i ḫānesinden názāre [*neẓẓāre] iderken (M197a;207,208HN)

1.11.3. XVIII. Yüzyıl

aġzında çiynemeyince (Vg196)

aḳşam olunca (Vg203)

Aḳtara gelib (Vg306)

Allah Allah deyerek (Vg242)

andan intiḳam almasını gendi şanına layıḳ görmeyip (C715)

añdıġım var ımış iken (C249)

añdıġım var iken (C249)

añdıġıñ var ımış iken (C249)

añdıġıñ var iken (C249)

anıñ böyle mufrit sesini aldıḳda (C715)

anıñ böyle mufrit sesini aldıḳda segirdip (C715)

anuñ böyle müfrid sesini işitdikde (C708)

anuñ böyle müfrid sesini işitdikde, segirdip ḳorḳma sen baña filan vaḳtde azim eylik etdigiñ içün şimdi ben daḫi saña öyle mükafāt etsem gereḳ deyip (C708)

aslanı ḳurtarıp (C709), (C716)

aslanıñ birisi bir orman içinde nāim iken (C706)

aslanıñ birisi bir orman içinde nāim iken muşi deştiler şehvāti nefsaniyyeye tabi olup (C706)

aslanıñ birisi bir orman içinde uyur iken (C714, 715)

aze kenëat etmayub (V71)

aze kenëat etmayub iki isterken (V71)

babamın ḳocaman billurcu maġzası dururken (Vg305)

başına bir ḳaza (gelmeden evvel *veya* gelmezden evvel) *veya* gelmeden *veya* gelmezden (Vg200)

Bazırgana söz düşürmeyerek (Vg334)

ben geldim geleli (Vg337)

ben gelince (V50), (Vg185)

ben giyininçe (Vg327)

beni istediğiñ gibi görüp (C664)

beraber yasaḳcı alıb (Vg306)

bir balta peyda edip (C709), (C716)

bir binaye mübaşiret eylediyinde (Vg181)

bir böyük gürültü ḳopup (C712)

bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip (C704)

bir gün bir siyah hammam böcegi odanıñ bir köşesinden çıkıp duvarlara sürtünür iken (C714)

bir işi (tutmadan evvel *veya* tutmazdan evvel) *veya* tutmadan *veya* tutmazdan (Vg200)

bir mühzür gönderib (Vg309)

bir orman içinde gezer iken (C712)

bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldiklerinde ḳorḳularından ölüm mertebesine varıp (C712)

bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldiklerinde (C712)

bir saat geçmedan (V50); ~ geçmedin (V50)

bir söyleyib (Vg175)

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken (C701)

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal olduklarında ḫavfü ḫaşyetlerinden mevt mertebesine varıp tek bu pervalardan baʿid olalım diyü çaġırışarak girîzān üzre iken rehgüzārlarında bir abgîr vakıʿ olup gendilerini içine ilka etmek isteyicek (C701, 702)

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal olduklarında ḫavfü ḫaşyetlerinden mevt mertebesine varıp (C701, 702)

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal olduklarında (C701)

bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip (C701)

bir yere gelib (Vg333)

bu adamda alacaġın olan otuz üç kese ahçeyi tamamen alıb (Vg338)

bu ane gelince (Vg203), (C696)

bu dünyade saġ olduḳca (Vg175)

bu gün ḳardaşım buraya gelip (C658)

bu kimsenin bir yarar kefilin alıb (Vg313)

bundan intiḳam almasını ulu şey saymayıp (C707)

bunları bilirken (Vg340)

bunlarıñ göle atıldıḳlarını görüp (C713)

buraya gelir ken (Vg316)

Çavuş Efendiler ile bir yere gelib (Vg323)

çok ḫasta olup (C711)

çok ḫasta olup saġlıġından umudunu kesdikde (C711)

dama tutulduġunu fehm edip (C708)

daʿvaye bir başḳa güne buraġıb (Vg304)

devleti ʿaliyye hizmetinde olalı (Vg327)

dışarı alıb (Vg245)

dışarı çıḳıb (Vg339)

dillegim var ımış iken (C132)

dillegim var iken (C132)

dillegiñ var iken (C132)

dillegiñvar ımış iken (C132)

dişleri ile gemirip (C716)

duganlar [dükkanlar] kapanmazdan (V61)

efendimin güzel adını eşidince (Vg301)

ele nazar edip (C712)

eve kimse gelip (C657)

fermane nizam verib (Vg321)

fiatlarıy la hisab olunduḳda (Vg303)

ġayrılara nazar edip (C701)

gece ile gezer iken (C707), (C715)

gendinden edna olanlara riʿayet edip (C714)

gendinden kihterü asġar olanlara riʿāyet edip (C706)

gevmege ḳolay olan bağları bulduḳda (C709), (C716)

gevmege ḳolay olan bağları bulduḳda dişleri gemirip (C709)

gördügüm var ımış iken (C201)

gördügüm var iken (C201)

gördügüñ var ımış iken (C201)

gördügüñ var iken (C201)

gördüyüne meyil verib (Vg167)

gyuz [göz] gurmeïnce (V75)

Haḳden gelen derdlere, mihnetlere acilere sabr idüb (Vg285)

Haḳḳın verdiyine ḳanaʿat edib (Vg291)

haline göre ekmek yedirib (Vg287)

hayranü hirāsān olup ḳaçaraḳ (C702)

hödcet alıb (Vg339)

ibadetgahlara varıp (C711)

içeri tarafında oturub (Vg314)

içine girib (Vg243)

insan şekline koyup (C713)

insanı günaha çekmeyince (C667)

Isḳoçiyaya varıp (C682)

Istanboldan çiḫub (V51)

Italiyaya varıp (C679)

Ḳahveci Mehemmed Çelebiyi bulub (Vg324)

ḳalbinin içine girüb (Vg243)

kamiller öyüdünü diyneyib (Vg292)

Ḳara deñiziñ ve Bahri hazazıñ ve Venedik körfeziniñ, ve Bahri baltıḳıñ, ve Hürmuz körfeziniñ , ve Bengale körfeziniñ, Ḳurra körfeziniñ furtunalarına baḳınca (C693)

ḳazıdıġım var ımış iken (C328)

ḳazıdıġım var iken (C328)

ḳazıdıġıñ var ımış iken (C328)

ḳazıdıġıñ var iken (C328)

kelam söylemenin vaḳti *veya* vaḳdi bile gelib (Vg167)

kelamı söyledikde (Vg295)

ḳıyafetini kamillere benzedib (Vg288)

ḳotardıġım var ımış iken (C302)

ḳotardıġım var iken (C302)

ḳotardıġıñ var ımış iken (C302)

ḳotardıġıñ var iken (C302)

köylü tuzaġı düzerken (Vg244)

meblagy merkum vece meşruhy [vech-i meşrūḥı] uzra tamamen eda ve teslim olundukte (V9)

mehkemeden çıḳıb (Vg314)

mehkemeye götürüb (Vg304)

münasib mi yolsız mi tefekkür idüb (Vg286)

Müslümanların sözüne inanıb (Vg340)

nefisinin ḳulaġını büküb (Vg290)

neticesini düşünüb (Vg166)

o daʿvacıyı bulub (Vg327)

o gellince (V58)

odanıñ bir köşesinden çıkıp (C714)

oglan aglamaïnce (V72)

oḳuduġum var ımış iken (C378)

oḳuduġum var iken (C378)

oḳuduġuñ var ımış iken (C379)

oḳuduġuñ var iken (C378)

---

t2 yolsuz mu.

ol bergüzarı ḳabūl edip (C710), (C717)

ol bergüzarı ḳabūl edip baltasına uydurduḳda (C710), (C717)

ol muş daḫi ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġunu itirāfü iḳrar edip afvu maġfiret taleb etdikde (C707)

ol suç gendi aḳılsızlığından zuhur eyledigini iḳrar edip (C715)

ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġunu itirāfü iḳrar edip (C707)

ol vakt esed dahi uyanıp (C706)

olduġum var ımış iken (C448)

olduġum var iken (C448)

on kese ahçeyi bağışlayıb (Vg334)

onları ḳolluġa verib (Vg310)

onu diynemeyib (Vg227)

ömrlerinden bezip (C712)

ömrü tamam olduḳda (Vg290)

pederine ikram ıla nazar idüb (Vg242)

sadıḳ dostundan ḳazaen bir ḳusurünü görüb (Vg289)

safi zermahbub altını olaraḳ (Vg318)

safi zermahbub altını olaraḳ öyle getirib (Vg318)

sairlar gibi gendi mahalleriñizde belalara sabr edip (C703)

sana bir iş emir *veya* emr olduḳda (Vg181)

saray *veya* seray içinde çoḳ yürüyüb (Vg190)

sen bunday ken (Vg306)

sevdigim var ımış iken (C106)

sevdigim var iken (C106)

sevdigim yoġ ımış iken (C430)

sevdigim yoġ iken (C430)

sevdigiñ var ımış iken (C106)

sevdigiñ var iken (C106)

sevdigiñ yoġ ımış iken (C430)

sevdigiñ yoġ iken (C430)

sevildigim var ımışiken (C405)

sevildigim var iken (C405)

sevildigiñ var ımışiken (C405)

sevildigiñ var iken (C405)

siz gaïnince (V55)

söz ile söyleyüb (Vg285)

sözü doḳunaḳlı söyleyince (Vg293)

suya varmadan (Vg327)

şindi yasaḳcı gönderib (Vg327)

şu kaġıdde yazıb (Vg328)

ta parayı almayınca (Vg312)

tabi-atce gidince (C662)

taḳlid ile söz söyleyib (Vg288)

tek bu ḳorḳulardan emin olalım diyü çaġırışarak (C712)

tek bu ḳorḳulardan emin olalım diyü çaġırışarak ḳaçar iken (C712)

tek bu pervalardan baʿid olalım diyü çaġırışarak (C702)

tek bu pervalardan baʿid olalım diyü çaġırışarak girîzān üzre iken (C702)

tek bu pervalardan baʿid olalım diyü çaġırışarak girîzān üzre iken rehgüzārlarında bir abgîr vakıʿ olup (C702)

tercümane gelib (Vg326)

tuzaġa tutuldugunu duyup (C715)

umrum olduktche [oldukçe] (V27)

umry olduktche [oldukçe] (V27)

üç keseye de ḳalınca (Vg336)

ve ḳalaïñ ve ḳurşunuñ Şamy [Şāmî] kantarine elly yeddyşer buçuḳ pará rism[665] gumruk allunub (V.xix)

verdigim var ımış iken (C157)

verdigim var iken (C157)

verdigiñ var ımış iken (C157)

verdigiñ var iken (C157)

vurduġum var ımış iken (C353)

vurduġum var iken (C353)

---

[665] **GIL** 201 rism > resim “aidat,vergi”.

vurduġuñ var ımış iken (C353)

vurduġuñ var iken (C353)

yaban sıçanları çiftleşip (C715)

yaraladığım var ımış iken (C276)

yaraladığım var iken (C276)

yaraladığıñ var ımış iken (C276)

yaraladığıñ var iken (C276)

yarın varıb (Vg306)

yerinden sıçrayıp (C705); ~ suçrayıp (C714)

yine şerab alub (V57)

yirmi üç kese ahçeden vaz geçib (Vg334)

yolda giderken (Vg304), (Vg317), (Vg340)

Yupater bir dişi tilkiyi insan şekline koyup taḫtına oturtduḳda (C713,714)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip (C704)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde (C704)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebile Yupater daḫi utanıp (C704, 705)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp (C704, 705)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda (C704, 705)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken (C704)

yürüdügüm var ımış iken (C227)

yürüdügüm var iken (C227)

yürüdügüñ var ımış iken (C227)

yürüdügüñ var iken (C227)

ziade ḫasta ve sahibi fırās olup saġlıġından meeyūs olduḳda (C699)

ziade ḫasta ve sahibi fırās olup saġlıġından meeyūs olduḳda vālidesinden istidʿa etdiki cevamiʿü meʿabide varıp (C699)

1.11.4. XIX. Yüzyıl

adam kitāb oḳuyub (R182)

beher-ḥāl ġarḳ olup (D116a)

ben gidince (R183)

ben şu adamı gyürerek (R182)

ben tepdikce (R113), (R115a)

birbiriyle baş uruşurken (D32a)

bunlar ṭoḳuşurken (D32a)

cemîʿ kitāblarını bir yire cemʿ idüp bir maġāra içinde vażʿ idüp (D104a)

degāh-ı devlet-penāh ḫiẕmetine lāyıḳ serv-ḳaddler ve lāle-ḥaddler getürüp (D110a)

dostlarimdan birisi gelub (D157)

ebr-i gül-zār üstine her ṣubḥ güher-bāriken (D90a)

fermānım size vāsıl olîcaḳ (R182)

giçe elleri ḥareket idüp (D116a)

gidüp gyürerek geldikde (R182)

ḥāke düşüp Rüstemile Zāl u Sām (D106a)

ḳalʿañızı maʿmūr ḳılup (D20a)

mektūbum oraya varınca (R183)

nefḥa-i bād-i seḥer pür nāfe-i Tatariken (D90a)

o tepmegin [*-medin] (R112a)

ol büti ıraḳdan gördikleri gibi tedārik idüp (D116a)

olup sebzeler ṣāḥib-firāş (D90a)

ṣarılmayınca yāriñ sînesine (D55a)

ṭarafeynden muḥkem zaḫm yitişüp (D32a)
üzerine vekil ḳoyup (D104a)
vaḳt geçdikce (R114)
yañliş soyleminceh (D160)
yere inince (D111a)

1.12. Sayı Grubu

Büyük sayı ve küçük sayı olmak üzere iki unusurdan meydana gelen sayı grubu (Ergin, 2003:&675) incelenen eserlerde bugünkü kullanımlar ile aynıdır. *Seaman* gramerinde geçen "biñ biñinci (S29a) [ar. elf elf]" "bir milyon"a karşılık gelmektedir. "Milyon" için kullanılan bu grup *Kısas-ı Enbiyâ* ve *İbn-i Mühhenna Lügati*'nde de geçmektedir (Cemiloğlu, 2000:33). Kelime grubu, iki kelimenin tekrarından mürekkep olduğu için tekrar grupları içinde değerlendirilmiştir. *Redhouse* gramerinde ise bazı sayı grupları içinde "yük" ifadesi geçer: *üç milyon yedi yük doḳsan iki biñ (R76)*. "Yük"ün buradaki karşılığı "yüz"dür.

1.12.1. XVI. Yüzyıl

jgrimi [yigrimi,*yirmi] bír (A263,II 2a)
jgrimí ichchĵ [yigrimi, *yirmi iki] (A263,II 2a)
on icchi [iki] (A168,I 18b), (A221,II 2a), (B109)
on ucci [on üç] (A128,II 24b)
onbeci [on beş] (A218,I 24a)
onbír (A221,II 2a)
oniki (B120), (B117), (B109)

1.12.2. XVII. Yüzyıl

altı büçük̇ (M44)

biñ altıyüz (M43)

biñ altıyüz yetmiş altı (M43)

bir büçuḳ (M44)

elli bir (M153)

igermi utsch [yigermi üç] (Mg88)

iki büçüḳ (M44)

on altı (S24a), (M42), (Mg88), (Mg274), (Mg322)

on beş, ~ biş (M42), (M154), (S24a), (Mg88), (Mg271), (Mg323)

on beşinci (M45)

on bir (S24a), (M42), (Mg88), (Mg282)

on birinci (S27a), (M45), (Mg89), (Mg282)

on doḳuz (S24a), (M42), (Mg260), (Mg282), (Mg323)

on dördünci (M45)

on dört (S24a), (M42), (M58), (Mg88), (Mg270), (Mg323)

on iki (S24a), (M42), (Mg88), (Mg242), (Mg323)

on ikilik (M46)

on ikinci (M45), (Mg89), (Mg242), (Mg323)

on ikişer (M46)

on ikişerlik (M46)

on sekiz, ~ sekus (S24a), (M42), (Mg88), (Mg242), (Mg261), (Mg323)

on üç (S24a), (M42), (Mg88), (Mg279), (Mg322)

on üçinci (M45)

on yedi, ~ yedı (S24a), (M42), (Mg88), (Mg274), (Mg322)

onbeşerlik (M46)

onbirer (M46)

otuz birinci (S28a)

otuz iki (M154)

otuz üç (M44)

yetmiş altı (M43)

yigirmi birinci (S28a), (M45)

yigirmi ikinci (M45)

yigirmi üçinci (M45)

yigirmi, yigermi bir (M42), (S25a), (Mg88)
yigirmi, yigermi iki (M42), (S25a), (Mg88)
yüz birinci (S29a), (M45)
yüz ikinci (M45)
yüz üçinci (M45)

1.12.3. XVIII. Yüzyıl

alte yuz elly (V9)
altmış birer (C19)
altmış birinci (C17)
biñ uç yuz (V9)
bir buçuḳ (Vg322), (C15)
doḳsan birer (C19)
doḳsan birinci (C17)
elli birer (C19)
elli birinci (C17)
elly yeddy (V.xix)
elly yeddyşer buçuḳ (V.xix)
igrimi [*yirmi] bir (V66); igirmi [*yirmi] bir (C14)
igirmi birer (C18)
igirmi birinci (C17)
igirmi iki (C14)
igirmi üç (C14)
iki buçuk, ~ buçuḳ (V70), (C15)
ḳırḳ birer (C19)
ḳırḳ birinci (C17)
ḳırḳ dört (Vg168)
on altı (Vg325), (Vg339), (C14)
on altıncı (C16)
on beş (C14)

on beş (V.xvii), (V56), (Vg324), (Vg334), (Vg335), (Vg335), (Vg336), (Vg337), (Vg339)

on beşinci (C16)

on bir (V16), (Vg315), (C13)

on birer (C18)

on birinci (C16)

on doḳuz (C14)

on doḳuzuncu (Vg329), (C16)

on dörd (Vg323); on dört (C13)

on dördüncü (C16)

on iki (Vg318), (C13); on iky (V16)

on ikinci (C16)

on ikişer (C18)

on sekiz (Vg327), (C14)

on sekizinci (C16)

on üç (Vg321); on uç (V.xvii); on üc (C13)

on üçüncü (C16)

on yedi (Vg326), (C14)

on yedinci (C16)

otuz beş (Vg303), (Vg311), (Vg312), (Vg318), (Vg330), (Vg331)

otuz bir (V9)

otuz birer (C18)

otuz birinci (C17)

otuz üç (Vg303), (Vg307), (Vg311), (Vg311), (Vg313), (Vg313), (Vg318), (Vg331), (Vg331), (Vg333), (Vg334), (Vg338)

seksen birer (C19)

seksen birinci (C17)

üç buçuḳ (C15)

yetmiş birer (C19)

yetmiş birinci (C17)

yirmi bir (Vg333)

yirmi iki (Vg337)

yirmi üç (Vg334), (Vg334), (Vg339)

yüz birinci (C17)

1.12.4. XIX. Yüzyıl

altmış doḳuzuncu (R172)

altmış sekiz (R76)

altmış yidi (D20a)

altmiş beş (D106)

beş biñ îki yoz [*yüz] (D106)

beş biñ îki yoz [*yüz] altmiş beş (D106)

beş yuz altmış sekiz (R76)

beş yuz altmış sekiz biñ yüz on dört (R76)

beş yüz altmış yidi (D20a)

beşer yüz yiyirmi birer (R78)

biñ beş yüz (R77a)

biñ beş yüz ḳırḳ ṭoḳuzuncu (R77a)

biñ ikiyüz (R77), (R81), (R81)

biñ ikiyüz doḳsan altı (R81)

biñ ikiyüz doḳsan doḳuz (R81)

biñ ikiyüz elli doḳuz (R77)

biñ sekiz yoz [*yüz] otuz îki (D19)

biñ sekiz yüz (R75,76); biñ sekiz yoz (D19)

biñ sekiz yüz ḳırḳ beş (R75,76)

bir buçuḳ (R80)

doḳsan altı (R81)

doḳsan doḳuz (R81)

doḳsan iki (R76)

dört yüz elli iki (R76)

elli altı (R76)

elli beş (D20a)

elli doḳuz (R77)

elli iki (R76)

elli sekizinci (R77a)

iki buçuḳ (R80)

iki yüz ṭoksan yidi (D20a)

ḳırḳ beş (R76)

ḳırḳ ikişer (R78)

ḳırḳ ṭoḳuzuncu (R77a)

on alti (D18)

on beş (D18), (D161)

on beşinci (R81,82)

on bir (R75), (D17)

on doḳuz (D18)

on dört (R76); on dort (D18)

on-dördüncü (R77)

on îki (D17)

on sekiz (D18), (D109)

on üç (D17)

on yedi (D18)

otuz îki (D19)

sekizer biñ yedişer yüz ḳırḳ ikişer[666] (R78)

ṭoksan yidi (D20a)

üç buçuḳ (D161)

üç milyon yedi yük doḳsan iki biñ (R76)

üç milyon yedi yük doḳsan iki biñ üç yüz elli altı (R76)

üç yüz elli altı (R76)

yedi yük doḳsan iki (R76)

yiyirmi bir (R81); yegirmi bir (D18), (D167)

yiyirmi birer (R78)

yiyirmi iki (R75)

yüz elli beş (D20a)

yüz ellişer (R78)

---

[666] 8742.

yüz on dört (R76)
yüz otuz (R75)
yüz otuz üç (R75)

1.13. Ünlem Grubu

Bir seslenme edatı ve bir ismin araya herhangi bir ek almaksızın meydana getirdiği gruba ünlem grubu denilir (Ergin, 2003:&674). Çoğu zaman ünleneni de kapsayan bu gruplarda ünlem önce gelir (Banguoğlu, 2000:518). Taranan kitaplardan *Megiser, Seaman, Meninski, Carbognano* ve *Davids* gramerlerinin isim çekimleri bahislerinde "vocativus[667]" çekimi başlığı altında bugün ünlem grubu olarak adlandırdığımız kelime grupları verilir. Öyle ki, cansız varlıklar için dahi seslenme edatı "ya veya ay~ey"in kullanıldığı görülür:

ja [ya] odun (Mg77); ja odunler (Mg78)
ja [ya] souk (Mg79); ja soukler (Mg79)
ya aḳ (C8); ya aḳlar (C9)
ya deve (C6)
ya et (C2); ya etler (C3)
ay çay[668] (D14); ay çaylar[669] (D14)

Ünlem grubu oluşturan seslenme edatları şunlardır:

16. Yüzyıl
bre, ya.

17. Yüzyıl
ey~iy, ya.

---

[667] **OAD** vocative; lat. *vocativus*: To call "çağırmak".
[668] dere, çay.
[669] dere, çay.

18. Yüzyıl

a, ay, be ey~be hey, bire~bre, ey, hay, haydi~hayde, ya.

19. Yüzyıl

a, ay, bireh, ey, ya.

1.13.1. XVI. Yüzyıl

bre bettbácht [bedbaht] (A141,II 243a)

bre Giaur [gavur] (B69)

ja Allá [ya Alla$_h$] (A170,II 7a)

Ja Rabí [ya Rab$_b$i] (A255,I 111b)

1.13.2. XVII. Yüzyıl

ey güzel (S146a)

ia [ya] beg (Mg74), (Mg75)

iy fulān (S146a)

iy ḳarındaşlar (S161a)

iy sen (S30a)

iy siz (S30a)

iy şāh (S163a)

iy Tañrı rasūlinüñ ḫalîfesi (S152a)

iy ʿazîzler (S142a)

ja [ya] ad (Mg78)

ja adlar (Mg78)

ja baba (Mg83)

ja babalar (Mg83)

ja begler (Mg75)

ja begur (Mg78)

ja begurler (Mg78)

ja duman (Mg77)

ja elchi [elhi, *elçi] (Mg80)

ja elchiler [elhi,*elçiler] (Mg81)

ja Iaradan [Yaradan] (Mg82)

ja Iaradanlar, ja Iaradenler (Mg82)

ja kabur (Mg76)

ja kaburler (Mg77)

ja odun (Mg77)

ja odunler (Mg78)

ja ogul (Mg76)

ja oguler [*oğuller] (Mg77)

ja souk (Mg79)

ja soukler (Mg79)

ja sultă [*sultan] (Mg76)

ja sultălar [*sultanlar] (Mg76)

ja tchelebi [çelebi] (Mg80)

ja tschelebiler [çelebiler] (Mg81)

ja yell (Mg79)

ja yeller (Mg79)

ya adem (S18), (Mg76)

ya ademler, ~ ademlar (S18), (Mg76)

ya Allach (Mg182), (Mg184), (Mg185), (Mg185)

yā anuñ başları (S36a)

yā anlaruñ başı (S36a)

yā anlaruñ başları (S36a)

yā anuñ başı (S36a)

ya avret, yā ʿávret (S18), (M26)

ya avretler, yā ʿávretler (S18), (M26)

yā başı (S36a)

yā başları (S36a), (S36a)

ya dumanlar (Mg78)

yā İbrāhîm (S140a)

yā Rabbi, ~ Rebbi (S173a), (M188Mes), (Mg185)

yā sen (S30a)

yā siz (S30a)

yā, ia er (M26), (Mg75)

yā, ja erler (M26), (Mg75)

1.13.3. XVIII. Yüzyıl

a ḳardaş (Vg325)

a Mehemmed Çelebi (Vg325)

a oḳḳabaz [*hokkabaz] (Vg321)

a Tercüman Bey (Vg327), (Vg337)

a Yahudi (Vg305), (Vg307)

ay efendim (Vg320)

ay Mehemmed Çelebi (Vg314)

be ey Efendim (Vg339)

be hey (Vg211)

be hey Sultanım (Vg316), (Vg317)

bey hey canım (Vg227)

bire meded (Vg211)

bre murdar (V55)

bre oglan (V54)

ey aġam (Vg335)

ey canım (Vg311)

ey dostum (Vg313), (Vg330), (Vg333)

ey efendi (C672)

ey efendiler (Vg321)

ey efendim (Vg306)

ey ḫoca efendi (C669)

ey Mehemmed Çelebi (Vg308), (Vg311)

ey oġul (C663)

ey sultanım (Vg318)

ey Tercüman Bey (Vg327)

ey ya canım (Vg312)

ey yoldaşlar (C703)

ey yoldaşlar (C713)

ey.. Bazırgan (Vg331)

hai eşek, hai (V60)

Hay meded Allah. (Vg210)

Hayde çocuḳlar. (Vg213)

hayde indik, ḳahveci yoldaş (Vg324)

Hayde oġlan. (Vg213)

hayde, yoldaş (Vg309)

hayy hoḳḳabaz, hayy! (Vg314)

hey canım (Vg250)

ya a gözüm (Vg227)

ya adam (V19)

ya aḳ (C8)

ya aḳlar (C9)

ya analarım (C36)

ya analarımız (C37)

ya anam (C36)

ya anamız (C37)

ya ata (V19)

ya ataler (V19)

ya ayaḳ (C3)

ya bügü (C8)

ya bülbül (C5)

ya deve (C6)

ya et (C2)

ya etler (C3)

ya güzel (C9)

ya güzeller (C10)

ya ince (C11)

ya inceler (C12)

ya ḳara (C10)

ya ḳaralar (C11)

ya ḳoyun (C5)

ya köpek (C4)

ya ḳuyu (C7)

ya meded (Vg211)

ya oġlan (C1)

ya oġlanım (C34)

ya oġlanımız (C35)

ya oġlanlar (C2)

ya oġlanlarım (C34)

ya oġlanlarımız (C35)

ya Rabbi (V52)

ya sultanim (V55)

1.13.4. XIX. Yüzyıl

a-ana (R157)

a-baba (R157)

ay ādem (D12)

ay ādemler (D12)

ay baba (D14)

ay babaler (D14)

ay çay[670] (D14)

ay çaylar[671] (D14)

bireh oġlan (D156), (D168)

ey dilber-i şîrîn-dehen (D58a)

---

[670] dere, çay.
[671] dere, çay.

ey ḳardaşım (R191)
ey ruḫları berg-simin (D58a)
ey şehriyār (R188)
ya āt (D12)
ya ātler (D12)
ya ev (D13)
ya evler (D13)
ya ḳalpaḳ (D12)
ya ḳalpaḳler (D12)
ya kopek (D13)
ya kopekler (D13)
ya pîşrev (D13)
ya pîşrevler (D13)

1.14. Bağlama Grubu

Bağlama edatlarıyla bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurundan oluşan kelime grubudur (Karahan, 1991:30). Aşağıda bağlama gruplarının teşkilinde kullanılan bağlaçlar ayrı başlıklar altında verilmiştir. Sıralanan bağlaçlar arasında "ve" ve "ile" bağlaçları diğerlerine nazaran daha fazla kullanılmıştır. Ayrıca taranana çeviri yazılı metinlerde "u, ü, vu, vü" Farsça bağlama edatının 16. yüzyılda kullanılmayıp 17, 18, ve 19. yüzyıl metinlerinde olduğu görülür. Bu bağlaçla kurulan tamlamalara daha çok yazılı dilin örneklerinde rastlanır.

1.14.1. XVI. Yüzyıl

1.14.1.1. "değil" Bağlacı ile Kurulanlar

dun deghíl o bir ghiun (A162,I 159a)
dun deghíl otté ghiún (A162,I 198a), (A223,I 60b)

járum deghíl o bir ghiún [yarun değil o bir gün] (A219,I 60b), (A219,I 118b)
jarún [yarun] deghíl otté [ote] ghiún [gun] (A259,I 198a)

1.14.1.2. "gerekse...gerekse" Bağlacı ile Kurulanlar

gerekse chieréchse echméch **ghieréchse** sciaráp [gerekse ekmek gerekse şarap] (A165,I 17a)

1.14.1.3. "em (hem)" Bağlacı ile Kurulanlar

birisinden **em** birisindén (A143,II 9b), (A182,I 60a)

1.14.1.4. "ila~ile" Bağlacı ile Kurulanlar

chalp**íla** xaghál[672] [kalpıla zagal] (A138,II 5b)
senúm ila benúm (A131,I 61a)

1.14.1.5. "ne...ne" Bağlacı ile Kurulanlar

ne buní ne obirisí (A217,I 195a)
ne ghiundús ne ghiegge [ne gündüz ne gece] (A172,I 195a)

1.14.1.6. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar

Diğer metinlerde "ve" bağlacı sıklıkla kullanılırken böyle çok kullanılan bir bağlacın 16. yüzyıl metinlerinde bir defa geçmesi ilgi çekicidir. Ayrıca, bu metinlerde geçen örneklerin tüm yüzyılı bağlamadığını da burada hatırlamak gerekir.

gugthe [gökte] **vle** [ve] gyrde [yerde] (B141)

---

[672] **ADA** 192 *kalp:* dolandırıcı; ADA 265 *zagal*: kavgacı.

"ve" yerine virgül kullanılarak:

ogli "," kezi [kızı] (B109), (B120)

1.14.1.7. "ya...ya" Bağlacı ile Kurulanlar

ia [ya] bu ghiún [gun] ia ertté *veya* sabá [saba$_h$] [ya bugün ya erte] (A167,II 9b), (A255,II 9a)
ia bu ghiún ia sabá [ya bugün ya saba$_h$] (A227,II 9b)

1.14.2. XVII. Yüzyıl

1.14.2.1. "dahi" Bağlacı ile Kurulanlar

"dahi"nin "ve" anlamında kullanıldığı görülmektedir.

dirileri dahi ululeri [*ölüleri] (Mg180)
elinden dahi dilinden (Mg188)

1.14.2.2. "değül~dekül" Bağlacı ile Kurulanlar

dundegul otegiŭ, ~ otegun, ~ öte gün (Mg155), (Mg299), (S135a)
dün degül o bir gün (M127)
jarun [yarun] degül, dundegül otegiun (Mg265)
yārin dekül obir gün (M127)

1.14.2.3. "gah...gah" Bağlacı ile Kurulanlar

gāh o gāh bu (M128)

1.14.2.4. "hem...hem" Bağlacı ile Kurulanlar

hem dünyā ve hem āḫiret (S155a)
hem o hem bu (M138), (M138)

1.14.2.5. "hem" Bağlacı ile Kurulanlar

guifel [d.guzel] auureth [avret] hem scharap [şarap] (Mg202)
nekadar hairung [hayruñ] asisse [az ise] hem jasugum [yazuğum] gokisse [çok ise] (Mg59)

1.14.2.6. "ile" Bağlacı ile Kurulanlar

achtile [aht ile] buyruk (Mg57)
anañ ile babañ (M139)
be be ile esre (M15), (M16)
be be ile üstün (M15), (M16)
be be ile ütrü (M15), (M16)
be cim ile esre (M15)
be cim ile üstün (M15)
be cim ile ütrü (M15)
be hā ile esre (M15)
be hā ile üstün (M15)
be hā ile ütrü (M15)
be ḫı ile esre (M15)
be ḫı ile üstün (M15)
be ḫı ile ütrü (M15)
be se ile esre (M15)
be se ile üstün (M15)
be se ile ütrü (M15)
be te ile esre (M15)

be te ile üstün (M15)

be te ile ütrü (M15)

begler ile vezîrler ile şāh (S145a)

benum ile senung (Mg170)

cān ile bāş (M129)

elif be ile esre (M14), (M16)

elif be ile üstün (M14), (M16)

elif be ile ütürü (M14), (M16)

elif cim ile esre (M14)

elif cim ile üstün (M14)

elif cim ile ütrü (M14)

elif hā ile esre (M14)

elif hā ile üstün (M14)

elif hā ile ütrü (M14)

elif ẖı ile esre (M14)

elif ẖı ile üstün (M14)

elif ẖı ile ütrü (M14)

elif se ile esre (M14)

elif se ile üstün (M14)

elif se ile ütrü (M14)

elif te ile esre (M14)

elif te ile üstün (M14)

elif te ile ütrü (M14)

hıçile hıç (M126)

kefile üstün (M.ön)

lāzüm ile müteʿáddî (M191)

mim ile ütrü (M.ön)

otuz üç ile bir çeyrek (M44)

vav ile üstün (M.ön)

1.14.2.7. "kimi...kimi" Bağlacı ile Kurulanlar

khimi [kimi] khisin [kızın] ... kimi anessin [an$_n$esin] (Mg217)

1.14.2.8. "kimin...kimin" Bağlacı ile Kurulanlar

kimin cebran kimin ṣabran (S154a)

1.14.2.9. "ne...ne" Bağlacı ile Kurulanlar

ne o ne bu (M129)

1.14.2.10. "u, ü, vü" Bağlacı ile Kurulanlar

abadu hosch [hoş] (Mg58)
cānü cinn (M139)
cüstü cū (M197a;205HN)
düzd-i tárrārü ʿáyyār (M197a;203HN)
evrādü ezkār (M197a;208HN)
fısḳu fücūr (M197a;209HN)
ġāibü nābedîd (M197a;205)
gumertu [cumertu] bai (Mg60)
hagetu [hacetu] eksiklüku jokliku [yokliku] jasuk [yazuk] (Mg63)
hairu tasatuk (Mg59)
ḫālü ḫátt (M188Mes)
ıʿlāmü inhā (M139)
meveddetü mühábet (M173)
mutbiru mugrim [mütbir ü mücrim] (Mg57)
nāpākü bedgirdār (M197a;209HN)
pîçü tābte (M197a;210HN)
rāġıbu ḫābān (M168)

sáʿyü dıḳḳát (M167)
sáʿyü ihtimām (M167)
teʿállüm-i ādāb-i tárīḳātü átvār-i háḳīḳát (M197a;204HN)
viranu bosch [boş] (Mg58)
yemnü irşādlar (S166a)

"vü" ile:

bî-ḥad vü bî-pāyān (S150a)
bigāne vü āşina (M139)
inhā vü ıʿlām (M173)

1.14.2.11. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar

aḫır vilāyetlerinde gider iken ve gelür iken ve renciberliklerinde iken (S108a)
ʿaḳldan ḫālî ve kibrden memlū (S156a)
andan ʿıbret alüp ve tecribe hāsıl ḳılüp (M197a;207HN)
aslā ve ḳátʿā (M54)
bî-çārelik ve tevāżuʿ (S162a)
buġdayların ve aḳçaların (S160a)
bunlar doḳuşürken ve bir bir ile baş uruşürken (M197a;207HN)
Edirne ve Dîmetōḳa (S172a)
eyü ʿamellere ve ʿibādete (S148a)
eyüler ve ḫoşler (M145)
güzellikte ve mürüvvette (M176)
hevā ve heves (S166a)
ʿilm ve edeb (S161a), (S163a)
ʿiyālinden ve mālından (S156a)
ḳılıçdan ve oḳdan (S165a)
kibr ve ināniyet (S162a)
kisvet-i zîbā ve ḫılʿát-i dîbā (M197a;202HN)

küçük ve büyük (M27)
leyl ve nehār (S161a)
māl ve ṭavār ve ḳuvvet (S160a)
māla ve cevāhire (S153a)
maʿḳūl ve naṣîḥat (S164a)
medḥ ve senā (S108a)
mezimmet [*mezemmet] ve ġıybet (S110a)
Mıṣr ve Ṣām (S167a)
ṣād olub gemilerin ḳızaga getürüb ve çıḳub aġaç yemişlerin yeyüb (S108a)
tekiye [*tekye] ve iʿtimād (S162a)
ẓulm ve teʿaddî (S171a)

Bazı kelimler arasında ise "ve" bağlacı yerine virgül ya da iki nokta konulur. Hatta çoğu zaman ögeler arasına herhangi bir noktalama dahi konulmaz:

atschluk [açluk] sussusluk (Mg200)
ayaga çinenmiş sille te [?zillete] bragolmiş [*bırakılmış] (Mg184)
giunglum [güñlüm] giosum [gözüm] (Mg60,61) *(şiir)*
betua [bet$_d$ua], yaramas (Mg199)
biniadum [binyadüm] batanum [*vatanum] ilum (Mg61)
bir sille, bir kötek, bir degnek, bir tepne[673], bir ḳılıc (M168)
cüvān-i zîbā rūy-i[674] müşkîn būy, serv bālā, māh sîmā, şîrîn zebān, bārîk miyān (M197a;210HN)
dengis [deñiz], ott, auuret [avret] (Mg201)
dostluckh [dostluk]: gertscheckluk [gerçeklük] (Mg210)
eflianung [eflianuñ, *evliyanın] embianung [embianuñ, *embiyanın] (Mg180)
enligi, uzunlıġı (M176)
giugde [gukde], jerde [yerde] (Mg179)
hui adetschi [huyı, d.adeti] (Mg208)

[673] **DER** 3885 *tepme*: Tekme.
[674] **HN** 412 *zîbā-rūy, müşgîn-būy*.

jeri [yeri] giugi [güği] (Mg180)

ḳazan çölmek (M84)

nasari, bakischi [bakışı] (Mg199)

Ruchi [Ruhı] Kudussi echlisuneti [ehlisün$_n$eti] gemaktung [cemaktuñ, *cemaatuñ] (Mg180)

tuz etmek (M167)

1.14.2.12. "ya...ya" Bağlacı ile Kurulanlar

ja [ya] ben, ja sen (Mg172)

ya ḳılıç ya İslām (S154a)

1.14.3. XVIII. Yüzyıl

1.14.3.1. "de/da...de/da" Bağlacı ile Kurulanlar

büyün de, yarın da (Vg331)

vezir de, ḳazesker de (Vg333)

yarında o bir günde (Vg324)

sana da, bana da (Vg315)

1.14.3.2. "değil~deyil" Bağlacı ile Kurulanlar

dun degil ota gun (V42)

dün deyil o bir gün (Vg207)

yarın deyil o bir gün (Vg207)

eve bile deyil, seyire bile (Vg164)

1.14.3.3. "gah...gah" Bağlacı ile Kurulanlar

gah rahatde gah mihnetde (Vg190), (Vg288)

1.14.3.4. "gerek...gerek" Bağlacı ile Kurulanlar

gerek alış veriş etdiyin gerek yola gitdiyin (Vg287)

gerek bu şahidleri, gerek daʿvacıyı (Vg334)

gerek evinde gerek sair mahalde (Vg288)

gerek Firengi, ve gerek şahidler (Vg332)

gerek Firengi, ve gerek şahidlerin ehvali keyfiyetlerini, ve öteden beri adetleri ne yise (Vg332)

gerek Ḳazesker Efendiye, gerek iḳtıza eden harcı, ve gerek sizlere, Baḳḳala, ḳahveciye, ve sa-ir levazimate (Vg320)

gerek sizin huzurunuzda, gerek Allahın huzurunda (Vg331)

1.14.3.5. "hem...hem" Bağlacı ile Kurulanlar

hem Dalḳara, hem Hosiyaya, ve hem Laponiyaya (C684)

hem anam, hem babam (Vg320)

hem du-alı, hem de veli (Vg321)

hem ḳahveci, hem eli uygun (Vg318)

hem ḳahveci, hem eli uygun, daʿvanın aslını bilir gibi söyler (iki dane de Efendi) (Vg318)

hem şahidlerin, hem sen (Vg333)

1.14.3.6. "hem" Bağlacı ile Kurulanlar

seppet, hem sandukler (V69)

yäuz gemi, eyu yaglanmiş; hem eyuci bilur kulajuz [d.klavuz] (V67)

1.14.3.7. "ile~ila~ıla~ula~la~(y)le" Bağlacı ile Kurulanlar

aslan ıla mūş (C706)

aslan ıla sıçan (C714)

baba ila oġul (C663)

balta ila adam (C709), (C716)

bir Fireng ile bir Pirpiri (Vg310)

bu Fireng ile bu yoldaş (Vg311)

bir Yahudiy le bir Çelebi (Vg321)

bir Yahudiy le bir Müslüman (Vg316)

Çavuş la Tercüman (Vg339)

daʿvacılar la Bazırgan, Tercüman, Çavuş (Vg329)

deriy le gemik (Vg440)

dost ıla dost (C695)

dost ıla düşmen (Vg192)

Fireng ile Aḳtar (Vg332)

Fireng ile Pirpiri (Vg310)

hekim le hakim (Vg336)

ḳarı ila koca (C657)

Ḳazesker Efendinin kahyasıy la beynimiz (Vg324)

ḳurd ile tilki (Vg233)

Mehemmed Çelebiy le Yahudi (Vg318)

Mısırdam[675] ıla Roterdam (C681)

o bin guruş ula *elinden* bir yirmi otuz kese ahce (Vg299)

Or ıla Azaġ (C684)

seyyah ile seyyah (C672)

şagird ile ḫoca (C669)

Tercüman ıla Daʿvacılar (Vg333)

Yupater ile dişi tilki (C704), (C713)

1.14.3.8. "mi...mi" Bağlacı ile Kurulanlar

[675] Amsterdam.

münasib mi yolsız mi[676] (Vg286)

1.14.3.9. "u, ü, vu, vü" Bağlacı ile Kurulanlar

afvu maġfiret (C707)
arzuhal (Vg321)
ʿavḳü teʿ-ẖir (Vg445)
bimārü zaġan (C699)
can ü gönül-den (Vg167)
cevamiʿü meʿabid (C699)
emrü ferman (C710)
geştü güzar (C701)
ẖavfü ẖaşyet (C701)
hayranü hirāsān (C702)
helakü zail (C709)
inayetü nusret (C709)
itirāfü iḳrar (C707)
kihterü asġar (C706)
lāyıḳ u seza (C667)
makbulu müstecāb (C700)
mansur ü müzaffer (Vg450), (Vg450), (Vg450)
nashu merʿiza (C706)
nashu pend (C709)
sabr u[677] tehammül (Vg285)
sabr ü ḳarar (Vg400)
vazʿu teskin (C704)
zevḳ ü sefa (Vg376), (Vg376)

vu, vü bağlacı ile:

[676] t2 yolsuz mu.
[677] t2 sabrı.

ālūde vu telvis (C700)
rencide vü dilgir (C706)

1.14.3.10. "ve dahi" Bağlacı ile Kurulanlar

teselli ve daha [d.dahi] imdad (Vg164)

1.14.3.11. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar

Aşağıdaki bazı uzun bağlama gruplarında virgül ve "ve" bağlacının aynı anda kullanıldığı görülür. Bunun yanı sıra, virgül kullanması gereken yerlerde bazen "ve" bağlacı tercih edilmiş ve birden çok ismi birbirine bağlamıştır: *Boġaz hisarlarından Limyaya, ve Limyadan, Midilliye, ve Midilliden Eġriboza, ve Eġribozdan Naḳşaya*... gibi.

.... bir müvella, ... üzerlerine mübaşir olan Çavuş, ve beş altı harbatcı (Vg332)
1 Çoha, 2 Kulçe kurşun, 3 Kantar kurşun, ve 4 kol kurşun, 5 Sulagen [sülüğen], ve 6 Stubeç [üstübeç] , 7 Kalay, 8 Karatell, 9 Biber, 10 Zencifil, 11 Tenaka, 12 Kok bakam[678], 13 Çelik, 14 Kermess, 15 Seviclia[679] gruş, 16 Arslanli ya essedde gruş, 17 Saat, 18 Dulbin, 19 Gyosluk, 20 Tabanja; ve turlu turlu falan şei (V68)
ahçeye ve mala (C668)
aḫiz ve hefiz [hıfz] (V9), (V11)
aḳran ve aḳraba (Vg224)
aḳranına ve aḳrabasına (Vg224)
asslah ve evly (V21)
B$_{azırgan}$ ve M$_{ehemmed\ Çelebi}$ (Vg339)
beladen ve tecrübeden (Vg175)
Beligrada, Budine, Varadine, ve Temişvara (C674)

---

[678] **TS** 185 *bakam*: Baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç.
[679] **GIL** 205 *Sevilye,* Seville.

benim, ve babamıñ, ve sinsilemiñ (C696)

Bergende, ve Ġobernaciyoda (C682)

biri birinizden alıb, vereceyiniz olmadığına, ve biri birinizden zimmetlerinizi ibra etdiyinize (Vg338)

Boġaz hisarlarından Limyaya, ve Limyadan, Midilliye, ve Midilliden Eġriboza, ve Eġribozdan Naḳşaya, ve Naḳşadan Degirmenlige, ve Degirmenlikden Girite, ve Giritden Rodosa, ve Rodosdan Ḳıbrısa, ve Ḳıbrısdan Moraya, ve Moradan Ḳorfoya, ve Ḳorfodan Çiçiliyaya ve Çiçiliyadan Maltaya, ve Maltadan Ḳorsikaya, ve Ḳorsikadan Sardinyaya, ve Sardinyadan Minorḳaya, ve Minorḳadan Majorḳaya, ve Majorḳadan Iviḳaya (C675, 676)

bu daʿvacıyı, ve dışarda olan şahidleri (Vg331)

çoha, kurşun ve kalai (V70)

dāirei ufuḳ, ve dāirei nısfiñnehār, ve dāirei muaddile, ve mintaḳatülburuc, ve medāri serātan, ve medāri cedā, ve dāirei ruzi yelda ve şebi yeldā, ve dāirei nevruzumihricān, ve medārü ḳutbılburuci şimali, ve medārü ḳutbıl-buruci, cenubi (C670, 671)

Dalḳara ve Hosiyaya (C684)

dari āfet ve dari bela (C703)

dari rahat ve dari emn (C703)

diviti ve kelemleri (V57)

eda ve teslim (V9), (V9)

ellerimi ve yuzimi (V54)

eyi ve çapıḳ (Vg181)

gece ve gündüz[680] *veya* gece gündüz (Vg190)

gecede ve gündüzde (Vg190)

Geliboluyu, Selaniki, Atineyi, Inebaḫtiyi, Nardayı, Ulunyayı, Diracı, Filibeyi, Sofiayı, Nişi, Ozuyu, ve Benderi (C673)

Giritde Ḳandiyayı, ve Morada Anaboluyu, ve Çiçilyada Misinayi (C676)

Giritde, ve Morada, ve Çiçilyada (C676)

gitmeye ve gelmeye (Vg167)

---

[680] Ayrıca bkz. Zıt Anlamlı Tekrar Grupları, XVIII. Yüzyıl.

Ġuber, Biyafara, Burnoy, Ġaġo, ve Köġadır. (C691, 692)

günah işleyen-e ve kemlik eden-e (C666)

Gürcistana, ve Arabistana, ve Acemistana, ve Sibiriyaya, ve Maverain-nehre, ve Hinde, ve Cine ve Ḳokinkinaya, ve Maġribe (C686)

Habes, Nübe, Adel, Ġine, Biladül-cerid, ve Biladül-berber (C692)

ḫasta ve sahibi fırās (C699)

içeru olan geyecek espab; ve uncilaïn [ancılayın] seppet, hem sandukler (V69)

ʿilme, ve sinsileye (C697)

ḳadırġa balığı ve zerre böceyi (Vg222)

ḳalaïñ ve ḳurşunuñ (V.xix)

kamil ve aḳil (Vg226)

Ḳara deñiziñ ve Bahri hazazıñ ve Venedik körfeziniñ, ve Bahri baltıḳıñ, ve Hürmuz körfeziniñ , ve Bengale körfeziniñ, Ḳurra körfeziniñ (C693)

ḳarı ḳoca *veya* ḳarı ve ḳoca, ḳoca ve ḳarı (Vg218)

Ḳraḳoy, Ḳamenic, Radom, Luka, ve Kiov (C683)

Londrayı, ve Ġluçesteri (C681, 682)

mal ve asker (Vg295)

male ve cevahere (V48)

Merakesede, ve Yeşil Burunada (C690, 691)

meşeleri ve ol bir aġaçları (C717)

meşeleri ve sair diraḫtleri (C710)

Mısr, Süveyis, Iskenderiye, Raşid, Barḳa Benderiye, Tarabulus, Tunus Tebessa, Fes, Melila, cezair, Oran, Telmesan, ve Kostantaniye (C689, 670)

Milanoyu, Muntovayı, Cenovayı, Fiyorençayı, Romayı,[681] Naboliyi, Tortonayı, ve Venedigi (C679, 680)

Narbona Monpeliye, Tolon, Marsiliya, Ḳlermunta, Liyon, Paris ; Ḳaskona, Ankuma, Lorrena, Puetu, Burḳoniya, Şampaniya, Piḳardiya, Normandiya, ve Britaniya (C678, 679)

nefsinin ve havasının (Vg290)

Novġoroda, Ḳarġapuliyaya, Ḳazana, Petozoriyaya, Divinaya, ve Rostova (C685)

---

[681] Yazarın notu: *Ḳızıl elma.*

paşanın ve ḳazeskerin (Vg330)

sejadeleri ve kilimleri, ve dulbendleri, ve bugasileri[682] (V56)

semʿen ve ta-a (Vg310)

sirriñi[683] ve gizlü[684] içiñi[685] (Vg287)

şahidlerde, ve daʿvacıda (Vg334)

şakir olub ve kendini bilib (Vg289)

şarf ve nahiv (C669a)

şehirler ve memleketler (C678)

Tirol, Ḳarintiya, Istriya, Moraviya, Çeh, ve Saksoniya (C680)

vajibul eda ve lazimul kaza (V9)

vardığın ve ḳaldığın (Vg166)

Yahudi Aḳtar Mehemmed Çelebiye gelmek, ve Mehemmed Çelebi Yahudiyi sanki bilmeyib, ḳovmaḳ (Vg339)

yalan$_{dan}$ ve ġaybet itmeden (Vg292)

Yapundan Formoza, Formozdan Filipine, Filipinden Mindanava, Mindanavdan Mülüke, Mülükden Paraġuva, Paraġuvadan Burnoya, Burnodan Sumatradan Seylana, Seylandan, ve Ḳamer Burnundan Maldiv adalarına (C694)

yemek yeyib, ve ḳahve içme (Vg315)

zahmetini ve zararını (Vg295)

zengin ve maldar (C668)

zengin ve saġ (Vg171)

zibunimi ve koftanimi (V54)

Virgül ile:

aslından iş bilmiş, kamil, ʿalim olan (Vg177)

aslını, ilmini, kemalini (Vg166)

bahar, şeker, ḳahve (Vg302), (Vg311)

---

[682] **Mlex** 910 *bohasi, bogasi:* lat. tela gossipina tincta "pamuklu basma".
[683] t2 sırrını.
[684] t2 gizli.
[685] t2 içini.

bir çelebi, bir ben, bir bazırgan (Vg318)

büyük ḳavuḳlu, mor çaḳşırlı, bol yenli fereceli, gözü sürmeli (Vg317)

daʿvanın, daʿvacının (Vg328)

derdlere, mihnetlere acilere[686] (Vg285)

Edinburġu (,) Donkeldi (C682)

ekşi yüzlü, acı sözlü (Vg295)

feryadının, çabalamanın (Vg305)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin (Vg308)

Granadaya, Malaġaya, Murçiaya, Sivilaya, Madride, Cirunaya, Bilbava, Santelanaya, Ovyedeye, Ḳurunaya, Asturġaya, Daruḳaya (C677)

haftada, ayda (Vg302)

ḫasta (,) çaylak (C711)

Havra, Basra, Rahbe, Ḳalahat, Sur, Fertek, Aden, Muha, Buyutu şerif, Gidde[687], Medine, Mekke (C688)

heybetine, hürmetine (Vg294)

Izmir, Brusa, Boli, Kötahiya, Ḳastamuni, Enġürü, Ḳayseriye, Akşehr, Amasiya, Sıvas, Iskenderun, Malatya, Kilis, Tokat, Diyarbekir, Erzurum, Trabuzan, Kars, Halep, Entakiye, Şam, Ḳudsuşerif; Baġdad (C687, 688)

ırdeleri, fıçıları, bahar ḳazevileri (Vg303)

Ḳabartay, Ajderhan, Tiflis, Aḫıska (C688)

ḳahveye, şekere, bahara (Vg300)

mali-nde niʿmeti-nde (Vg177)

tehlikeli ḳazalı (Vg215)

yaġını, balını (Vg316)

kamillerin, Allah dostleriniñ[688] (Vg284)

keskinlik, yaramazlıḳ (Vg288)

malimi, evimi (Vg306)

Manġışlak, Semerkand, Buḫara (C689)

maʿrifetini, göynünü (Vg293)

---

[686] t2 acılara.
[687] Cidde.
[688] t2 dostlarının.

meşaḳḳatlerinden, iftiralerinden, mihnetlerinden (Vg290)

odaları, ḳapıları, ispinoları (Vg85), (Vg85)

odası, ḳapısı, ispinosu, ḳorḳusu, gecesi, derisi (Vg85)

Pekin, Nanki, Ḳanton; Ḳokinkinada Araḳan, Malaḳa Ḳampodiya, Siyam, Peġu, Ava (C689)

Revan, Van, Gilan, Musul, Isfahan, Askerümükrem, Curcan, Sistan, Ḳandahar, Lengür, Erüke, Mastıh, Mekran (C688)

rızasi *ile*[689] ḳorḳusi *ile*[690] (Vg284)

Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı (Vg303)

Samoyil Yahudi, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı (Vg301)

sarfdan nahvdan, me-ʿaniden, mantıkdan, adabdan, hikmetden, hendeseden, cebri mukabeleden (C669, 670)

Suret, Deli, Kempayed, Ahmedabad, Mankalur, Masulipatan, Petene, Serenger, Pisnaġar, Devletabad, Sapur, Keşmir, Tata, Atuḫ, Biganer (C689)

şefaḳatlı, merhametli (Vg294)

tehlikeli (,) ḳazalı (Vg215)

Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi (Vg299)

yaġ, bal (Vg317)

Yakud, Samoy (C688)

yörüyüşün, oturuşun (Vg194)

1.14.3.12. "veya" Bağlacı ile Kurulanlar

arslanidan, ve ya altundan (V56)

1.14.3.13. "ya" Bağlacı ile Kurulanlar

ahcemi, ya aldığı rısḳı (Vg306), (Vg306)

arslanli ya essedde (V68)

---

[689] t2 rızasıy la.
[690] t2 ḳorḳusuy la.

bir ya iki (Vg168), (Vg345)
büyüyü ya küçüyü (Vg222)
hikaya, ya kisse (V71)
rısḳı ya ahceyi (Vg306)

1.14.3.14. "ya...yahod" Bağlacı ile Kurulanlar

eyer bu adem üç günedek ya ḳaçarsa, yahod şahid getirmesse (Vg313)

1.14.4. XIX. Yüzyıl

1.14.4.1. "değil" Bağlacı ile Kurulanlar

süvār degil hîç bir piyāde bile (D110a)
yarin deguil o bir gun (D121)

1.14.4.2. "ha...ha" Bağlacı ile Kurulanlar

ha galse ha galmasa (R186,187)

1.14.4.3. "ile" Bağlacı ile Kurulanlar

beş ile bir (R80a)
gülile lāleler (D10a)
iki ile bir rubʿ (R80a)

1.14.4.4. "u, ü" Bağlacı ile Kurulanlar

ʿadl ü dād (D99a)
āl u as-hāb u ʿıtret u ahbāb (R174); āl ü aṣḥāb ü ʿitret ü aḥbāb (R185a)

dil ü cān (D11HN.a)

düzd-i ṭarrār u ʿayyār (D55a)

faż̧l u kerāmet (D30a)

fünūn ü maʿārif (R178)

hamd u sipās (R189)

icāzet ü raḥmān (D50a)

ʿiyş ü nūş (D25a), (D97a.Mes)

ʿiyş ü ʿişret (D50a)

memālik ü buldān (R178)

reʾy u tedbîrler (D115a)

Rüstemile Zāl u Sām (D106a)

şiġār u kibār (D31a)

şarḳ u ġarb (D52a)

ṭaġ u taş (D24a)

tahrîr u tastîr (R160)

tār u mār (D52a)

ülūf-ı rızvān u sunūf-ı gufrān (R175)

ümem u ecyāli sāire (R169)

yār u fedār (D92a)

1.14.4.5. "ve" Bağlacı ile Kurulanlar

aḥvāl-i Cingiz Ḫan ve Aḳsaḳ Timur ve tevārîhler[e] mahṣūṣ baʿżı ḳāsım ḳıṭʿalar (D.xli.a)

ʿālemleri besleyici ve māliki (D88a)

ʿarż ve taḳdîm (D.grş.a)

ben ve san ve ḳarndāşın (R175)

bir gülzār-ı cennet-girdār ve bir lāle-zār-ı ʿibret-dārü'l-ḳarār (D89a)

bir mevzıʿa vürūd ve anda bir miḳdār ḳuʿūd edüp (R182)

bunlar ṭoḳuşurken ve birbiriyle baş uruşurken (D32a)

Cemşid ve Ḫorşid (Dlxvii)

eitid al leyl ve nihar[691] (D121)

ġāyib ve nā-pedîd (D109a)

guzel ve éyu (D161)

Hikmet ve Kelam (Dlxi)

ḫor ve ḫaver (Dlxix)

iḫtiyāc ve ibtiẕal (D16a)

iki ve bir rubʿ (R80a)

ḳaġidîleh ḳelem ve murekkeb (D160)

ḳatʿan ve ḳātıbetan (R155)

kisvet-zibā ve ḫilʿat-dîbā (D107a)

muḫālif ve muġāyir (D115a)

müttefiḳ ve mütteḥid (D115a)

san ve pederim ve ḳoñşuñuz (R175)

serv-ḳaddler ve lāle-ḥaddler (D110a)

Şah ve Guda (Dlxix)

şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî (D.grş.a)

şîrden loḳma ḳapmaḳ ve peleng-i ḫışm-ālūdla hem-kāse olmaḳ (D16a)

şükür ve senā (D88a)

Tariḫ-i Sami ve Şagir ve Subhi (Dlxxiv)

Terceme-i Tarîḫ-i Seyyaḥ der beyān-ı Afġāniyyān ve Sebeb-i İnhidām bināen Devlet-i Şāhān-ı Şafeviyyān (D.lxx)

Usoul el Maereffi Veceh Tesnif Sifayen Donanma ve fenn Tedbir ḥerekatha (D.lxxiv)

Yussuf ve Zuleyḫa (D.lxiii)

Virgül ile ya da virgülsüz:

biyük gyüzel (R173)

eñ evvel dirilen, eñ soñra ölen (D16a)

[691] ekinoks.

muḫtelif elvān dürlü ışdāddan (D108a)
tepsileri biçaḳleri çatallari ḳaşikleri (D158)

1.14.4.6. "ya...yahud" Bağlacı ile Kurulanlar

yā bir yāḫūd iki evlād (D51a)

1.15. Kısaltma Grupları

1.15.1. Yönelme Grubu

Bir yönelme eki almış isim unusuru ile ondan sonra gelen yalın ismin oluşturduğu yönelme grubuna (Ergin, 2003:&679) üzerinde çalıştığımız eserlerden sadece 16. yüzyıl eseri olan *Bartholome*'nun mektuplarında rastlanmaz. Bu kelime grubu yapı itibariyle günümüzdeki kullanımlar ile aynıdır.

1.15.1.1. XVI. Yüzyıl

mala boín [boyun] (A209,I 181b)
nefsiné chieffíl [nefsine kefil] (A217,I 181b)
oinamaá chiechát [oynamaya kağıt] (A197,I 88b)
xararinà chieffíl [zararına kefil] (A197,I 182a)

1.15.1.2. XVII. Yüzyıl

Allah'a lāyıḳ (S155a)
aña ġālib (M176)
aña muvāfıḳ (S155a)
bir nesneye ḳādır (M159)
buña şebîh (S155a)

cānümüze minnet (M129)

devlete lāiḳ (M159)

ere ḥācet (S153a)

gormege guzel (M36)

herneste [*hernesne$_{ye}$] Kadir[692] (Mg262), (Mg307)

ʿılme tālib (M159), (M173)

ḳátle hukm (M167)

ḳátle mustáháḳḳ (M159)

kenāra yaḳın (S141a)

kötege mustáháḳḳ (M159)

machmuse ichtiac [mahmuze ihtiyac] (Mg208)

māla ve cevāhire ihtiyāc (S153a)

menbere ḳarîb (S141a)

meschitde[693] jakin [*mescitd$_{+}$e yakın] (Mg169)

nāme rāġıb *veya* tālib (M159)

pādişāhe lāik (M159)

pengerer jakin[694] [d.pencereye yakın] (Mg169)

Peyġamberüñ falān ḫatunları üzerine faẓîlet (S145a)

şehre ḳárîb (M134)

şerîfe muḫālif (S155a)

şerʿ şerîfe riʿāyet idici (S104a)

1.15.1.3. XVIII. Yüzyıl

aġzına uygun (Vg317)

ahbaba aşıḳ (Vg437)

Allaha baġlı (C664)

are [ere] hagett (V48)

---

[692] lat. *omnipotens* "her şeye gücü yeten, Allah".
[693] **TUL** 1236 *mezkit*.
[694] lat. *prope templum* "penceye yakın".

böyle daʿvalare müte-allıḳ (Vg321)

bu ḳullarınıza merhamet (Vg323)

buhara mübtela (Vg453)

çocuḳluġa mahsus, müte-ʿallıḳ (Vg422)

eda etmeye, vermeye ḳadır (Vg437)

ere, erkeye mahsus (Vg455)

Filemenge yakın (C681)

Ġineye yakın (C692)

gökse *yarar*, faydalı [*göğüse] (Vg413)

hizmete, ḳulluġa mahsus (Vg436)

hörmete layıḳ (Vg453)

huḳuḳa müteʿallıḳ (Vg330)

icrasına ḳabiliyyeti (Vg160)

ʿilme mahsus (Vg445)

işkile layıḳ, müstahaḳ (Vg442)

Italiyaya yaḳın (C679)

ḳadıya, mehkemeye müte-ʿallıḳ (Vg397)

Ḳazeskere ḫıtaben (Vg319)

ḳırala, ricale, cema-ʿate tabiʿ (Vg431)

ḳurda mübtela (Vg454)

kürei zemine taḳlid (C671)

male ve cevahere ihtiyac (V48)

masrafa müte-ʿallıḳ (Vg438)

mehkemeye yaḳın (Vg314)

mideye faydalı, *yarar, yarayan* (Vg440)

nefse *uyan,* tabiʿ (Vg435)

nefse *uyma,* tabiʿlik (Vg435)

otuz beş kese ahçelik bahara müteʿallıḳ (Vg330)

papaslara i-tibar (C666)

puta tapıcı (Vg391)

sana borc-um (Vg307)

sana bir rica-m *veya* reca-m (Vg160)

şöyle bir saat yapmaġa ḳabiliyyet-in (Vg160)

tene mahtun (Vg436)

vasiyyete mahsus (Vg445)

Venedige tabiʿ (C680, 681)

vezir le söyleşmeye ḳabiliyyet-im (Vg160)

Yapuna yakın (C694)

yaraya faydalı (Vg456)

yelkene güzel dayanıcı (Vg456)

Yeşil Buruna yakın (C691)

1.15.1.4. XIX. Yüzyıl

Allāh'a maḫsūs (D88a)

aña bahs itmege ḳābil (D53a)

bir nesneh yeh [nesneye] ḳadir (D109)

çoḳ medḥeh laiḳ (D165)

dām-i helāke giriftār (D32a)

degāh-ı devlet-penāh ḫiẕmetine lāyıḳ (D110a)

eʿtiḳadeh [*iʿtikada] ḳabil (D109)

ʿilmeh ṭalib (D109)

ireh [*ere] ḥacet (D109)

İstamboleh üzaḳ (D164)

ḳahvealtiyeh ḥażir (D157)

ḳitleh [*katle] musteḥeḳḳ (D109)

maleh [*mala] iḥtiac (D109)

ol ḫudāvend-i bî-ʿillete sezā (R189)

saña ihtiyāc (R148)

şehre yol (R163)

tahsıla medār (R180)

zikre laiḳ (D109)

1.15.2. Bulunma Grubu

Bulunma eki almış bir isimle ondan sonra gelen isim ya da sıfatın oluşturduğu bulunma gruplarına (Ergin, 2003:&680) taranan 16. yüzyıl metinlerinde rastlanmamıştır. Diğer yandan, bulunma ekinin uzaklaşma fonksiyonunda kullanıldığı gruplar 18. yüzyılda yazılmış *Viguier* ve *Carbognano* gramerlerinde geçer. Günümüzde uzaklaşma eki ile ifade edilen aynı türden tamlamalar *Kısas-ı Enbiyâ*'da da bulunur (bkz. Cemiloğlu, 2000:38).

günlerde bir gün (C707), (C715)
günlerde bir gün (Vg230)
içinde pazarlı (Vg439)

1.15.2.1. XVI. Yüzyıl

Bu dönem için taranan metinlerde bulunma grubuna rastlanmamıştır.

1.15.2.2. XVII. Yüzyıl

be altında bir noḳta (M9)
cim ḳarninda bir noḳta (M9)
çı üstünde bir noḳta (M9)
fe üstünde bir noḳta (M9)
gāhte bir *veya* gāhçe bir *veya* gāhice bir (M128)
ġáyn üstünde bir noḳta (M9)
iki gündebir (M48)
ḳaf üstünde iki noḳta (M9)
nun içinde bir noḳta (M9)
se üstünde üç noḳta (M9)
şın üstünde üç noḳta (M9)
taḫtuñ pāykāhında bir yir (S139a)

te üstünde iki noḳta (M9)
üç günde bir (M48)
ye āltında iki nokta (M9)
zad üstünde bir noḳta (M9)
zal üstünde bir noḳta (M9)
ze üstünde bir noḳta (M9)
zı üstünde bir noḳta (M9)

1.15.2.3. XVIII. Yüzyıl

beşde bir (Vg423)
beyinlerinde ittifaḳ (C710)
günlerde bir gün (C707), (C715)
günlerde bir gün (Vg230)
gyunde iki kerre (V71)
içinde pazarlı (Vg439)
ḳırḳda bir (Vg230)
Ortaköy namında bir semt (Vg230)
üçde bir (Vg445)

1.15.2.4. XIX. Yüzyıl

ayda bir kerre (R163)
beşde iki (R79)
bu kitābda mezkyūr (R178)
iki pāyda bir pāy (R79)
ikide bir (R79)
odanıñ boyunda bir ip (R171)
rubʿı meskyūnda vāḳıʿ (R178)
sekizde üç (R80a)
yılda bir (D104a), (D108a)

yılda bir kerre (D108a)

1.15.3. Uzaklaşma Grubu

Uzaklaşma hâli eki almış bir isim ve bunu takip eden bir isim unsurundan meydana gelen uzaklaşma grubunun (Ergin, 2003:&681) yapısı günümüzdeki yapı ile aynıdır. Daha önce ikili kullanım nedeniyle farklı bir başlık altında değinilen (bkz. &Belirtili İsim Tamlaması, &Sıfat Tamlaması) *-DAn biri* kuruluşunda olan uzaklaşma gruplarının belirtili isim tamlaması ve sıfat tamlaması ile ikili kullanımları taranan metinlerde yazarları tarafından "... veya ..." denilerek verilmektedir.

-DAn biri veya *-DAn isim+iyelik* yapısında olan uzaklaşma grubu ve isim tamlaması ile ilgili ikili kullanımlar şunlardır:

hayvanların[695] *veya* hayvanlardan büyüyü ya küçüyü (Vg222)

her şeyin en eyisi *veya* her şeyin eyisi *veya* her şeyden en eyisi *veya* her şeyden eyisi[696] (Vg222)

hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu *ya da* hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu[697] (Vg222)

pādişāhlerden birisi *veya* pādişāhlerüñ birîsi[698] *veya* biri (M197a;202HN)

-DAn + isim yapısı ile birlikte verilen sıfat tamlaması şöyledir:

demirden çatal *veya* demir çatal[699] (Vg231)

---

[695] Aynı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[696] Aynı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl
[697] Aynı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl
[698] Aynı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVII. Yüzyıl.
[699] *Leyla Karahan*'a göre burada geçen her iki yapı da sıfat tamlamasıdır. *Karahan*, *demirden kapı~demir kapı* ve *camdan bardak~cam bardak* gibi yapıları *demirden olan, yapılmış kapı* ve *camdan olan, yapılmış bardak* yapısıyla açıklamaktadır (Karahan, 1991: 21). İki yapı görev itibariyle aynı olmakla birlikte biri diğerinden uzaklaşma ekini alması yönünden şekilce farklıdır. Bu nedenle bu yapıları da kısaltma grupları başlığı altında incelenmiştir.
Aynı örnek için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.

Ek olarak, *üçde bir veya üçten bir* (M44), *üçinci pāy veya üç pāyden biri* (M44) örneklerinde de ikili kullanımlar görülmektedir.

İncelenen metinlerden bir tanesinde uzaklaşma grubu unsurlarının yer değiştirdiği görülür:

hîç bir erkek ādem ehl-i beyt-i Ḥüseyn'den [ehl-i beyt-i Ḥüseyn'den hîç bir erkek ādem] (S161a)

1.15.3.1. XVI. Yüzyıl

bisdén ghisleín [gizleyin] (A175,I 23a)
Hŭnker othmă lardan [*Osmanlardan] sahitsultan suleiman [Şahi Sultan Süleyman] (B38)
jusdén [yüzden] bir (A129,I 25b)
sendén jegh [yeğ] (A146,I 13a)
vcci basctán bir [üç baştan bir] (A132,I 289b)

1.15.3.2. XVII. Yüzyıl

ʿaḳldan ḫālî (S156a)
altundan bir ẓarf (S166a)
altundan zincir (M154)
andan büyücek (M32)
andan büyük (M32)
andan efḍal (S142a)
andan ġāfil (M159)
andan yeg (M157)
andan yüksek (M176)
arpadan su (M154)
ʿáskerden ḳaçḳın (M159)

balden tatlü (M157)

beglerden bir kimesne (S154a)

bildügümden ziyāde[700] (M157)

bu ikiden ḳanḳısı (S154a)

cümleden, cümlesinden büyük (M32)

deveden bübiuckh [biyük] (M157), (Mg213)

dimeden mürād *veya* ġáráz *veya* máḳsūd (M169)

düşmanlardan her kimi (S153a,154a)

evvel bildügümden çoḳ (M157)

gümişten ḳaşiḳ (M154)

ḫılʿátten ḫálî (M197a;205)

hîç bir erkek ādem ehl-i beyt-i Ḥüseyn'den [ehl-i beyt-i Ḥüseyn'den hîç bir erkek ādem] (S161a)

ʿışḳ-ı ilahîden bî-ḫaber (S140a)

iki ʿávretten yeg (M157)

ikiden birisi (S154a)

kibrden memlū (S156a)

Mısre gitmekten házz (M169)

pādişāhlerden[701] birisi *veya* pādişāhlerüñ birîsi *veya* biri (M197a;202HN)

senden çoḳ (M157)

senden kutschuk [küçük] (Mg84)

senüñkiden áʿlā (M157)

üç kelimeden mürekkeb (M193)

üçde bir *veya* üçten bir (M44)

üçinci pāy *veya* üç pāyden biri (M44)

1.15.3.3. XVIII. Yüzyıl

ʿadetden daşra, haric (Vg383)

[700] Edat olan "ziyade" burada isim görevi ile kullanılmıştır.
[701] Aynı örnek için bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVII. Yüzyıl.

agaçdan airak [*ırak] (V72)

araddan gidici (Vg448)

benden buyuk (V21)

benden güzelce (C27)

bir ḳaç cumhurdan ibaret (C679)

bir ḳoyundan iki deri (Vg335)

bizden ġayretli (Vg337)

bizim Ḳatolik papaslarından hiç bir papas (C666)

bu adamdan doġrusu (Vg302)

bu ʿaleme[702] gelmeden murad (Vg285)

bundan eyi (Vg336)

çalıdan perde (Vg390)

demirden çatal *veya* demir çatal[703] (Vg231)

deveden ziyade büyük *veya* deveden büyük (Vg221)

fuḳaradan bir adam (Vg191)

günahdan ḳorḳucu (Vg446)

günlerden cum-a (Vg313)

hadan nehayeddy [hadden nihayette] (V21)

ḫargüşlerden bir taifa (C701)

hayvanların[704] *veya* hayvanlardan büyüyü ya küçüyü (Vg222)

her şeyin en eyisi *veya* her şeyin eyisi *veya* her şeyden en eyisi *veya* her şeyden eyisi[705] (Vg222)

her şeyden titireyici (Vg449)

hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu *ya da* hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu[706] (Vg222)

içlerinden biri (C706), (C715)

Ingeliz Bazirganlerindan Şerman Vitkin (V9)

ipden merdiven (Vg231)

---

[702] t2 aleme.
[703] Aynı örnek için bkz. Sıfat Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[704] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl.
[705] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl
[706] Ayrıca bkz. Belirtili İsim Tamlaması, XVIII. Yüzyıl

ḳayıḳdan köprü (Vg417)
mezbur ḫargüşlerden birisi (C702, 703)
nasihat yolundan terbiye (Vg427)
ol tavşanlardan birisi (C713)
ondan daha lezzetli (Vg222)
ölümden ötesi (Vg335)
rafadan yumurta (Vg409)
senden eyi adam (C662)
senden kamil (Vg250)
sizden münasib (Vg300)
sözünden dönücü (Vg164)
sudan ḳorḳaḳ (Vg391)
uyḳuda gezici (Vg438)
uyḳuda yürüyücü (Vg408)
yeñiden bir şey (C696), (C696)
Zelikadan guzel (V20)

1.15.3.4. XIX. Yüzyıl

ʿaḳilden ḫali (D109)
altunden zencir (D108)
andan yeg ((D109)
bundan evla (R181)
bundan éyu (D161)
çoḳ musulmanlarden éyu (D166)
demirdan kyüprü [*köprü] (R163)
demirden ḳapu (D108)
dostlarimdan birisi (D157)
ḫilʿatden ḫālî (D109a)
iḫtiyāc ve ibtiẕalden āsān (D16a)
ḳalmaḳdan evla (R110)

mivehden [*meyvden] d'olu (D109)
pādişāhlerden birisi (D107a); padşahlerden birisi (D107)
tūcdan bir menāre (D116a)

1.15.4. İsnat Grubu

İyelik eki almış bir isimle onu anlam yönünden tamamlayan ve söz diziminde cümlenin bir ögesini oluşturan kelime grubuna isnat grubu denir.[707] İsnat grupları sıfat tamlamasının tersi görünüşünde olabileceği gibi sıfat-fiil grubundan fiilimsinin eksiltilmesi yoluyla da meydana gelir (Delice, 2012:41-42). Bunun yanı sıra ilk unsurdaki iyelik ekinin düşürülmesiyle de bu yapılar kurulabilir.

İncenen metinlerde yukarıdaki isnat grubu yapılarından her birine örnek olan kullanımlar mevcuttur. Fakat ağırlıklı olarak isnat grubu yapıları bir sıfat tamlamasının tersi görünümündedir.

Sıfat-fiil grubunda fiilimsinin eksiltilmesi ile oluşan yapıya sadece 17. yüzyılda yazılan *Meninski* gramerinde rastlanmaktadır:

vāḳīyesi *hlk.* oḳḳasi bir ġroşlıḳ (M39)

Metinde geçtiği şekliyle:
vāḳīyesi *hlk.* oḳḳasi bir ġroşlıḳ (olan) /şerāb (M39) = sıfat tamlaması

İlk unsurda bulunan iyelik ekinin düşürülmesiyle kurulan isnat grubu yapısı da ikili kullanım şekliyle (iyelikli ve iyeliksiz olarak) *Viguier*'in metninde geçmektedir:

anası bir (Vg452); ana bir (Vg452)

[707] Grubun tanımında yararlanılan kitabında Prof. Dr. İbrahim Delice, grubu "iyelik öbeği" olarak adlandırmaktadır. Fakat burada, daha yaygın olarak kullanılan "isnat grubu" başlığı tercih edilmiştir.

1.15.4.1. XVI. Yüzyıl

bascí biúch [başı biyük] (A138,I 24a)
beiní ioch[708] [beyni yok] (A138,I 24a)
bási jerdé [başı yerde] (A139,I 9b)
bir aiaghí secchíl (A232,I 17b), (A134,I 78b)
vccl aiaghí secchìl [üç ayağı sekil] (A134,I 78b)

1.15.4.2. XVII. Yüzyıl

vákīyesi *hlk.* oḳḳasi bir ġroşlıḳ (M39)

1.15.4.3. XVIII. Yüzyıl

aḳ ciyeri maraz (Vg422)
aḳ ciyeri marazlı (Vg422)
aḳlı az (Vg299), (Vg344)
aḳlı ḳıssa (C660)
anası bir (Vg452); ana bir (Vg452)
arası bir (Vg412)
aslı yoḳ[709] (Vg183)
aydınlıġı az (Vg438)
baldırı-ḳara (Vg365)
başı yer-de (Vg447)
bir gözü kör (Vg363)
durması güc (Vg444)
eli uygun (Vg318)

[708] "yok" yüklem görevinde değildir.
[709] "yok" yüklem görevinde değildir.

eyilmesi ḳolay, asan (Vg439)
göksü ʿilletli (Vg417)
gözü sürmeli (Vg317)
günahı saġir (Vg453)
iki eli aġzına uygun (Vg317)
imani, ʿibadeti batıl (Vg441)
ḳalbi yüreyi pek (Vg392)
ḳanı çoḳ (Vg433)
ḳonuşulması ḳolay (Vg448)
köselesi ince (Vg381)
parası çoḳ (Vg299); ~ çok (Vg343)
saçı uzun (C660)
tehammülü mümkin (Vg395)
yüzü ḳırmızı, ḳıb ḳırmızı, *ḳızarmış* (Vg431)

1.15.4.4. XIX. Yüzyıl

baldiri ḳarah (D140)
kesmesi ḳolay (R104)
ruḫları rengîn (D10a)

1.15.5. Yükleme Grubu

Yükleme eki almış bir isim unsuru ile onu takip eden bir isimin cümlede anlam bütünlüğü oluşturacak şekilde bir grup teşkil etmesiyle oluşan kelime grubuna yükleme grubu denir. "İkinci unsur isimle yapılan bir birleşik fiilin isim kısmı olur ve dolayısıyla geçişli fiil ifadesi taşır" (Ergin, 2003:685-1).

İncelenen metinlerde 16. yüzyıl hariç diğer yüzyıllarda yükleme grubuna rastlanır. Batı Türkçesinde yükleme ekleri "-I, -U", Osmanlı sahasının sonlarına kadar kullanılan "-n" ve birkaç zamirde kullanılan "-nI, -nU" ekleridir. 18. yüzyıl

eserleri olan *Carbognano* ve *Viguier* gramerlerinde iyelikten sonra gelen -n yükleme eki ile yapılan şu yükleme grupları bulunur:

bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigin beyan (C704)
kendin öldürücü (Vg441) < kendi(si)n

Yukarıdakilerin haricinde kurulan yükleme grupları -I, -U ekleriyle meydana gelir.

1.15.5.1. XVI. Yüzyıl

Bu yüzyıl için incelenene eserlerde yükleme grubuna rastlanmamıştır.

1.15.5.2. XVII. Yüzyıl

áḫbār-i selāmetüñüzi muşʿır (M159)
áḫbār-i selāmetüñüzi müşʿır *veya* muḫbir (M173)
günāhine muḳırr olanlarüñ cürmini ʿáfv (M169)
ḳoñşulıḳte ołan meveddetü mühábetüñ izdiyādini mütezámmin (M173)
miʿberini sedd (M170)

1.15.5.3. XVIII. Yüzyıl

bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigin beyan (C704)
bezi doḳuyucu (Vg446)
gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olmalarını ifade (C709)
gezmeyi sevmeyici, *sevmez* (Vg434)
haḳḳı gözedici (Vg446)
halini ʿarz edici (Vg441)

ḳanı sevici (Vg433)
kendin öldürücü (Vg441)
sulhu sevici (Vg411)
vatanı sevici (Vg413)

1.15.5.4. XIX. Yüzyıl

ʿālemleri besleyici (D88a)
fann-i cagrāfiyayı tahsıla medār (R180)

1.15.6. Vasıta Grubu

Vasıta eki almış bir isimle ondan sonra gelen ismin oluşturduğu kelime grubuna vasıta grubu denir (Karahan, 1991:43). İncelenen metinlerde az sayıda vasıta grubu örneğine rastlandı. Fakat bunlardan 19. yüzyılda yazılan *Redhouse* gramerinde olan grup diğerlerine göre ilginçtir:

Redhouse gramerinde iki yerde vasıta grubu yapısı geçmektedir. Bunlardan ilki "su ila dolu (R169)" grubudur. *Redhouse*, bu grubun kullanımına eş değer olarak ikinci olarak "su dolu (R169)" örneğini yukarıda zikredilen gruptan sonra vermektedir. Görülüyor ki anlam itibariyle aynı olan bu iki kelime grubu arasındaki fark "su dolu (R169)" örneğinde vasıta ekinin yıpranarak kullanımdan düşmesidir.

1.15.6.1. XVI. Yüzyıl

tabagh ilá accia [tabağıla akça] (A182,I 25a)

1.15.6.2. XVII. Yüzyıl

dimegile máʿrūf (M164)
ifratīle büyük (M32)
mübāleġá ile ism-i fāʿıl (M33)
Noviġrad dimegile máʿrūf (M164)

1.15.6.3. XVIII. Yüzyıl

lutf ula terbiyye (Vg230)
ziyadesiy le derin (Vg222)

1.15.6.4. XIX. Yüzyıl

su ila dolu *veya* su dolu (R169)

1.15.7. İlgi Grubu

İlgi hâli eki ile bağlanan iki isim unsurundan meydana gelen yapılardır (Ergin, 2003:&678). *Davids* 1832'de basılan *A Grammar of Turkish Language* adlı eserinde *benum āt* ve *benum ātum* örneklerini yan yana verir. Ona göre birinci kullanım ikinci kullanım yerine kullanılmakla birlikte, *benum āt* demek gramer dışı ve halklılaşmış bir şekildir (Davids, 1832:29).

Ayrıca kuruluşları yönünden ilgi grubu başlığında ele alınan şu kullanımlar bugün için bize garip gelmektedir:

arscinín vcci basctán bir [arşının üç baştan bir$_i$] (A132,I 289b)
ottún sciaúch [*od+un şavk] (A222,I 132a)
ganung khardasch [canuñ kardaş] (Mg219)
Kesrî'nüñ bir göñlek *varyidi* incü ile ṭoḳunmuş (S145a)
paşanın ve ḳazeskerin sorub, daʿvayı şahide havale etmek (Vg330)

1.15.7.1. XVI. Yüzyıl

arscinín vcci basctán bir [arşının üç baştan bir$_i$] (A132,I 289b)

bisúm chesmetchiarlar [bizüm hızmetkarlar] (A183,I 12a)

bisúm cioruaggí [bizüm çorvacı~çorbacı] (A154,I 87a)

bisúm ghierí [bizüm geri] (A174,I 16b), (A174,I 121a)

ottún sciaúch [şavk] (A222,I 132a)

scizum girler [sizün yirler] (B70)

senúm chaggiát chanaiá [senün hacat hana] (A189,I 24a)

1.15.7.2. XVII. Yüzyıl

anüñ dede (M56)

benüm baba (M56)

dervîşlerinüñ baʿżı (S112a)

ganung khardasch [canuñ kardaş] (Mg219)

Kesrî'nüñ bir göñlek *varyidi* incü ile ṭoḳunmuş (S145a)

senüñ ana (M56)

1.15.7.3. XVIII. Yüzyıl

bizim dükkan (Vg315)

sizin ta-ife (Vg332)

bizim Ḳatolik papasları[710] (C666)

benim kitab (Vg158)

---

[710] "Bir isim tamlaması, başka bir isim tamlamasında tamlanan unsur olarak görev yaptığında, kendi iyelik ekini değil, ana tamlamanın iyelik ekini taşır. Örnek: duvar saati, bizim duvar saatimiz (Karahan, 1991:16)." Fakat buradaki örnek yukarıdakine göre farklı gözükmektedir. Kelime grubunda "Katolik" kelimesini sıfat değil isim olarak kabul etmek gerekir. Zira "papazlar+ı" kelimesindeki iyelik eki "bizim" ile bağlantılı değil "Katolik" ile ilişkilidir. Mesela, *bizim Müslüman+lar+ın âlimleri > bizim Müslüman âlimleri* gibi. *Bizim Müslüman alimlerimiz, bizim Katolik papazlarımız* değil.

bizim basırgan Corci (Vg327)
bizim Fireng (Vg334)
bizim Tercüman Bey (Vg327)
paşanın ve ḳazeskerin sorub, daʿvayı şahide havale etmek (Vg330)
sizin Ḳalatada bazırgan Corci (Vg326)
bizim ʿOsman Çavuş Aġa (Vg321)
bizim dükkan (Vg317)
bizim efendi bilader (Vg320)
benimde ufak akçe (V59)
sizin ḳahveye, şekere, bahara (Vg300)
sizin mal (Vg305)
bizim aġa (Vg308)
bizim Aḳtar Mehemmed Çelebi (Vg311)

1.15.7.4. XIX. Yüzyıl

Taranan *Redhouse* gramerinde ilgi grubu yapısı bulunmamaktadır. *Davids*'te ise bir yerde geçmektedir.

benum āt (D29)

1.15.8. Eşitlik Grubu

Eşitlik eki almış bir isimle ondan sonra gelen bir isim unsurunun oluşturduğu eşitlik grubuna (Özkan-Sevinçli, 2008:89) 16. yüzyıl için taranan metinler hariç diğerlerinde tesadüf edilmektedir.

1.15.8.1. XVI. Yüzyıl

Bu dönem için incelenen çeviri yazılı metinlerde eşitlik grubu yapısına rastlanmamıştır.

1.15.8.2. XVII. Yüzyıl

bunca kerre (S135a); bunge [bunce] kerre (Mg157), (Mg279)
bunca suʾāller (S161a)
eyüce at (M147)
her bir khullinung [kullınuñ,*kılının] baschinge [başince] ikhi [iki] inss [d.yuss][711] hunerung [hüneruñ] (Mg217)

1.15.8.3. XVIII. Yüzyıl

boḳluca bülbül (Vg430)
güzelce kefil (Vg325)
güzelce ḳuş (Vg220)
ziyadesince ikram (Vg222)

1.15.8.4. XIX. Yüzyıl

cesūrca adam (R74)
giaheçah [*gāhice] bir (D100)

[711] **STE,** yüz.

İKİNCİ BÖLÜM

2. CÜMLE ÇEŞİTLERİ

Bu bölümde ele alınan cümleler sadece bir defaya mahsus olarak bir başlık altında verilmiştir. Bunu yaparken, mesela bir cümle hem fiil cümlesi hem olumlu hem kurallı hem de şartlı birleşik cümle ise incelemede cümlenin şartlı birleşik olma özelliği ağır bastığı için cümle o başlık altında ele alınmıştır.

2.1. Yüklemine Göre Cümleler

Bu bölümde, taranan kitaplardaki öğretici mahiyette olan ve aynı zamanda gramatik olarak bir cümle formu sayılan unsurlar ele alınacaktır. Bunlar dilin canlı birer unsuru değildir. Fakat bu bölüm, Türkçe öğretiminde yazarların hangi isim veya fiil çekimlerini ele aldıklarını ve bunu hangi kelimeler üzerinde uyguladıklarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

İsim Cümlesi başlığı altında ele alınan cümleler bugünkü kullanımlar ile paralellik gösterir. Yazarların verdiği örneklerden isim cümleleri ile şu genel yargılara varılabilir:

- Üçüncü şahıslarda birdirme eki olan -DUr, -DIr yüklemde bazen kullanılmayabilir (Geniş örnekler için bkz. &Anlamına Göre Cümleler). Her iki durumda da isim fiilleştirilerek yüklem durumuna sokulur: *Var veya Várder.* *(A254,II 200a)*, *Benüm var.* *(S130a)*; *Benüm vardur.* *(S130a)*

- Kimi örneklerde, üçüncü çokluk şahısta ek fiil ile çokluk ekinin yer değişitirdiği görülür[712]: *Degullerdur.* *(D35)*; *Diyil dirler [*değildirler].* *(R147)*; *Diyiller dir.* *(R147)*

[712] Bu durum kelime vurgusu ile alakalı bir durum olabilir. Zira "Türkçede kelime vurgusu, hatta kelimeler ek almış bile olsalar, son hece üzerinde bulunur" (Üçok, 1951:127).

- Cevher fiil (isim fiili) zaman zaman ekleşir, zaman zaman da kelime durumunda kullanılır: *Degüldüm.* *(M70)*; *Degül idüm.* *(M70), (M70), (Mg138)*

Fiil Cümlesi başlığı altında sıralanacak olan fiil cümlelerinin sayısı oldukça çoktur. Yukarıda da belirtildiği gibi bunlar, incelenen metinlerin gramer kısımlarında ele alınan öğretici fiil çekimleridir. Bir fiil bazen tüm zamanlarda hatta birleşik zamanlarda dahi çekimlenirken bazen de bir fiilin sadece bir iki çekiminin verilerek bırakıldığı görülür. Aynı yüzyıl için ele alınan farklı çeviri yazılı gramerlerde kimi zaman aynı fiilin çekimi yapılmıştır. Bunlar, birleştirilerek verilip eğer çekimdeki eklerde fonetik bir değişiklik varsa bu da ayrıca ifade edilmiştir.

Ne var ki 16. yüzyıl metinleri için farklı bir durum söz konusudur. Bu yüzyılda ele aldığımız *Bartholemeo*'nun kitabı bir gramer olmadığı için aşağıda ele alınacak cümle formundaki çekimli fiillerin çoğunlukla *Argenti*'den olduğu görülecektir. Türkçe söz dizimi malzemesi çıkarılan *Argenti* grameri *Milan Adamović* 'in sözlük şeklinde olan çalışması *Das Türkische des 16. Jahrhunderts Nach den Aufzeichnungen des Florentiners Filippo Argenti (1533) [Göttingen, 2001]*'ye[713] dayandığı için *Argenti*'nin orijinal yazmasında geçen esas konu başlıkları maalesef bilinmemektedir. Diğer yandan, verilerden hareketle şu tespit rahatlıkla yapılabilir:

Argenti fiillerin kip çekimleri üzerinde durmak yerine ilginç bir şekilde onların çatıları üzerinde durmaktadır. Ele alınan tüm örnekler neredeyse bir fiilin tüm çatılarda çekimini içerir. Hatta kullanılmayan, zorlama bazı ettirgen yapılar da bulunmaktadır. Bu ise, doğal olarak, bunların tamamen öğretici olarak ele alındığını düşündürüyor.

Yüzyıllara göre çekimi yapılan fiillerin listesi şöyledir:

---

[713] Kitabın Türkçeye çevirisi *Aziz Merhan* tarafından yapıldı: *Floransalı Flippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi [Ankara, 2009]*. Çalışmamızda her iki kitap da göz önünde bulundurulmuştur. Fakat, okuyucuların *Argenti*'deki cümle yanlarında verilen yer numaralarına daha kolay erişebilmesi için eserin Türkçeye çevirisindeki sayfa numaraları esas alındı.

16. Yüzyıl	17. Yüzyıl	18. Yüzyıl	19. Yüzyıl
a.Argenti **b.Bartholomeo**	**a.Megiser** **b.Seaman** **c.Meninski**	**a.Viguier** **b.Vaughan** **c.Carbognano**	**a.Davids** **b.Redhouse**
Argenti'de çeşitli fiilerin etken ve ettirgen yapılarıyla ilgili örnekler verilir. Bartholemo, bir gramer olmadığı için çekimli fiil örneklerine pek az rastlanır.	Avlamak	Almak	Dögmek~Dövmek
	Bakmak	Anmak	Korkmak
	Barışmak	Anılmak	Kılmak
	Basmak	Atmak	Olmak
	Datmak	Bozmak-Bozulmak	Tepmek
	Dimek	Buyurmak	
	Eyitmek	Dilemek	
	Gelmek	Dilenmek	
	Iatmak~Yatmak	Erimek	
	İrmek	Etmek	
	İşitmek	Gömmek-Gömülmek	
	İtmek	Görmek	
	Kapmak	Görülmek	
	Olmak	Kalmak	
	Sevmek	Kazmak	
	Söylemek	Kazımak	
	Susamak	Kazınmak	
	Öğretmek	Kotarmak	
	Yürmek~Görmek	Kotarılmak	
	Yüsürmek?	Kurmak-Kurulmak	
		Okumak	
		Okunmak	
		Olmak	
		Oynamak	
		Ölmek	

	Sevmek
	Sevilmek
	Söylemek
	Sürmek-Sürülmek
	Tanımak
	Uymak
	Uyumak
	Üşümek
	Vermek
	Verilmek
	Vurmak
	Vurulmak
	Yaralamak
	Yaralanmak
	Yürümek

2.1.1. İsim Cümlesi

2.1.1.1. XVI. Yüzyıl

Accích iuriscí uar [açık yürişi[714] var]. (A126,I 12b)

Accilighúm [açlığım] var. (A126,II 199b)

Accilighúm uár. (A126,I 125a)

Accím [açım]. (A126,II 199b), (A126,II 7a)

Adattúm var. (A127,II 284b)

Adattúm várdi. (A127,II 284b)

Aiaghín durúr [ayağın durur]. (A134,I 238a)

Anchonadán[715] cioch angherí [Ankona'dan çok añeri]. (A131,I 16a)

Baiaghísin [bayağısın]. (A202,I 15b)

[714] gidiş, adım.
[715] İtalya'da Adriyatik kıyısında bir il.

Ben idúm. (A187,I 54a)

Bes belíder. (A141,I 19b)

Bis idích [biz idik]. (A187,I 54a)

Borscilí der. (A144,II 166b)

Borscilí im [borçlıyım]. (A144,II 166b)

Borscilí sin. (A144,II 166b)

Chabílder [kabildir]. (A190,II 253b)

Chacchí var [hakkı var]. (A179,II 10b), (A179,I 234a)

Cháchtur [haktur]. (A179,II 222b)

Chaïl [*hayli] uar. (A181,I 73b), (A181,I 117?), (A181,I 221a)

Chiessetlíchtur [kesetliktur, *kesatlıktır]. (A198,I 10b)

Choscím [hoşum]. (A184,II 6a)

Ciústur [cüst(t)ür]. (A154,II 136b)

Deílum. (A158,I 56a); Deílsin. (A158,I 56a); Deílder. (A158,I 56a); Deílis. (A158,I 56a); Deílsinnis. (A158,I 56a)

Dirí im[716] [diriyim]. (A159,II 319b)

Echsíchtur [eksiktür]. (A165,II 227b)

Edéptur. (A164,II 7b)

Eíder [iyidir]. (A164,II 6b)

Eiggé im [eyiceyim] (A169,II 3b)

Ficchirimdéder. (A170,II 269a); Ficchirindéder [fikrindedir]. (A170,II 7a); Ficchiridéder. (A170,II 7a); Ficchirimusdéder. (A170,II 7b); Ficchirinisdéder. (A170,II 7b); Ficchirlerindéder. (A170,II 7b)

Ficchirumdé idí. (A170,II 7b)

Ioch [yok]. (B70)

joch [yok] idí. (A263,II 200a)

jptidadém[717] [iptidadım]. (A189,I 166b)

Oder [odır]. (B72); Ol dur. (A220,I 54a)

Ol idí. (A187,I 54a)

---

[716] Hayattayım.
[717] **ADA** 189 *iptida*: Başlangıç.

Onlár idilér. (A187,I 54a)

Onlárder. (A221,I 54a)

Oiléder [öyledir]. (A223,II 10b)

Pachaalíder [pahalıdır]. (A223,I 9b)

Sattlúchtur [satluktur]. (A231,I 10b)

Sceriíder [şeriidir]. (A241,I 9b), (A241, I 235b)

Scerisider [şeri[i]sidir]. (A241,I 235b), (A241,I 9b)

Sciuiléder [şüyledır]. (A242,II 10b)

Sen idún. (A187,I 54a)

Sis idignís [siz idiñiz]. (A187,I 54a)

Sis sinnís [sizsiniz]. (A236,I 54a)

Tésdur [tezdur]. (A247,I 213b), (A247,I 225a)

Var *veya* Várder. (A254,II 200a)

Varagán idí. (A254,I 252b), (A254,II 10a)

Varderúrum[718]. (A254,II 200a)

Várdi. (A254,II 200a)

Yakender [yakındır]. (B71)

2.1.1.2. XVII. Yüzyıl

Bendedir. (S132a); Bende vardur.[719] (S132a)

Bende varyıdı. (S132a); Bende idi.[720] (S132a)

Var idük. (S133a); Varyıduk. (S133a)

Benüm var. (S130a); Benüm vardur. (S130a)

Senüñ var. (S130a); Senüñ vardur. (S130a)

Anuñ var. (S130a); Anuñ vardur. (S130a)

---

[718] Görünüşe göre *Argenti* sesteş (homonim) olan "var" olan isim kökü ile "var-" fiil kökünü karıştırmıştır (bkz. Adamovic, 2009:254). +DIr, +DUr bildirme eki ettirgenlik eki olarak algılanmış olmalı.

[719] Latince olarak "bendedir" ile aynı anlam verilmektedir.

[720] Latince olarak "bende varyıdı" ile aynı anlam verilmektedir.

Bizüm var. (S130a); Bizüm vardur. (S130a)
Sizüñ var. (S130a); Sizüñ vardur. (S130a)
Anlaruñ var. (S130a); Anlaruñ vardur. (S130a)

Benüm var idi. (S130a)
Senüñ var idi. (S130a)
Anuñ var idi. (S130a)
Bizüm var idi. (S130a)
Sizüñ var idi. (S130a)
Anlaruñ var idi. (S130a)

Degulsingis [değülsiñiz]. (Mg138)
Degüldüm. (M70); Degül idüm. (M70), (M70), (Mg138)
Degül idüñ. (M70), (Mg138)
Degilidi. (Mg138)
Degilidik. (Mg138)
Degilidingis [değil idiñiz]. (Mg138)
Degilidiler. (Mg138)

Degülem., Deilem., Degülüm., Deilüm., Degülim. (M69), (M69), (M70), (M70), (M70), (M70), (Mg138), (Mg260), (Mg297)
Degülsin. (M70), (Mg138)
Degül. (M70), (M70), (Mg157); Degüldür. (M70), (Mg138)
Degüliz. (M70), (Mg138)
Degül siz. (M70)
Degüller dür. (M70)

Güzelem., Güzelüm., Güzel im. (M66), (M66), (M66), (M66)
Güzelsın. (M66)
Güzel. (M66); Güzel dür. (M66)
Güzelız. (M66)

Güzel sız. (M66)
Güzeller idı. (M68)

Sevsem gerek. (M75), (M78)
Sevseñ gerek. (M75)
Sevse gerek. (M75)
Sevsek gerek. (M75)
Sevseñüz gerek. (M75)
Sevseler gerek. (M75)

Aḳçaleri var. (M70)
Aḳçam var. (M70)
Aḳçamüz yoḳ. (M71)
Aḳçañ yoḳtür. (M71)
Aḳçasi var. (M70)
Aḳçasi yoḳ. (M71)
Anlarüñ aḳçasi var. (MG70)
Anüñ aḳçasi var dür. (M70)
Baḳılsam gerek. (M121)
Baḳmasam gerek. (M121)
Baḳsam gerek. (M113)
Ben idum. (Mg122)
Ben im. (Mg122)
Benüm aḳçam var dür. (M70)
Bir dür. (M54)
Bis idik. (Mg123)
Bis is. (Mg122)
Bizüm aḳçamüz var. (M70)
Boiledur. (Mg292)
Bundaim. (Mg228)
Degülimişem. (M70)

Gitmek geregim. (M123)

Gitmek gerek. (M123), (M161)

Gitmek gereksın. (M123)

Gitmek gerektür. (M123)

Güzeller imiş. (M68)

Güzeller. (M66)

Güzellerdür. (M66a)

Jeter [yeter]. (Mg273), (Mg310)

Ol dur. (Mg122)

Ol idi. (Mg122)

Ołsá gerek. (M161)

Olsam gerek. (M68)

Onlar dur. (Mg122)

Onlar idiler. (Mg123)

Öyledür. (M128), (M147), (Mg158), (Mg252), (Mg322)

Schoiledur [şöyledür]. (Mg158), (Mg252), (Mg328)

Sen idung [sen idüñ]. (Mg122)

Sen sin. (Mg122)

Senüñ aḳçañ var. (M70)

Sevilsem gerek. (M121)

Sevmesem gerek. (M87)

Sevmeseñ gerek. (M87)

Sis idingis [siz idiñiz]. (Mg123)

Sis singis [sizsiñiz]. (Mg122)

Sizüñ aḳçañız var. (M70)

Var idı. (M70)

Var imiş. (M70)

Var. (M70), (M70), (M70), (M164), (M164), (M174); Vardür., Vardur. (M70), (M70), (M123), (M164), (M164)

Var idi. *veya* Vardur. (S131a)

Yoġıdı., Yoḳ idı. (M71), (M71)

Yoḳ. (M71), (Mg157); Yoḳtür., Iokdur. (M71), (Mg157), (Mg260)

2.1.1.3. XVIII. Yüzyıl

Allahın emrine ḳayıl ım. (Vg311)
Doğruya Haḳ yardımcı dır. (Vg310)
Efendim, işte bizim Aḳtar Mehemmed Çelebi imiş. (Vg311)
İnşallah, bir hayırlı iş dir. (Vg308,309)
Pek münasib, Ali başa[721]. (Vg309)
Var dır. *veya* Var. (Vg247), (Vg247)
Vardır. (C670)
Yazık *ki*. (Vg210); Yazıḳ. (Vg210); Yazıḳdır. (Vg210)

2.1.1.4. XIX. Yüzyıl

Degul îdum. (D35); Diyil idim. (R145)
Degul îduñ. (D35)
Degul îdi. (D35)
Degul îduk. (D35); Diyil idik. (R145)
Degul îduñuz. (D35)
Degul îdiler. (D35)

Degulîm. (D35); Diyilim. (R145)
Degulsen. (D35)
Deguldur. (D35); Diyil dir. (R146); Diyil. (R145)
Degulîz. (D35)
Degulsiz. (D35)
Degullerdur. (D35); Diyil dirler [*değildirler]. (R147); Diyiller dir. (R147)

Olsam gerek. (D38), (D39)

[721] Ali Paşa.

Olsañ gerek. (D39)

Olsah gerek. (D39)

Olsak gerek. (D39)

Olsañuz gerek. (D39)

Olsaler gerek. (D39)

Alçiaḳ dur. (D162)

Andan yegdur. (D109)

Anlaruñ var.; Vardur. (D49)

Anlaruñ varîdi. (D49)

Anuñ var. ; Vardur. (D49)

Anuñ varîdi. (D49)

Behalu dur. (D161)

Bendehdur. (D50)

Bendehvar. (D50); Bendehvardur. (D50)

Benem. (D52a)

Benum var. (D49); Benum varîdi. (D49)

Bizum var. (D49); Bizum varîdi. (D49)

Dogmesem gerek. (D54)

Dogsem gerek. (D54)

Gerçeksen. (D160)

Guzelîm. (D35)

Guzeliz. (D35)

Hava buzuḳ dur. (D168)

Hava guzel dur. (D168)

Hava işicaḳtur. (D168)

İngliz dur. (D166)

Olmazem gerek. (D43)

Oylehdur. (D101); Oileh dur. (D168)

Senuñ var. (D49)

Senuñ varîdi. (D49)

Sizuñ var. (D49); Sizuñ varîdi. (D49)

Var.[722] (D49), (D49), (D49), (D49), (D49), (D50), (D50), (D50), (D50)

Var. *veya* Vardır. (R43), (R147a); Vardur. (D49), (D49), (D50)

Varîdi. (D49), (D50)

Varîmiş. (D49)

Yazıḳ. (R191)

Yoḳ. *veya* Yoḳdur. (R147a)

2.1.2. Fiil Cümlesi

2.1.2.1. XVI. Yüzyıl

*Abés baghladún [bağladun]. (A126,I 180a)

*Abés ettún. (A126,I 180a)

Acchárum [akarum]. (A128,II 160a)

Achterúrum [*aktırırım]. (A128,II 160a)

Acchén edérum [akın ederum]. (A129,II 293a)

Acchén etterúrum. (A129,II 293a)

Accĭ etterúrum [aç ettiririm]. (A126,II 199b)

Acciárum [açarım]. (A126,II 134b), (A126,II 294b)

Ascterúrum [açtırurum] (A126,II 134b), (A126,II 294b); Accisterúrum [*açtırırım]. (A126,II 134b)

Ach edérum [ak ederüm]. (A128,II 203b)

Ach etterúrum. (A128,II 203b)

[722] *Davids* "var~war" kelimesini "ing. irregular verb" yani "düzensiz fiil"e benzetmektedir. Bunu da "ing. to have" yani "sahip olma" ile karşılamaktadır.

Ach olúrum [ak olurum]. (A128,II 203b)

Achér eilérum [ahır eylerüm]. (A128,II 180b), (A128,II 182b), (A128,II 307a)
Achér etterúrum [ahır ettirürüm]. (A128,II 180b), (A128,II 182b), (A128,II 307a)

Achsárum [aksarum]. (A129,II 143a)
Achsatterúrum. (A129,II 143a)

Achsciammlárum [akşamlarum]. (A129,II 154a), (A129,II 318a)
Achsciâmlanderúrum. (A129,II 318a, (A129,II 154a)

Achsirírum [aksırurum]. (A129,II 302b)
Achsirdurúrum. (A129,II 302b)

Achtedérum [aht ederüm]. (A129,II 243b), (A128,II 260b)
Achtetterúrum. (A129,II 244a), (A128,II 261a)

*Adám chosciaím [koşayım]. (A203,II 160b)

Adárum. (A126,II 260b)
Adatterúrum. (A126,II 261a)

*Ademlúch [adamlık] bilurdi. (A127,I 160b)

Aertlárum [a$_y$ırtlarum]. (A135,II 233b), (A135,II 255a)
Aertlatterúrum. (A135,II 233b), (A135,II 255a)
Airtlárum [ayırtlarum]. (A135,II 238a), (A135,II 272a)
Airtlatterúrum. (A135,II 238a)

Affedérum. (A127,II 247b)
Affetterúrum. (A127,II 247b)

Aggiaipplárum [acayıplarum]. (A126,II 227a), (A126,II 303b)
Aggiaipplatterúrum. (A126,II 227a), (A126,II 303b)

Aggírum [acırum]. (A126,II 158b), (A126,II 199b)
Aggitterúrum. (A126,II 158b), (A126,II 199b)

Aghardérum [ağardırum]. (A127,II 203b)
Agharderúrum. (A127,II 203b)

Agherlárum [ağırlarum]. (A127,II 219a)

*Aghersí tutti [ağrısı tuttu]. (A128,I 10b)

Agherúrum [ağırurum]. (A127,II 172b)

Aghlárum. *veya* Naghlárum [ağlarum]. (A128,II 251a)
Aghlátterúrum. (A128,II 251a)

Aghulárum [ağularım]. (A128,II 125a), (A128,II 140a), (A128,II 141a)
Aghulatterúrum. (A128,II 125a), (A128,II 140a), (A128,II 141a)

Aghurérum [*ağ örerim]. (A127,II 307a)
Aghurdurúrum [*ağ ördürürüm]. (A127,II 307a)

Ah edérum. (A128,II 284a)
Ah etterúrum. (A128,II 284a)

*Ahiuás ett[ĵ] [ahivaz, *ivaz etti]. (A186-187,I 153b)

Aiár [ayar] edérum. (A134,II 245a)
Aiár etterúrum. (A134,II 245a)

Aiardérum [ayardırum]. (A134,II 287b)
Aiarterúrum. (A134,II 287b)
Aiartúm [?ayarttum]. (A134,II 287b)

Aiarúrum [ayarurum.] (A134,II 287b)

Aidérum [aydırum][723]. (A135,II 168a)
Aetterúrum [*ayıttırırım]. (A135,II 168a)

Aidinlárum [aydınlarum]. (A134,II 130b)
Aidinlatterúrum. (A134,II 130b)

Ainasín [aynasın, *aynısın] edérum. (A135,II 270a)
Ainasín etterúrum. (A135,II 270a)

Aipplárum [ayıplarum]. (A135,II 317b)
Aiplatterúrum. (A135,II 317b)

Airí chórum [ayrı korum]. (A135,II 280a)

Airí verúrum [ayırı verürüm]. (A135,II 168b), (A135,II 170a)
Airí verderúrum. (A135,II 170a), (A135,II 168b)

Airírum [ayırırum]. (A135,II 170a), (A135,II 245a), (A135,II 280a), (A135,II 299a)
Airterúrum. (A135,II 170a)
Airderúrum. (A135,II 245a), (A135,II 280a), (A135,II 299a)

Airdúm [ayırdum]. (A135,II 245a)

Airilúrum, Airolúrum. [ayrılurum]. (A135,II 170b), (A135,II 300b), (A135,II 280a)

[723] aytmak, söylemek.

Aiuasín[724] [ayvazın, *ivazin] edérum. (A187,II 270a)
Aiuasín etterúrum. (A187,II 270a)

*Aiuát *veya* ahiuát [ayvat, *ivaz][725] ettĵ [etti]. (A186,I 153b)

Alchiscilárum [alkışlarum][726]. (A130,II 145b)
Alchiscilatterérum. (A130,II 145b)

Aldadúm. (A129,II 209b)
Aldárum. (A129,II 186a), (A129,II 209b), (A129,II 209b)
Aldatterúrum. (A129,II 186a)

Alúrum. (A129,II 250b), (A129,II 310a)
Alderúrum [*aldırırım]. (A129,II 250b), (A129,II 310a)

Alichórum [alıkorum]. (A129,II 241a), (A129,II 271b)
Alichoddurúrum. (A129,II 241a), (A129,II 271b)

Aliuerúrum. (A130,II 200a)

Allá jolná [yolına] ghiderum [giderüm]. (A130,II 123a)
Allá jolná ghiderderúrum. (A130,II 123a)

Alttunlárum. (A130,II 207a)
Altunlatterúrum. (A130,II 207a)

Alur. (B114)

---

[724] **ADA** 186 *ıyvaz*.
[725] **ADA** 186 *ıyvat*.
[726] **ADA** 130 hayırdua etmek.

Aman eilérum. (A130,II 199a)

Anghárum [anarum]. (A131,II 269a); Anghnárum. (A131,II 239a)
Anghderúrum [andırurum]. (A131,II 266a), (A131,II 269a), (A131,II 269a)
Anghetterúrum [anıttırurum][727]. (A131,II239a)

Anghladúm [anladum]. (A131,II 217b)
Anghlárum [anlarum]. (A131,II 217b)
Anghlatterúrum. (A131,II 217b), (A131,II 264b)
Anghladérum [anladırum]. (A131,II 269a)

*Ant isctí [içti]. (A131,I 170a)

Ant jccérum [içerüm]. (A131,II 191a)
Ant jscterúrum. (A131,II 191a)

Arárum. (A131,II 154a)
Aratterúrum. (A131,II 154a)

Artárum. (A132,II 141a)
Artenérum [artınırum]. (A132,II 233a)
Arterúrum [artırurum]. (A132,II 122b), (A132,II 205a)
Arterderérum, Arterdurúrum [artırdırırum]. (A132,II 233a), (A132,II 122b)
Artimísctur [artmıştur]. (A132,II 141a)

Arxedérum [arzederum]. (A132,II 239a)
Arxetterúrum. (A132,II 239a)

Asciárum [aşarum]. (A133,II 244a), (A133,II 312a)
Ascterúrum, Ascisturúrum. [aştururum]. (A133,II 312a), (A133,II 244a)

[727] *andır*- fiilinin faktitifi.

Ascilárum [aşılarum]. (A133,II 133a)
Ascilatterúrum. (A133,II 133a)

Axárum [azarum]. (A135,II 124b), (A135,II 204a), (A135,II 216a)
Asderúrum [azdırurum]. (A135,II 124b), (A135,II 204a); Axderúrum. (A135,II 216a)
Asdúm [azdum]. (A135,II 204a)

Assacchórum [asakorum]. (A132,II 134b)
Assá choddurúrum [asako$_y$dururum]. (A132,II 134b)

Assárum. (A132,II 134b), (A132,II 213b)
Asterúrum. (A132,II 134b), (A132,II 213b)

Attá binérum. (A134,II 152a)
Attá binderúrum. (A134,II 152a)

Attárum. (A134,II 189b), (A134,II 312a)
Atterúrum [attırurum]. (A134,II 190a), (A134,II 312a)

Aulárum [avlarum]. (A134,II 151a)
Aulatterúrum. (A134,II 151a)

Ausulárum [avsularum]. (A134,II 205b)
Ausulatterúrum. (A134,II 205b)

Axarlárum [azarlarum]. (A135,II 189a), (A136,II 286b)
Axarlatterúrum. (A135,II 189a), (A136,II 286b)

Axátt edérum [azat ederum]. (A136,II 224a)
Axátt etterúrum. (A136,II 224a), (A136,II 224a)
Axátt eilérum. (A136,II 224a)

Axátt olúrum. (A136,II 224a)

Bacchárum [bakarum]. (A137,II 194b), (A137,II 317a)
Bachterúrum. (A137,II 194b), (A137,II 317a)

Bagherúrum [bağırurum]. (A136,II 120b), (A136,II 198a)
Bagherderúrum. (A136,II 120b), (A136,II 198a)

Baghí bosárum [bağı bozarum]. (A145,II 317b)
Baghí bosdurúrum. (A136,II 317b)

Baghiscilarum [bağışlarum]. (A136,II 172a), (A136,II 257b)
Baghiscilatterúrum. (A136,II 172a), (A136,II 257b)

Baghlárum. (A136,II 222b)
Baghlatterúrum. (A136,II 222b)
Baglar. (B120)

Balúch aulárum. (A134,II 248a)
Balúch aulatterúrum. (A134,II 248a)

Bambalárum.[728] (A137,II 270b)
Bambalatterúrum. (A137,II 270b)

Banghlárum [banlarum]. (A137,II 175b), (A137,II 198b)
Banghlatterúrum. (A137,II 175b), (A137,II 198b)

Bariscírum [barışırum]. (A138,II 122b), (A138,II 158b), (A138,II 182a), (A138,II 245a)
Bariscterúrum. (A138,II 122b), (A138,II 158b), (A138,II 182a), (A138,II 245a), (A138,II 265b)

[728] **ADA** 137 *bamba-*: Çocuklaşmak.

Basciarúrum [başarurum]. (A138,II 253a)

Basciarderúrum [başardırurum]. (A138,II 253a)

Basciedérum [başederum].[729] (A138,II 306a)

Bascietterúrum. (A138,II 306a)

Bascilárum [başlarum]. (A138,II 157b), (A138,II 259a)

Bascilatterúrum. (A138,II 157b), (A138,II 259a)

Basmá basárum. (A138,II 303a)

Basmá basterúrum. (A138,II 303a)

Bassárum [basarum]. (A138,II 129a), (A138,II 138b), (A138,II 151b), (A138,II 159b), (A138,II 208a), (A138,II 248a), (A138,II 284a), (A138,II 286b)

Basterúrum. (A138,II 129a), (A138,II 138b), (A138,II 151b), (A138,II 159b), (A138,II 208a), (A138,II 248a), (A138,II 284a), (A138,II 286b)

Battárum. *veya* Battá iurúrum. (A138,II 312b), (A138,II 127a), (A138,II 284b)

Batterárum, Batterúrum [battırurum]. (A138,II 127a), (A138,II 284b), (A138,II 218a)

Batterterúrum [battırtırurum]. (A138,II 218a)

Becchlérum [beklerum]. (A140,II 194b)

Becchletterúrum. (A140,II 194b)

*Bedeát ettĵ [bidiat, *bidat etti]. (A142,I 168a)

Beggerúrum [becerürüm]. (A139,II 253a), (A139,II 253a)

Beggerderúrum [becerdirürüm]. (A139,II 253a)

Beghienúrum [beğenürüm]. (A139,II 166a), (A139,II 199b), (A139,II 250b)

---

[729] **ADA** 138 *başet-*: Yeşermek (bitki).

Beghienderúrum [beğendirürüm]. (A139,II 166a), (A139,II 200a), (A139,II 250b)
Beghienmésum [beğenmezüm]. (A139,II 168a), (A139,II 147a)
Beghiendermésum [beğendirmezüm]. (A139,II 168a)

Beghlenérum [beğlenirüm]. (A139,II 267a)

Beghlích [beğlik] edér. (A140,II 188a)
Beghlích edérum. (A140,II 188a), (A140,II 282a)
Beghílch (kendine) edérum. (A140,II 268a)
Beghlích etterúrum. (A140,II 268a), (A140,II 282a)

Begnisérum [benizerüm]. (A141,II 244a), (A141,II 282a), (A141,II 284b)
Begnisetterúrum. (A141,II 244a), (A141,II 282a), (A141,II 284b)
Begnisettúm. (A141,II 282a)

*Beichusúr oldí [beyhuzur oldı]. (A141,I 178a)

Beidurúrum [beyidürüm, *büyütürüm]. (A141,II 122b)

Belí [belli] edérum. (A140,II 154a), (A140,II 155a), (A140,II 169a)
Belí [belli] etterúrum. (A140,II 154a), (A140,II 154a), (A140,II 155a), (A140,II 169a)

Ben oláidum. (A220,I 18a)
Ben seuérum. (A233,I 25a)
Ben sewdúm. (A233,I 25b)

Besér olúrum [bezer, *bizar olurum]. (A142,II 120b)
Besér etterúrum. (A142,II 120b)

Beslérum. (A141,II 130a), (A141,II 193b), (A141,II 240a)
Besletterúrum. (A141,II 130a), (A141,II 193b), (A141,II 240a)

Betér olúrum. (A141,II 248a)
Betér etterúrum. (A141,II 248a)

Bett douá [dua] edérum. (A141,II 243a)
Bett douá etterúrum. (A141,II 243a)

Biccérum [biçerüm]. (A142,II 202b), (A142,II 279a), (A142,II 279b)
Biccisterúrum [*biçtiririm]. (A142,II 202b), (A142,II 279a), (A142,II 279b)

Bilmisci [bilmiş] olúrum. (A142,II 124b)
Bilmiscetterúrum [bilmiş ettirürüm]. (A142,II 124b)
Bilúrum. (A142,II 157a), (A142,II 283a)
Bilderúrum. (A142,II 157a), (A142,II 266a), (A142,II 283a)

Bilé edérum.[730] (A142,II 159a)
Bilé etterúrum. (A142,II 159a)

Bilérum. (A142,II 136b)
Biletterúrum. (A142,II 136b)

Binérum. (A143,II 233a)
Binderúrum. (A143,II 233a)

Birlích [birlik] edérum. (A143,II 322a)
Birlích etterúrum. (A143,II 322a)

Bitérum.[731] (A143,II 236b), (A143,II 236b)
Bitterúrum [bitirürüm]. (A143,II 236b)

[730] **ADA** 142 *bile et-*: Birleştirmek, bağlamak.
[731] bitmek, yetişmek.

Bittér[732] [biter]. (A143,II 182b), (A143,II 182b)

Biúch [biyük] olurum. (A144,I 163b), (A144,I 45a), (A220,I 50a)
Biúch edérum. (A144,II 122b), (A144,II 131b)
Biúch etterúrum. (A144,II 122b), (A144,II 131b), (A144,II 131b)

Bocchlárum [boklarum]. (A144,II 211b)
Bocchlatterúrum. (A144,II 211b)

Boghárum [boğarum]. (A144,II 127b)
Boghdurúrum. (A144,II 127b)

Boghaslárum [boğazlarum]. (A144,II 297b)
Boghaslatterúrum. (A144,II 297b)

Boghulúrum [boğulurum]. (A144,II 127b)

*Boi cechttĵ [boy çekti]. (A145,II 7b)

Boiárum [boyarum]. (145,II 308b)
Boianúrum [boyanurum]. (A145,II 308b)
Boiatterúrum [boyattırurum]. (A145,II 308b)

Bos [boz] edérum. (A145,II 213a)
Bos etterúrum. (A145,II 213a)
Bosolúrum [boz olurum]. (A145,II 213a)

Bosárum [bozarum]. (A145,II 170a), (A145,II 195a), (A145,II 287a), (A145,II 293a); Bossárum. (A145,II 293a)

Bosdurúrum [bozdururum]. (A145,II 170a), (A145,II 195a), (A145,II 287a), (A145,II 293a), (A145,II 293a)

[732] bitmek, sona ermek.

Boscianérum [boşanırum]. (A145,II 220b), (A145,II 221a)
Boscianderúrum [boşandırurum]. (A145,II 221a)

Bosciadérum [boşadırum]. (A145,II 220b), (A145,II 220b), (A145,II 224a), (A145,II 320b)
Bosciatterúrum [boşattırurum]. (A145,II 220b), (A145,II 224a), (A145,II 320b)

Bosolúrum [bozulurum]. (A145,II 170a)

Bracchárum [brakarum, *bırakırım]. (A142,II 189b)
Brachterúrum [*bıraktırurum]. (A142,II 190a)

Bucchiérum [bükerüm]. (A147,I 141a), (A147,II 250b), (A147,II 270b), (A147,II 271b)
Buchterúrum, Buchturúrum [büktürürüm]. (A147,I 141a), (A147,II 270b), (A147,I 272a), (A147,II 250b)
Bucchiuerúrum [bükiverürüm]. (A147,II 250b), (A147,II 271b)

Budárum. (A146,II 253b)
Budatterúrum. (A146,II 253b)

Bughilenúrum [büğilenürüm, *büyülenirim]. (A147,II 132a)
Bughilenderúrum [büğilendirürüm]. (A147,II 132a)

Buiurúrum [buyururum]. (A147,II 157b)
Buiurdurúrum [buyurdururum]. (A147,II 157b)

Bulanúrum. (A146,II 217b)
Bulanderúrum. (A146,II 217b)
Bulanéch [bulanık] edérum. (A146,II 217b)

Bulúrum. (A146,II 314b)
Buldurúrum. (A146,II 314b)

Buluscírum [buluşırum]. (A146,II 272a), (A146,II 314b)
Bulusctерúrum, Bulusctурúrum. (A146,II 272a), (A146,II 314b)

Burárum. (A146,II 304a)
Burdurúrum. (A146,II 304a)

*Burisí [burısı] tuttí. (A147,II 10b)

Chabúll [kabul] edérum. (A190,II 122b), (A190,II 160a), (A190,II 303a)
Chabúll etterúrum. (A190,II 122b); Cabúl etterúrum. (A190,II 303a)

Calp [kalp] edérum. (A192,II 177a)

Cas [kaz, *haz] edérum. (A182,I 15b); Chasedérum [haz$_z$ederüm]. (A182,II 271a); Chaxedérum [haz$_z$ederüm]. (A182,II 191a), (A182,II 250b)
Chaxetterúrum [haz ettirürüm]. (A182,II 271a)

Cchairérum [kayırırum]. (A196,II 260b)
Cchairetterúrum [kayırıttırurum]. (A196,II 260b)

Cchangherúrum [kanırurum]. (A193,II 235a)
Cchanghertérúrum [kanırtırurum]. (A193,II 235a)

Cecchiérum [çekerüm]. (A151,II 244b), (A151,II 283a), (A151,II 308b)
Cechterúrum [çektirürüm]. (A151,II 283b), (A151,II 308b)

Cecchiscírum [çekişirüm]. (A151,II 143a), (A151,II 263b)
Cecchiscterúrum [çekiştirürüm]. (A151,II 143a), (A151,II 263b)

Ceinérum [çeynerüm, *çiğnerim]. (A152,II 227a)
Ceinetterúrum [çeynettirürüm]. (A152,II 227a)

Ceirecchlérum [çeyreklerüm]. (A152,II 302a)
Ceirecchletterúrum [çeyreklettirürüm]. (A152,II 302a)

Cenghielé [çengele] vurúrum. (A151,II210a), (A255,II 210a)
Cenghielé vurdurúrum. (A151,II 210a)

Cereslérum [çerezlerüm]. (A151,II 274a), (A151,II 275b)
Ceresletterúrum [çerezlettirürüm]. (A151,II 274a), (A151,II 275b)

Ceuích [çevik] edérum. (A152,II 255a)
Ceuích etterúrum. (A152,II 255a)

Ceuirúrum [çevirürüm]. (A152,II 191b), (A152,II 320b)
Ceuirderúrum. (A152,II 320b)

Chabs [kabz] edérum. (A191,I 238b), (A191,I 269b)
Chabs etterúrum. (A191,I 269b)

Chacchárum [kakarum]. (A191,II 143b), (A191,II 251a)
Chachterúrum [kaktırurum]. (A191,II 251a); Chacterúrum. (A191,II 143b)

Chacchérum [kakırum]. (A191,II 124b)
Chacchenúrum [kakınurum]. (A191,II 296a)
Chacchetterúrum [kakıttırurum]. (A191,II 124b), (A191,II 296a)

*Chacchén ueralúm [hakkın veralum]. (A179,I 10b)

Chacciárum [kaçarum]. (A191,II 185a)
Chascterúrum [kaçtırurum]. (A191,II 185a)
Chaccirúrum [kaçırurum]. (A191,II 185a), (A191,II 290a)

Chaderlárum [hadırlarum, *hazırlarım]. (A178,II 135a), (A178,II 229a), (A178,II 243a), (A178,II 260b)

Chaderlatterúrum [hadırlattırurum]. (A178,II 135a), (A178,II 229a), (A178,II 243a), (A178,II 260b)

Chaíl [kail] olúrum. (A191,II 123a), (A191,II 159b), (A191,II 160a), (A191,II 303a)
Chaìl [kail] etterúrum. (A191,II 123a), (A191,II 159b), (A191,II 303a)

Chaín [hain] olúrum. (A178,II 270b)
Chaín [hain] etterúrum. (A178,II 270b)

Chainárum [kaynarum]. (A196,II 149a)
Chainatterúrum [kaynattırurum]. (A196,II 149a)

Chainlích [hainlik] edérum. (A179,II 312a)
Chainlích etterúrum. (A179,II 312a)

Chaíp [kayıp] edérum. (A196,II 298a)
Chaip etterúrum. (A196,II 298a)
Chaípp [kayıp] olúrum. (A196,II 298a)

Chaipárum [kayparum]. (A196,II 296a)
Chaipturúrum [kayptururum]. (A196,II 296a)

*Chairá dunér [hayra düner]. (A163,I 9a)

Chairátt [gayrat] edérum. (A172,II 170b)

Chalailárum [kalaylarum]. (A192,II 302b), (A192,II 271b)
Chalailaderúrum [kalayladırurum]. (A192,II 271b)
Chalailatterúrum [kalaylattırurum]. (A192,II 302b)

Chalás [halas] edérum. (A179,II 263a)
Chalás etterúrum. (A179,II 263a)

Chalburlárum [kalburlarım]. (A192,II 316b)

Chalburlatterúrum [kalburlattırurum]. (A192,II 316b)

Chalchárum [kalkarum]. (A192,II 222b), (A192,II 240a), (A192,II 270a)

Chalchterúrum. (A192,II 222b), (A192,II 270a)

Chalchenurum [kalkınurum]. (A192,II 272a)

Chalderúrum [kaldırurum]. (A192,II 130b), (A192,II 212a), (A192,II 222b), (A192,II 270a), (A192,II 284a)

Chalderderúrum, Chalderterúrum [kaldırdırurum]. (A192,II 270a), (A192,II 212a), (A192,II 222b), (A192,II 284a), (A191,II 269b)

Chalúrum [kalurum]. (A191,II 268a), (A191,II 269b)

Chalderdérum [kaldırdırum]. (A191,II 268a)

Chalgherúrum [kalğırurum][733]. (A192,II 277a)

Chalghelderúrum [kalğıldırurum]. (A192,II 277a)

Chamárum [kamarum][734]. (A192,II 270b)

Chamderúrum [kamdırurum]. (A192,II 270b)

Chapárum [kaparum]. (A193,II 155a), (A193,II 279b)

Chapatterúrum [kapattırurum]. (A193,II 155a), (A193,II 279b)

Char jaghár [kar yağar]. (A193,II 238a)

Char jaghderúrum [yağdırurum]. (A193,II 238a)

Chará [kara] edérum. (A193,II 203b), (A193,II 212a)

Chará etterúrum. (A193,II 212a)

Chará [kara] olúrum. (A194,II 203b), (A194,II 212a)

---

[733] **ADA** 192 *kalkı-:* Sıçramak.
[734] **ADA** 192 *kam-:* Perçinlemek.

Chargiedérum [harç ederum]. (A180,II 299b)
Chargietterúrum [harç ettirurum]. (A180,II 299b)

Charísc murísc [karış murış] edérum. (A194,II 141a)
Charísc murísc etterúrum. (A194,II 141a)

Chariscìrum [karışırum]. (A194,II 214a)
Chariscterúrum [karıştırurum]. (A194,II 229b), (A194,II 214a), (A194,II 230a)
Charisctertерúrum [karıştırtırurum]. (A194,II 229b), (A194,II 230a)

Charscí [karşı] durúrum. (A194,II 267b)
Charscí durdurúrum. (A194,II 267b)

Charscí ghielúrum [karşı gelürüm]. (A194,II 205b)
Charscí ghielderúrum. (A195,II 205b)

Charscí suilérum [karşı süylerüm]. (A195,II 159b)
Charscí suiletterúrum. (A195,II 159b)

Charscilamaá ghiderum [karşılamaya giderüm]. (A195,II 205b)
Charscilamaá ghiderterúrum [gidertirürüm]. (A195,II 205b)

Charscilárum [karşılarum]. (A195,II 205b)
Charscilatterúrum [karşılattırurum]. (A195,II 205b)

Chasanúrum [kazanurum]. (A197,II 194b)
Chasanderúrum [kazandırurum]. (A197,II 194b)

Chasárum [kazarum]. (A196,II 265a); Chaxárum. (A196,II 152a), (A196,II 290a)
Chasderúrum [kazdırurum]. (A196,II 265a), (A196,II 290a)

Chasciarlích [haşarlık] edérum. (A181,II 291b)

Chascinérum [kaşınırum]. (A195,II 196b)
Chascinderúrum [kaşındırurum]. (A195,II 196b)

Chascírum [kaşırum]. (A195,II 196b)
Chascitterúrum [kaşıttırurum]. (A195,II 196b)

Chastá [hasta] edérum. (A181,dizin 30a)
Chastá etterúrum. (A181,II 131b)
Chastá [hasta] olurum. (A181,II 131b)

Chattárum [katarum]. (A195,II 136b), (A195,II 229b)
Chatterúrum [kattırurum]. (A195,II 136b), (A195,II 229b)

Chattlanúrum [katlanurum]. (A195,II 139b), (A195,II 138a)

Chattlanderúrum [katlandırurum]. (A195,II 138a), (A195,II 139b)

Chaualanùrum [havalanurum]. (A181,II 175b)

Chauarattárum [kavarattarum][735]. (A196,II 299a)
Chauaratterúrum [kavarattırurum]. (A196,II 299a)

Chaúl [kavl] edérum. (A196,II 243b)
Chaúl etterúrum. (A196,I 244a)

Chauoghá [kavga] edérum. (A196,II 263b)
Chauoghá etterúrum. (A196,II 263b)

[735] **DER** 2687 yel, gaz; *kavara çekmek [kavara atmak]*: Yellenmek; **ADA** 196 yel.

Chaxicchlárum [kazıklarum]. (A197,II 213b)
Chaxicchlatterúrum [kazıklattırurum]. (A197,II 213b)

Chemuldárum [kımuldarum]. (A199,II 235a), (A199,II 271a)
Chemuldatterúrum [kımuldattırurum]. (A199,II 235a), (A199,II 271a)

Chenlárum, Chinlárum. [kınlarum][736]. (A199,II 157a), (A199,II 255a)
Chenlatterúrum [kınlattırurum]. (A199,II 157a), (A199,II 255a)

Cherárum [kırarum]. (A199,II 314b)
Cherderúrum [kırdırurum]. (A199,II 314b)

Cherchárum [kırkarum]. (A199,II 310a)
Cherchturúrum [kırktururum]. (A199,II 310a)

Cheschanúrum [kıskanurum]. (A199,I 145a), (A199,II 209b), (A199,II 219a)
Cheschanderúrum [kıskandırurum]. (A199,II 209b), (A199,II 219a)

Chescilárum [kışlarum]. (A199,II 305b)
Chescilatterúrum [kışlattırurum]. (A199,II 305b)

Cheselledérum [kızıl ederim]. (A200,dizin 34b)
Chesél etterurum. (A200,dizin 34b)
Chesel [kızıl] olurum. (A200,II 136b)

Chesmétt [hızmet] ederum. (A183,II 280a)
Chesmétt etterúrum. (A183,II 280a)

Chiabáp [kabap] edérum. (A197,II 137a)
Chiabáp etterúrum. (A197,II 137a)

---

[736] **ADA** 199 *kınla-*: Para cezası vermek, cezalandırmak.

Chiárum [kıyarum]. (A200,I 102b), (A200,II 200b)
Chiamásum [kıyamazum]. (A200,I 102b), (A200,II 200b)

Chiéff ghielúr [kef gelür][737]. (A197,I 178b)
Chiéff ghielúrum [gelürüm]. (A197,II 227b), (A197,II 317a)
Chiéff ghielderúrum [geldirürüm]. (A197,II 317a)
Chiéff ghietterterúrum [getirtirürüm]. (A197,II 227b)

Chiesciní [çeşni] edérum. (A151,II 182a)
Chiesciní etterúrum. (A151,II 182a)

Chiessérum [keserüm]. (A198,II 233b), (A198,II 306a)
Chiesterúrum [kestirürüm]. (A198,II 233b), (A198,II 306a)

Chiggicchlárum [gıcıklarum]. (A174,II 284a)
Chiggicchlanúrum [gıcıklanurum]. (A174,II 284a)
Chiggicchlatterúrum [gıcıklattırurum]. (A174,II 284a)

Chin [kin] edérum. (A201,II 317b)
Chin etterúrum. (A201,II 317b)

Chiottéch uurúrum [kötek vururum]. (A204,II 172a)

Chireccilérum [kireçlerüm]. (A201,II 205b)

Chiscinérum [kişnerüm]. (A201,II 133b)
Chiscinetterúrum [kişnettirürüm]. (A201,II 133b), (A201,II 271a)
Chiscinenérum [?kişinenirüm]. (A201,II 271a)

[737] **ADA** 197 bayılmak; **DER** 2719 *kef geçmek*: Güçsüz kalmak.

Chiufflenmisci [küflenmiş] etterúrum. (A206,II 235b)
Chiufflenmísci [küflenmiş] olúrum. (A206,II 235b)

Chiuffurlárum [küfürlarum]. (A206,II 145b)
Chiuffurlatterúrum [küfürlattırurum]. (A206,II 145b)

Chiurecchlérum [küreklerüm][738]. (A206,II 299b)
Chiurecchletterúrum [küreklettirürüm]. (A206,II 299b)

Chocchárum [kokarum]. (A202,II 255b)
Chochturúrum [koktururum]. (A202,II 255b)

Chocchmedérum [hökmederüm]. (A184,II 191a), (A185,II 279a)
Chóchme [hökm] etterúrum. (A185,II 202b), (A185,II 191a), (A185,II 279a)
Chochmeilérum [hökmeylerüm]. (A185,II 191a), (A185,II 202b)

Chocchulárum [kokularum]. (A202,II 241b)
Cocchlatterúrum [koklattırurum]. (A202,II 241b)

Chórum [korum]. (A201,II 220b), (A203,II 229a), (A201,II 253a)
Chórsin [korsın]. (A201,II 220b)
Chor [kor]. (A201,II 220b)
Choiárum [koyarum]. (A201,II 229a), (A201,II 253a)
Choidurúrum [koydururum]. (A201,II 253a)
Choddurúrum [koddururum]. (A201,II 220b), (A201,II 229a)
Choddurturúrum [koddurtururum]. (A201,II 253a)

Choggétt [höccet] edérum. (A184,II 260b)
Choggétt etterúrum. (A184,II 260b)

[738] **ADA** 206 *kürekle-*: Küremek.

Choggiárum [kocarum]. (A202,II 219b)
Choggiatterúrum [kocattırurum]. (A202,II 219b)

Choiuerúrum [koyıverürüm]. (A203,II 120a), (A203,II 130a), (A203,II 220b)
Choiuerderúrum [koyıverdirürüm]. (A203,II 120a), (A203,II 130a), (A203,II 220b)

Chonárum [konarum]. (A202,II 130a)
Chondurúrum. (A202,II 130a)
Chondurdurúrum. (A202,II 130a)
Chondúm. (A202,II 130a)

Chondacchlárum [kondaklarum]. (A202,II 176b)
Chondacchlatterúrum. (A202,II 176b)

Choorlárum [horlarum]. (A184,II 275b)
Choorlatterúrum. (A184,II 275b)

Choparúrum [koparurum]. (A203,II 287b), (A203,II 289a), (A203,II 293a)
Choparderúrum. (A203,II 287b), (A203,II 289a), (A203,II 293a)

Chor bacchárum [hor bakarum]. (A184,II 147a), (A184,II 168a), (A184,II 199b)
Chor bachterúrum. (A184,II 168a)
Chor jorúrum; ~ ghiorúrum. [hor yorurum; ~ görürüm]. (A184,II 147a), (A184,II 168a)

Chorattá [horata] edérum. (A184,II 233a)
Chora[ttá] etterúrum. (A184,II 233a)

Chorchárum [korkarum]. (A203,II 174a), (A203,II 307a)
Churchudúrum [kurkudurum]. (A203,II 231b)
Chorchturúrum [korktururum]. (A203,II 307a)
Chorchutturúrum [korkuttururum]. (A203,II 174a), (A203,II 231b)

Chormétt [hörmet] exétt [ız$_z$et] eilérum. (A185,II 200a)
Chormétt [hörmet] exétt [ız$_z$et] etterúrum. (A185,II 200a)

Chosc ghielúr [hoş gelür]. (A184,II 199b)
Chosc ghielderúrum [geldirürüm]. (A184,II 200a)

Chósc ghiorúrum [hoş görürüm]. (A184,II 166a)
Chosc ghiordurúrum [gördürürüm]. (A184,II 166a)

*Chosc uardĵ [hoş vardı]. (A254,I 13b)

Chosciárum [koşarum]. (A203,II 160b)

Chouárum [kovarum]. (A203,II 151a), (A203,II 168a)
Chowdurúrum [kovdururum]. (A203,II 168a); Cowdurúrum. (A203,II 151a)

Choulárum [kovalarum]. (A203,II 122a)
Choulatterúrum [kovalattırurum]. (A203,II 122a)

Chttibár [ıhtibar, *itibar] edérum. (A185,II 302b), (A185,II 159b)
Chttibár etterúrum. (A185,II 302b), (A185,II 159b)

Chudurúrum[739] [kudururum]. (A204,II 216a)
Chudurdurúrum [kudurdururum]. (A204,II 216a)

Chuggiárum[740] [kucarum]. (A204,II 120a)
Chuggiatterúrum. (A204,II 120a)

Chuggiúch [küçük] edérum. (A206,II 168b), (A206,II 231b)

---

[739] **ADA** 204 *kudur*-: Gururlanmak.
[740] **ADA** 204 *kuca*-: Kucaklamak.

Chuggiúch etterúrum. (A206,II 168b), (A206,II 231b)

Chullanúrum [kullanurum]. (A204,II 125a)
Chullanmás[um] [kullanmazum]. (A204,II 125a)

Chullúch [kulluk] edérum. (A204,II 280a)
Chullúch etterúrum. (A204,II 280a)

Chumétt [humet, *himmet] edérum. (A183,II 175a)
Chumét etterúrum. (A183,II 175a)

Churtarúrum [kurtarurum]. (A205,II 152a), (A205,II 290a)
Churtarderúrum [kurtardırurum]. (A205,II 290a); Curtarderúrum. (A205,II 152a)

Churtlanúrum [kurtlanurum]. (A205,II 219a)
Churtlatterúrum. (A205,II 219a)

Churtulúrum [kurtulurum]. (A205,II 152a), (A205,II 290a)

Churú [kuru] edérum. (A205,II 279b)
Churú [kuru] olúrum. (A205,II 279b)

Churudúrum [kurudurum]. (A205,II 138b), (A205,II 265b), (A205,II 279b)
Churutturúrum. (A205,II 138b), (A205,II 265b), (A205,II 279b)

Chusárum [kusarum]. (A205,II 321a), (A205,II 267b)
Chusturúrum. (A205,II 267b), (A205,II 321a)

Chusci aulárum [kuş avlarum]. (A205,II 322b)
Chusci aulatterúrum. (A205,II 322b)

Chusciadérum [kuşadırum]. (A205,II 155a)

Chuscianúrum [kuşanurum]. (A205,II 155a)
Chusciandérum. (A205,II 155a)

Chuxúr [huzur] edérum. (A185,II 271a); Cuxur [huzur] edérum. (A185,I 15b)

*Ciachscír [çakşir] meremétt ettúm[741]. (A150,II 265b)

Ciaghirúrum [çağirurum]. (A149,II 120b), (A149,II 175a), (A149,II 175b), (A149,II 198a)
Ciagherterúrum, Ciaghirdurúrum [çağırtırurum]. (A149,II 175b), (A149,II 175a), (A149,II 120b), A149,II 198a)

Cialárum [çalarum]. (A150,II 286b), (A150,II 306a), (A150,II 309a)
Cialderúrum. (A150,II 286b), (A150,II 306a)

Ciàlch [çalk] vurúrum. (A150,II 229a)
Ciálch uurdurúrum. (A150,II 229a)

Cialiscírum [çalışırum]. (A150,II 127a), (A150,II 312a)
Cialiscterúrum. (A150,II 127a), (A150,II 312a)

Ciamurlárum [çamurlarum]. (A150,II 208b)
Ciamurlatterúrum. (A150,II 208b)

Ciapalárum [çapalarum]. (A150,II 325a)
Ciapalatterúrum. (A150,II 325a)

Ciarchlárum [çarklarum]. (A150,II 136b)

Ciascirlanúrum [çaşırlanurum, *çakşırlanırım]. (A150,II 152a)

[741] **ADA** 211 *meremet*: onarım, tamir.

Ciascirlanderúrum. (A150,II 152a)

Ciattárum [çatarum]. (A151,II 134b)

Ciattlárum [çatlarum]. (A151,II 293b)
Ciattlatterúrum. (A151,II 293b)

Cicecchlérum [çiçeklerüm]. (A152,II 180a)
Cicecchledérum [çiçekledirüm]. (A152,II 180a)
Cicecchlenúrum [çiçeklenürüm]. (A152,II 180a)
Cicecchletterúrum [çiçeklettirürüm]. (A152,II 180a)

Cichárum [çıkarum]. (A152,II 175a)
Cichterúrum [çıktırurum]. (A152,II 175a)

Cicharúrum [çıkarurum]. (A152,II 151a)

Cicharterúrum [çıkartırurum]. (A152,II 151a)
Cicharuerúrum [çıkarıverürüm]. (A152,II 151a)
Cicharuerderúrum [çıkarıverdirürüm]. (A152,II 151a)

Cíft surérum. (A152,II 136b)
Cift surdurúrum. (A152,II 136b)

Cighirúrum [çiğirürüm]. (A152,II 155a)
Cighirterúrum. (A152,II 155a)

Ciocchiérum [çökerüm]. (A154,II 205a), (A154,II 205a), (A154,II 209b)
Ciochturúrum [çöktürürüm]. (A154,II 205a), (A154,II 205a), (A154,II 209b)
Ciochttĵ [çökti]. (A154,II 209b)

Cioch [çok] durúrum. (A153,II 284a)

Cioch durdurúrurum. (A153,II 284a)

Cioch eghlenúrum [çok eğlenürüm]. (A164,II 284a)
Cioch eghlenderúrum. (A153,II 284a), (A164,II 284b)

Ciosérum [çözerüm]. (A154,II 292b)
Ciosderúrum [çözdirürüm]. (A154,II 292b)
Ciosulúrum [çözülürüm]. (A154,II 292b)

Ciriscilérum[742] [çirişlerüm]. (A153,II 213b)
Cirisciletterúrum. (A153,II 213b)

Cisérum [çizerüm]. (A153,II 265a)
Cisderúrum. (A153,II 265a)

Ciuilérum [çivilerüm]. (A153,II 157b)
Ciuiletterúrum [çiviletterürüm]. (A153,II 157b)

Ciuildérum [çivilderüm][743]. (A153,II 147a)

Ciurúch [çürük] edérum. (A154,II 208a)
Ciurúch etterúrum. (A154,II 208a)
Ciurúch [çürük] olúrum. (A154,II 208a)

Ciurudúrum [çürüdürüm]. (A154,II 190a), (A154,II 227b)
Ciurutturúrum. (A154,II 190a), (A154,II 208a), (A154,II 227b)

Ciuualá choiárum [çuvala koyarum]. (A154,II 215b)
Ciuualá choidurúrum [koydururum]. (A154,II 215b)

---

[742] **ADA** 153 *çirişle-*: Yapıştırmak, çiriş sürmek.
[743] **ADA** 153 *çivilde-*: Fısıldamak.

Conucchlárum [konuklarum]. (A202,II 160a)
Conucchlatterúrum. (A202,II 160a)

Crár [ˌkrar] edérum. (A185,II 158a)
Crar [ˌkrar] etterúrum. (A185,II 158a)

Csicar [çıkar].[744] (B121)

Daán [dan, *tan] eilérum. (A154,II 242a)

Dadárum [dadarum, *tadarım]. (A155,II 138a), (A155,II 195a)
Dadanderúrum [?tadındırırım, *tattırırım]. (A155,II 138a), (A155,II 195a)

Daghelúrum [dağılurum]. (A154,II 300b), (A154,II 309b)

Daianùrum [dayanurum]. (A156,II 134b), (A156,II 253b), (A156,II 267b)
Daianderúrum. (A156,II 134b), (A156,II 253b), (A156,II 267b)

Daláp edérum[745]. (A155,II 173a), (A155,II 272a)

Daniscírum [danışırum]. (A155,II 208a)
Danisctерúrum. (A155,II 208a)

Daniscích [danışık] ettilér. (A155,I 100a)

Danmlárum [damlarum]. (A155,II 193b)

Dartárum. (A155,II 248a); Tartárum. (A244,II 248a)

---

[744] **B** 109 ...csichar; **B** 121 csicar.
[745] **ADA** 155 *dalap et-*: Davet etmek.

Darterúrum. (A155,II 248a); Tarterúrum [tartırurum]. (A244,II 248a)

Dasctárum[746] [daşarum]. (A155,II 244a)
Dascterúrum. (A155,II 244a)

Dedúm. (A156,I 53a)
Dérum. (A156,II 168a)
Dederúrum. (A156,II 168a)

Defedérum. (A156,II 170b)

Deghérum [değerüm]. (A156,II 309a)
Deghdurúrum. (A156,II 309a)

Deghiérum.[747] (A156,II 316b)

Deghirmí eilérum [değirmi eylerüm]. (A156,II 310a)
Deghirmí etterúrum. (A156,II 310a)

Deghiscírum [değişirüm]. (A156,II 152a), (A156,II 235a), (A156,II 290b)
Deghiscterúrum [değiştirürüm]. (A156,II 152a), (A156,II 235a), (A156,II 290b), (A156,II 312a)
Deghiscterterúrum [değiştirtirürüm]. (A156,II 312a)

Degnérum [denerüm]. (A157,II 245a), (A157,II 260a)
Degnetterúrum. (A157,II 245a), (A157,II 260a)

Delérum. (A156,II 150a) (A156,II 182b)
Delderúrum. (A156,II 150a), (A156,II 182b)

[746] **ADA** 155 *daş*-: Aşmak.
[747] değeri olmak.

Derněch [dernek] edérum. (A157,II 266a)
Derněch etterúrum. (A157,II 266a)

Deuiscírum [devişirüm][748]. (A158,II 265a)
Deuiscirúrum [devişirürüm]. (A158,II 270a)
Deuiscterúrum [deviştirürüm]. (A158,II 270a), (A158,II 265a)

Dicchiérum [dikerüm]. (A158,II 251a), (A158,II 162a), (A158,II 253a)
Dichterúrum. (A158,II 162a), (A158,II 251a), (A158,II 253a)

Dicchielúrum [dikelürüm]. (A158,II 316a)
Dicchielderúrum. (A158,II 316a)

Dich ghielúrum [dik gelürüm]. (A158,II 158b)
Dich ghielderúrum. (A158,II 158b)

Didérum. (A159,II 134b)
Didetterúrum [didittirürüm][749]. (A159,II 134b)

Diléch [dilek] edérum. (A158,II 257b), (A158,II 259a), (A158,II 271a)
Diléch etterúrum. (A158,II 257b), (A158,II 271a)

Dilenúrum. (A158,II 123a)
Dilenderúrum. (A158,II 123a)

Dilérum. (A158,II 166a)
Diletterùrum. (A158,II 166a)

Dilím edérum. (A159,I 127b)

---

[748] **ADA** 158 *devşir*-: Tahsil etmek, toplamak.
[749] **ADA** 159 *dit*-: Ditmek, pamuk kabartmak.

Dilím etterúrum. (A159,I 127b)

Dillérum.[750] (A159,II 135a), (A159,II 302b)
Dilletterúrum. (A159,II 135a), (A159,II 302b)

Dinghlérum [dinlerüm]. (A159,II 138a)
Dinghletterúrum. (A159,II 138a)
Dinghledúm [dinledüm]. (A159,I 53b)

Dirilúrum. (A159,II 319b)

*Dis ciochiérum [diz çökerüm]. (A154,II 209b)

Discilérum [dişlerüm]. (A159,II 233a)
Disciletterúrum. (A159,II 233a)

*Diu chabér ghieldí [diyü haber geldi]. (A159,I 199a)

Docchunúrum [dokunurum]. (A160,II 322a)
Docchundurúrum. (A160,II 322a)

Docchúrum [dokurum]. (A160,II 307a)
Docchutturúrum. (A160,II 307a)

Docchuscírum [dokuşırum]. (A160,II 192a)
Docchuscturúrum. (A160,II 192a)

Doghárum [doğarum]. (A160,II 236a)
Doghurúrum. (A160,II 244a)
Dogdurúrum. (A160,II 236a)

---

[750] **ADA** 159 *dille-*: Değer biçmek. ~ *dinle-*.

Doghurdurúrum. (A160,II 244a)

Dográrum. (A160,II 313b)
Dogratterúrum. (A160,II 313b)

Dogrí edérum. (A160,II 169a)
Dogrí etterúrum. (A160,II 169a)
Dogrí olúrum. (A160,II 169a)

Doiárum [doyarum]. (A161,II 277b)
Doidurúrum. (A161,II 277b)

Dolaí [dolay] alúrum. (A160,II 155b)
Dolaí alderúrum. (A160,II 155b)
Dolaín [dolayın] alúrum. (A160,II 138b)
Dolaín alderúrum. (A160,II 138b)

Dolanderúrum [dolandırurum]. (A160,II 191b), (A160,II 210a)
Dolanderderúrum. (A160,II 192a), (A160,II 210a)

Dolascírum [dolaşırum]. (A160,II 172b), (A160,II 191b), (A160,II 320b)
Dolascterúrum (A160,II 155b), (A160,II 191b), (A160,II 320b)

Doldurúrum. (A160,II 175a)
Doldurturúrum. (A160,II 175a)

Dolí jaghár [yağar]. (A160,II 196b)
Dolí jagderúrum. (A160,II 196b)

Donérum [dönerüm]. (A161,II 191b), (A161,II 309b), (A161,II 309b)
Dondurúrum [döndürürüm]. (A161,II 191b), (A161,II 309b), (A161,II 320b)

Dostlascírum [dostlaşırum]. (A161,II 200b)
Dostlascterúrum. (A161,II 200b)

Douá [dova, *dua] edérum. (A161,II 124b), (A161,II 243a), (A161,II 287a)
Douá etterúrum. (A161,II 125a), (A161,II 243a), (A161,II 287a)

Douá chelárum [dova, dua* kılarum]. (A161,II 124b)
Douá chelatterúrum [kılattırurum]. (A161,II 125a)

Ducchienérum. *veya* Tucchienérum [dükenirüm]. (A162,II 158a), (A249,II 158a)
Ducchienderúrum. (A162,II 158a)

Ducchiérum [dükerüm, *dökerim]. (A162,II 299b), (A162,II 317b)
Duchturúrum [düktürürüm]. (A162,II 299b), (A162,II 317b)
Ducchiunúrum [dükünürüm, *dökünürüm]. (A162,II 317b)

Dughiérum [düğerüm, *döverim]. (A162,II 143b), (A162,II 172a), (A162,II 248a)
Dughdurúrum [düğdürürüm]. (A162,II 143b), (A162,II 172a), (A162,II 248a)

Duiárum [duyarum]. (A162,II 125b), (A162,II 144a), (A162,II 174a)
Duidurúrum. (A162,II 125b), (A162,II 144a), (A162,II 174a)

Dulascírum [dulaşırum, *dolaşırım]. (A162,II 129a)
Dulascterúrum. (A162,II 129a)

Dunérum [*dönerim]. (A163,II 320b)
Dundurúrum. (A163,II 320b)

Durúrum. (A162,II 178b), (A162,II 302b)
Durdurúrum. (A162,II 178b), (A162,II 302b)

Durtérum. (A163,II 188b), (A163,II 247a), (A163,II 255a)

Durterúrum, Durturúrum. (A163,II 247a), (A163,II 188b), (A163,II 255a)

Duscérum [düşerüm]. (A163,II 151b)
Duscturúrum. (A163,II 151b)

Dusérum, Duxérum. [düzerüm]. (A163,II 287a), (A163,II 122a), (A163,II 125a), (A163,II 138a)
Dusdurúrum [düzdürürüm]. (A163,II 287a)

Dusedérum [düzedirüm]. (A163,II 265b)
Dusetterúrum. (A163,II 122a), (A163,II 125a), (A163,II 138a), (A163,II 265b)

Dusghiún surérum [düzgün sürerüm]. (A163,II 224b)
Dusghiún surdurúrum. (A164,II 224b)
Dusghiún chorum [düzgün korum]. (A163,II 224b)

Ecchérum [ekerüm]. (165,II 162a), (A165,II 279b)
Echterúrum [ektirürüm]. (165,II 162a), (A165,II 279b)

Ecchiaburlanúrum [ekabürlanürüm]. (A165,II 267a)

Echsicchlérum [eksiklerüm]. (A165,II 291b)
Echsicchletterúrum. (A165,II 291b)

Echsích ghielúr [eksik gelür]. (A165,I 178b)
Echsích ghielúrum [eksik gelürüm]. (A165,II 227b)

Echsirghiérum [esirgerüm]. (A167,I 102b), (A167,II 200b)

Eghdúm [eğdüm].[751] (A164,II 224b)
Egheiúrum [eğeyürüm]. (A164,II 224b)

[751] **ADA** 164 *eg*-: Eğelemek.

Eghidderúrum [eğiddirürüm]. (A164,II 224b)

Eghérum[752] [eğerüm]. (A164,II 180a)
Eghitterúrum [eğittirürüm]. (A164,II 180a)

Eghirúrum[753] [eğirürüm]. (A164,II 310a)
Eghirdurúrum [eğirdürürüm]. (A164,II 310a)

Eghlenúrum [eğlenürüm]. (A164,II 144a), (A164,II 207a), (A164,II 248b), (A164,II 306a)
Eghlenderúrum. (A164,II 144a), (A164,II 207a), (A164,II 248b), (A164,II 306a)

*Eí anghdún [eyi andun]. (A131,II 269a)

Eí suilérum [eyi söylerüm]. (A169,II 225b)
Eí suiletterúrum. (A169,II 225b)

Eierlérum [eyerlerüm]. (A168,II 280b)
Eierletterúrum. (A168,II 280b)

Eiledum. (B26)
Eilérum. (A169,II 182a)

Eledérum [*iletirim]. (A166,II 158b), (A166,II 229a), (A166,II 270b)
Eletterúrum. (A166,II 158b), (A166,II 229a), (A166,II 270b)
Elettúm. (A166,II 229a)

Ellenúrum. (A166,II 228a)
Ellenderúrum. (A166,II 228a)
Ellení iúrum [?elleni yurum]. (A166,II 228a)

---

[752] **ADA** 164 *eg*-: Yün vs. eğirmek; ayrıca yazarın notu: Argenti bu fiili *egir*- ile karıştırmışa benziyor.
[753] **ADA** 164 *egir*-: Eğmek, bükmek; ayrıca yazarın notu: Argenti bu fiili *eg*- ile karıştırmışa benziyor.

Emérum. (A166,II 253b)

Emderúrum [*emdiririm]. (A166,II 221a), (A166,II 253b)

Emderderúrum. (A166,II 221a)

Émmredérum [emrederüm]. (A166,dizin 52b); Énmrĭ [*emr] edérum. (A166,II 157b), (A166,II 282a)

Enmrí [*emr] etterúrum. (A166,II 157b), (A166,II 282a)

Emxírum [emzirü$_{rü}$m]. (A166,II 235a)

Emxitterúrum [emzitterürüm]. (A166,II 235a)

Enérum [*inerim]. (A166,II 291b)

Enderúrum [*indiririm]. (A166,II 169a), (A166,II 290a), (A166,II 291b), (A166,II 299b)

Enderderúrum, Enderterúrum [*indirtiririm]. (A166,II 169a), (A166,II 290a), (A166,II 299b)

Enetterúrum.[754] (A166,II 151b)

Enetteriúrum [enetteriyürüm]. (A166,II 151b)

Epsén [*epsem] durúrum. (A167,II 303a)

Epsén durdurúrum. (A167,II 303a)

Epsén olúrum. (A167,II 306a)

Escérum[755] [eşerüm]. (A167,II 151b)

Escterúrum. (A167,II 151b)

Eschieré edérum [eşkere, *aşikare ederüm]. (A167,II 255a)

Eschieré etterúrum. (A167,II 255a)

---

[754] **ADA** 166 *enetter-*: Hadım etmek.
[755] **ADA** 167 *eş-*: Koşmak, acele etmek.

Escittúm [eşittüm, *işittim]. (A167,II 241b)
Escidérum [eşiderüm, *işitirim]. (A167,II 241b)
Escitterúrum. (A167,II 241b)

Etterúrum [ettirürüm]. (A168,II 169b), (A168,II 283a), (A168,II 283a)

Euérum [everüm]. (A168,II 127a), (A168,II 283b)
Ewderúrum. (A168,II 127a), (A168,II 283b)

Eulenúrum [evlenürüm]. (A168,II 123a), (A168,II 123a), (A168,II 227b)
Eulenderúrum [evlendirürüm]. (A168,II 123a), (A168,II 227b)
Euletterúrum [evlettirürüm]. (A168,II 123a)

Exberlérum [ezberlerüm]. (A169,II 169a), (A169,II 218a)

Exilúrum[756] [ezilürüm]. (A169,II 316a)
Exilderúrum. (A169,II 316a)

Fadérum [$_{u}$fadırum]. (A169,II 274a), (A169,II 299b)
Fatterúrum [$_{u}$fattırurum]. (A169,II 274a), (A169,II 299b)

Faidá edérum. (A169,II 182a)
Faidá etterúrum. (A169,II 182a)

Féchme eilérum [*fehm eylerüm]. (A170,II 140a)
Féchme eilémedum. (A170,II 140a)

Feraát [fera$_{g}$at] edérum. (A170,II 120b), (A170,II 297a)

Feriát [feryat] ederum. (A170,II 221a)

---

[756] **ADA** 169 *ezil-*: Hayran olmak.

Feriátt etterúrum. (A170,II 221a)

Ficchír [fikir] edérum. (A170,II 159a), (A170,II 247a)
Ficchír etterúrum. (A170,II 159a), (A170,II 247a)

Ficchirimé [fikrime] chorum [korum] *veya* choiárum [koyarum]. (A170,II 166a)
Ficchirimé choddurúrum [koddururum]. (A170,II 166a)

Fiscildérum[757] [fişilderüm]. (A171,II 147a)
Fiscilderúrum. (A171,II 147a)

Fiscilérum [fişilerüm]. (A171,II 180a)
Fisciletterúrum. (A171,II 180a)

Furlárum.[758] (A170,II 155b)

Fursátt aulárum. (A170,I 200a)

Gemeilérum [cem eylerüm]. (A148,II 265a)
Gemetterúrum [cem ettirürüm]. (A148,II 265a)

Ghidérum [giderüm]. (A175,II 245a), (A175,II 321a)
Ghiderderúrum. (A175,II 245a), (A175,II 321a)

Ghieccérum[759] [geçerüm]. (A172,II 244a)
Ghiescterúrum [geştirürüm, *geçtiririm]. (A172,II 244a)

Ghieccirúrum[760] [geçirürüm]. (A172,II 207b)

---

[757] **ADA** 171 *fişilde-*: Fısıldamak.
[758] **ADA** 170 *fırla-*: Fısıldaşmak, gevezelik etmek.
[759] **ADA** 172 *geç-*: Geçmek, geçerli olmak.
[760] **ADA** 172 *geçir-*: İğneyi ipliğe geçirmek.

Ghieccitterúrum [geçittirürüm]. (A172,II 207b)

Ghieghirúrum [geğirürüm]. (A172,II 275b)
Ghieghirterúrum. (A172,II 275b)

Ghiegníl [yenil] olúrum. (A261,II 130a)
Ghiegnilgé [yenilce] etterúrum. (A261,II 130a)
Ghiegnilgé [yenilce] olúrum. (A261,II 130a)

Ghiegnilledérum [yenil ederüm]. (A261,II 130a)
Ghiegnilletterúrum [yenil ettirürüm]. (A261,II 130a)

Ghieiérum [geyerüm]. (A174,II 317a)
Ghieiderúrum [geydirürüm]. (A174,II 317a)

Ghieinérum [geyinirüm]. (A174,II 317a)
Ghieinderúrum. (A174,II 317a)

Ghieleím [geleyim]. (A172,I 14b)
Ghielessín [gelesin]. (A172,I 14b)
Ghielé [gele]. (A172,I 14b)

Ghielúrum [gelürüm]. (A172,II 317a)
Ghielderúrum [geldirürüm]. (A172,II 317a)

*Ghielsech [gelsek]. (A172,I 14b)

Ghiénci [genç] olúrum. (A173,II 210a), (A173,II 272a)
Ghiénci etterúrum. (A173,II 210a)

Ghiené ghielúrum [gene gelürüm]. (A173,II 309b)
Ghiene ghielderúrum. (A173,II 309b)

Ghierech [gerek] olúr. (A173,II 146b)

Ghiesérum [gezerüm]. (A174,II 245b)
Ghiesderúrum [gezdirürüm]. (A174,II 245b)

Ghietterúrum [getirürüm]. (A174,II 137a)
Ghietterterúrum [getirtirürüm]. (A174,II 137a)

Ghioccérum [göçerüm]. (A175,II 235a)

Ghiocchladérum[761] [gökladurum]. (A175,II 244a)

Ghiomulúrum [gömülürüm]. (A175,II 280a)
Ghiomuldurúrum. (A175,II 280a)

Ghiondurúrum [göndürürüm]. (A175,II 227a)
Ghiondurdurúrum [göndürdürüm]. (A175,II 227a)

Ghionurúr[762] [gönürür]. (A175,II 311b)
Ghionurdurúrum [gönürdürürüm]. (A175,II 311b)

Ghiorúrum [görürüm]. (A175,II 194b), (A175,II 317a)
Ghiordurúrum [gördürürüm]. (A175,II 194b), (A175,II 317a)

Ghiorsattérum[763] [görsattırum]. (A176,II 233a)

Ghiorundúm [göründüm]. (A176,II 9a)

---

[761] **ADA** 175 *göklet-*: Şifalı bitkilerle boşaltmak.
[762] **ADA** 175 *gönür-*: Gürlemek.
[763] **ADA** 176 *görset-*: Göstermek.

Ghiosterúrum [gösterürüm]. (A176,II 233a)
Ghiosterterúrum. (A176,II 233a)

Ghiotturdúm [götürdüm]. (A176,I 52b)
Ghiotturúrum [götürürüm]. (A176,II 253a), (A176,II 283a)
Ghiotturturúrum [götürtürürüm]. (A176,II 253a), (A176,II 283a)

Ghirúrum [girerim]. (A174,II 175a)
Ghirdurúrum. (A174,II 175a)

Ghiríft [girift] edér. (A174,II 188a)
Ghiríft edérum. (A174,II 188a), (A174,II 188a)
Ghiríft etterúrum. (A174,II 188a)

Ghislenérum [gizlenirüm]. (A175,II 236a)
Ghislenderúrum [gizlendirürüm]. (A175,II 236a)

Ghislérum [gizlerüm]. (A175,II 236a)
Ghisletterúrum [gizlettirürüm]. (A175,II 236a)

Ghiuccedérum [güç ederim]. (A176,II 183a), (A176,II 297a)
Ghiuccetterúrum. (A176,II 183a), (A176,II 297a)

Ghiudérum [güderüm]. (A177,II 244b)
Ghiudetterúrum. (A177,II 244b)

Ghiuggenurum [gücenürüm]. (A176,II 199b)

Ghiúggila [güc ila, *ile] alúrum. (A176,II 310a), (A176,II 259a)
Ghiúggila alderúrum. (A176,II 310a), (A176,II 259a)

Ghiulérum [gülerüm]. (A177,II 231b), (A177,II 269b)

Ghiuldurúrum. (A177,II 231b), (A177,II 269b)

Ghiumiscilárum [gümişlarum]. (A177,II 203a)
Ghiumiscilatterúrum. (A177,II 203a)

Ghiunách [günah] edérum. (A177,II 248b)
Ghiunách etterúrum. (A177,II 248b)

Ghiurescírum [güreşirüm]. (A177,II 191b)
Ghiurescterúrum. (A177,II 191b)

Ghiusterúrum [güsterürüm, *gösteririm]. (A177,II 169b)
Ghiusterterúrum. (A177,II 169b)

Giadilárum [cadılarum]. (A147,II 132a)
Giadilatterúrum. (A147,II 132a)

Gianlárum[764] [*canlanırım]. (A148,II 269b)

*Gianúm [canum] aldún. (A148,I 237a), (A148,II 10a)

Giérch eilérum [cerh eylerüm]. (A148,II 272a)

Gilé [cile, *cila] edérum. (A149,II 255a)
Gilé etterúrum. (A149,II 255a)

Gimá [cima] edérum. (A149,II 189b)
Gimá etterúrum. (A149,II 189b)

Gioáp [coap, *cevap] edérum. (A149,II 271a)

[764] **ADA** 148 *canla-*: Canlanmak.

Gioáp uerúrum [verürüm]. (A149,II 271a)
Gioáp uerderúrum. (A149,II 271a)

Giurunmlárum [*cürümlerim]. (A149,II 157a)

Hiedéch [h/yedek] eilérum. (A260,II 229a)
Hiedéch [h/yedek] etterúrum. (A260,II 229a)

Hiedúm [h/yedüm]. (A260,I 52a), (A260,I 26b), (A260,II 227a)
Hiérum [h/yerüm]. (A260,II 227a)
Hiederúrum [h/yedirürüm]. (A260,II 227a)

Hiilérum[765] [h/ilerüm]. (A187,II 204a)
Hiiletterúrum [h/ilettirürüm]. (A187,II 204a)

Huiárum [h/uyarum, *uyarım]. (A251,II 271b) ; Hviárum [h/uyarum]. (A251,II 122b); Vhiárum [h/uyarum]. (A251,II 127a)
Huidurúrum [h/uydururum]. (A251,II 271b); Vhidurúrum [*uydururum]. (A251,II 127a)
Huidurdurúrum [h/uydurdururum]. (A251,II 271b)

Huiúrum [h/uyurum]. (A251,II 172a)
Huiutturúrum [h/uyuttururum]. (A251,II 172a)

Huiucchlárum [h/uyuklarum]. (A251,II 172a)
Huiucchlatterúrum [h/uyuklattırurum]. (A251,II 172a)

Ibrá edérum. (A187,II 263a); Jbrá [ibra] edérum. (A187,II 180b)
Jbrá [ibra] etterúrum. (A187,II 180b)

Iccérum [içerüm]. (A187,I 39a); Jccérum. (A187,II 145b)

---

[765] **ADA** 187 *il-*: İlmik atmak. bağlamak.

Iccimésum [içmezüm]. (A187,I 39a)
jscterúrum [içtirürüm]. (A187,II 145b)

iettér [yeter]. (A262,I 49b); jetér. (A212,II 146b , 147a), (A262,II 147a), (A262,I 77a)
jettmés [yetmez]. (A262,I 77a), (A262,II 147a), (A212,II 146b-147a), (A262,I 49b)

jnchiár [inkar] edérum. (A189,II 170a), (A189,II 238b)
Inchiár [inkar] etterúrum. (A189,II 170a); jnchiár etterúrum. (A189,II 238b)

jngidúrum [incidürüm]. (A188,II 213b), (A189,II 239a), (A189,II 239b)
Ingitterúrum [incittirürüm]. (A188,II 172b), (A189,II 239a); jngitterúrum [incittirürüm]. (A188,II 296a), (A189,II 213b), (A189,II 239b)

jnginúrum [incinürüm]. (A188,II 124b), (A188,II 172b), (A188,II 199a), (A188,II 199b), (A188,II 265b), (A188,II 296a)
jnginderúrum [incindirürüm]. (A188,II 124b), (A188,II 199a), (A188,II 199b), (A188,II 265b)

jscileiúrum [işleyürüm]. (A190,II 125a), (A190,II 220b)
jscilérum [işlerüm]. (A190,II 220b)
Isciletterúrum [işlettirürüm]. (A190,II 125a); jsciletterúrum [işlettirürüm]. (A190,II 220b)

jstérum [isterüm]. (A190,II 155a), (A190,II 320b)
Istetterúrum [istettirürüm]. (A190,II 155a); jstetterúrum [istettirürüm]. (A190,II 320b)
jstedúm [istedüm]. (A190,II 320b)

ius [yüz] eílérum[766]. (A265,II 127b)

jabaná [yabana] attárum. (A256,II 190a)
jabaná atterúrum. (A256,II 190a)

[766] **ADA** 265 *yüz eyle-*: Götürmek, teslim etmek.

jacchárum [yakarum]. (A256,II 122a), (A256,II 136b), (A256,II 120a)
jachterúrum. (A256,II 120a), (A256,II 122a), (A256,II 136b)

jacchén etterúrum [yakın ettirürüm]. (A257,II 122b)

jacchén ghielúrum [yakın gelürüm]. (A256,II 122b)

jacchlascírum [yaklaşırum]. (A257,II 135a)
jacchlascterúrum [yaklaştırurum]. (A257,II 135a)

jaghlárum [yağlarum]. (A256,II 213a), (A256,II 322a)
jaghlatterúrum (A256,II 213a), (A256,II 322a)

jaghmá [yağma] edérum. (A256,II 277b)
jaghmá etterúrum. (A256,II 277b)

jaghmúr jaghár [yağmur yağar]. (A256,II 251a), (A256,II 251a)
jaghmúr jaghderúrum. (A256,II 251a), (A256,II 251a)

jaicchárum [yaykarum][767]. (A260,II 269b)
jaicchatterúrum. (A260,II 269b)

jalán suilérum [yalan süylerüm]. (A257,II 229b)
jalán suiletterúrum. (A257,II 229b)

jalárum [yalarum]. (A257,II 222b)
jalatterúrum. (A257,II 222b)

jaluarúrum [yalvarurum]. (A257,II 257b), (A257,II 259a), (A257,II 287a)
jaluarderúrum [yalvardırurum]. (A257,II 257b), (A257,II 287a)

[767] **ADA** 260 *yayka*-: Yıkamak, çalkalamak.

janárum [yanarum]. (A257,II 120a), (A257,II 122a), (A257,II 136b)
janderúrum [yandırurum]. (A257,II 120a), (A257,II 122a), (A257,II 136b)
janáiúrum [yanayurum]. (A257,II 120a)

janascírum [yanaşırum]. (A257,II 122b)
janascterúrum [yanaştırurum]. (A257,II 122a), (A257,II 122b), (A257,II 270a)
janascterderúrum [yanaştırdırurum]. (A257,II 270a)

janghelérum [yanılırum]. (A257,II 175a)
janghelderúrum [yanıldırurum]. (A257,II 175a)

janghsciárum [yanşarum]. (A257,II 155b)
janghsciatterúrum [yanşattırurum]. (A257,II 155b)

japárum [yaparum]. (A257,II 235a)
japterúrum [yaptırurum]. (A257,II 235a)

japiscírum [yapışırum]. (A258,II 251b)
japiscterúrum [yapıştırurum]. (A258,II 251b)

jará [yara] edérum. (A258,II I78a)
jará etterúrum. (A258,II I78a)

jaralárum [yaralarum]. (A258,II 178a)
jaratterúrum [yarattırurum, *yaralattırırım]. (A258,II 178a)

jarárum [yararum]. (A258,II 178a)
jaratterúrum [yarattırurum, *yardırırım]. (A258,II 178a)

jarar[768] [yarar]. (A258,III 11b)

jarascír [yaraşır]. (A258,II 270a), (A258,III 11b), (A258,III 11b)
jarascterúrum [yaraştırurum]. (A258,II 270a)

jardúm [yardum] edérum. (A258,II 124b), (A258,II 169a), (A258,II 176b), (A258,II 284b)
jardúm etterurum. (A258,II 124b), (A258,II 169a), (A258,II 176b), (A258,II 284b)

jarúm [yarum] edérum. (A258,II 132a)
jarúm etterúrum. (A258,II 132a)

jas [yas] tutárum. (A259,I 88a)

jasách [yasak] edérum. (A259,II 144a), (A259,II 260b)
jasách etterúrum. (A259,II 144a), (A259,II 260b)

jasárum [yazarum]. (A260,II 295a)
jasderúrum [yazdırurum]. (A260,II 295a)

jasciárum [yaşarum]. (A259,II 140a), (A259,II 319b)
jasciamásum [yaşamazum]. (A259,II 140a)

jascíl [yaşıl] edérum. (A259,II 219b)
jascíl etterúrum. (A259,II 219b)
jascil olúrum. (A259,II 219b)

jasích [yazık] edérum. (A260,II 248b)
jasích etterúrum. (A260,II 248b)

jassách [yasak] edérum. (A259,II 319b)

[768] yaramak.

jassách etterúrum. (A259,II 319b)

jattérum [yaterüm, *yatarum]. (A259,II 191b), (A259,II 201b)
jatterúrum [yattırurum]. (A259,II 191b), (A259,II 201b)

jauascilanúrum [yavaşlanurum]. (A259,I 17a)

jaúch [yavuk] olúrum[769]. (A259,II 247a)
jaúch [yavuk] etterúrum. (A259,II 247a)

Jaús euérum [ya$_v$uz everum]. (A168,II 200a)
jaús ewderúrum. (A260,II 200a)

jcchárum [y$_ı$karum]. (A262,II 274a)
jcchtterúrum [y$_ı$ktırurum]. (A262,II 274a)

jcchildúm [y$_ı$kıldum]. (A262,II 274a)
jcchilúrum [y$_ı$kılurum]. (A262,II 274a)

jchtám eilérum [iktam eylerüm]. (A187,II 283b)

jegh [yeğ] olúrum. (A260,II 229b)
jegh etterúrum. (A260,II 229b)

jegnérum [yenerüm]. (A261,II 319a)
jenderúrum [yendirürüm]. (A261,II 319a)

jegnilérum [yenilerüm]. (A261,II 270b)
jegniletterúrum [yenilettirürüm]. (A261,II 270b)

---

[769] **ADA** 259, yazarın notu: Kastedilen, Argenti'nin yanlış ayırdığı ve kısmen ol- fiili ile karıştıdığı yavu kıl- fiilidir.

jegnilúrum [yenilürüm]. (A261,II 247a)

jel eilérum [yel eylerüm]. (A261,II 137a)
jel etterúrum. (A261,II 137a)

*jeramás svilérum [yeramaz süylerüm]. (A261,II 300a)

jeriné chórum [yerine korum]. (A262,II 160a)

jettiscírum [yetişirüm]. (A262,II 191a), (A262,II 264b), (A262,II 129a)
jettiscterúrum [yetiştirürüm]. (A262,II 129a), (A262,II 191a)

jghárum [yığarum]. (A262,II 122a)
jghderúrum [yığdırurum]. (A262,II 122a)

Jgreenúrum [iğrenürüm]. (A187,II 176b), (A187,II 147a), (A187,II 199a)
jgreenderúrum [iğrendirürüm]. (A187,II 147a), (A187,II 199a), (A187,II 176b)

jldrárum [yıldırarum][770]. (A262,II 268a)
jldratterúrum [yıldırattırurum]. (A262,II 268a)

jldrúm ghielúr [yıldırum gelür]. (A262,II 185a)
jldrím ghielderúrum [yıldırım geldürürüm]. (A262,II 185a)

Jliggiách [ılıcak] edérum. (A185,II 217b)
Jliggiách [ılıcak] etterúrum. (A185,II 218a)

Jliggích [ılıcık] olúrum. (A185,II 218a)

[770] **ADA** 262 *yıldıra-:* Işıldamak, parıldamak.

jllenúrum [ilenürüm]. (A188,II 228a)
jllenderúrum [ilendirürüm]. (A188,II 228a)

Jncrar [*ikrar] edérum. (A185,II 158a)
Jncrár [*ikrar] etterúrum. (A185,II 158a)

jnanúrum [inanurum]. (A188,II 163b)
jnanderúrum [inandırurum]. (A188,II 163b)

jnghlérum [inlerüm]. (A189,II 265b)
jnghletterúrum [inlettirürüm]. (A189,II 265b)

jnmreennúrum [*imrenürüm]. (A188,II 166a)
jnmreenderúrum [*imrendirürüm]. (A188,II 166a)

jnttifách [intifak] edérum. (A189,II 122b), (A189,II 157a)
jntifách [intifak] edelúm. (A189,I 18b)

jocchlárum [yoklarum]. (A263,II 265a)
jocchlatterúrum [yoklattırurum]. (A263,II 265a)

jocharí uarúrum [yokarı varurum]. (A263,II 277b)
jocharí uarderúrum. (A263,II 277b)

joghurúrum [yoğururum]. (A263,II 213b)
joghurturúrum [yoğurturururum]. (A263,II 213b)

joldasc(il)ích [yoldaşlık] edérum. (A263,II 197a)

joldasciliggiách [yoldaşlıcak] edérum. (A263,II 197a)
joldasciliggiách [yoldaşlıcak] etterúrum. (A263,II 197a)

jorulúrum [yorulurum]. (A264,II 303b)
joruldurúrum [yoruldururum]. (A264,II 303b)

jpradúrum [yıpradurum]. (A263,II 158a)
jpratterúrum [yıprattırurum]. (A263,II 158a)

Jrách [ırak] edérum. (A186,II 168b)
Jrách [ırak] etterúrum. (A186,II 168b)

jrlárum [yırlarum]. (A263,II 151b)
jrlatterúrum [yırlattırurum]. (A263,II 151b)

jrtárum [yırtarum]. (A263,II 303b)
jrterúrum [yırtırurum]. (A263,II 303b)

jscchál [ishal] edérum. (A189,II 151a)
jscchál etterúrum. (A189,II 151a)

jscérum [işerüm]. (A190,II 250b)
jscetterúrum [işettirürüm]. (A190,II 250b)
jscedúm [işedüm]. (A190,II 250b)

jschíl [işkil] edérum. (A190,II 284b)

jslách [islah] edérum. (A189,II 180b), (A189,II 263a)

Jslanérum [ıslanırum]. (A186,II 211b)
Jslanderúrum [ıslandırurum]. (A186,II 211b)

Jssidérum [ısıtırum]. (A186,II 290a)
Jssitterúrum [ısıttırurum]. (A186,II 290a)

Jssiggiách [ısıcak] edérum. (A186,II 217b), (A186,II 272a)
Jssiggiách etterúrum. (A186,II 218a)

Jssinúrum, Jssinérum [ısınurum]. (A186,II 272a), (A186,II 290a)
Jssinderúrum. [ısındırurum]. (A186,II 290a)

Jssirúrum [ısırurum]. (A186,II 233a)
Jssirderúrum [ısırdırurum]. (A186,II 233a)

jstifrách [istifrah] edèrum. (A190,II 267b)
jstifrách etterúrum. (A190,II 267b)

jttí uerúrum [iti verürüm]. (A190,II 251a), (A190,II 300a)
jttí verderúrum [iti verdirürüm]. (A190,II 251a), (A190,II 300a)

jucchledérum [yükledirüm]. (A264,II 151b)
jucchletterúrum [yüklettirürüm]. (A264,II 151b)

juttúm [yuttum]. (A264,II 209b)
judárum [yudarum]. (A264,II 209b)
judutturúrum [yuduttururum]. (A264,II 209b)

jumacchlárum [yumaklarum]. (A264,II 129a), (A264,II 170a)
jumacchlatterúrum [yumaklattırurum]. (A264,II 170a), (A264,II 129a)

jumárum [yumarum]. (A264,II 208a)
jumatterúrum [yumattırurum]. (A264,II 208a)

jumbrucchlárum [*yumruklarum]. (A264,II 172a)
jumbrucchlatterúrum [*yumruklattırurum]. (A264,II 172a)

jumisciacchlárum [yumışaklarum]. (A264,II 211b)
jumisciacchlatterúrum [yumışaklattırurum]. (A264,II 211b)

jurúrum [yürürüm]. (A265,II 151b)
jurutturúrum [yürüttürürüm]. (A265,II 151b), (A265,II 245b)

jus [yüz] edérum[771]. (A265,II 127b)
jus etterúrum. (A265,II 127b)

jus edérum [yüz ederüm, *gözetürüm]. (A178,II 195a)
jus etterúrum [*gözettürürüm]. (A178,II 195a)

jusughúrum [yüzüğürüm, *gözükürüm]. (A178,II 317a)
jusuchmésum [*gözükmezüm]. (A178,II 317a)

juualárum [yuva$_r$larum]. (A264,II 137a)
juualanderúrum [yuva$_r$lanırurum]. (A264,II 137a)

juuárum[772] [yuvarum]. (A264,II 220b)
juddurúrum [yuddururum]. (A264,II 220b)

Lagh [lağ] edérum. (A206,II 150a), (A206,II 233a), (A206,II 291b)
Laghetterúrum. (A206,II 150a), (A206,II 291b)

Lecchié [leke] edérum. (A207,II 227b)
Lecchielérum [lekelerüm]. (A207,II 227b)
Lecchieletterúrum [lekelettirürüm]. (A207,II 227b)

Maghmún [mağmun] edérum. (A208,II 274a)

---

[771] **ADA** 265 *yüz et-*: Karşılaştırmak, götürmek, teslim etmek.
[772] **ADA** 264 *yuv-*: Yıkamak.

Maghmún etterúrum. (A208,II 274a)
Maghmún olúrum. (A208,II 274a)

*Maiassí deghisctĵ [mayası değişti]. (A210,I 131b)

Malúm edérum. (A209,II 125a), (A209,II 169b), (A209,II 233b)
Malúm etterúrum. (A209,II 125a), (A209,II 169b), (A209,II 233b)

Manmalaiá uerúrum [*mamalaya verürüm]. (A209,II 257a)
Manmalaiá verderúrum [*mamalaya verdirürüm]. (A209,II 257a)

Mardá[773] edérum. (A209,II 144a)
Mardá etterúrum. (A209,II 144a)

Mattlamá [matlama] edérum. (A210,II 248b)
Mattlamá etterúrum. (A210,II 248b)

Mauanétt [$m_u$avenet] eilérum. (A210,I 125b), (A210,II 176b)
Mauanétt etterúrum. (A210,II 176b)

Maxíl [mazıl] edérum. (A210,II 132a), (A210,II 259a)
Maxíl etterúrum. (A210,II 132a), (A210,II 259a)

Maxúr [mazur] edérum. (A210,II 247b)
Maxúr etterúrum. (A210,II 247b)
Maxúr tutárum. (A210,II 247b)

Men edérum. (A211,II 120a), (A211,II 247b), (A211,II 263a)
Men etterúrum. (A211,II 120a), (A211,II 247b), (A211,II 263a)

[773] **ADA** 209 *marda et-*: Trampa, takas, mal değişimi.

Meremétt[774] edérum. (A211,II 265b)

Mesct [mest] edérum. (A211,II 203b)
Mesct [mest] olúrum. (A211,II 203b)

Mucchienmlérum [*muhkemlerüm]. (A213,II 182b)
Mucchienmletterúrum [*muhkemlettirürüm]. (A213,II 182b)

Mucharér [muka$_r$rer] edérum. (A213,II 160a), (A213,II 266a)

Muchlárum [muhlarum]. (A212,II 157b)
Muchlatterúrum. (A212,II 157b)

Muchurlárum [mühürlerüm]. (A215,II 286b)
Muchurlatterúrum. (A215,II 286b)

Mucrelérum, Mucrulérum [mührülerim, *mührelerim]. (A214,II 325a), (A214,II 224a)
Mucreletterúrum, Mucruletterúrum. (A214,II 325a), (A214,II 224a)

Mulaím [mülayim] edérum. (A215,II 231b)

Mulaimlárum [mülayimlarum]. (A215,II 256b)
Mulaimlatterúrum. (A215,II 256b)

Mulasimétt [mülazimet] edérum. (A215,II 160a)
Mulasimétt etterúrum. (A215,II 160a)

Murdarlárum. (A214,II 203b)
Murdarlatterúrum. (A214,II 203b)

---

[774] **ADA** 211 *meremet*: onarım, tamir.

Musabétt [musa$_{ha}$bet] edérum. (A214,II 265b)

Muttí [muti] olurum. (A214,II 240b), (A214,II 322b)
Muttí etterúrum. (A214,II 240b), (A214,II 322b)

Nalettlárum [*lanetlerim]. (A216,II 227a), (A216,II 293b)
Nalettladerúrum. (A216,II 293b)

Nallárum. (A216,II 178b)
Nallatterúrum. (A216,II 178b)

Namás chelárum [kılarum]. (A216,II 287a)
Namás chelderúrum [kıldırurum]. (A216,II 287a)

Násc [na$_{k}$ş] edérum. (A216,II 169a)
Nasc [na$_{k}$ş] etterúrum. (A216,II 169a)

Nascilárum [na$_{k}$şılarım]. (A216,II 169a)
Nascilatterúrum [na$_{k}$şılattırurum]. (A216,II 169a)

Nasedérum [naz ederüm]. (A216,II 216a)
Nasi [*naz] etterúrum. (A216,II 216a)

Nasiátt [nasi$_{h}$at] edérum. (A216,II 269b)
Nasiátt etterúrum. (A216,II 269b)

Naslanúrum [nazlanurum]. (A217,II 216a)
Naslanderúrum. (A217,II 216a)

Naxár [nazar] edérum. (A216,II 159b)
Naxar etterúrum. (A216,II 159b)

Neffsiné [nefsine] chieffĩl [kefil] olúrum. (A217,II 283b)
Neffsiné chieffil etterúrum. (A217,II 283b)

Niendelí [niyendeli] edérum[775]. (A218,II 204a)
Niendelí etterúrum. (A218,II 204a)

Niétt [niyet] edérum. (A218,II 321a)
Niétt etterúrum. (A218,II 321a)

Niscianlárum [nişanlarum]. (A218,II 280a)
Niscianlatterúrum. (A218,II 280a)

Nixá [niza] edérum. (A218,II 242a)

Occhúrum [okurum]. (A220,II 175a), (A220,II 219a); Occúrum. (A220,I 51b), (A220,I 102a), (A220,II 222b)
Occummásum [okumazum]. (A220,I 51b)
Occhuddúm [okuddum]. (A220,II 222b)
Occhutturdúm [okutturdum]. (A220,I 9b)
Occhutturúrum [okuttururum]. (A220,II 219a), (A220,II 222b), (A220,II 175a)

Ochsciárum [okşarum]. (A220,II 226a)
Ochsciatterúrum. (A220,II 226a)

Ochsurúrum [öksürürüm]. (A222,II 310a)
Ochsurdurúrum [öksürdürürüm]. (A222,II 310a)

Odúnci [ödünç] alúrum. (A129,II 123a)
Odúnci alderúrum. (A222,II 123a)

[775] **ADA** 218 *niyendeli et-*: Vatkalamak.

Odúnci [ödünç] uerúrum. (A222,II 257b)
Odúnci uerderúrum. (A255,II 257b)

Oggiedérum [öcederüm][776]. (A222,I 261b), (A222,II 293b)
Oggietterúrum [öcettirürüm]. (A222,II 293b)

Oghurlárum [oğurlarum]. (A220,II 275b)
Oghurlatterúrum. (A220,II 275b)

Ográrum. (A219,II 309a-309b), (A219,II 309a-309b), (A219,II 271b)
Ogratterúrum. (A219,II 309a-309b)

Ográsc [oğraş] edérum. (A220,II 159b)
Ográsc etterúrum. (A220,II 159b)

Oianúrum [oyanurum, *uyanırım]. (A222,II 287a); Ojanúrum. (A222,II 166a)
Oianderúrum. (A222,II 166a), (A222,II 287a)

Oinárum [oynarum]. (A222,II 191b), (A222,II 291b)
Oinattérum [oyanattırum]. (A222,II 231b)
Oinatterúrum [oynattırurum]. (A222,II 191b), (A222,II 231b), (A222,II 291b)

Olmísc [olmış] edérum. (A221,II 227a)
Olmísc etterúrum. (A221,II 227a)
Olmísc olurum. (A221,II 227a)

Onmárum [omarum, *umarım]. (A221,II 299b)
Omdurúrum. (A221,II 299b)

Orách cecchiérum [orak çekerüm]. (A221,II 231b)

---

[776] **ADA** 222 *öced-*: Bahse girmek.

Orách cechterúrum. (A221,II 231b)

*Ornéch uerdi [örnek verdi]. (A223,I 19a)

Ossanúrum [osanurum]. (A222,II 269b)
Ossanderúrum. (A222,II 269b)

Ossurúrum. (A222,II 299a)
Ossurdurúrum. (A222,II 299a)

Ottlárum. (A222,II 244b)

Otturúrum. (A222,II 279a)
Otturturúrum. (A222,II 279a)

Pailascírum [paylaşırum]. (A224,II 132a)
Pailascterúrum. (A224,II 132a)

Paraiattárum [parayatarum][777]. (A223,II 231b), (A223,II 303b)
Paraiatterúrum. (A223,II 231b), (A223,II 303b)

Pechitterúrum, Pech etterúrum [pekitterürüm]. (A224,II 182b), (A224,II 182b)

Perdách [perdah] edérum. (A224,II 224b)

Pirlanúrum [pirlenürüm]. (A225,II 219b)

Piscérum [pişerüm]. (A225,II 263a)
Piscirúrum [pişirürüm]. (A225,II 162a), (A225,II 263a)
Piscterúrum [piştirürüm]. (A225,II 162a)

[777] **ADA** 223 *parayat-*: Birisiyle alay etmek.

Piscirterúrum [pişirtirürüm]. (A225,II 162a), (A225,II 263a)

Piscimán [pişman] olurum. (A225,II 247a)
Piscimán [pişman] etterúrum. (A225,II 247b)

Raastlárum [rastlarum]. (A226,II 244b), (A226,II 266a)
Raastlatterúrum. (A226,II 244b), (A226,II 266a)

Rachátt [rahat] edérum. (A226,II 263a)
Rachátt etterúrum. (A226,II 263a), (A226,II 271a)
Rachátt olurum. (A226,II 263a), (A226,II 271a)

Rasí [razı] olúrum. (A226,II 135a)
Rasí [razı] etterúrum. (A226,II 135a)

Rast ghielúr [rast gelür]. (A226,II 272a)
Rast ghielmés [rast gelmez]. (A226,I 18b)

Red edérum. (A226,II 289a)

Rendelérum. (A227,II 251a)
Rendeletterúrum. (A227,II 251a)

Ressít [resit] edérum[778]. (A227,II 152a)

Rubár edérum. (A227,II 271b)
Rubár etterúrum. (A227,II 271b)

Rusfái [rüsfay] edérum. (A227,II 319b)
Rusfái etterúrum. (A227,II 319b)

[778] **ADA** 227 *resit et-*: Çizmek.

Sabúr edérum. (A228,II 244b), (A228,II 283a)
Sabúr etterúrum. (A228,II 244b), (A228,II 283b)
Sábur eilérum. (A228,II 199a)

Sacchát [sakat] olúrum. (A229,II 182a)

Sacchenérum, Sacchinérum, Sacchenúrum [sakınırum]. (A229,II 124b), (A229,II 292b), (A229,II 194b)
Sacchenderúrum [sakındırurum]. (A229,II 124b), (A229,II 195a), (A229,II 292b)

Sacchlárum [saklarum]. (A229,II 154a), (A229,II 195a), (A229,II 277a), (A229,II 279b)
Sacchlatterúrum. (A229,II 195a), (A229,II 277a), (A229,II 279b)

Sacht [saht] etterúrum. (A229,II 139b)
Sacht olúrum. (A229,II 139b)

Safá surérum. (A228,II 170a), (A228,II 191a), (A228,II 193b), (A228,II 267a), (A228,II 313b)
Safá surdurúrum. (A228,II 170a), (A228,II 191a), (A228,II 193b), (A228,II 267b), (A228,II 313b)

Sagh olúrum. (A228,II 195a)
Saghedérum [sağ ederüm]. (A228,II 277b)
Saghetterúrum [sağ ettirürüm]. (A228,II 277b)

Sagheldérum [sağıldırum]. (A228,II 195a)
Saghelderúrum [sağıldırurum]. (A228,II 195a)

Sagrách [sağrak] surérum. (A228,II 229b)
Sagrách surdurúrum. (A228,II 229b)

Saiárum [sayarum]. (A231,II 133a)
Saiderúrum. (A231,II 133a)

Saicchlárum [sayıklarum]. (A231,II 176b)
Saicchlatterúrum [sayıklattırurum]. (A231,II 176b)

Saicchlanúrum[779]. (A231,II 316a)
Saichlanderúrum. (A231,II 316a)

Salám [*selam] edérum. (A229,II 277a)

Salám uerúrum [*selam verürüm]. (A229,II 277a)
Salám verderúrum. (A229,II 277a)

Salâmlárum. (A230,II 277a), (A230,II 319b)
Salâmlatterúrum [*selamlattırurum]. (A230,II 319b)

Salárum. (A229,II 221a)

Saliuerúrum [salıverürüm]. (A230,II 221a)
Saliuerderúrum. (A230,II 221a)

Sanúrum. (A230,II 302b)
Sanderúrum [sandırurum]. (A230,II 302b)

Sapárum. (A230,II 168b), (A230,II 175b)
Sapturúrum. (A230,II 168b)

Sarárum. (A230,II 141a), (A230,II 176b), (A230,II 270b)
Sarderúrum. (A230,II 141a), (A230,II 270b), (A230,II 176b)

Sattárum [satarum]. (A231,II 317b)

---

[779] **ADA** 231 *sayıklan-*: Sallanmak.

Satterúrum. (A231,II 317b)

Sattascírum [sataşırum]. (A231,II 271b)
Sattascterúrum [sataştırurum]. (A231,II 271b)

Sattelúr [satılur]. (A231,II 317b)

Sattín alúrum. (A231,II 157a)
Sattín alderúrum. (A231,II 157a)

Sauárum [savarum]. (A231,II 224b), (A231,II 290a)
Sawdurúrum. (A231,II 224b)

Saucchlárum[780] [savuklarum]. (A231,II 186b)

Soúch [so$_{ğ}$uk] edérum. (A237,II 264b); Saúch [savuk, *soğuk] edérum (A231,II 186b)
Souchturúrum [so$_{ğ}$uktururum]. (A237,II 264b), (A231,II 186b)

Saulúrum [sa$_{v}$ulurum]. (A231,II 168b)
Sauldurúrum. (A231,II 168b)

*Sceítt ulúris [şe$_{h}$it ülüriz]. (A240,I 244a)

Scen [şen] olúrum. (A240,II 264b)
Scen etterúrum. (A240,II 264b)

Sceraát [şeraat] edérum. (A241,II 202b)
Sceraát etterúrum. (A241,II 202b)

Schiengé [$_{i}$şikence] edérum. (A242,II 127a), (A242,II 309b)

[780] **ADA** 231 *savukla-*: Soğutmak.

Schiengé [ışkence] vurúrum. (A242,II 127a), (A242,II 309b)
Schiengé vurdurúrum. (A242,II 127a), (A242,II 310a)

Sciachittlúch [şahitlük] edérum. (A239,II 307a)
Sciachittlúch etterúrum. (A239,II 307a)

*Sciaraatta [şaraata] varalúm. (A241,I 234a)

Sciarátt [ışarat] edérum. (A186,II 122a)
Sciarátt etterúrum. (A186,II 122a)

Sciasciárum [şaşarum]. (A240,II 289a), (A240,II 289a)
Sciascterúrum [şaştırurum]. (A240,II 289a), (A240,II 289a)

Scimscéch ghielúr [şimşek gelür]. (A241,II 143b)
Scimscéch ghielderúrum [geldirürüm]. (A241,II 143b)

Sciscérum [şişerüm]. (A242,II 193b)
Sciscterúrum [şiştirürüm]. (A242,II 193b)
Sciscetterúrum [şişettirürüm]. (A242,II 193b)

Seghirdérum [seğirdirüm]. (A232,II 157b), (A232,II 293a)
Seghirterúrum. (A232,II 157b), (A232,II 293a)

Semirdérum [semirdirüm]. (A232,II 209b)
Semirérum [semirirüm]. (A232,II 209b)
Semirderúrum [semirdirürüm]. (A232,II 209b)

Seppilérum[781]. (A233,II 157a)
Seppilenúrum. (A233,II 157a)

[781] **ADA** 233 *sepile*-: Tabaklamak.

Serpérum. (A233,II 169b)
Serpturúrum. (A233,II 169b)
Serpiuerúrum [serpiverürüm]. (A233,II 169b)

Sersenlenérum [*sersemlenirüm]. (A233,II 176b)
Sersenletterúrum [*Sersemlettirürüm]. (A233,II 176b)

Sertlenúrum. (A233,II 124b)

Sewmíscim. (A233,I 25b)
Seuérdum. (A233,I 27a)
Seuérum. (A233,I 131b))
Sewderúrum. (A233,I 131b)
Seuetterúrum [sevittirürüm]. (A233,I 131b)
Seudurdúm [sevdürdüm]. (A233,I 9b)

Seuinérum [sevinirüm]. (A233,II 267a), (A233,II 264b)
Seuinderúrum [sevindirürüm]. (A233,II 264b), (A233,II 267b); Seuenderúrum. (A233,I 131b)

Sexérum [sezerüm]. (A233,II 302b)
Sexderúrum [sezdirürüm]. (A233,II 302b)

Siách [siyah] etterúrum. (A235,II 212a)

Sicchárum [sıkarum]. (A234,II 159a), (A234,II 258a); Sichchárum. (A234,II 259a), (A234,II 303a)
Sichterúrum, Sichturúrum [sıktırurum]. (A234,II 258a), (A234,II 259a), (A234,II 159a), (A234,II 303a)

Sicchiachátt [şikahat, *şikayet] edérum. (A241,II 221a), (A241,II 263a)
Sicchiachátt etterúrum. (A241,II 221a), (A241,II 263a)

Sicchielérum [sikkelerüm]. (A235,II 303a)

Sicchieletterúrum [sikkelettirürüm]. (A235,II 303a)

Sicchiérum. (A235,II 183a), (A235,II 189b), (A235,II 155a)
Sichterúrum. (A235,II 155a), (A235,II 183a), (A235,II 189b)
Sicchiscirlér. (A235,II 183a)
Sicchiscírum. (A235,II 183a)

Siccirárum [sıçrarum]. (A234,II 277a)
Sicciratterúrum [sıçrattırurum]. (A234,II 277a)

Sicciárum. (A234,II 151a)
Siccitterúrum. (A234,II 151a)

Sighárum [sığarum]. (A234,II 152a)
Sighamásum [sığamazum]. (A234,II 152a)
Sighdurúrum. (A234,II 152a)

Signérum [sinerüm]. (A235,II 298a)
Sindurúrum [sindürürüm]. (A235,II 298a)

Signirúrum[782] [sinirürüm]. (A235,II 298a)
Signirdurúrum [sinirdürürüm]. (A235,II 298a)

Siirí [sıyırı] verúrum. (A234,II 197a)
Siirí verderúrum. (A234,II 197a)

Sinnúrum [sınurum][783]. (A234,II 177a)
Sinderúrum [sındırurum]. (A234,II 177a)

[782] **ADA** 235 *sinir*-: Sindirmek.
[783] **ADA** 234 *sın*-: İflas etmek.

Sisderérum [sızdırırum]. (A234,II 182b)
Sisderderúrum [sızdırdırurum]. (A234,II 182b)

Sislár [sızlar]. (A234,II 172b)
Sislarúm [sızlarum]. (A234,II 172b), (A234,II 265b)
Sislatterúrum [sızlattırurum]. (A234,II 172b), (A234,II 265b)

Siurí [sivri] edérum. (A235,II 134b)
Siurì etterúrum. (A235,II 134b)

Smarlárum [ısmarlarum]. (A186,II 158a), (A186,II 264b)
Smarlatterúrum. (A186,II 158a), (A186,II 264b)

Socchárum [sokarum]. (A236,II 180a)
Sochturúrum [soktururum]. (A236,II 180a)

Socchiérum [sökerüm]. (A237,II 296a), (A237,II 294b)
Socchitturúrum [sökittürürüm, *söktürürüm]. (A237,II 294b), (A237,II 296a)
Socchittúm [sökittüm]. (A237,II 294b), (A237,II 296a)
Socchiulurum [sökülürüm]. (A237,II 296a)

Soiárum [soyarum]. (A237,II 247a), (A237,II 293a), (A237,II 300a)
Soidurúrum. (A237,II 247a), (A237,II 293a), (A237,II 300a)

Soinúrum [soyınurum]. (A237,II 300a)
Soindurúrum [soyındururum]. (A237,II 300a)

Sondurúrum [söndürürüm]. (A237,II 299b)
Sondurdurúrum. (A237,II 299b)

Sorárum. (A236,II 172b), (A236,II 169b)
Sordurúrum. (A236,II 169b), (A236,II 172b)

Soucchlanúrum [so$_{\breve{g}}$uklanurum]. (A237,II 265a)

Soúch [so$_{\breve{g}}$uk] alúrum. (A236,II 208a)
Soúch alderúrum. (A237,II 208a)

Spátt [$_{i}$spat] edérum. (A186,II 260b)
Spátt etterúrum. (A186,II 260b)
Spátt eilérum. (A186,II 260b)

Succhiurlárum [şükürlarum]. (A242,II 269b)
Succhiurlatterúrum [şükürlattırurum]. (A242,II 269b)

Succilárum [suçlarum]. (A237,I 205a)
Succilatterúrum. (A237,I 205a)

Sufflérum [süfelerüm].[784] (A238,II 283a)
Suffletterúrum. (A238,II 283a)

Sughiérum [süğerüm, *söğerüm]. (A238,II 189a), (A238,II 286b)
Sughdurúrum [süğdürürüm]. (A238,II 286b), (A238,II 189a)

Suilenér [süylenir, *söylenir]. (A239,I 47b)
Suilenmés [süylenmez]. (A239,I 47b)

Svilérum [süylerüm]. (A239,II 243b)
Sviletterúrum [süylettirürüm]. (A239,II 243b)
Suilemésum [süylemezüm]. (A239,II 306a)
Suilettermésum [süylettirmezüm]. (A239,II 306a)

[784] **ADA** 238 *süfle-*: Üflemek.

Suilescírum [süyleşirüm]. (A239,II 265b); Svilescírum. (A239,II 243b)
Svilescterurum [süyleştirürüm, *söyleştiririm]. (A239,I 266a), (A239,II 243b)

Sulárum. (A238,II 133a)
Sulatterúrum. (A238,II 133a)

Supurúrum [süpürürüm]. (A238,II 299a)
Supurdurúrum. (A238,II 299a)

Surátt edérum. (A238,II 180a)
Surátt etterúrum. (A238,II 180a)

Surcérum. [sürçerüm]. (A239,II 205a)
Surscturúrum [sürştürürüm, *sürçtürürüm]. (A239,II 205a)

Surérum. (A239,II 304a), (A239,II 229a)

Surdurúrum. (A239,II 229a), (A239,II 304a)

Sussárum. (A238,II 282a), (A238,II 200a)
Sussatterúrum [susattırurum]. (A238,II 200a), (A238,II 282a)

Suuàl [suval, *sual] edérum. (A238,II 172b), (A238,II 175b), (A238,II 169b)
Suuál etterúrum. (A238,II 169b), (A238,II 172b), (A238,II 175b)

Suuarúrum [suvarurum][785]. (A238,II 211b), (A238,II 133a)
Suuarderúrum. (A238,II 211b)

Suuárum [*sıvarım]. (A234,II 218a)

[785] **ADA** 238 *suvar-*: Sulamak, su vermek.

Taanúrum [tanurum]. (A243,I 157a)
Taanderúrum [tandırurum]. (A243,I 157a)

Tabucchlárum [tabuklarum][786]. (A242,II 205a), (A242,II 268a)
Tabucchlatterúrum. (A242,II 205a), (A242,II 268a)

Tacchárum [takarum]. (A243,II 134b)
Tachterúrum. (A243,II 134b), (A243,II 160a)

Talúm edérum. (A242,II 175b)
Talúm eilérum. (A242,II 260a)

Tamám edérum. (A243,II 180b)
Tamám etterúrum. (A243,II 180b)

Taracchlárum [taraklarum]. (A243,II 247b)
Taracchlatterúrum. (A243,II 247b)
Taracchlanúrum [taraklanurum]. (A243,II 247b)
Taranúrum. (A243,II 247b)

Tassalanúrum. (A244,II 139b), (A244,II 132a)
Tassalanderúrum. (A244,II 132a), (A244,II 139b)

Tattlí edérum. (A244,II 207a)
Tattlí etterúrum. (A244,II 207a)

Tecchiaburlanúrum [tekab$_b$urlanurum]. (A245,II 216a)
Tecchiaburlanderúrum. (A245,II 216a)

Tecchrár ghielúr [tekrar gelür]. (A245,I 16b)

---

[786] **ADA** 242 *tabukla-*: Selamlamak.

Tedarích ghiorúrum [tedarik görürüm]. (A175,II 260b)

Teffttísc [teftiş] edérum. (A245,II 175b)
Teffttísc etterúrum. (A245,II 175b)

Tembích [tembih] edérum. (A245,II 125a), (A245,II 131b)
Tembích etterúrum. (A245,II 125a), (A245,II 131b)

Temiscilérum [temişlerüm, *temizlerim]. (A246,II 238a), (A246,II 155b)
Temisciletterúrum [temişlettirürüm, *temizlettiririm]. (A246,II 155b), (A246,II 238a)

Tepérum. (A246,II 312a)
Tepturúrum. (A246,II 312a)

Teprenúrum. (A246,II 235a)

Terbiétt edérum. (A246,II 189a)
Terbiétt etterúrum. (A246,II 189a)

Terch [terk] edérum. (A246,II 120b), (A246,II 169a)
Terch ettérururum. (A246,II 120b), (A246,II 169a)

Tereslérum [terezlerüm]. (A246,II 248a)
Teresletterúrum. (A246,II 248a)

Tergibé [tercibe, *tecrübe] edérum. (A246,II 260a)
Tergibé etterúrum. (A246,II 260a)

Terlérum. (A246,II 286b)
Terletterúrum. (A246,II 286b)

Ternalárum *veya* Termalárum [tırmalarum]. (A247,II 197a)
Ternalatterúrum [*tırmalattırurum]. (A247,II 197a)

Tesselé [*teselli] edérum. (A247,II 158b), (A247,II 159a)
Tesselé etterúrum. (A247,II 158b), (A247,II 159a)

Testír verúrum. (A247,II 224a)
Testír verderúrum. (A247,II 224a)

Testlím [teslim] edérum. (A247,II 157b)
Testlím etterúrum. (A247,II 157b)
Testlím ettúm. (A247,I 9a)

Timár edérum. (A248,II 229b), (A248,II 193b)
Timár etterúrum. (A248,II 229b)

Titrérum. (A248,II 313a)
Titretterúrum. (A248,II 313a)

Trascedérum [traş ederüm]. (A247,II 264b)
Trascetterúrum [traş ettirürüm]. (A247,II 264b)
Trasciolúrum [traş olurum]. (A247,II 265a)

Tucchiurúrum [tükürürüm]. (A249,II 300a)
Tucchiurdurúrum [tükürdürürüm]. (A249,II 300a)

Tuschure [düşüre]. (B122)

Tuslárum [tuzlarum]. (A249,II 215b)
Tuslatterúrum. (A249,II 215b)

Tutârum. (A249,II 307a), (A249,II 267b), (A249,II 284a)

Tutturúrum. (A249,II 267b), (A249,II 284a), (A249,II 307a)

Tutulúrum[787]. (A249,II 266a)

Varúrum. (A254,I 39a), (A254,II 321a)
Varmásum. (A254,I 39a)
Uarderúrum [vardırurum]. (A254,II 321a)
Varmalí idúm. (A254,II 166b)

Usadí [uzadı] verúrum. (A251,II 130b)

Vsladérum [usladırum]. (A251,II 216a); Vslattérum [uslatırum]. (A251,II 182a)
Uslatterúrum [uslattırurum]. (A251,II 182a), (A251,II 216a)

Vas [va$_a$z] edérum. (A255,II 257b)
Vas etterúrum. (A255,II 257b)

Vas uerúrum [va$_a$z verürüm]. (A255,II 257b)
Vas verderúrum. (A255,II 257b)

Vasghieccérum [vaz geçerüm]. (A255,II 247a)
Vasghiescterúrum [vaz geştirürüm]. (A255,II 247b)

Vassiátt [vasiyat] edérum *veya* Vessiát edérum. (A254,II 307a)
Vassiátt etterúrum. (A254,II 307a)

Vcciárum [uçarum]. (A250,II 321a)
Vccitterúrum [uçıtırurum]. (A250,II 321a)

Vdérum [üderüm, *öderim]. (A252,II 244a), (A252,II 277b)

---

[787] **ADA** 249 *tutul-*: Tutulmak, katılaşmak, uyuşmak.

Vdetterúrum [üdettirürüm]. (A252,II 244a), (A252,II 277b)
Vdettúm [üdettüm]. (A252,II 244a), (A252,II 277b)

Véchme [*vehm] eilérum. (A255,II 284b)

Verúrum. (A255,II 158a), (A255,II 172a)
Verderúrum. (A255,II 158a), (A255,II 172a), (A173,II 268a)

Vggí ghiderúrum [ucı giderürüm]. (A250,II 300a)
Vggí ghiderderurum. (A250,II 300a)

Vghudúrum [üğüdürüm, *öğütürüm]. (A252,II 227b)
Vghdurúrum [üğdürürüm]. (A252,II 227b)

Vghierum [üğerim, *överim]. (A252,II 191a), (A252,II 225b)
Vgdururum [üğdürürüm, *övdürürüm]. (A252,II 191a), (A252,II 225b)

Vghunúrum [üğünürüm, *övünürüm]. (A252,II 196a), (A252,II 316a)
Vghundurúrum [üğündürürüm, *övündürürüm]. (A252,II 196a), (A252,II 316a)

Vghurtlérum[788] [üğürtlerüm]. (A252,II 291b)
Vghurtletterúrum [üğürtlettirürüm]. (A252,II 291b)

Vghútt [üğüt, *öğüt] verúrum. (A252,II 157a), (A252,II 172a)
Vghút verderúrum. (A252,II 172a), (A252,II 157a)

Vgredúrum [üğredürüm, *öğretirim]. (A252,II 215b)
Vgrenúrum [üğrenürüm, *öğrenirim]. (A252,138b), (A252,II 141a), (A252,II 214a)
Vgretterúrum [üğrettirürüm]. (A252,138b), (A252,II 141a), (A252,II 214a), (A252,II 215b)
Vgrettúm [üğrettim]. (A252,I 46a)

---

[788] **ADA** 252 *üğürtle-*: Seçmek, ayırmak.

Vlascírum [ulaşırum]. (A250,II 158b), (A250,II 158b)
Vlascterúrum. (A250,II 158b), (A250,II 159a)

Vlcérum [ülçerüm, *ölçerim]. (A252,II 23lb)
Vlcisterúrum [*ölçtürürüm]. (A252,II 23lb)

Vlúrum [ülürüm, *ölürüm]. (A252,II 235a)
Vldurúrum [üldürürüm, *öldürürüm]. (A252,II 131b), (A252,II 235a)
Vldurturúrum [üldürtürürüm, *öldürtürürüm]. (A252,II 131b)

Vlulárum [ululârum]. (A250,II 183a)
Vlulatterúrum. (A250,II 183a)

Vnudúrum [unudurum]. (A250,II 168a)
Vnutturúrum. (A250,II 168a)

Vpérum [üperüm]. (A253,II 144a)
Vpturúrum. (A253,II 144a)

Vrchiérum [ürkerüm]. (A253,II 299a)
Vrchturúrum [ürktürürüm]. (A253,II 299a)

Vrchiunúrum [ürkünürüm]. (A253,II 299a)
Vrchiundurúrum [ürkündürürüm]. (A253,II 299a)

Vrérum [ürerüm, •örerim]. (A253,II 218a)
Vrdurúrum [ürdürürüm, *ördürürüm]. (A253,II 218a)

Vrsérum [ürserüm, *örserüm][789]. (A253,II 303b)

[789] **ADA** 253 zarara uğratmak, fazla kullanmak; **DER** 3349 *örse-/örsele-*: Üzmek.

Vrsturúrum [*örtürürüm]. (A253,II 303b)

Vrtérum [ürterüm, *örterüm]. (A253,II 162a)
Vrturúrum [ürtürürüm]. (A253,II 162a)
Vrttiuerúrum [ürtiverürüm]. (A253,II 162a)

Vrubár [urubar] edérum[790]. (A250,II 244b)
Vrubár etterúrum. (A250,II 244b)

Vsadérum [uzadırum]. (A251,II 130b), (A251,II 261a)
Vsatterúrum. (A251,II 130b), (A251,II 168b), (A251,II 261a)

Vsaniúrum [uzanıyurum]. (A251,II 130b)

Vscenúrum [üşenürüm]. (A253,II 174a)
Vscendurúrum. (A253,II 174a)

Vsciúrum [üşürüm]. (A253,II 186b), (A253,II 199b), (A253,II 207b)
Vscturúrum [üştürürüm]. (A253,II 186b)
Vsciutturúrum [üşüttürürüm]. (A253,II 199b), (A253,II 207b)

Vsérum[791] [yüzerüm]. (A254,II 239b)
Vsdurúrum [yüzdürürüm]. (A254,II 239b)

Vxérum[792] [yüzerüm]. (A254,II 293a)
Vsdurúrum [yüzdürürüm]. (A254,II 293a)

Vtanúrum [utanurum]. (A251,II 317b)
Vtanderúrum. (A251,II 317b), (A251,II 318a)

---

[790] **ADA** 250 *urubar et-*: Karşılaştırmak.
[791] **ADA** 254 *yüz-*: "Suda" yüzmek.
[792] **ADA** 254 *yüz-*: Derisini çıkarmak.

Vttérum [üterüm, *öterim]. (A253,II 194b), (A253,II 151b), (A253,II 319a)
Vtterúrum, Vtturúrum [*öttürürüm]. (A253,II 194b), (A253,II 319a)

Vurúrum. (A255,II 172a), (A255,II 143b)
Vurdurúrum. (A255,II 143b), (A255,II 172a)

Xachmátt [zahmat] verúrum. (A266,II 127b)

Xachmátt cecchiérum [zahmat çekerüm]. (A151,II 244b)
Xachmát cechterúrum [zahmat çektirürüm]. (A151,II 244b)

Xaíff [zaif] olúrum. (A266,II 131b)
Xaíff [zaif] etterúrum. (A266,II 131b)

Xaptt [zapt] edérum. (A266,II 193b), (A266,II 268a)

Xarár [zarar] edérum. (A266,II 182a)

Xersemlenérum[793] [zerzemlenirüm]. (A267,II 289a), (A267,II 316a)
Xersemlenderúrum [zerzemlendirürüm]. (A267,II 289a), (A267,II 316a)

Xián [ziyan] edérum. (A267,I 182a), (A267,II 247a)
Xián [ziyan] etterúrum. (A268,II 165a), (A268,II 247a)
Xián [ziyan] eilérum. (A268,II 165a)

Xingirlárum [zincirlarum]. (A267,II 205a)
Xingirlatterúrum [zincirlattırurum]. (A267,II 205a)

Xulúm [zulum] edérum. (A268,II 159a), (A268,II 211a)

---

[793] **ADA** 267 *zerzemlen-*: Sersemlemek.

Xulúm etterúrum. (A268,II 159a), (A268,II 211a)

*Xulúm [zulum] eiledí. (A268,II 10b)

2.1.2.2. XVII. Yüzyıl

2.1.2.2.1. "Avlamak" Fiilinin Çekimi

Avlayam. (M76); Avlayasın. (M76)

2.1.2.2.2. "Bakmak" Fiilinin Çekimi

Bakarem. (Mg101), (Mg102), (Mg104), (Mg104), (Mg151), (Mg152) ~ Baḳarum, Baḳarüm. (M.ön), (M86), (Mg103), (M112), (M113),; Baḳarsın. (M.ön), (M112), (M113); Baḳar. (M.ön), (M112), (M113); Baḳarız. (M.ön), (M112), (M113); Baḳarsız. (M.ön), (M112), (M113); Baḳarlar, Baḳarler. (M.ön), (M112), (M113)

Baḳardum, Baḳardüm. (M.ön), (M112), (M115), (M116); Baḳardüñ. (M112), (M115); Baḳardı. (M112), (M115); Baḳarduḳ. (M86), (M112), (M115); Baḳardüñüz. (M112), (M115); Baḳarlardı. (M112), (M115)

Baktùm, Baḳtüm. (M.ön), (S6), (M112); Baḳtüñ. (M112); Baḳtı. (M112) Baḳtuḳ. (M86), (M112); Baḳtüñüz. (M112); Baḳtıler. (M112)

Baḳmışım, Baḳmışem. (M.ön), (M112); Baḳmışsın. (M113); Baḳmıştür. (M113); Baḳmışiz. (M113); Baḳmışsiz. (M113); Baḳmışlerdür. (M113)

Baḳmış idüm. (M.ön), (M113); Baḳmış idüñ. (M113); Baḳmış idı. (M113); Baḳmış idük. (M113); Baḳmış idüñüz. (M113); Baḳmışler idı. (M113)

Bulayki *veya* nola ki baḳam. (M114); Bulayki baḳasın. (M114) Bulayki baḳa. (M114); Bulayki baḳavüz. (M114); Bulayki baḳasız. (M114); Bulayki baḳaler. (M114)

Bulayki baḳaydum. (M115); Bulayki baḳaydüñ. (M115); Bulayki baḳaydı. (M115); Bulayki baḳaydük. (M115); Bulayki baḳaydüñüz. (M115); Bulayki baḳalár idı. (M115)

Bulaiki baḳmış ołam. (M115); Bulayki baḳmış ołasın. (M115); Baḳmış oła. (M116); Baḳmış ołavüz. (M116); Baḳmış ołasız. (M116); Baḳmış ołałar. (M116)

Bulayki baḳmış ołaidüm. (M116); Baḳmış ołaidüñ. (M116); Baḳmış ołaidı. (M116); Baḳmış ołaidük. (M116); Baḳmış ołaidüñüz. (M116); Baḳmış ołałaridı. (M116)

Baḳmam. (M86), (M120), (M121); Baḳmazsın. (M120); Baḳmaz. (M86), (M120); Baḳmazız. (M120); Baḳmazsız. (M120); Baḳmazler. (M120)

Baḳmazdüm. (M120); Baḳmazdüñ. (M120); Baḳmazdı. (M120); Baḳmazduḳ. (M120); Baḳmazdüñüz. (M120); Baḳmazlerdı. (M120)

Baḳılürüm. (M121), (M121); Baḳılürsın. (M121); Baḳılür. (M121); Baḳılürüz. (M121); Baḳılürsız. (M121); Baḳılürler. (M121)

Baḳmiş ołurdum. (M116); Baḳmış ołurdüñ. (M116); Baḳmış ołurdı. (M116)
Baḳmadüm. (M121); Baḳmadüñ. (M121)
Baḳa. (M76)
Baḳacaġım, Baḳacāḳ ım (M113), (M113); Bakgagam [bakcağam]. (Mg105)
Baḳaiduḳ. (M86)
Baḳaim. (M113), (Mg101), (Mg104)
Baḳar oldüm. (M113)
Baḳarmişem. (M112)
Baḳayurdüm. (M112)
Baḳayür. (M73)
Bakdururem. (Mg144), (Mg148); Bakdurmesem. (Mg148)
Bakgag [bakcag]. (Mg105)
Baḳılaidüm. (M122)
Baḳılam. (M121)

Bąḳılamam. (M122)

Bąḳıldüm. (M121)

Bąḳıleim. (M121)

Bąḳılmam. (M122)

Bąḳılmazsın. (M122)

Bąḳılmış ołaidüm. (M122)

Bąḳılmış ołam. (M122)

Bąḳılmışem. (M121)

Bąḳılmiş idüm. (M121)

Bąḳılürdüm. (M121)

Bąḳınürüm, Bakinurem. (M123), (Mg149)

Bąḳıyürüm. (M112)

Bąḳmaim. (M121)

Bąḳmalü im. (M113)

Bąḳmamış idüm. (M121)

Bąḳmamış ołaidüm. (M121)

Bąḳmamış ołam. (M121)

Bąḳmamişem. (M121)

Bąḳmayacaġım. (M121); Bąḳmaiserım. (M121)

Bąḳmayaidüm. (M121)

Bąḳmayam. (M121)

Bąḳmış oldüm. (M114)

Bąḳmış ołurum. (M114)

Bąḳtürürüm. (M122)

2.1.2.2.3. "Barışmak" Fiilinin Çekimi

Barischalum [barışalum]. (Mg264), (Mg289)

2.1.2.2.4. "Basmak" Fiilinin Çekimi

Basarem. (Mg126), (Mg233), (Mg289)

Basaridum. (Mg126)

Basdum. (Mg126)

Basilaridum. (Mg126)

Basilurem. (Mg126), (Mg233), (Mg289)

Basuldum. (Mg126)

2.1.2.2.5. "Datmak~Tatmak" Fiilinin Çekimi

Datarem. (Mg106), (Mg248), (Mg296); Datarsen. (Mg106); Datar. (Mg106); Datarus. (Mg106); Datarsis. (Mg106); Datarler. (Mg106)

Dataridum. (Mg106); Dataridung [dataridüñ]. (Mg106); Datarıdi. (Mg106); Datariduk. (Mg106); Dataridungus [dataridüñüz]. (Mg106); Datarleridi. (Mg106)

Datdum. (Mg107); Datdung. (Mg107); Datdi. (Mg107); Datduk. (Mg107); Datdungus [*tattınız]. (Mg107); Datdiler. (Mg107)

Datmischidum [datmışıdum]. (Mg107), (Mg127); Datmischidung [datmışıduñ]. (Mg107) Datmischidi [datmışıdı]. (Mg107); Datmischiduk [datmışıduk]. (Mg107); Datmischidungus [datmışıduñuz]. (Mg107); Datmischleridi [datmışleridi]. (Mg107)

[794]Dataim. (Mg107) *veya* Datam. (Mg108); Datasin. (Mg107), (Mg108) *veya* Datung [datuñ]. (Mg108); Data. (Mg107), (Mg108); Datavuis [datavuz]. (Mg107), (Mg108); Datasis. (Mg107), (Mg109); Datalar. (Mg107), (Mg109)

---

[794] Bu çekimde gelecek zaman "futurum" ve istek kipi "svbivnctivvs" çekimleri birleştirilmiştir. Çünkü istek ekinin Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde yer yer gelecek zaman fonksiyonunda da kullanıldığı görülmektedir (Yelten, 2009:301). Ekin birincil görevi zaman kavramını vermek olmamasına rağmen uzun süre gelecek zamanı karşılamak üzere kullanılmış, gelecek zaman ekinin ortaya çıkışı ile de kullanım alanı istek görevi ile sınırlanmıştır. Fakat yine de ekte zaman kavramı bugün dahi kuvvetli derecede hissedilmektedir (Benzer, 2008:87).

Birinci ve ikinci teklik şahıslarda bir faklılık vardır. Birinci teklik şahısta görülen çekimde *Ergin*'in de işaret ettiği gibi istek ve emir ekinde bir karışıklık görülmektedir (Ergin, 2003:311).

Datacagsam [795] . (Mg107); Datacagsan [datacag san] (Mg107); Datacagdur. (Mg108); Datacagus. (Mg108); Datacagsis. (Mg108); Datacaglerdur. (Mg108)

Dataidum. (Mg109); Dataidung [data idüñ]. (Mg109); Dataidi. (Mg109); Dataiduk. (Mg109); Dataidungus data idüñüz]. (Mg109); Dataler idi. (Mg109)

Dattarem. (Mg126); Dattalurem. (Mg126)
Dattdum. (Mg126); Dattaldum. (Mg126)
Dattaridum. (Mg126); Dattalaridum. (Mg126)
Dattalmischidum [*tadılmış idim]. (Mg127)
Datmarem [d.datarem]. (Mg102)

2.1.2.2.6. "Değirmek" Fiilinin Çekimi

Degururem. (Mg297)

2.1.2.2.7. "Dimek~Demek" Fiilinin Çekimi

Dinür. (M124)
Dinürüm. (M122)
Dinilürüm. (M122)
Dirler. (M124)
Dîrlerdı. (M124)

Diğer yandan ikinci teklik şahıs eki hem emir hem de istek eki ile çekimlenmiştir. Bu durum akla emir kipinin zaman zaman rica, istek belirterek "sözde emir" olarak kullanılabildiğini de getirmektedir.

[795] *Megiser* görünüşe göre birinci teklik şahısta şart ile gelecek zaman kipini karıştırmıştır. Bunun nedeni, gelecek zaman ikinci şahıstaki (dat-acag-sa-n) ekin şart eki zannedilmesidir. Fakat ek, şart eki değil şahıs zamiridir (datacag-san~sen). Henüz ekleşmemiş zamir çekimlerine *Megiser*'in emir çekimlerinde de rastlanabilir (bkz. Emir Cümlesi, XVII. Yüzyıl). Şahıs zamirleri hakkında bkz. (Ergin, 2003:283).

2.1.2.2.8. "Eyitmek" Fiilinin Çekimi

Eyitti. (S8)
Eyittùm. (S8); Eyittùng [eyittüñ]. (S8)

2.1.2.2.9. "Gelmek" Fiilinin Çekimi

Gellurem. (Mg104), (Mg105), (Mg120), (Mg151); Gellursen. (Mg120); Gellur. (Mg120); Gellurus. (Mg120); Gellursis. (Mg120); Gellurler. (Mg120)

Gelluridum. (Mg121); Gelluridung. (Mg121); Gelluridi. (Mg121); Gelluriduk. (Mg121); Gelluridung. (Mg121); Gelluridi[796]. (Mg121)

Geldum. (Mg121); Geldung. (Mg121); Geldi. (Mg121); Gelduk. (Mg121); Geldungus [geldüñüz]. (Mg121); Geldungiler [?geldüñiler]. (Mg121)

Gelleim. (Mg104), (Mg121); Gellesin. (Mg121); Gelle. (Mg121); Gelevuis [gelevüz]. (Mg121); Gelesis. (Mg121); Gelerler (?geleler). (Mg121)

Gelegegem [geleceğem]. (Mg121); Gelegegsen [geleceg sen, *geleceksin]. (Mg121); Gelegegdur [gelecegdür]. (Mg121); Gelegegus [geleceğüz] (Mg122); Gelegegsus [gelecegsüz]. (Mg122), (Mg122) ; Gelegeglerdur [geleceglerdür].

Geliyürüm. (M73), (M73) *veya* Gelyüriyürüm. (M73); Geliyürsın. (M73); Geliyür. (M73), (M73), (M73), (M73), (M159); Geliyürız. (M73); Geliyürsız. (M73); Geliyürler. (M73)

Gelesın. (M160); Gele. (M160)
Geleydı. (M160)
Gelinür. (M122)
Geliyürdüm. (M73)

[796] üçüncü çokluk şahıs.

Geliyüriyür. (M73), (M73)

Geliyürsin. (M73)

Geliyürür. (M73), (M159)

Gelür. (M73)

Gelürüm. (M72)

Gelyürür. (M73)

2.1.2.2.10. "Iatmak~Yatmak" Fiilinin Çekimi

Iatturem [yaturem]. (Mg102), (Mg109), (Mg126); Iattursen. (Mg109); Iattur. (Mg109); Iatturus. (Mg109); Iattursis. (Mg109); Iatturler. (Mg109)

Iattur idum [yatur, *yatar idüm]. (Mg110); Iattur idung. (Mg110); Iattur idi. (Mg110); Iattur iduk. (Mg110); Iatturidungus. (Mg110); Iatturleridi. (Mg110)

Iattum [yattum]. (Mg110); Iattung. (Mg110); Iatdi [yatdı]. (Mg110); Jattduk [yatduk]. (Mg110); Iattdungus. (Mg110); Iattdiler. (Mg110)

Iattmischidum [yatmışıdum]. (Mg110), (Mg127); Iattmischidung. (Mg110); Iattmischidi. (Mg110); Iattmischiduk. (Mg110); Iattmischidungus. (Mg110); Iattmischleridi. (Mg110)

[797] Iattaim [yatayım]. (Mg110); Jattasin [yatasın]. (Mg110); Iatta. (Mg110); Iattavuis [yatavuz]. (Mg111); Iattasis. (Mg111); Iattalar. (Mg111)

Iattagagam [yatacağam]. (Mg111); Iattagagsan [yatacagsan]. (Mg111); Iattagagdur. (Mg111); Iattagagus. (Mg111); Iattagagsis. (Mg111); Iattagaglardur. (Mg111)

---

[797] Buradaki çekim gelecek zaman "futurum" çekimidir. Eski Türkçedeki -gA (-gAy) gelecek zaman eki olan -A istek ekinin gelecek zaman fonksiyonu da bulunmaktadır. Dikkat çekici nokta, birinci teklik şahısta -AyIm birinci teklik şahıs emirin kullanılmasıdır. Ergin, bu ekin -A+y+Im (Ergin, 2003:312) şeklinde istek ve şahıs zamirinin birleşmesi ile oluşan bir ekten ziyade başlı başına bir emir eki olduğu görüşündedir. Ekin, istek (ya da gelecek zaman) eki olarak buraya alınması Ergin'in bahsettiği (Ergin, 2003:311) emir-istek karışılıklığının o dönemde de var olduğunu gösterir. Ayrıca istek eki için bkz. (Benzer, 2008:87).

[798]Iattam. (Mg111); Iattasin. (Mg111); Iatta. (Mg111) Iattavuis [yatavuz]. (Mg111) ; Iattasis. (Mg112); Iattalar. (Mg111), (Mg112)

Jattaidum [yata idüm]. (Mg112); Iattaidung. (Mg112); Iattaidi. (Mg112); Iattaiduk. (Mg112); Iattaidungus. (Mg112); Iattaidi[799]. (Mg112)

Iattulurem. (Mg126)
Iatturidum. (Mg126); Iattuluridum. (Mg126)
Iattaldum. (Mg126)
Iattdum. (Mg126)
Iattdururem. (Mg144)
Iattilmischidum. (Mg127)
jaturem [yaturem]. (Mg249), (Mg310)
Iatturim. (Mg151)

2.1.2.2.11. "İrmek~Ermek" Fiilinin Çekimi

İrişmiş. (M106)
İrişmiştür. (M106)

2.1.2.2.12. "İşitmek" Fiilinin Çekimi

Ischiturem [işitürem]. (Mg231)
Ishittùm [işittüm]. (S6); Ishittùng. (S6)

2.1.2.2.13. "İtmek~Etmek" Fiilinin Çekimi

İderüm. (M19), (M123)

---

[798] İstek çekimi.
[799] Üçüncü çokluk şahıs.

İdeyür. (M159)

İdiyürür. (M159)

İdüp yürür. *veya* İdüp durür. (M159)

2.1.2.2.14. "Kapmak" Fiilinin Çekimi

Kaptùm. (S6); Kaptùng. (S6)

2.1.2.2.15. "Olmak" Fiilinin Çekimi

Ben olurem. (Mg123); Sen olursen. (Mg123); Oll ollur. (Mg123); Bis ollurus. (Mg123); Sis ollursis. (Mg123); Onlar olurler. (Mg123)

Olurem. (Mg243), (Mg322) ~ Oluram. (S61a) ~ Ołurüm. (M68), (M75); Ołursın. (S61a), (M68); Ołur. (S61a), (M68), (M70), (M174); Oluruz. (S61a) ~ Ołurüz. (M68); Ołursız. (S61a), (M68); Olurlar. (S61a), (S61a) ~ Ołurler. (M68)

Olmam. (S73a), (S73a), (M70) *veya* Olmazam. *(S73a); Olmazsın. (S73a) ~ Olmaz sin. (M70); Olmaz. (S73a); (S73a), (M70); Olmazuz. (S73a), (S73a) ~ Olmazız. (M70); Olmazsız. (S73a), (M70); Olmazlar. (S73a), (S73a) ~ Olmazler. (M70)

Oldum. (S62a), (S62a) ~ Oldüm. (M68), (M75), (M75); Olduñ. (S62a); (S62a); Oldı. (S62a), (M70); Olduḳ. (S62a), (S62a); Olduñuz. (S62a), (S62a); Oldılar. (S62a), (S62a)

Olmadum. (S74a), (S74a); Olmaduñ. (S74a); Olmadı. (S74a), (S74a); Olmaduk. (S74a), (S74a); Olmaduñuz. (S74a); Olmadılar. (S74a), (S74a)

Olmışım. (S62a) ~ Olmişem. (M75); Olmışsın. (S62a); Olmışdur. (S62a) *veya* Olmış. (S62a), (M174) ~ Olmiş. (M70); Olmışvuz. (S62a); Olmışsız. (S62a); Olmışlardur. (S62a)

Olmamışım. (S74a); Olmamışsın. (S74a); Olmamışdur. *veya* Olmamış. (S74a); Olmamışvuz. (S74a); Olmamışsız. (S74a); Olmamışlardur. *veya* Olmamışlar. (S74a)

Olısaryım. (S65a) ~ Olıserım. (M68); Olısarsın. (S65a); Olısardur. (S65a) *veya* Olısar. (S65a); Olısarvuz. (S65a); Olısarsız. (S65a); Olısarlardur. (S65a); Olısarlar. (S65a)

Olmayısaryım. (S77a); Olmayısarsın. (S77a); Olmayısardur. *veya* Olmayısar. (S77a); Olmayısarvuz. (S77a); Olmayısarsız. (S77a); Olmayısarlardur. *veya* Olmayısarlar. (S77a)

[800]Ołam. (Mg124), (M69) ~ Olayım. (S64a); (S64a) ~ Ołaim. (M68); Ołasın. (Mg124), (S64a), (S64a), (M69); Ola. (Mg124), (S64a), (S64a), (M69); Ołavuz. (S64a), (S64a), (M69) ~ Olaus. (Mg124) ~ Olalum. *(S64a); Ołasız. (Mg124), (S64a), (S64a), (M69); Ołalar. (S64a), (S64a), (M69) ~ Olseler. (Mg124)

[801]Olmajam [olmayam]. (Mg139) ~ Olmayım. (S77a); Olmajassin. (Mg139) ~ Olmayasın. (S77a); Olmaya. (Mg139), (S77a), (S77a), (S77a); Olmayavuz. *veya* Olmayalum. (Mg139), (S77a), (S77a) ~ Olmayayız. *(S77a); Olmajassingis. *veya* Olmajassis [olmayasıñız veya olmayasız]. (Mg139) ~ Olmayasız. (S77a); Olmajaler. (Mg139) ~ Olmayalar. (S77a), (S77a), (S77a)

[802]Ołacaġım. (S65a), (M68) ~ Olagagum [Olacagum]. (Mg124); Olagaksen [olacaksen]. (Mg124) ~ Olacaḳsın. (S65a); Olagakolla [olacakola]. (Mg124) ~ Olacaḳdur. (S65a); Olagakolaus [olacakola$_v$uz]. (Mg124) ~ Olacaġvuz. (S65a); Olagakolasis [olacakolasız]. (Mg124) ~ Olacaḳsız. (S65a); Olagakollalar [olacakolalar]. (Mg124) ~ Olacaḳlardur. (S65a)

Olmayacaġım. (S78a); Olmayacaḳsın. (S78a); Olmayacaḳdur. (S78a); Olmayacaġvuz. (S78a); Olmayacaḳsız. (S78a); Olmayacaḳlardur. (S78a)

---

[800] Gelecek zaman "futurum" çekiminde dikkati çeken, birinci şahıslarda *Seaman*'ın emir kipini de istek fonksiyonunda kullanmış olmasıdır. Bunun yanında *Seaman*, birinci çokluk şahısta fiilin hem istek hem de emir çekimini verir. Diğer bir fark ise üçüncü çoklukta *Megiser*'in istek değil şart eki kullanmasıdır. Bunun nedeni şart cümleciklerinin aynı zamanda gelecek anlamı da ifade edebiliyor olması olabilir (bkz. Benzer, 2008:88).

[801] Gelecek zaman "futurum" çekimidir. *Megiser*'de birinci teklik şahısta istek yerine emir eki kullanılmıştır. Bunun yanı sıra birinci çokluk şahısta istek ve emir ekinin birbiri yerine kullanılabildiği görülmektedir.

[802] *Megiser*'in gelecek zaman çekimi problemlidir. Üçüncü teklik şahısla birlikte Megiser birleşik çekime geçer: *olacak ol-*.

Olur idüm. (S61a) ~ Ołurdüm. (M69), (M75), (M77); Olur idüñ. (S61a) ~ Ołurdüñ. (M69); Olur idi. (S61a); Olur idük. (S61a); Olur idüñüz. (S61a); Olurlar idi. (S61a); (S61a)

Olmaz idüm. (S73a); Olmaz idüñ. (S73a); Olmaz idi. (S73a); Olmaz idük. (S73a); Olmaz idüñüz. (S73a); Olmazlar idi. (S73a)

Olur imişim. (S62a); Olur imişsin. (S62a); Olur imişdür. (S62a) veya Olur imiş. (S62a); Olur imişvüz. (S62a); Olur imişsiz. (S62a); Olurlar imiş. (S62a), (S62a)

Olmaz imişim. (S74a); Olmaz imişsin. (S74a); Olmaz imişdür. *veya* Olmaz imiş. (S74a); Olmazyimişvüz. (S74a); Olmaz imişsiz. (S74a); Olmaz imişlerdür. *veya* Olmazlar imiş. (S74a)

Oldı idüm. (S64a); Oldı idüñ. (S64a); Oldı idi. (S64a); Oldı idük. (S64a); Oldı idüñüz. (S64a); Oldı idiler. (S64a)

Olmış idüm. (Mg123), (Mg322), (Mg246), (Mg124), (M68), (S63a); Olmış idüñ. (Mg123), (Mg124), (S63a); Olmış idi. (Mg123), (Mg124), (S63a) ~ Olmiş ıdı. (M70); Olmisch idik. (Mg123), (Mg124) ~ Olmış idük. (S63a); Olmisch idingis. (Mg123), (Mg124) ~ Olmış idüñüz. (S63a); Olmischideler. (Mg124) ~ Olmisch idilar. (Mg123) ~ Olmışlar idi. (S63a)

Olmamischidum [olmamışıdum]. (Mg138), (Mg140) ~ Olmamış idüm. (S75a); Olmamischidung. (Mg138), (Mg140) ~ Olmamış idüñ. (S75a); Olmamischidi. (Mg138), (Mg140) ~ Olmamış idi (S75a); Olmamischidik. (Mg139), (Mg140) ~ Olmamış idük. (S75a); Olmamischidingis. (Mg139), (Mg140) ~ Olmamış idüñüz. (S75a); Olmamischidiler. (Mg139), (Mg140) ~ Olmamış idiler. (S75a)

Olmış imişyim. (S63a); Olmış imişsin. (S63a); Olmış imişdür. (S63a) *veya* Olmış imiş. (S63a); Olmış imişvüz. (S63a); Olmış imişsiz. (S63a); Olmış imişlerdür. (S63a) *veya* Olmış imişler. (S63a)

Olmamış imişim. (S76a); Olmamış imişsin. (S76a); Olmamış imişdür. (S76a); Olmamış imişüz. (S76a); Olmamış imişsiz. (S76a); Olmamış imişlerdür. (S76a)

Olımaz idüm. (S79a); Olımaz idüñ. (S79a); Olımaz idi. (S79a); Olımaz idük. (S79a); Olımaz idüñüz. (S79a); Olımaz idiler. (S79a)

Olımadum. (S80a), (S80a); Olımaduñ. (S80a); Olımadı. (S80a); Olımaduḳ. (S80a); Olımaduñuz. (S80a); Olımadılar. (S80a)

Olımamış idüm. (S80a); Olımamış idüñ. (S80a); Olımamış idi. (S80a); Olımamış idük. (S80a); Olımamış idüñüz. (S80a); Olımamış idiler. (S80a)

Ołaidüm. (M68); Ołaidüñ. (M69); Ołaidı. (M69); Olaiduk. (M69); Ołaidüñüz. (M69); Ołalar ıdı. (M69)

Olur oldum. (S63a); Olur olduñ. (S63a); Olur oldı. (S63a); Olur olduḳ. (S63a); Olur olduñuz. (S63a); Olur oldılar. (S63a)

Olmaz oldum. (S75a); Olmaz olduñ. (S75a); Olmaz oldı. (S75a); Olmaz olduḳ. (S75a); Olmaz olduñuz. (S75a); Olmaz oldılar. (S75a)

Olmış oldum. (S64a); Olmış olduñ. (S64a); Olmış oldı. (S64a); Olmış olduḳ. (S64a); Olmış olduñuz. (S64a); Olmış oldılar. (S64a)

Olmamış oldum. (S76a); Olmamış olduñ. (S76a); Olmamış oldı. (S76a); Olmamış olduḳ. (S76a); Olmamış olduñuz. (S76a); Olmamış oldılar. (S76a)

Olmış olmadum. (S77a); Olmış olmaduñ. (S77a); Olmış olmadı. (S77a); Olmış olmaduḳ. (S77a); Olmış olmaduñuz. (S77a); Olmış olmadılar. (S77a)

Olımam. (S79a); Olımazsan. (S79a); Olımaz. (S79a); Olımazuz. (S79a); Olımazsız. (S79a); Olımazlar. (S79a)

Olımayım. (S80a); Olımayasın. (S80a); Olımaya. (S80a); Olımayavuz. (S80a); Olımayasız. (S80a); Olımayalar. (S80a)

Bolay/i/-ki olayıdum. (S67a); Bolay/i/-ki olayıduñ. (S67a); Bolay/i/-ki olayıdı. (S67a); Bolay/i/-ki olayıduk. (S67a); Bolay/i/-ki olayıduñuz. (S67a); Bolay/i/-ki olayıdılar. (S67a)

Bolay/i/-ki olmış olayıdum. (S67a); Bolay/i/-ki olmış olayıduñ. (S67a); Bolay/i/-ki olmış olayıdı. (S67a); Bolay/i/-ki olmış olayıduk. (S67a); Bolay/i/-ki olmış olayıduñuz. (S67a); Bolay/i/-ki olmış olayıdılar. (S67a)

Bolay-i-ki olam. (S66a), (S66a); Bolay-i-ki olasın. (S66a), (S66a); Bolay-i-ki ola. (S66a), (S66a); Bolay-i-ki olavuz. (S66a), (S66a); Bolay-i-ki olasız. (S66a), (S66a); Bolay-i-ki olalar. (S66a), (S66a)

Bolay ki şimden şoñra olam. (S67a); Bolay ki şimden şoñra olasın. (S67a); Bolay ki şimden şoñra ola. (S67a); Bolay ki şimden şoñra olavuz. (S67a); Bolay ki şimden şoñra olasız. (S67a); Bolay ki şimden şoñra olalar. (S67a)

Eger olam. (S68a); Eger olasın. (S68a); Eger ola. (S68a), (S68a); Eger olavuz. (S68a), (S68a); Eger olasız. (S68a), (S68a); Eger olalar. (S68a); (S68a)

Eger olayıdum. (S69a); Eger olayıduñ. (S69a); Eger olayıdı. (S69a); Eger olayıduk. (S69a); Eger olayıduñuz. (S69a); Eger olayıdılar. (S69a)

Eger olmayayıdum. (S82a); Eger olmayayıduñ. (S82a); Eger olmayayıdı. (S82a); Eger olmayayıduk. (S82a); Eger olmayayıduñuz. (S82a); Eger olmayayıdılar. (S82a)

Eger olmış olayıdum. (S70a); Eger olmış olayıduñ. (S70a); Eger olmış olayıdı. (S70a); Eger olmış olayıduk. (S70a); Eger olmış olayıduñuz. (S70a); Eger olmış olayıdılar. (S70a)

Eger şimden şoñra olam. (S70a); Eger şimden şoñra olasın. (S70a); Eger şimden şoñra ola. (S70a); Eger şimden şoñra olavuz. (S70a); Eger şimden şoñra olasız. (S70a); Eger şimden şoñra olalar. (S70a)

Eger olmayam. (S81a); Eger olmayasın. (S81a); Eger olmaya. (S81a); Eger olmayavuz. (S81a); Eger olmayasız. (S81a); Eger olmayalar. (S81a)

2.1.2.2.16. "Sevmek" Fiilinin Çekimi

Severüm. ~ Severim. (M.ön.a), (M.ön.a), (M.ön), (M.ön), (M72), (M72), (M159), (M74), (M86), (Mg103) ~ Severem. (M72), (M86), (Mg101), (Mg103), (Mg104), (Mg105), (Mg112), (Mg125), (Mg126), (Mg152), (S90a) ~ Severin. (M86); Seversün. ~ Seversin. (M.ön), (M72), (M74), (S90a) ~ Seversen [?sever+sen]. (Mg112); Sever. (M.ön), (M72), (M73), (M74), (M75), (Mg112), (S90a), (S91a), (S91a), (S99a); Severiz (M.ön), (M72) ~ Severız. (M72), (M74) ~ Severüz. (M72), (Mg112), (Mg150), (S90a) ~ Seveiz. (M75), (M76), (Mg150); Seversiz. (Mg112), (Mg150), (M72), (S90a) ~ Seversız. (M.ön), (M74) ~ Seversıñız. (M72) ~ Seversüñüz. (M72) ~; Severler. (M.ön), (M72), (M74), (Mg112), (Mg150), (S90a)

Sevmezem. (Mg135), (M86), (M86), (S117a) *veya* Sevmem. *(M86), (M86), (M87), *(S117a) ~ Sevffmesem/n. (Mg229), (Mg329), (Mg329) ~ Sevmezin. (M86); Seumessin [sevmezsin]. (Mg135) ~ Sevmezsın. (M86) ~ Sevmezsen. (S117a); Sevmez. (Mg135), (M86), (M86), (S117a), (S117a); Seumesus [sevmezüz]. (Mg135) ~ Sevmezız. (M86) ~ Sevmeiz. (M87) ~ Sevmezvüz. (S117a); Seumesingis. *veya* Seumessis [sevmezsiñiz veya sevmezsiz]. (Mg135) ~ Sevmezsiz. (S117a) ~ Sevmezsız. *veya* Sevmezsıñız. (M86); Sevmezler. (Mg135), (M86), (S117a)

Sevelurem [*sevilirim]. (Mg125), (Mg126), (Mg127); Sevelursin. (Mg127); Sevelur. (Mg127); Sevelurus. (Mg127); Sevelursis. (Mg127); Sevelurler. (Mg127)

Sevilmesem [sevilmezem]. (Mg141), (Mg261), (Mg329) ~ Sevilmezyin. (S128a); Sevilmesin [d.sevilmezsin]. (Mg141); Sevilmes. (Mg141); Sevilmesus. (Mg141); Sevilmessis. (Mg141); Sevilmesler. (Mg141)

Seufdururem [sevdürürem]. (Mg144), (Mg144) ~ Seudururem. (Mg144), (Mg148); Seufdurursin. (Mg144); Seufdurur. (Mg145); Seufdururis. (Mg145); Seufdurursingis [sevdürürsiñiz]. (Mg145); Seufdururler. (Mg145)

Sevilürüm. (S114a), (M121), (M121) ~ Sevilürin. (S128a); Sevilürsın. (M121); Sevilür. (M121); Sevilürüz. (M121); Sevilürsız. (M121); Sevilürler. (M121)

Severidum *veya* Seuferidum. (Mg113), (Mg125), (Mg126) ~ Sever idüm. (S91a) ~ Sever idüm. *veya* Severdüm. (M.ön), (M73), (M77), (M77); Sever idüñ. (S91a), (Mg113), *(M73) *veya* Severdüñ. (M.ön), (M73), (M77), (M77); Severidi. (Mg113), (S91a) ~ Sever idı. (M73) ~ Severdı. (M77); Sever idük. (Mg113), (S91a), *(M73) *veya* Severdük. (M73); Sever idüñüz. (Mg113), (S91a), *(M73) *veya* Severdüñüz. (M73); Severleridi. (Mg113), *(S91a) *veya* Sever idiler. (S91a) ~ Severler idı. *veya* Severlerdı (M73) ~ Severdiler. (M73)

Sevmez idüm. (Mg135), (S117a), (M86) *veya* Sevmezdüm. *(M86), (M87), (M87); Sevmez idüñ. (S117a) ~ Sevmezdüñ. (Mg135), (M86); Sevmezdı. (M86) ~ Sevmez idi. (Mg135), (S117a); Sevmez idük. (S117a) ~ Seumesidik. (Mg135) ~ Sevmezdük. (M86); Sevmez idüñüz. (S117a) ~ Seumesidingis. (Mg135) ~ Sevmezdüñüz. (M86); Seumesidiler. (Mg135) ~ Sevmezler idi. (S117a) ~ Sevmezlerdı. (M86)

Seveluridum (Mg127) ~ Sevilür idüm. (S114a), (S128a) ~ Sevilürdüm. (M121), (Mg129); Seveluridung. (Mg127) ~ Sevilürdüñ. (M121), (Mg129); Seveluridi. (Mg127) ~ Sevilurdi. (Mg129) ~ Sevilürdı. (M121); Seveluridik. (Mg128) ~ Sevilurdik. (Mg129); Seveluridingis. (Mg128) ~ Sevilerdingis. (Mg129); Seveluridiler. (Mg128) ~ Sevilerlerdi. (Mg129)

Sevilmez idüm. (Mg141), (Mg143), (S128a) ~ Sevilmezdüm. (M122); Sevilmesidung. (Mg141), (Mg143); Sevilmesidi. (Mg141), (Mg143); Sevilmesidik. (Mg141), (Mg143); Sevilmesidingis. (Mg142), (Mg143); Sevilmesidiler. (Mg142), (Mg143)

Sever imişyim. (S91a) ~ Sever imişem. (M73); Sever imişsin. (S91a) ~ Sever imişsın. (M73); Sever imişdür. (S91a) ~ Sever imiş. *(S91a), (M73); Sever imişvüz. (S91a) ~ Sever imişız.

(M73); Sever imişsiz. (S91a) ~ Sever imişsız. (M73); Severler imiş. (S91a), (M73) ~ Sever imişler. *(S91a)

Sevdüm (S92a), (S92a), (S94a), (S101a), (M.ön), (Mg104), (Mg113), (Mg125), (Mg126), (M73); Sevdüñ. (S92a), (S92a), (M73), (Mg113); Sevdi. (Mg113), (S92a) ~ Sevdı. (M73) ~ Sevübdür.[803] (S92a); Sevdük (Mg113), (Mg150), (S92a), (S92a), (M73) ; Sevdüñüz. (Mg113), (Mg150), (S92a), (S92a), (M73); Sevdiler. (Mg113), (Mg150), (S92a), (S92a), (M73)

Sevmedüm. (Mg136), (S118a), (M86); Sevmedüñ. (Mg136), (S118a), (M86); Sevmedi. (Mg136), (S118a) ~ Sevmedı. (M86); Seumedik. (Mg136) ~ Sevmedük. (S118a), (M86); Seumedingis. (Mg136) ~ Sevmedüñüz. (S118a), (M86); Sevmediler. (Mg136), (S118a), (M86)

Sevildüm. (Mg128), (Mg153), (S114a), (S128a), (M121) ~ Seveldum. (Mg125), (Mg126); Sevildung. (Mg128); Sevildi. (Mg128); Sevildik. (Mg128); Sevildingis. (Mg128); Sevildiler. (Mg128)

Sevilmedüm. (Mg142), (S128a), (M122); Sevilmedung. (Mg142); Sevilmedi. (Mg142); Sevilmedik. (Mg142); Sevilmedingis. (Mg142); Sevilmediler. (Mg142)

Seufdurdum [sevdürdüm]. (Mg145); Seufdurdung. (Mg145); Seufdurdi. (Mg145); Seufdurdik. (Mg145); Seufdurdingis. (Mg145); Seufdurdiler. (Mg145)

Seufdururdum [sevdürürdüm]. (Mg145); Seufdururdung. (Mg145); Seufdururdi. (Mg145); Seufdururdik. (Mg145); Seufdururdingis. (Mg145); Seufdururleridi. (Mg145)

Sevdüm idi. (S95a) ~ Sevdüm idı. (M74) ~ Sevdı idüm. (M74) ~ Sevdüm idüm. (M74); Sevdüñ idi. (S95a) ~ Sevdüñ idı. (M74) ~ Sevdı idüñ. (M74) ~ ; Sevdüñ idüñ. (M74); Sevdi idi. (S95a); Sevdük idi. (S95a); Sevdüñüz idi. (S95a); Sevdiler idi. (S95a)

[803] Eski Anadolu Türkçesinde genellikle üçüncü şahıslarda kullanılan görülen geçmiş zaman ekidir. –mıştır anlamı verir.

Sevmişyim. (S92a) ~ Sevmişim. *veya* Sevmişem. (M73) ~ Sevmişım (M.ön); Sevmişsin. (S92a) ~ Sevmişsın. (M74); Sevmiş. *veya* Sevmişdür. (S92a) ~ Sevmiş. (S93a), (S94a) ~ Sevmiş. *veya* Sevmiştür. (M74) ~ Sevübdür. (S92a); Sevmişvüz. (S92a) ~ Sevmişız. (M74); Sevmişsiz. (S92a) ~ Sevmişsız. (M74); Sevmişler. *veya* Sevmişlerdür. (S92a), (M74)

Sevmemişyim. (S118a) ~ Sevmemişem. *veya* Sevmemişim. (M87); Sevmemişsin. (S118a) ~ Sevmemişsın. (M87); Sevmemişdür. (S118a); Sevmemişvüz. (S118a); Sevmemişsiz. (S118a); Sevmemişlerdür. (S118a)

Sevmez imişyim. (S118a) ~ Sevmez imişem. (M86); Sevmez imişsin. (S118a); Sevmez imişdür. (S118a); Sevmez imişvüz. (S118a); Sevmez imişsiz. (S118a); Sevmezler imiş. (S118a)

Sevmiş idüm. (Mg113), (Mg125), (Mg127), (S93a), (M74) ~ Sevmişdüm. (M74); Sevmiş idüñ. (Mg113), (S93a), (M74); Sevmiş idi. (Mg113), (S93a) ~ Sevmiş ıdı. (M74); Sevmiş idük. (Mg113), (S93a) ~ Sevmış idük. (M.ön), (M74); Sevmiş idüñüz. (Mg113), (S93a), (M74); Sevmişler idi. (Mg113), (S93a) ~ Sevmişler ıdı. (M74)

Sevmemiş idüm. (Mg136), (S119a), (M87) *veya* Sevmemiştüm. *(M87); Sevmemiş idüñ. (Mg136), (S119a), (M87); Sevmemiş idi. (Mg136), (S119a) ~ Sevmemiş ıdı. (M87); Seumemischidik. (Mg136) ~ Sevmemiş idük. (S119a), (M87); Seumemischidingis. (Mg136) ~ Sevmemiş idüñüz. (S119a), (M87); Sevmemiş idiler. (Mg136), (S119a) ~ Sevmemişler ıdı. (M87)

Sevmiş degil idüm. (S119a); Sevmiş degil idüñ. (S119a); Sevmiş degil idi. (S119a); Sevmiş degil idük. (S119a); Sevmiş degil idüñüz. (S119a); Sevmiş degiller idi. (S119a)

Seufdurmischidum [sevdürmişidüm]. (Mg145), (Mg147); Seufdurmischidung. (Mg145), (Mg147); Seufdurmischidi. (Mg145), (Mg147); Seufdurmischidik. (Mg145), (Mg147); Seufdurmischidingis. (Mg145), (Mg147); Seufdurmischidiler. (Mg145), (Mg147)

Sevilmiş idüm. (Mg127), (Mg129), (Mg128), (S114a), (S128a), (M121) ~ Sevelmischidum (Mg125); Sevilmischidung. (Mg128), (Mg129); Sevilmischidi. (Mg128), (Mg130); Sevilmischidik. (Mg128), (Mg130); Sevilmischidingis. (Mg128), (Mg130); Sevilmischidiler. (Mg128), (Mg130)

Sevmiş imişim. (S94a) ~ Sevmiş imişem. (M74); Sevmiş imişsin. (S94a) ~ Sevmiş imişsın. (M74); Sevmiş imişdür. (S94a); Sevmiş imişvüz. (S94a); Sevmiş imişsiz. (S94a); Sevmiş imişler. *veya* Sevmişler imiş. (S94a)

Sevmemiş imişyim. (S120a); Sevmemiş imişsin. (S120a); Sevmemiş imişdür. (S120a); Sevmemiş imişvüz. (S120a); Sevmemiş imişsiz. (S120a); Sevmemiş imişlerdür. (S120a)

Sevmiş degil imişyim. (S120a); Sevmiş degil imişsin. (S120a); Sevmiş degil imişdür. (S120a); Sevmiş degil imişvüz. (S120a); Sevmiş degil imişsiz. (S120a); Sevmiş degil imişlerdür. (S120a)

[804] Seveim *veya* Seufeim *veya* Sevgegrem [sevcegrem, d.seveceğem]. (Mg113) ~ Seveim. (M75), (M160), (Mg101), (Mg104), (Mg125); Sevessin. (Mg113); Seve. (Mg114) ~ Seva. (M76); Sevevuis (Mg114) Sevesis. (Mg114) Seveler. (Mg114)

[805] Seumejeim [sevmeyeyim] (Mg136) ~ Sevmeyim. (S121a), (S121a) ~ Sevmeim. (M87) ~ Sevmeyem (M87); Sevmeyesin. (Mg136), (S121a) ~ Sevmeye sın. (M87); Sevmeye. (Mg136), (S121a), (M87); Seumejeis. (Mg136) ~ Sevmeyevüz. *veya* Sevmeyeyiz. (S121a) ~ Sevmeyevuz. (M87); Seumejessingis. (Mg136) ~ Sevmeyesiz. (S121a) ~ Sevmeyesız. (M87); Sevmeyeler. (Mg136), (S121a), (M87)

Sevecekyim. (S96a) ~ Sevecegem. *veya* Sevecegim. (M74), (M74) ~ Sevcegem. (Mg104); Seveceksin. (S96a) ~ Seveceksın. (M74); Sevecekdür. (S96a) ~ Sevecektür. (M74) ~ Sevcek. (Mg104); Sevecekvüz. (S96a) ~ Sevecegüz. (M74); Seveceksiz. (S96a) ~ Seveceksız. (M74); Seveceklerdür. (S96a), (M74)

---

[804] Gelecek zaman "futurum" çekimidir. Birinci teklik şahısta kullanılan -AcAk ekinin burada sıfat-fiil eki olmaktan çıkıp gelecek zaman eki olarak kullanıldığını görmekteyiz. Ekin, bir kip eki olarak kullanılması Osmanlı Türkçesi döneminin başlarından itibarendir (Yelten, 2009: 300).

[805] *Megiser*'in gelecek zaman "futurum" olarak verdiği bu çekimde birinci teklik şahıs "sevmeyem" yerine emir şekliyle "sevmeyeyim"dir.

Sevmeyecekyim. (S122a) ~ Sevmeyecegim. (M87); Sevmeyeceksin. (S122a) ~ Sevmeyeceksın. (M87); Sevmeyecekdür. (S122a); Sevmeyecekvüz. (S122a); Sevmeyeceksiz. (S122a); Sevmeyeceklerdür. (S122a)

Seviseryim. (S96a), (S96a) ~ Seviserım. *veya* Seviserem. (M74); Sevisersin. (S96a) ~ Sevisersın. (M74); Seviser. *veya* Seviser dür. (S96a), (M74); Seviservüz. (S96a) ~ Seviseriz. (M74); Sevisersiz. (S96a) ~ Sevisersız. (M74); Seviserler. *(S96a), (M74) *veya* Seviserlerdür. (S96a)

Sevmeyiseryim. (S121a) ~ Sevmeiser im. (M87); Sevmeyisersin. (S121a); Sevmeyiserdür. (S121a); Sevmeyiservüz. (S121a); Sevmeyisersiz. (S121a); Sevmeyiserlerdür. (S121a)

[806]Seviligekim [*sevileceğim] (Mg127), *(Mg128) *veya* Sevilem. (Mg128) ~ Sevilecegim. (S114a) ~ Sevilecekyim. (S128a); Seviligeksen. *veya* Sevilessin. (Mg128); Seviligekdur. *veya* Sevile. (Mg128); Seviligegus veya Sevileus (Mg128) Seviligegsus *veya* Sevilesis. (Mg128); Seviligekler. *veya* Seviler [d.sevileler]. (Mg128)

[807] Sevilmeyem. (Mg142), (S129a); Sevilmeyessim [d.sevilmeyesin] (Mg142); Sevilmeje. (Mg142); Sevilmejeis. (Mg142); Sevilmeyessingis. (Mg142); Sevilmeyeler. (Mg142)

[808]Seudureim [sevdüreyim]. (Mg146); Seufduressin [sevdüresin]. (Mg146); Seufdure. (Mg146); Seufdureus. *veya* Seufdurelum. (Mg146); Seufduresingis. (Mg146); Seufdururler. (Mg146)

[809]Sevem. (M75), (M76), (M77), (Mg114) ~ Seveyim. (S95a), (S95a); Sevesın. (M76) ~ Sevesin. (Mg114), (S95a), (S95a); Seve. (S95a), (S95a), (S100a), (M76), (Mg114); Sevevuz. (M76) ~ Sevevüz (S95a),

---

[806] *Megiser* iki gelecek zaman çekimini birleştirerek vermiştir. -A eki burada gelecek zaman fonksiyonundadır.
[807] *Megiser*'de gelecek zaman "futurum" çekimidir.
[808] Gelecek zaman "futurum" çekimidir. Birinci şahıslarda emir çekiminin istek fonsiyonu ile kullanıldığı görülmektedir. Üçüncü çoklukta ise geniş zaman kullanılmıştır.
[809] İstek kipi çekimidir.

(S95a), (M76) ~ Sevevuis (Mg114) ~ Sevevis (Mg150) ~ Sevelüm. (S95a); Sevesiz. (S95a), (S95a); Sevesız. (M76) ~ Sevesis. (Mg114), (Mg150); Seveler. (S95a), (S95a), (M76), (Mg114), (Mg150)

Sevilem. (S129a), (Mg129); Sevilessin. (Mg129); Sevile. (Mg129); Sevileus. (Mg129); Sevilsengis[810]. [sevilesiñiz] (Mg129); Sevileler. (Mg129)

Sevemeyim. (S124a); Sevemyesin. (S124a); Sevemeye. (S124a); Sevemeyevüz. (S124a); Sevemeyesiz. (S124a); Sevemeyeler. (S124a)

Seveidüm. (Mg114), (M77), (M78); Seveidüñ. (Mg114), (M77); Seveidi. (Mg114) ~ Seveidı. (M77); Seveidük. (Mg114), (M77); Seveidüñüz. (Mg115), (M77); Sevelerdi. (Mg115) ~ Sevelerdı. (M77) *veya* Seveidiler. (M77)

Sevemem. (S123), (S123a), (M89); Sevemezsen. (S123a); Sevemez. (S123a); Sevemezvüz. (S123a); Sevemezsiz. (S123a); Sevemezler. (S123a)

Sevemez idüm. (S123a) ~ Sevemezdüm. (M89); Sevemez idüñ. (S123a); Sevemez idi. (S123a); Sevemez idük. (S123a); Sevemez idüñüz. (S123a); Sevemez idiler. (S123a)

Sevemedüm. (S124a), (M89) ~ Sevimedüm. (S124a); Sevemedüñ. (S124a) ~ Sevimedüñ. (S124a); Sevemedi. (S124a); Sevemedük. (S124a); Sevemedüñüz. (S124a); Sevemediler. (S124a)

Sevmeyeidüm. (M87); Sevmeyeidüñ. (M87); Sevmeyeidı. (M87); Sevmeyeidük. (M87); Sevmeyeidüñüz. (M87); Sevmeyeler idı. (M87)

Sevememiş idüm. (S124a), (M89); Sevememiş idüñ. (S124a); Sevememiş idi. (S124a); Sevememiş idük. (S124a); Sevememiş idüñüz. (S124a); Sevememiş idiler. (S124a)

[810] Eski Anadolu Türkçesinde şart kipi zaman zaman istek kipi yerine de kullanılmıştır (Yelten, 2009:303). -A'nın istek eki fonksiyonunda olduğu bu çekimde ikinci çokluk "istek"i şart eki ile karşılanmaktadır.

Seufdureidum [sevdüreidüm]. (Mg147); Seufdureidung. (Mg147); Seufdureidi. (Mg147); Seufdureidik. (Mg147); Seufdureidingis. (Mg147); Seufdurelerdi. (Mg147)

Seufdurmisch [sevdürmiş] olam. (Mg147); Seufdurmisch olassin. (Mg147); Seufdurmisch ola. (Mg147); Seufdurmisch olaus. (Mg147); Seufdurmisch olasis. (Mg147); Seufdurmisch olalar. (Mg147)
Seufdurmisch [sevdürmiş] olaidum. (Mg147); Seufdurmisch olaidung. (Mg148); Seufdurmisch olaidi. (Mg148); Seufdurmisch olaidik. (Mg148); Seufdurmisch olaidingis. (Mg148); Seufdurmisch olaidiler. (Mg148)

Sever oldum. (S93a) ~ Sever oldüm. (M75), (M75); Sever olduñ. (S93a) ~ Sever oldüñ. (M75); Sever oldı. (S93a), (M75); Sever olduḳ. (S93a), (M75); Sever olduñuz. (S93a) ~ Sever oldüñüz. (M75); Sever oldılar. (S93a) ~ Sever oldıler. (M75)

Sevmez oldum. (S119a) ~ Sevmez ołdüm. (M88); Sevmez olduñ. (S119a); Sevmez oldı. (S119a); Sevmez olduḳ. (S119a); Sevmez olduñuz. (S119a); Sevmez oldılar. (S119a)

Sevmiş oldüm *(M75) *veya* Sevmiş oldum. (S94a), (M75); Sevmiş olduñ. (S94a) ~ Sevmiş oldüñ. (M75); Sevmiş oldı. (S94a), (M75); Sevmiş olduḳ. (S94a), (M75); Sevmiş olduñuz. (S94a) ~ Sevmiş oldüñüz. (M75); Sevmiş oldılar. (S94a) ~ Sevmiş oldıler. (M75)

Sevmemiş oldum. (S120a); Sevmemiş olduñ. (S120a); Sevmemiş oldı. (S120a); Sevmemiş olduḳ. (S120a); Sevmemiş olduñuz. (S120a); Sevmemiş oldılar. (S120a)

Sevmiş olmadum. (S121a); Sevmiş olmaduñ. (S121a); Sevmiş olmadı. (S121a); Sevmiş olmaduḳ. (S121a); Sevmiş olmaduñuz. (S121a); Sevmiş olmadılar. (S121a)

Sevmiş olurüm. (M75), (M75); Sevmiş olursın. (M75); Sevmiş olur. (M75); Sevmiş olurüz. (M75); Sevmiş olursız. (M75); Sevmiş olurlar. (M75)

Sevmiş ołam. (S101a), (M77); Sevmiş ołasın. (M77); Sevmiş ołа. (M77); Sevmiş olavüz. (M77); Sevmiş olasız. (M77); Sevmiş olalar. (M77)

Sevmiş olaidüm. (M77); Sevmiş olaidüñ. (M77); Sevmiş olaidı. (M77); Sevmiş olaidük. (M77); Sevmiş olaidüñüz. (M77); Sevmiş olalar idı. *veya* Sevmişler olaidı. (M77)

Seuischuduk [sevişüdük]. (Mg150); Seuischudungus [sevişüdüñüz]. (Mg150); Seuischudiler [sevişüdiler]. (Mg150)

Sevischuis [sevişü$_y$iz]. (Mg150); Sevischusis [sevişüsiz]. (Mg150); Sevischuler [sevişüler]. (Mg150)

Sevischurus [sevişürüz]. (Mg150); Sevischursis [sevişürsiz]. (Mg150); Sevischurler. (Mg150) ~ Sevişürler. (M123)

Eger sevem. (S98a); Eger sevesin. (S98a); Eger seve. (S98a); Eger sevevüz. (S98a); Eger sevesiz. (S98a); Eger seveler. (S98a); Eger seveler. (S98a)

Eger sevmeyem. (S125a); Eger sevmeyesin. (S125a); Eger sevmeye. (S125a); Eger sevmeyevüz. (S125a); Eger sevmeyesiz. (S125a); Eger sevmeyeler. (S125a)

Eger seve idüm. (S100a); Eger seve idüñ. (S100a); Eger seve idi. (S100a); Eger seve idük. (S100a); Eger seve idüñüz. (S100a); Eger seve idiler. (S100a)

Eger sevmeye idüm. (S126a); Eger sevmeye idüñ. (S126a); Eger sevmeye idi. (S126a); Eger sevmeye idük. (S126a); Eger sevmeye idüñüz. (S126a); Eger sevmeye idiler. (S126a)

Eger sevmiş olam. (S101a); Eger sevmiş olasın. (S101a); Eger sevmiş ola. (S101a); Eger sevmiş olavuz. (S101a); Eger sevmiş olasız. (S101a); Eger sevmiş olalar. (S101a)

Eger sevile idüm. (S115a)
Eger sevilem. (S115a)
Eger sevilmiş olayıdum. (S115a)
Seuildururem. (Mg148); Seuildurmesem. (Mg148)

Sevdurmesem. (Mg148)

Seveleridum. (Mg125), (Mg126)

Sevememişem. (M89)

Sever olurdüm. (M75)

Seveyür. (M73), (M159)

Seveyürur. *veya* Seviyürür. (M159)

Sevildururem. (Mg148)

Sevile idüm. (S129a), (M122)

Sevilemem. (M122)

Sevilemezdüm. (M122)

Sevilemezsın. (M122)

Seviliseryim. (S114a), (S128a)

Sevilmem. (M122); Sevilmezsın. (M122)

Sevilmemiş idüm. (S128a)

Sevilmemiş oldum. (S128a)

Sevilmemişyim. (S128a)

Sevilmeye idüm. (S129a)

Sevilmeyecekyim. (S128a)

Sevilmeyiseryim. (S128a)

Sevilmez imişyim. (S128a)

Sevilmez oldum. (S128a)

Sevilmiş ołaidüm. (M122)

Sevilmiş ołam. (M122)

Sevilmiş oldum. (S114a), (S128a)

Sevilmişem. (M121) ~ Sevilmişim. (S114a) ~ Sevilmişyim. (S128a)

Sevilür imişim. (S114a) ~ Sevilür imişyim. (S128a)

Sevilür oldum. (S114a), (S128a)

Sevinürüm. ~ Sevinurem. (M123), (Mg149), (Mg247)

Seviyürüm. *veya* Seveyürüm. (M72)

Sevmelü im. (M74); Sevmelüsın. (M74)

Sevmemiş ołaidüm. (M87); Sevmemiş ołaidüñ. (M87)

Sevmemiş ołam. (M87); Sevmemiş ołasın. (M87)

Sevmemiş olurdüm. (M87)

Sevmemiş olursın. (M88)

Sevmemiş olurum. (M88)

Sevmeyürdüm. (M86)

Sevmeyürsın. (M86)

Sevmeyürüm. (M86)

Sevmez olurum. (M88)

Sevmiş olurdüm. (M77); Sevmiş olurdüñ. (M77)

2.1.2.2.17. "Söylemek" Fiilinin Çekimi

Soilerem. (Mg255), (Mg330)

Söyledürüm. (M122); Söyledürsın. (M122)

Söylenürüm. (M122)

Söylerüm. (M72)

Söyleyelüm. (M76)

Söyleyem. (M76)

Söyleyesın. (M76)

Söyleyür. (M73)

2.1.2.2.18. "Susamak" Fiilinin Çekimi

Susadüm. (M61)

Susarem. (Mg102), (Mg275), (Mg330)

2.1.2.2.19. "Üğretmek~Öğretmek" Fiilinin Çekimi

Vgredurem [üğredürem]. (Mg103), (Mg115), (Mg126), (Mg151), (Mg335); Vgredursin. (Mg115); Vgredur. (Mg115); Vgredursis. (Mg115); Vgredurler. (Mg115)

Vgreduridum [üğredüridüm]. (Mg115), (Mg126); Vgredurigung [d.üğredüridüñ]. (Mg115); Vgreduridi. (Mg115); Vgreduriduk. (Mg116); Vgreduridungus. (Mg116); Vgredurilerdi. (Mg116)

Vgredum [ügredüm, *öğrettim]. (Mg116), (Mg126); Vgredung. (Mg116); Vgredi. (Mg116); Vgreduk. (Mg116); Vgredungus. (Mg116); Vgrediler. (Mg116)

Vgredmischidum [üğredmişidüm]. (Mg116), (Mg127); Vgredmischidung. (Mg116); Vgredmischidi. (Mg116); Vgredmischiduk. (Mg116); Vgredmischidungus. (Mg116); Vgredmischidi[811] [üğredmişidi]. (Mg116)

[812]Vgredeim [üğrede$_y$im]. (Mg116); Vgredessen [üğrede sen] (Mg116); Vgrede. (Mg116); Vgredevuis. (Mg116); Vgredesis. (Mg116); Vgredelar. (Mgy116),

Vgredgegum [üğred$_e$ceğüm]. (Mg117); Vgredgegsin. (Mg117); Vgredgegdur. (Mg117); Vgredgegus. (Mg117); Vgredgegsis. (Mg117); Vgredgeglerdur. (Mg117)

[813]Vgredem. (Mg117); Vgredessin. (Mg117); Vgrede. (Mg117); Vgredeus (Mg117); Vgredesis. (Mg117); Vgredeler. (Mg116), (Mg117)

[814] Vgredurdum [üğredürdüm]. (Mg117); Vgredurdung. (Mg118); Vgredurdi. (Mg118); Vgredeus (Mg118); Vgredursis. (Mg118); Vgredeler. (Mg118)

Vgredilurem [üğredilürem]. (Mg130) ~ Vgredulurem. (Mg126); Vgredilursin. (Mg130); Vgredilur. (Mg130); Vgredilurus. (Mg130); Vgredilursis. (Mg130); Vgredilurler. (Mg130)

---

[811] *Megiser*, üçüncü şahısları aynı kullanmış.
[812] Gelecek zaman "futurum" çekimidir. Birinci şahısta emir ekinin şart fonksiyonunda kullanıldığı görülüyor.
[813] İstek kipi çekimidir.
[814] *Megiser* bu çekimi dilek kipleri "svbivnctivvs" ana başlığının hikâye birleşik zaman çekimi "imperfectum" altında vermektedir. Teklik şahıs çekimlerinde bir sorun gözükmezken çokluklar, istek (ya da gelecek zaman) ve geniş zaman kipindedir.

Vgrediluridum [üğredilüridüm]. (Mg126), (Mg130); Vgrediluridung. (Mg130); Vgrediluridi. (Mg130); Vgrediluriduk. (Mg131); Vgrediluridingis. (Mg131); Vgrediluridiler. (Mg131)

Vgredildum [üğredildüm]. (Mg131) ~ Vgreduldum [üğredüldüm]. (Mg126); Vgredildung. (Mg131); Vgredildi. (Mg131); Vgredildik. (Mg131); Vgredildingis. (Mg131); Vgredildilar. (Mg131)

Vgredilmişidum [üğredilmişidüm]. (Mg131) ~ Ugredulmischidum [üğredülmişidüm]. (Mg127); Vgredilmişidung. (Mg131); Vgredilmişidi. (Mg131); Vgredilmişiduk. (Mg131); Vgredilmişidingis. (Mg131); Vgredilmişidiler. (Mg131)

Vgrediligegim [üğredileceğim]. (Mg131); Vgrediligegsen. (Mg131); Vgrediligegdur. (Mg131); Vgrediligegus. (Mg131); Vgrediligegsus. (Mg131); Vgrediligegler. (Mg131)

Vgredilem [üğredilem]. (Mg132); Vgredilessin. (Mg132); Vgredile. (Mg132); Vgredileus. (Mg132); Vgredilessis. (Mg132); Vgredileler. (Mg132)

Vgredilurdum [üğredilürdüm]. (Mg132); Vgredilurdung. (Mg132); Vgredilurdi. (Mg132); Vgredilurdik. (Mg132); Vgredilurdingis. (Mg132); Vgredilerlerdi. (Mg132)

Vgredilmisch [üğredilmiş] olam. (Mg132); Vgredilmisch olasin. (Mg132); Vgredilmisch olla. (Mg132); Vgredilmisch olais. (Mg133); Vgredilmisch ollasis. (Mg133); Vgredilmisch ollalar. (Mg133)

Vgredilegeg [üğredileceg] olam. (Mg133)
Vgredururem. (Mg144)
Vgredurus. (Mg115)
Vgrenurem [üğrenürem]. (Mg241), (Mg335)

2.1.2.2.20. "Yürmek~Görmek" Fiilinin Çekimi

Ivrurem [yürürem, *görürüm]. (Mg118) ~ Iururem [yürürem, *görürüm]. (Mg152), (Mg313) ~ Iurerem [yürerem, *görürüm]. (Mg104) ~ jururem [yürürem, *görürüm]. (Mg252), (Mg281); Iurursin. (Mg118); Iurur. (Mg118); Iururus. (Mg118); Iurursis. (Mg118); Iururler. (Mg118)

Jururidum [yürüridüm, *görür idüm]. (Mg119); Iururidung. (Mg119); Iururidi. (Mg119); Iururiduk. (Mg119); Iururidungus. (Mg119); Iururleridi. (Mg119)

Iurdum [yürdüm, *gördüm]. (Mg119); Iurdung. (Mg119); Iurdi [yürdi, *gördü] . (Mg119); Iurduk. (Mg119); Iurdungus. (Mg119); Iurdiler. (Mg119)

Iurmischidum [yürmiş idüm, *görmüş idim]. (Mg119); Iurmischidung. (Mg119); Iurmischidi. (Mg119); Iurmischiduk. (Mg119); Iurmischidungus. (Mg119); Iurmischleridi. (Mg119)

[815]Jureim [yüreyim, *göreyim]. (Mg119) ~ Iureim [yüreim, *göreyim]. (Mg104); Iuresin [yüresin, *göresin]. (Mg120); Iure. (Mg120); Iurevuis. (Mg120); Iuresis. (Mg120); Iureler. (Mg120)

Iuregegem [yüreceğem, *göreceğim]. (Mg120); Iuregegsen. (Mg120); Iuregegdur. (Mg120); Iuregegus. (Mg120); Iuregegsus. (Mg120); Iuregeglerdur. (Mg120)

2.1.2.2.21. "Yüsürmek?" Fiilinin Çekimi

Iusururem[816] [yüsürürem]. (Mg103)

2.1.2.3. XVIII. Yüzyıl

2.1.2.3.1. "Almak" Fiilinin Çekimi

[815] Açıklama için bkz. yukarıdaki "Iattam [yatam]. (Mg111)" fiil çekimi.
[816] **MgThe** 748 öfkelenmek, kakmak, kımak.

Alırım. (Vg.xviii), (Vg.xix), (Vg125), (Vg126), (Vg137); Alırsın. (Vg.xviii); Alır. (Vg.xviii); Alırız. (Vg.xviii), (Vg127); Alırsınız. (Vg.xviii); Alırlar. (Vg.xviii)

Alıyorum. (Vg.xviii) ~ *Alıyorum, ~ıyordum. (Vg127); Alıyorsun. (Vg.xviii); Alıyor. (Vg.xviii); Alıyoruz. (Vg.xviii); Alıyorsunuz. (Vg.xviii); Alıyorlar. (Vg.xviii)

Alırdım. (Vg.xviii), (Vg.xix), (Vg127), (Vg138); Alırdın. (Vg.xviii); Alırdı. (Vg.xviii); Alırdıḳ. (Vg.xviii), (Vg127); Alırdınız. (Vg.xviii); Alırdılar. *veya* Alırlardı. (Vg.xviii)

Alıyordum. (Vg.xix) ~ *Alıyorum, ~ıyordum. (Vg127); Alıyordun. (Vg.xix); Alıyordu. (Vg.xix); Alıyorduḳ. (Vg.xix); Alıyordunuz. (Vg.xix); Alıyordular. *veya* Alıyorlardı. (Vg.xix)

Alıyormuşum. (Vg.xix)
Alıyormuşdum. (Vg.xix), (Vg.xix)
Alırmışdım. (Vg.xix)
Alıyormuşum, ~ıyormuşdum. (Vg127)
Almışım, ~mışdım. (Vg127)
Alama. (Vg157)

2.1.2.3.2. "Anmak" Fiilinin Çekimi

Añarım. (C65), (C230), (C233); Añarsın. (C65), (C230); Añar. (C65), (C230); Añarız. (C230); Añarsıñız. (C230); Añarlar. (C230)

Añayorum. (C230); Añayorsun. (C230); Añayor. (C230); Añayoruz. (C230); Añayorsuñuz. (C230); Añayorlar. (C230)

Añmış olurum. (C230), (C234); Añmış olursun. (C230); Añmış olur. (C230); Añmış oluruz. (C231); Añmış olursuñuz. (C231); Añmış olurlar. (C231)

Añarıdım. (C231), (C238); Añarıdıñ. (C231); Añarıdı. (C231); Añarıdıḳ. (C231); Añarıdıñız. (C231); Añarıdılar. (C231)

Añayor ıdım. (C231); Añayor ıdıñ. (C231); Añayor ıdı. (C231); Añayor ıdıḳ. (C231); Añayor ıdıñız. (C231); Añayor ıdılar. (C231)

Añar ımış ım. (C231); Añar ımış sın. (C231); Añar ımış. (C231); Añar ımış ız. (C231); Añar ımış sıñız. (C231); Añar ımış lar. (C231)

Añayor ımış ım. (C231); Añayor ımış sın. (C232); Añayor ımış. (C232); Añayor ımış ız. (C232); Añayor ımış sıñız. (C232); Añayor ımış lar. (C232)

Añdım. (C232); Añdıñ. (C232); Añdı. (C232); Añdıḳ. (C232); Añdıñız. (C232); Añdılar. (C232)

Añmış ım. (C232); Añmış sın. (C232); Añmış. (C232); Añmış ız. (C232); Añmış sıñız. (C232); Añmışlar. (C232)

Añmış oldum. (C232); Añmış olduñ. (C232); Añmış oldu. (C232); Añmış olduḳ. (C232); Añmış olduñuz. (C232); Añmış oldular. (C232)

Añdı idım. (C233); Añdı idıñ. (C233); Añdı idı. (C233); Añdı idıḳ. (C233); Añdı idıñız. (C233); Añdı idılar. (C233)

Añmış ıdım. (C233); Añmış ıdıñ. (C233); Añmış ıdı. (C233); Añmış ıdıḳ. (C233); Añmış ıdıñız. (C233); Añmış ıdılar. (C233)

Añmış ımış ım. (C233); Añmış ımış sın. (C233)' Añmış ımış. (C233); Añmış ımış ız. (C233); Añmış ımışsıñız. (C233); Añmış ımışlar. (C233)

Añacaġ oldum. (C234); Añacaġ olduñ. (C234); Añacaġ oldu. (C234); Añacaġ olduḳ. (C234); Añacaġ olduñuz. (C234); Añacaġ oldular. (C234)

Añacaġ olmuş um. (C234); Añacaġ olmuş sun. (C234); Añacaġ olmuş. (C234); Añacaġ olmuş uz. (C234); Añacaġ olmuş suñuz. (C234); Añacaġ olmuş lar. (C234)

Bolayki aña idım. (C235); Aña idıñ. (C235); Aña idı. (C235); Aña idıḳ. (C235); Aña idıñız. (C235); Aña idılar. (C235)

Bolayki añmış olam. (C235); Añmış olasın. (C235); Añmış ola. (C235); Añmış olaiz. (C235); Añmış olasız. (C235); Añmış olalar. (C235)

Bolayki añmış olaidım. (C236); Añmış olaidıñ. (C236); Añmış olaidı. (C236); Añmış olaidıḳ. (C236); Añmış olaidıñız. (C236); Añmış olaidılar. (C236)

Bolayki añam. (C236); Aña sın. (C236); Aña. (C236); Añaiz. (C236); Añasız. (C236); Añalar. (C236)

Añmış olurdum. (C241); Añmış olurduñ. (C241); Añmış olurdu. (C241); Añmış olurduḳ. (C241); Añmış olurduñuz. (C241); Añmış olurdular. (C241)

Añmalı. (C255)
Añamam. (C411)
Añmam. (C410)

2.1.2.3.3. "Anılmak" Fiilinin Çekimi

Añılırım. (C408); Añılırsın. (C408); Añılır. (C408)
Añıldım. (C408)

2.1.2.3.4. "Atmak" Fiilinin Çekimi

Atarım. (Vg.xvi), (Vg.xvi), (Vg125), (Vg126), (Vg137); Atarsın. (Vg.xvi); Atar. (Vg.xvi), (Vg133); Atarız. (Vg.xvi), (Vg126); Atarsınız. (Vg.xvi) ~ Atsınız [*atarsınız]. (Vg126); Atarlar. (Vg.xvi) ~ Atlar [*atarlar]. (Vg126)

Atayorum. (Vg.xvi) ~ *Atayorum, ~ayordum. (Vg126); Atayorsun. (Vg.xvi); Atayor. (Vg.xvi); Atayoruz. (Vg.xvi); Atayorsunuz. (Vg.xvi); Atayorlar. (Vg.xvi)

Atardım. (Vg.xvi), (Vg.XVII), (Vg126), (Vg138); Atardın. (Vg.xvi); Atardı. (Vg.xvi); Atardıḳ. (Vg.xvi), (Vg126); Atardınız. (Vg.xvi); Atarlardı. (Vg.xvi) ~ Atlardı [*atarlardı]. (Vg126)

Atayordum. (Vg.xvi) ~ *Atayorum, ~ayordum. (Vg126); Atayordun. (Vg.xvi); Ataryordu. (Vg.xvi); Atayorduḳ. (Vg.xvi); Atayordunuz. (Vg.xvi); Atayorlardı. (Vg.xvi)

Atdım. (Vg.xvi); Atdın. (Vg.xvi), (Vg126); Atdı. (Vg.xvi), (Vg126); Atdıḳ. (Vg.xvi); Atdınız. (Vg.xvi), (Vg126); Atdılar. (Vg.xvi)

Atmışım. (Vg.xvi) ~ *Atmışım, ~mışdım. (Vg126); Atmışsın. (Vg.xvi); Atmış. (Vg.xvi); Atmışız. (Vg.xvi) ; Atmışsınız. (Vg.xvi); Atmışlar. (Vg.xvi)

Atayormuşum. (Vg.xvi) ~ *Atayormuşum, ~ayormuşdum. (Vg126); Atayormuşsun. (Vg.xvi); Atayormuş. (Vg.xvi); Atayormuşuz. (Vg.xvi); Atayormuşsunuz. (Vg.xvi); Atayormuşlar. (Vg.xvi)

Atdımdı. *veya* Atdıydım. (Vg.xvi); Atdındı. *veya* Atdıydın. (Vg.xvi); Atdıydı. (Vg.xvi); Atdıydıḳ. (Vg.xvi); Atdıydınız. (Vg.xvi); Atdıydılar. *veya* Atdılardı. (Vg.xvi)

Atmışdım. (Vg.xvi) ~ *Atmışım, ~mışdım. (Vg126); Atmışdın. (Vg.xvi); Atmışdı. (Vg.xvi); Atmışdıḳ. (Vg.xvi); Atmışdınız. (Vg.xvi); Atmışdılar. *veya* Atmışlardı. (Vg.xvi)

Atayormuşdum. (Vg.xvi) ~ *Atayormuşum, ~ayormuşdum. (Vg126); Atayormuşdun. (Vg.xvi); Atayormuşdu. (Vg.xvi); Atayormuşduḳ. (Vg.xvi); Atayormuşdunuz. (Vg.xvi); Atayormuşdular. *veya* Atayormuşlardı. (Vg.xvi)

Atmalıyım. (Vg.xvi); Atmalısın. (Vg.xvi); Atmalıdır. *veya* Atmalı. (Vg.xvi); Atmalıyız. (Vg.xvi); Atmalısınız. (Vg.xvi); Atmalıdırlar. (Vg.xvi)

Atacağım. (Vg.xvii); Atacaḳsın. (Vg.xvii); Atacaḳ. *veya* Atacaḳdır. (Vg.xvii); Atacağız. (Vg.xvii); Atacaḳsınız. (Vg.xvii); Atacaḳlar. (Vg.xvii)

[817]Atayım. (Vg.xvi), (Vg.xvii); Atasın. (Vg.xvii); Ata. *veya* Atsın. (Vg.xvii); Atalım. (Vg.xvii); Atasınız. (Vg.xvii); Atalar. *veya* Atsınlar. (Vg.xvii)

Ataydım. (Vg.xvii); Ataydın. (Vg.xvii); Ataydı. (Vg.xvii); Ataydıḳ. (Vg.xvii); Atıydınız. (Vg.xvii); Ataydılar. *veya* Atalardı. (Vg.xvii)

[818]Atmış olayem. *veya* olam. (Vg.xvii); Atmış olsan. (Vg.xvii); Atmış ola. *veya* olsun. (Vg.xvii); Atmış olalım. (Vg.xvii); Atmış olasınız. (Vg.xvii); Atmış olalar. *veya* olsunlar. (Vg.xvii)

Atmış olaydım. (Vg.xvii); Atmış olaydın. (Vg.xvii); Atmış olaydı. (Vg.xvii); Atmış olaydıḳ. (Vg.xvii); Atmış olaydınız. (Vg.xvii); Atmış olaydılar. *veya* olalardı. (Vg.xvii)

Atarmışdım. (Vg.xvii); Atarmışdın. (Vg.xvii); Atarmışdı. (Vg.xvii); Atarmışdıḳ. (Vg.xvii); Atarmışdınız. (Vg.xvii); Atarmışdılar. *veya* Atarmışlardı. (Vg.xvii)

Atmış olurdum. (Vg.xvii); Atmış olurdun. (Vg.xviii); Atmış olurdu. (Vg.xviii); Atmış olurduḳ. (Vg.xviii); Atmış olurdunuz. (Vg.xviii); Atmış olurdular. *veya* Atmış olurlardı. (Vg.xviii)

Atayormuşdum. (Vg.xviii); Atayormuşdun. (Vg.xviii); Atayormuşdu. (Vg.xviii); Atayormuşduḳ. (Vg.xviii); Atayormuşdunuz. (Vg.xviii); Atayormuşdular. *veya* Atayormuşlardı. (Vg.xviii)

---

[817] *Viguier*'in istek çekiminde istek ve emir kiplerinin zaman zaman birbiri yerine kullanılabildiği görülmektedir.
[818] *Viguier*'in istek çekiminde istek, emir ve şart kipinin karıştığı görülüyor.

Atmış olurum. (Vg.xviii); Atmış olursun. (Vg.xviii); Atmış olur. (Vg.xviii); Atmış oluruz. (Vg.xviii); Atmış olursunuz. (Vg.xviii); Atmış olurlar. (Vg.xviii)

Atama. (Vg157)
Atamam. (Vg157)
Atmam. (Vg152), (Vg152)
Atmazdım. (Vg153)
Atmazmışdım. (Vg153)
Atmazmışım. (Vg153)
Atacaḳ deyilim. (Vg151)
Atman. (Vg154)

2.1.2.3.5. "Bozmak ve Bozulmak" Fiilinin Çekimi

Bozmuş. (C410)
Bozulurum. (C410)

2.1.2.3.6. "Buyurmak" Fiilinin Çekimi

Buyur. (Vg124)
Buyururum. (Vg124)

2.1.2.3.7. "Dilemek" Fiilinin Çekimi

Dillerim. (C64), (C112), (C116); Dillersin. (C64), (C112); Diller. (C64), (C112); Dilleriz. (C112); Dillersiñiz. (C112); Dillerler. (C112)

Dilleyorum. (C112); Dilleryorsun. (C112); Dilleyor. (C112); Dilleyoruz. (C112); Dilleyorsuñuz. (C113); Dilleyorlar. (C113)

Dillemiş olurum. (C113), (C116); Dillerim olusun. (C113); Dillemiş olur. (C113); Dillemiş oluruz. (C113); Dillemiş olursuñuz. (C113); Dillemiş olurlar. (C113)

Diller idim. (C113), (C121); Diller idiñ. (C113); Diller idi. (C113); Diller idik. (C113); Diller idiñiz. (C113); Diller idiler. (C113)

Dilleyordım. *veya* Dilleyorıdım. (C113); Dilleyordıñ. *veya* Dilleyorıdıñ. (C113); Dilleyordı. *veya* Dilleyorıdı. (C113); Dilleyordıḳ. *veya* Dilleyorıdıḳ. (C113); Dilleyordıñız. *veya* Dilleyorıdıñız. (C113); Dilleyordılar. *veya* Dilleyorıdılar. (C113)

Diller imişim. (C114); Diller imişsin. (C114); Diller imiş. (C114); Diller imişiz. (C114); Diller imişsiñiz. (C114); Diller imişler. (C114)

Dilleyorımışım. (C114); Dilleyorımışsın. (C114); Dilleyorımış. (C114); Dilleyorımışız. (C114); Dilleyorımışsıñız. (C114); Dilleyorımışlar. (C114)

Dilledim. (C114); Dilleḍiñ. (C114); Dilledi. (C114); Dilledik. (C114); Dilleḍiñiz. (C114); Dillediler. (C114)

Dillemişim. (C115) ; Dillemişsin. (C115); Dillemiş. (C115); Dillemişiz. (C115); Dillemişsiñiz. (C115); Dillemişler. (C115)

Dillemişoldum. (C115); Dillemiş olduñ. (C115); Dillemiş oldu. (C115); Dillemiş olduḳ. (C115); Dillemiş olduñuz. (C115); Dillemiş oldular. (C115)

Dilledi idim. (C115); Dilledi idiñ. (C115); Dilledi idi. (C115); Dilledi idik. (C115); Dilledi idiñiz. (C115); Dilledi idiler. (C115)

Dillemiş idim. (C115); Dillemiş idiñ. (C115); Dillemiş idi. (C115); Dillemiş idik. (C116); Dillemiş idiñiz. (C116); Dillemiş idiler. (C116)

Dillemiş imişim. (C116); Dillemiş imişsin. (C116); Dillemiş imiş. (C116); Dillemiş imişiz. (C116); Dillemiş imişsiñiz. (C116); Dillemiş imişler. (C116)

Dilleyeceg oldum. (C116); Dilleyeceg olduñ. (C116); Dilleyeceg oldu. (C116); Dilleyeceg olduḳ. (C116); Dilleyeceg olduñuz. (C116); Dilleyeceg oldular. (C116)

Dilleyeceg olmuşum. (C117); Dilleyeceg olmuşsuñ. (C117); Dilleyeceg olmuş. (C117); Dilleyeceg olmuşuz. (C117); Dilleyeceg olmuşsuñuz. (C117); Dilleyeceg olmuşlar. (C117)

Bolayki dilleye idim. (C117); Dilleye idiñ. (C117); Dilleye idi. (C117); Dilleye idik. (C117); Dilleye idiñiz. (C117); Dilleye idiler. (C117)

Bolayki dillemiş olam. (C118); Dillemiş olasın. (C118); Dillemiş ola. (C118); Dillemiş olaiz. (C118); Dillemiş olasız. (C118); Dillemiş olalar. (C118)

Bolayki dillemiş olaidım. (C118); Dillemiş olaidıñ. (C118); Dillemiş olaidı. (C118); Dillemiş olaidıḳ. (C118); Dillemiş olaidıñız. (C118); Dillemiş olaidılar. (C118)

Bolayki dilleyem. (C118); Dilleyesin. (C118); Dilleye. (C118); Dilleyeiz. (C118); Dilleyesiz. (C118); Dilleyeler. (C118)

Dillemiş olurdum. (C123); Dillemiş olurduñ. (C124); Dillemiş olurdu. (C124); Dillemiş olurduḳ. (C124); Dillemiş olurduñuz. (C124); Dillemiş olurdular. (C124)

2.1.2.3.8. "Dilenmek" Fiilinin Çekimi

Dillenirim. (C408); Dillenirsin. (C408); Dillenir. (C408)
Dillendim. (C408)

2.1.2.3.9. "Erimek" Fiilinin Çekimi

Eririm. (C64), (C163), (C166); Erirsin. (C64), (C163);Eririz. (C64), (C163); Erirsiñiz. (C163); Erirler. (C163)

Eriyorum. (C163); Eriyorsun. (C163); Eriyoruz. (C163); Eriyorsunuz. (C163); Eriyorlar. (C163)

Erir idim. (C163), (C169); Erir idiñ. (C163); Erir idi. (C163); Erir idik. (C163); Erir idiñiz. (C163); Erir idiler. (C163)

Eriyor ıdım. (C163); Eriyor ıdıñ. (C164); Eriyor ıdı. (C164); Eriyor ıdık. (C164); Eriyor ıdıñız. (C164); Eriyor ıdılar. (C164)

Erir imişim. (C164); Erir imişsin. (C164); Erir imiş. (C164); Erir imişiz. (C164); Erir imişsiñiz. (C164); Erir imişler. (C164)

Eriyor ımışım. (C164); Eriyor ımışsın. (C164); Eriyor ımış. (C164); Eriyor ımışız. (C164); Eriyor ımışsıñız. (C164); Eriyor ımışlar. (C164)

Eridim. (C164); Eridiñ. (C164); Eridi. (C164); Eridik. (C164); Eridiñiz. (C164); Eridiler. (C164)

Erimiş im. (C165); Erimiş sin. (C165); Erimiş. (C165); Erimişiz. (C165); Erimişsiñiz. (C165); Erimişler. (C165)

Eridi idim. (C165); Eridi idiñ. (C165); Eridi idi. (C165); Eridi idik. (C165); Eridi idiñiz. (C165); Eridi idiler. (C165)

Erimiş idim. (C165); Erimiş idiñ. (C165); Erimiş idi. (C165); Erimiş idik. (C165); Erimiş idiñiz. (C165); Erimiş idiler. (C165)

Erimiş imişim. (C165); Erimiş imişsin. (C165); Erimiş imiş. (C165, C166); Erimiş imişiz. (C166); Erimiş imişsiniz. (C166); Erimiş imişler. (C166)

Eriye idim. (C166); Eriye idiñ. (C166); Eriye idi. (C166); Eriye idik. (C166); Eriye idiñiz. (C166); Eriye idiler. (C166)

Erimiş olam. (C166); Erimiş olasın. (C167); Erimiş ola. (C167); Erimiş olaiz. (C167); Erimiş olasız. (C167); Erimiş olalar. (C167)

Erimiş olaidım. (C167); Erimiş olaidıñ. (C167); Erimiş olaidı. (C167); Erimiş olaidıḳ. (C167); Erimiş olaidıñız. (C167); Erimiş olaidılar. (C167)

Eriyem. (C167); Eriyesin. (C167); Eriye. (C167); Eriyeiz. (C167); Eriyesiz. (C167); Eriyeler. (C167)

2.1.2.3.10. "Etmek" Fiilinin Çekimi

Ederim. (Vg.xxiv), (Vg.xxv), (Vg143), (Vg143); Edersin. (Vg.xxiv); Eder. (Vg.xxiv); Ederiz. (Vg.xxiv); Edersiniz. (Vg.xxiv); Ederler. (Vg.xxiv)

Edeyorum. (Vg.xxiv) ~ *Edeyorum, ~eyordum. (Vg144); Edeyorsun. (Vg.xxiv); Edeyor. (Vg.xxiv); Edeyoruz. (Vg.xxiv); Edeyorsunuz. (Vg.xxiv); Edeyorlar. (Vg.xxiv)

Ederdim. (Vg.xxiv), (Vg.xxv), (Vg143); Ederdin. (Vg.xxiv); Ederdi. (Vg.xxiv); Ederdik. (Vg.xxiv); Ederdiniz. (Vg.xxiv); Ederlerdi. (Vg.xxiv)

Edeyordum. (Vg.xxiv) ~ *Edeyorum, ~eyordum. (Vg144); Edeyordun. (Vg.xxiv); Edeyordu. (Vg.xxiv); Edeyorduḳ. (Vg.xxiv); Edeyordunuz. (Vg.xxiv); Edeyorlardı. (Vg.xxiv)

Etdim. (Vg.xxiv); Etdin. (Vg.xxiv); Etdi. (Vg.xxiv); Etdik. (Vg.xxiv); Etdiniz. (Vg.xxiv); Etdiler. (Vg.xxiv)

Etmişim. (Vg.xxiv); Etmişsin. (Vg.xxiv); Etmiş dir. *veya* Etmiş. (Vg.xxiv); Etmişiz. (Vg.xxiv); Etmişsiniz. (Vg.xxiv); Etmişler. (Vg.xxiv)

Edeyormuşum. (Vg.xxiv) ~ *Edeyormuşum, ~eyormuşdum. (Vg144); Edeyormuşsun. (Vg.xxiv); Edeyormuş. (Vg.xxiv); Edeyormuşuz. (Vg.xxiv); Edeyormuşsunuz. (Vg.xxiv); Edeyormuşlar. (Vg.xxiv)

Etdimdi. *veya* Etdiydim. (Vg.xxiv); Etdindi. *veya* Etdiydin. (Vg.xxiv); Etdiydi. (Vg.xxiv); Etdiydik. (Vg.xxiv); Etdiydiniz. (Vg.xxiv); Etdiydiler. *veya* Etdilerdi. (Vg.xxiv)

Etmişdim. (Vg.xxiv); Etmişdin. (Vg.xxiv); Etmişdi. (Vg.xxiv); Etmişdik. (Vg.xxiv); Etmişdiniz. (Vg.xxiv); Etmişdiler. *veya* Etmişlerdi. (Vg.xxiv)

Etmeliyim. (Vg.xxv); Etmelisin. (Vg.xxv); Etmelidir. *veya* Etmeli. (Vg.xxv); Etmeliyiz. (Vg.xxv); Etmelisiniz. (Vg.xxv); Etmelidirler. (Vg.xxv)

Edeceyim. (Vg.xxv); Edeceksin. (Vg.xxv); Edecekdir. *veya* Edecek. (Vg.xxv); Edeceyiz. (Vg.xxv); Edeceksiniz. (Vg.xxv); Edecekler. (Vg.xxv)

Edeyim. (Vg.xxv),(Vg.xxv); Edesin. (Vg.xxv); Ede. *veya* Etsin. (Vg.xxv); Edelim. (Vg.xxv); Ediniz. (Vg.xxv); Edeler. *veya* Etsinler. (Vg.xxv)

Edeydim. (Vg.xxv); Edeydin. (Vg.xxv); Edeydi. (Vg.xxv); Edeydik. (Vg.xxv); Edeydiniz. (Vg.xxv); Edeydiler. *veya* Edelerdi. (Vg.xxv)

Etmiş olayım *veya* olam. (Vg.xxvi); Etmiş olasın. (Vg.xxvi); Etmiş ola *veya* olsun. (Vg.xxvi); Etmiş olalım. (Vg.xxvi); Etmiş olasınız. (Vg.xxvi); Etmiş olalar *veya* olsunlar. (Vg.xxvi)

Etmiş olaydım. (Vg.xxvi); Etmiş olaydın. (Vg.xxvi); Etmiş olaydı. (Vg.xxvi); Etmiş olaydık. (Vg.xxvi); Etmiş olaydınız. (Vg.xxvi); Etmiş olaydılar *veya* olalardı. (Vg.xxvi)

Edermişdim. (Vg.xxvi) ~ Edermişim, ~ermişdim. (Vg143); Edermişdin. (Vg.xxvi); Edermişdi. (Vg.xxvi); Edermişdik. (Vg.xxvi); Edermişdiniz. (Vg.xxvi); Edermişdiler. *veya* Edermişlerdi. (Vg.xxvi)

Etmiş olurdum. (Vg.xxvi); Etmiş olurdun. (Vg.xxvi); Etmiş olurdu. (Vg.xxvi); Etmiş olurduḳ. (Vg.xxvi); Etmiş olurdunuz. (Vg.xxvi); Etmiş olurdular *veya* olurlardı. (Vg.xxvi)

Edeyormuşdum. (Vg.xxv), (Vg.xxvi) ~ *Edeyormuşum, ~eyormuşdum. (Vg144); Edeyormuşdun. (Vg.xxvi), (Vg.xxv); Edeyormuşdu. (Vg.xxvi), (Vg.xxv); Edeyormuşduḳ. (Vg.xxvi), (Vg.xxv); Edeyormuşdunuz. (Vg.xxv), (Vg.xxvi); Edeyormuşdular. *veya* Edeyormuşlardı. (Vg.xxv), (Vg.xxvi)

Etmiş olurum. (Vg.xxvi); Etmiş olursun. (Vg.xxvi); Etmiş olur. (Vg.xxvi); Etmiş oluruz. (Vg.xxvi); Etmiş olursunuz. (Vg.xxvi); Etmiş olurlar. (Vg.xxvi)

Edecek deyilim. (Vg151)
Edeme. (Vg157)
Edemem. (Vg157)
Etmem. (Vg154), (Vg155)
Etmezdim. (Vg155)
Etmezmişdim. (Vg155)
Etmezmişim. (Vg155)

2.1.2.3.11. "Gömmek ve Gömülmek" Fiilinin Çekimi

Gömmüş. (C410)
Gömülürüm. (C410)

2.1.2.3.12. "Görmek" Fiilinin Çekimi

Görürüm. (C64), (C182), (C186); Görürsün. (C64), (C182); Görür. (C64), (C182); Görürüz. (C182); Görürsünüz. (C182); Görürler. (C182)

Görüyorum. (C182); Görüyorsun. (C182, 183); Görüyor. (C183); Görüyoruz. (C183); Görüyorsuñuz. (C183); Görüyorlar. (C183)

Görmüş olurum. (C183), (C186); Görmüş olursun. (C183); Görmüş olur. (C183); Görmüş oluruz. (C183); Görmüş olursuñuz. (C183); Görmüş olurlar. (C183)

Görür üdüm. (C183), (C190); Görür üdüñ. (C183); Görür üdü. (C183); Görür üdük. (C183); Görür üdüñüz. (C183); Görür üdüler. (C183)

Görüyor udum. (C183); Görüyor uduñ. (C183); Görüyor udu. (C183); Görüyor uduķ. (C183); Görüyor uduñuz. (C183); Görüyor udular. (C183)

Görür ümüşüm. (C184); Görür ümüşsün. (C184); Görür ümüş. (C184); Görür ümüşüz. (C184); Görür ümüşsüñüz. (C184); Görür ümüşler. (C184)

Görüyor ımışım. (C184); Görüyor ımışsın. (C184); Görüyor ımış. (C184); Görüyor ımışız. (C184); Görüyor ımışsıñız. (C184); Görüyor ımışlar. (C184)

Gördüm. (C184); Gördüñ. (C184); Gördü. (C184); Gördük. (C184); Gördüñüz. (C184); Gördüler. (C184)

Görmüşüm. (C184); Görmüşsün. (C185); Görmüş. (C185); Görmüşsüñüz. (C185); Görmüşler. (C185)

Görmüş oldum. (C185); Görmüş olduñ. (C185); Görmüş oldu. (C185); Görmüş olduķ. (C185); Görmüş olduñuz. (C185); Görmüş oldular. (C185)

Gördü üdüm. (C185); Gördü üdüñ. (C185); Gördü üdü. (C185); Gördü üdük. (C185); Gördü üdüñüz. (C185); Gördü üdüler. (C185)

Görmüş üdüm. (C185); Görmüş üdüñ. (C185); Görmüş üdü. (C185); Görmüş üdük. (C185); Görmüş üdüñüz. (C185); Görmüş üdüler. (C185)

Görmüş ümüşüm. (C186); Görmüş ümüşsün. (C186); Görmüş ümüş. (C186); Görmüş ümüşüz. (C186); Görmüş ümüşsüñüz. (C186); Görmüş ümüşler. (C186)

Göreceg oldum. (C186); Göreceg olduñ. (C186); Göreceg oldu. (C186); Göreceg olduķ. (C186); Göreceg olduñuz. (C186); Göreceg oldular. (C186)

Göreceg olmuşum. (C187); Göreceg olmuşsun. (C187); Göreceg olmuş. (C187); Göreceg olmuşuz. (C187); Göreceg olmuşsuñuz. (C187); Göreceg olmuşlar. (C187)

Göreidim. (C187); Göreidiñ. (C187); Göreidi. (C187); Göreidik. (C187); Göreidiñiz. (C187); Göreidiler. (C187)

Görmüş olam. (C187); Görmüş olasın. (C188); Görmüş ola. (C188); Görmüş olaiz. (C188); Görmüş olasız. (C188); Görmüş olalar. (C188)

Görmüş olaidım. (C188); Görmüş olaidıñ. (C188); Görmüş olaidı. (C188); Görmüş olaidıķ. (C188); Görmüş olaidıñız. (C188); Görmüş olaidılar. (C188)

Görem. (C188); Göresin. (C188); Göre. (C188); Göreiz. (C188); Göresiz. (C188); Göreler. (C188)

Görmüş olurdum. (C193); Görmüş olurduñ. (C193); Görmüş olurdu. (C193); Görmüş olurduķ. (C193); Görmüş olurduñuz. (C193); Görmüş olurdular. (C193)

2.1.2.3.13. "Görülmek" Fiilinin Çekimi

Görülürüm. (C408); Görülürsün. (C408); Görülür. (C408)
Görüldüm. (C408)

2.1.2.3.14. "Kalmak" Fiilinin Çekimi

Ķalırım. (Vg124)

2.1.2.3.15. "Kazmak" Fiilinin Çekimi

Ḳazarım. [Vg97), (Vg124)] ; Ḳazarsın. [Vg97)]; Ḳazar. [Vg97)] *veya* Ḳazardır. [Vg97)]; Ḳazarız. [Vg97)]; Ḳazarsınız. *veya* Ḳazarsız. [Vg97)]; Ḳazarlar. *veya* Ḳazardırlar. [Vg97)]

Ḳazardım. *hlk.* Ḳazarıdım. [Vg98)]; Ḳazardın. *hlk.* Ḳazarıdın. [Vg98)]; Ḳazardı. *hlk.* Ḳazarıdı. [Vg98)]; Ḳazardıḳ. [Vg98), (Vg98)]; Ḳazardınız. [Vg98), (Vg98)]; Ḳazarlardı. [Vg98), (Vg98)]

Ḳaza. [Vg124)]

2.1.2.3.16. "Kazımak" Fiilinin Çekimi

Ḳazırım. [Vg124), (C308), (C312)]; Ḳazırsın. [C308)]; Ḳazır. [C308)]; Ḳazırız. [C308)]; Ḳazırsıñız. [C308)]; Ḳazırlar. [C308)]

Ḳazıyorum. [C309)]; Ḳazıyorsun. [C309)]; Ḳazıyor. [C309)]; Ḳazıyoruz. [C309)]; Ḳazıyorsuñuz. [C309)]; Ḳazıyorlar. [C309)]

Ḳazımış olurum. [C309), (C312)]; Ḳazımış olursun. [C309)]; Ḳazımış olur. [C309)]; Ḳazımış oluruz. [C309)]; Ḳazımış olursuñuz. [C309)]; Ḳazımış olurlar. [C309)]

Ḳazır ıdım. [C309), (C317)]; Ḳazır ıdıñ. [C309)]; Ḳazır ıdı. [C309)]; Ḳazır ıdıḳ. [C309)]; Ḳazır ıdıñız. [C309)]; Ḳazır ıdılar. [C309)]

Ḳazıyor ıdım. [C309)]; Ḳazıyor ıdıñ. [C309)]; Ḳazıyor ıdı. [C309)]; Ḳazıyor ıdıḳ. [C309)]; Ḳazıyor ıdıñız. [C309)]; Ḳazıyor ıdılar. [C309)]

Ḳazır ımış ım. [C310)]; Ḳazır ımış sın. [C310)]; Ḳazır ımış. [C310)]; Ḳazır ımış ız. [C310)]; Ḳazır ımış sıñız. [C310)]; Ḳazır ımışlar. [C310)]

Ḳazıyor ımış ım. (C310); Ḳazıyor ımış sın. (C310); Ḳazıyor ımış. (C310); Ḳazıyor ımış ız. (C310); Ḳazıyor ımış sıñız. (C310); Ḳazıyor ımışlar. (C310)

Ḳazıdım. (C310); Ḳazıdıñ. (C310); Ḳazıdı. (C310); Ḳazıdıḳ. (C310); Ḳazıdıñız. (C310); Ḳazıdılar. (C310)

Ḳazımış ım. (C310); Ḳazımış sın. (C310); Ḳazımış. (C310); Ḳazımış ız. (C311); Ḳazımış sıñız. (C311); Ḳazımış lar. (C311)

Ḳazımış oldum. (C311); Ḳazımış olduñ. (C311); Ḳazımış oldu. (C311); Ḳazımış olduḳ. (C311); Ḳazımış olduñuz. (C311); Ḳazımış oldular. (C311)

Ḳazıdı idım. (C311); Ḳazıdı idıñ. (C311); Ḳazıdı idı. (C311); Ḳazıdı idıḳ. (C311); Ḳazıdı idıñız. (C311); Ḳazıdı idılar. (C311)

Ḳazımış ıdım. (C311); Ḳazımış ıdıñ. (C311); Ḳazımış ıdı. (C311); Ḳazımış ıdıḳ. (C311); Ḳazımış ıdıñız. (C311); Ḳazımış ıdılar. (C311)

Ḳazımış ımış ım. (C312); Ḳazımış ımış sın. (C312); Ḳazımış ımış. (C312); Ḳazımış ımış ız. (C312); Ḳazımış ımış sıñız. (C312); Ḳazımış ımışlar. (C312)

Ḳazıyacaġ oldum. (C312); Ḳazıyacaġ olduñ. (C312); Ḳazıyacaġ oldu. (C312); Ḳazıyacaġ olduḳ. (C312); Ḳazıyacaġ olduñuz. (C312); Ḳazıyacaġ oldular. (C312)

Ḳazıyacaġ olmuş um. (C312); Ḳazıyacaġ olmuşsun. (C312); Ḳazıyacaġ olmuş. (C312); Ḳazıyacaġ olmuşuz. (C312); Ḳazıyacaġ olmuşsuñuz. (C312); Ḳazıyacaġ olmuşlar. (C312)

Bolayki ḳazıya idım. (C313); Ḳazıya idıñ. (C313); Ḳazıya idı. (C313); Ḳazıya idıḳ. (C313); Ḳazıya idıñız. (C313); Ḳazıya idılar. (C313)

Bolayki ḳazımış olam. (C314); Ḳazımış olasın. (C314); Ḳazımış ola. (C314); Ḳazımış olaiz. (C314); Ḳazımış olasız. (C314); Ḳazımış olalar. (C314)

Bolayki ḳazımış olaidım. (C314); Ḳazımış olaidiñ. (C314); Ḳazımış olaidı. (C314); Ḳazımış olaidıḳ. (C314); Ḳazımış olaidıñız. (C314); Ḳazımış olaidılar. (C314)

Bolayki ḳazıyam. (C314); Ḳazıyasın. (C314); Ḳazıya. (C314); Ḳazıyaiz. (C314); Ḳazıyasız. (C314); Ḳazıyalar. (C314)

Ḳazımam. (C410)

2.1.2.3.17. "Kazınmak" Fiilinin Çekimi

Ḳazınırım. (C409); Ḳazınırsın. (C409); Ḳazınır. (C409)
Ḳazındım. (C409)

2.1.2.3.18. "Kotarmak" Fiilinin Çekimi

Ḳotarırım. (C282), (C286); Ḳotarırsın. (C282); Ḳotarır. (C282); Ḳotarırız. (C282); Ḳotarırsıñız. (C282); Ḳotarırlar. (C282)

Ḳotarıyorum. (C282); Ḳotarıyorsun. (C282); Ḳotarıyor. (C282); Ḳotarıyoruz. (C282); Ḳotarıyorsuñuz. (C282); Ḳotarıyorlar. (C282)

Ḳotarmış olurum. (C282), (C286); Ḳotarmış olursun. (C282); Ḳotarmış olur. (C282); Ḳotarmış oluruz. (C282); Ḳotarmış olursuñuz. (C283); Ḳotarmış olurlar. (C283)

Ḳotarır ıdım. (C283), (C291); Ḳotarır ıdıñ. (C283); Ḳotarır ıdı. (C283); Ḳotarır ıdıḳ. (C283); Ḳotarır ıdıñız. (C283); Ḳotarır ıdılar. (C283)

Ḳotarıyor ıdım. (C283); Ḳotarıyor ıdıñ. (C283); Ḳotarıyor ıdı. (C283); Ḳotarıyor ıdıḳ. (C283); Ḳotarıyor ıdıñız. (C283); Ḳotarıyor ıdım. (C283); Ḳotarıyor ıdılar . (C283)

Ḳotarır ımış ım. [C283]; Ḳotarır ımış sın. [C283]; Ḳotarır ımış. [C283]; Ḳotarır ımış ız. [C283]; Ḳotarır ımış sıñız. [C283]; Ḳotarır ımış lar. [C283]

Ḳotarıyor ımış ım. [C284]; Ḳotarıyor ımış sın. [C284]; Ḳotarıyor ımış. [C284]; Ḳotarıyor ımış ız. [C284]; Ḳotarıyor ımış sıñız. [C284]; Ḳotarıyor ımışlar. [C284]

Ḳotardım. [C284]; Ḳotardıñ. [C284]; Ḳotardı. [C284]; Ḳotardıḳ. [C284]; Ḳotardıñız. [C284]; Ḳotardılar. [C284]

Ḳotarmış ım. [C284]; Ḳotarmış sın. [C284]; Ḳotarmış. [C284]; Ḳotarmış ız. [C284]; Ḳotarmış sıñız. [C284]; Ḳotarmışlar. [C284]

Ḳotarmış oldum. [C284]; Ḳotarmış olduñ. [C285]; Ḳotarmış oldu. [C285]; Ḳotarmış olduḳ. [C285]; Ḳotarmış olduñuz. [C285]; Ḳotarmış oldular. [C285]

Ḳotardı idım. [C285]; Ḳotardı idıñ. [C285]; Ḳotardı idı. [C285]; Ḳotardı idıḳ. [C285]; Ḳotardı idıñız. [C285]; Ḳotardı idılar. [C285]

Ḳotarmış ıdım. [C285]; Ḳotarmış ıdıñ. [C285]; Ḳotarmış ıdı. [C285]; Ḳotarmış ıdıḳ. [C285]; Ḳotarmış ıdıñız. [C285]; Ḳotarmış ıdılar. [C285]

Ḳotarmış ımış ım. [C285]; Ḳotarmış ımış sın. [C285]; Ḳotarmış ımış. [C285]; Ḳotarmış ımış ız. [C285,286]; Ḳotarmış ımış sıñız. [C286]; Ḳotarmış ımışlar. [C286]

Ḳotaracaġ oldum. [C286]; Ḳotaracaġ olduñ. [C286]; Ḳotaracaġ oldu. [C286]; Ḳotaracaġ olduḳ. [C286]; Ḳotaracaġ olduñuz. [C286]; Ḳotaracaġ oldular. [C286]

Ḳotaracaġ olmuş um. [C286]; Ḳotaracaġ olmuş sun. [C286]; Ḳotaracaġ olmuş. [C286]; Ḳotaracaġ olmuş uz. [C287]; Ḳotaracaġ olmuş suñuz. [C287]; Ḳotaracaġ olmuş lar. [C287]

Bolayki ḳotarmış olam. [C287]; Kotarmış olasın. [C287]; Ḳotarmış ola. [C287]; Ḳotarmış olaiz. [C287, 288]; Ḳotarmış olasız. [C288]; Ḳotarmış olalar. [C288]

Bolayki ḳotarmış olaidım. (C288); Ḳotarmış olaidın. (C288); Ḳotarmış olaidı. (C288); Ḳotarmış olaidıḳ. (C288); Ḳotarmış olaidıñız. (C288); Ḳotarmış olaidılar. (C288)

Bolayki ḳotaram. (C288); Ḳotarasın. (C288); Ḳotara. (C288); Ḳotaraiz. (C288); Ḳotarasız. (C288); Ḳotaralar. (C288)

Ḳotarmış olurdum. (C293); Ḳotarmış olurduñ. (C293); Ḳotarmış olurdu. (C293); Ḳotarmış olurduḳ. (C293); Ḳotarmış olurduñuz. (C293); Ḳotarmış olurdular. (C293)

Ḳotaramam. (C411)
Ḳotarmam. (C410)

2.1.2.3.19. "Kotarılmak" Fiilinin Çekimi

Ḳotarılırım. (C409); Ḳotarılırsın. (C409); Ḳotarılır. (C409)
Ḳotarıldım. (C409)

2.1.2.3.20. "Kurmak ve Kurulmak"Fiilinin Çekimi

Ḳurmuş. (C410)
Ḳurulurum. (C410)

2.1.2.3.21. "Okumak"Fiilinin Çekimi

Oḳurum. (Vg.xxii), (Vg.xxiii), (Vg139), (Vg140), (C359), (C363); Oḳursun. (Vg.xxii), (C359); Oḳur. (Vg.xxii), (C359); Oḳuruz. (Vg.xxii), (Vg140), (C359); Oḳursunuz. (Vg.xxii) ~ Oḳursuñuz. (C359); Oḳurlar. (Vg.xxii), (C359)

Oḳuyorum. (C360); Oḳuyorsun. (C360); Oḳuyor. (C360); Oḳuyoruz. (C360); Oḳuyorsuñuz. (C360); Oḳuyorlar. (C360)

Oḳumuş olurum. (C360), (C363); Oḳumuş olursun. (C360); Oḳumuş olur. (C360); Oḳumuş oluruz. (C360); Oḳumuş olursuñuz. (C360); Oḳumuş olurlar. (C360)

Oḳurudum. (C360), (C367); Oḳuruduñ. (C360); Oḳurudu. (C360); Oḳuruduḳ. (C360); Oḳuruduñuz. (C360); Oḳurudular. (C360)

Oḳuyor udum. (C360); Oḳuyor uduñ. (C360); Oḳuyor udu. (C360); Oḳuyor uduḳ. (C360); Oḳuyor uduñuz. (C360); Oḳuyor udular. (C360)

Oḳur umuşum. (C361); Oḳur umuşsun. (C361); Oḳur umuş. (C361); Oḳur umuşuz. (C361); Oḳur umuşsuñuz. (C361); Oḳur umuşlar. (C361)

Oḳuyor umuşum. (C361); Oḳuyor umuşsun. (C361); Oḳuyor umuş. (C361); Oḳuyor umuşuz. (C361); Oḳuyor umuşsuñuz. (C361); Oḳuyor umuşlar. (C361)

Oḳudum. (C361); Oḳuduñ. (C361); Oḳudu. (C361); Oḳuduḳ. (C361); Oḳuduñuz. (C361); Oḳudular. (C361)

Oḳumuşum. (C361); Oḳumuşsun. (C361); Oḳumuş. (C361); Oḳumuşuz. (C362); Oḳumuşsuñuz. (C362); Oḳumuşlar. (C362)

Oḳumuş oldum. (C362); Oḳumuş olduñ. (C362); Oḳumuş oldu. (C362); Oḳumuş olduḳ. (C362); Oḳumuş olduñuz. (C362); Oḳumuş oldular. (C362)

Oḳumuş olurdum. (C370); Oḳumuş olurduñ. (C370); Oḳumuş olurdu. (C370); Oḳumuş olurduḳ. (C370); Oḳumuş olurduñuz. (C370); Oḳumuş olurdular. (C370)

Oḳudu idım. (C362); Oḳudu idıñ. (C362); Oḳudu idı. (C362); Oḳudu idıḳ. (C362); Oḳudu idıñız. (C362); Oḳudu idılar. (C362)

Oḳumuş udum. (C362); Oḳumuş uduñ. (C362); Oḳumuş udu. (C362); Oḳumuş uduḳ. (C362); Oḳumuş uduñuz. (C362); Oḳumuş udular. (C362)

Oḳumuş umuşum. (C363); Oḳumuş umuşsun. (C363); Oḳumuş umuş. (C363); Oḳumuş umuşuz. (C363); Oḳumuş umuşsuñuz. (C363); Oḳumuş umuşlar. (C363)

Oḳuyacaġ oldum. (C363); Oḳuyacaġ olduñ. (C363); Oḳuyacaġ oldu. (C363); Oḳuyacaġ olduḳ. (C363); Oḳuyacaġ olduñuz. (C363); Oḳuyacaġ oldular. (C363)

Oḳuyacaġ olmuşum. (C364); Oḳuyacaġ olmuşsun. (C364); Oḳuyacaġ olmuş. (C364); Oḳuyacaġ olmuşuz. (C364); Oḳuyacaġ olmuşsuñuz. (C364); Oḳuyacaġ olmuşlar. (C364)

Bolayki oḳuya idım. (C364); Oḳuya idıñ. (C364); Oḳuya idı. (C364); Oḳuya idıḳ. (C364); Oḳuya idıñız. (C364); Oḳuya idılar. (C364)

Bolayki oḳumuş olam. (C365) ; Oḳumuş olasın. (C365); Oḳumuş ola. (C365); Oḳumuş olaiz. (C365); Oḳumuş olasız. (C365); Oḳumuş olalar. (C365)

Bolayki oḳumuş olaidım. (C365); Oḳumuş olaidıñ. (C365); Oḳumuş olaidı. (C365); Oḳumuş olaidıḳ. (C365); Oḳumuş olaidıñız. (C365); Oḳumuş olaidılar. (C365)

Oḳuyayım. (Vg.xxiii), (Vg.xxiii) ~ Bolayki oḳuyam. (C365); Oḳuyasın. (Vg.xxiii), (C365); Oḳuya. *(Vg.xxiii), (C365) *veya* Oḳusun. (Vg.xxiii); Oḳuyalım. (Vg.xxiii) ~ Oḳuyaiz. (C365); Oḳuyasınız. (Vg.xxiii) ~ Oḳuyasız. (C365); Oḳuyalar. *(Vg.xxiii), (C365) *veya* Oḳusunlar. (Vg.xxiii)

Oḳudum. (Vg.xxii)
Oḳudumdu. *veya* Oḳuduydum. (Vg.xxiii)
Oḳumam. (Vg152), (C410)
Oḳumuş olaydım. (Vg.xxiii)
Oḳumuş olayım. (Vg.xxiii)
Oḳumuş olurdum. (Vg.xxiii)
Oḳumuş olurum. (Vg.xxiii)

Oḳumuşdum. (Vg.xxiii)

Oḳumuşum. (Vg.xxii)

Oḳurduḳ. (Vg140)

Oḳurdum. (Vg.xxii), (Vg.xxiii), (Vg140)

Oḳurmuşduḳ. (Vg141)

Oḳurmuşdum. (Vg.xxiii), (Vg141)

Oḳurmuşum. (Vg141)

Oḳurmuşuz. (Vg141)

Oḳuyacaġım. (Vg.xxiii)

Oḳuyama. (Vg159)

Oḳuyaydım. (Vg.xxiii)

Oḳuyordum. (Vg.xxii)

Oḳuyormuşdum. (Vg.xxiii), (Vg.xxiii)

Oḳuyormuşum. (Vg.xxiii)

Oḳuyorum. (Vg.xxii)

2.1.2.3.22. "Okunmak" Fiilinin Çekimi

Oḳunurum. (C409); Oḳunursun. (C409); Oḳunur. (C409)

Oḳundum. (C409)

2.1.2.3.23. "Olmak" Fiilinin Çekimi

Olurum. (Vg108); Olursun. (Vg108); Olur. (Vg108), (Vg119), (Vg154); Oluruz. (Vg108); Olursunuz. (Vg108); Olurlar. (Vg108)

Olurdum. (Vg108); Olurdun. (Vg108); Olurdu. (Vg108); Olurduḳ. (Vg108); Olurdunuz. (Vg108); Olurlardı. (Vg108)

Oluyorum. (Vg109), (Vg120); Oluyorsun. (Vg109); Oluyor. (Vg109), (Vg119); Oluyoruz. (Vg109); Oluyorsunuz. (Vg109); Oluyorlar. (Vg109)

Oluyordum. (Vg109); Oluyordun. (Vg109); Oluyordu. (Vg109); Oluyorduḳ. (Vg109); Oluyordunuz. (Vg109); Oluyorlardı. (Vg109)

Olayım. (Vg110) ~ Bolayki olam. (C454); Olasın. (Vg110), (C454); Ola. (Vg110), (Vg119), (C454); Olalım. (Vg110) ~ Olaiz. (C454); Olasınız. (Vg110) ~ Olasız. (C454); Olalar. (Vg110), (C454)

Olam. *veya* Olayım. (Vg123); Olsun. *veya* Ola. (Vg123); ... Olavız. *ve* Olayız. *veya* Olalım. (Vg123); ... Olsunlar. *veya* Olalar. (Vg123)

Olaydım. (Vg110) ~ Bolayki olaidım. (C453); Olaydın. (Vg110) ~ Olaidıñ. (C453); Olaydı. (Vg110) ~ Olaidı. (C453); Olaydıḳ. (Vg110) ~ Olaidıḳ. (C453); Olaydınız. (Vg110) ~ Olaidıñız. (C453); Olalardı. *veya* Olaydılar. (Vg110) ~ Olaidılar. (C453)

Olacaġım. (Vg110); Olacaḳsın. (Vg110); Olacaḳ. (Vg110); Olacaġız. (Vg110); Olacaḳsınız. (Vg110); Olacaḳlar. (Vg110)

Oldum. (Vg114), (Vg121); Oldun. (Vg114), (Vg121); Oldu. (Vg114), (Vg121); Olduḳ. (Vg114); Oldunuz. (Vg114); Oldular. (Vg114)

Oldumdu. *veya* Olduydum. (Vg114); Oldundu. *veya* Olduydun. (Vg114); Olduydu. (Vg114); Olduyduḳ. (Vg115); Olduydunuz. (Vg115); Olduydular. (Vg115)

Olmuşum. (Vg115); Olmuşsun. (Vg115); Olmuşdur. (Vg115); Olmuşuz. (Vg115); Olmuşsunuz. (Vg115); Olmuşlar. (Vg115)

Olmuşdum. (Vg115); Olmuşdun. (Vg115); Olmuşdu. (Vg115); Olmuşduḳ. (Vg116); Olmuşdunuz. (Vg116); Olmuşlardı. (Vg116)

Bolayki olmaya idım. (C461); Olmaya idıñ. (C461); Olmaya idı. (C461); Olmaya idıḳ. (C461); Olmaya idıñız. (C461); Olmaya idılar. (C461)

Bolayki olmayam. (C461); Olmayasın. (C461); Olmaya. (C461); Olmayaiz. (C461); Olmayasız. (C461); Olmayalar. (C461)

Ola ola. (Vg119)
Olacaġ olayım, olaydım. (Vg112)
Olacaġ olurum, olurdum. (Vg112)
Olacaġ oldum. (Vg111)
Olacaġ oldumdu. (Vg111)
Olacaġıdılar. (Vg110)
Olacaġıdım. (Vg110)
Olacaġımışdılar. (Vg111)
Olacaġımışdım. (Vg111)
Olacaġımışım. (Vg111)
Olacaḳlarmış. (Vg111)
Olalı. (Vg119)
Olamaz. (Vg157)
Olıserim. (Vg115)
Olmalı olayım, ~aydım. (Vg114)
Olmalı oldum, ~dumdu. (Vg113)
Olmalı olurum, ~urdum. (Vg113)
Olmalıyım, ~ ydım. (Vg113), (Vg113)
Olmam. (Vg152)
Olmaz. (Vg154), (Vg157)
Olmazdı. (Vg154)
Olmuş olayım, ~ydım. (Vg116)
Olmuş oldum, ~dumdu. (Vg116)
Olmuş olmuşum, ~dum. (Vg117)
Olmuş olurum, ~dum. (Vg116)
Olmuş umuş um, ~dum. (Vg116)
Olurmuşdum. (Vg108)
Olurmuşum. (Vg108)
Olusardım. (Vg115) ~ Olıserdim. (Vg115)

Oluyormuşdum. (Vg109)

Oluyormuşum. (Vg109)

2.1.2.3.24. "Oynamak" Fiilinin Çekimi

Oynayım. (Vg.xxii), (Vg.xxi), (Vg141); Oynayasın. (Vg.xxii); Oynaya. *veya* Oynasın. (Vg.xxii); Oynayalım. (Vg.xxii); Oynayasınız. (Vg.xxii); Oynayalar. *veya* Oynasınlar. (Vg.xxii)

Oynamam. (Vg152)

Oynardıḳ. (Vg140)

Oynardım. (Vg.xxi), (Vg.xxii), (Vg140)

Oynarım. (Vg.xxi), (Vg.xxi), (Vg139), (Vg139)

Oynarız. (Vg139)

Oynarmışdıḳ. (Vg140)

Oynarmışdım. (Vg.xxii), (Vg140)

Oynarmışım. (Vg140)

Oynarmışız. (Vg140)

Oynayacaġım. (Vg.xxi)

Oynayamam. (Vg159)

Oynayaydım. (Vg.xxii)

Oynayordım. (Vg.xxi)

Oynayormuşdum. (Vg.xxi), (Vg.xxii)

Oynayormuşum. (Vg.xxi)

Oynayorum. (Vg.xxi)

2.1.2.3.25. "Ölmek" Fiilinin Çekimi

Ölürüm. (Vg.xxviii), (Vg.xxviii), (Vg143), (Vg145), (C62); Ölürsün. (Vg..xxviii); Ölür. (Vg.xxviii); Ölürüz. (Vg.xxviii); Ölürsünüz. (Vg.xxviii); Ölürler. (Vg.xxviii)

Ölüyorum. (Vg.xxviii); Ölüyorsun. (Vg.xxviii); Ölüyor. (Vg.xxviii); Ölüyoruz. (Vg.xxviii); Ölüyorsunuz. (Vg.xxviii); Ölüyorlar. (Vg.xxviii)

Ölürdüm. (Vg.xxviii), (Vg.xxviii), (Vg145); Ölürdün. (Vg.xxviii); Ölürdü. (Vg.xxviii); Ölürdük. (Vg.xxviii); Ölürdünüz. (Vg.xxviii); Ölürlerdi. (Vg.xxviii)

Öldüm. (Vg.xxviii); Öldün. (Vg.xxviii); Öldü. (Vg.xxviii); Öldük. (Vg.xxviii); Öldünüz. (Vg.xxviii); Öldüler. (Vg.xxviii)

Ölmüşüm. (Vg.xxviii); Ölmüşsün. (Vg.xxviii); Ölmüşdür. *veya* Ölmüş. (Vg.xxviii); Ölmüşüz. (Vg.xxviii); Ölmüşsünüz. (Vg.xxviii); Ölmüşler. (Vg.xxviii)

Öldümdü. *veya* Öldüydüm. (Vg.xxviii); Öldündü. *veya* Öldüydün. (Vg.xxviii); Öldüydü. (Vg.xxviii); Öldüydük. (Vg.xxviii); Öldüydünüz. (Vg.xxviii); Öldüydüler. *veya* Öldülerdi. (Vg.xxviii)

Ölmem. (Vg154)
Ölmüş olaydım. (Vg.xxviii)
Ölmüş olayım *veya* olam. (Vg.xxviii)
Ölmüş olurdum. (Vg.xxix)
Ölmüş olurum. (Vg.xxix)
Ölmüşdüm. (Vg.xxviii)
Ölürmüşdüm. (Vg.xxix)
Ölürmüşüm, ~ürmüşdüm. (Vg145)
Ölüyordum. (Vg.xxviii)
Ölüyormuşdum. (Vg.xxviii), (Vg.xxix)
Ölüyormuşum, ~üyormuşdum. (Vg145)
Ölüyormuşum. (Vg.xxviii)
Ölüyorum, ~üyordum. (Vg145)

2.1.2.3.26. "Sevmek" Fiilinin Çekimi

Severem *[(V33)] *veya* Severum *veya* Severin. [(V33)] ~ Severim. [(C57), (C58), (C62), (C63), (C64), (C77), (C82)]; Seversin. [(V33), (C57), (C64), (C77)]; Sever. [(V33), (C57), (C64), (C77)]; Severiz. [(V33), (C57), (C77)]; Seversiz. [(V33)] ~ Seversiñiz. [(C57), (C77)]; Severler. [(V33), (C57), (C77)]

Ben severim. [(C57)]; Sen seversin. [(C57)]; O sever. [(C57)]; Biz severiz. [(C57)]; Siz seversiñiz. [(C57)]; Onlar severler. [(C57)]

Seveyorum. [(C78)]; Seveyorsun. [(C78)]; Seveyor. [(C78)]; Seveyoruz. [(C78)]; Seveyorsuñuz. [(C78)]; Seveyorlar. [(C78)]

Sevmiş olurum. [(C58), (C78), (C82)]; Sevmiş olursun. [(C78)]; Sevmiş olur. [(C78)]; Sevmiş oluruz. [(C78)]; Sevmiş olursuñuz. [(C78)]; Sevmiş olurlar. [(C78)]

Severdim. [(C78), (C88)]; Severdiñ. [(C78)]; Severdi. [(C78)]; Sevedik. [(C78)]; Severdiñiz. [(C78)]; Severdiler. [(C78)]

Seveyordım. [(C79)]; Seveyordıñ. [(C79)]; Seveyordı. [(C79)]; Seveyordıḳ. [(C79)]; Seveyordıñız. [(C79)]; Seveyordılar. [(C79)]

Sever imişim. [(C79)]; Sever imişsin. [(C79)]; Sever imiş. [(C79)]; Sever imişiz. [(C79)]; Sever imişsiñiz. [(C79)]; Sever imişler. [(C79)]

Seveyor ımışım. [(C79)]; Seveyor ımışsın. [(C79)]; Seveyor ımış. [(C79)]; Seveyor ımışız. [(C79)]; Seveyor ımışsıñız. [(C79)]; Seveyor ımışlar. [(C79)]

Sevdim. [(C80)]; Sevdiñ. [(C80)]; Sevdi. [(C80)]; Sevdik. [(C80)]; Sevdiñiz. [(C80)]; Sevdiler. [(C80)]

Sevmişim. [(C80)]; Sevmişsin. [(C80)]; Sevmiş. [(C80)]; Sevmişiz. [(C80)]; Sevmişsiñiz. [(C80)]; Sevmişler. [(C80)]

Sevmiş oldum. (C60), (C80); Sevmiş olduñ. (C80); Sevmiş oldu. (C80); Sevmiş olduḳ. (C80); Sevmiş olduñuz. (C81); Sevmiş oldular. (C81)

Sevdi idim. (C81); Sevdi idiñ. (C81); Sevdi idi. (C81); Sevdi idik. (C81); Sevdi idiñiz. (C81); Sevdi idiler. (C81)

Sevmiş idim. (C81); Sevmiş idiñ. (C81); Sevmiş idi. (C81); Sevmiş idik. (C81); Sevmiş idiñiz. (C81); Sevmiş idiler. (C81)

Sevmiş imişim. (C82); Sevmiş imişsin. (C82); Sevmiş imiş. (C82); Sevmiş imişiz. (C82); Sevmiş imişsiñiz. (C82); Sevmiş imişler. (C82)

Seveceg oldum. (C82); Seveceg olduñ. (C82); Seveceg oldu. (C82); Seveceg olduḳ. (C82); Seveceg olduñuz. (C83); Seveceg oldular. (C83)

Seveceg olmuşum. (C83); Seveceg olmuşsun. (C83); Seveceg olmuş. (C83); Seveceg olmuşuz. (C83); Seveceg olmuşsuñuz. (C83); Seveceg olmuşlar. (C83)

Seve idum. (V38) ~ Bolayki seve idim. (C84); Seve idiñ. (V38), (C84); Seve idi. (V38), (C84); Seve idik. (V38), (C84); Seve idiñiz. (V38), (C84); Seve idiler. (V38), (C84)

Bolayki sevmiş olam. (C84); Sevmiş olasın. (C84); Sevmiş ola. (C84); Sevmiş olaiz. (C84); Sevmiş olasız. (C84); Sevmiş olalar. (C84)

Bolayki sevmiş ola idım. (C84); Sevmiş ola idıñ. (C84); Sevmiş ola idı. (C84); Sevmiş ola idıḳ. (C85); Sevmiş ola idıñız. (C85); Sevmiş ola idılar. (C85)

Bolayki sevem. (C85) ~ Seveim. (C492); Sevesin. (C85), (C492); Seve. (C85) ~ Sevsin. (C492); Severiz. (C85) ~ Sevelim. (C492); Seversiz. (C85) ~ Sevesiñiz. (C492); Severler. (C85) ~ Sevsinler. (C492)

Sevmiş olurdum. (C91); Sevmiş olurduñ. (C91); Sevmiş olurdu. (C91); Sevmiş olurduḳ. (C91); Sevmiş olurduñuz. (C91); Sevmiş olurdular. (C91)

Sevmem. (C411), (C411), (C414); Sevmezsin. (C411); Sevmez. (C411); Sevmeiz. (C411); Sevmezsiñiz. (C411); Sevmezler. (C411)

Sevmeyorum. (C411); Sevmeyorsun. (C411); Sevmeyor. (C411); Sevmeyoruz. (C411); Sevmeyorsuñuz. (C411); Sevmeyorlar. (C411)

Sevmemiş olurum. (C411), (C414) *veya* Sevmiş olmam. (C412), (C414); Sevmemiş olursun. (C412); Sevmemiş olur. (C412); Sevmemiş oluruz. (C412); Sevmemiş olursuñuz. (C412); Sevmemiş olurlar. (C412)

Sevmemiş olurdum. *veya* Sevmiş olmazdım. (C421); Sevmemiş olurduñ. (C421); Sevmemiş olurdu. (C421); Sevmemiş olurduḳ. (C421); Sevmemiş olurduñuz. (C421); Sevmemiş olurdular. (C421)

Sevmez idim. (C412), (C419); Sevmez idiñ. (C412); Sevmez idi. (C412); Sevmez idik. (C412); Sevmez idiñiz. (C412); Sevmez idiler. (C412)

Sevmeyorıdım. (C412); Sevmeyorıdıñ. (C412); Sevmeyorıdı. (C412); Sevmeyorıdıḳ. (C412); Sevmeyorıdıñız. (C412); Sevmeyorıdılar. (C412)

Sevmez imişim. (C412); Sevmez imişsin. (C412); Sevmez imiş. (C412); Sevmez imişiz. (C412); Sevmez imişsiñiz. (C412); Sevmez imişler. (C412)

Sevmeyor ımışım. (C412); Sevmeyor ımışsın. (C413); Sevmeyor ımış. (C413); Sevmeyor ımışız. (C413); Sevmeyor ımışsıñız. (C413); Sevmeyor ımışlar. (C413)

Sevmedim. (C413); Sevmediñ. (C413); Sevmedi. (C413); Sevmedik. (C413); Sevmediñiz. (C413); Sevmediler. (C413)

Sevmemişim. *veya* Sevmiş degil im. (C413); Sevmemişsin. (C413); Sevmemiş. (C413); Sevmemişiz. (C413); Sevmemişsiñiz. (C413); Sevmemişler. (C413)

Sevmemiş oldum. *veya* Sevmiş olmadım. (C413); Sevmemiş olduñ. (C413); Sevmemiş oldu. (C413); Sevmemiş olduḳ. (C413); Sevmemiş olduñuz. (C413); Sevmemiş oldular. (C413)

Sevmedi idim. (C414); Sevmedi idiñ. (C414); Sevmedi idi. (C414); Sevmedi idik. (C414); Sevmedi idiñiz. (C414); Sevmedi idiler. (C414)

Sevmemiş idim. *veya* Sevmiş degil idim. (C414); Sevmemiş idiñ. (C414); Sevmemiş idi. (C414); Sevmemiş idik. (C414); Sevmemiş idiñiz. (C414); Sevmemiş idiler. (C414)

Sevmemiş imişim. (C414); Sevmemiş imişsin. (C414); Sevmemiş imiş. (C414); Sevmemiş imişiz. (C414); Sevmemiş imişsiñiz. (C414); Sevmemiş imişler. (C414)

Sevmeyeceg oldum. *veya* Seveceg olmadım. (C415); Sevmeyeceg olduñ. (C415); Sevmeyeceg oldu. (C415); Sevmeyeceg olduḳ. (C415); Sevmeyeceg olduñuz. (C415); Sevmeyeceg oldular. (C415)

Sevmeyeceg olmuşum. *veya* Seveceg olmamışım. (C415); Sevmeyeceg olmuşsuñ. (C415); Sevmeyeceg olmuş. (C415); Sevmeyeceg olmuşuz. (C415); Sevmeyeceg olmuşsuñuz. (C415); Sevmeyeceg olmuşlar. (C415)

Bolayki sevmeye idim. (C416); Sevmeye idiñ. (C416); Sevmeye idi. (C416); Sevmeye idik. (C416); Sevmeye idiñiz. (C416); Sevmeye idiler. (C416)

Bolayki sevmemiş olam. *veya* Sevmiş olmayam. (C416); Sevmemiş olasın. (C416); Sevmemiş ola. (C416); Sevmemiş olaiz. (C416); Sevmemiş olasız. (C416); Sevmemiş olalar. (C416)

Bolayki sevmemiş olaidım. *veya* Sevmiş olmaya idım. (C416); Sevmemiş olaidıñ. (C416); Sevmemiş olaidı. (C416); Sevmemiş olaidıḳ. (C416); Sevmemiş olaidıñız. (C416); Sevmemiş olaidılar. (C416)

Bolayki sevmeyem. (C416); Sevmeyesin. (C417); Sevmeye. (C417); Sevmeyeiz. (C417); Sevmeyesiz. (C417); Sevmeyeler. (C417)

Seveyorum. (C58)
Severdim. (C58)
Seveyordum. (C58)
Sever imişim. (C58)
Seveyor ımışım. (C58)
Sevdim. (C58)
Sevmişim. (C58)
Sevdi idim. (C60)
Sevmiş idim. (C60)
Sevmiş imişim. (C60)
Severim. (C60)
Sevmiş olurum. (C60)
Seveceg oldum. (C60)
Seveceg olmuşum. (C60)
Sevemem. (C411)
Sevmem. (C410)

2.1.2.3.27. "Sevilmek" Fiilinin Çekimi

Sevilirim. (C63), (C384), (C388); Sevilirsin. (C384), (C388); Sevilir. (C63), (C384), (C388); Seviliriz. (C384); Sevilirsiñiz. (C384); Sevilirler. (C384)

Seviliyorum. (C384); Seviliyorsun. (C384); Seviliyor. (C384); Seviliyoruz. (C385); Seviliyorsuñuz. (C385); Seviliyorlar. (C385)

Sevilir idim. (C385), (C393); Sevilir idiñ. (C385), (C393); Sevilir idi. (C385), (C393); Sevilir idiķ. (C385); Sevilir idiñiz. (C385); Sevilir idiler. (C385)

Seviliyor ıdım. (C385); Seviliyor ıdıñ. (C385); Seviliyor ıdı. (C385); Seviliyor ıdıķ. (C385); Seviliyor ıdıñız. (C385); Seviliyor ıdılar. (C385)

Sevilir imişim. (C385); Sevilir imişsin. (C385); Sevilir imiş. (C385); Sevilir imişiz. (C386); Sevilir imişsiñiz. (C386); Sevilir imişler. (C386)

Seviliyor ımışım. (C386); Seviliyor ımışsın. (C386); Seviliyor ımış. (C386); Seviliyor ımışız. (C386); Seviliyor ımışsıñız. (C386); Seviliyor ımışlar. (C386)

Sevildim. (C386); Sevildiñ. (C386); Sevildi. (C386); Sevildik. (C386); Sevildiñiz. (C386); Sevildiler. (C386)

Sevilmişim. (C386); Sevilmişsin. (C386); Sevilmiş. (C387); Sevilmişiz. (C387); Sevilmişsiñiz. (C387); Sevilmişler. (C387)

Sevildi idim. (C387); Sevildi idiñ. (C387); Sevildi idi. (C387); Sevildi idik. (C387); Sevildi idiñiz. (C387); Sevildi idiler. (C387)

Sevilmişidim. (C387); Sevilmişidiñ. (C387); Sevilmişidi. (C387); Sevilmişdik. (C387); Sevilmişdiñiz. (C387); Sevilmişidiler. (C387)

Sevilmişimişim. (C387); Sevilmişsin. (C387); Sevilmiş imiş. (C388); Sevilmiş imişiz. (C388); Sevilmiş imişsiñiz. (C388); Sevilmiş imişler. (C388)

Sevileceg oldum. (C388); Sevileceg olduñ. (C388); Sevileceg oldu. (C388); Sevileceg olduķ. (C388); Sevileceg olduñuz. (C388); Sevileceg oldular. (C388)

Sevileceg olmuşum. (C388); Sevileceg olmuşsun. (C388); Sevileceg olmuş. (C389); Sevileceg olmuşuz. (C389); Sevileceg olmuşsuñuz. (C389); Sevileceg olmuşlar. (C389)

Bolayki sevileidim. (C389); Sevileidiñ. (C389); Sevileidi. (C389); Sevileidik. (C389); Sevileidiñiz. (C389); Sevileidiler. (C389)

Bolayki sevilmiş olam. (C389); Sevilmiş olasın. (C390); Sevilmiş ola. (C390); Sevilmiş olaiz. (C390); Sevilmiş olasız. (C390); Sevilmiş olalar. (C390)

Bolayki sevilmiş olaidım. (C390); Sevilmiş olaidın. (C390); Sevilmiş olaidı. (C390); Sevilmiş olaidık. (C390); Sevilmiş olaidıñız. (C390); Sevilmiş olaidılar. (C390)

Bolayki sevilem. (C390); Sevilesin. (C390); Sevile. (C390); Sevileiz. (C390); Sevilesiz. (C390); Sevileler. (C390)

2.1.2.3.28. "Söylemek" Fiilinin Çekimi

Söyleyim. (Vg.xxx); Söyleyesin. (Vg.xxx); Söyleye. *veya* Söylesin. (Vg.xxx); Söyleyelim. (Vg.xxx); Söyleyiniz. (Vg.xxx); Söyleyeler. *veya* Söylesinler. (Vg.xxx)

Söylemem. (Vg154)
Söylemişdim. (Vg148)
Söylemişim. (Vg148)
Söylerdim. (Vg.xxix), (Vg.xxx), (Vg147)
Söylerim. (Vg.xxix), (Vg.xxix), (Vg147), (Vg147)
Söylermişdim. (Vg.xxx)
Söyleyeceyim. (Vg.xxix)
Söyleyemem. (Vg160)
Söyleyeydim. (Vg.xxx)
Söyleyim. (Vg.xxix)
Söyleyordum. (Vg.xxix)

Söyleyormuşdum. (Vg.xxix), (Vg.xxx)

Söyleyormuşum. (Vg.xxix)

Söyleyorum. (Vg.xxix)

2.1.2.3.29. "Sürmek ve Sürülmek" Fiilinin Çekimi

Sürmüş. (C410)

Sürülürüm. (C410)

2.1.2.3.30. "Tanımak" Fiilinin Çekimi

Tanırım. (Vg138)

2.1.2.3.31. "Uymak" Fiilinin Çekimi

Uyarım. (Vg124)

2.1.2.3.32. "Uyumak" Fiilinin Çekimi

Uyurum. (Vg138)

2.1.2.3.33. "Üşümek" Fiilinin Çekimi

Üşürüm. (Vg.xxx), (Vg.xxxi), (Vg147), (Vg148); Üşürsün. (Vg.xxx); Üşür. (Vg.xxx); Üşürüz. (Vg.xxx); Üşürsünüz. (Vg.xxx); Üşürler. (Vg.xxx)

Üşüyeyim. (Vg.xxxi), (Vg.xxxi); Üşüyesin. (Vg.xxxi); Üşüye. *veya* Üşüsün. (Vg.xxxi); Üşüyelim. (Vg.xxxi); Üşüyesiz. (Vg.xxxi); Üşüyeler. *veya* Üşüsünler. (Vg.xxxi)

Üşüdüm. (Vg.xxxi)

Üşüdümdü. *veya* Üşüdüydüm. (Vg.xxxi)

Üşümem. (Vg155)

Üşümüş olaydım. (Vg.xxxi)

Üşümüş olayım v*eya* olam. (Vg.xxxi)

Üşümüş olurdum. (Vg.xxxii)

Üşümüş olurum. (Vg.xxxii)

Üşümüşdüm. (Vg.xxxi), (Vg.xxxi)

Üşümüşüm. (Vg.xxxi)

Üşürdüm. (Vg.xxxi), (Vg.xxxi), (Vg148)

Üşürmüşdüm. (Vg148)

Üşürmüşüm. (Vg148)

Üşüyeceyim. (Vg.xxxi)

Üşüyeydim. (Vg.xxxi)

Üşüyordum. (Vg.xxxi)

Üşüyormuşdum. (Vg.xxxi), (Vg.xxxii)

Üşüyormuşum. (Vg.xxxi)

Üşüyorum. (Vg.xxxi)

2.1.2.3.34. "Vermek" Fiilinin Çekimi

Veririm. (Vg.xxvii), (Vg144), (Vg143), (C64), (C138), (C142) *veya* Verrim. *(Vg.xxvii), (Vg143); Verirsin. (Vg.xxvii), (C64), (C138); Verir. (Vg.xxvii), (C64), (C138); Veririz. (Vg.xxvii), (C139); Verirsiniz. (Vg.xxvii) ~ Verirsiñiz. (C139); Verirler. (Vg.xxvii), (C139)

Veriyorum. (Vg.xxvii), (C139) ~ *Veriyorum, ~iyordum. (Vg144); Veriyorsun. (Vg.xxvii), (C139); Veriyor. (Vg.xxvii), (C139); Veriyoruz. (Vg.xxvii), (C139); Veriyorsunuz. (Vg.xxvii) ~ Veriyorsuñuz. (C139); Veriyorlar. (Vg.xxvii), (C139)

Verirdim. (Vg.xxvii), (Vg.xxvii), (Vg144), (C139), (C146); Verirdin. (Vg.xxvii) ~ Verirdiñ. (C139); Verirdi. (Vg.xxvii), (C139); Verirdik. (Vg.xxvii), (C139); Verirdiniz. (Vg.xxvii) ~ Verirdiñiz. (C139); Verirdiler. *(Vg.xxvii), (C139) *veya* Verirlerdi. (Vg.xxvii)

Veriyordum. (Vg.xxvii) ~*Veriyorum, ~iyordum. (Vg144); Veriyordun. (Vg.xxvii); Veriyordu. (Vg.xxvii); Veriyorduḳ. (Vg.xxvii); Veriyordunuz. (Vg.xxvii); Veriyordular. *veya* Veriyorlardı. (Vg.xxvii)

Vermiş olurum. (C139), (C142); Vermiş olursun. (C139); Vermiş olur. (C139); Vermiş oluruz. (C139); Vermiş olursuñuz. (C139); Vermiş olurlar. (C139)

Veriyordım. (C139); Veriyordıñ. (C139); Veriyordı. (C139); Veriyordıḳ. (C139); Veriyordıñız. (C140);Veriyordılar. (C140)

Verir imişim. (C140); Verir imişsin. (C140); Verir imiş. (C140); Verir imişiz. (C140); Verir imişsiñiz. (C140); Verir imişler. (C140)

Veriyor ımışım. (C140); Veriyor ımışsın. (C140); Veriyor ımış. (C140); Veriyor ımışız. (C140); Veriyor ımışsıñız. (C140); Veriyor ımışlar. (C140)

Verdim. (C140); Verdiñ. (C140); Verdi. (C140); Verdik. (C140); Verdiñiz. (C140); Verdiler. (C140)

Vermiş im. (C141) ; Vermiş sin. (C141); Vermiş. (C141); Vermiş iz. (C141); Vermişsiñiz. (C141); Vermişler. (C141)

Vermiş oldum. (C141); Vermiş olduñ. (C141); Vermiş oldu. (C141); Vermiş olduḳ. (C141); Vermiş olduñuz. (C141); Vermiş oldular. (C141)

Verdi idim. (C141); Verdi idiñ. (C141); Verdi idi. (C141); Verdi idik. (C141); Verdi idiñiz. (C141); Verdi idiler. (C141)

Vermiş idim. (C141); Vermiş idiñ. (C141); Vermiş idi. (C141); Vermiş idik. (C141); Vermiş idiñiz. (C141); Vermiş idiler. (C141)

Vermiş imişim. (C142); Vermiş imişsin. (C142); Vermiş imiş. (C142); Vermiş imişiz. (C142); Vermiş imişsiñiz. (C142); Vermiş imişler. (C142)

Vereceg oldum. (C142); Vereceg olduñ. (C142); Vereceg oldu. (C142); Vereceg olduḳ. (C142); Vereceg olduñuz. (C142); Vereceg oldular. (C142)

Vereceg olmuşum. (C143); Vereceg olmuşsun. (C143); Vereceg olmuş. (C143); Vereceg olmuşuz. (C143); Vereceg olmuşsuñuz. (C143); Vereceg olmuşlar. (C143)

Bolayki vereidim. (C143); Vereidiñ. (C143); Vereidi. (C143); Vereidik. (C143); Vereidiñiz. (C143); Vereidiler. (C143)

Bolayki vermiş olam. (C143); Vermiş olasın. (C144); Vemiş ola. (C144); Vermiş olaiz. (C144); Vermiş olasız. (C144); Vermiş olalar. (C144)

Bolayki vermiş olaidım. (C144); Vermiş olaidiñ. (C144); Vermiş olaidı. (C144); Vermiş olaidıḳ. (C144); Vermiş olaidıñız. (C144); Vermiş olaidılar. (C144)

Bolayki verem. (C144); Veresin. (C144); Vere. (C144); Vereiz. (C144); Veresiz. (C144); Vereler. (C144)

Verirmişdim. (Vg.xxvii)
Verirmişim, ~irmişdim. (Vg144)
Veriyormuşdum. (Vg.xxvii)
Veriyormuşum, ~iyormuşdum. (Vg145)
Veriyormuşum. (Vg.xxvii)
Vermeli. (C162)

2.1.2.3.35. "Verilmek" Fiilinin Çekimi

Verilirim. (C408); Verilirsin. (C408); Verilir. (C408)

Verildim. (C408)

2.1.2.3.36. "Vurmak" Fiilinin Çekimi

Vururum. (Vg.xix), (Vg.xx), (Vg125), (Vg127). (Vg137), (C334), (C338); Vurursun. (Vg.xix), (C334); Vurur. (Vg.xix), (C335); Vururuz. (Vg.xix), (Vg127), (C335); Vurursunuz. (Vg.xix) ~ Vurursuñuz. (C335); Vururlar. (Vg.xix), (C335)

Vuruyorum. (Vg.xix), (C335) ~ Vuruyorum, ~uyordum. (Vg127); Vuruyorsun. (Vg.xix), (C335); Vuruyor. (Vg.xix), (C335); Vuruyoruz. (Vg.xix), (C335); Vuruyorsunuz. (Vg.xix) ~ Vuruyorsuñuz. (C335); Vuruyorlar. (Vg.xix), (C335)

Vuruyor udum. (C335); Vuruyor uduñ. (C336); Vuruyor udu. (C336); Vuruyor uduḳ. (C336); Vuruyor uduñuz. (C336); Vuruyor udular. (C336)

Vururdum. (Vg.xx), (Vg.xx), (Vg127), (Vg138) ~ Vurur udum. (C335), (C342); Vururdun. (Vg.xx) ~ Vurur uduñ. (C335); Vururdu. (Vg.xx) ~ Vurur udu. (C335); Vururduḳ. (Vg.xx), (Vg127) ~ Vurur uduḳ. (C335); Vururdunuz. (Vg.xx) ~ Vurur uduñuz. (C335); Vururlardı. (Vg.xx) ~ Vurur udular. (C335)

Vurdum. (Vg.xx), (C336); Vurdun. (Vg.xx) ~ Vurduñ. (C336); Vurdu. (Vg.xx), (C336); Vurduḳ. (Vg.xx), (C336); Vurdunuz. (Vg.xx) ~ Vurduñuz. (C336); Vurdular. (Vg.xx), (C336)

Vurmuşum. (Vg.xx), (C337) ~ Vurmuşum, ~muşdum. (Vg127); Vurmuşsun. (Vg.xx), (C337); Vurmuş. *(Vg.xx), (C337) *veya* Vurmuşdur. (Vg.xx); Vurmuşuz. (Vg.xx), (C337); Vurmuşsunuz. (Vg.xx) ~ Vurmuş suñuz. (C337); Vurmuşlar. (Vg.xx), (C337)

Vurdumdu. *veya* Vurduydum. (Vg.xx) ~ Vurdu idım. (C337); Vurdundu. *veya* Vurduydun. (Vg.xx) ~ Vurdu idıñ. (C337); Vurduydu. (Vg.xx) ~ Vurdu idı. (C337); Vurduyduḳ. (Vg.xx) ~ Vurdu idıḳ. (C337); Vurduydunuz. (Vg.xx) ~ Vurdu idıñız. (C337); Vurduydular. *veya* Vurdulardı. (Vg.xx) ~ Vurdu idılar. (C337)

Vurmuş udum. (C337); Vurmuş uduñ. (C337); Vurmuş udu. (C337); Vurmuş uduḳ. (C338); Vurmuş uduñuz. (C338); Vurmuş udular. (C338)

Vurmuş olurum. (C335), (C338); Vurmuş olursun. (C335); Vurmuş olur. (C335); Vurmuş oluruz. (C335); Vurmuş olursuñuz. (C335); Vurmuş olurlar. (C335)

Vurur umuş um. (C336); Vurur umuş sun. (C336); Vurur umuş. (C336); Vurur umuş uz. (C336); Vurur umuş suñuz. (C336); Vurur umuş lar. (C336)

Vuruyor umuş um. (C336); Vuruyor umuş sun. (C336); Vuruyor umuş. (C336); Vuruyor umuş uz. (C336); Vuruyor umuş suñuz. (C336); Vuruyor umuş lar. (C336)

Vurmuş oldum. (C337); Vurmuş olduñ. (C337); Vurmuş oldu. (C337); Vurmuş olduḳ. (C337); Vurmuş olduñuz. (C337); Vurmuş oldular. (C337)

Vurmuş umuş um. (C338); Vurmuş umuş sun. (C338); Vurmuş umuş. (C338); Vurmuş umuş uz. (C338); Vurmuş umuş suñuz. (C338); Vurmuş umuş lar. (C338)

Vuracaġ oldum. (C338); Vuracaġ olduñ. (C338); Vuracaġ oldu. (C338); Vuracaġ olduḳ. (C338);Vuracaġ olduñuz. (C338); Vuracaġ oldular. (C338)

Vuracaġ olmuş um. (C339); Vuracaġ olmuş sun. (C339); Vuracaġ olmuş. (C339); Vuracaġ olmuş uz. (C339); Vuracaġ olmuş suñuz. (C339); Vuracaġ olmuşlar. (C339)

Bolayki vura idım. (C339); Vura idıñ. (C339); Vura idı. (C339); Vura idıḳ. (C339); Vura idıñız. (C339); Vura idılar. (C339)

Bolayki vurmuş olam. (C340); Vurmuş olasın. (C340); Vurmuş ola. (C340); Vurmuş olaiz. (C340); Vurmuş olasıñız. (C340); Vurmuş olalar. (C340)

Bolayki vurmuş olaidım. (C340); Vurmuş olaidıñ. (C340); Vurmuş olaidı. (C340); Vurmuş olaidıḳ. (C340); Vurmuş olaidıñız. (C340); Vurmuş olaidılar. (C340)

Bolayki vuram. (C340); Vurasıñ. (C340); Vura. (C340); Vuraiz. (C340); Vurasız. (C340); Vuralar. (C340)

Vurmuş olurdum. (C345); Vurmuş olurduñ. (C345); Vurmuş olurdu. (C345); Vurmuş olurduḳ. (C345); Vurmuş olurduñuz. (C345); Vurmuş olurdular. (C345)

Vurmam. (Vg152), (C410)
Vurmuş olaydım. (Vg.xx)
Vurmuş olayım. (Vg.xx)
Vurmuş olurdum. (Vg.xx)
Vurmuş olurum. (Vg.xx)
Vurmuşdum. (Vg.xx)
Vururmuşdum. (Vg.xx)
Vuruyordum. (Vg.xx)
Vuruyormuşdum. (Vg.xx)
Vuruyormuşdum. (Vg.xx)
Vuruyormuşum, ~uyormuşdum. (Vg127)
Vuruyormuşum. (Vg.xx)

2.1.2.3.37. "Vurulmak" Fiilinin Çekimi

Vurulurum. (C409); Vurulursun. (C409); Vurulur. (C409)
Vuruldum. (C409)

2.1.2.3.38. "Yaralamak" Fiilinin Çekimi

Yaralarım. (C255), (C259); Yaralarsın. (C255); Yaralar. (C255); Yaralarız. (C255); Yaralarsıñız. (C255); Yaralarlar. (C255)

Yaralayorum. (C256); Yaralayorsun. (C256); Yaralayor. (C256); Yaralayoruz. (C256); Yaralayorsuñuz. (C256); Yaralayorlar. (C256)

Yaralamış olurum. (C256), (C259); Yaralamış olursun. (C256); Yaralamış olur. (C256); Yaralamış oluruz. (C256); Yaralamış olursuñuz. (C256); Yaralamış olurlar. (C256)

Yaralar ıdım. (C256), (C264); Yaralar ıdıñ. (C256); Yaralar ıdı. (C256); Yaralar ıdıḳ. (C256); Yaralar ıdıñız. (C256); Yaralar ıdılar. (C256)

Yaralayor ıdım. (C256); Yaralayor ıdıñ. (C257); Yaralayor ıdı. (C257); Yaralayor ıdıḳ. (C257); Yaralayor ıdıñız. (C257); Yaralayor ıdılar. (C257)

Yaralar ımış ım. (C257); Yaralar ımış sın. (C257); Yaralar ımış. (C257); Yaralar ımış ız. (C257); Yaralar ımış sıñız. (C257); Yaralar ımışlar. (C257)

Yaralayor ımış ım. (C257); Yaralayor ımış sın. (C257); Yaralayor ımış. (C257); Yaralayor ımış ız. (C257); Yaralayor ımış sıñız. (C257); Yaralayor ımış lar. (C257)

Yaraladım. (C257); Yaraladıñ. (C257); Yaraladı. (C257); Yaraladıḳ. (C257); Yaraladıñız. (C257); Yaraladılar. (C257)

Yaralamış ım. (C258); Yaralamış sıñ. (C258); Yaralamış. (C258); Yaralamış ız. (C258); Yaralamış sıñız. (C258); Yaralamış lar. (C258)

Yaralamış oldum. (C258); Yaralamış olduñ. (C258); Yaralamış oldu. (C258); Yaralamış olduḳ. (C258); Yaralamış olduñuz. (C258); Yaralamış oldular. (C258)

Yaraladı idım. (C258); Yaraladı idıñ. (C258); Yaraladı idı. (C258); Yaraladı idıḳ. (C258); Yaraladı idıñız. (C258); Yaraladı idılar. (C258)

Yaralamış ıdım. (C258); Yaralamış ıdıñ. (C259); Yaralamış ıdım. (C259); Yaralamış ıdıḳ. (C259); Yaralamış ıdıñız. (C259); Yaralamış ıdılar. (C259)

Yaralamış ımış ım. (C259); Yaralamış ımış sıñ. (C259); Yaralamış ımış. (C259); Yaralamış ımış ız. (C259); Yaralamış ımış sıñız. (C259); Yaralamış ımış lar. (C259)

Yaralayacaġ oldum. (C259); Yaralayacaġ olduñ. (C259); Yaralayacaġ oldu. (C260); Yaralayacaġ olduḳ. (C260); Yaralayacaġ olduñuz. (C260); Yaralayacaġ oldular. (C260)

Yaralayacaġ olmuş um. (C260); Yaralayacaġ olmuş sun. (C260); Yaralayacaġ olmuş. (C260); Yaralayacaġ olmuş uz. (C260); Yaralayacaġ olmuş suñuz. (C260); Yaralayacaġ olmuşlar. (C260)

Bolayki yaralaya idım. (C260) ; Yaralaya idıñ. (C261) ; Yaralaya idı. (C261); Yaralaya idıḳ. (C261); Yaralaya idıñız. (C261); Yaralaya idılar. (C261)

Bolayki yaralamış olam. (C261); Yaralamış olasın. (C261); Yaralamış ola. (C261); Yaralamış olaiz. (C261); Yaralamış olasız. (C261); Yaralamış olalar. (C261)

Bolayki yaralamış ola idım. (C261); Yaralamış olaidıñ. (C261); Yaralamış olaidı. (C261); Yaralamış olaidıḳ. (C261); Yaralamış olaidıñız. (C261); Yaralamış ola idılar. (C261)

Bolayki yaralayam. (C261); Yaralayasın. (C261); Yaralaya. (C261); Yaralayaiz. (C262); Yaralayasız. (C262); Yaralayalar. (C262)

Yaralamam. (C410)

2.1.2.3.39. "Yaralanmak" Fiilinin Çekimi

Yaralanırım. (C408); Yaralanırsın. (C408); Yaralanır. (C408)
Yaralandım. (C408)

2.1.2.3.40. "Yürümek" Fiilinin Çekimi

Yürürüm. (C207), (C211);Yürürsün. (C207); Yürür. (C207); Yürürüz. (C207); Yürürsüñüz. (C207); Yürürler. (C207)

Yürüyorum. (C207); Yürüyorsun. (C207); Yürüyor. (C207); Yürüyoruz. (C207); Yürüyorsuñuz. (C208); Yürüyorlar. (C208)

Yürümüş olurum. (C208), (C211); Yürümüş olursun. (C208); Yürümüş olur. (C208); Yürümüş oluruz. (C208); Yürümüş olursuñuz. (C208); Yürümüş olurlar. (C208)

Yürür üdüm. (C208), (C216); Yürür üdüñ. (C208); Yürür üdü. (C208); Yürür üdük. (C208); Yürür üdüñüz. (C208); Yürür üdüler. (C208)

Yürüyor ıdım. (C208); Yürüyor ıdıñ. (C208); Yürüyor ıdı. (C208); Yürüyor ıdıķ. (C208); Yürüyor ıdıñız. (C208); Yürüyor ıdılar. (C208)

Yürür ümüşüm. (C208); Yürür ümüşsün. (C208); Yürür ümüş. (C209); Yürür ümüşüz. (C209); Yürür ümüşsüñüz. (C209); Yürür ümüşler. (C209)

[819]Yürüyor ımışım. (C209); Yürüyor ımışsın. (C209); Yürüyor ımış. (C209); Yürüyor ımışsıñız. (C209); Yürüyor ımışlar. (C209)

Yürüdüm. (C209); Yürüdüñ. (C209); Yürüdü. (C209); Yürüdük. (C209); Yürüdüñüz. (C209); Yürüdüler. (C209)

Yürümüş üm. (C209); Yürümüş sün. (C209); Yürümüş. (C209); Yürümüş üz. (C209); Yürümüş süñüz. (C209); Yürümüşler. (C209)

[819] Birinci çokluk şahıs çekimi muhtemelen unutulmuş.

Yürümüş oldum. (C210); Yürümüş olduñ. (C210);Yürümüş oldu. (C210); Yürümüş olduķ. (C210); Yürümüş olduñuz. (C210); Yürümüş oldular. (C210)

Yürüdü üdüm. (C210); Yürüdü üdüñ. (C210); Yürüdü üdü. (C210); Yürüdü üdük. (C210); Yürüdü üdüñüz. (C210); Yürüdü üdüler. (C210)

Yürümüş üdüm. (C210); Yürümüş üdüñ. (C210); Yürümüş üdü. (C210); Yürümüş üdük. (C210); Yürümüş üdüñüz. (C210); Yürümüş üdüler. (C210)

Yürümüş ümüşüm. (C211); Yürümüş ümüşsüñ. (C211); Yürümüş ümüş. (C211); Yürümüş ümüşüz. (C211); Yürümüş ümüşsüñüz. (C211); Yürümüş ümüşler. (C211)

Yürüyeceg oldum. (C211); Yürüyeceg olduñ. (C211); Yürüyeceg oldu. (C211); Yürüyeceg olduķ. (C211); Yürüyeceg olduñuz. (C211); Yürüyeceg oldular. (C211)

Yürüyeceg olmuşum. (C211); Yürüyeceg olmuşsun. (C212); Yürüyeceg olmuş. (C212); Yürüyeceg olmuşuz. (C212); Yürüyeceg olmuşsuñuz. (C212); Yürüyeceg olmuşlar. (C212)

Yürüye idim. (C212); Yürüye idiñ. (C212); Yürüye idi. (C212); Yürüye idik. (C212); Yürüye idiñiz. (C212); Yürüye idiler. (C212)

Yürümüş olam. (C213); Yürümüş olasın. (C213); Yürümüş ola. (C213); Yürümüş olaiz. (C213); Yürümüş olasız. (C213); Yürümüş olalar. (C213)

Yürümüş olaidım. (C213); Yürümüş olaidıñ. (C213); Yürümüş olaidı. (C213); Yürümüş olaidıķ. (C213); Yürümüş olaidıñız. (C213); Yürümüş olaidılar. (C213)

Yürüyem. (C213); Yürüyesiñ. (C213); Yürüye. (C213); Yürüyeiz. (C213); Yürüyesiz. (C213); Yürüyeler. (C213)

Yürümüş olurdum. (C218); Yürümüş olurduñ. (C218); Yürümüş olurdu. (C218); Yürümüş olurduḳ. (C218); Yürümüş olurduñuz. (C218); Yürümüş olurdular. (C218)

2.1.2.4. XIX. Yüzyıl

2.1.2.4.1. "Dövmek" Fiilinin Çekimi

Dogurum. (D51), (D59); Dogursen [*Döversin]. (D59); Dogur. (D59); Doguruz. (D59); Dogursiz. (D59); Dogurler. (D59)

Dogmezem. (D51), (D74) ~ Dogmem. (D51); Dogmezsen. (D74); Dogmez. (D74); Dogmeziz. (D74); Dogmezsiz. (D74); Dogmezler. (D74)

Dogdum. (D60); Dogduñ. (D60); Dogdi [*dövdü]. (D60); Dogduk. (D60); Dogduñuz. (D60); Dogdiler. (D60)

Dogmedum. (D74); Dogmeduñ. (D74); Dogmedi. (D74); Dogmeduk. (D74); Dogmeduñuz. (D74); Dogmediler. (D74)

Dogmişem. (D60); Dogmişsen. (D60); Dogmişdur. (D60); Dogmişiz. (D60); Dogmişsiz. (D60); Dogmişler. (D60)

Dogmemişem. (D75); Dogmemişsen. (D75); Dogmemişt'ur. (D75); Dogmemişiz. (D75); Dogmemişsiz. (D75); Dogmemişler. (D75)

Dogurum.[820] (D61) ~ Dogcek îm. *veya* Dogcegim. (D61) ~ Dogcik îm. *veya* Dogcigim. (D53) ; Dogceksen. (D61); Dogcekt'ur. (D61); Dogcegiz. (D61); Dogceksiz. (D61); Dogceklerdur. (D61)

[820] *Davids*, şimdiki zaman kipinin gelecek zaman için de kullanılabileceğini belirtmek için burada her çekimi de vermektedir.

Dogmicegim. (D75); Dogmiceksen. (D75); Dogmiceť ur. (D75); Dogmicegiz. (D75); Dogmiceksiz. (D75); Dogmiceklerdur. (D75)

Kiaşkeh dogem *veya* dogeh îm. (D62) ~ Dogem. (D55); Kiaşkeh dogehsen. (D62); Kiaşkeh dogeh. (D62); Kiaşkeh dogehuz veya dogehiz. (D62); Kiaşkeh dogehsiz. (D62); Kiaşkeh dogehler. (D62)

Dogmiem. *veya* Dogmiehem. (D76); Dogmiehsen [*dövmesin]. (D76); Dogmieh. (D76); Dogmiehuz. (D76); Dogmiehsiz. (D76); Dogmiehler. (D76)

Dogmelu îm. (D54), (D61); Dogmelu sen. (D61); Dogmelu dur. (D61); Dogmelu îz. (D61); Dogmelu siz. (D61); Dogmelu durler. (D61)

Dogmemluîm. (D76); Dogmemlusen. (D76); Dogmemludur. (D76); Dogmemluîz. (D76); Dogmemlusiz. (D76); Dogmemludurler. (D76)

Dogurdum. (D63) ~ Dogur idum. *veya* Dogurdum. (D56), *(D59) ~ Dogurîdum. (D52); Dogurduñ. (D63) ~ Dogur îduñ. (D59); Dogurdi. (D63) ~ Dogur îdi. (D59); Dogurduk. (D63) ~ Dogur îduk. (D59); Dogurduñuz. (D63) ~ Dogur îduñuz. (D59); Dogurdiler. (D63) ~ Dogur îdiler. *veya* Dogurlerîdi. (D59)

Dogmezdum. (D77) ~ Dogmez îdum. (D74); Dogmezduñ. (D77) ~ Dogmez îduñ. (D74); Dogmezdi. (D77) ~ Dogmez îdi. (D74); Dogmezduk. (D77) ~ Dogmez îduk. (D74); Dogmezduñuz. (D77) ~ Dogmez îduñuz. (D74); Dogmezdiler. (D77) ~ Dogmez îdiler. (D74)

Dogur îmişem. (D52) *veya* Dogur mişem. *(D60) *veya* Dogur îmişemdur. (D52), (D60); Dogur îmişsen. (D60) ~ Dogur îmişseñ dur. (D52);Dogur îmişdur. (D60) ;Dogur îmişiz. (D60) ;Dogur îmişsiz. (D60) ;Dogur îmişler. *veya* Dogurler îmiş. (D60)

Dogmez îmişem. (D74); Dogmez îmişsen. (D74); Dogmez îmişťur. (D74); Dogmez îmişiz. (D74); Dogmez îmişsiz. (D74); Dogmez îmişler. (D74)

Dogmiş olurum. (D61); Dogmiş olursen [*olursun]. (D61); Dogmiş olur. (D61); Dogmiş oluruz. (D61); Dogmiş olursiz. (D61); Dogmiş olurler. (D61)

Dogmemiş olurum. (D76); Dogmemiş olursen. (D76); Dogmemiş olur. (D76); Dogmemiş oluruz. (D76); Dogmemiş olursiz. (D76); Dogmemiş olurler. (D76)

Dogmiş oldum. (D60); Dogmiş olduñ. (D60); Dogmiş oldi. (D60); Dogmiş olduḳ. (D60); Dogmiş olduñuz. (D60); Dogmiş oldiler. (D60)

Dogmemiş oldum. (D75); Dogmemiş olduñ. (D75); Dogmemiş oldi. (D75); Dogmemiş olduḳ. (D75); Dogmemiş olduñuz. (D75); Dogmemiş oldiler. (D75)

Dogmiş îdum .*veya* Dogmişdum. (D60); Dogmiş îduñ. (D60); Dogmiş îdi. (D60); Dogmiş îduk. (D60); Dogmiş îduñuz. (D60); Dogmiş îdiler. (D60)

Dogmemiş îdum. (D75); Dogmemiş îduñ. (D75); Dogmemiş îdi. (D75); Dogmemiş îduk. (D75); Dogmemiş îduñuz. (D75); Dogmemiş îdiler. (D75

Kiaşkeh dogidum *veya* dogeh îdum. (D62) ~ Dogeh îdum. (D55) ~ Dogîdum. (D55); Kiaşkeh dogiduñ. (D62); Kiaşkeh dogidi. (D62); Kiaşkeh dogiduk. (D62); Kiaşkeh dogiduñuz. (D62); Kiaşkeh dogidiler. *veya* dogehlerîdi. (D62)

Kiaşkeh dogmiş olam. (D62) ~ Dogmiş olam. *veya* Dogmiş olem. (D56); Kiaşkeh dogmiş olasen. (D62); Kiaşkeh dogmiş ola. (D62); Kiaşkeh dogmiş olauz. (D62); Kiaşkeh dogmiş olasiz. (D62); Kiaşkeh dogmiş olaler. (D62)

Kiaşkeh dogmiş olaidum. (D62) ~ Dogmiş olaidum. (D56); Kiaşkeh dogmiş olaiduñ. (D62); Kiaşkeh dogmiş olaidi. (D62); Kiaşkeh dogmiş olaiduḳ. (D62); Kiaşkeh dogmiş olaiduñuz. (D62); Kiaşkeh dogmiş olaidiler. (D62)

Dogurmişidum. (D63); Dogurmişiduñ. (D63); Dogurmişidi. (D63); Dogurmişiduk. (D63); Dogurmişiduñuz. (D63); Dogurmişidiler. (D63)

Dogmiş olurdum. [D56), D63]; Dogmiş olurduñ. [D63]; Dogmiş olurdi. [D63]; Dogmiş olurduḳ. [D63]; Dogmiş olurduñuz. [D63]; Dogmiş olurdiler. [D63]

Dogmieh îdum. *veya* Dogmiidum. [D77]; Dogmieh îduñ. [D77]; Dogmieh îdi. [D77]; Dogmieh îduk. [D77]; Dogmieh îduñuz. [D77]; Dogmieh îdiler. [D77]

Dogmemiş olam. [D77]; Dogmemiş olasen. [D77]; Dogmemiş ola. [D77]; Dogmemiş olauz. [D77]; Dogmemiş olasiz. [D77]; Dogmemiş olaler. [D77]

Dogmemiş olaidum. [D77]; Dogmemiş olaiduñ. [D77]; Dogmemiş olaidi. [D77]; Dogmemiş olaiduḳ. [D77]; Dogmemiş olaiduñuz. [D77]; Dogmemiş olaidiler. [D77]

Dogmezmişidum. [D78]; Dogmezmişiduñ. [D78]; Dogmezmişidi. [D78]; Dogmezmişiduk. [D78]; Dogmezmişiduñuz. [D78]; Dogmezmişidiler. [D78]

Dogmemiş olurdum. [D78]; Dogmemiş olurduñ. [D78]; Dogmemiş olurdi. [D78]; Dogmemiş olurduḳ. [D78]; Dogmemiş olurduñuz. [D78]; Dogmemiş olurdiler. [D78]

Dogilurum. [D81]; Dogilursen [*dövülürsün]. [D81]; Dogilur. [D81]; Dogiluruz. [D81]; Dogilursiz. [D81]; Dogilurler. [D81]

Dogilur îdum. [D81]; Dogilur îduñ. [D81]; Dogilur îdi. [D81]; Dogilur îduk. [D81]; Dogilur îduñuz. [D81]; Dogilur îdiler. [D81]

Dogilur îmişem. [D81]; Dogilur îmişsen. [D81]; Dogilur îmişt'ur. [D81]; Dogilur îmişiz. [D81]; Dogilur îmişsiz. [D81]; Dogilur îmişler. [D81]

Dogildum. [D81]; Dogilduñ. [D81]; Dogildi. [D81]; Dogilduk. [D81]; Dogilduñuz. [D81]; Dogildiler. [D81]

Dogilmişem. (D82); Dogilmişsen. (D82); Dogilmişdur. (D82) ; Dogilmişiz. (D82); Dogilmişsiz. (D82); Dogilmişler. (D82)

Dogilmiş oldum. (D82); Dogilmiş olduñ. (D82); Dogilmiş oldi. (D82); Dogilmiş olduḳ. (D82); Dogilmiş olduñuz. (D82); Dogilmiş oldiler. (D82)

Dogilmiş îdum. (D82); Dogilmiş îduñ. (D82); Dogilmiş îdi. (D82); Dogilmiş îduk. (D82); Dogilmiş îduñuz. (D82); Dogilmiş îdiler. (D82)

Dogilcegim. (D82); Dogilceksen [*dövüleceksin]. (D82); Dogilcekt'ur. (D82); Dogilcegiz. (D82); Dogilceksiz. (D82); Dogilceklerdur. (D82)

Dogilmeluîm. (D83); Dogilmelusen. (D83); Dogilmeludur. (D83); Dogilmeluîz. (D83); Dogilmelusiz. (D83); Dogilmeludurler. (D83)

Dogilmiş olurum. (D83); Dogilmiş olursen. (D83); Dogilmiş olur. (D83); Dogilmiş oluruz. (D83); Dogilmiş olursiz. (D83); Dogilmiş olurler. (D83)

Dogilem. (D83); Dogileh sen. (D83); Dogileh. (D83); Dogilehuz. (D83); Dogilehsiz. (D83); Dogilehler. (D83)

Dogilidum. (D84); Dogiliduñ. (D84); Dogilidi. (D84); Dogiliduk. (D84); Dogiliduñuz. (D84); Dogilidiler. (D84)

Dogilmiş olam. (D84); Dogilmiş olasen. (D84); Dogilmiş ola. (D84); Dogilmiş olauz. (D84); Dogilmiş olasiz. (D84); Dogilmiş olaler. (D84)

Dogilmiş olaidum. (D84); Dogilmiş olaiduñ. (D84); Dogilmiş olaidi. (D84); Dogilmiş olaiduḳ. (D84); Dogilmiş olaiduñuz. (D84); Dogilmiş olaidiler. (D84)

Dogilurdum. (D84); Dogilurduñ. (D84); Dogilurdi. (D84); Dogilurduk. (D84); Dogilurduñuz. (D84); Dogilurdiler. (D84)

Dogilurmişidum. (D85); Dogilurmişiduñ. (D85); Dogilurmişidi. (D85); Dogilurmişiduk. (D85); Dogilurmişiduñuz. (D85); Dogilurmişidiler. (D85)

Dogilmiş olurdum. (D85); Dogilmiş olurduñ. (D85); Dogilmiş olurdi. (D85); Dogilmiş olurduḳ. (D85); Dogilmiş olurduñuz. (D85); Dogilmiş olurdiler. (D85)

Doga. [*Döve.] (D55)
Dogdi [*dövdü] ïdum. (D53)
Dogdum ïdum. (D53)
Dogiserem. (D54)
Dogiurum. [*Dövüyorum.] (D51)
Dogmiserem. (D54)
Dogmiş [dövmüş] olurum. (D54)
Dogmiş [dövmüş] oldum. (D53)
Dogmiş îmişem. (D53)
Dogur [döver] oldum. (D53)
Dogur mişidum. (D56)

2.1.2.4.2. "Korkmak" Fiilinin Çekimi

Ḳorḳarum. (D67); Ḳorḳarsen. (D67); Ḳorḳar. (D67); Ḳorḳaruz. (D67); Ḳorḳarsiz. (D67); Ḳorḳarler. (D67)

Ḳorḳt'um. (D67); Ḳorḳt'uñ. (D67); Ḳorḳt'i. (D67); Ḳorḳt'uḳ. (D67); Ḳorḳt'uñuz. (D67); Ḳorḳt'iler. (D67)

Ḳorḳmişem. (D67); Ḳorḳmişsen. (D67); Ḳorḳmişt'ur. (D67); Ḳorḳmişiz. (D67); Ḳorḳmişsiz. (D67); Ḳorḳmişler. (D67)

Ḳorḳardum. (D52), (D70) ~ Ḳorḳarîdum. (D67); Ḳorḳarduñ. (D70) ~ Ḳorḳarîduñ. (D67); Ḳorḳardi. (D70) ~ Ḳorḳarîdi. (D67); Ḳorḳarduḳ. (D70) ~ Ḳorḳarîduḳ. (D67); Ḳorḳarduñuz. (D70) ~ Ḳorḳarîduñuz. (D67); Ḳorḳardiler. (D70) ~ Ḳorḳarîdiler. (D67)

Ḳorḳar îmişem. (D67) ~ Ḳorḳarmişem. (D52); Ḳorḳar îmişsen. (D67); Ḳorḳar îmişťur. (D67); Ḳorḳar îmişiz. (D67); Ḳorḳar îmişsiz. (D67); Ḳorḳar îmişler. (D67)

Ḳorḳmiş îdum. ((D53), D68); Ḳorḳmiş îduñ. (D68); Ḳorḳmiş îdi. (D68); Ḳorḳmiş îduḳ. (D68); Ḳorḳmiş îduñuz. (D68); Ḳorḳmiş îdiler. (D68)

Ḳorḳarmişidum. (D70); Ḳorḳarmişiduñ. (D70); Ḳorḳarmişidi. (D70); Ḳorḳarmişiduḳ. (D70); Ḳorḳarmişiduñuz. (D70); Ḳorḳarmişidiler. (D70)

Ḳorḳacagîm *veya* Ḳorḳacaġim. (D68) ~ Ḳorḳcaġim. (D53); Ḳorḳacaḳsen. (D68); Ḳorḳacaḳťur. (D68); Ḳorḳacaġiz. (D68); Ḳorḳacaḳsiz. (D68); Ḳorḳacaḳlerdur. (D68)

Ḳorḳmaluîm. (D54),(D68); Ḳorḳmalusen. (D68); Ḳorḳmaludur. (D68); Ḳorḳmaluîz. (D68); Ḳorḳmalusiz. (D68); Ḳorḳmaludurler. (D68)

Ḳorḳmiş olurum. (D54), (D68); Ḳorḳmiş olursen. (D68); Ḳorḳmiş olur. (D68); Ḳorḳmiş oluruz. (D68); Ḳorḳmiş olursiz. (D68); Ḳorḳmiş olurler. (D68)

Ḳorḳmiş oldum. (D67); Ḳorḳmiş olduñ. (D67); Ḳorḳmiş oldi. (D67); Ḳorḳmiş olduḳ. (D67); Ḳorḳmiş olduñuz. (D67); Ḳorḳmiş oldiler. (D67)

Ḳorḳmiş olurdum. (D70); Ḳorḳmiş olurduñ. (D70); Ḳorḳmiş olurdi. (D70); Ḳorḳmiş olurduḳ. (D70); Ḳorḳmiş olurduñuz. (D70); Ḳorḳmiş olurdiler. (D70)

Bolayki ḳorḳam. *veya* Kieşkeh ḳorḳahîm. (D69); Bolayki ḳorḳahsen. (D69); Bolayki ḳorḳah. (D69); Bolayki ḳorḳahuz. (D69); Bolayki ḳorḳahsiz. (D69); Bolayki ḳorḳahler. (D69)

Bolayki ḳorḳidum. (D69); Bolayki ḳorḳiduñ. (D69); Bolayki ḳorḳidi. (D69); Bolayki ḳorḳiduḳ. (D69); Bolayki ḳorḳiduñuz. (D69); Bolayki ḳorḳidiler. (D69)

Bolayki ḳorḳmiş olam. (D69); Bolayki ḳorḳmiş olsen. (D69); Bolayki ḳorḳmiş ola. (D69); Bolayki ḳorḳmiş oluz. (D69); Bolayki ḳorḳmiş olasiz. (D69); Bolayki ḳorḳmiş olaler. (D69)

Bolayki ḳorḳmiş olaidum. (D70); Bolayki ḳorḳmiş olaiduñ. (D70); Bolayki ḳorḳmiş olaidi. (D70); Bolayki ḳorḳmiş olaiduḳ. (D70); Bolayki ḳorḳmiş olaiduñuz. (D70); Bolayki ḳorḳmiş olalerîdi. (D70)

Ḳorḳa. (D55)
Ḳorḳam. (D55)
Ḳorḳidum. (D55)
Ḳorḳmazem. (D51)
Ḳorḳmiş degul îdum. (D53)
Ḳorḳmiş îmişem. (D53)
Ḳorḳmiş olurdum. (D56)

2.1.2.4.3. "Kılmak" Fiilinin Çekimi

Ḳildim. (Dxxix) ~ Ḳildum. (Dxxix)
Ḳilmiş oldum. (Dxxix)
Ḳilur idum. (Dxxix)
Ḳilur imişem. (Dxxix)
Ḳilurim. (Dxxix) ~ Ḳilurum. (Dxxix)

2.1.2.4.4. "Olmak" Fiilinin Çekimi

Olurum. (D37); Olursen. (D37) ; Olur. (D37); Oluruz. (D37); Olursiz. (D37); Olurler. (D37)

Olur îdum. (D37); Olur îduñ. (D37); Olur îdi. (D37); Olur îduk. (D37); Olur îduñuz. (D37); Olur îdiler. (D37)

Olur îmişem. (D38); Olur îmişsen. (D38); Olur îmişdur. (D38); Olur îmişiz. (D38); Olur îmişsiz. (D38); Olur îmişlerdur. (D38)

Olur oldum. (D38); Olur olduñ. (D38); Olur oldi. (D38); Olur olduḳ. (D38); Olur olduñuz. (D38); Olur oldîler. (D38)

Olmiş îdum. (D38); Olmiş îduñ. (D38); Olmiş îdi. (D38); Olmiş îduk. (D38); Olmiş îduñuz. (D38); Olmiş îdiler. (D38)

Olaim. *veya* Olam. *veya* Olahim (D38); Olasen [*olasın]. (D38); Oladur. (D38); Olauz. (D38); Olasiz. (D38); Olaler. (D38)

Kiaşkeh olaydum. (D39); Kiaşkeh olayduñ. (D39); Kiaşkeh olaydi. (D39)Kiaşkeh olayduḳ. (D39); Kiaşkeh olayduñuz. (D39); Kiaşkeh olaydiler. (D39)

Kiaşkeh olmiş olam. (D39); Kiaşkeh olmiş olasen. (D39); Kiaşkeh olmiş ola. (D39); Kiaşkeh olmiş olauz. (D39); Kiaşkeh olmiş olasiz. (D39); Kiaşkeh olmiş olaler. (D39)

Kiaşkeh olmiş olaydum. (D40); Kiaşkeh olmiş olayduñ. (D40); Kiaşkeh olmiş olaydi. (D40); Kiaşkeh olmiş olayduḳ. (D40); Kiaşkeh olmiş olayduñuz. (D40); Kiaşkeh olmiş olaleridi. (D40)

Kiaşkeh olam. (D40); Kiaşkeh olasen. (D40); Kiaşkeh ola. (D40); Kiaşkeh olauz. (D40); Kiaşkeh olasiz. (D40); Kiaşkeh olaler. (D40)

Olurdum. (D40); Olurduñ. (D40); Olurdi. (D40); Olurduḳ. (D40); Olurduñuz. (D40); Olurlerdi. (D40)

Olurmişidum. (D40); Olurmişiduñ. (D40); Olurmişidi. (D40); Olurmişiduḳ. (D40); Olurmişiduñuz. (D40); Olurmişlerîdi. (D40)

Olmazem. (D43); Olmazsen. (D43); Olmaz. (D43); Olmazuz. (D43); Olmazsiz. (D43); Olmazler. (D43)

Eğer edatı, sadece şart kipiyle değil diğer kiplerle birlikte kullanıldığı zaman da şart ifade edebilir (Hacıeminoğlu, 1971:144). Aşağıdaki çekimlerde cümle başındaki *eğer* edatının varlığı fiilin istek ve geniş zaman kipinde bir şart fonksiyonu ortaya çıkarır. Çekimler şart anlamını vermesine rağmen yapıca değerlendirildikleri için şart cümlelerine dahil edilmemiştir.

Eger olmiş olaydum. (D42); Eger olmiş olayduñ. (D42); Eger olmiş olaydi. (D42); Eger olmiş olayduḳ. (D42); Eger olmiş olayduñuz. (D42); Eger olmiş olaler îdi. (D42)

Eger olmiş olurum. (D42); Eger olmiş olursan [olursun]. (D42) ; Eger olmiş olur. (D42); Eger olmiş oluruz. (D42); Eger olmiş olursiz. (D42); Eger olmiş olurler. (D42)

Eger olmamiş olaydum. (D45), (D45)
Eger olmamiş olurum. (D45), (D45)
Kiaşkeh olmam. (D44)
Kiaşkeh olmamiş olam. (D44)
Kiaşkeh olmamiş olaydum. (D44)
Kiaşkeh olmaydum. (D44)
Olaciaġim. (D38)
Oldi îdum. (D38)
Oliserem. (D38)
Olmaciaġim. (D43)
Olmadi îdum. (D43)
Olmadum. (D43)

Olmaim. (D43)

Olmamiş îdum. (D43)

Olmamişem. (D43)

Olmaz îdum. (D43)

Olmaz îmişem. (D43)

Olmaz oldum. (D43)

Olmazdum. (D44)

Olmazmişidum. (D44)

Olmiş îmişem. (D38)

Olmiş oldum. (D38)

2.1.2.4.5. "Tepmek" Fiilinin Çekimi

Teperim. (R116); Tepersin. (R116); Teper. (R102), (R107), (R133a); Teperiz. (R118); Tepersiñiz. (R118); Teperler. (R119)

Tepdim. (R116); Tepdiñ. (R116); Tepdi. (R108), (R133a); Tepdik. (R117); Tepdiñiz. (R118); Tepdiler. (R119)

Tepiyorım. (R116); Tepiyorsın. (R116); Tepiyor. (R106), (R133a); Tepiyorız. (R118); Tepiyorsıñız. (R118); Tepiyorlar. (R119)

Tepiyor-idim. (R116); Tepiyor-idiñ. (R116); Tepiyor idi. (R107) ~ Tepiyordı. (R133a); Tepiyor-idik. (R117); Tepiyordiñiz. (R118); Tepiyorlar idi. (R119a) ~ Tepiyorlar idi. (R119a) ~ Tepiyorlar idiler. (R119a)

Tepmeliyim. (R116); Tepmelisin. (R116); Tepmeli. (R109a), (R134a); Tepmeliyiz. (R118); Tepmelisiñiz. (R118); Tepmeliler. (R119)

Tepmeli-idim. (R116); Tepmeli-idiñ. (R116); Tepmeli idi. (R109a), (R134a); Tepmeli-idik. (R117); Tepmeli-idiñiz. (R118) ...

Tepeydim. (R116); Tepeydiñ. (R116); Tepeydi. (R109), (R134a); Tepeydik. (R117); Tepeydiñiz. (R118), (R118) ...

Tepdi idi. *veya* Tepdîdi. (R108)

Tepdidi. (R133a)

Tepdîdik. *veya* Tepdik-idi. (R117)

Tepdîdim. (R116) *veya* Tepdim-idi. (R116)

Tepdîdiñiz. (R118)

Tepdirilir. (R103) *veya* Tepdirilür. (R103a)

Tepe biliyorım. (R143)

Tepe idi. (R109)

Tepe. (R109), (R134a)

Tepecek idi. (R108)

Tepecek ola. (R134a)

Tepecek olacaġdım. (R130)

Tepecek olacaġım. (R130)

Tepecek olam. (R130)

Tepecek olaydım. (R131)

Tepecek oldum idi. (R130)

Tepecek oldum. (R130)

Tepecek olıyor. (R133a)

Tepecek oliyor idim. (R129)

Tepecek oliyorım. (R129)

Tepecek olmalı. (R134a)

Tepecek olmalıyım. (R130)

Tepecek olmalıyidim. (R130)

Tepecek olurdum. (R130)

Tepecek olurum. (R129)

Tepecek-idik. *veya* Tepeceyidik. *veya* Tepecekdik. (R117)

Tepecek-idiñ. (R116)

Tepecek. (R108), (R133a)

(Tepecek) olaydı. (R134a)

(Tepecek) oldu. (R133a)

(Tepecek) oldudu. (R133a)

(Tepecek) olıyordı. (R133a)

(Tepecek) olmalı idi. (R134a)

(Tepecek) olur. (R133a)

(Tepecek) olurdu. (R133a)

Tepecekdi. (R133a)

Tepecekdim. (R116)

Tepecekler. (R119)

Tepeceksin. (R116)

Tepeceksiñiz. (R118)

Tepeceyim. (R116)

Tepeceyiz. (R118)

Tepeler. (R119)

Tepelim. (R117)

Tepem. (R116)

Tepeme. (R136a)

Tepemedi idi. (R108a)

Tepemedi. (R137a)

Tepemedidi. (R137a)

Tepememeli idi. (R109a), (R138a)

Tepememeli. (R109a), (R137a)

Tepememiş (ola.) (R138a)

Tepememiş (olacaḳ.) (R137a)

Tepememiş (olacaḳdı.) (R137a)

Tepememiş (olaydı.) (R138a)

Tepememiş (oldıdı.) (R137a)

Tepememiş (oldu.) (R137a)

Tepememiş (olıyor.) (R136a)

Tepememiş (olıyordu.) (R136a)

Tepememiş (olmalı idi.) (R138a)

Tepememiş (olmalı.) (R137a)

Tepememiş (olur.) (R136a)

Tepememiş (olurdu.) (R137a)

Tepemeye. (R109), (R138a)

Tepemeyecek (ola.) (R138a)

Tepemeyecek (olaydı.) (R138a)

Tepemeyecek (oldıdı.) (R137a)

Tepemeyecek (oldu.) (R137a)

Tepemeyecek (olıyor.) (R136a)

Tepemeyecek (olıyordu.) (R136a)

Tepemeyecek (olmalı idi.) (R138a)

Tepemeyecek (olmalı.) (R137a), (R136a)

Tepemeyecek (olurdu.) (R137a)

Tepemeyecek idi. (R108) ~ Tepemeyecekdi. (R137a)

Tepemeyecek. (R108), (R137a)

Tepemeyeydi. (R109), (R138a)

Tepemez (ola.) (R138a)

Tepemez (olacaḳ.) (R137a)

Tepemez (olacaḳdı.) (R137a)

Tepemez (olaydı.) (R138a)

Tepemez (oldıdı.) (R137a)

Tepemez (oldu.) (R137a)

Tepemez (olıyor.) (R136a)

Tepemez (olıyordu.) (R136a)

Tepemez (olmalı idi.) (R138a)

Tepemez (olmalı.) (R137a)

Tepemez (olur.) (R136a)

Tepemez (olurdu.) (R137a)

Tepemez idi. (R107)

Tepemez. (R102), (R107), (R136a)

Tepemezdi. (R137a)

Tepemiyor. (R136a)

Tepemiyordı. (R136a)
Teper idi. (R107)
Teper ola. (R134a)
Teper olacağdım. (R122)
Teper olacağım. (R122)
Teper olaydim. (R122)
Teper olayım. (R122)
Teper oldum idi. (R122)
Teper oldum. (R122)
Teper olıyor. (R133a)
Teper oliyor idim. (R121)
Teper oliyorım. (R121)
Teper olmalı. (R134a)
Teper olmalıyım. (R122)
Teper olmalıyidim. (R122)
Teper olur idim. (R121)
Teper olurum. (R121)
Teper-idik. (R117)
Teper-idim. (R116)
Teper-idiñ. (R116)
(Teper) olacaḳ. (R133a)
(Teper) olacaḳdı. (R133a)
(Teper) olaydı. (R134a)
(Teper) oldu. (R133a)
(Teper) oldudu. (R133a)
(Teper) olıyordı. (R133a)
(Teper) olmalı idi. (R134a)
(Teper) olur. (R133a)
(Teper) olurdu. (R133a)
Teperdi. (R133a)
Teperdiñiz. (R118)
Teperek gitdi. (R111a)

Tepesin. (R116)

Tepesiñiz. (R118)

Tepilür. *veya* Tepilir. (R103)

Tepindirilir. (R103) *veya* Tepindirilür. (R103a)

Tepinilür. *veya* Tepinilir. (R103)

Tepinür. *hlk.* Tepinir. (R103)

Tepişdirilir. (R103) *veya* Tepişdirilür. (R103a)

Tepişilür. *veya* Tepişilir. (R103)

Tepişür. *hlk.* Tepişir. (R103)

Tepmaz idi. (R107)

Tepmaz. (R102), (R107)

Tepmedi idi. (R108a) ~ Tepmededidi. (R137a)

Tepmedi. (R137a)

Tepmemeli idi. (R109a) , (R138a)

Tepmemeli. (R109a), (R137a)

Tepmemiş ola. (R138a)

Tepmemiş olacaḳ. (R137a)

Tepmemiş olacaḳdı. (R137a)

Tepmemiş olaydı. (R138a)

Tepmemiş oldıdı. (R137a)

Tepmemiş oldu. (R137a)

Tepmemiş olıyor. (R136a)

Tepmemiş olıyordu. (R136a)

Tepmemiş olmalı idi. (R138a)

Tepmemiş olmalı. (R137a)

Tepmemiş olur. (R136a)

Tepmemiş olurdu. (R137a), (R137a)

Tepmeye. (R109), (R138a)

Tepmeyecek idi. (R108)

Tepmeyecek ola. (R138a)

Tepmeyecek olaydı. (R138a)

Tepmeyecek oldıdı. (R137a)

Tepmeyecek oldu. (R137a)

Tepmeyecek olıyor. (R136a)

Tepmeyecek olıyordu. (R136a)

Tepmeyecek olmalı idi. (R138a)

Tepmeyecek olmalı. (R137a)

Tepmeyecek olur. (R136a)

Tepmeyecek olurdu. (R137a), (R137a)

Tepmeyecek. (R108), (R137a)

Tepmeyecekdi. (R137a)

Tepmeyeydi. (R109), (R138a)

Tepmez ola. (R138a)

Tepmez olacaḳ. (R137a)

Tepmez olacaḳdı. (R137a)

Tepmez olaydı. (R138a)

Tepmez oldıdı. (R137a)

Tepmez oldu. (R137a)

Tepmez olıyor. (R136a)

Tepmez olıyordu. (R136a)

Tepmez olmalı idi. (R138a)

Tepmez olmalı. (R137a)

Tepmez olur. (R136a)

Tepmez olurdu. (R137a), (R137a)

Tepmez.(R136a), (R137a)

Tepmezdi. (R137a)

Tepmiş ola. (R134a)

Tepmiş olacaġım. (R126)

Tepmiş olacaḳ idim. (R126)

Tepmiş olaydim. (R127)

Tepmiş olayım *veya* olam. (R126)

Tepmiş oldum idi. (R126)

Tepmiş oldum. (R126)

Tepmiş olıyor. (R133a)

Tepmiş oliyordım. (R125)
Tepmiş oliyorım. (R125)
Tepmiş olmalı. (R134a)
Tepmiş olmalıyım. (R126)
Tepmiş olmalıyidim. (R126)
Tepmiş olurdum. (R126)
Tepmiş olurum. (R125)
(Tepmiş) olacaḳ. (R133a)
(Tepmiş) olacaḳdı. (R133a)
(Tepmiş) olaydı. (R134a)
(Tepmiş) oldu. (R133a)
(Tepmiş) oldudu. (R133a)
(Tepmiş) olıyordı. (R133a)
(Tepmiş) olmalı idi. (R134a)
(Tepmiş) olur. (R133a)
(Tepmiş) olurdu. (R133a)
Tepmiyor. (R136a)
Tepmiyordı. (R136a)

2.2. Anlamlarına Göre Cümleler

Anlamlarına göre cümleler ikiye ayrılır. "Varlık anlamını taşıyan cümleler olumlu, yokluk anlamını taşıyan cümleler ise olumsuz cümlelerdir" (Bilgegil, 2009:60). Bunlar da kendi içinde yüklemlerinin türüne göre olumlu/olumsuz isim ve olumlu/olumsuz fiil cümlesi olmak üzere ayrılır.

Metinlerde geçen olumlu isim cümlelerinin yapısında günümüzdeki kullanımlar ile fark yoktur. Bir örnekte, birinci teklik şahıs bildirme eki kullanılmamıştır [*Evet, ben.* *(R184)*]. Ayrıca, üçüncü teklik ya da çokluk şahısla çekimlenmiş bazı yüklemlerin bildirme eki (-DIr, -DUr) almadığı görülür:

16. Yüzyıl

ianghelmás bir Allá [Yanılmaz bir Allah]. (A130,I 11a)

17. Yüzyıl

Anüñ mertebesi senüñkiden áʿlā. (M157)

Biri bir ġroşe. (M46)

Bu dunia bir mussafir hane. (Mg198)

Dellie her giun bayram. (Mg212)

Edreneye iki günlik yolda. (M175)

ʿİlm felek beyānında. (S139a) < Başlık olarak.

Müft sirke balden tatlü.(M157); Muff girke [cirke] balden datli.(Mg84); Mufft surckhe [sürke] baldan tatli. (Mg213) < İki farklı metinde de aynı şekilde.

Uzacıḳ. (M175)

Uzaḳçe. (M175)

Üç [*üçi] bir aḳçaya. (M46)

18. yüzyıl

Aliş virişde suïlişmek içun. (V61)

Amr'allahuñ. (V78)

Anın la. *veya* Onun la. (Vg198)

Bu da münasib. (Vg332)

Bunun için *ki.* (Vg198)

Delluye her gyun Bairam. (V74)

Ferman Efendimin.. (Vg339)

Ferman Efendimizin. (Vg332)

Gerek. (Vg107)

Gerçek. (V67)

İşin aslı iki çift sohbet. (Vg325)

Ḳadırġa balığı ve zerre böceyi. (Vg222)

Pek münasib. (Vg324)

Siziñ aklıñız fikriñiz hemen böyle şeylerde. (C661)

Samoyil Yahudi, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı pazarları üzerine. (Vg301) < Başlık olarak.

Şunun için *ki.* (Vg198)

19. Yüzyıl

Biġāyet ḫoş-hevā. (D98a)

Çerāġ-ı lāle her cānib firūzān. (D98a)

Emrallahiñ. (D162)

Evet, ben. (R184)

İngliterada gemi çoḳ. (R161)

Işbu biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharreminiñ on beşinci pencşenbih gyünü. (R81,82)

Kesmesi ḳolay. (R104)

Sene 97. (R81)

Sene biñ ikiyüz doḳsan altı. (R81)

Yoḳ, olbir gyün. (R184)

Olumsuz isim cümleleri ile ilgili açıklamalara geçmeden önce şu konuya da değinmek gerekir:

Olumlu isim cümlelerinde, yüklemin "var", olumsuzlarda ise "yok" olduğu durumlarda [821] genellikle birldirme eki (-DIr, -DUr)'nin kullanılmadığı görülür (seçilmiş örneklerle):

16. Yüzyıl

Ad[amd]án adamá farch var. (A169,I 117a), (A127,II 3b)

Vghurumús ioch [uğurumuz yok]. (A250,I 16a)

17. Yüzyıl

Deveden büyük fil vār. (M157); Deveden biuckh [bi$_y$uk] full var. (Mg213)

[821] Bu konuyla ilgili *Deny*'deki şu başlığa da bakılabilir: "Yüklemi *Var* Veya *Yok* Kelimelerinden Biri Olan İsim Cümleleri" (Deny, 1941:&1198).

Sutschijok [suçı yok]. (Mg251), (Mg331)

18. Yüzyıl

Daʿvacın var. (Vg328)

Ḳabiliyyetim yoḳ. (Vg160)

19. Yüzyıl

Aġamiñ sizeh selami var. (D156)

Bir éyu kiaġidim yoḳ. (D167)

Olumsuz isim cümleleri "değil" veya "yok" ile kurulur. Yine bunlarda da yüklem üçüncü teklik veya çokluk durumunda olduğu zaman bildirme eki (-DIr, -DUr) almama eğilimi vardır (seçilmiş örneklerle):

16. Yüzyıl

Vghurumús ioch [uğurumuz yok]. (A250,I 16a)

Adát deìl. (A127,I 168a)

17. Yüzyıl

ʿÁynda yoḳ. (M9)

Aġam evde degül. (M163)

18. Yüzyıl

Şindi yanında kimse yoḳ. (Vg328)

Ḳara deñiziñ ve Bahri hazazıñ ve Venedik körfeziniñ, ve Bahri baltıḳıñ, ve Hürmuz körfeziniñ , ve Bengale körfeziniñ, Ḳurra körfeziniñ furtunalarına baḳınca bunuñ furtunası bir şey degil. (C693, 694)

19. Yüzyıl

Parañ yoḳ. (R148)

Billu degil. (D91)

Olumsuz İsim Cümlesi başlığı altında geçen şu üç örnek dikkati çekmektedir:

Gelmek ḳabil deyil. *veya* ḳabilsiz dir. (Vg158)
Ḳadır deyil. *veya* Ḳadırsız dır. (Vg158)
Mümkin deyil dir. *veya* Mümkinsiz dir. (Vg158)

Bir isim cümlesini olumsuz yapmak için "değil" ve "yok"un kullanıldığı daha önce belirtilmişti. Yukarıdaki örnekte vasıf isimleri türeten -lI, -lU yapım ekinin olumsuzu -sIz, -sUz ile cümlelerin şeklen değil, fakat anlamca olumsuz forma sokulduğu görülmektedir. Ve yazara göre "veya" ibaresi verilerek bu iki yapının birbiri yerine kullanılabileceği vurgulanmaktadır.

Fiil cümlelerinin olumlu ve olumsuz şekillerinin ise günümüzdeki kullanımlar ile tamamen paralel olduğunu söylebiliriz. Burada özellikle üzerinde durmak istenen nokta olumsuz fiil cümlelerinin durumudur. Bilindiği gibi olumsuz fiil cümlelerinin olumsuzu çoğunlukla -mA olumsuzluk ekiyle yapılmaktadır. Taranan çeviri yazılı metinlerde de bu hemen hemen böyledir. Ek ile yapılandan ayrı olarak "ne... ne..." bağlacı ile yapılan bir örnek *Argenti*'nin (16. yüzyıl) metninde geçmektedir:

Ne ghiundús ne ghieggeile uiúris [ne gündüz ne gece ile uyurız]. (A217,I 195a)

Benzer şekilde aşağıdaki cümleler olumlu olmasına rağmen soru kelimesi veya eki ile olumsuz anlam kazanmaktadır[822]:

Maschrickhi [maşriki] bilmejen [bilmeyen] magripne bilsun? (Mg210) ***bilmez***
Hastaje [hastaye] duschekmi [duşekmi] sorarsin. (Mg66); Hastaye duşegimi [döşeği mi] sorarsin? (V73) ***sorulmaz***
Sierinung [d.sirrinuñ] sacklamaince [saklama$_y$ince] sanga khim [kim] joldasch[yoldaş]oldur[d.olur]. (Mg214) ***kimse yoldaş olmaz***

[822] Bu cümleler sözde soru cümleleridir ve "Soru Cümlesi" başlığında yeniden ele alınacaktır (bkz.& Soru Cümlesi).

Hiç aġac söylesin mi? (Vg239) ***söylemez***

A Yahudi, bir ḳaç günün içinde nasıl inkar edeyim? (Vg307) ***edemem***

Gurunen kuïye [köye] ,kolagiz ne lazim? (V75) ***gerekmez***

Nasihat tutmayana ki söz söylemissin *veya* söylemişsin ne faide? (Vg175) ***fayda etmez***

"Değil" edatının yakın dönemde yazılan *Davids* gramerinde bir fiil cümlesini olumsuz cümle formuna soktuğu örnek şöyledir:

Dogmiş degul îmişem. (D53) [Dövememişim.]

Bir sıfat-fiil ve bir yardımcı fiilin birleşmesinden oluşan aşağıdaki karmaşık birleşik fiil yapılarında ise olumsuzluk ekinin yardımcı fiilde değil, fiilden önce gelen sıfat-fiilde olduğu görülür:

Fiġānlerinden durulmaz oldı. (M175)

Dogmemiş olaidum. (D56)

Dogmemiş olam. (D56)

Dogmemiş oldum. (D53)

Dogmez oldum. (D53)

2.2.1. Olumlu Cümle

2.2.1.1. Olumlu İsim Cümlesi

2.2.1.1.1. XVI. Yüzyıl

Ad[amd]án adamá farch var. (A169,I 117a), (A127,II 3b)

Allachún buiurughí idi [buyruğu idi]. (A147,I 13b)

Allachún chescimíder [hışımıdır]. (A130,I 20a)

Allaheh şukur ḫoş îz.[823] (D155)

Banghá ghieréchtur. (A140,I 195a)

Ben ardingí[824] jdúm [ardıncı idim]. (A132,I 246b)

Ben ascirí im [aşırıyım]. (A133,II 141a)

Ben chadérum [hadırum, *hazırım]. (A178,II 10a)

Ben chessúm im [hısumım]. (A183,II 135a)

Bir chamlá vár. (A143,III 55b), (A143,I 221a)

Bis bilíscis [biz bilişiz]. (A142,I 198b)

Bis chesmetté is [hizmetteyiz]. (A183,I 248a)

Bu nesté banghá artíchtur [bu nesne baña artıktur]. (A132,II 141a)

Bunúm oghlí chessidáder [kısıdadır]. (A199,I 20b)

Chalúm [halum] budúr. (A179,III 11a)

Chará chabár [kara habar] uar. (A178,II 7a)

Ciach sciuiléder [çak şüyleder]. (A150,I 62a)

Dirlighúm jeramasdér [yeramazdır]. (A261,II 319b)

Echlí [ehlî] adámdur. (A165,I 13b)

Gianlĵ im [canlıyım]. (A148,II 136b)

Gierchúm uar [cerhum var]. (A148,II 272a)

ianghelmás bir Allá [Yanılmaz bir Allah]. (A130,I 11a)

jasagán [yazağan] idi. (A260,I 262b), (A260,II 10a)

jnaneggéch [inacacak] adémdur. (A188,I 21a)

Joch [yok], otturáchtur [oturaktur]. (A175,II 235a)

Mastlachattúm uar [maslahatım var]. (A209,II 7a)

Musulmannum. (B97)

On ucci bin acciá uereggéch chiscí im [on üç bin akça verecek kişiyim]. (A128,II 24b)

Tacht joldur [taht yoldur]. (A243,I 14a)

Tuttarí[825] var. (A249,I 180a)

Viucchúm uar [uyukum var]. (A251,II 8b)

---

[823] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.
[824] ikinci.
[825] **YTS** 214 *tutar*: Sara, hastalık nöbeti.

2.2.1.1.2. XVII. Yüzyıl

Açim. (M61)

Ademden adama arki [d.fark] bar [var]. (Mg189)

ʿĀḳil olana sezāvār budur. (S155a)

Allah'uñ ʿilmi bî-ḥad vü bî-pāyāndur. (S150a)

Aña hurmet lāiḳtür. (M159)

Andan yegdür. (M157)

Añlamasi çoḳtür. (M35)

Anuñ başı ʿaḳldan ḫālî ve kibrden memlū idi. (S156a)

Anüñ mertebesi senüñkiden áʿlā. (M157)

ʿÁynî ile o dür. (M54)

Babam evde dür. (M164)

Bāḳî'nüñ ʿĀlî Paşa Ḥażretlerine didügi kaṣîde-i memdūḥadur. (S173a)

Ben jurgunum [yurgunum]. (Mg240)

Benüm evlādum vardur. (S157a)

Benüm ḳarındaşümüñ ādi *veya* ismi İbrāhîm dür. (M164)

Benüm sözlerüm hem dünyā ve hem āḫiretüñe fāʿidelüdür. (S155a)

Bir er iki ʿávretten yegdür. (M157)

Bir halal bin haramdan jegdur [yeğdür]. (Mg196)

Bir terzinüñdür. (M164)

Biri bir ġroşe. (M46)

Bu andan üç váḳīye (oḳa) ziyāde dür. (M176)

Bu devā, bilden aşaġa olan emrāża ġāyetde nāfiʿdür. (S142a)

Bu dunia bir mussafir hane. (Mg198)

Bu şehrüñ ādi Beçtür. (M164)

Bujunki [buyünki] emurta jarunki [yarunki] taukdan jegdur [yeğdür]. (Mg65)

Cānümüze minnettur. (M129)

Cebümde aḳça var dür. (M70)

Cumschi [kumşı] hacki [hak$_{k}$ı] tachoctur [d.çoktur]. (Mg188)

Çoḳ ādem vār idı. (M164)

Çoḳanüñ endāzesi bir ġroşe dür. (M58)

Dellie her giun bayram. (Mg212)

Deveden büyük fil vār. (M157); Deveden biuckh [bi$_{y}$uk] full var. (Mg213)

Edreneye iki günlik yolda. (M175)

Elbette olası dür. (M83)

Emr-i muḫātıbtür. (M194)

Enligi, uzunlıġı iki endāzedür. (M176)

Esmā-i mánḳūfáden dür. (M194)

Evlādum vardur. (S157a)

Fermān senüñdür. (S159a)

Fiʿl-i cemʿı emr-i muḫātıbtür. (M193)

Gajet [gayet] siade [ziyade] tokdur. (Mg266)

Gan ganung khardaschdur [can canuñ kardaşıdur]. (Mg219)

Gendüsi bunda dür. (M49)

Hárf-i istidrāktür. (M191)

Ḫayli yol dür. (M175)

Ḫaylice var. (M175)

Hemān o dür. (M54)

Her jerung [yerüñ] bir tuzesi vuar [var]. (Mg213)

Hirsis hirsisse joldase dur [d.yoldaşdur]. (Mg218)

Ḫüdā'nuñ emrin yerine getürmiş kimesnelerdür. (S106a)

Iatanaslan [yatan aslan$_{dan}$] gesem [gezen] dilkhi [dilki] jegdur [yeğdür]. (Mg220)

ʿIbārettür. (M169)

ʿİlm felek beyānında. (S139a)

İki sāʿátlik yoldür. (M175)

İki yıl Ebū Beker evinde idi. (S151a)

İki ʿālem ol Allahʿuñ ʿilmi deryāsında bir ḳaṭredür. (S152a)

İstihām vārdür *hkl.* İştāhüm var dur. (M61)

İşbu şîşe içindeki benüm ḳanumdur. (S157a)

İşte Mekke anuñ öñindedür. (S143a)

Jolli [yolı] tukenene joll sarschling [d.harçligi] istemek divaniluktur. (Mg218)

Ḳarnüm açtür. (M61)

Khanath [kana$_a$t] tucken mes [tükenmez] hasinedur. (Mg220)

Kitāb bendedür. (S139a)

Maslach atlering [maslahatleriñ] hairlussi orta si dur. (Mg189)

Munassip joldasch [yoldaş] jolda [yolda] binith jerine dur [yerinedür]. (Mg208)

Müft sirke balden tatlü.(M157); Muff girke [cirke] balden datli.(Mg84); Mufft surckhe [sürke] baldan tatli. (Mg213)

Müftî-i zamān Kemāl Paşazādeʿnüñ fetvāsı ṣūretleridür. (S151a)

Müstemendlere merḥamet itmek merḥametlünüñ işidür. (S159a)

Ol zemān güzel altünlerüm var idi. (M164)

Pîr-i muġānden kināyettür. (M192)

Sultānüme máʿlūmdür. (M146)

Susızim. (M61)

Şerābüñ oḳási altı aḳçáyá dür *veya* satılür. (M176)

Tagyri adeth [<tagy$_i$r-i adet] gajet [gayet] mischkhiuldur [mişküldür]. (Mg215)

Ṭıfl emdügi süd kendü vālidesinüñ göñli ḳanıdur. (S173a)

Uyuḳum var. (M61)

Uzacıḳ. (M175)

Uzaḳçe. (M175)

Üç günlik yoldür. (M175)

Üç kelimeden mürekkebtür. (M193)

Üç ḳonaḳ yer dür. (M175)

Üç mil yerdür. (M175)

Üç parmaḳ andan yüksektür. (M176)

Üç [*üçi] bir aḳçaya. (M46)

Yirteci? yaramaz ādemden yigdür. (S155a)

Zámîr-i merfūʿ münfáʿıldür. (M194)

2.2.1.1.3. XVIII. Yüzyıl

Adamdan Adame fark var. (V72)

Aliş virişde suïlişmek içun. (V61)

Allah Kerim dir. (Vg323)

Allahın emrine ḳayıl ım. (Vg331), (Vg331)

Amr'allahuñ. (V78)

Anın la. *veya* Onun la. (Vg198)

Aslan ıla mūş meselidir. (C706)

Aslan ıla sıçan meselidir. (C714)

Babasıy dı. *hlk.* Babası yıdı. (Vg98)

Bahali dir. (V62)

Baḳıya siz ʿalem siniz. (Vg323)

Baḳi siz ʿalem siniz. (Vg331)

Balta ila adam meselidir. (C709), (C716)

Banaluḳa Bosna toprağıdır. (C674)

Beli böyükdür. (C677)

Beli Filemenḳdedir. (C681)

Beli Nübededir. (C692)

Beli oyledir. (C667)

Belki bu şahidler gerçek şahidi dir. (Vg332)

Benim gairi ḫidmetlerim çok dur. (V58)

Benim malim çok dur. (V27), (V28)

Benin Ġineye yakındır. (C692)

Beşinci mükaleme dost ıla dost arasındadır. (C695)

Bir ev var dır. (Vg247)

Bir evim *veya* evin *ya da* evi var ıdı *veya* var dı. (Vg247)

Bir evimiz *veya* eviniz *ya da* evleri var ıdı. (Vg247)

Braban Filemenge yakın bir vilayetdir. (C681)

Bu da münasib. (Vg332)

Bu kilise olacaḳ yer dir. (C484)

Bu mesel gendinden edna olanlara riʿayet edip ḫatırlarına doḳunmamaḳ içün tenbihdir. (C714)

Bunler hep eyu arslanliler dir. (V64)

Bunun için *ki.* (Vg198)

Daha zaman çok dur. (V61)

Daʿvacın var. (Vg328)

Delluye her gyun Bairam. (V74)

Emir sizin *veya* sizdendir. (Vg238)

Emriñize moteïm [*mûtîyim]. (V55)

Eved, Efendim; bu dur. (Vg330)

Ferman Efendimin.. (Vg339)

Ferman Efendimizin. (Vg332)

Filemenk bir eyi vilayetdir. (C681)

Fuḳaradan bir adam var ıdı. (Vg191)

Gene öyle dir. (Vg303)

Gerçek. (V67)

Gerçeksin. (V54)

Gerek. (Vg107)

Gereydi [*gerek idi]. (Vg107)

Ḫair, Yeşil Buruna yakındır. (C691)

Ḫasta çaylak meselidir. (C711)

Her şeyde delil lazım. (Vg190)

Ikinci mükaleme baba ila oġul arasındadır. (C663)

İḳtıza etmek gerek. (Vg316)

Ingiltera böyük memleketdir. (C682)

İnşa Allah, mizacınız hoş dur. (Vg310)

İşin aslı iki çift sohbet. (Vg325)

Ḳadırġa balığı ve zerre böceyi. (Vg222)

Ḳaranlıḳda dırlar. (Vg249)

Ḳarı ila koca arasındadır. (C657)

Kirk sekiz gyundur. (V67)

Ḳudreti var. (Vg437)

Ḳurra körfezi Yapuna yakındır. (C694)

Kürei süvaride on dāire vardır. (C670)

Maʿlum dur. (Vg247)

Mehmed Paşa ḳonaġı dır. (Vg238)

Meşhur dur. (Vg247)

Nili Sevdanda oralıḳdadır. (C691)

O latife idi. (C658)

Pek münasib. (Vg324)

Sabır kamillerin *veya* kamiller hali dir. (Vg228)

Samoyil Yahudi, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı pazarları üzerine. (Vg301)

Seyyah ile seyyah arasındadır. (C672)

Siziñ aklıñız fikriñiz hemen böyle şeylerde. (C661)

Süveyis deñiziniñ boġazıdır. (C693)

Şagird ile ḫoca arasındadır. (C669)

Şunun için *ki.* (Vg198)

Ve bu mesel bet tabiʿati hiç bir mansup setr edemedigin beyandır. (C704)

Yupater ile dişi tilki meselidir. (C704)

Zenguin adam dı. *hlk.* Zenguin adam ıdı. (Vg98)

2.2.1.1.4. XIX. Yüzyıl

Aġamiñ sizeh selami var. (D156)

Aḳçeham var. (D50)

ʿĀlemleri besleyici ve mālikidir. (D88a)

Arnāvud ḥākiminuñ İskender-nām bir ḫōş-ḳıyāfet oġlı var idi. (D111a)

Ateş var. (R147)

Benum aḳçeham vardur. (D50)

Biġāyet ḫoş-hevā. (D98a)

Bir ṭaġdur. (D108a)

Boradeh [burada] bir parçeh buyuk dur. (D164)

Cebimda para var. (R148)

Cesūrca adam dır. (R74)

Çerāġ-ı lāle her cānib firūzān. (D98a)

Çiçek baġçanıñ zînetidir. (R162)

Emrallahiñ. (D162)

Evet, ben. (R184)

Feleking defteri dolsa gerek. (D54a)

İngliterada gemi çoḳ. (R161)

Işbu biñ ikiyüz doḳsan doḳuz sene'i hicriyyesi māh-ı müharreminiñ on beşinci pencşenbih gyünü. (R81,82)

Kesmesi ḳolay. (R104)

Nāgihān ṣūr çün ursa gerek. (D54a)

Param var. (R148)

Rigdandeh vardur. (D161)

Sendehvar. (D50)

Sene 97. (R81)

Sene biñ ikiyüz doḳsan altı. (R81)

Senuñ aḳçehañ vardur. (D50)

Şukur Allahah éyuceh dur.[826] (D156)

Ülmek bundan evla dır. (R181)

Ülūf-ı rızvān u sunūf-ı gufrān şāyān dir. (R175)

Yaḳindeh bir dostuñ ziaretineh gitsem gerek. (D157)

Yoḳ, olbir gyün. (R184)

- *Keyfiñiz iyi mi.* *(R175)*

- İyi. (R175)

- *Bu ne dir* *(R159)*

- Elma. (R159)

2.2.1.2. Olumlu Fiil Cümlesi

2.2.1.2.1. XVI. Yüzyıl

Allá jol uerá. (A263,I 248b)

[826] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

Baiátt olúrum [bayat olurum]. (A139,II 207a)

Bení chabúl [kabul] ettí. (A190,II 122b)

Bir iaús chattadán curtuldích [bir yavuz hatadan kurtulduk] *veya* saudích [savdık]. (A181,I 16b)

Bir turlĵ suiledĵ [süyledi]. (A250,I 67b)

Bu adám bundá chassíl [hasil] oldi. (A181,I 313a)

Bu mastlaát [masla$_h$at] biter. (A143,II 236b)

Builé ghierách olmíscidi [böyle gerek olmuştu]. (A147,I 44a)

Bunlár túrce [Tür$_k$ce] sendén jegh [yeğ] bilúr. (A146,I 13a)

Chaluattá suiledi [halvatta süyledi]. (A179,II 10a)

Chapúch [?çabuk] saliuerúrum. (A230,II 221a)

Chástila [kastile] oilé [öyle] ettilér. (A195,I 12b)

Chirí [kiri,*kira] ilá verúrum. (A201,II 127b), (A201,II 135a)

Chonchiár ghioccitĵ [honkar göçti]. (A175,II 235a)

Ciascer [çaşer, *çakşır] ghieerum [gi$_y$erum]. (A150,II 152a)

Cismé aiaghím [ayağim] ingittí [incitti]. (A188,I 15b), (A188,II 172b)

Echscí surát ghiosterdí [ekşi surat gösterdi]. (A165,I 18b)

Echsicchlích eiledúm [eksiklik eyledüm]. (A165,I 115b)

Eí ius ghiosterdí [eyi yüz gösterdi]. (A168,I 18b)

Ellimdén ghielúr [gelür]. (A165,II 253a-253b)

Eufi [evi] iapar [yapar]. (B118)

Ficchirumdé ghieldĵ [fikrümde geldi]. (A170,II 7b)

Gelur. (B46)

Geulán [cevlan] edérum. (A149,II 245b)

Ghidér [gider] olá. (A220,I 136a)

Ghiené [gene] verúrum. (A173,II 268a)

Ghiggiír[827] [giciyir]. (A174,I 218a)

Ghiunnesc battĵ [güneş battı]. (A138,I 21b)

Ileim [eyleyim]. (B27)

Istemiscem [istemişim]. (B27)

---

[827] gicimek, kaşınmak.

janghlíscile ep jasársin [yañlişile $_{h}$ep yazarsın]. (A257,I 9b)

jsci [işi] var olaggiách [olacak]. (A190,I 19a)

jurechtén [yürekten] can [?kan] tucchiurdúm [tükürdüm]. (A249,I 15a)

Meidán [meydan] aldún. (A212,I 217b)

Muchebettén ghielúr [mühebbetten gelür]. (A213,I 26a)

Muft hiedí [yedi]. (A214,I 69b), (A214,I 17a)

Ochsuslará chochmettúm [oksuzlara hökmettüm]. (A222,I 24a)

Ol deíl ghibí oldĵ [o de$_{\breve{g}}$il gibi oldi]. (A174,I 10a)

Sacehalí perdátt edérum [sakalı *perdah ederum]. (A224,II 265a)

Sái [say] edér. (A231,I 181b)

Sarchósc [sarhoş] edérum. (A230,II 203a)

Sarchósc [sarhoş] olúrum. (A230,II 203b)

Scindí [şindi] bundá oláidj. (241,I 19b)

Scindí ghiunnesc battáiurúr [Şimdi güneş bata yurur]. (A138,I 21b)

Sciuilé [şüyle] casí [kazi][828] olúr. (A197,I 17a)

Seferé uardĵ. (A232,I 91b)

Seferé varúrum. (A232,I 251b)

Sen oláidun. (A220,I 18a)

Seyrán edér. (A164,II 9b)

Souggiachtán ouái ghieccelúm [sovucaktan ovayı geçelüm]. (A172,I 12b)

Surattá [?sürete] ghirúrum [girürüm]. (A238,II 312b)

Tassassindán uldí [üldi]. (A244,II 5b)

Terch [terk] eiledum. (B27)

Topughín cialár [topuğun çalar]. (A150,II 309a)

Vadá verdúm. (A254,I 15a)

Vslĵ [usli] olúrum. (A251,II 216b)

2.2.1.2.2. XVII. Yüzyıl

Agigurem [acıkurem]. (Mg102), (Mg243), (Mg284)

[828] **ADA** 196 kaza, kader.

Aglarem., Aglarum. (Mg102), (Mg245)

Aḫşam olıyür. (M61)

Ai dudduldi [ay dudduldı]. (Mg243), (Mg285)

Aksururem. (Mg102)

Aldanurem., Aldamurem. (Mg244), (Mg286)

Alıyür. (M73)

Allah vire. (M130)

Allāh vireidı. (M76)

Allāh virsün, vire. (M76)

Ałünürüm. (M122)

Alür. (M73)

Ancaḳ olur. (M130)

Anı İstanbul'a ḳāḍî itdiler. (S153a)

Anlar gittiler. (M162)

Ardıne düştı. (M135)

As [az] kaldi. (Mg245)

Āteş yaḳtı, yandı. (M168)

Az ḳaldı. (M82), (M82), (M126), (Mg287)

Babañ zengin olur. (M163)

Baġçáyá vardüm. (M174)

Baḳup bildüm. (M120)

Başine urdı. (M168)

Başladı. (M61)

Beklerüm. (M72)

Belki gelmiş ola. (M160)

Benüm ola. (S131a)

Benüm olacakdur. (S131a)

Benüm oldı. (S131a)

Benüm olısardur. (S131a)

Benüm olmış idi. (S131a)

Benüm olmışdur. (S131a)

Benüm olur idi. (S131a); Senüñ olur idi. (S131a)

Bildüm. (M68), (M159)

Bildüresız. (M29)

Bilinürüm. (M122)

Bilürüm. (M72)

Bir ḳaç adem geldı. (M162)

Bugururem. (Mg102)

Bullurem. (Mg102), (Mg152)

Bulunurüm. (M122)

Bulurem. (Mg271)

Burdururem. (Mg148)

Chektùm [çektüm]. (S6)

Curtulurem [ḳurtulurem]. (Mg240)

Çaġırdürüm. (M123)

Çalınürüm. (M122)

Çıḳardürüm. (M123)

Dedi. (Mg242)

Degururem. (Mg277)

Denilürüm. (M122)

Dinglenurem., Dinglemurem [diñlenurem]. (Mg265), (Mg298)

Dirilurem. (Mg282)

Diye gördı. (M82)

Dogarem. (Mg151), (Mg152), (Mg259)

Dojarem [doyarem]. (Mg273), (Mg297)

Dolu yaġar. (M123)

Dunderurem. (Mg103)

Dura vardı. (M82)

Durum [duru$_{ru}$m]. (Mg299)

Dururem., Durum[829] [d.duru$_{ru}$m]. (Mg102), (Mg152), (Mg276)

Dushtùm [düştüm]. (S6)

Egelurem. (Mg103)

---

[829] lat. *stare, prasenti* "durmak fiili geniş zamanı".

Emek tschekerem [çekerem]. (Mg253), (Mg300)

Epsenolurem. (Mg277)

Fî gider! [830] (S146a)

Gechtùm [geçtüm]. (S6)

Geçtı. (M174)

Geikinurum [d.yıkanurum]. (Mg149)

Gendü ʿáḳlı ile buldı. (M58)

Gendüî urmiş. (M49)

Gendüm vardüm. (M49)

Gendüye zárár ittı. (M49)

Geterdi [*getirdi]. (Mg231), (Mg304)

Gheldum [geldüm]. (Mg304)

Ghelem [gelem]. (Mg280)

Gide yurür. (M82)

Giderler. (M124)

Giderüm. (M123)

Gidilür. (M124)

Gieiunurem [geyunurem]. (Mg281), (Mg303)

Gildrum burdi [*yıldrum *vurdı]. (Mg246), (Mg304)

Gitdı. (M7), (M7)

Gönderürüz. (M29)

Gördüm. (M147)

Görüp bildüm. (M81)

Gururem. (Mg105)

Ḫálvetî ḫālî bułdı. (M205)

Ḫışm ile mümtelî olmışdur. (S167a)

Hileji [hileyi] hile bosar. (Mg190)

İçıne girdı. (M135)

İki hábbeye fürūḫt ittı. (M176)

---

[830] Bunlar aşınmaya uğramış kelimelerdir. Gerçek anlamının dışında bir ünlemdir (bkz. Karahan, 2008:130; Tulum, 2011: fî md.).

Inanurem. (Mg239), (Mg311)

Inge [ince] yagar. (Mg266), (Mg311)

Iordum [yordum]. (Mg104)

Ischerem [işerem]. (Mg257), (Mg312)

İterüm. (M19)

jagmur jagar [yagmur yagar]. (Mg266)

jaikamurem [d.yıkanurem]. (Mg254), (Mg309)

jerum [yerum]. (Mg243), (Mg310)

julerem [yulerem. *gülerem]. (Mg272)

juneschdududuldi [yuneş, *güneş dududuldi]. (Mg243)

Kakilurem. (Mg252)

Ḳār yaġar. (M123)

Kari iaga [*kar yağa]. (Mg259), (Mg314)

Katlanurem. (Mg151), (Mg244), (Mg315)

Katschirurem [kaçirürem]. (Mg246), (Mg315)

Kestùm. (S6)

Koklarem., Kokularem. (Mg102), (Mg261), (Mg316)

Korkarum., Korkarem. (Mg102), (Mg102), (Mg278), (Mg317)

Kustùm.[831] (S6)

Meger az oła. (M126)

Mūmu yaḳmaġa varur. (S168a)

Noła. (M132), (Mg162)

Nolaidi. (Mg283), (Mg321)

O da geldı. (M139)

O ḳalḳtı. (M146)

Oile duschti [öyle düşti]. (Mg163), (Mg246), (Mg322)

Oḳudürüm. (M122)

Oḳunürüm. (M122)

Oḳuya bilürüm. (M82)

Oḳuyüp yazar. (M139)

[831] Kusmak.

Oḳuyüp yazarüm. (M81)

Oḳuyür. (M73)

Otteaka giderum., ~ gidurum. (Mg279), (Mg323)

Otturem. (Mg102)

Ögrenürüm. (M123)

Ögünürüm. (M123)

Ökelenürüm. (M123)

Öldürmelü imiş. (M83)

Öle yazdı. (M82)

Ölü getürecek. (S107a)

Örte ḳodı. (M82)

Örtüp ḳodı. (M82)

Parlayür. (M73)

Sagilurem. (Mg102)

Segürderem., Segurdurem. (Mg239), (Mg328)

Senüñ oldı. (S131a)

Senüñ olmış idi. (S131a)

Senüñ olmışdur. (S131a)

Senüñ var ola. (S131a)

Senüñ var olsun. (S131a)

Sevüb yürür. *veya* Sevüp durür. (M159)

Şaşürürüm. (M123)

Tactur [taḳtur] tetbiri bosar. (Mg187)

Tāki baḳam. (M114)

Tāki baḳasın. (M115)

Tassalanurum. (Mg258), (Mg331)

Tschikam [çikam]. (Mg104)

Ugredurem. (Mg242)

Uperem. (Mg103)

Uriyürüm. (M61)

Uyiyür. (M73)

Üç ġroşe aldüm. (M176)

Var oł. (M163)

Vardüm. (M147)

Verdi. (Mg240)

Vginurem [üginürem]. (Mg149), (Mg254), (Mg335)

Vire gelmiştür. (M82)

Vlurem [ülürem]. (Mg152), (Mg258), (Mg336)

Yaġmur yaġar. (M123)

Yanine varmış. (M135)

Yatüp ḳalḳar. (M139)

Yazarduḳ. (M86)

Yazarüm. (M86)

Yüriyürüm. (M61)

Yürür. (M159)

2.2.1.2.3. XVIII. Yüzyıl

Acemi[832] Nalbend Cehud[833] Eşekkinde ugrenur. (V74)

Açmış (dır). (Vg348)

Açmış. (Vg348)

Aġnadım. (Vg250)

Aḳranına ve aḳrabasına ikram etmeli. (Vg224)

Alayım. (Vg280)

Aldadırım. (Vg344)

Aldanırım. (Vg348)

Aldıḳ. (Vg345)

Alındı. (Vg235)

Alırım. (Vg280), (Vg345)

Allah haḳḳı izhar eyleye. (Vg311)

Almışlar. (Vg248)

---

[832] **VA** 74 *Acemi*: Atasözünün İngilizce çevirisine göre Vaughan, kelimenin "İranlı" anlamı ile "tecrübesiz" anlamlarını karıştırmıştır. The *Persian* learns to be a farrier by the Jew's ass.
[833] **TUL** 1884 *Yehūd* md. *Cühūdān, Cühūdiyān.*

Atarım. (Vg280)

Atayım. (Vg280)

Atdılar. (Vg248)

Az ḳaldı *ki*. (Vg169), (Vg169)

Az ḳaldıydı *ki*. (Vg169)

Baḳa yazdı. (Vg246)

Baḳalım. (Vg345)

Baḳarım. (Vg258), (Vg258), (Vg345)

Baḳarlar. (Vg248)

Baḳayım. (Vg345)

Baḳayordum. *veya* Baḳıyordum. (Vg239)

Baḳayorum. *veya* Baḳıyorum. (Vg239)

Baḳmaza, görmeze *veya* baḳmazlıġa, görmezliye vururum *veya* vurrum. (Vg246)

Baluk başdan kokar. (V73)

Başlandı. (Vg235)

Beli bilirim. (C687)

Beli gitmiş im. (C683)

Beli orayada vardım. (C676)

Beli seni dayımın oġlu aradı. (C657)

Beligrada, Budine, Varadine, ve Temişvara vardım. (C674)

Ben hem Dalḳara, hem Hosiyaya, ve hem Laponiyaya gitmiş im. (C684)

Benim bir dostum Portuḳala varmış. (C677)

Beraber götürelim. (Vg301)

Bildik. (Vg250)

Bildim. (Vg250)

Bilir. (Vg344)

Bilirim. (Vg250), (Vg344), (Vg348)

Bilirsin. (Vg348)

Bir kaugh [d.kaç] Acem sejadeleri isteriz. (V62)

Bir ḳaza dır başıma geldi. (Vg333)

Bu alemde insan gah rahatde gah mihnetde bulunur. (Vg288)

Bu şey olacaḳ. (C484)

Buldum. (Vg348)

Buyuk başin, buyuk agrisi olur. (V73)

Çağırtırım. *veya* Çağırdırım. (Vg244)

Çıldırmışsın, Allah alem. (Vg309)

Dedi. (Vg230)

Derler. (Vg348)

Ederim. (Vg246), (Vg313); Ederim. *veya* İderim. (Vg54)

Edeyordum. *veya* Ediyordum. (Vg239)

Edeyorum. *veya* Ediyorum. (Vg239)

Efendim, işte getirdim. (Vg308)

Esmarladım. (Vg103)

Esmarladımdı. (Vg103)

Esmarlamışdım. *veya* Esmarladıydım. (Vg103)

Esmarlamışım. (Vg104)

Etdim, Efendim. (Vg338)

Farz edelim *ki.* (Vg169)

Farz edelim. (Vg169)

Gecilir. (C683)

Gel. (Vg344)

Geldi. (Vg344)

Geldim. (Vg103), (Vg344)

Geldimdi. (Vg103)

Gelirim. (Vg344)

Gelmişdim. *veya* Geldiydim. (Vg103)

Gelmişim. (Vg104)

Gerib kuşuñ yuvasin Tañri yapar. (V74)

Gider. (Vg346), (Vg348)

Giderim. (Vg346)

Gidilir. (Vg234)

Giritde Ḳandiyayı, ve Morada Anaboluyu, ve Çiçilyada Misinayi gördüm. (C676)

Gördüm. (Vg103)

Gördümdü. (Vg103)

Görmüşdü. (Vg104)

Görmüşdüm. *veya* Gördüydüm. (Vg103)

Görmüşdür. *veya* Görmüş. (Vg104)

Görsünler. *veya* Görsünner. (Vg53)

Göründü. (Vg235)

Görürler. (Vg248)

Güldüm. (Vg52)

Güldün. (Vg52)

Handa ḳaldı *ki veya* ḳande ḳaldı *ki.* (Vg169)

Hayde, gidelim. (Vg308)

Hele dükkana varalım. (Vg317)

Hepsi birden dışarı çıḳarlar. (Vg332)

Hoş[834], zarari gururum. (V70)

Imdi gyumlegimle silinaïm. (V55)

İnşa Allah, vaḳt ile çoḳ görüşürüz. (Vg303)

Iseveler [İsevî] farare yuz dutty. (V48)

Ismarladıḳ. (Vg346)

Ismarladım. (Vg346)

Ismarlarım. (Vg346)

İster. (Vg348)

İsterim. (Vg348)

İşte geliyorlar. (Vg337)

Ḳapalım. (Vg344)

Ḳaparım. (Vg344)

Ḳapaydıḳ. (Vg345)

Ḳapaydım. (Vg345)

Ḳapayım. (Vg344)

Keserler. (Vg52)

Keşke göre idim. *veya* Keşke görey dim. (Vg50)

Keşke ḳazaydım. (Vg98)

---

[834] bkz. **TS** *hoş* md.

Ḳorḳulur. (Vg234)

Kulluñuz elliñ uper. (V66)

Nerde ise gelirler… (Vg323)

Nola; sultanum.[835] (V65)

Nola. (Vg209)

O da öyle olsun. (Vg338)

Oḳunur. (Vg235)

Ola. (Vg343)

Oldular. *veya* Oldılar. *veya* Oldiler. (Vg49); Oldular. (Vg49)

Olsun. (Vg343)

Olsunlar, Efendim. (Vg339)

Olur. (C695) [cümle olarak]

Olurum. (Vg346)

Oluruz. (Vg346)

Oturacaġım. (Vg345)

Oturacaḳsın. (Vg345)

Otururum. (Vg345)

Öyle ise sen Merakesede, ve Yeşil Burunada gitmişsin. (C690, 691)

Par par parlar. (Vg223)

Pek eyi etdiniz, Tercüman Bey. (Vg329)

Pekey, güzel etmişsin. (Vg328)

Rast geleyim. (Vg346)

Rast gelirim. (Vg346)

Rum elide Geliboluyu, Selaniki, Atineyi, Inebaḫtiyi, Nardayı, Ulunyayı, Diracı, Filibeyi, Sofiayı, Nişi, Ozuyu, ve Benderi gördüm. (C673)

Sayarlar. (Vg52)

Sen bilirisin. (Vg334)

Sen bu adamdan otuz üç kese ahçe daʿva etmiş sin. (Vg331)

Sen öyle bilirsin. (Vg304)

Sevdik. (Vg52)

---

[835] ~Tamam efendim.

Sevdim. (Vg52)

Severiz. (Vg52)

Seversiniz. (Vg52)

Seyalim. (V63)

Sordum. (Vg103)

Sordumdu. (Vg103)

Sormuşdum. *veya* Sorduydum. (Vg103)

Sormuşum. (Vg104)

Sual eyledi. (Vg230)

Şimşek çaḳayor. (Vg377)

Şindi Anadoluya gidecegim. (C685)

Şöyle bilesiz. (C492)

Tanıdıḳ. (Vg52)

Tanıdım. (Vg52)

Terk ederim. (Vg345)

Terk etmeli. (Vg345)

Tut *ki*, Tut, Tutalım. Tutalım *ki*. (Vg178)

Var imdi kuñşilikde yakivir. (V60)

Vardım. (C673)

Ve il selam ederim. (Vg246) [il~el]

Verilir. (Vg234)

Veririm. (Vg282), (Vg345); Verrim. *veya* Veririm. (Vg345)

Verirler. *veya* Verirdirler. (Vg97)

Verirsin. (Vg345)

Yaparım. (Vg344)

Yazarım. (Vg52)

Yazarsın. (Vg52)

2.2.1.2.4. XIX. Yüzyıl

Aġaler sofrah ḳurulmiş dur. (D159)

Aḫşam gelir. (R154)

Allah vireh üyleh olaidi. (D159)

Allah vireh. (D102)

Allah viridi [vereydi]... (D55)

Allah virsen... (D55)

Anlar gitt'i. (D110)

Aşaġıdan geliyorım. (R154)

Āt aldum. (D111)

Babam gitdiler. (R175)

Baḳacaġdıḳ. (R117)

Baḳacaġız. (R118)

Baḳacaḳsıñız. (R118)

Baḳalım. (R37), (R117); Baḫalım. (R37)

Baḳalum aḫşam manciasinah bizeh neh virirsiñ. (D158)

Baḳasıñız. (R118)

Baḳaydıḳ. (R117)

Baḳdıḳ. (R117)

Baḳdıñız. (R118)

Belki ardlarına dönerler. (D116a)

Ben sani (saviyorım.) (R160)

Ben-da san-da o-da üçümüz gideriz. (R186)

Bilurum. (D51)

Bir ḳaç ādem vardi. (D110)

Bir oyundeh on ġroş aldum. (D166)

Bu āti aldum. (D111)

Bu daḳîḳaya tahsîlı vüḳūf eyledi. (R177)

Dolu yaġiur. (D168)

Ediyor. (R107)

Evet sulṭanum bir pek éyusi boldum. (D168)

Evet sulṭanum geturdum. (D163)

Geçen sene Baġdād'da oturur imişem. (D52a)

Gel sireh [seyre] gidehlum. (D167), (D167)

Geliurdum. (D52)

Geliurum [*geliyorum]. (D51)

Gelurum. (D51)

Gide. (R22)

Gider. (R35), (R103)

Gidiyor. (R107)

Gitt'iler. (D110)

Gülerek gitdi. (R112a)

Gyürdü [*gördü]. (R174)

Gyürdüler. (R174)

Gyürdüm. (R159)

Gyüre [göre]. (R22)

İdecek. (R108a)

İder. (R35)

İrsāl itmiş. (R150a)

Ḳırar. (R103), (R107)

Ḳira [*kıra]. (R22)

Ḳorḳmişem. (D52)

(Mādām ki) hayātda olaler. (R190)

(Mebādā ki) üyle ola. (R190)

(Meger ki) gyüzel ola. (R190)

Neh olaydi... (D55)

Nola sulṭanum.[836] (D162)

Oḳiub yazar. (D106)

Oḳur. (R107)

Oḳuyalım. (R117)

Oldum. (D53), (D53) , (D53)

Olur sulṭanum. (D163)

Sabāhleyin galdi. (R182)

Sani saviyorım. (R160)

---

[836] Tamam, sultanım.

Sanur. *hlk.* Sanır. (R103)

Siz gyürdünüz. (R174)

Soylerum. (D51)

Su içdim. (R162)

Suyu içdim. (R162)

(Şāyed ki) münhezim olaler. (R190)

Tā ki ol sözleri sizden işidem. (D55a)

Tepub ḳırar. (R111)

Tutdu. (R49)

Uyudum. (R97)

Üç ġroşeh ṭotdum. (D168)

Var ola. (D49)

Yatub ḳalḳar.[837] (D106)

Yerim. (R159)

Yürür. (R107)

Yürüyecek. (R108a)

2.2.2. Olumsuz Cümle

2.2.2.1. Olumsuz İsim Cümlesi

2.2.2.1.1. XVI. Yüzyıl

Adát deìl. (A127,I 168a)

Ben bunúm ecchlí [ehli] deghílum. (A165,I 21b)

Benum iolum [yolum] oraa deghelder. (B72)

Bis bunghá rasí deghílis [biz buña razı değiliz]. (A226,I 26b)

Bis deìl idích [biz değil idik]. (A158,I 56a)

Bu bisé [bize] echsích [eksik] deghílder. (A165,I 21a)

[837] Bu cümlelerin "okur yazar" gibi sıralı hâlleri de verilmektedir.

Chabíl deíl [kabil değil]. (A190,I 12b), (A190,I 166a)

Chadér deíl [hadır, *hazır değil]. (A178,I 117a)

Chandassenà deíl [handasına değil]. (A180,I 165b)

Durúst deìl [dürüst değil]. (A163,I 165a), (A163,II 222b)

Ficchirumdé deílder [fikrümde değilder]. (A170,II 7a)

Giará deghíl [çare değil]. (A148,I 21b)

Laxúm [lazum] deíl. (A207,I 167a)

Mudarám joctur [yoktur]. (A213,I 144a)

Munchín deíl [mümkün değil]. (A215,I 166a)

Nesté jochtur. (A218,II 8a)

Onlár deìlder. (A158,I 56a)

Vghurumús ioch [uğurumuz yok]. (A250,I 16a)

2.2.2.1.2. XVII. Yüzyıl

ʿÁynda yoḳ. (M9)

Aġam evde degül. (M163)

Babam evde degül. (M164)

Belki yok. (Mg163)

Benüm ere ḥācetüm yoḳdur. (S153a)

Bonum [d.benüm] degul dur. (Mg157)

Bu degul dur. (Mg157)

Bu jokdur [yokdur]. (Mg157)

Bunuñ māla ve cevāhire ihtiyācı yoḳdur. (S153a)

Dalda yoḳ. (M9)

Dostlar arassinde tekelif joktur [yoktur]. (Mg205)

Elifte noḳta yoḳ. (M9)

Evde degüldür. (M70)

Evde kimse yoktür. (M164)

Fakur degul. (Mg157)

Fakur jokdur [yokdur]. (Mg157)

Gördügüm degül. (M84)

Ha'da yoḳ. (M9)

Hasta degul. (Mg157)

He'de yoḳ. (M9)

Hıç bir nesne yoḳ tür. (M54)

Iarar ath machmuse ichtiaci joctur [yarar at$_{ın}$ mahmuze ihtiyacı yoktur]. (Mg208)

İraḳ degül. (M175)

İy ʿazîzler! Tevbeden ḫalî olmamaḳ gerekdür. (S142a

Kefte yoḳ. (M9)

Khimse degül. (Mg260)

Lamda yoḳ. (M9)

Lamelifte yoḳ. (M9)

Menfiʿát ḳılasi degül. (M83)

Mimde yoḳ. (M9)

Nesne yoḳtür. (M54)

Ol adama ṭamaʿdan ḳarār idicek yer yoġyıdı. (S107a)

Onlar deguldur. (Mg138)

Re'de yoḳ. (M9)

Sadta yoḳ. (M9)

Sagdegil. (Mg251), (Mg326)

Schahimung bengilaim mutbiru mugrim kuli jok [Şahımuñ bencilayin mütbir ü mücrim kulı yok]. (Mg57)

Sinde yoḳ. (M9)

Sutschijok [suçı yok]. (Mg251), (Mg331)

Şimdi ṣoracaḳ vaḳt degil. (S107a)

Tı'da yoḳ. (M9)

Ṭıbb ʿilminde mevte bir dārū[838] yoḳdur. (S155a)

Uzaḳ degül. (M175)

Vavda yoḳ. (M9)

Ve ben oġlan ḥaḳḳında söyledügüm bühtān degildür. (S145a)

---

[838] f. ilaç.

2.2.2.1.3. XVIII. Yüzyıl

Bahali degil dir. (V62)

Bahçe yoḳ dur. (Vg247)

Bahçem *veya* bahçen *ya da* bahçesi yoġ udu. (Vg247)

Baḳın, Efendiler, içimizde yabancı yoḳ. (Vg318)

Belli degil. (V81)

Ben okadar hupe [hoppa] degilim. (V54)

Ben yazici degilim. (V58)

Benim are [ere] hagettim yokdur. (V48)

Benimde ufak akçe yok dur. (V59)

Bu adam ḳaçar erbab deyil. (Vg313)

Bunuñ male ve cevahere ihtiyaci yokdur. (V48)

Degil Im. (V26)

Dostler arasinde teklif yok dur. (V74)

Efendim, ben dilenci deyil im. (Vg339)

Gairi yokdur. (V59)

Gelmek ḳabil deyil. *veya* ḳabilsiz dir. (Vg158)

Ḫair benim oyle şey gördügüm ve işitdigim yoḳ. (C666)

Ḳabili yoġ udu. (Vg160)

Ḳabili yoḳ dur. (Vg160); Ḳabili yoḳ. (Vg160)

Ḳabiliyyeti yoḳ. (Vg160)

Ḳabiliyyetim yoḳ. (Vg160)

Ḳabiliyyetin yoḳ dur. (Vg160)

Ḳadır deyil. *veya* Ḳadırsız dır. (Vg158)

Ḳara deñiziñ ve Bahri hazazıñ ve Venedik körfeziniñ, ve Bahri baltıḳıñ, ve Hürmuz körfeziniñ , ve Bengale körfeziniñ, Ḳurra körfeziniñ furtunalarına baḳınca bunuñ furtunası bir şey degil. (C693, 694)

Mümkin deyil dir. *veya* Mümkinsiz dir. (Vg158)

Ondada hiç bir şei yok dur. (V58)

Seniñ ḳardaşıñda iş yok. (C658)

Şindi yanında kimse yoḳ. (Vg328)

Tamam Messirde [*Mısır'da] Zelikadan guzel hatun yok idy. (V20)

Yock dur [yokdur]. (V26)

Yogidy. (V26)

Yoḳ dur. *veya* Yoḳ. (Vg247), (Vg247)

2.2.2.1.4. XIX. Yüzyıl

Adam diyil dir. (R183)

Aḳçeham yoḳdur. (D50)

Aḳlsız diyilsin. (R183)

Ateş yoḳ. (R147)

Benim saña ihtiyācim yoḳ idi. (R148)

Benum ireh [ere] ḥacetim yoḳt'ur. (D109)

Benum maleh [mala] iḥtiacim yoḳdur. (D109)

Billu degil. (D91)

Bir éyu kiaġidim yoḳ. (D167)

Evimde odunum yoḳ idi. (R148)

Genc diyilim. (R183)

Gunçeh gul sen timaruñ yoḳ. (D.lxvi)

Işteham yoḳdur. (D159)

Ḳaremfil sen ḳararuñ yoḳ. (D.lxvi)

Parañ yoḳ. (R148)

Senuñ benden, ḫaberin yoḳ. (D.lxvi)

Yoġidi. (D50); Yoḳ îdi. (D50)

Yoḳ. (D50); Yoḳdur. (D50)

Ẓahira éyu deyul. (D164)

- *Keyfiñiz iyi mi.* (R175)

- İyi diyil. (R175)

2.2.2.2. Olumsuz Fiil Cümlesi

2.2.2.2.1. XVI. Yüzyıl

Allactán [*Allah'tan] chaír [*gayrı] chimpse [*kimse] bilmés. (A130,I 27a)
Almá aghaggindán irách duscimás [alma ağacından ırak duşmaz]. (A163,II 4b)
Artích cariscimásum [artık karışmazum]. (A194,I 16b)
Banghá ghierechmés [baña gerekmez]. (A174,III 192a), (A140,I 195a)
Basc chaldermás [baş kaldırmaz]. (A192,I 20a)
Bendén chalmâdi [kalmadı]. (A191,I 26a)
Benúm sosúm ghieccimés [benim sözüm geçmez]. (A172,I 14a)
Bir manghúr [mangur] sení saimásum [saymazum]. (A209,II 304a)
Cháir véccila olmás [gayr veç$_{h}$ıla olmaz]. (A255,I 190a)
Chairá dunmés [hayra dönmez]. (A163,I 9a)
Chairmás [kayırmaz]. (A196,II 147a)
Chiescichie bu ghielmemisci oláidi [keşke bu gelmemiş olaydı]. (A198,I 22a)
Choósc [hoş] olmădum. (A184,I 100b)
Ghiendiní bilmés [gendini bilmez]. (A173,I 23a)
Ghierechmés [gerekmez]. (A174,I 48b), (A174,I 49b), (A174,II 146b)
Ghierechmésdj [gerekmezdi]. (A174,II 146b)
Ghiottúm murdár olmaia [götüm murdar olmaya]. (A176,I 24a)
Gianá chalmás[839] [cana kalmaz]. (A148,I 272a)
Giébri olmás [cebri olmaz]. (A148,I 135a)
Hier ghiógh ghiotturmés [*yer gög götürmez]. (A176,I 25b)
ícci chálmădj [$_{h}$iç kalmadı]. (A183,II 8a)
Ieniemezum [yenemezum]. (B27)
jccĩ olmás [$_{h}$iç olmaz]. (A183,II 10a)
joghurttĵ airán etméch jerechmés [yoğurdu ayran etmek gerekmez]. (A135,I 25b)

[839] **YTS** 44 *cana kalmamak*: Canı başı esirgememek; **A** 148 spiritello "1.cin,peri. 2.yaramaz çocuk."

Muchaiátt [mukayyat] olmásum. (A213,II 304a)

Ne ghiundús ne ghieggeile uiúris [ne gündüz ne gece ile uyurız]. (A217,I 195a)

Olmás. (A220,II 7b)

Olmásum. (A220,I 50a)

Senúm ajachioliná siccimaá istemésum. (A134,I 24a)

Seuemésum. (A233,II 199b)

Tucchiurdughúm artích aghesimá almásum [tükürdüğüm$_{ü}$ artık ağzıma almazum]. (A129,I 9b)

Vallaé [valla$_{h}$e] builé olmás [olmaz]. (A254,I 13a)

2.2.2.2.2. XVII. Yüzyıl

ʿĀlemde söylenmedük söz ḳalmamışdur. (S174a)

Alma agatsdan [ağaçtan] irak duschmas [düşmaz]. ((Mg69), (Mg196)

Anlara mescede girmek revā olmaz. (S160a)

Anuñ ḫāṭırı içün bu Kaʿbe'i yıḳmaya idüm. (S147a)

Aslā bir vechile olmaz. (M54)

Aslā ve ḳátʿā bir nesne görünmedı. (M54)

Atilan ock [ok] dumes [du$_{n}$mez]. (Mg213)

Ayruḳ eri vardugın bilmez idi. (S133a)

Bella sus [belasuz] ball olmas. (Mg204)

Bir gice şeyḫ cehennem ḫavfından uyumadı. (S166a)

Bir ḳıl bilmez. (M54)

Bir loḳma etmek virmedı. (M167)

Bir nesne bilmez. (M54)

Bir ockile [okile] icki [iki] kusch [kuş] almas [d.olmas]. (Mg201)

Bir şey bilmez. (M54)

Bir zāt bilmez. (M54)

Bir zhiplak [d.çıplak$_{ı}$] on gebeli [cebeli][840] soyamat [d.soyamaz]. (Mg202)

Bize gelmez oldüñ. (M88)

---

[840] silahlı.

Bułamadı. (M89); Bułımadı. (M89)

Burdurmesem. (Mg148)

Dengis [deñiz], ott, auuret [avret], ut schi [uçi] bille jaramasdur [yaramazdur]. (Mg201)

Ehl-i ṣanʿatuñ kîsesi ʿömri olduḳça boş olmaz. (S113a)

Eschkri [d.eski] bambuck [bambuk] bess olmas. (Mg211)

Fiġānlerinden durulmaz oldı. (M175)

Gendümüzı berbād itmeyelüm. (M49)

Görmedüm. (M147)

Ḥarbde kişinüñ göñli ʿiyālinden ve mālından fāriġ olmayınca cenk idemez. (S156a)

Hıç bir kimesne gelmedı. (M54)

Hıç bir nesne bilmez. (M54)

Hîç biriñüzüñ ḫātūnına ṭalaḳ vā ḳıʿ olmadı. (S154a)

Hidistan fuli [*Hindistan fili] sibri [*sivri] sinecten [sinekten] cajurnas [d.kayurmaz]. (Mg191)

Ialagnus [yalañuz] tasch [taş] divar olmas. (Mg203)

Iaramas [yaramaz] khapkhat schackh [d.kapkaçak] kurulmas. (Mg196)

İdemem. (M82)

Istemem. (Mg260), (Mg312)

Ittichat [ittiḫat] khauga [kavga] coparmas [koparmaz]. (Mg202)

Ius [yuz] tassa bir bortschi [borçi] udermes [d.ödemez]. (Mg201)

Jemisch [yemiş] agatschden [agaçden] irak dusmes. (Mg197)

Ḳarīndaşüñ yaramaz. (M163)

Khartal sineck aulamass [kartal sinek avlamaz]. (Mg191)

Khorkak [korkak] pasirgian faida itmes. (Mg65), (Mg205)

Khurt hussabi [d.hesabı] khairmas [ka$_y$ırmaz]. (Mg211)

Kimse gelmedi. (M54a)

Koga [koca] eschek [eşek] jorga [yorga] olmas. (Mg65)

Leschker [leşker] leschsis olmas. (Mg66), (Mg169), (Mg207)

Mahislat [d.mahsulat] malsis olmas. (Mg169)

Mainon [*maymun] tusaga tuttulmas. (Mg190)

Mevlānā'nuñ vālidi oġlınuñ ḳażî ʿasker olduġın istimāʿ idicek iʿtimād itmedi. (S174a)

Oḳuyamam. (M82)

Ol māl ve ṭavār ve ḳuvvet anlara fāʿide itmemişdür. (S160a)

Otmanli bastugi jerde [yerde] oth [ot] bitmes. (Mg212)

Ölmişden artuḳ söz gelmez. (S106a)

Paschmak [paşmak] naltschasis [nalçasiz] olmas. (Mg212)

Scheriath [şeriat] khestigi parmakh agimas [acımaz]. (Mg211)

Sen ajagung [ayaguñ] altunde karingaden [karincaden] heberung [heberuñ] olmajagak [?olmayicak] sen dahi ful tabani altunde girdugunde khimissi [kimisi] seni kairmas. (Mg217)

Serge diru [d.sercedin] khorkan [korkan] dari eckmes [ekmez]. (Mg215)

Song [soñ] pischmanluck [pişmanluk] faido [d.fayda] vermes. (Mg203)

Tangeden [d.Tangreden] gajiri [gayri] khimseye dapmasum. (Mg168), (Mg187)

Varmadüm. (M147)

Aşağıdaki cümle yapıca olumlu olmasına rağmen soru kelimesiyle olumsuz bir anlam kazanmaktadır:

Maschrickhi [maşriki] bilmejen [bilmeyen] magripne bilsun? (Mg210)

2.2.2.2.3. XVIII. Yüzyıl

Aç ayu oïnamaz. (V72)

Aġnamadım. (Vg250)

Aġnamam. (Vg165)

Allah bir ḳulunu hekim le hakime düşürmesin. (Vg336)

Alma agaçdan airak [*ırak] duşmez. (V72)

Almayaydım. (Vg280)

Baḳ, Tercüman Bey; ben öyle aġızlara gelmem. (Vg333)

Bakşiş [bahşiş] attiñ dişine bakilmaz. (V73)

Ben buni bilmezdim. (V61)

Ben muşterilere ceffa aïlemem. (V62)

Ben öyle hileye gelmem. (Vg300)

Ben riskimdan otanmam. (V62)

Ben seni mehkemede görmedim. (Vg314)

Ben seniñ sözünden çıḳmam. (C663)

Bilmem. (V58), (Vg344)

Bilmez. (Vg344)

Bir ok ile iki kuş orulmaz [vurulmaz]. (V73)

Biz beşdan ziyade virmeziz. (V63)

Böyle şey olmaz. (Vg320)

Bu gün olan yarın olmaz. (C483)

Bulama. (Vg344)

Bulamadım. (Vg344)

Bulamadın. (Vg344)

Bulamam. (Vg344)

Bulmadım. (Vg348)

Burun yuzdan duşmez. (V73)

Daha ateş yakmadim. (V60)

Efendim, büyün de, yarın da, gerek sizin huzurunuzda, gerek Allahın huzurunda, hilafı ḳabul etmem. (Vg331)

Elem üzre olman. (Vg196)

Gelmem. (Vg348)

Geri yanda bize bir şey ḳalmaz. (Vg322)

Göre bilemedim. *veya* Göremedim. (Vg158)

Görünmedim. (Vg343)

Görünmedin. (Vg343)

Görünmem. (Vg343)

Hair, ben ġayrı kimse gormedim. (C657)

Hiç kimse beni görmedi. (Vg248)

Hiç kimse gah rahatde gah mihnetde bir ḳararde ḳalmaz. (Vg190)

İnanmam. (Vg348)

Ḳalmamış. (Vg343)

Kamiller menzillerinden ayrılmaz. (Vg191)

Ḳazesker Efendi daha gelmedi. (Vg329)

Kişi gendi memleketinde kar edemez. (Vg225)

Olmaz. (Vg321)

Öyle olmaz. (Vg309)

Sizden münasibini bulmadım. (Vg300)

Sözünde ozannıḳ *veya* ozanlıḳ etme. (Vg230)

Sultanım, bin guruşdan ġayrı almadım. (Vg312)

Ya a gözüm, zaman sız zuhur etme. (Vg227)

Zerre ḳadar hasteliyi *veya* hastalıġı ḳalmadı. (Vg196)

2.2.2.2.4. XIX. Yüzyıl

Ben malimdan otanmam. (D161)

Bir aḳçeh eksik olmaz. (D162)

Bir şey yimiursen [*yemiyorsun]. (D158)

Bu dili beyenmediñiz ẓahir. (D158)

Bu giun yaġmur yaġmaz. (D168)

Burada tepinilmaz. (R99)

Çioḳdan seni gurmedum. (D157)

Dogdum. [*Dövdüm.] (D52)

Dogmedum. (D53)

Dogmemis olurum. (D54)

Dogmemiş îmişem. (D53)

Dogmemiş olaidum. (D56)

Dogmemiş olam. (D56)

Dogmemiş oldum. (D53)

Dogmez îdum. (D52)

Dogmez oldum. (D53)

Dogmezdum. (D56)

Dogmicigim [*dövmeyeceğim]. (D54)

Dogmieh îdum [*Dövmeye idim.] (D56)

Dogmiem. [*Dövmeyem.] (D55)

Dogmiş degul îmişem. (D53)
Gelmiurum [gelmiyurum]. (D51)
Gyürmadım [gürmadım]. (R159)
Ḫeyr gormamişem. (D165)
Hiç bir şey işitmedum. (D155)
Ḳorḳmamiş îdum. (D53)
Ḳorḳmamişem. (D53)
Ḳorḳmaz îmişem. (D52)
Ḳorḳmicaġim. (D54)
Olmadıḳ. (R145)
Ouyumadam [*uyumadım]. (D156)
Oyleh ṣanmezem. (D165)
Papuççi papuçlermi geturmadi. (D163)
Ṣabaḥeh dek yapahmem. (D163)
(Tā ki) tahammülü ḳalmaya. (R190)
Yemam. (R159)
Yenmaz. (R99)

2.2.3. Soru Cümlesi

İncelenen metinlerde soru cümlelerinin günümüzdekine benzer şekilde soru eki, soru sıfatı, soru zamiri ya da soru zarfı ile yapıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi soru cümlelerinde esas amaç "öğrenme"dir. Fakat taranan metinlerde geçen şu cümlelerin "öğrenme" amacı dışında kullanıldığı görülür:

Hastaje [hastaye] duschekmi [duşekmi] sorarsin. (Mg66); Hastaye duşegimi [döşeği mi] sorarsin? (V73) ***sorulmaz***

Sierinung [d.sirrinuñ] sacklamaince [saklama$_y$ince] sanga khim [kim] joldasch[yoldaş]oldur[d.olur]. (Mg214) ***olmaz***

Hiç aġac söylesin mi? (Vg239) ***söylemez***

A Yahudi, bir ḳaç günün içinde nasıl inkar edeyim? (Vg307) ***edemem***

Gurunen kuïye [köye] ,kolagiz ne lazim? (V75) ***gerekmez***

Nasihat tutmayana ki söz söylemissin *veya* söylemişsin ne faide? (Vg175) ***fayda etmez***

Daha önce "Anlamına Göre Cümleler" başlığında ele aldığımız yukarıdaki cümlelerde soru ekinin cümleye olumsuz anlam kattığı görülmektedir.

Yine benzer şekilde, aşağıdaki cümlelere dikkat edilecek olursa bunlar "öğrenme" amacından çok sorunun muhatabından teyit almaya yöneliktir[841]:

Ben sana on beş on altı kese ahçe ḳazandıran Tellal Samoyil deyil mi yim? (Vg339) ***Tellal Samoyil'im***

Be hey Sultanım, hanı şurada bir arab gelmez miy di? (Vg316) ***gelirdi***

Bu memleketden giden adam ziyade almaḳ lazım deyil mi? (Vg302) ***lazım***

Ey, şindi aldığın şeyin yarısı bana deymez mi? (Vg302) ***değer***

Şu soru cümlelerinde de soru kelimesi ile cümleye farklı fonksiyonlar yüklenmiştir:

Niçin yemin etmem? (Vg313) ***ederim***	< meydan okuma
Ben ne gemiler batırdım?... (Vg304)	< abartma
Emma ne bala [bela] şimdi akçeyi saimak. (V65)	< kuvvetlendirme
Yahudi, sen çıvdırdın mı? (Vg340)	< hayret ifadesi

Herhangi bir soru eki ya da kelimesi almadığı hâlde metinlerde geçen iki cümlenin soru ifadesi taşıdığı tespit edildi. Türkiye Türkçesinde pek sık karşılaşmadığımız bu durum günümüzde Kıbrıs ağzında da yaşamaktadır (Demir, 2009:23). Metinlerdeki konuşma cümlelerinde geçen bu örnekler gayrimüslim bir kişinin konuşma cümleleridir:

---

[841] Bu tarz soru cümleleri ile ilgili bir sınıflandırmayı *Kaya Bilgegil* yapmıştır (bkz. Bilgegil, 2009:60-68)

Sen banghá [baña] ugredérsin? (A252,I 13a)
Be hey Sultanım, siz öyle aġnarsınız? *Hele dükkana varalım.* (Vg317)

Yukarıdakinden farklı olarak şu iki cümle soru eki ya da kelimesi almadan muhatabından cevap bekleyen türdendir. *Carbognano*'da rastlanan birinci cümlede bulunan soru işareti (?) eserin yazarı tarafından kullanılmıştır:

Allahü alem sen Moskovada gitmişsin**?**[842] (C685) < gittin mi?
ʿOsman Çavuş Aġa, fermanı etdirdiniz, inşa-Allah. (Vg324) < ettirdiniz mi?

Redhouse gramerinde soru ekinin cümle vurgusuna etkisi üzerine şu örnekler verilmiştir:

San sabāh benimla ʿarabaya binecekmisin. (R152)
San sabāh benimla ʿarabaya bineceksin mi. (R152)
San sabāh benimla ʿarabayamı bineceksin. (R152)
San sabāh benimlamı ʿarabaya bineceksin. (R151)
San sabāhmı benimla ʿarabaya bineceksin. (R151)
Sanmi sabāh benimla ʿarabaya bineceksin. (R151)

Soru ekinin cümle içinde farklı kelimelerden sonra getirildiği bu örneklerin her birinde soru ekinden önce gelen kelime vurgulanır. Çünkü soru eki vurgusuzdur ve vurgu daima kendisinden önceki kelimededir.

2.2.3.1. XVI. Yüzyıl

2.2.3.1.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler

Benumle gelutmitsun [*gelir misin]? (B70)

[842] it. Credo, che voi siete stato anche in Russia?

Chalderaínmi [*kaldırayım mı]. (A192,III 11a)

Chonchiár ghióccimj [honkar göçi mi]. (A175,II 235a)

Chóscimisén [hoş misen]. (A184,II 6a)

Eiggié chosciémisin [eyice hoşçe misin]. (A169,II 6a)

Eiggiémisin [iyice misin]. (A169,II 6a)

Eímisin [eyi misin]. (A169,II 3b), (A169,II 6a)

Escittínmj [eşittin mi]. (A212,I 10a)

Eudénmi ghielúrsin [evden mi gelürsin]. (A212,I 9a), (A212,I 59a)

Fichirindemidur [fikrinde midür]. (A170,III 11b)

Ghielúrmisin [gelür misin]. (A172,I 59b)

Iaken [yakın] deghilmi? (B72)

jol [yol] ustuné [üstüne] adám ghieccimeé [geçme$_y$e] chomámisen [koma$_z$ misen]? (A201,I 22a)

juriemémisen [yüriyeme misen]? (A265,I 27a)

Mastlachattún uármj [maslahatun var mi]. (A209,II 9b)

Scindi conaggiachtá chiói uármi [şindi konacakta köy var mı]? (A202,I 11b)

2.2.3.1.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.1.2.1. "Hangi" ile Kurulan Cümleler

Babamoz, hanghe [hangi] gugtesson [göktesin]. (B141)

2.2.3.1.2.2. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler

Nasil adámisin [nasıl adamsın]. (A216,III 11a)

Nassil adamlarsinnis. (A216,III 11a)

Nassíl chúsci istérsin [nasıl kuş istersin]. (A216,I 252a)

2.2.3.1.2.3. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Ne chabár [habar] uar. (A178,II 7a)

Ne ierlisín [yerlisin]. (A217,III 199b); Ne jerlísin [yerlisin]. (A262,I 202b)

Scindí [şindi] ne uáchtur [vak$_{it}$tür]. (A241,II 9a)

2.2.3.1.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler

2.2.3.1.3.1. "Handa" ile Kurulan Cümleler

Handá ghidérsen [gidersen]. (A180,II 3b)

Handa gidertsen [*gidersin] bre Giaur [*gavur]? (B69)

2.2.3.1.3.2. "Kandan" ile Kurulan Cümleler

Chandán (Kandán) ghielúrsim [gelürsin]. (A180,I 202b), (A180,II 7a)

2.2.3.1.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler

Chimá chosc ghielúr [kime hoş gelir]. (A201,I 20b)

Chimeé tabíder [kime tabidir]. (A201,I 11a)

Chimeé talíchtur [kime taliktir]. (A201,I 11a)

2.2.3.1.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Bre neden korkartsŏ [korkarsın]? (B72) < [ne+(y)+den]

Ne redén ghielúrsin [gelürsin]. (A217, 218,I 202b), (A218,II 3b)

Ne redénsin [neredensin]. (A217,I 202b)

Bu ne deghiér [değer].[843] (A156,II 8b)

Bu nestedén [nesneden] octúrj [ötürü] ne derler. (A217,I 12b)

Bunúm pachassí neder [bunun pahası nedir]. (A223,II 8b)

---

[843] Bunun değeri nedir?

Eféndi ne iscilér [işler]. (A164,II 9b)

Efféndinúm chalí [hali] ne der [*nedir]. (A179,II 6b)

ja allá [ya Allah] ficchirumdé [fikrümde] ne idí. (A170,II 7a)

jsminnís ne der [isminiz *nedir]. (A189,I 196b)

Ne ilérsen. (A169,II 8a)

Ne ilesé ghierách [ne eylese gerek]? (A169,I 17a)

Nedén malúmdur. (A209,I 16b), (A217,I 116b) < [ne+(y)+den]

Neder chalinís [haliniz]. (A179,II 7b)

Ot neden chassíl [hasıl] oldí. (A181,I 20b)

Sanghá ne? (A232,I 10a)

Succiúm [suçum] ne der. (A237,I 10b); Succiúm [suçum] ne. (A217,I 10b)

2.2.3.1.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.1.4.1. "Ne kadar" ile Kurulan Cümleler

Ne chadár Anchonadán angheríder? [ne kadar Ankona[844]'dan añerider] (A131,I 16a)

2.2.3.1.4.2. "Nice" ile Kurulan Cümleler

Niggié dughié bilúrsin [nice düğebilürsin]. (A142,I 22a)

Niggie satársin [nice satarsın]. (A218,I 10b)

2.2.3.1.4.3. "Niçin" ile Kurulan Cümleler

Nitcie [niçin] gelmetsõ [*gelmezsin]? (B72)

2.2.3.1.5. Vurgu ile Yapılan Soru Cümleleri

[844] İtalya'da Adriyatik kıyısında bir il.

Sen banghá [baña] ugredérsin? (A252,I 13a)

2.2.3.2. XVII. Yüzyıl

2.2.3.2.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler

Aġa gittımi! (M147)

Aḳçañ varmi? (M70)

Allāhten ḳorḳmazmisın. (M169)

Añladüñ mi. (M159)

Beglerden bir kimesne ile āşināllıġuñ var mıdur. (S154a)

Beni severmisın. (M167)

Bilür misin? (S129a)

Bir kimse gelmedımi. (M54)

Bu ati alürmisın? (M167)

Çoḳtanmi? (M174)

Davūdi gördüñmi? (M167)

Degulmi? (Mg159), (Mg260)

Etmegüñ varmi. (M71)

Eyü ḫoşmisın. (M145)

Eyüler ve ḫoşlermisız. (M145)

Gellmi. (Mg159)

Gideimmi. (M160)

Gidelümmi. (M147), (M160)

Giderlermi. (M147)

Gidermi idı. (M147)

Gidermiim. (M147)

Gidermisın. (M147)

Gidermisız. (M147)

Gitsünmi. (M147), (M160)

Gördüñ mi. (M147), (M159)

Hastaje [hastaye] duschekmi [duşekmi] sorarsin. (Mg66)

İde bilürmisın. (M82)

Ḳaniye *veya* Ne yere? (M173)

Sever misin? (S129a)

Sever misiz? (S129a)

Vardüñ mi. (M147)

2.2.3.2.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.2.2.1. "Kaç" ile Kurulan Cümleler

Ḳaç günlik yoldür. (M175)

Ḳaç kişi. (M159)

Ḳaç sāʿátlıḳ yoldür. (M175)

2.2.3.2.2.2. "Kangı" ile Kurulan Cümleler

Ḳangı diārlü. (M53)

Ḳangı kitāb. (M53)

Ḳangı kitābten aldün. (M53)

2.2.3.2.2.3. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Allah dînüñ ne dîndür? (S161a)

Çoḳ söylemek benüm ne işüme yarar? (S160a)

Fülān yerden fülān yere ḳaç mîl var. *veya* Ḳaç mil yoldur. (M175)

Ḫōcazāde ḫıymesi [d.ḫayme] ne maḥaldedür? (S151a)

Ne ādem dür. (M53)

Ne vilāyetlü. (M53)

Ne yerlü. *veya* Nereli. (M53)

Ne ʿavratdur. (S158a)

Ḳaniye *veya* Ne yere? (M173)

2.2.3.2.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler

2.2.3.2.3.1. "Kande~Kanda~Handa" ile Kurulan Cümleler

Ḳanda gittı. (M147)
Ḳanda ḳaldı. (M129)
Ḳánde *veya* Handa? (M173)

2.2.3.2.3.2. "Kangı" ile Kurulan Cümleler

Ḳangı̇sı gittı. (M147)
Ḳangı̇sini aġa öldürdı? (M147)

2.2.3.2.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler

Ādem kim dür. (M84)
Kim var? (S146a)
Kime virursin? (M52)
Kime? (Mg239)
Kimungdur [kimüñdür]. (Mg92)
Kimüm var. (M52)
Kimüng? (Mg239)
Saña kim diyüvirmiş? (M147)
Sierinung [d.sirrinuñ] sacklamaince [saklama$_y$ince] sanga khim [kim] joldasch[yoldaş]oldur[d.olur]. (Mg214)

2.2.3.2.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Behāsi nedür? (M176)

Benüm elümde ne vardur? (S33)

Bunüñ ādi nedür? (M164)

Eschek [eşek] maimonler arasinde neilersen. (Mg67)

Ne ola. *veya* Nola *veya* ołsun. (M160)

Ne söylersin. (M53)

Ne vār. (M53)

Neler geçtı. (M53)

Neleri var. (M53)

Nelerini gördüñ. (M53)

Nem var. (M53)

Neñ alundı. (M53)

Neñden geçtüñ. (M53)

Nenüñ gibi. (M53)

Neñüz zāyıʿ oldı. (M53)

Nesi var. (M53)

Neye yarar. (M167)

2.2.3.2.3.5. "Nereye" ile Kurulan Cümleler

Nereye vardüñüz, vardüñ. (M145)

2.2.3.2.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.2.4.1. "Kaçan" ile Kurulan Cümleler

Ḳaçan gittı. (M147)

2.2.3.2.4.2. "Neden" ile Kurulan Cümleler

Neden kendümüzi öldürtmege varuruz? (S45a)

Neden ḳorḳarsın. (M53)

Neden ögünürsın *veya* lāf urürsın *veya* fáḫırlanürsın? (M169)

2.2.3.2.4.3. "Ne (ile)" ile Kurulan Cümleler

Ne ile eglenürsın? (M169)
Ne ile ögünürsın *veya* fáḫırlanürsın? (M169)

2.2.3.2.4.4. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler

Neḳadar aḳçañ var dür. (M53)

2.2.3.2.4.5. "Neye (Niye)" ile Kurulan Cümleler

Neye geldüñ. (M53)

2.2.3.2.4.6. "Nice" ile Kurulan Cümleler

Buña nice dirler? (M164)
Bunlar niceye dür? (M46)
Niceye? (M176)

2.2.3.2.4.7. "Niçün" ile Kurulan Cümleler

Niçün lāf idüb öginürsin? (S48a)

2.2.3.3. XVIII. Yüzyıl

2.2.3.3.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler

Acayıb! Şindi hazır, pişmiş aşa soġuḳ su mu ḳatacaḳsın? (Vg336)

Aferim, Çelebi, bu ḳadar bekleme olur mu? (Vg316)

Aġnamaz mı yım? (Vg165)

Amma yarısını verir mi sin? (V299)

Baḳ, gördün mü? (Vg325)

Baḳayım mı? (Vg239)

Baḳḳal, içerde bize yemek yeyib, ve ḳahve içme için, üç beş kişi oturacaḳ yer var mı? (Vg315)

Baḳsın mı? (Vg239)

Bazırgan, bu adamda alacağın olan otuz üç kese ahçeyi tamamen alıb, zimmetini ibra etdin mi? (Vg338)

Be hey Sultanım, hanı şurada bir arab gelmez miy di? (Vg316)

Ben sana on beş on altı kese ahçe ḳazandıran Tellal Samoyil deyil mi yim? (Vg339)

Beni bilmedin mi? (Vg339)

Bergeni begendiñmi? (C684)

Bir Fireng ile bir Pirpiri deyil mi? (Vg310)

Bir şei lazim mi? (V55), (V61)

Biraz sabr etseñ olmazmı ? (C661)

Biri birinizden alıb, vereceyiniz olmadığına, ve biri birinizden zimmetlerinizi ibra etdiyinize şu adamlar şahid olsun mu? (Vg338)

Bize bir az para var mı? (Vg321)

Bizi mi ḳollardın? (Vg314)

Böyle razi olur mu sun? (Vg313)

Bre oglan, sabah yakin mi? (V54)

Bu gün eve kimse gelip beni aradımı? (C657)

Bu memleketden giden adam ziyade almaḳ lazım deyil mi? (Vg302)

Burda bu gün bir maslahatınız var mı? (Vg326)

Buyuk direk başine bairak varmi? (V66)

Cenk olan yer bu mı? (C483,484)

Çavuş, böyle beyinnerinde nizaleri ḳatʿ oldu mu? (Vg338)

Çocuḳların mı öldü? (Vg305)

Daha bir ġayrı kimse gelmedimi ? (C657)

Daʿva etdikleri siz miy diniz? (Vg310)

Dengiale Nübedemidir? (C692)

Doġrusunu söyleyimmi? (C657)

Evin mi yandı? (Vg305)

Ey bir adam Yapundan Formoza, Formozdan Filipine, Filipinden Mindanava, Mindanavdan Mülüke, Mülükden Paraġuva, Paraġuvadan Burnoya, Burnodan Sumatradan Seylana, Seylandan, ve Ḳamer Burnundan Maldiv adalarına gitmek istese olurmu? (C695)

Ey bu delilik degilmi? (C697)

Ey çoḳ vilayet seyr etdiñmi? (C673)

Ey daha ġayrı yere gitdigiñ varmı? (C674)

Ey Ispaniya böyükmü? (C676)

Ey ne dersin Ḳraḳoy, Ḳamenic, Radom, Luka, ve Kiov güzel şehirler degilmi? (C683)

Ey, şindi aldıġın şeyin yarısı bana deymez mi? (Vg302)

Fehvasınca siz bazırgana ahceyi teslim etdiyiniz vaḳıt, hiç kimse var mıy dı? (Vg318)

Ferman yapdırma güc bir şey mı? (Vg321)

Gemiye vardiñizmi? (V68)

Gerçek bu adamdan verdiyin rısḳın ahcesin aldın mı? (Vg312)

Gerçekmidir. (C680)

Gidib gelmeye mi? *veya* Gitmeye ve gelmeye mi? (Vg167)

Göreyim mi? (Vg239)

Görsün mü? (Vg239)

Guitdiyin evde Efendiyi guiöre bildin mi? (Vg158)

Hastaye duşegimi [döşeği mi] sorarsin? (V73)

Hiç aġac söylesin mi? (Vg239)

Hiç oïle olur mi? (V54)

Hiç seniñ Dalḳara ve Hosiyaya vardıġıñ varmı? (C684)

Hiç yeñiden bir şey varmı? (C696)

Hiç öyle latife olurmu ? (C659)

Hizmettiñiz varmi? (V55)

Isijakmi isterseñiz? (V54)

Ispaniyayada vardıñmı ? (C676)

İşitdin mi, Bazırgan? (Vg337)

Ḳav çakmak yokmi dur? (V60)

Keyfiniz eyi mi? (Vg299), (Vg309)

Ḳonaġın var mı? (Vg122)

Lehden Ḳırıma ḳolay gecilirmi? (C683)

Macarada vardıñmı. (C673)

Maġribde daḫi Sevdandan maʿada ġayrı vilayetler varmıdır? (C692)

Mehemmed Çelebi, sen de bu Bazırgana verdiyin ahçeden zimmetini ibra etdin mi? (Vg338)

Mehemmedin daʿva eylediyi Firenk bu mu? (Vg330)

Memaliki Sevdan Yeşil Burundan uzakmıdır? (C691)

Mısırdam[845] ıla Roterdam Filemenkdemidir? (C681)

Nice, begenmediñmi? (C660)

O bahçeyi bellemeye ḳadır mı? (Vg158)

Ölümden ötesi var mı? (Vg335)

Papuçlerimi sildiñ mi? (V55)

Saña doġrusunu söyleimmi ? (C661)

Sen aşaġıda, gereyi gibi tasih etdin mi? (Vg311)

Sen Ingilteraya gitdiñ ise Danimarkaya oġradıñmı? (C682)

Sen Ispaniyanıñ bütün şehirlerine oġradıñmı? (C677)

Seni gördü mü? (Vg165)

Seni mi gördü? (Vg165)

Seniñ Lehede ġitdigiñ varmı? (C683)

Sevdanıñ maʿmur şehirleri varmıdır? (C691)

Sevdingizmy [sevdiñiz mi]? (V40)

Severmysin [sever misin]? (V40)

Severmysiz [sever misiz]? (V40)

Süveyis deñizi çoḳ furtunalı deñizmidir? (C693)

Şimdi ahceyi eda eylediyine şahidin var mı? (Vg312)

Şindi sen şahid mi bulacaḳsın? (Vg314)

Şöyle bir saat yapmaġa ḳabiliyyetin var mı? (Vg160)

---

[845] Amsterdam.

Şu benim kitabı yazmaḳ mümkin mi? (Vg158)

Şu ḳadar ḳolayını bilme mi sin? (Vg307)

Ta bukadar çok oyudummi? (V54)

Tercüman Beyi gördün mü? (Vg337)

Tütün içer mi sin? (Vg325)

Verir mi sin? (Vg345)

Vezir le söyleşmeye ḳabiliyyetim var mı? (Vg160)

Ya bize öte gün etdigi rengi unutduñmu? (C658)

Ya eliñ ḳarısı kuyuya düşmek isterse, sende kuyuya düşermisin ? (C661, 662)

Ya Siviçeri dedikleri vilayet nasıl vilayetlerdir? (C679)

Yahudi, sen çıvdırdın mı? (Vg340)

Yaniñde bir akçe bulunmazmi? (V59)

Yarın bize gelmek ḳabil mi? (Vg158)

Yataḳda mı sınız? (Vg300)

Yetişme mi? *veya* Yetme mi? (Vg165)

Yok mu? (V43)

2.2.3.3.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.3.2.1. "Hangi" ile Kurulan Cümleler

Hanġı kitabı istersin? (C53)

2.2.3.3.2.2. "Kaç" ile Kurulan Cümleler

Bir fermanı ḳaça yaparlar? (Vg321)

Gel, gel, bugyun [bugün] ayiñ kauçinci gyunidir? (V60)

Ingilterradan kauç gyun çikali? (V67)

Ḳaç defa? (Vg209)

Ḳaç kerre? (Vg209)

Ḳaç yol? (Vg209)

Kauç adamisi[846] var? (V67)

Kauç kantar getturur? (V67)

Kauç sejadedir? (V63)

2.2.3.3.2.3. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler

Ey Braban dedikleri yer nasıl yerdir? (C681)

Filemenk nasıl vilayetdir? (C681)

2.2.3.3.2.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Ben ne gemiler batırdım?... (Vg304)

Buna ne tedbir edelim? (Vg319)

Emma ne bala [bela] şimdi akçeyi saimak. (V65)

Ingilterradan ne eyu haberiñiz vardur? (V70)

Ne alemde? (Vg343)

Ne alemde sin? (Vg299)

Ne bairak altinde? (V66)

Ne hacet? (Vg345)

Ne şekil? (Vg209)

Ne tarafa gitmiş? (Vg229)

Ne yerde? (Vg346)

2.2.3.3.2.5. "Ne Şekil (Nasıl)" ile Kurulan Cümleler

Nola, baş ustune, neşekil akçañiz var dur? (V56)

2.2.3.3.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler

[846] **GIL** 86 *adem+i+si*.

2.2.3.3.3.1. " Handan" ile Kurulan Cümleler

Handan? (Vg207)

2.2.3.3.3.2. "Kande~ Handa" ile Kurulan Cümleler

Handa? (Vg207)

Silacek kande dur? (V55)

Ya ben sizi kande bulaïm. (V64)

2.2.3.3.3.3. "Kangı~Hangı" ile Kurulan Cümleler

Hayvanların *veya* hayvanlardan büyüyü ya küçüyü hangısı dır? (Vg222)

Ḳangı *veya* Hangı? (Vg80)

2.2.3.3.3.4. "Kaç" ile Kurulan Cümleler

Kauçdur? (V66)

2.2.3.3.3.5. "Kim" ile Kurulan Cümleler

Çavuş, daʿvacı kim? (Vg330)

Daʿva etdiyi adem kim? (Vg330)

Dünyayı kim yaratdı? (V232)

Ḳimdan [d.kimdan] buzduñiz? (V57)

Kimin arasında? (Vg198)

Kimin le? (Vg198)

Şu ev kimin dir? (Vg238)

2.2.3.3.3.6. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Acaib (!) seniñ bunda kabahatıñ ne. (C698)

Adın nedir? (Vg248)

Aslı ne? (Vg209)

Banaluḳada işim ne. (C674)

Birader, ne dersin? (Vg319)

Bizim nemize lazım? (Vg229)

Böyle erkenden beni çaġırtmanın aslı ne dir? (Vg328)

Bre murdar, ne ile silinaïm? (V55)

Bu adem *veya* ademin haḳḳında ne buyurursunuz? (Vg197)

Bu Firenkden ne istersin? (Vg330)

Bu gemilerde nenuñ [neyin] vardur, Bazirgan? (V70)

Bu sejadeleriñ bahasi ne dir? (V62)

Çelebi sana ne söyledi? (Vg302)

Efendim, ne buyurursunuz? (Vg331)

Eşek maimunler arasinde ne işler? (V72)

Ey bu dāireleriñ ortasında olan küre ne olacaḳ? (C671)

Ey dostum, baḳ bazırgan ne der? (Vg313)

Ey ol küreniñ ortasından geçen tele ne derler. (C671)

Ey, ne dersin, bazirgan? (Vg312)

Ey.. Bazırgan, ne dersin? (Vg331)

Geldukleri zaman ipteda ne olajak dur? (V69)

Giritde, ve Morada, ve Çiçilyada ne gördüñ? (C676)

Ha! Nistersin, Bazırgan? (Vg339)

Kerem ile ne gettururler? (V68)

Mehemmed Efendi ne buyurdular? (Vg248)

Ne dersin? (Vg333), (Vg334)

Ne dir aslı çoḳdan beri gözünmedin? (Vg299)

Ne eyledi? (Vg246)

Ne eylemiş? (Vg246)

Ne istersin? (Vg246)

Ne satun almak istersin? (V56)

Ne var? ne yoḳ? (Vg246)

Ne veriyor? (Vg321)

Ne yapayım? (Vg320), (Vg326)

Ne? (Vg343), (Vg80)

Nem var? (Vg80)

Nesi var ıdı? (Vg80)

Neyledi? (Vg246)

Neylemiş? (Vg246)

Nistersin? (Vg246)

Sekizi beşerdan ne aïler? (V64)

Sen ne dersin ? (C678)

Suïleñiz ne lazimdur, ne istersiñiz. (V62)

Sübhan Allah! Ne buyurursun? (Vg319)

Yahu! Ne istersin? (Vg325)

Yahudi, bu feryadının, çabalamanın aslı ne? (Vg305)

Yahudi, sen Çelebiye ne söyledin? (Vg302)

2.2.3.3.3.7. "Nerde~Nerede~Nerade" ile Kurulan Cümleler

Benim çorablerim nere dur? (V55)

Ey Ḳurra körfezi nerededir? (C694)

Nerde? (Vg207)

Nerdey din? (Vg314)

Nerede? (Vg207), (Vg346)

Rikdan nerededir? (V59)

Ya akliñ neradedir? (V58)

2.2.3.3.3.8. "Nerden~Nereden" ile Kurulan Cümleler

Nerden? (Vg207)

Nereden geliyorsun ? (C672)

Nereden? (Vg207)

2.2.3.3.3.9. "Nere" ile Kurulan Cümleler

Ey Babu Mündib dedikleri boġaz nereniñ boġazıdır? (C693)
Ey Macarıñ neresine vardıñ ? (C673, 674)

2.2.3.3.3.10. "Nereye" ile Kurulan Cümleler

Nereye? (Vg207)
Ey şindi nereye gideceksin? (C685)

2.2.3.3.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.3.4.1. "Nasıl" ile Kurulan Cümleler

A Yahudi, bir ḳaç günün içinde nasıl inkar edeyim? Vg307)
Bu nasıl ḳasavet dir? (Vg225)
Canım, *Allahı seversen*, o baḳḳalın sana sorduġu arab, nasıl arab dır?[847] (Vg316)
Daʿvayı nasıl etdin? (Vg314)
Nasıl? (Vg209), (Vg348)
Tercüman Bey, nasıl edelim? (Vg335)

2.2.3.3.4.2. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Böyle yalınız ne gezeyorsun *veya* geziyorsun? (Vg195)
Gurunen kuïye [köye] ,kolagiz ne lazim? (V75)
Hyssabsiz [hesapsız] ne sakaliñ var kyuse [köse]? (V73)
Nasihat tutmayana ki söz söylemissin *veya* söylemişsin ne faide? (Vg175)
Ne bileyim? (Vg318)

[847] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

Ne cevab verirsin? (Vg331)

2.2.3.3.4.3. "Nedan" ile Kurulan Cümleler

Nedan kendumizy uldurtmege varuriz? (V31)

2.2.3.3.4.4. "Nereden" ile Kurulan Cümleler

Nereden sataşdım? (Vg305)

2.2.3.3.4.5. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler

Nekadar uzak dur? (V66)

2.2.3.3.4.6. "Ne Sebebden" ile Kurulan Cümleler

Ne sebebden? (Vg209)

2.2.3.3.4.7. "Ne Zaman" ile Kurulan Cümleler

Efendım, benim size ne zeman yalan söylediyim var? (Vg321)
Ey şu dedigiñ küpeleri ne zaman satın alacaḳsın ? (C661)
Ne zaman boşadirler mataleri? (V68)
Nezaman geldiñ? (C672)

2.2.3.3.4.8. "Nice~Niçe" ile Kurulan Cümleler

Buyuku niçe top çeker? (V67)
Espableri nice gyoz [göz] iderler? (V69)
Nice bilursin? (V66)

Nice mizaci şerifiniz? (Vg328)

Nice tab-i latifiniz? (Vg310)

Nice? (Vg209)

Ya balmumi nice oldi? (V59)

Ya nice oldi? (V58)

2.2.3.3.4.9. "Niçin~Ne İçin" ile Kurulan Cümleler

Ay Efendim, niçin evetleyorsunuz? (Vg320)

Bey hey canım, niçin söz tutmazsın? (Vg227)

Bir taziri sana iki defa etdikden soñra niçin eksiklerini düzetmezsin? (Vg201)

Ne için *veya* niçin gezeyorsun? (Vg195)

Nenin için *veya* Niçin? (Vg198)

Niçin yemin etmem? (Vg313)

Niçin? (Vg209), (Vg345); Ne için? (Vg345)

Ya niçun gyuzetmazin? (V58)

2.2.3.3.5. Soru Edatı ile Kurulan Cümleler

Hanı? (Vg207)

Hanıya? (Vg207)

2.2.3.3.6. Vurgu ile Yapılan Soru Cümleleri

Be hey Sultanım, siz öyle ağnarsınız? *Hele dükkana varalım.* (Vg317)

2.2.3.3.7. Soru İfade Eden Cümleler

Allahü alem sen Moskovada gitmişsin? (C685)

ʿOsman Çavuş Ağa, fermanı etdirdiniz, inşa-Allah. (Vg324)

2.2.3.4. XIX. Yüzyıl

2.2.3.4.1. Soru Eki ile Kurulan Cümleler

Baḳalum şerab éyu midur? (D158), (D158)

Bir ḫaberiñ yoḳmi? (D155), (D165)

Biz bir oyun oynalum mi? (D166)

Bu giceh doñdi [*dondu] mi. (D168)

Bu ḳalʿaeh metin mi? (D164)

Bu ṭarafdeh aġaç çioḳ mi? (D164)

Bugiun posta giuni deyul mi? (D160)

Bundan İstamboleh üzaḳmi? (D164)

D'aġlu mi? (D164)

Daha yaḳin yol yoḳmi? (D164)

Derin mi? (D164)

Dogduñmi? [*Dövdün mü?] (D105)

Dogurmisen [*Döver misin]? (D105)

Dogurmisiz [*Döver misiniz]? (D105)

Eviñmi yandi? (D105)

Gazeṭeh diduklari kaġitni gorduñ mi? (D165)

Gel çelebi, bir şey lazim mi? (D161)

Gemilar var mi? (D165)

Ġeyri daha bir şey buyurmazmisiz? (D159)

Gidecek sen misin? (R105a)

Hava ṣouḳ mi dur. (D168); Hava ṣuḳ [*soğuk] midur? (D105)

İdiyor mı idi? (R153a)

İdiyor mı? (R153a)

İrsāl idecekmi. (R152)

Ḳahvealtiyeh ḥażir bir şîiñ [*şeyin] yoḳmi? (D157)

Ḳaiḳ [*kayık] bulduñmi. (D168)

Ḳarndaşımı *hlk.* ḳardaşımı gyürdünüz-mü. (R159)

Keyfiñiz iyi mi. (R175); Keyfuñuz éyu-mi? (D155)

Kiuñ [*giyin] baḳalum olurmi? (D163)

Ḳuzi eti yoḳmi? (D157)

Moḥammed Aġa bile mi? (D165)

Neh dirsiñ éyu midur? (D158)

O bir giun olurmi? (D163)

Oraya gitdik ādem var mı? (R105a)

Orayeh hiç gitduñ mi? (D164)

Oyleh mi? (D101)

Reis olan kim dur bilermisin. (D168)

Ṣefa gelduñ üstah derzi espabimi geturduñ mi? (D163)

Sen bizum ḳulauzimez olururmisen. (D164)

Soyleduklerumi añlamazmisen? (D159)

Ṣulḥ olaciaġen inanduñmi? (D165)

Şerabiñ daha var mi? (D158)

Şu bayr vasiʿ mi? (D164)

Şu ṣudan geçenur [d.geçilir] mi? (D164)

Tepdikmi. (R153)

Tepdilermi. (R153)

Tepdimi. (R153)

Tepdimmi. (R153)

Tepdiñizmi. (R153)

Tepdiñmi. (R153)

Tepiyorlermi. (R153)

Tepiyormi. (R153)

Tepiyormisin. (R153)

Tepiyormisiniz. (R153)

Tepiyormiyim. (R153)

Tepiyormiyiz. (R153)

Ya daha bu saatehdek duşekdeh mi-siz? (D156)
Yazı yazdığımı györdünüz mü? (R105,106)
Yol duz doġri mi? (D164)
Yol éyu mi? (D164)

Redhouse gramerinde geçen aşağıdaki örneklerde ise soru ekinin yerinin değiştirilerek cümle vurgusunun durumuna dikkat çekilmektedir:

San sabāh benimla ʿarabaya binecekmisin. (R152)
San sabāh benimla ʿarabaya bineceksin mi. (R152)
San sabāh benimla ʿarabayamı bineceksin. (R152)
San sabāh benimlamı ʿarabaya bineceksin. (R151)
San sabāhmı benimla ʿarabaya bineceksin. (R151)
Sanmi sabāh benimla ʿarabaya bineceksin. (R151)

2.2.3.4.2. Soru Sıfatı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.4.2.1. "Kaç" ile Kurulan Cümleler

Arşinin ḳaçeh virursen. (D161)
Bundan baçeh ḳaç giun yol var? (D164)
Buyukisi ḳaç top çeker.
Ḳaç adamisi var. (D168); Ḳaç ademisi var? (D164)
Ḳaç arşini var. (D162)
Ḳaç didiñiz? (R76)
Ḳaç dur? (D165), (D167)
Ḳaç ḳanṭar geturur. (D167)
Ḳaç ḳeṭʿaeh [kıta] ṭopi var? (D164)
Ḳaç verehim? (D163)
Ḳaç? (R76), (R76a)
Ḳaça veriyorsun? (R76)

Ḳaçiah ṭotdun [kaça tuttun]. (D168)

2.2.3.4.2.2. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Bu neh ḏaġ dur? (D164)

2.2.3.4.3. Soru Zamiri ile Kurulan Cümleler

2.2.3.4.3.1. "Hangı~Kangı~Kangi" ile Kurulan Cümleler

Ḳanġisi istersiz sulṭanum? (D163)
Ḳangı? *hlk.* Hangı? (R90)
Ḳangıleri? (R90)
Ḳangıleriniz? (R90)
Ḳangımız? (R90)
Ḳangısı? (R90)

2.2.3.4.3.2. "Kaç" ile Kurulan Cümleler

Āyıñ ḳaçı dır? (R77)
Ayuñ ḳaçincisi dur. (D161)
Sāʿat ḳaça galdi? (R76)

2.2.3.4.3.3. "Kim" ile Kurulan Cümleler

Bu ʿavret kîmuñ dur? (D24)
Galeceyimi kim süveyledi [d.söyledi]? (R106)
Kim aldi oyuni kim ġayb itdi? (D166)
Kim taḳsim îder? (D166)
Kim var? (D162)
Kim? (R89)

Kimde? (R89)

Kimden? (R89)

Kime? (R89)

Kimeh yazaceksen? (D160)

Kimi? (R89)

Kimim? (R90)

Kimiñ? (R89)

Kimiñ? (R90)

Kimler? (R89)

Kimlerim? (R90)

Kîmum var? (D24)

Muḥafiẓi kim dur? (D164)

Ol çelebi keh senuñileh laḳirdi îderîdi kim idi? (D166)

2.2.3.4.3.4. "Ne" ile Kurulan Cümleler

Baḳalum aḫşam manciasinah bizeh neh virirsiñ. (D158)

Bayraḳlari neh dur. (D165)

Bu ne dir. (R159)

Dun giceh aḫşam manciasinden ṣoñrah neh îşleduñuz? (D166)

Kiaġidler neh dirler? (D155)

Moḥammed Efendi neh biurdilar? (D110)

Ne? (R90); Neh? (D25), (D25)

Nede? (R90)

Neh istersiñ, ne ararsin? (D156)

Neh istersiz sulṭanum? (D157)

Nehdan yapilmişdur? (D164)

Neler? (R90)

Nelerim? (R90)

Neleriñ? (R90)

Nem? (R90)

Neñ? (R90)

Neniñ? (R90)

Neye? (R90), (R90); Nenuñ? (D25)

Niler? (D25) < [ne eyler]

Rengi neh ola? (D163)

Yol üzerindeh geçicek yerlar neh dur? (D164)

2.2.3.4.3.5. "Nerede" ile Kurulan Cümleler

Kupri nerehdeh dur? (D164)

2.2.3.4.3.6. "Nereden" ile Kurulan Cümleler

Geçdeh [geç$_{iş}$de] nerehdan giderler. (D164)

2.2.3.4.3.7. "Nereden" ile Kurulan Cümleler

Buḳadar zeman nereyeh getduñ? (D157)

Nerehyeh gidersiz? (D157)

2.2.3.4.4. Soru Zarfı ile Kurulan Cümleler

2.2.3.4.4.1. "Nasıl~Ne Asıl" ile Kurulan Cümleler

Bu giceh n’aṣil îduñuz? (D156)

Hava n’aṣil dur. (D168)

Mizaci ṣerifiñuz n’aṣl dur? (D155)

N’aṣil oyun oynaduñuz? (D166)

N’aṣl siz sulṭanum? (D155)

Neh aṣil? (D25)

2.2.3.4.4.2. "Neden~Nedan" ile Kurulan Cümleler

Neden?, Nedan? (R90)

2.2.3.4.4.3. "Ne Diyü" ile Kurulan Cümleler

Ne diyu galdiñiz. (R189)

2.2.3.4.4.4. "Ne Kadar" ile Kurulan Cümleler

Naḳadar? *hlk.* (R90)
Neh ḳadar? (D25)
Nehḳadar üzaḳ dur. (D167)

2.2.3.4.4.5. "Ne Sebebden" ile Kurulan Cümleler

Neh sebebden baña gelmeduñ? (D157)

2.2.3.4.4.6. "Ne Türlü" ile Kurulan Cümleler

Ne türlü? *hlk.* (R90)

2.2.3.4.4.7. "Nice~Niçe" ile Kurulan Cümleler

Niçeh? (D25)
Şukur, ya siz nice siz?[848] (D155)

[848] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

2.2.3.4.5. Soru Edatı ile Kurulan Cümleler

Ḳondurahlerimi [*kunduralarım] ḳani? (D163)
Rig ḳani? (D161)

2.2.4. Emir Cümlesi

Yüklemi emir kipiyle çekimlenmiş cümlelere emir cümleleri denilir. Yüklemin emir kipinde olması cümlenin mutlak emir ifade edeceği anlamına gelmez. Cümlenin bağlam içinde değerlendirilmesiyle tıpkı soru cümlelerinde olduğu gibi (bkz. &Soru Cümlesi) emir kipi cümleye dua, istek, yakarış, öğüt gibi çeşitli anlamlar yükler[849]. Bugün de emir cümlesi yapısında olan bu durum taranan metinlerde de görülür. Mutlak emirin [*Şu fırdeleri, fıçıları, bahar ḳazevilerini ḳaldırın.* *(Vg303)* *vb.*] dışında metinlerimizde ilk bakışta öne çıkan şu cümleler emir cümlesinin anlam yönünden zenginliğini gösterir:

[istek] Chierém eilé [kerem eyle]. (A198,I 10a), (A198,II 257b), (A198,II 259a)
[öğüt] Sábur eilé. (A228,I 15a)
[uyarma] Sacchén [sakın] jeramás [yaramazı] chateriná [hatırına] alma. (A181,I 21a)
[istek] Lutf eyle. (M145), (Mg158), (Mg261), (Mg318)
[istek] Lutf eyleñ. (M131)
[sığınma] Essirge beni, ya Allach [Allah]. (Mg182)
[yakarış] Senung ollo [d.ol] essirgemekligung muctesasince [muktezasince]: dahi essirgemekluklerung tschokluginung [çokluginuñ] muctesasince, sill benum habassetumi. (Mg182)
[dua] Yā Rabbi, anlara virdügüñ niʿmetleri yine al. (S173a)
[öğüt] Bilmediyini sana bili verene ikram eyle. (Vg246)
[öğüt] Daima dostlarının haḳḳında hayırı sanıcı ol. (Vg242)
[öğüt] Eyri çehreli kimseden ödünc ahçe *veya* aḳçe isteme. (Vg215)
[öğüt] Gelib geçicilerin kelamına hor baḳma. (Vg242)

[849] Bu konuda geniş bilgi için bkz. (Bilgegil, 2009:68-72).

[öğüt] Göynünü haram arzulerden eyice saḳla. (Vg294)
[öğüt] Hayırlı işleri etdiyin birle soñra maġrurlanma. (Vg171)
[öğüt] Her ademi sırr saḳlar sanma. (Vg287)
[öğüt] İki yüzlülük benden iraġ *veya* ıraġ olsun. (Vg202)
[öğüt] Lisanını fasıldan, halḳı zemm etmeden pek saḳla. (Vg291)
[öğüt] Pederine ikram ıla nazar idüb düasın al. (Vg242)
[öğüt] Sana gel demeyen ademin ardısıra düşme. (Vg203)
[öğüt] Sırran göreceyin işi halḳ duymasınnar. (Vg248)
[istek] Siz benim hem anam, hem babam olub, içimi görün. (Vg320)
[istek] Aġañeh benden çoḳ selam îleh [*eyle]. (D156)
[sakındırma] Āman gitmasin. (R192)
[istek] Benden selam îleh [*eyle]. (D156)
[dua] İlahî ʿadl ü dādın dāyim eyle. (D99a)
[müsamaha] Meʿaẕour buyuruñ sulṭanum. (D157)
[dua] Serîr-i salṭanatda ḳāyim eyle. (D99a)
[serbestlik] Teklifsiz oluñ sulṭanum. (D158)

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise incelenen bazı gramerlerde emir kipi çekimi verilen fiillerde emir kipinin durumudur. 17. yüyılda yazılmış Türkçe gramer kitaplarından biri olan *Megiser*'in *Institutionum Linguæ Turcicæ (1612)*'sında emir çekimi (imperativus) örneklerinde birinci şahısların çekimlerine rastlanmaz. Bu durum emir kipinin Türkiye Türkçesi kullanımı ile aynıdır. Dikkati çeken diğer nokta ise bazı emir çekimlerinde ikinci ya da üçüncü çokluk şahsın emrinin istek eki (-A) ile karşılanmış olmasıdır (istek görünümlü emir kipi). *Megiser*'deki dilek kipi (-A) çekimlerine (subiunctivus *ing.*subjunctive) baktığımızda ise bahsedilen çokluk ikinci şahısların emir ile örtüştüğü görülür. Burada şunu da ilave etmek gerekir ki *Megiser* zaman zaman emir çekimini şimdiki (prasens) ve gelecek (futurum) olarak ayırır. Bu ayrımlarda emir gelecek zaman çekimi istek (-A) çekimidir. Bazen dilek kipi (subiunctivus *ing.*subjunctive) çekimi adı altında istek (-A) bazen de şart çekimi (-sA) bulunmaktadır. Bu bakımdan *Megiser*'in 17. yüzyılda yazdığı gramerinde emir, istek ve şart çekimlerini zaman zaman birbiri yerine kullanabildiğini söyleyebiliriz.

<u>İkinci ya da üçüncü çokluk şahısta</u> istek görünümlü emir ekinin kullanımına örnek (prasens)[850]*:*

Seusen [sevsen] *veya* Sen seuf [sev]. (Mg114); Sevsen oll *veya* Ol sevfsun [sevsün]. (Mg114); ***Sevesis [sevesiz]*** *veya Sis sevfengis [siz sevseñiz]*. *(Mg114)*; Sevenler [?sev olar] *veya* Onlar sevfsunlar [sevsünlar]. (Mg114)

Vgredsen [~üğred sen]. (Mg117); Vgredsen oll [~üğredsin ol]. (Mg117); ***Vgredesis [üğredesiz].*** *(Mg117)*; Vgredsunler [üğredsünler]. (Mg117)

Sevilsen. (Mg129); Sevilsen oll. (Mg129); Sevilingesis [seviliñesiz~?seviliñ siz]. (Mg129); ***Sevileler onlar.*** *(Mg129)*

<u>Emir kipi gelecek zaman (futurum)</u>[851] *çekimine örnek (istek ekinin gelecek zaman emir foksiyonunda kullanılması):*

Seumejessinsen [sevmeyesin sen]. (Mg137); Seumeje ol. (Mg137); Seumejessingis ol. (Mg137); Seumejeler onlar. (Mg137)

Megiser'de istek ekinin (-A) zaman zaman emir çekiminde kullanılmasının nedeni bir karışılık olabileceği gibi ekin yer yer gelecek zaman, geniş zaman, gereklilik, şart, emir görevlerini de yerine getirmesi olabilir. (bkz. Yelten, 2009:301-303).

Yukarıda *Megiser*'de emir çekiminde birinci şahısların kullanılmadığı belirtilmişti. Emir kipinin çekimleri üzerinde duran bir diğer gramer *A Grammar of the Turkish Language* (1832)'de *A. Lumley Davids* ve *Grammatica Turcica* (1680)'da *Mesgnien Meninski* ise emir kipini beş şahıs olarak verir. *Davids*'te ve *Meninski*'de

[850] Benzer örnekler, çekimler hâlinde aşağıda sıralanmıştır.
[851] Bu ifade Megiser'e aittir.

birinci teklik şahıs çekimi yani -AyIn, -AyIm bulunmazken birinci çokluk çekimi -AlIm'dır.

2.2.4.1. XVI. Yüzyıl

Acciaí ius eilé [akçeyi yüz eyle]. (A128,I 19b)
Aiaghí sacchén [ayağı sakın]. (A134,I 10b)
Amán eilé. (A130,I 15a), (A130,II 210a)
Archassí vstuná jattér [arkası üstüne yatır]. (A132,I 240b)
Bení vtandérma [utandırma]. (A251,II 318a)
Bir turlí etma. (A250,I 67b), (A143,I 247a)
Bisúm ghierí [geri] ghielsúm [gelsün]. (A174,I 16b)
Bu attlarí chímpse [*kimse] deghmĕsum [değmesün]. (A133,I 20a)
Bu mastlaát airolsúm [bu maslahat ayrolsun]. (A135,II 280a)
Buní sáccla [sakla]. (A229,I 10a)
Chaffíl [gafil] òlma. (A171,I 65a)
Chán [kan] eilé [eyle d.ile] chanún eiléma [kanun eylema]. (A193,II 4b)
Chará chabár ghielsúm [kara habar gelsun]. (A254,II 8b)
Charén vstuná jattér [karın üstüne yatır]. (A253,I 82b)
Chattí suilé [katı söyle]. (A195,I 9a)
Chiás eilé [kıyas eyle]. (A200,I 74b), (A200,I 162a)
Chierém eilé [kerem eyle]. (A198,I 10a), (A198,II 257b), (A198,II 259a)
Choormét [hörmet] eilé. (A185,I 159b)
Damarín tutt. (A155,I 221b)
Eilíghila suilé [eyiliğila süyle]. (A169,I 17a)
Eisiní vghurtlé [eyisini üğürtle]. (A168,I 19a)
Ghalghe [kalkı][852]. (A192,dizin 57a)
jaliá [yali$_y$a] var. (A254,I 239a)
janin vstuná jatter [yanin ustuna yatır]. (A257,I 82b), (A257,I 171a)
Mastlachattiní ghior [maslahatını gör]. (A209,II 9b)

[852] **ADA** 192 *kalkı-*: Sıçramak.

Medétt oilé eilé [medet öyle eyle]. (A210,I 116b)

Mucchiém [muhkem] eilé. (A213,I 15a)

Ossúm [olsun]. (A186,II 6b)

Patisciachún enmrí jeriné olsúm [padişahın emri yerine olsun]. (A224,I 20b)

Pech eile [pek eyle]. (A224,III 131a)

Pech suilé [pek söyle]. (A239,I 9a)

Sábur eilé. (A228,I 15a)

Sacchén [sakın] jeramás [yaramaz$_{ı}$] chateriná [hatırına] alma. (A181,I 21a)

Teferiggé ghidelum [tefer$_{r}$ice gidelüm]. (A245,I 252a)

Teghbír [teğbir, *tedbir] eilé. (A245,I 228b)

Vnútma [unutma]. (A250,II 7a)

Xachmátt céchma [zahmat çekma]. (A266,II 10b)

2.2.4.2. XVII. Yüzyıl

Adam uldurme. (Mg181)

Āḫirete ʿamelsüz gitme. (S139a)

Alarġá olün.[853] (M143)

Allāh virsün *ki.* (M76)

Āllāh virsün. (M130)

Anaḫtar ile aç. (M176)

Anlaruñ iḥsānını biyān itmekden ferāġat eyle. (S169a)

Anlaruñ ile *veya* anlar ile oturma. (S140a)

Baagla., Bagla (Mg158,159), (Mg162)

Baḳma. (M121)

Baña baḳ. (M167)

Behey saḳın. (M143)

Bu vilāyeti ḫānum Ṣamṣa Çavuş ḳuluña ʿināyet eyle. (S153a)

Büyür. (M145)

Büyürüñ. (M145)

---

[853] *denizcilik* "Açıktan geç, yaklaşma" anlamında kullanılan bir seslenme sözü “alarga”

Caneile [?d.kan ile][854] canon [*kanun] eileme. (Mg219)

Çoḳ yaşa. (S146a)

Dakma. (Mg162)

Didüklerümi itme. (S174a)

Dōstuñ ʿaybını setr itmege çalış. (S168a)

Duschmeni [duşmeni] hor giorme. (Mg190)

Düşmanuñ ṭatlu sözine iʿtiḳād eyleme. (S162a)

El yihamadin yemek yeme. (Mg156)

Essirge beni, ya Allach [Allah]. (Mg182)

Etme hā. (M130)

Etme. (Mg162)

Gairilering [gayrileriñ] malini tamam [d.tamah] eileme. (Mg182)

Gairining [gayriniñ] auurethine [avretine] sarkma. (Mg182)

Ġáyret eyle. (M130)

Geliver. (M73)

Gendüñe zárár itme. (M49)

Gözüñı aç. (M143)

Ḫulūşı mücerreb olunmamış kemisnelere yarān olma. (S150a)

Ihsān eyleñ. (M131)

Iorganunge [yorganuñe] giore [göre] khoisun [?kösil][855]. (Mg200)

Jalan [yalan] schahaid [şahaid] olma. (Mg182)

Ḳálem ile yaz. (M176)

Ḳanāʿat kişverine pādişāh ol. (S153a)

Kendü bāzūñuñ ḳuvveti üzere iʿtimād eyleme. (S162a)

Kerem eyle, ~ ele. (M131), (Mg158), (Mg261), (Mg270), (Mg315)

Lutf eyle. (M145), (Mg158), (Mg261), (Mg318)

Lutf eyleñ. (M131)

Nefsüñ ārzūsına meşġūl olub ẓulm ve teʿaddî itme. (S171a)

Noviġrad didükleri ḳálʿáye var. (M164)

---

[854] Diğer yorumlar için bkz. **STE**.

[855] **STE** k`ösün; *diğer yandan* **TAR** 146 kösil-/kösül-: Uzatmak, ayağını uzatmak. *Tarama Sözlüğü*'nde geçen kullanım manaya daha uygundur.

Noviġrad nām ḳálʿáye var. (M164)

Ogurluk eileme. (Mg181)

Oile olsun. (Mg162)

Ol yapacaġuñ şehri bu yerde yap. (S106a)

Öyle olsun. (M132)

Pādişāhüm saġ olsün. (M146)

Rahateyle. (Mg270), (Mg271), (Mg324)

Ṣaḳın. (S146a), (M130), (Mg162)

Sat. (Mg280), (Mg327)

Sen Hirtumde [?Hartum'da] gairi tangriler tutunma. (Mg181)

Senung Alhung [Al$_{la}$huñ] adini; simejejere[856] [simeye yere] jokjere [yok yere] allma. (Mg181)

Senung ollo [d.ol] essirgemekligung muctesasince [muktezasince]: dahi essirgemekluklerung tschokluginung [çokluginuñ] muctesasince, sill benum habassetumi. (Mg182)

Sina [zina] eileme. (Mg181)

Song [soñ] katlan. (Mg199)

Songine [soñine] nasar eile. (Mg64)

Sus ol. (M143)

Sus! (S146a)

Teşrîf buyurüñ. (M61)

Tez ol. (M130)

Tezçe tut. (M130)

Ṭoġurmaz ʿavrat almañ. (S104a)

Vnutung [unutuñ]. (Mg261), (Mg336)

Yā İbrāhîm! Allah Teʿālā ile itdügüñ vaʿde vefā it. (S140a)

Yā Rabbi, anlara virdügüñ niʿmetleri yine al. (S173a)

Yazüḳler olsun. (M143)

Yüri bu getürdüġüñ nesneleri yine anlara ilet. (S161a)

---

[856] **TAR** 195 *sümeye*: Boş, beyhude.

2.2.4.2.1. Emir Çekimleri Verilen Fiiler

2.2.4.2.1.1. Avlamak

Avla. (M76)
Avlayalüm. (M76)

2.2.4.2.1.2. Bakmak

Baḳ. (S146a), (M.ön), (M114) ~ Baḳġıl. (M76); Baḳsün., Baksen. (M.ön), (M114), (Mg105); Baḳalüm. (M114); Baḳuñ. (M114); Baḳsünler. (M114)

Baḳıl. (M121)
Bakla [?bakıla][857]. (Mg159)
Bakma. (Mg162)

2.2.4.2.1.3. Datmak (Tatmak)

Dattsen. (Mg108); Dattsen oll. (Mg108); Dattsenginsis [*tatsıñ siz]. (Mg108); Datsenler onlar [*tatsınlar onlar]. (Mg108)

2.2.4.2.1.4. Gelmek

Gelle., Ghel. *veya* Ghela. (Mg159), (Mg162), (Mg280), (Mg304)
Gellsen [gelsin]. (Mg105)

2.2.4.2.1.5. Olmak

[857] *Megiser*'de emir çekiminde olan bir fiil olarak örnek verilmiştir.

Oḳu. (M76)
Oḳusun. (M76)

Ol sen. (Mg123); Olsun oll. (Mg123); Sis ollungis [oluñız]. (Mg123); Onlar olsunler. (Mg123)

Oł. (M68); Olsun., *hlk.* Osun. (M68), (M70), (M130); Ołalum. (M68); Ołuñ. (M68) *veya* Ołuñüz. (M68); Olsunler., Osunlar. (M68), (M68), (M68)

[858]Sen olmajassin [olmayasın]. (Mg139); Ol olmaja. (Mg139); Sis olmajassis. (Mg139); Onlar olmajalar. (Mg139)

Olma. (Mg162) ~ Sen olma. (Mg139); Olmasun. (M70) ~ Olmasun. *veya* Olmaya. (M130); Ol olmasun. (Mg139); Olmayalum. (M70); Onlar olmasunler. (Mg139)

Sis olmayangis [olmayañız, *olmayıñız]. (Mg139)

2.2.4.2.1.6. Sevmek

Seusen [sevsen] *veya* Sen seuf [sev]. (Mg114); Sevsen oll *veya* Ol sevfsun [sevsün]. (Mg114); Sevesis [sevesiz] veya Sis sevfengis [siz sevseñiz]. (Mg114); Sevenler [?sev olar] *veya* Onlar sevfsunlar [sevsünlar]. (Mg114)

Sevilsen. (Mg129) ~ Sevil. (M121); Sevilsen oll. (Mg129); Sevilingesis [seviliñesiz~?seviliñ siz]. (Mg129); Sevileler onlar. (Mg129)

Seufdur sen [sevdür sen]. (Mg146); Seufdursun ol. (Mg146); Sis seufduresis [sevdüresiz]. (Mg146); Onlar seufdursunler [sevdürsünler]. (Mg146)

Seumejessinsen [sevmeyesin sen]. (Mg137); Seumeje ol. (Mg137); Seumejessingis ol. (Mg137); Seumejeler onlar. (Mg137)

---

[858] Bu çekim *Megiser'*de "gelecek zaman emir, *imperativvis futurum*" başlığı altındadır..

Sevilmejesin sen. (Mg142); Sevilmeje oll. (Mg143); Sevilmejessingis sis. (Mg143); Sevilmejeler onlar. (Mg143)

Seufduresinssen. (Mg146); Ol seufdure. (Mg146); Sis seufduressingis [sevdüresiñiz]. (Mg146); Onlar seufdureler. (Mg146)

Sevilme sen. (Mg142); Sevilmesun oll. (Mg142); Sis sevilmeingis [sevilmeyiñiz]. (Mg142); Onlar sevilmesumler [sevilmesünler]. (Mg142)

Seume sen. (Mg136), (Mg260), (Mg261); Seumesum oll [sevmesün ol]. (Mg136); Sis seumeingis [sevmeyiñiz]. (Mg137); Onlar seumesumler [sevmesünler]. (Mg137)

Sevme. (M87); Sevmesün. (M87); Sevmeyelüm. (M87); Sevmeñ. (M87) *veya* Sevmeñüz. (M87); Sevmesünler. (M87)

Sevgil. (M76); Sev. (M.ön), (M76); Sevsün. (M.ön), (M76); Sevelüm. (M75), (M76); Sevüñ. (M76) *veya* Sevüñüz. (M76); Sevsünler. (M76)

Sevileim. (M121), (Mg125); Sevileyim. (S114a), (S128a)
Sevilmeyeyim. (S128a)

2.2.4.2.1.7. Söylemek

Söyle. (M76), (M76), (M76), (Mg162)
Söylesün. (M76)
Söyleyelüm. (M76)

2.2.4.2.1.8. Vgretmek (öğretmek)

Vgredsen [üğred sen]. (Mg117); Vgredsen oll [üğredsin ol]. (Mg117); Vgredesis [üğredesiz]. (Mg117); Vgredsunler [üğredsünler]. (Mg117)

Vgredilsen. (Mg132); Vgredilsen oll. (Mg132); Vgredilingsis [üğrediliñ siz]. (Mg132); Vgredileler [üğredileler] onlar. (Mg132)

2.2.4.2.1.9. Iatmak (yatmak)

Iattsen [yat sen]. (Mg111); Iattsen oll. (Mg111); Iattasis. (Mg111); Iattsuler [yatsu$_n$ler]. (Mg111)

2.2.4.3. XVIII. Yüzyıl

Aç. (Vg348)
Aġzındaki dilini haps eyle. (Vg293)
Ah öyle söyle. (C662)
Al. (Vg345)
Aldan. (Vg348)
Aldat. (Vg344)
Baḳ, Mehemmed Çelebi, benden soñra çoḳ eylenme. (Vg310)
Baḳ. (Vg258), (Vg345), (Vg348)
Benden ahceyi almadığına bir yemin etsin. (Vg311)
Bilmediyini sana bili verene ikram eyle. (Vg246)
Bir ademe nispet evine girme. (Vg203)
Bul. (Vg344)
Bulma. (Vg348)
Can ü gönülden Tañrıya ḳulluḳ eyle. (Vg167)
Çavuş, daʿvacıları yan yana ileri getir… (Vg330)
Çavuş, sen bu daʿvacıyı, ve dışarda olan şahidleri hapse götür… (Vg331,332)
Çoluḳ çocuḳ içinde olur olmaz laḳırdı söyleme. (Vg224)
Daima dostlarının haḳḳında hayırı sanıcı ol. (Vg242)
Deme. (Vg348)

Diduklerumy itme. (V52)

Doġru sözden ötürü gücenme. (Vg201)

Dostlarından uzaḳ durma. (Vg202)

Dostuna yabancı misali *veya* misli *veya* misilli söyleme. (Vg194)

Durma. (Vg345)

Alın. (Vg328)

Esmarla. (Vg103)

Eyri çehreli kimseden ödünc ahçe *veya* aḳçe isteme. (Vg215)

Gelib geçicilerin kelamına hor baḳma. (Vg242)

Gerek Firengi, ve gerek şahidlerin ehvali keyfiyetlerini, ve öteden beri adetleri ne yise tasih etsinler… (Vg332)

Getir. (Vg106)

Git. (Vg346)

Gitsin. (Vg348)

Göynünü haram arzulerden eyice saḳla. (Vg294)

Gyuster, bakaïm. (V57)

Haḳ sözü ḫilaf yere sarf eyleme. (Vg293)

Haḳḳın senasından ġayrı söyleme. (Vg292)

Haḳḳın verdiyine ḳanaʿat edib şikayet eyleme. (Vg291)

Hala [hele] dahace indiriñ. (V62)

Hala [hele] gettur bakaim. (V58)

Haman, tek buyuruñ. (V56)

Hased itmeden ḳalbini pak tut. (Vg293)

Hayde indi, çapıġ ol… (Vg315)

Hayde yindik, güzelce nizam ver. (Vg332)

Hayırlı işleri etdiyin birle soñra maġrurlanma. (Vg171)

Her ademi sırr saḳlar sanma. (Vg287)

Hey, gelin şuraya, baḳayım. (Vg333)

Hiç sorma. (C673)

İki yüzlülük benden iraġ *veya* ıraġ olsun. (Vg202)

İḳrarına ḳarşı işleme. (Vg203)

İnanma. (Vg348)

Ismarla. (Vg346)

İste. (Vg348)

Kar eyle. (Vg345)

Lisanını fasıldan, halḳı zemm etmeden pek saḳla. (Vg291)

Maline, evine, vücudüne güvenme. (Vg289)

Mazur olsun.[859] (V61)

Muʿammer ol. (Vg343)

Oglan, iskemli gettur. (V55)

Ol. (Vg346)

Olsun, Efendim. [860] (Vg308)

Ossun. (Vg301)

Otur. (Vg345)

Pederine ikram ıla nazar idüb düasın al. (Vg242)

Rast gel. (Vg346)

Saġırlıġa vurma. (Vg246)

Sana gel demeyen ademin ardısıra düşme. (Vg203)

Sen bu dükkanda olmaḳdan, bir mükellef dükkan tedarik eyle. (Vg299)

Sen de yarı ahceyi aldıḳdan soñra bu vilayetde durma. (Vg299)

Sen ḳarışma. (Vg334)

Sırran göreceyin işi halḳ duymasınnar. (Vg248)

Siz benim hem anam, hem babam olub, içimi görün. (Vg320)

Siz beraber gelin… (Vg316)

Siz Ḳazesker Efendi tarafını yapın. (Vg321)

Sizde viriñ. (V62)

Sonuna baḳ. (Vg53)

Söyle. (C678), (C658)

Söyle aġa baba. (C668)

Şu fırdeleri, fıçıları, bahar ḳazevilerini ḳaldırın. (Vg303)

Tahmina bir bin guruş ḳadar da, ne yaparsan yapıb, bul. (Vg299)

---

[859] Özür dilerim.
[860] Emir kipindedir fakat emir bildirmemektedir, cevaben "tamam yaparım" anlamında.

Tanı. (Vg103)

Tanıma. (Vg103)

Tedarik eyle. (Vg344)

Tehlikeli ḳazalı yerlerden alarga dur. (Vg215)

Tercüman, sen de beri gel… (Vg330)

Tercümanı çaġırın… (Vg332)

Terk et. (Vg345)

Tez imdi boña zibunimi ve koftanimi getur. (V54)

Tez ol... (Vg328)

Var imdi, dugandan bir akçelik al. (V59)

Var, çok suileme. (V59)

Var, imdi murekeb şişe sen [şişesin] gettur. (V58)

Ver. (Vg345)

Verme. (Vg167)

Yaḳ. (Vg106)

Yap. (Vg344)

2.2.4.4. XIX. Yüzyıl

Aġañeh benden çoḳ selam îleh [*eyle]. (D156)

Al sulṭanum. (D167)

Āman gitmasin. (R192)

Aşaġı gal. (R154)

Aşaġı in *hlk.* en. (R177)

Baḳın. (R118)

Baḳınız. (R118)

Bat. (R97)

Batır. (R97)

Benden selam îleh [*eyle]. (D156)

Bizeh bir ṭaouḳ ḳavourmahsi şalatah îleh getur. (D158)

Bu altuni degiştur. (D162)

Bul. (R96)

Bulun. (R96)

Cümle ʿuşşāḳı muḥayyer eylegil. (D54a)

Çek. (R36)

Çoraplerimi getur. (D163)

Deh şundan îki arşin kes. (D162)

Derzini çaġir. (D163)

Eñ éyusini çiḳar. (D161)

Esbabimi baña vir. (D163)

Gelane ver. (R178)

Geri gal. (R154)

Geridan gal. (R177)

Giru *hlk.* geri git. (R177)

Git. (R35)

Giydiyima baḳma. (R178)

Györ [gör]. (R37)

Hele gal. (R192)

Hele galsin. (R192)

İç. (R36)

Îçeruyeh gelsun. (D163)

İçir. *veya* İçur. (R97)

İlahî ʿadl ü dādın dāyim eyle. (D99a)

İleri git. (R154)

İt. (R35)

Ḳaç. (R97)

Ḳaçır. (R97)

Ḳapla. (R96)

Ḳaplan. (R96), (R96a)

Ḳaplanıl. (R96)

Ḳaplayıñ. (R118)

Kes sulṭanum. (D167)

Ḳısal. (R96)

Ḳısalt. (R96)

Kiaġid geturuñ baḳalum. (D166), (D166)

Kiaġidleri bir éyu ḳarişdur. (D166)

Mektubleri postayeh getur. (D161)

Meʿaẕour buyuruñ sulṭanum. (D157)

Oḳu. (R96), (R96)

Oḳun. (R96), (R96a)

Oḳunul. (R96)

Oḳut. (R96)

Oḳuyuñuz. (R118)

Öksür. (R96)

Öksürt. (R96)

Sabāh gal. (R154)

Saġa git. (R154)

Saġa sap. (R177)

Senuñ var olsun. (D49)

Serîr-i salṭanatda ḳāyim eyle. (D99a)

Sola baḳ. (R177)

Şoñ laḳirdiñi soyleh. (D162)

Sür. (R37)

Süveylat [*söylet]. (R96)

Süveyle [*söyle]. (R96)

Şapkemi getur. (D163)

Şerabni getur. (D158)

Teklifsiz oluñ sulṭanum. (D158)

Tepsileri biçaḳleri çatallari ḳaşikleri getur. (D158)

Tiz ḳalḳ. (D156)

Tiz ol! (D102)

Tiz sofrayi ḳuruñ. (D158)

Var ol. (R147)

Yapacaġımı sorma. (R178)

Yārın gal. (R177)

Yeşil olsun. (D163)

Yoḳ ol. (R147)

Yuḳarı çıḳ. (R154), (R177)

2.2.4.4.1. Emir Çekimleri Verilen Fiiler

2.2.4.4.1.1. Dogmek (Dövmek)

Dog. (D54), (D61) ~ Doggil. (D55); Dogsun. (D61); Dogehlum. (D61); Dogun. *veya* Doguñuz. (D61); Dogsunler. (D61)

Dogmeh. (D76); Dogmesun. (D76); Dogmiehlum. (D76); Dogmeñ. *veya* Dogmeñuz. (D76); Dogmesunler. (D76)

Dogil. (D83); Dogilsun. (D83); Dogilehlum. (D83); Dogiluñ *veya* Dogiluñuz. (D83); Dogilsunler. (D83)

2.2.4.4.1.2. Kormak

Ḳorḳ. (D54), (D69) ~ Ḳorḳġil. (D55); Ḳorḳsun. (D69); Ḳorḳahlum. (D69); Ḳorḳañ. *veya* Ḳorḳañuz. (D69); Ḳorḳsunler. (D69)

2.2.4.4.1.3. Olmak

Ol. (D39); Olsun. *veya* Osun. (D39); Olalum. *veya* Olahlum. (D39); Oluñ. *veya* Oluñuz. (D39); Olsunler. *veya* Osunler. (D39)

Olma. (D44); Olmasun. (D44); Olmiahlum. (D44); Olmiahluñ. (D44); Olmasunler. (D44)

2.2.4.4.1.4. Tepmek

Tepecek ol. (R129), (R133a)
Tepememiş (ol.) (R136a)
Tepemeyecek (ol.) (R136a)
Tepemez (ol.) (R136a)
Teper ol. (R121), (R133a)
Tepiñ. (R118)
Tepiñiz. (R118)
Tepme. (R136a)
Tepmemiş ol. (R136a)
Tepmeyecek ol. (R136a)
Tepmez ol. (R136a)
Tepmiş ol. (R125), (R133a)
Tepsinler. (R119)

2.2.5. Ünlem Cümlesi

Ünlem cümlelerini belirtmek için günümüzde bu tür cümlelerin sonuna ünlem işareti (!) konulmaktadır. Metinlerde ünlem işareti ile berlirtilen bu tür cümleler sınırlı sayıda bulunur. Örneklerini sıralayacağımız cümlelerin bazılarında bulunan ünlem işareti (!) kitabın yazarlarının tasarrufudur. Bunun dışında, bazı cümlelerde yüklemden sonra "a! (ya)" ünlemi getirilir. Bunlar da ünlem cümleleri başlığında değerlendirilmiştir.

2.2.5.1. XVI. Yüzyıl

Benúm echsighúm [eksiğim] deila [değil a]. (A165,I 10b)
Chabíl deíla [kabil değil a]. (A190,II 253b)
Ghiosúm [gözüm] chior [kör] deíla. (A126,I 13b)

2.2.5.2. XVII. Yüzyıl

17. yüzyıl için taranan eserlerde ünlem cümlesine rastlanmamıştır.

2.2.5.3. XVIII. Yüzyıl

Artıḳ bu gün bizi ḳamalaġ etdiniz a. (Vg336)
Bulay ki aralıḳda bize bir az para doġrulaydı! (Vg326)
Dediyim ḳadar olursa, ne ʿala! (Vg323)
Dükkanında bir şey ḳalmamış a! (Vg299)
Ey ya canım, aġnadım a. (Vg312)
Hayde gidelim. (Vg314)
İptida biz gireydik! (Vg329)
Ḳoynunda böyle daʿvalare müte-allıḳ ne ḳadar ferman var! (Vg321)
Maşallah, Aġalar! Bizden ġayretli bulunmuşsunuz a. (Vg337)
Of, ne fena oldu! (Vg305)
Sen hisseni ayırdıḳdan soñra, benim de hisseme yedi sekiz ahçe düşer a. (Vg339)
Yazıḳ benim başıma! (Vg305)

2.2.5.4. XIX. Yüzyıl

Adam-a. (R157) [?Adamdır a!]
Benim-a. (R157)
Gyüremadiñ-a [*göremedin a]. (R157)
Gyüzel-a. (R157)
İtmeh ha! (D102)

2.3. Yüklemin Yerine Göre Cümleler

Yüklemin yerine göre cümleler iki grupta incelenir. Birincisi, yüklemin sonda olduğu cümlelerdir. Bunlara "kurallı cümleler" denilir. Kurallı cümleler içerisinde cümleyi oluşturan ögeler yer değiştirebilir. Cümleyi söyleyen, muhatabının dikkatini çekmek istediği kelimeye yüklemin hemen yanında yer verir (Deny, 1941:&1196). Fakat her hâlükârda cümlenin yüklemi sonda bulunur. Yardımcı unsurdan ana unsura doğru olan bu diziliş Türkçe cümle yapısının temel özelliğidir (Karahan, 1991:70). Üzerinde çalıştığımız metinlerde -ki'li cümleler hariç- Türkçenin bu özelliğinin yüzyıllar boyunca korunduğunu görmekteyiz.

Üzerinde durulacak ikinci konu ise "devrik cümle"dir. Adından da anlaşılacağı üzere, devrik cümlelerde Türkçe unsur dizilişine aykırı bir durum vardır. Bu, temel ve yardımcı unsurlar arasındaki dizilişin yönünden kaynaklanır. Yüklemin sonda olmadığı cümleler "devrik cümle" olarak adlandırılır. Devrik cümleler Türkçe cümle yapısının belirleyici özelliği olmayıp gelişigüzel konuşmada, şiir dilinde, atasözlerinde yahut konuşma üslubu ile yazılmış eserlerde sıklıkla kullanılır (bkz. Karahan, 1991:70); (Gencan, 2007:151). İncelenen metinler çoğunlukla Osmanlı Türkçesinden örnek alınan konuşma metinlerini de aktardığı için taramalarımızda devrik cümle yapılarıyla da karşılaşılmıştır. Bizim metinlerimizde devrik cümle yapıları çoğunlukla konuşma dilinde -buna bağlı olarak bazı soru cümlelerinde- ve yazarlarının kimi metinlerden örnek olarak aldıkları şiirlerde bulunmaktadır. İncenen eserler arasında bulunan *A Simplified Grammar of the Ottoman Turkish Language (1884)*'de *Redhouse* "Nuḳūd oldu. (R187a) *veya* Oldu nuḳūd. (R187a)" misali üzerinde devrik cümle hakkında "Oldu nuḳūd. (R187a)"un poetik bir söyleyiş olduğunu belirtir.

Eğer kullanım sıklığı yönünden bir karşılaştırma yapılacak olursa, metinlerde kurallı cümlelerin ağırlıklı olarak kullanıldığı söylenebilir. Zira, devrik cümle yapısına metinlerde rastlamamızın sebebi yukarıda da belirtildiği gibi eserlerin konuşma dilinden çok sayıda örnek bulundurmasıdır.

2.3.1. Kurallı Cümle

2.3.1.1. XVI. Yüzyıl

Adamín sirnĵ [sir$_{ri}$ni] jastích [yastik] bilur. (A259,I 19b)

Adaminá ghiurá [güre] acciá [akça] uerúr. (A128,I 24b)

Altundán giocherindán [cöherindan] jbrá ettmísc [ibra etmiş]. (A187,II 180b)

At ottlár. (A133,I 13b), (A133,II 244b)

Bascím [başım] usciúr [üşür]. (A253,II 186b)

Bascìm agherúr [başım ağrur]. (A127,I 15a)

Ben buní euliá [evliya] ghibí [gibi] tutárum. (A168,I 27a)

Ben oraa gitmezom. (B72)

Ben sendén artíghum [artığum]. (A132,II 141a)

Ben sendén biúch im [biyük im]. (A144,II 141a)

Ben stamboldá [İstanbul'da] ogradúm. (A219,II 309a,309b)

Bir jaus chattadán churtuldúm [bir ya$_{v}$uz hatadan kurtuldum]. (A205,I 214b)

Bir sceremét [şeremet] ighít [$_{y}$iğit] jordúm [yordum]. (A241,II 8a)

Bis seghér ardínge ghidéris [biz sığır ardince gideriz]. (A132,I 12b)

Bisúm aramusdá tecchielíf jochtur [bizum aramuzda tekel$_{l}$if yoktur]. (A131,I 19a)

Bu attí jssiggiách [ısıcak] tutmách ghierách [tutmak gerek]. (A133,I 21b)

Bu aurattá [avrata] exilúr [ezilur][861]. (A134,I 21b)

Bu bicciagh[í] chullanmás[um] [bu bıçağı kullanmazum]. (A204,II 125a)

Bu bisúm cioruaggí der [bu bizim çorvacıdır, *çorbacıdır]. (A154,I 87a)

Bu chitáp [kitap] onghá [ona] huiár [h/uyar]. (A251,II 271b)

Bu jacchendá [yakında] chabár [habar] ghiélmedi [gelmedi]. (A256,I 21a)

Bu nesté bang[há] talích tur [bu *nesne baña taliktur]. (A243,II 135b)

Bu ol oghlanĵ [oğlani] aiarttĵ [ayartti]. (A134,I 16b)

Builé [büyle] olmá ghierách [gerek]. (A173,I 11a)

Bunda bilúr adám joch [yok]. (A146,I 11b)

Bundán chairĵ [gayri] ep [$_{h}$ep] alaím. (A172,I 61a)

Bunúm manessí ciochttur [bunun manası çoktur]. (A153,I 250b)

Bunúm oghlí darlictáder [bunun oğlı darlıktadır]. (A155,I 20b)

---

[861] **ADA** 169 hayran olmak vs.

Buttún ghieggié [gece] saicchladí [sayıkladı]. (A147,II 10b)

Chabarlar beilerúm timeníder [habarlar beylerun timenidır]. (A141,I 23a)

Chalpíla[862] xaghál[863] bariscirlár [kalpila zagal barişirlar]. (A138,II 5b)

Charadán ghieldí [karadan geldi]. (A193,I 11b), (A193,I 288a)

Charenû áccj [karnı aç]. (A126,I 125a)

Charenû áccj [karnu$_m$ aç]. (A194,I 125a), (A126,II 7a)

Chassauétt [kasavet] adamí xabún [zabun, *zebûn] edér. (A195,II 6a)

Chauoghasís bascín ghauoghaiá verdún [kavgasız başın gavgaya verdun]. (A138,I 25a)

Chiescichié sisúm ilá durmísc oláidû [keşke sizün ila durmiş olaydu$_m$]. (A198,I 25b)

Chonchiarún [honkarun] adiná jeramás [yeramaz] suiledĵ [süyledi]. (A184,I 16a), (A126,II 300a)

Cichsé ghierách idí [çıksa gerek idi]. (A152,I 12a)

Conaggiaghimús iráctur [konacağımuz ıraktur]. (A202,I 11b)

Dahé bu ghiun [gun] jeméch hiémedum [yemek yemedum]. (A126,II 7a)

Degnisdé brachtilér [b$_ı$raktiler]. (A157,I 17a)

Delí baghlanmalíder [bağlanmalıdır]. (A156,I 25b)

Dogrí joldá ghideméssin. (A160,I 20a)

Dugnaní [düñani][864] bisdén unghurdí [üñürdi] ghiordún [gördün]. (A253,I 20b)

Eí [eyi] uafír [vafir] iedúm [yedüm]. (A254,I 14a)

Eí [eyi] emdamí [endamı] uár. (A166,I 13a)

Eí jurmiscilér [eyi yür$_i$mişler]. (A265,I 25b)

Eí meilí [eyi meyli] vár. (A212,I 113b)

Ellín sosí [sözi] jeramásdur [yeramazdur]. (A237,I 221a)

Er [$_h$er] birisí [birisi] bir nurdur. (A219,I 23b)

Er chiscinúm misagginí bilmech ghierech [er kişinün mizacını bilmek gerek]. (A212,I 22b)

Er ghiun seiraná ghider [$_h$ergün seyrana gider]. (A164,II 9b)

Eschí duscimán dost olmás [eski düşman dost olmaz]. (A161,I 26b)

Eueé [eve] uardúm. (A254,I 55b)

---

[862] **ADA** 192 *kalp:* Dolandırıcı.
[863] **ADA** 265 *zagal*: Kavgacı.
[864] **DER** 1631 *dünña*: (Gaziantep ağzı) dünya.

Ghiécci ghieldúm [geç geldüm]. (A172,II 5a)

Ghielsé ghierech idí [gelse gerek idi]. (A173,I 11a)

Ghiené buluscialúm [gene buluşalum]. (A173,II 9a)

Ghierech idí. (A173,II 146b)

Ghios ghiotturĵ [göz götürü] aldí. (A176,I 65b)

Ghiuselleri bacchárum [güzelleri bakarum]. (A137,II 316a)

Hái [*ay] ghiegníder [yeñidır]. (A261,I 13b)

Inttifaghila [intifağıla] jasmiscilár [yazmışlar]. (A189,I 111b)

jaús chattadán sawdúch [ya$_v$uz hata$_r$dan savduk]. (A231,II 290a)

jnsciallá ghiené ghieleím [inşalla$_h$ gene geleyim]. (A173,II 9a)

jusel [yüzel, *güzel] dulbént sardí. (A178,I 11b)

jusum [yüzüm] var. (A265,II 136b)

Mantar scippadéch [şippadek] bittér. (A143,II 182b)

Meghiér degnisdén ghieldí [meğer deñizden geldi]. (A210,I 249a)

Muchasál chielám builé olmá ghierech [muhassal kelam büyle olma$_k$ gerek]. (A213,I 11a)

Mudará ilá dirilméch [dirilmek] ghierech [gerek]. (A213,I 144a)

Nesté er tarafttá suilenér [*nesne $_h$er tarafta süylenir]. (A183,II 10a)

Niggie dirilsé ghierech [nice dirilse gerek]. (A159,II 319b)

Ol desé [dese] ghierech [gerek] idi. (A173,I 16a)

Omusúm agherúr [omuzum ağrur]. (A127,I 15a)

Onlarum [d.onlara] beghligheder [beğlik eder]. (B117)

Sabactán [sabaktan, *sabahtan] berí on chierét [keret] uardúm. (A198,II 9b)

Scindi [şindi] sagh [sağ] oldum. (A220,II 9a)

Sciu at topughin cialár [şu at topuğın çalar]. (A133,I 17b)

SeKél xamán ghieccimedi [sehel zaman geçmedi]. (A172,I 27a)

Sen ghielúrsin [gelürsin]. (A172,I 59b)

Sen ghierech [gerek] idí. (A173,I 166b)

Sen onghá [oña] faidalísin [faydalısın]. (A169,I 26a)

Sendé inanúm var. (A188,II 159b)

Sendén besér [bezer, *bîzâr] oldúm. (A142,II 120b)

Sendén vnghurdi [üñürdi] uardum. (A253,I 25b)

Senúm sosí[865] ilá ep boccladún [senün sözi$_n$ ile $_h$ep bokladun]. (A144,I 14b)

Songh piscimanlúch faidá vermés [son pişmanluk fayda vermez]. (A169,II 5b)

Tedarighí ghiormésch ghierésch [tedariği görmek gerek]. (A175,I 228b)

Vseriné [üzerine] chímpse [*kimse] chalíb [galib] olmás. (A254,I 256b)

2.3.1.2. XVII. Yüzyıl

Ādine İbrāhîm dirler. (M164)

Aġa baña bir eyüce at bağışladı. (M147)

Altundan bir ẓarf yapdı. (S166a)

Aña bir eyüce kötek, degnek çaldı. (M168)

Aña İbrāhîm dirler. (M167)

Aña *veya* anüñ içün üç ġroş virdüm. (M176)

Andan hıcāb ittı. (M169)

Andan yáñā muhabbetile teveccüh ittı. (M134)

Ani öldüre yazdüm. (M82)

Anlar Mūsā'nuñ sözine inandılar. (S162a)

Assasicten [azazikten][866] tschok [çok] nesnet schikhar [d. nesne çikar]. (Mg199)

ʿÁşḳıle yanar. (M175)

Atschluk [açluk] sussusluk, neufs diligini [*nefes deliğini][867] basar. (Mg200)

Bağçádan geldüm, geçtüm. (M174)

Baluck baschdan [başdan] kokar. (Mg196)

Baña Ḥıżır'ı gösterecek idüñ. (S172a)

Bāzergān menbere ḳarîb oturmışıdı. (S141a)

Begler ol yerin penāh idindiler. (S48a)

Ben anı vālidesi yanında ṣıḥatde ḳodum. (S143a)

Ben ol ḳılıçı biñ aḳçaya ṣatun aldum. (S163a)

---

[865] Buradaki ek III. teklik şahıs iyelik ekidir. Eğer yazım yanlışı yoksa, II. teklik şahısla karışmış olabilir.

[866] *azıcık*; diğer taraftan bkz. **STE** d.assagsicten "azacikten"; **DER** 434 azacıh, azacık, azacuh, azacuk, azıcıh, azucuk.

[867] bkz. **STE**.

Ben senüñ ile varayım. (S140a)

Bensen jalbarurē.; ~ jalbarurem. [*Ben sana yalvarırım]. (Mg261), (Mg290)

Benüm ḳarındaşüme İbrāhîm dirler *veya* derler. (M163)

Bî-ḳıyās ādem ḳılıçdan ve oḳdan helāk oldı. (S165a)

Bin juluckh [yuluk, *yıllık] jarackh [yarak] bir giun gerek. (Mg208)

Bir atüm ołaidı. (M164)

Bir ṭorba ṭopraḳ ṭoldurmış. (S167a)

Bu ati aldüm. (M167)

Bu şehre Beç dirler. (M163)

Bu vā ḳıʿai pîrlere ḫaber eyledi. (S161a)

Bunlar ḳılıçdan helāk olanlardur. (S165a)

Bunlara gendüi bilmeze urdı. (M168)

Bunları şehre girmekden menʿ eyledi. (S169a)

Curu [kuru] janinda [yanında] jaschda [yaş da] janar. (Mg211)

Çoḳ zamān birbiri ile söyleşdiler. (S46a)

Çömlekci çömlek ṭopraḳdan düzer. (S166a)

Dirlik olmedindur [*ölmedendir]. (Mg166)

Dostān-i ḳādîme didüm. (M152)

Dünyā işine meşġūl olur idi. (S172a)

Düşmenüñ ʿáskerini iki gendülerce gorürler. (M133)

Effendinung [efendinüñ] nasari, bakischi [bakışı] atleri semirdur. (Mg199)

Eliyās anları pūta ṭapmaḳdan nehy eyledi. (S169a)

Evliyā'allah üzüm çıbuġı gibi mîveden ṭoludur. (S156a)

Gice ile ol terslikden ḳalʿanuñ içine girdiler. (S139a)

Giumleck [gümlek] khafftandan [kaftandan] jakindur [yakındur]. (Mg195)

Gözi yaş ile pür oldı. (S156a)

Ḫallāḳ ʿāleme tevekkül eyledi. (S162a)

Ḫazān vaḳtında dıraḫt yapraḳsız ḳalur. (S151a)

Hep asadaluckden [azadalukden][868] jaramasrek [yaramazrek] olurus. (Mg207)

---

[868] **STE** d.azaladlukden; diğer yandan "azadelukden, serbestlikten" hem *Megiser*'in verdiği gibidir hem de cümlenin latince karşılığına uyar: lat. *Omnes deteriores sumus licentiâ*. Bu nedenle bu cümle için *Stein*'in düzeltmesini buraya uygulamadık.

Her birüñüz kendü sözin dimek gerek. (S154a)

Herkhischie [her kişiye] gendi hui adetschi [d.adeti] hosch [hoş] gelur. (Mg208)

Herkisch [herkiş] nasarinde gertschek [gerçek] dogri soilemek gerek. (Mg170)

Herkischi [her kişi] ecel gamini [camını] noscheder [noş eder]. (Mg200)

Irmaġuñ öte yaḳasında bir mıḳdār ʿasker ile oturıyorlar. (S144a)

ʿÎsevîler ferāra yüz ṭutdı. (S147a)

Jemischden [yemişden] agatsi [ağaç] bilemur [d.bilinür]. (Mg189)

Ḳavġanüñ sebebi bu imiş. (M80)

Khara [kara] tarla ey tachil [tahıl] bitterur. (Mg203)

Khusch dansora [kuşdan, *kıştan so$_n$ra] bahar olur. (Mg207)

Kiorlerung [korleruñ] arassinde sen dahi giosun [gozun] khipakho[869] [kıpa ko]. (Mg208)

Kurt coini [ḳo$_y$ini] pusi[da bekler][870]. (Mg211)

Lāzüm ile müteʿáddî beyninde müşterektür. (M191)

Māmūn [meʾmūn] ḳulları ile ḳapuda ṭururlar. (S139a)

MáʿnÃ-i hāliyet ifāde ider. (M193)

Menzilden yaña şitāb itdi. (S142a)

Mudara dostluckh [dostluk]: gertscheckluk [gerçekluk] adauuet [adavet] baglar. (Mg210)

Muḥammmed, Sulṭān Bāyizîd Ḫān ḳulları eline düşmiş idi. (S152a)

Mūsā'i anasına yine virdüñ. (S160a)

Nehrüñ beri yaḳasına adamlar anları geçürdiler. (S144a)

Oḳur yazarüm. (M81)

Ol adamlar birbiri ile ʿahd idişdiler. (S47a)

Ol aḳçayî gendü kîsesinden çıḳarmiştür. (M58)

Ol gemi kenāra yaḳın geldi. (S141a)

Oł ḳáłʿá Ece beg elinden feth ołundı. (M173)

Ol ḳálʿái Ecebeg feth itmiş idı. (M173)

Ol kemisne pādişāhuñ ḥużūrına irişdi. (S144a)

Otmanli [*Osmanlı] tauschani [tavşanı] arabaile avular. (Mg212)

---

[869] **DER** 2814 kıpmak: (göz için) kırpmak. Fakat buradaki anlamı "gözü kısmak" olmalıdır. **DER** 2812 *kıpa bakmak*: (Bor, Ermenek) gözünü kısarak bakmak.

[870] bkz. **STE**.

Pādişāh babami vezîr ittı *veya* idindı. (M163)

Paşa daḫı girü ḳapusına dek müşāyıʿa [d.müşāyaʿa] itdi. (S141a)

Peltek peltegi ey anglar [añlar]. (Mg201)

Semeni [d.zamana] vimak [uymak] gerek. (Mg197)

Sen evvel dünyā esbābı ecelinden [d.eclinden] pādişāh öñinde yer öpdüñ. (S143a)

Ser-çeşme-i āb ḥayātdan nevş [*nûş] eyledüm. (S151a)

Şehri aña tefvîż eyledi. (S162a)

Şehrüñ ḥākimi anda geldi. (S150a)

Şerābüñ oḳasi on dört aḳçayá sātılür. (M58)

Şeyḫden ol giceki aḥvāli şordum. (S157a)

Tañrı cihānı āb üzerine döşedi. (S145a)

Tschevikh [çevik] khusch [kuş] ikhi [iki] ajaginden [ayağinden] tutulur. (Mg216)

Tschok [çok] kas [kaz] khurti [kurtı] dalar. (Mg203)

Üstād aña leyl ve nehār ʿilm ve edeb taʿlîm ider idi. (S161a)

Yemen'deki ḫalāyıḳa anı pādişāh dikdüm. (S157a)

2.3.1.3. XVIII. Yüzyıl

Allah sana ġayrı yerden inayet eder. (Vg335)

Allah sana ġayrı yüzden verir. (Vg337)

Aman, ahbab, ben şindi gelirim. (Vg316)

Bana İsmayil derler. (Vg248)

Ben çapıḳ gelirim, in şa Allah… (Vg321)

Ben mühzür başı aġaya, gereyi gibi, aġnadırım. (Vg310)

Ben Paşa ḳapısının yanındaki ḳahvede seni beklerim. (Vg327)

Bir gün ola ki yaramazın haḳḳından gelirler. (Vg250)

Bir şeri azime dahil oldun. *veya* Bir azim şere dahil oldun. (Vg216)

Bu ḳullarınıza merhametiniz ġazabınızın üstüne tercih dir. (Vg323)

Bulay ki daʿva doġru görüleydi… (Vg329)

Çavuş bana daʿvacının adını söyledi. (Vg328)

Çavuş Mehemmedin ḳulaġına söyler. (Vg334,335)

Eski dost duşman olmaz. (V72)

Fellah beni kül etdi. (Vg317)

Fuḳaranın duası semaye *veya* göve *veya* göklere doġru çıḳar. (Vg202)

Gumlek koftandan yakin dur. (V75)

Gyuñuldan gyuñule [güñülden güñüle] yol var dur. (V75)

Hayde, yoldaş; sen bana uzaḳdan göster… (Vg309)

Her kes ḳabiliyyeti ḳadar söyler. (Vg196)

Her şeyin en eyisini *veya* her şeyin eyisini *veya* her şeyden en eyisini *veya* her şeyden eyisini bilmeli. (Vg222)

Herbiri alte arslanlie dir. (V62)

Ḫirsiz ḫirsize yoldaş dur. (V74)

Hüseyin, Mehmedin semtin, babası ismin, validesi adın yazardı. (Vg233)

İhtiyarların çoġu ġayet ile *veya* ġayet hasis olur. (Vg222)

İsabet Ḳazesker Efendi de geliyor. (Vg329)

Istambulda aḳtar Mehemmed Efendi derlermiş. (Vg328)

Iş işi gyusterer [*gösterir]. (V72)

Işimiz gyucimiz [gücimiz] o dur. (V64)

İşte, Yahudi, gözün önünde hepisi tartıldı. (Vg303)

Ḳahve çekmecesinin yanında iki büyük ḳavuḳlu, mor çaḳşırlı, bol yenli fereceli, gözü sürmeli, Efendiler var dır. (Vg317)

Ḳalata mehkemesinde benden daʿva etdi. (Vg330)

Keskinlik, yaramazlıḳ kişinin aḳıbet vücudünü telef eder. (Vg288)

Mehemmed Çelebi, ben işe temeliy le vaḳıf ım. (Vg334)

Münasibiy le bize iki üç adem bulur. (Vg314)

Ne pek suluïmiş [sulu imiş]. (V59)

Ojuz [*ucuz] ettiñ çurbasi tatsiz olur. (V72)

Onun için biz bir işe erken geliriz. (Vg337)

Öyley se, ben inşallah, cüm-a gün doġru ḳapıya varrım. (Vg325)

Saġdan saġa ben bir kese ahce isterim. (Vg319)

Salt siz teşrif eylediniz… (Vg337)

Seni bu gün ḳapıya götüreceyim. (Vg328)

Size de ecri azim dir. (Vg320)

Size şimdiyadek begladim. (V61)

Soñra ġadri külli etmiş olursunuz. (Vg332)

Soñra kendi karından da mahrum olursun. (Vg289)

Soñra senin de sözün yalan çıḳar. (Vg335)

Şimdi bizden otuz üç kese ahce talab eder. (Vg318)

Tercüman Bey, sen beni bilirsin. (Vg333)

Tez geldiler. (V67)

Teziye bahane bulmañ. (V64)

Üç yere *veya* üç yerde ateş yaḳdırmış. (Vg230)

Yazici kenduye kem yazmaz. (V76)

2.3.1.4. XIX. Yüzyıl

ʿAcem dilinde Dehen-i şîr dirler. (D116a)

Adamlar galdı. (R160)

ʿĀḳıbet ayruġa ḳoyup gitmişem. (D52a)

Aña Arslan Aġzı dirler. (D116a)

Anlara beşer para verildi. (R172)

Anuñ üstinde bir büt ḳomışlardur. (D116a)

Babam galdi. (R160)

Babam vezîr olmişťur. (D111)

Babasınıñ çoḳ kitābları var. (R148)

Ben anı yazdım. (R97)

Ben îdecigim. (D166)

Ben ve san ve ḳarndāşın gyürdük [gürdük]. (R175)

Bendehñuz el üper. (D155)

Beni seni çoḳden severim. (D.lxvi)

Bir mektub yazacikim [*yazacağım]. (D160)

Bir şeheri ʿaẓimeh daḫil oldum. (D108)

Birer birer topladım. (R173)

Bu ʿavretuñ bir ṭaugi var îdi. (D111)

Bu giun ayuñ on beşi dur. (D161)

Bu kitab anuñ dur. (D111)

Bu laḳirdi saña dur. (D156)

Buyukisi yeyirmi biñ ḳanṭar dur. (D167)

Çelebum meḥelindeh gelduñ. (D157)

Daḫı şükür ve senā Allāh'a maḫsūsdur. (D88a)

Dun giceh giç yatdum. (D156)

Giuk [gük] gurliur [*gürlüyor]. (D168)

Györünce [görünce] tepdi. (R112)

Ḫedmetkiarimi yollahiem [*yollayam]. (D168)

İki biñ ādem ile ʿÖmer Begi meʾmūr itdiler. (D109a)

İlbeteh faydehsi çioḳ olmehli. (D165)

İngliz dirler. (D167)

İnglizeh goreh turkçeh pek éyu soyler. (D166)

İnş'allah ḫoşnud olursiz. (D163)

İstanboldan daḫı *veya* İstanbodanda top galdi. (R185)

İstanboldan top daḫı galdi. (R186)

Işte geliur [*geliyor]. (D165)

Ḳaiġeh [kayığe] binelum. (D168)

Nuḳūd oldu. (R187a) *veya* Oldu nuḳūd.[871] (R187a)

Oyundeh senuñ baḫtuñ açikdur. (D167)

Pādişāh galdi. (R161)

Ruzgar degişildi. (D168)

San anı baña yazdırdıñ. (R97)

Sarf-ı müzcāt-ı bizāʿa ḳılındı. (R177)

Seni anuñ îleh buluşdururum. (D166)

Senuñ üîuduñ [*öğüdün] baña lazimdur. (D156)

Su aḳar. (R162)

Surguneh dek saña kustik. (D.lxvi)

Şimdi buyleh girler [*giyerler]. (D164)

---

[871] *Redhouse*'un notu: *"Oldu nuḳūd." poetik bir söyleyiştir.*

Turkçeh çioḳ musulmanlarden éyu bilur. (D166)

Üç groş virehim. (D162)

Üstüma çıḳdı. (R154)

Yeîrmi ḳadar olur. (D162)

2.3.2. Devrik Cümle

2.3.2.1. XVI. Yüzyıl

Allá [*Allah] insáf ueré gem chulliná [kulına].[872] (A189,I 20b)

Artích [artık] artérma [artırma] buní. (A132,II 205a)

Baylos uardí pasciá salamlamaá [baylos, *balyos vardı paşa selamlama$_y$a.] (A139,I 17b)

Bazár edelúm senúm ilá. (A139,II 8b)

Beci [d.beş] bin flori iusetti [yüz etti] Francescoia. (A265,II 127b)

Ben bilúr ghibí im sení [ben bilür gibi$_y$im seni]. (A174,I 10a)

Ben istérum [isterüm] stamboldá olmahá [*olmağa]. (A237,II 10b)

Ben vlasctúm [ulaştum] onúm ilá. (A250,II 158b)

Bir adám ghiondurdí [gönderdi] bisdén ghisleín [gizleyin]. (A175,I 23a)

Bir at aliuerdúm sanghá [saña]. (A130,II 200a)

Bir nesteggích airiggié uera bangha [bir *nesnecik ayrıce vere bañа]. (A135,I 249a)

Birechen [bir iken] bes on eiledum derdumi. (B26) *(şiir)*

Bu bir tapangiàder [tapancadır][873] banghá [bañа]. (A143,I 24a)

Bu mastlaát [mastla$_h$at] airolsúm [ayrolsun] scérila [şerila]. (A241,II 280a)

Builé [büyle] chalmás [kalmaz] bu. (A191, I 20b)

Bundan[874] gustercim saa [sa$_n$a]. (B71)

Cecchialúm sciu aighirí jundá [çekelüm şu aygırı yunda]. (A134,I 26a)

Chaluátt jeré cicara bisi [halvat yere çıkara bizi]. (A179,II 10a)

---

[872] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.
[873] tokattır.
[874] **YTS** 40 buradan.

Chieffil olúr misin ghietmesiná ghielmesiná [kefil olur misin gitmesina gelmesina]. (A197,I 26a)

Chimá chosc ghielúr [kime hoş gelür] bu. (A184,I 20b)

Chisc iaraghí [kış yarağı] bu. (A199,II 8a)

Choiuérma ciach[875] ghiormeingé [koyverme çak görmeyince]. (A150,I 13b)

Chor ghiordí [hor gördi] beni. (A184,I 11b)

Chor ghiórma [hor görma] bení. (A184,I 11b)

Chuduss[876] [kuds] olssun ssenungh [senin], adun. (B141)

Cianimí ghiesderiúrum eggiél ghielingiadéch [canımı gezdiriyurum ecel gelinceya dek]. (A164,I 26b)

Dinlé buní. (A159,I 9a)

Echamegumozi [ekmağumozı] hergunon [*hergün] vere bize bugun. [877] (B141)

Euél ben bilmésdum buní. (A168,I 16b)

Gelsson [gelson], ssenung [senüñ] memlechetun [memleketün]. (B141)

Ghielúrmisen [gelür misin] benúm ilá. (A172,II 8a)

Ghjumbruchtán [gümbrüktan, *gümrükten] chaccirdúm [kaçırdum] bu atlasĵ [atlasi]. (A191,II 290a)

Gián ghionghuldán seuérum seni [can göñüldan severüm seni]. (A148,I 14b)

Hits [hiç] neste [*nesne] bilmezom saa [sa$_n$a] dimege. (B70)

Iaràdandan [Yaradandan] istemiscem [istemişem] iardumi [yardumi]. (B26)

Iazilam gelur bassina [yazılan gelir başına]. (B46), (B indeks)

jas bunĵ [yaz buni]. (A145,II 10a)

jeramásder bilmeiené eí ettmaghá [yeramazdır bilmeyene e$_y$i etmağa]. (A261,II 5a)

Maslahatom, var, Anadolda. (B69)

Mucchiém [muhkem] eilé buni. (A213,I 134a)

Mudará ila tutárum onĵ [oni]. (A213,I 144a)

Ne ileim [i$_y$le$_y$im] ieniemezum [yeniemezum] glunglumì [d.guñlumi]. (B26)

Occhudilér [okudiler] bení. (A220,I 102a)

---

[875] tam.
[876] **DEV** 525 *kuds*: [2]Kutsallık, mübareklik.
[877] Bir dua olan cümle *Georgievicz Bartholomeo*'nun "*De Turcarum Ritu et Ceremoniis*, 1548'de [**hergunon** ekmegumozi vere bize bugun] şeklindedir. Ayrıca *Megiser* 1612'de [**hergiunki** olan etmegumusi uuer bise bugiun] olarak yazılmıştır.

Olssum [olsun] ssenungh [senüñ] isstedgunh [istediğün] nycse [nice] gugthe [gükte] vle [ve] gyrde [yerde]. (B141)

Onbeci ghiún ondá duriur nichaiattĵ [on beş gün onda duruyur nihayati]. (A218,I 24a)

Sábur eilé bir pará[878]. (A143,I 20b)

Sefér edérum ghiemí ilé [gemi ile]. (A173,II 236b)

Spat edeím espap verdighiná [ispat edeyim espap, *esvap verdiğina]. (A167,I 23b)

Stamboldá ghieccimách istérum ol mastlachattum etméghiccin. (A237,III 11b)

Terch [terk] eiledum zahmanumì[879] gurdumi [yurdumi] (B26) *(şiir)*

Terchiettúm sewghiulumĵ [terkettüm sevgilümi]. (A233,I 23a)

Tsag [sağ] eline bacha [bak] ghun [gün] doghutsine [doğusine]. (B71)

Váchtur rachát olaggiách [vak$_i$t$_t$ur rahat olacak]. (A254,I 14a)

Var saghlüghilá. (A254,II 3b), (A254,II 8b)

Varaím sewmaá [sevma$_y$a]. (A233,I 34a)

Vargeth [var git] tsagloga [sağlığa] eier [eğer] gelmeson [gelmezsen]. (B72)

Véchme [vehme, *vehm] eilérum senden. (A255,II 284b)

Vsattí mastlachattí [uzattı mastlahatı]. (A251,II 261a)

Xarár ettím banghá [zarar ettin baña]. (A266,I 180a)

2.3.2.1.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri

Gioldassum [yoldaşun] varmi tsenumle [senünle]? (B70)

Irachmider [ırak mıdır] tsenum [senün] iataghom [yatağon]? (B70)

Ne chariscírsen [karışırsın] bu mastlachattá [maslahata]. (A194,I 16b)

Ne dénder bu. (A217,I 10a)

Ne der bu jattmísc ottlúch [yatmış otluk]. (A222,I 18b)

Ne dérsin sen. (A217,I 95a)

Ne issum [işün] var bu memleketten? (B69)

Ne sapársin joldán [ne saparsın yoldan]. (A230,I 17a)

Neá [ne$_y$a] uardí onda. (A217,I 16a)

---

[878] biraz.
[879] Yurt, anavatan.

Nea chaldí mastlaattimús [ne$_y$a kaldı masla$_h$atımuz]. (A217,I 27a)

Sciarápmi [şarap mı] bu. (A212,I 59b)

2.3.2.2. XVII. Yüzyıl

Ajak [ayak], ajak tschikharlar [çıkarlar] merdubane. (Mg198)

Aḳçá ile dür bu. (M176)

Angil angil [añıl añıl] alur mensil herileng [<her-i leng]. (Mg213)

Aschikiare [aşikare] duschmen [düşmen] jegdur [yeğdür] gisli dosten. (Mg66), (Mg199)

Asil biniadum [bünyadım] batanum [vatanım] ilum airikdur [ayrıkdur] benum. (Mg61) *(şiir)*

Behāile alunmiş bu. (M176)

Bir agatsch [ağaç] schindi [şindi] tut mischtur [tutmıştur] ajak [ayak]. (Mg220)

Bir āy geçtı ben Türkçe yazmaġa başlayalü. (M85)

Bu ḳálʿáde dört top vardür ancaḳ. (M164)

De imdı Bismillāh. (M130)

Dehānüñ oşbu çeşmî ḫorde bîne / Ne yüzden görüne yārebbi yine (M188Mes) *(şiir)*

Docus [dokuz] gelebi [celebi] soyamadi bit [d.bir] jalangis [yalañız] agi [acı]. (Mg202)

Dogmischdu [doğmışdu] Meriemden bahkire khisden [kizden]. (Mg180)

Duyulur ḳanġısı olduġu. (M53)

Ebū Beker ṣabr ḳıldı ta Asāme Şām'dan yine gelince. (S111a)

Endi geheneme [cehen$_n$eme]. (Mg180)

Geterbu., Ieterbu. [*getir bu$_{nu}$]. (Mg228), (Mg310), (Mg304)

Giunglumung [göñlümün] ainesi sinuk dunuk[880] dur benum. (Mg58) *(şiir)*

Göñlüm ister ani buni itmege. (M61)

Göreim seni. (M130); Gorin [?göreyim] seni. (Mg158)

Hergiunki olan etmegumusi uuer [ver] bise bugun. (Mg179)

Herkhischi [herkişi] gendir [d.gendin][881] jeg [yeğ] seufer [sever] gairissinden [gayrisinden]. (Mg196)

---

[880] **TAR 212** *tunuk [tonuk]*: Kederli.
[881] **STE** gendü.

Iaramasdur bilmejene [bilmeyene] eylukitmek. (Mg204)

Iazilon [yazilon] gelur bassina. (Mg187)

Ikhrar [ikrar] kalmadi bu dumade [d.dunyade][882]. (Mg198)

İlāhî sen benî iletme sîne / Sarılmaince yārüñ sînesîne (M188Mes) *(şiir)*

Inanurum Allahe her nesneje [nesneye] khadir [kadir] olan babaya, jeri [yeri] giugi [gugi] jaradane [yaradane]; dahi Issaje [Isaye] (Messiha onung bir tane olan ogline, bisum effendumuse. (Mg179,180)

Inanurum Ruchi [Ruhı] Kudussi echlisuneti [ehlisun$_n$eti] gemaktung [*cemaatuñ] hakligine eflianung embianung, birluklerine giunachlering [günahleriñ] bagischlamagine [bağışlamağine], ululeri dirilmesine dahi ebedi olan dirlige. (Mg180)

İsm-i işārettür beʿīde. (M192)

Isteng [isteñ] ilmi beschichten [beşihten] mac pereis [d.makpereye][883] vvarince [varince]. (Mg216)

Iurgunum [yurgunum] ben. (Mg313)

Kharsu [*karşu] gelsun[884] senung [senüñ] memleketun. (Mg179)

Ḳoma imdı. (M130)

Mubarek olsun senung adung [senüñ aduñ]. (Mg179)

Nāz ider ḳıyās idüp. (M161)

Ol uuacting [vaktiñ] kabulb [kabul] idegeksin adale [d.adalet] curbanini [kurbanını] arssollonan [arz d.olunan] ameleri [amel$_l$eri]. (Mg186)

Ol vacting [vaktiñ] corlar [korlar] senung michrabung [mihrabuñ] ussine busagileri. (Mg186)

Olsun senung istedigum nitekim giugde [gukde], jerde [yerde] dahi. (Mg179)

On ḳálem aldüm ikişer aḳçaya. (M46)

Sev seni seveni. (M84)

Sous [söz] siffatidur soilejenung [söyleyenüñ]. (Mg189)

Sus suilemegile ademi jegrectur [yegrektür] haibanlarden. (Mg193)

Tāñrinüñ ādî dürür: Îzidü Yezdān Ḫudāy. (M195Ş)

Urdum asılācaġı. (M146)

---

[882] bkz. **STE**.
[883] **STE**.
[884] **TAR** 128 ~*karşu varmak*: [1]İstikbal etmek; [2]karşılamak.

Utschuncigun [üçincigün] kaleti [?haleti] ulmischlerden [ülmişlerden], agdi gioglere [göglere]. (Mg180)
Üç ay var biz gelelü. (M85)
Üç yil geçtı ben gelelü. (M174)
Var yatmaġa. (M82)
Vir baña şu kitābi. (M167)
Vir baña. (M146)

Meninski'nin *Hümāyūnnāme*'den aldığı şu beyitlerdeki devrik cümlelerde kafiye kaygısı görülmektedir:

Ḳámer hemşîresi idı ġábġábînüñ. (M197a;210HN)
Şeker hemşehrisi idı leblerinüñ. (M197a;210HN)

Güline sümbülin ḳılmış perîşan. (M197a;210HN)
Asılmiş bir ḳıline biñ delü cān [d.dîl ü cân]. (M197a;210HN)

Lebinden lá'lüñ olmışdı yeri senk. (M197a;210HN)
Dehāninden şeker ḳalmışdı dil tenk. (M197a;210HN)

Hıcāb olmasá zülfînüñ sáhābî
Yaḳardı āfitābî hüsn-i tābî (M197a;210HN)

2.3.2.2.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri

Fülān yer neḳadar iraḳtur bundan, (uzaḳtur) *veya* bundan iraḳmidür? (M175)
Ḳanı Ḫıżır? (S172a)
Kimüñdür bu ev? (M164)
Kimüñdür bu? (M52)
Ne dür hāl. (M166)
Ne dür hālüñ. (M166)

Ne dür hālüñüz. (M166)

Ne idi boile. (Mg159)

Ne ischum [işum] kularine hairu tasatukdur benum. (Mg59) *(şiir)*

Varmi etmek sende. (M71)

2.3.2.3. XVIII. Yüzyıl

Alın dışarı bunları. (Vg332)

ʿAlimlerin sözü gibi dir özü. (Vg194)

Allahın *veya* Allahdan dır bu iş. (Vg238)

Ancaḳ saña bir söz söyleyecegim var daha. (C665)

Ben bilirdim a, böyle adamlardan hayır gelmeyeceyin. (Vg340)

Benimde öyle etmekdir muradım. (C663, 664)

Bir hizmetkar çıḳa geldi bilemizce. (Vg241)

Bu gün eyi sıḳı yedik sizin hatırınız için… (Vg333)

Buyurunuz undu. (Vg328)

Cemaat aġır adamı isteyorlar kendilerine gözetmek için. (Vg249)

Çavuş Aġa, düş önümüze. (Vg338)

Duk [*dök] imdi divite. (V59)

Eminy Gumruk hala[885]. (V9)

Eyu rusgar oldugi zaman oïle dur; yuksek direk, yäuz gemi, eyu yaglanmiş; hem eyuci bilur kulajuz. [886] (V67)

Gel, Hamallar kahyası… (Vg303)

Göreyim seni. (Vg346)

Gyunaş [gunaş, *güneş] bile dogdi bir saatdan artik dur. (V54)

Hele çıḳ yoḳarı. (Vg325)

İşte şindi senden eyi adam yoḳ dünyada. (C662)

Vir imdi akçe. (V59)

---

[885] Hâlâ, "şimdi".

[886] Fiilimsiye bağlı diğer unsurlar ana cümle yükleminden sonra gelmektedir. Bu cümlenin yazarın kitapta tercümesini verdiği İngilizce cümle yapısına uygun olduğunu söylemek gerekir: **V** 67 *This ʿtis to have a fair wind, taunt masts, a ship not crank, well-careen'd, and a skillfull master*.

Yok olasin bulaïki. (V60)

2.3.2.3.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri

A Yahudi, ne dir bu feryadının aslı? (Vg305)

Be, neyleyim o laḳırdıyı? (Vg321)

Benim tellallıḳ neme yaḳeşırdı, babamın ḳocaman billurcu maġzası dururken? (Vg305)

Gördün mü benim başıma geleni? (Vg305)

Gördün mü olanı? (Vg306)

Hanıya aḳtar? (Vg310)

Hanıya, Müzkür başı, bunların daʿva etdiyi adam? (Vg311)

Ḳahveci, hanı Ḳazesker Efendiye giden Efendi? (Vg323)

Kim gider bizim aġay lan azacıḳ Istambula? (Vg308)

Ne eksigim benim?[887] (V58)

Nezaman olajak dur bu? (V69)

Niçün, ne oldu saña? (C658)

Olmaz mı, ʿOsman Çavuş Aġa, o fermanın biri? (Vg321)

Ömriñ[888] gider kira yerine. (Vg285)

Ya sultanim, nedir haliñiz? (V55)

Ya, nice ideïm şimdi? (V57)

2.3.2.4. XIX. Yüzyıl

Allahah kaldi işim. (Dlxvi)

Bu gülistān-ı cihāna ser-tā-ser ḳaldım naẓar. (D9a)

Çarḫ otaḳ ḳurdı gülistān üstine günlik seḥāb. (D111a)

Ḥaḳ istemege gelmiş idi bir iki ādem. (D53a)

İcāzet ü raḥmān vardur kifāyet. (D50a)

Kāvil durur ḳamu Perverd-gār. (D34u.a)

---

[887] Bana ne, benim işim değil, anlamında.
[888] t2 ömrün.

Kiaġidîleh ḳelem ve murekkeb vir baña. (D160)
Ḳorḳutmış idi ḫalḳı bu uslūb ile dāyim. (D53a)
Nā-ḥaḳ yere ṣalb itdi anları ol dem. (D53a)
Niçe yıldur eylerüm ben bu ḫarābātı tavāf. (D25a)
Nuḳūd oldu. (R187a) *veya* Oldu nuḳūd.[889] (R187a)
Şehing mālına yoḳdur nihāyet. (D50a)
Vir baña belemi[890]. (D163)
Vir baña bir oumoud [umud]. (Dlxvi)

Aşağıdaki cümlelerde *Davids*'in çeşitli metinlerden aldığı devrik cümle kuruluşundaki beyitler bulunmaktadır:

Kutadgu Bilig'den
Tācîkler bitigde bitigmiş[891] munı. (Dxxxv.a.KB)
Bitigde yoġ erse kim oḳıḳor[892] anı. (Dxxxv.a.KB)

Yavaşlıḳ[893] ḳılur edebi bezenür kişi. (Dxxxv.a.KB)
Yavaş bolmasa bolımaz edeb başı. *(Dxxxv.a.KB)*

Hümâyûnâme'den
Ḳamer hem-şîresiyidi ġabġabınuñ. (D11HN.a)
Şeker hem-şehrisiyidi leblerinüñ. (D11HN.a)

Güline sünbülin ḳılmış perîşān. (D11HN.a)
Aşılmış her[894] ḳılına biñ dil ü cān. (D11HN.a)

Lebinden laʿlüñ olmuşdı yeri seng. (D11HN.a)

---

[889] *Redhouse*'un notu: *"Oldu nuḳūd." poetik bir söyleyiştir.*
[890] **D** 163 ing. *sash* "fular", ?bere.
[891] **KB (2007)** 43/280 Tejikler bitigde d. *bitimiş* munı.
[892] **KB (2007)** 43/280 Bitigde yok erse kim d. *uḳġay* anı.
[893] **KB** (1979) 532 *yavaş*: Yumuşak huylu.
[894] *Meninski* gramerde aynı beyitte "bir"dir.

Dehānından şeker ḳalmışdı dil-teng. (D11HN.a)

Devrik yapılar şiirde bir ahenk unsuru olarak kullanılagelmiştir. Diğer yandan yukarıdaki beyitlerde kafiye kaygısı ile kelime gruplarının da devrik yapıda kullanıldığı görülmektedir: *hem-şîresiyidi ġabġabınuñ, ḳılmış perîşān* gibi.

Mesîhî'den
Diñle bülbül ḳışşasın ki geldi eyyām-ı bahār. *(D26a.Mes)*
Oldı sîm-efşān aña ezhār-ı bādām-ı bahār. (D97a.Mes)

Ḳurdı her bir bāġda hengāme hengām-ı bahār. (D26a.Mes), (D97aMes)
ʿIyş u nūş it kim geçer ḳalmaz bu eyyām-ı bahār. *(D97a.Mes)*

Devrik yapılardaki diğer beyitler:

Sözle düzet muġannî söziñi. (D54a)
Rāst it her yerde özüñi. (D54a)

Süzülmiş nergisüñ çeşm-i siyāhı. (D107a)
İdersiz yine mestāne nigāhı. (D107a)

Virürdi her birine dürlü zînet. (D26a)
Gezerdi her gice ṣohbet-be-ṣohbet. (D26a)

Gitdi ol demler ki olup sebzeler ṣāḥib-firāş.[895] *(D90a)*
Ġonçe fikri gülşenüñ olmışdı bağrında baş. (D90a)

Ḥāke düşüp Rüstemile Zāl u Sām
Ḳaldı felekde bir iki ḳurı nām. (D106a)

[895] f. Hasta.

İlahî sen beni sine iletme
Ṣarılmayınca yāriñ sînesine. (D55a)

Ḳılıç dās idi tîġ-zen dāsdār. *(D52a)*
Ḳılurlardı mezraʿları tār u mār. (D52a)

Oturmışlar riyāḥîn dest ber dest. (D107a)
Külāhın gec-revā itmiş lāle-mest. (D107a)
Ḳaldı şebnem yine cevher-dār-ı tîr-i sevsenî[896]
Jāleler aldı hevāyı tüyle gülşeni. (D110a)

2.3.2.4.1. Devrik Yapıda Olan Soru Cümleleri

Bundan kim geçmiş bugiun? (D164)
Deñiz üzaḳ mi bu yerdan? (D164)
Kimuñ dur bu ev? (D111)
N'aṣil şerab dur bu. (D158)
N'aṣl dur şimdi? (D156)
Neh gemiler dur bunlar. (D167)

2.4. Yapılarına Göre Cümleler

2.4.1. Basit Cümle

"Yapısında isim veya fiil cinsinden tek yüklem bulunan cümle, basit cümledir. Türkçede cümleler genellikle "basit" yapılıdır" (Karahan, 1991:51).

Karahan'ın da tanımıyla örtüşür şekilde metinlerde geçen cümlelerin -yazılı kanaklardan alınan örnekler bir yana bırakılırsa- birçoğu basit cümledir.

[896] ar. susam.

2.4.1.1. XVI. Yüzyıl

Accittan uldĵ [*aç$_{lık}$tan öldü]. (A126,II 7b)

Afadúm[897] aldún. (A127,II 10a), (A127,I 237a)

Ailách [aylak] otturúr. (A135,I 206a)

Ardínge jurutturúrum [ardince yürüttürürüm]. (A132,II 283b), (A132,II 280a)

Ardínge olúrum. (A132,II 139b), (A132,II 283b), (A132,II 280a)

At colaní [kolanı] surér. (A133,II 304a)

Auurtcích vuralúm [avurtçık[898] vuralım]. (A134,I 235a)

Baghersách cicarúrum [bağırsak çıkarurum]. (A136,II 289a)

Baghi [bağı] diker. (B119)

Bascí ghidér [başı gider]. (A138,I 11a)

Bení chor baccharsín [hor bakarsın]. (A184,I 9a)

Bezergenlik ederum, Affendi. (B69)

Bilbiller utér. (A142,II 151b)

Bir balá ográr. (A140,I 12b)

Bir para gianladúm [bir *parça canla$_{n}$dum]. (A148,II 269b)

Birí biriná jardúm [yardum] edér. (A143,I 25a)

Birisí bir acciá [akça]. (A143,I 10b)

Bis ascináis [biz aşinayız]. (A133,I 198b)

Bis tassalanúris [biz tasalanurız]. (A244,I 22a)

Bisúm chalí [bizüm hali$_{miz}$] bu dur. (A179,I 90b)

Bu adamá chatti [katı] ghierecchlíder [gereklidır]. (A173,I 25b)

Bu chardàl [hardal] istáK [iştah] uerúr. (A180,I 150b)

Bu ghieggié [gece] nobétt senúndur. (A172,I 16a)

Bu il seférr uar [bu yıl sefer var]. (A232,I 91b)

Bu nesté [*nesne] merametté ghieldj [geldi]. (A218,II 265b)

Bundá cioch [çok] artár. (A132,II 141a)

---

[897] **ADA** 127 *afat*: Nefes.
[898] **ADA** 134 kısa sohbet.

Bundá ghiúccj [güç] joch [yok]. (A176,I 135a)

Bundá ghiúccj jóchtur. (A176,II 8b)

Chaccián sangha chollái duscér [haçan saña kolayı düşer]. (A163,II 309b)

Charamátt[899] ben cecchieím [garamat ben çekeyim]. (A171,I 182a)

Charamattí cecchiér [garamati çeker]. (A171,I 161b)

Charén accí [karın açı] var. (A126,II 199b)

Chattí erchién ghieldúm [katı erken geldüm]. (A167,I 292b), (A172, II 5a)

Chieremín cioch [keremin çok]. (A198,II 6b)

Chimpsĕa chormétt vermés [*kimseye hörmet vermez]. (A185,II 5b)

Choinuná ducchiérum [koynuna dükerüm]. (A162,I 13a)

Cibán dagheldí [çıban dağıldı]. (A152,I 21b)

Cichmísc idí [çıkmış idi]. (A152,I 12a)

Colán [kolan] surér. (A202,I 11b)

Dahé erchiéndur [daha erkendür]. (A155,I 24a)

Derdúm uar. (A157,II 248b)

Diuán dagheldí [dağıldı]. (A154,I 21b)

Eí iuriscí uar [e_yi yürişi var]. (A168,I 12b)

El altundá vermísctur [vermiştür]. (A165,I 19a)

Ellín sosí jeramásdur [elin sözi yeramazdur]. (A165,I 221a)

Eué ghiderû [eve giderü$_m$]. (A168,II 7a)

Gercsekson [*gerçeksin]. (B72)

Ghelur [gelür]. (B112)

Ghiendí jaghí ila ghiendí chaurulúr [gendi yağı ila gendi kavrulur]. (A196,I 26b)

Ghiené buluscialúm [gene buluşalum]. (A146,II 9a)

Ghieréctur [gerektür]. (A173,I 48b), (A173,II 146b)

Gianí uar [canı var]. (A148,II 136b)

Hái dondí [*ay döndü]. (A134,I 13b)

Ialanuz [*yalınız], gheldum [geldüm]. (B70)

IstilláKila suilér [ıstılahıla süyler]. (A190,I 122b)

jasmali [yazmali] idúm. (A260,II 166b)

---

[899] **ADA** 171 garanti, teminat, kefalet.

Jaús chastalích cechtúm [*yavuz hastalık çektüm]. (A151,II 9a)

jcchindí [ikindi] uactí idí. (A187,I 27a)

jnchiarúm [inkarum] joch [yok]. (A189,II 238b)

jscí tangrí jscíder [iş Tañrı işidır]. (A190,II 7b)

jusdén [yüzden] bir alúr. (A129,I 25b)

Kách eilérû [hak eylerü$_m$]. (A179,I 170a)

Kapzeiler. (B116)

Maní[900] verdí. (A209,I 211a)

Meggiál joch idĵ [mecal yok idi]. (A210,I 174a)

Niscianá uurúrum [nişana vururum]. (A218,II 160a)

O da bir baláder [*beladır]. (A140,I 12b)

Oglu kezi [kızı] olur.[901] (B109), (B120)

Ol deíl ghibí oldĵ [o de$_ğ$il gibi oldi]. (A158,I 10a)

Olá. (A220,I 136a), (A220,I 60b)

Oláidi. (A220,I 18a)

Olúr. (A220,II 7b)

Olurum. (A220,II 120b), (A220,II 169b), (A220,II 257a), (A220,II 283a)

Onlardán airildúm. (A135,II 170b)

Oraí bilmésis [bilmeziz]. (A221,I 20b)

Sachí saiársin [sahi sayarsın]. (A229,I 20a)

Sangí uar [sancı var]. (A230,II 248b)

Saphám ióchtur [safam yoktur]. (A228,I 10a)

Sciaráp Turchlerè charamdur [şarap Türklere haramdur]. (A180,I 214a)

Scindí chair ficchirí uar [*şimdi gayr fikri var]. (A170,I 12a)

Scindi ghieleím [şindi geleyim]. (A172,III 11a)

Sciu attĵ xabún edérû [şu atı zabun ederü$_m$]. (A133,I 15a)

SeKél beghlích ettj [Sehel beğlik etti]. (A140,I 27b)

Sendén sacchlárum [saklarum]. (A229,II 154a)

Sirá uardĵ [vardi]. (A234,I 68b)

---

[900] **ADA** 209 rüşvetlik mal.
[901] **B** 109 ogl+i kezi; **B** 120 ogl+u kezi.

Sisden unghurdi ghieldí [sizden üñürdi geldi]. (A253,I 165b)

Stambola [ıstanbul'a] giderum Tsultanum [sultanum]. (B69)

Succiúm joch [suçum yok]. (A237,I 10b)

Tactá [*tahta] otturúr. (A222,II 10b)

Tersiné saia [saya]. (A231,I 72a)

Vact oldĵ [vakt oldi]. (A254,I 146b)

Xarariná [zararına] chieffil [kefil] etterúrum. (A266,II 283b)

Xarariná [zararına] chieffíl [kefil] olúrum. (A197,II 283b)

2.4.1.2. XVII. Yüzyıl

ʿÁbdüllahi[902] gordüm. (M151)

Achmack [aḫmak] khonuckh [konuk] evisini [ev isini] agirlar. (Mg210)

Actgaja [d.akçaya] hernesne mute ednu [d.eder][903]. (Mg208)

Aġaç mîveden ṭolmışdur. (S167a)

ʿĀḳıbet dilenmelü oldı. (S107a)

Altına düştı. (M135)

Aña bir yumruḳ urdı *veya* çaldı. (M168)

Aña igne ururler. (M168)

Aña muvāfiḳ bir miṣāl getürmişdür. (S155a)

Ancaḳ yüz aḳça deger. (S164a)

Ani ḳral diktiler. (M163)

Anlar bu gün ḳałḳtıler. (M146)

Anlar gittı. (M162)

Āsmānı pür-nūr eyledi. (S156a)

ʿÁtā ḳıldı. (M203)

Atını kendi eliyle bağladı. (S165a)

Atümi sattüm. (M167)

Babam vezîr olmıştur. (M163)

---

[902] *Meninski*'nin notu: *ʿÁbdellahi değil*.
[903] bkz. **STE**

Babasinden ḳorḳar. (M133)

Baña diyüvir. (S161a)

Baschkisus [d.baskisus][904] pedaurci [d.pedavrai][905] jel [yel] guttur ur [gütürür]. (Mg220)

Başını divāre urdı. (M168)

Begler ile vezîrler ile şāh ortasında ʿadāvet düşdi. (S145a)

Ben fáḳīre destgîr ołdı. (M168)

Ben saña bir at bağışlaim. (M167)

Ben sora [ben$_{den}$ so$_{n}$ra] geldi. (Mg167)

Ben yurgunu [*yorgunu$_{m}$]. (Mg290)

Beytül Muḳáddese vardı. (M151)

Bir altun būt düzmiş idi. (S166a)

Bir sille aña urdı. (M168)

Bir tabanca yedı. (M168)

Bir tepne[906] urdı. (M168)

Bu vilāyetten geçtı. (M133)

Bu ʿālemlerüñ Tañrısına îmān getürdük. (S162a)

Buni ıḳtızā ider. (M167)

Cassavet [ḳasavet] adami sabun[zebun]eder. (Mg212)

Cevābten ʿāciz ḳałdı. (M169)

Cevānlıḳ ʿāleminde şeyḫe ḫıdmet ider idüm. (S163a)

Dügün yarağın tedārüke başladı. (M169)

Etmegin, etmegini yedı. (M167), (M167)

Evlādlerin teslîme rāğıbu ḫābān ołdı. (M168)

Gāhî bir tîre-maġāki[907] cāygāh idindüm. (S47a)

Gendü kitābini sattı. (M50)

Gönlinden rıḳḳát ḳoptı. (M169)

Guifel [d.guzel] auureth [avret] hem scharap [şarap] tatlu agulerdur. (Mg202)

Güzellikte ve mürüvvette bu aña ġālibtür *veya* bu ani geçer. (M176)

---

[904] bkz. **STE**
[905] bkz. **STE**
[906] **DER** 3885 *tepme*: Tekme.
[907] **DEV** 1110 f. *tîre*: Bulanık, kara, karanlık; **DEV** 561 f. *magâk*: Çukur.

Haberler beglerung [beğlerüñ] dumenidur. (Mg64), (Mg203)

Her jasche [yaşe] bir gairi adethiari schur [d.adet yarişur]. (Mg194)

Hernesne oranille [oran ile]. (Mg188)

Hevā ve heves sebebi ile devlet elinden gitdi. (S166a)

Ḫılʿat fāḫire ile tevḳîr[908] bıyurdı. (S148a)

Hurmeth ikhi [iki] baschdan [başdan] olur. (Mg219)

İkişer ġroşe. (M46)

İracıḳ. (M175)

İskemle altından çiktı. (M135)

Işlāḥ maṣālıḥ cumhūr içün arām itdi. (S140a)

Ḳabı ṣu ile ṭoldurdı. (S167a)

Ḳaçmaḳ ardince ołdıler. (M82)

Ḳalpaġ aldum. (M27,28)

Ḳarindāşi dostüñ olan aġa.[909] (M52)

Ḳarnüm aciḳtı. (M61)

Kuru janinda [yanında] jaschda [yaş da] janar. (Mg67)

Manṣaba musteḥaḳ olduñ. (S155a)

Mevcūdāt Ḫüdā'yıla mevcūd oldı. (S167a)

Muḥabbet ʿilmile derūnı ṭoldı. (S151a)

Nemçe ādlü memleketten geldük. (M164)

Oġlan daḫı soyundı. (S48a)

Ol gün aḫşama degin ḥarb eylediler. (S141a)

Ökesinden nutḳı tutuldı. (M175)

Öñıne düştı. (M135)

Pençerenüñ ṭaşrasına baḳdı. (S144a)

Ruhi Kudusten rachme [rahme] duschdi [düşdi]. (Mg180)

Saña derüm. (M130)

Sarb [d.sard][910] surke gendu khabin [kabın] agidur [acıdur]. (Mg204)

---

[908] **DEV** 1326 ar. ağırlama.
[909] Meninski bu cümlenin ki'li birleşik cümle yapısını da vermektedir: *Ol aġa ki anüñ ḳarindāşi dostüñdür* *(MG52)*.
[910] **STE**.

Sari saman altunda suiuri dur [su yuridur]. (Mg199)

Sen ḫāṭırını pür-sürūr eyledüñ. (S167a)

Senden çoḳ bilür. (M157)

Senecten [senekten] ful [*fil] eyler. (Mg220)

Seni ṣoḥbet ḫāṣṣuma iḫtiyār eyledüm. (S159a)

Şābūr ol ḳız ile ol döşek üstinde yatmışlar idi. (S145a)

Şehre vardı. (M135)

Şerîfe muḫālif çoḳ nesne itdi. (S155a)

Şeyḫuñ ardınca vardum. (S144a)

Taḫtuñ pāykāhında bir yirde oturur idüm. (S139a)

Ṭamarlarında ḳanı ġażabdan cūş eyledi. (S165a)

Tekheluf [*tekelüf] gehenemde [cehen$_n$emde] olur. (Mg205)

Üç günde bir şerāb içtı. (M48)

Üstüne *veya* üzerine düştı. (M135)

Venedîk muḳābilesine vardılar. (S144a)

Yeg bilür. (M157)

Yerinden ḳalḳdı, ~ ḳalḳtı. (S139a), (M133)

Yüzine bir tabancá çałdı. (M168)

2.4.1.3. XVIII. Yüzyıl

Abdi Efendi selam ederler. (Vg248)

Aġac sayesi *veya* gölgesi altında oturuyorum. (Vg189)

Aḳ sarayın üst başında *veya* üs başında oturur. (Vg203)

Aralıḳda bazırganların yanında yüzüm ḳara oldu. (Vg340)

Baḳıysın siz bilirsiniz. (Vg332), (Vg338)

Bir çelebi, bir ben, bir bazırgan ıdı. (Vg318)

Birine on on beş kar edersin. (Vg168)

Biz bir Firenk bazırganından otuz beş kese ahcelik şey aldıḳ. (Vg318)

Biz bir hafta dır, siftahımız yoḳ. (Vg316)

Bu da aḳıllılıḳ dır. (Vg328)

Bunun sahihini senden isterim. (Vg331)

Daha sizin le sohbetin ediyoruz. (Vg320)

Daʿvayı o ḳaldırdı. (Vg336)

Efendi hazretlerinin önüne varalım. (Vg338)

Efendi, güzel dedin. (Vg319)

Efendim, ḳulun da böyle düşünürdüm. (Vg332)

Evet, ayaḳdaşıma onu söylerdim. (Vg324)

Eyu, tez saidiñ. (V64)

Ḫaterime gelmez. (V58)

Hayde yindik, bizim dükkana var. (Vg317)

Hele işimize nızam verdik. (Vg324)

Hem ahçeyi de gördün. (Vg337)

Hemen biz girelim. (Vg329)

Her birine beşer onar altın verildi. (Vg168)

İçerde bir Yahudiy le bir Müslüman var. (Vg316)

İptida sana geldim. (Vg327)

İşi aġnadım. (Vg311)

Işte getturdum. (V59)

İşte, Efendi, Mehemmed Çelebi de geldi. (Vg310)

Ḳalmadi. (V59)

Ḳazesker Efendinin kahyasıy la beynimizde çoḳ latife geçdi. (Vg324)

Ḳazeskere söyleyor. (Vg332)

Kerem edin, Efendiler. (Vg318)

Ḳojaijakseiñ [kocayacaksıñ]. (V26)

Köfte-ḫor, aşaġdan güleşdin. (Vg323)

Malim çok dur. (V27,28)

Marifet Maldan evly dur [*evladur]. (V.xx)

Maʿrifetine göre sana ikram ü izzet olur. (Vg167)

Mehemmed Çelebi, şindi bir yeni bazırgan geldi. (Vg299)

Munasib yoldaş yolde binit yerinde dur. (V75)

Ol güzel çiftlik dört bin guruş *veya* gruş *veya* ḳuruş *veya* ḳruş ḳadar satın alındı. (Vg196)

Ol kemisne padişahuñ huzurine irişdy. (V46)

Ortaköy namında bir semte rast geldik. (Vg230)

Pek suok idy [*soğuk idi]. (V21)

Saat dörde beşecek *veya* beşedek uyudu. (Vg203)

Sabırlılıḳ insanı her muradına erdirir. (Vg250)

Sana selam eder. (Vg248)

Sekizdir. (V63)

Seni Vezir ister. *veya* Vezir seni ister. (Vg226)

Sizi vebalden saḳınırım… (Vg332)

Şaharuñ hakimy [hakimi] ande geldy [geldi]. (V47)

Şahidleri mahallerinden tasih [d.tashih] ederiz. (Vg332)

Tercüman, bu sizin ta-ifenizde böyle şey az zuhur eder. (Vg331)

Tercüman, sen de bazırganı hıfz eyle… (Vg332)

Vallah, bir kuruc [d.kuruş] mankir katmaziz. (V63)

Yaliniz gemi çahica [*gāhîce][911] oïle tez gelmez. (V67)

Yok; dursun. (V65)

Zera, ufak akçe aresinde zuyuf akçe çok dur. (V56)

2.4.1.4. XIX. Yüzyıl

Altmiş ḳadar saʿet yol olur. (D164)

Aña ṭutuldi. (D115)

Anı müşhîr etdiler. (R177)

Arşini üç buçuḳ ġruşeh olur. (D161)

At aldum. (R176)

Atı aldım. (R176)

Baġça gyüzel şey. (R161)

Baña kişah [d.kısa] gorinur. (D164)

Ben gyürdüm [gürdüm]. (R174)

---

[911] **V** 67 *chahiga* "çahica" bir yazım yanlışı olabilir. *Vaughan*, ch ile ç; gh ile g sesini verir. Metinde, *chahiga* = seldom "bazen".

Benden ḳorḳmalusın. (D54a)

Beşer para verdiler. (R172)

Bir guzel ve éyu çoha isterim. (D161)

Bir oyun daha oyunialum. (D167)

Bir yeñi kiurk isterim. (D163)

Bir ʿaẓim şehereh daḫil oldum. (D108)

Böyle tepinilmaz. (R99)

Çizmalerimi giyineyim. (R98)

Çizmehlermi kiehîm [*giyeyim]. (D163)

Efendim derzi kiurkeñuz [*kürkünüz] geturmiş. (D163)

Erken galdi. (R154)

Evet sulṭanum îki şişeh daha var. (D158)

Gelür. *hlk.* Gelir. (R103)

Gülistān cābecā āb-ı revāndur. (D89a)

Ḥavālî-i Baṣra'da bir cezîre varıdı. (D98a)

Ḥavālîsi serāser gülistāndur. (D89a)

Hay! Hay! Neh oyleh pek adamsiz. (D162)

Her şeî ḥażir îtdirdum. (D158)

Ḫeyr [hayır] efendim her şeî ziadehsileh beyendum. (D158)

Ḫeyr [hayır] sulṭanum yidum. (D158)

Ḫeyr ol yetişer. (D159)

Ḫeyr sulṭanum ben îdecigim. (D166)

Ḫeyr sulṭanum pek éyu dur. (D164)

İkişer ikişer alıñız. (R173)

İngliz bayraklari var. (D167)

Isırır. (R107)

Ismi Ibrahim dür. (D111)

İşteh bundeh dur sulṭanum. (D163)

Ḳala. (R22)

Ḳāmeti bir ādem boyı ḳadardur. (D116a)

Kesilir. (R99)

Ḳılıçla şarḳ u ġarbı almışam. (D52a)

Matāʿları telef olur. (D116a)

Muradum var idi. (D157)

Neh fena kiaġidlerim var. (D167)

Ol cezîrede bir bîşe varıdı. (D98a)

Ol ḳelʿaeh Suliman elinden feṯḥ olundi. (D115)

Oldu. (R49)

Pahasini soildum [*söyledim]. (D162)

Pek éyu dur. (D158)

Pek éyu sulṭanum oynalum. (D166)

Pek fena îdum. (D156)

San beni uyutdun. (R97)

San ve pederim ve ḳoñşuñuz berāber gitdiñiz. (R175)

Saviyorım. (R160)

Sıyırır. (R103)

Sizeh pek guzel kiaġid gemiş. (D167)

Süveyleyelim [*söyleyelim]. (R117)

Şevketlü, ḳudretlü, ʿazametlü, mehābetlü, celāletlü, kerāmetlü pādişāh-ı İslām-penāh ve şehinşāh-ı ḫılāfet-destgāh iftiḫār-ı āl-i ʿOsmān sulṭānu'l-berreyn ve ḫaḳanu'l-baḥreyn es-sulṭān ibnü's-sultān es-sulṭānü'l-ġāzî Maḫmūd Ḫān ibnü's-sulṭānü'l-ġāzî ʿAbdu'l-ḥamîd Ḫān ḫaldu'l-llāh-ı mülk ve ebed-i salṭanat ḥażretleriniñ iẕn-i pādişāhāneleri ile haẕā kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥsîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî muṣannif-i ḥaḳîr Arsur Lumley Dāvids'den pāy-i taḫt-ı hümāyūnlarına ʿarż ve taḳdîm olundı. (D.grş.a)

Şimşek oynayur. (D168)

Tahrîr u tastîr olundu. (R160)

Uluḳġa kiçilik yaraşır oġul.[912] (D.xxxvi.a.KB)

Uşaḳleri galdi. (R175)

Yarin ḥażir olmahli. (D163)

Yuḳarıda oturiyor. (R154)

Zāhid-i bî-çāre kebūter-i āvāre gibi ḳaldı. (D91a)

---

[912] **KB** (2007) 455/4532.

2.4.2. Birleşik Cümle

Bir temel cümle ile onu anlam ve görev bakımından tamamlayan bir ya da birden fazla yan cümleden oluşan cümlelere birleşik cümle denir (Özkan-Sevinçli, 2008:160). Üzerinde çalışılan 16, 17, 18 ve 19. yüzyıllarda yazılmış çeviri yazılı metinlerde bugün Türkiye Türkçesinde de kullanılagelen *şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle, ki'li birleşik cümle ve girişik birleşik cümlelere* rastlanmıştır. Günümüzden farklı olarak ise çalışmada *çün'lü ve haçan (kaçan)'lı birleşik cümle* yapılarına yer verilmiştir.

2.4.2.1. Şartlı Birleşik Cümle

Şart kipinde olan bir yan cümle ile bir temel cümleden meydana gelen yapılara şartlı birleşik cümle denir. "Bu birleşik cümle Türkçenin aslî birleşik cümlesidir" (Ergin, 203:&702). Eski Türkçe devrinden beri yaygın bir kullanılışa sahip olan bu cümleler, özellikle Budist ve Maniheist kültürlerin etkili olduğu Eski Uygurca devresinde bu kültürlerin ifade edildiği yabancı dildeki yapıları karşılamak üzere kullanılmış ve böylelikle şartlı birleşik cümlenin yan cümlesi yeni fonskiyonlar da yüklenmiştir (Develi, 1997:117).

İncelenen metinlerde şartlı birleşik cümlenin kullanılışı genellikle bugünkü ile farksızdır. Lakin standart kullanımın dışında olan bazı şartlı birleşik cümle kuruluşları dikkati çeker[913]:

16. Yüzyıl

[913] Bu cümleler şart eki (-sA)'nin silikleştiği durumlardır. Yoksa burada *Deny*'nin işaret ettiği gibi şart eki dışında bazı eklerin cümleye şart anlamı katmasından söz edilmemektedir [Şart ekinin dışında bir cümleye şart anlamı katan ekler için bkz. (Deny, 1941:&1368)]. Burada *Deny*, "-DIğI takdirde veya sûretde" sıfat-fiil ekinin şart fonksiyonu üzerinde durur. Şartlı birleşik cümle sınırlarını genişleten şu çalışmada ise *Sevmez*, bazı -IncA, -DIkCA ekleri ve ki, mi, üzere, de edatlarıyla kurulan cümleleri de şartlı birleşik cümle olarak değerlendirir (Sevmez, 2001:103-114).

Onghurdidén demiscídinis olúrdi [öñürdiden demişidiniz olurdı]. (A223,I 23a)
[Öñürdiden demiş **olsa** idiniz olurdı]

Adám ne ilá ghielmísc [gelmiş] onúm ilá ghidér [gider]. (A127,II 5b)
[Adam ne ile gelmiş**se** onun ile gider]

17. Yüzyıl
Adam neile gelmi schonungile [gelmiş onuñile] gider. (Mg203)
[Adam ne ile gelmiş**se** onun ile gider]

Rūm eḳlîminde ne ḳadar şehr var yine saña virin [d.virsin]. (S160a)
[Rūm eklîminde ne kadar şehr var **ise** yine sana versin]

18. Yüzyıl
Çün seni bir adem incidir *veya* incidirse anın ḳusurünü *veya* ḳusurunu bağışla, merhamet bulasın.[914] (Vg171)

Bir adem seni incidir: sen anın ʿözrünü ḳabul eyle, maġfiret bulasın. [915] (Vg290)
[Bir adem seni incidir i**se**...]

19. Yüzyıl
Gülistānuñ her nesin aldı siyeh bād-ı ḫazān
ʿAdl idüp berāber ile virdi yine şāh-ı cihān. (D26a)
[Siyeh bâd-ı hazân gülistanın her nesini aldı **ise de** şâh-ı cihân adl idüp berâber ile yine verdi.]

İlk bakışta birer sıralı cümle görüntüsünde olan yukarıdaki cümlelerde şart eki silikleşmiş olmasına rağmen ekin varlığı, yani temel cümleyi sınırlayan şart yapısı, hâlâ cümlelerde hissedilmektedir[916].

[914] "incidir" ve "incidirse" kullanımları *Viguier*'e aittir. Aynı cümle Çün'lü Birleşik Cümle ve Sıralı Cümle başlıklarında da ele alınmıştır.
[915] Bu cümle, "Bağımlı Sıralı Cümle" başlığında yeniden ele alınmıştır.

Burada tekrar üzerinde durmak istediğimiz *Viguier*'in gramerinde geçen şu örnek, şart ekinin yan cümlede kullanılması ya da kullanılmaması bakımından ilgi çekicidir:

Çün seni bir adem incidir *veya* incidirse anın ḳusurünü *veya* ḳusurunu bağışla, merhamet bulasın.[917] (Vg171)

Çün seni bir adem incidir...
Çün seni bir adem incidirse...

İki durumda da cümledeki şart anlamı kaybolmaz. İkinci bir husus ise, şart ekinin aynı zamanda "çün" edatı ile iki türlü kullanımıdır. Birinci kullanımına göre "Çün'lü Birleşik Cümle" olan bu yapıda ikinci kullanım olan şart ekli durumda da yan cümle temel cümlenin zarfı görevindedir.[918]

Yine örneklere dikkat edilecek olursa şart ekindeki düşme eğilimi şart ekinin cevher fiili (isim fiili)nden sonra geldiği durumlardadır:

gelmişse < gelmiş+(i)+se; var+i+se; olmadı+i+se; aldı+i+se.

İlk örnekte ise şart ekinin birleşik fiil grubuna geldiği düşünülebilir:

demiş+ol+sa idiniz[919].

---

[916] Bu cümlelere benzer yapılara "eğer" ile kurulan cümlelerde de rastlanır: *Ve eger teyemmüm itdi, namaz kıldı, ve andan sonra gördi kim gendü yükinde su varmış, ol bilmedügile namaz reva ola*. (Turan, 1996:186). Şart anlamını "eğer" yüklenmekle birlikte yüklemlerinde şart eki olması beklenen cümleler birer sıralı cümle görünümdedir.

[917] " incidir" ve "incidirse" kullanımları *Viguier*'e aittir. Aynı cümle Çün'lü Birleşik Cümle ve Sıralı Cümle başlıklarında da ele alınmıştır.

[918] Ahlâk-ı Alâî'de geçen şu cümle de buna benzer bir kullanımdır: *Bendede çün Hakk'un ni'meti mevcūd ola -'ilm ü 'amel ve faẓl ü kemāl ve māl ü cemāl gibi-; eger bende ol ni'metüñ vücūdı Hak'dan olmasına 'ārif, ve dāyimā zevāl ü fenā vü meslūb olmasından hā'if olursa, anda 'ucb yokdur. (95b/8-11)* (Doğan, 2006:69).

[919] Bu durumda da *de-* fiilini tamamlayan bir kip ve şahıs varlığı bulunur.

Mesela, şart ekinin doğrudan fiil tabanına geldiği şu örnekte şart ekinin silikleşmesi mümkün değildir. Çünkü ek silikleştiği takdirde fiili niteleyecek herhangi bir kip ya da şahıs bulunmaz:

Eghér bilsám [bilsam] sciscedé [şişede] durá idí. (A242,I 22b)

Metinlerde dikkati çeken ikinci bir husus yan cümle ve temel cümle dizilişi ile ilgilidir. Yukarıda da değinildiği gibi Türkçenin asli birleşik cümlesi olan şartlı birleşik cümlenin dizilişi sırasıyla yardımcı cümle ve temel cümledir. Aşağıdaki örnekte konuşma dilinin icabı olarak bu unsurların yer değiştirdiği görülür:

Gel ghusteriuere [güsterivere] *Allaha tseuerson [severson]*.[920] (B71)
Sira [zira] eger isteyecegdung [isteyeceğuñ] curbani [kurbanı], herbetschile [*her veçhile] verurdum, hasetmessen [haz$_z$etmesen] curbamden [kurbanden]. (Mg185)

Taranan metinlerde zaman zaman istek eki (-A)'nin şart eki fonksiyonunda kullanılarak birleşik cümleler kurduğu görülür. Bunlar ilgili başlıklar altında verilmiştir. Ayrıca üzerinde çalıştığımız eserlerin büyük bir kısmının gramer kitabı olması nedeniyle şart fiili çekimleri yazarlar tarafından bazı fiiller üzerinde tatbik edilmiştir. Bunlar da birer yan cümle değerinde, söz diziminin birer unsuru olduğu için burada ele alınmıştır.

2.4.2.1.1. XVI. Yüzyıl

Banghá sormísc ossá deiuerúrdum [baña sormiş olsa deyiverürdüm]. (A158,I 27a)
Ben bundá ghielmísc [gelmiş] ossám [*olsam] senúm [senün] chachén [hakkın] uerurdúm. (A179,I 14a)
Ben stamboldá [$_i$stanbul'da] uarmisci [varmış] ossám [*olsam] scindiadéch [şindiya dek] ghielmisci [gelmiş] olúrdum *veya* ghielmíscidum [gelmiş idüm]. (A237,I 22b)

[920] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

Chimí ghieréchsé ossúm [kimi gerekse *olsun]. (A201,I 17a)

Chonchiár [honkar] istérsa [istersa] varaím. (A184,I 18a)

Conchiár bunda ghielsé [gelse] scen [şen] olurdum. (A184,I 14a)

Dermán ossá [*olsa] *veya* chabíl ossá [kabil olsa] ghieleím [geleyim]. (A157,II 10b)

Dermán ossá [*olsa] ben seueéidum [seveidüm]. (A233,I 27a)

Duscimán [düşman] ise belli deghílder [değildır]. (A140,I 24b)

Eilích suilérse Allá eilích ueré[921] [eylik süylerse Allah iylik vere]. (A169,I 20a)

Euél desé idí nesté olmásdi [evvel dese idi *nesne olmazdı]. (A168,I 22a)

Gel ghusteriuere [güsterivere] *Allaha tseuerson [severson]*.[922] (B71)

járum [yarun] bulaggiách [bulacak] olúrsam ueraím [verayım]. (A258,I 20a)

jarun [yarun$_{un}$] taughindán [ta$_{v}$uğından] isa bu ghiun [gün] imurtassí [$_{y}$imurtasi] iéghdur [yeğdür]. (A145,146,I 24b)

jeramás [yeramz] suilerse [süylerse] alla [Alla$_{h}$] jnsáf [insaf] ueré.[923] (A261,I 20a)

Ne isterlérse desumlár [desunlar]. (A189,I 9b)

Ol bundá ghielúrse [gelürse] choma [koma] ghiettmaá [gitma$_{y}$a]. (A174,I 21b)

Olúrsa bu ghiún olúr [olursa bugün olur]. (A145,I 23b)

Sirchié ossá salata edérdich [sirke *olsa salata ederdik]. (A230,I 15a)

2.4.2.1.1.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Eghér bilsám [bilsam] sciscedé [şişede] durá idí. (A242,I 22b)

Eghér chosách vldurúrdi [eğer kosak üldürürdi]. (A201,I 15b)

Eghér uarmísc ossám idí neste etmésdj [eğer varmış *olsam idi *nesne etmezdi]. (A164,I 13a)

Eghiér ghieleggiéchsen sabactán ghiél [eğer geleceksen sabaktan, *sabahtan gel]. (A164,I 21a)

[921] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.
[922] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.
[923] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

2.4.2.1.1.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Sen bundá ghieléidun [geleidün] er nesté [$_{h}$er *nesne] verúrdum. (A146,I 2lb)

2.4.2.1.1.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar

Onghurdidén demiscídinis olúrdi [öñürdiden demişidiniz olurdı]. (A223,I 23a)
Adám ne ilá ghielmísc [gelmiş] onúm ilá ghidér [gider]. (A127,II 5b)

2.4.2.1.1.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller

2.4.2.1.1.4.1. Gelmek

chiéschie ghielsé [keşke gelse] (A172,I 13a)

ben ghielsém [gelsem] (A172,I 13a), (A172,I 14a); sen ghielsén [gelsen] (A172,I 13a), (A172,I 14a); ol ghielsé [gelse] (A172,I 13a), (A172,I 14a); bis ghielséch [gelsek] (A172,I 14a); sis ghielsanghnís [gelsañiz] (A172,I 14a); onlar ghielselér [gelseler] (A172,I 14a)

2.4.2.1.1.4.2. Komak

quosám [kosam] (A201,I 15b); chosán [kosan] (A201,I 15b); chosá [kosa] (A201,I 15b); chosách [kosak] (A201,I 15b); chosanghnís [kosañız] (A201,I 15b); chosalár [kosalar] (A201,I 15b)

2.4.2.1.1.4.3. Sevmek

sewmisc [sevmiş] olsám (A25,32a); sewmísc olsán (A25,32a); sewmísc olsá (A26,32b); sewmísc olsách [olsak] (A26,32b); sewmisc olsanghnís [olsañız] (A26,32b); sewmísc olsalár (A26,32b)

2.4.2.1.2. XVII. Yüzyıl

Anda helāk itseler gittüñ idı. (M161)

Bārān-ı nîsān ṣadef içine düşerse incü olur. (S144a)

Bardugin jer [yer] kharanguisse [karañuise] sende giosin [gözin] kup[924]. (Mg208)

Bāşüñ gerekse saḳın. (M130)

Ben aduden gafilisem hafisum hasi [d.ehasi] durur. (Mg60)

Ben seni bir dacha [daha] *veya* dahi giorsen [görsem] ikhi [iki] olur. (Mg68,69), (Mg219)

Benum işitmeklugume verursen şemluk [*şenlük] dahi ayaga çinenmiş sille te [?zillete] bragolmiş [*bırakılmış] gemiklerung [gemiklerüñ] sevffinurler [sevinürler]. (Mg184)

Duschmen [düşmen] karinceise *veya* khoringe isse [karince ise] dahi ful gibilsai *veya* filgibisan [fül, *fil gibi say]. (Mg159), (Mg190)

Epsem olmak jegdur [yegdür] tschok [çok] soilemec tenisle [d.soylemektenisse]. (Mg192)

Etmegüñ var ise ye. (M164)

Gelse ołur. (M161)

Gelse ʿáceb degül. (M161)

Gergi [gerçi] ben dervisissem giunglum [güñlüm] giosum [gözüm] tokdur benum. (Mg60,61)

Herdaim khorkhu [korku] tschekmek denissi [d.çekmekden ise] bir ogurda ogruma jegdur [yeğdür]. (Mg194)

Her ḳanġı ołursá ołsun. (M161)

İcāzet virmesemde fāide itmez. (M161)

Ḳanġısi severse alur. (M78)

Ḳáşüñ eger hilāl hilāl öykündi îse

Sen ānüñ ḳalmaġıl eksikligîne (M188Mes) *(şiir)*

---

[924] **DER** 2814 *kıpmak*: (göz için) kırpmak; aynı atasözü *Deny*'de "Vardığın yer karañlık ise sen de gözüñü kapa" şeklindedir (Deny, 1941:&1215).

Ne ołursá, olurse ołsün. (M54), (M161)

Ne söylersen söyle. (M78)

Ne ultschile [*ölçi ile] ultscherssen [ülçersen] ol ultschile alursen. (Mg216)

Ne var, sen devletde olur iseñ ben yaşda oluyın. (S103a)

Nekadar hairung [hayruñ] asisse [az ise] hem jasugum [yazuğum] gokisse [çok ise] ol rachimung [rahimuñ] rachmetinden, hatschan [haçan] artikdu [d.artıkdur] benum. (Mg59)

Nige [nice] selam vverurscheng [d.verurseñ], angllain [d.ancılayın] selamungi [selamuñı] alurschen [d.alursen]. (Mg201)

Olsá olmazmi. (M161)

Olunsá evlā dür. (M161)

Sevse ʿácebtür. (M78)

Sevse olür. (M78)

Sira [zira] eger isteyecegdung [isteyeceğuñ] curbani [kurbanı], herbetschile [*her veçhile] verurdum, hasetmessen [haz$_z$etmesen] curbamden [kurbanden]. (Mg185)

Vimactanisse [uyımaktan ise] seyrana vvarmac [varmaḳ] jegdur [yeğdür]. (Mg172)

Yañliş oḳumaḳtan ise oḳumamaḳ yegdür. (M157)

Birer cümle oluşturmayan yardımcı şart cümleleri şunlardır:

áhvālümüzden süāl ołunursá *veya* büyürilürse *veya* cāiz görülürse (M173)

peyġámber mısse (M79)

var ise (M70)

var iseidı (M70)

yoġıse *veya* yoġse (M71)

2.4.2.1.2.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Eger cevānlıḳda eyü ʿamellere ve ʿibādete saʿy itmedüñ ise bārî pîrlikde iḳdām eyle. (S148a)

Eger her bir khullinung [kullınuñ~kılının] baschinge [başince] ikhi [iki] inss [d.yuss][925] hunerung [hünerüñ] olse huner çe [d.işe][926] gelmes eger senung [senuñ] sutarang [sutarañ] khem [kem] olurss[a]. (Mg217)

Eger oġluñ belāda olub aña raḥm itmezseñ taʿaccub itmelü işdür. (S107a)

Ve eger bu ʿābid kendü ṭāʿatına tekiye [*tekye] ve iʿtimād eyledi ise bilmedi ki Ḫüdā'nuñ dergāhında bî-çārelik ve tevāżuʿ kibr ve ināniyetden yegdür. (S162a)

Ve eger Englizler aḫır vilāyetlerinde gider iken ve gelür iken ve renciberliklerinde iken bir ṭarîḳ esîr olursa girü ḫılāṣ olalar. (S108a)

2.4.2.1.2.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Düşmanlardan her kimi bulasız öldürüñ. (S153,154a)

Haibanler senden jegdur [yegdur] eger ey suilemejesin [suylemeyesin]. (Mg193)

2.4.2.1.2.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar

Adam neile gelmi schonungile [gelmiş onuñile] gider. (Mg203)

Rūm eḳlîminde ne ḳadar şehr var yine saña virin [d.virsin]. (S160a)

2.4.2.1.2.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller

2.4.2.1.2.4.1. Bakmak

eger baḳarsam (M116); eger baḳarsañ (M116); eger baḳarsa (M116); eger baḳarsáḳ (M117); eger baḳarsáñüz (M117); eger baḳarlársá (M117)

baḳsaidum (M117); baḳsaidüñ (M117); baḳsaidı (M117); baḳsaiduḳ (M117); baḳsaidüñüz (M117); baḳsálárdı (M117)

---

[925] **STE** yüz.
[926] **STE.**

baḳmış isem (M117); baḳmış iseñ (M118); baḳmış ise (M118); baḳmış isek (M118); baḳmış iseñüz (M118); baḳmışler ise (M118)

baḳmış olursam (M118); baḳmış olursáñ (M118); baḳmış olursá (M118); baḳmĩş olursáḳ (M118); baḳmış olursáñuz (M118); baḳmış olurlerse (M118)

baḳmış olsaidüm (M118); baḳmış olsaidüñ (M118); baḳmış olsaidı (M118)

baḳsam (M117); báḳsáñ (M117); baḳsá (M117)

baḳılmış isem (M122)
baḳılmış olsaidüm (M122)
baḳılmış olursám (M122)
baḳılsáidüm (M122)
baḳılsám (M122)
baḳılürsám (M122)
bakilmasem (Mg141)
baḳmamış isem (M121)
baḳmamış olsaidüm (M121)
baḳmamış olursem (M121)
baḳmasaidüm (M121)
baḳmasám (M121)
bakmasen (Mg134)
baḳmazsám (M121)
baḳtı isem (M117)
baḳtum ise (M117)
baḳtüm isem (M117)
her ḳaçan baḳarsá (M117)
her kim baḳarsá (M117)
her ne zaman baḳarsa (M117)
nice baḳarsá (M117)

2.4.2.1.2.4.2. Datmak (Tatmak)

datacagsam (Mg107); datacagsan (Mg107); datacagdur (Mg108); datacagus (Mg108); datacagsis (Mg108); datacaglerdur (Mg108)

2.4.2.1.2.4.3. Olmak

eger olur isem (S68a); eger olur iseñ (S68a); eger olur ise (S68a); eger olur isek (S68a) *veya* eger olursavuz (S68a); eger olur iseñüz (S68a); eger olular ise (S68a)

eger oldum ise (S69a); eger olduñ ise (S69a); eger oldı ise (S69a); eger olduḳ ise (S69a); eger olduñuz ise (S69a); eger oldılar ise (S69a)

eger olsa idüm (S69a); eger olsa idüñ (S69a); eger olsa idi (S69a); eger olsa idük (S69a); eger olsa idüñüz (S69a); eger olsa idiler (S69a)

eger olmış olsam (S70a); eger olmış olsañ (S70a); eger olmış olsa (S70a); eger olmış olsak (S70a); eger olmış olsañuz (S70a); eger olmış olsalar (S70a)

eger olacaḳ olursam (S71a); eger olaca ḳ olursañ (S71a); eger olacaḳ olurısa (S71a); eger olacaḳ olursak (S71a); eger olacaḳ olursañuz (S71a); eger olacaḳ olurlarısa (S71a)

eger olsam (S68a); eger olsañ (S68a); eger olsa (S68a); eger olsak (S68a); eger olsañuz (S68a); eger olsalar (S68a)

eger olmasam (S81a); eger olmazsañ (S81a); eger olmazsa (S81a); eger olmazsak (S81a); eger olmazsañuz (S81a); eger olmazlarsa (S81a)

olmasem (Mg140); olmaseng (Mg140); olmase (Mg140); olmasek (Mg140); olmasengis (Mg140); olmaseler (Mg140)

eger olmaz isem (S81a); eger olmaz iseñ (S81a); eger olmaz ise (S81a); eger olmaz isek (S81a) *veya* eger olmazsavuz (S81a); eger olmaz iseñüz (S81a); eger olmazlar ise (S81a)

eger olmadum ise (S82a); eger olmaduñ ise (S82a); eger olmadı ise (S82a); eger olmaduḳ ise (S82a); eger olmaduñuz ise (S82a); eger olmadılar ise (S82a)

eger olmazsa idüm (S82a); eger olmazsa idüñ (S82a); eger olmasa idi (S82a); eger olmazsa idük (S82a); eger olmazsa idüñüz (S82a); eger olmazsa idiler (S82a)

eger olmayacaḳ olursam (S83a); eger olmayacaḳ olursañ (S83a); eger olmayacaḳ olursa (S83a); eger olmayacaḳ olursak (S83a); eger olmayacaḳ olursañuz (S83a); eger olmayacaḳ olurlarsa (S83a)

olundum ise (S86a)
olunmadum ise (S86a)
olunmasa idüm (S86a)
olunsa idüm (S86a)
eger benüm olur ise (S132a) *veya* eger benüm var ise[927] (S132a)
eger senüñ olur ise (S132a) *veya* eger senüñ var ise[928] (S132a)
eger benüm oldı ise (S132a)
eger senüñ oldı ise (S132a)
eger benüm olsa idi (S132a)
eger senüñ olsa idi (S132a)
eger benüm olacaḳ ise (S132a)

2.4.2.1.2.4.4. Sevmek

sevsem (M78); sevseñ (M78); sevse (M78), (S101a); sevsek (M78); sevseñüz (M78); sevseler (M78)

[927] Latince anlamında "eger benüm olur ise" ile aynı anlam verilmektedir.
[928] Latince anlamında "eger senüñ olur ise" ile aynı anlam verilmektedir.

sevmesem (M88); sevmezseñ (M88); sevmese (M88); sevmesek (M88); sevmeseñüz (M88); sevmeseler (M88)

seumesem (Mg137); seumesen (Mg134), (Mg137); seumese (Mg137); seumesek (Mg137); seumesengis (Mg137); seumeseler (Mg137)

eger sevsem (S99a); eger sevseñ (S99a); eger sevse (S99a); eger sevsek (S99a); eger sevseñüz (S99a); eger sevseler (S99a)

sevmez isem (M88) ~ sevmezsem (M88); sevmezseñ (M88);sevmezse (M88); sevmezsek (M88); sevmezseñüz (M88); sevmezlerse (M88)

eger sevmezsem (S125a); eger sevmezseñ (S125a); eger sevmezse (S125a); eger sevmezsek (S125a); eger sevmezseñüz (S125a); eger sevmezseler (S125a)

eger sever isem (M77) ~ eger seversem (M78) ~ seversem (M77), (M78), (M79); severseñ (M77); severse (M77); eger seversek (M77); severseñüz (M77); severler se (M77)

eger sever isem (S99a) ~ sever isem (S100a); eger sever iseñ (S99a); eger sever ise (S99a); eger sever isek (S99a); eger seversevüz (S99a); eger sever iseñüz (S99a); eger severler ise (S99a)

eger sevmez isem (S125a); eger sevmez iseñ (S125a); eger sevmez ise (S125a); eger sevmez isek (S125a); eger sevmez iseñüz (S125a); eger sevmez iseler *veya* eger sevmezler ise (S125a)

sevdüm ise (M79); sevdüñ ise (M79)

eger sevdüm ise (S101a); eger sevdüñ ise (S101a); eger sevdi ise (S101a); eger sevdük ise (S101a); eger sevdüñüz ise (S101a); eger sevdiler ise (S101a)

eger sevmedüm ise (S126a); eger sevmedüñ ise (S126a); eger sevmedi ise (S126a); eger sevmedük ise (S126a); eger sevmedüñüz ise (S126a); eger sevmediler ise (S126a)

sevdı isem (M78); sevdı iseñ (M78)

sevseidum (M78); sevseidüñ (M78); sevseidı (M78); sevseidük (M78); sevseidüñüz (M78); sevseler idı (M78)

eger sevse idüm (S102a); eger sevse idüñ (S102a); eger sevse idi (S102a); eger sevse idük (S102a); eger sevse idüñüz (S102a); eger sevse idiler (S102a)

eger sevmese idüm (S126a); eger sevmese idüñ (S126a); eger sevmese idi (S126a); eger sevmese idük (S126a); eger sevmese idüñüz (S126a); eger sevmese idiler (S126a)

sevmeseidüm (M88); sevmeseidüñ (M88)

sevmiş isem (M78) ~ sevmıssem (M79); sevmiş iseñ (M78); sevmiş ise (M78); sevmiş isek (M78); sevmiş iseñüz (M78); sevmişler ise (M78); sevmiş iseler (M78)

sevmemiş isem (M88); sevmemiş iseñ (M88); sevmedi isem (M88); sevmedi iseñ (M88); sevmedümse (M88; sevmedüñse (M88)

sevecek isem (M79); sevecek iseñ (M79)

eger sever olsam (S100a) ~ sever olsam (S100a); eger sever olsañ (S100a); eger sever olsa (S100a); eger sever olsak (S100a); eger sever olsañuz (S100a); eger sever olsalar (S100a)

eger sevmeyecek olursam (S127a); eger sevmeyecek olursañ (S127a); eger sevmeyecek olursa (S127a); eger sevmeyecek olursak (S127a); eger sevmeyecek olursañuz (S127a); eger sevmeyecek olurlaryise (S127a)

sevmiş olsam (M79); sevmiş olsañ (M79)

sevmiş olursám (M79); sevmiş olursáñ (M79); sevmiş olursá (M79); sevmiş olursáḳ (M79); sevmiş olursáñüz (M79); sevmiş olurlarsá (M79)

sevmemiş olursám (M88); sevmemiş olursáñ (M88)

sevmiş olsaidüm (M79); sevmiş olsaidüñ (M79); sevmiş olsaidı (M79); sevmiş olsaidük (M79); sevmiş olsaidüñüz (M79); sevmiş olsaidiler, olsalar idı (M79)

sevmemiş olsaidüm, olaidüm (M88); sevmemiş olsaidüñ (M88)

eger sevecek olursam (S102a); eger sevecek olursañ (S102a); eger sevecek oluryise (S102a); eger sevecek olursak (S102a); eger sevecek olursañuz (S102a); eger sevecek olurlaryise (S102a)

sevecek olursám (M79); sevecek olursáñ (M79)

seufdursem [*sevdürsem] (Mg146); seufdurseng (Mg146); seufdure[929] (Mg146); seufdursek (Mg147); seufdursengis (Mg147); seufdurseler (Mg147)

sevilmesem (Mg141), (Mg143), (S129a); sevilmesen (Mg143); sevilmese (Mg143); sevilmesek (Mg143); sevilmesengis (Mg143); sevilmeseler (Mg143)

bulaiki sevem[930] (M78)
bulaiki sever isem (M78)
eger sevem[931] (M78)
eger sevildüm ise (S115a)
eger sevilecek olursam (S115a)

[929] Şart fonsksiyonu istek eki ile karşılanmaktadır.
[930] Şart çekimi örneklerinde verilmiştir. İstek eki şart fonksiyonundadır.
[931] Şart çekimi örneklerinde verilmiştir. İstek eki şart fonksiyonundadır.

eger sevilse idüm (S115a)
eger sevilsem (S115a)
eger sevilür isem (S115a)
eger sevilür olsam (S115a)
sevildüm ise (S129a)
sevilecek olursam (S129a)
sevilmedüm ise (S129a)
sevilmese idüm (S129a)
sevilmeyecek olursam (S129a)
sevilmez isem (S129a)
sevilmış olursám (M122)
sevilmiş isem (M122)
sevilmiş olsaidüm (M122)
sevilse idüm (S129a)
sevilseidüm (M122)
sevilsem (M122), (S129a)
sevilür isem (S129a) ~ sevilürsem (M122)
sevmısseidüm (M79)
tāki sevem (M78)
tāki seversem (M78)

2.4.2.1.2.4.5. Bağlamak, Öğretmek, Yatmak ve Varmak

baaglamasen [*bağlamasan] (Mg135)
iattmasen [*yatmasan] (Mg135)
ugredilmesem [*öğredilmesem] (Mg141)
vgredmesen [*öğretmesen] (Mg135)
vuarmasen [*varmasan] (Mg135)

2.4.2.1.3. XVIII. Yüzyıl

Ager geçmezlerise ben size degişduraïm. (V64)

Ager inanmazseñiz serafe [*sarrafa] gyusteralim [güsteralim]. (V64)

Alif Lam, bu on beş ḥarftan evel gelse Lam okunur. (V.xvii)

Allah yoline[932] can viren[933], eziyyetlerine sabr u[934] tehammül iderse[935], doste[936] vasıl olur. (Vg285)

Baḳ oġul, eger sen dünyada rahat geçinmek isterseñ benim nasıhatlarımı bir eyice tutmalı sın. (C663)

Banaluḳayada varsaidıñ eyi eder idiñ. (C674)

Ben haber alırsam, sana haber veririm. (Vg315,316)

Ben seni bir daha görürsem, iki olur. (Vg309)

Benim sözüm diynersen, bu Bazırgana hiç olmazsa on beş kese ahçe ḳadar vermelisin ki, ses çıḳmasın. (Vg335)

Bir devlet azar azar gelirse sahibine faide ider. (Vg288)

Bir devletlinin eyliyini kimse görmediyse sen ondan kerem umma. (Vg287)

Bir gözün aġlasa, bir gözün gülse, sana keseyi dört etdiririz. (Vg320,321)

Bir insan Haḳden gelen derdlere, mihnetlere acilere[937] sabr idüb[938] şükrini[939] artdirirse[940] Tañriniñ[941] ḫas ḳuli dır[942]. (Vg285)

Bir kimsenin tabiatinde ḫımarlıḳ olsa, lutf ula terbiyyesi mümkin olmaz. (Vg230)

Bir oglaniñ varise, bizimle ḫane gelsun. (V65)

Biziy se Allah doġru şahidliye ḳullanıyor. (Vg319)

Boña [*bana] sorarseñiz, ne ay bilurum ne gyun [gün]. (V60)

Bunun tariḳı ne vech ilen se, bir yolunu bulub, başa çıḳalım. (Vg318)

Burada her ne ki ıḳtıza ederse, meşveretin ederiz, burda biriyiriz [*birikiriz]. (Vg319)

Cümle halḳ ne ḳadar Haḳḳı fikr ederse uyḳu içinde gibi dir. (Vg290)

---

[932] t2 yoluna.
[933] t2 veren.
[934] t2 sabrı.
[935] t2 ederse.
[936] t2 dosta.
[937] t2 acılara.
[938] t2 edib.
[939] t2 şükrünü.
[940] t2 artdırırsa.
[941] t2 Tañrının.
[942] t2 ḳulu dur.

Daʿvacı kim ise, iptida o söylesin. (Vg311)

Dünyade bir adem mihnet çekerse, ahretde safa sürer. (Vg227)

Eşitmedik *veya* işitmedik bir şey var ısa, naḳl eyle. (Vg178)

Eylik ḳadrini bilmezsen bari kötülük etme. (Vg291)

Fena olursa, bana söv. (Vg335)

Gyundan gyune [günden güne] biraz su kosañ ne olurdi? (V58)

Gyuñul [güñül] kimi severse guzel o dur. (V75)

Haçan zor la bir adem hizmet ederse, içinde hayır olmaz. (Vg176)

Halin hoş olduġunu istersen, halḳden ümid etme. (Vg293)

Hayy olan Allahden haberdar ısan, şerr sözden ölü gibi aġzına sükut mührünü vur. (Vg292)

Her adem ne iderse gerek hayır gerek şerr kendi de öyle bulur. (Vg176)

Ḫızanlıḳ *veya* ḫızannıḳ la vaḳti geçen soñradan devlet bulsa kimseye hayrı olmaz. (Vg192)

İnşallah Firengin işi eyi olursa, sana ziyadesiy le ikram etdiririm. (Vg327)

İşim bitmesse, saġlıġ olsun. (Vg320)

Kime mal verdinse, parayı da ondan iste. (Vg309)

Maḳbul olmaḳ istersen, kelamın pek uzun olmasın. (Vg222)

Maʿrifet ullahden[943] ḫaberdar olmazsañ[944], sen sanma ki, bu dünya muft mesken dır[945]. (Vg285)

Nasıl ısa öyle dir. (Vg239)

Nasıl münasib görürsen, öyle ederim. (Vg327)

Ne halin var ısa, gör. (Vg336)

Ne ihsan edersen elin ne, aḫirete gider senin ne. (Vg229)

Ne vech ile nızam verecekse, sana bir şafi cevab versin. (Vg324)

Ol kimesneki gendi belāsını çekemez ise, ġayrılara nazar edip onlardan sabr etmekligi ögrenmek içün temsildir. (C701)

Olmaz derseniz, ḫulase-i meram üç kese ahçeye tekmil ederim. (Vg320)

Olmazsa, benim ne yapacaġımı sen de aġnarsın. (Vg323)

---

[943] t2 maʿrifet ullahdan.
[944] t2 olmazsan.
[945] t2 dir.

Ortağın la görüşsen alışandan verişinden için *veya* alışın verişin için laḳırdı söyle. (Vg202)

Padişah zulm edici olursa mal ve asker ana faide vermez. (Vg295)

Pekey; kimden olursa, olsun. (Vg311)

Sana bir iş emir *veya* emr olduḳda eyi ve çapıḳ görürsen, aferim sana, derler. (Vg181)

Sana düşmanlıḳ *veya* düşmannıḳ edennere kamil adem isen, sen eylik eyle. (Vg216)

Sen Isḳoçiyaya varıp Edinburġu Donkeldi görseñ şaşar ıdıñ. (C682)

Sen selamet istersen kamiller öyüdünü diyneyib sükut eyle. (Vg292)

Sizin le bu gün gezme gitsek ḳabili var mı dır *veya* var mı? (Vg160)

Söz ile[946] söyleyüb[947], özinde[948] olmazsa, ol adem Allahe[949] vasıl olmaz. (Vg285)

Sultanım, harc la, şey ile bir buçuḳ kese etsek, olmaz mı? (Vg322)

Şimdicik virseñiz, olmazmi? (V64)

Taḳlid ile söz söyleyib ḳıyafetini kamillere benzedib ademiyyetden haberdar olmazsa o kimse hayvan gibi dir. (Vg288)

Vermezse, mehkeme hazır a. (Vg306)

Yaramazlıḳ iderseñ[950] kötü nam ile[951] fasliñ[952] olur. (Vg286)

Yemin edeceyini aḳlın keserse, daʿvaye bir başḳa güne buraġıb, yalan şahidleri bulur, diynedirsin. (Vg304)

ʿİbret[953] gözi ile[954] nazar itseñ[955] ʿaḳillu[956] dedigüñ[957] ademlerde delilik zuhr ider[958] ki söylenen delilerden on ḳat beter. (Vg286)

2.4.2.1.3.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

[946] t2 söz üle.
[947] t2 söyleyib.
[948] t2 özünde.
[949] t2 Allaha.
[950] t2 edersen.
[951] t2 nam ıla.
[952] t2 faslın.
[953] t2 ibret.
[954] t2 gözüy le.
[955] t2 etsen.
[956] t2 aḳıllı.
[957] t2 dediyin.
[958] t2 zuhur eder.

Dostum, eyer bu dediyin gibi işler dönerse, mehkemeye giden harcı çıḳardıḳdan soñra, yarısı senin, yarısı benim. (Vg308)

Eger elimden gelse Italiyaya varıp Milanoyu, Muntovayı, Cenovayı, Fiyorençayı, Romayı,[959] Naboliyi, Tortonayı, ve Venedigi seyr eder idim. (C679, 680)

Eger hepisi seniñ gibi doġru söyleyeceg olsa, işimiz tamam olur udu. (C659,660)

Eyer ahcemi, ya aldığı rısḳı verirse, ne ala? (Vg306)

Eyer haḳiyḳat böyle dediyin gibi olursa, o zaman yarısın deyil, daha ziyade veririm. (Vg304)

Eyer her istediyini dersen, senin için de istemediyini derler. (Vg173)

Eyer pazar ertesi gün şahid getirmesse, o vaḳıt otuz üç kese ahceyi hükm üle iʿlam ederim. (Vg313)

Eyer veresi vermeye inanmazsan, bütün altmışlıḳ alayım. (Vg300)

Eyerçi bir kimse nefsinin ardına düşüb aḳıllı yım zann iderse *veya* bir kimse nefsinin ardına düşüb aḳıllı yım zann iderse bile ademlerin ahmaġı o dur. (Vg173)

2.4.2.1.3.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Böyle edeceyine, bana geleydi de şuna nizam ver, deyeydi, bundan eyi nizam verirdim. (Vg336)

Canım çıḳaydı da, bu herifin semtine uġramayaydım!

Doġru söyler olaydın, yalan şahidi olmazdın. (Vg321)

2.4.2.1.3.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar

Çün seni bir adem incidir *veya* incidirse anın ḳusurünü *veya* ḳusurunu bağışla, merhamet bulasın. (Vg171)

Bir adem seni incidir: sen anın ʿözrünü ḳabul eyle, maġfiret bulasın. [960] (Vg290)

---

[959] Yazarın notu: *Ḳızıl elma.*

[960] İlk cümlede şart eki olmamasına rağmen şart eki düşmüş bir yapıda şart anlamı taşır. Bu nedenle ilk cümle şart cümleleri bahsinde de değerlendirilebilir.

2.4.2.1.3.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller

2.4.2.1.3.4.1. Atmak

atıyorsam (Vg.xvii), (Vg.126); atıyorsan (Vg.xvii); atıyorsa (Vg.xvii); atıyorsaḳ (Vg.xvii); atıyorsanız (Vg.xvii); atıyorsalar *veya* atıyorlarsa (Vg.xvii)

atsam (Vg.xvii); atsan (Vg.xvii); atsa (Vg.xvii); atsaḳ (Vg.xvii); atsanız (Vg.xvii); atsalar (Vg.xvii)

atayorsaydım (Vg.xvii), (Vg.126); atayorsaydın (Vg.xvii); atayorsaydı (Vg.xvii); atayorsaydıḳ (Vg.xvii); atayorsaydınız (Vg.xvii); atayorsaydılar *veya* atayorlarsaydı (Vg.xvii)

atarsam (Vg.xviii), (Vg.126), (Vg.138); atarsan (Vg.xviii); atarsa (Vg.xviii); atarsaḳ (Vg.xviii); atarsanız (Vg.xviii); atarsalar *veya* atarlarsa (Vg.xviii)

atmış olursam (Vg.xviii); atmış olursan (Vg.xviii); atmış olursa (Vg.xviii); atmış olursaḳ (Vg.xviii); atmış olursanız (Vg.xviii); atmış olursalar *veya* olurlarsa (Vg.xviii)

atarsaydım (Vg.126)
atmazsam (Vg.153)
atmazsaydım (Vg.153)
atarsaydım (Vg.281)
atmışsam (Vg.280)
atsaydım (Vg.281)

2.4.2.1.3.4.2. Almak

alırsam (Vg.xix), (Vg.127)
alıyorsam (Vg.xix), (Vg.127)
alıyorsaydım (Vg.xix), (Vg.127)
almassam (Vg.153)

almassaydım [Vg.153]

2.4.2.1.3.4.3. Anmak

añarsam [C236), (C241)]; añarsañ [C236]; añarsa [C236]; añarsaḳ [C236]; añarsañız [C236]; añarsalar *veya* añarlarsa [C236]

añayorsam [C236]; añayorsañ [C237]; añayorsa [C237]; añayorsaḳ [C237]; añayorsañız [C237]; añayorsalar *veya* añayorlarsa [C237]

añarsa idım [C237]; añarsa idıñ [C237]; añarsa idı [C237]; añarsa idıḳ [C237]; añarsa idıñız [C237]; añarsa idılar *veya* añarlarsa idı [C237]

añayorsa idım [C237]; añayorsa idıñ [C237]; añayorsa idı [C237]; añayorsa idıḳ [C237]; añayorsa idıñız [C237]; añayorsa idılar [C237]

añarsa imış ım [C237]; añarsa imış sın [C237]; añarsa imış [C237]; añarsa imış ız [C237]; añarsa imış sıñız [C237]; añarsa imışlar *veya* añarl arsa imış [C237]

añayorsa imış ım [C238]; añayorsa imış sın [C238]; añayorsa imış [C238]; añayorsa imış ız [C238]; añayorsa imış sıñız [C238]; añayorsa imışlar *veya* añayor larsa imış [C238]

añsam [C238]; añsañ [C238]; añsa [C238]; ansaḳ [C238]; añsañız [C238]; añsalar [C238]

añdı isam [C238]; añdı isañ [C238]; añdı isa [C239]; añdı isaḳ [C239]; añdı isañız [C239]; añdı isalar [C239]

añmış ısam [C239]; añmış ısañ [C239]; añmış ısa [C239]; añmış ısaḳ [C239]; añmış ısañız [C239]; añmış ısalar [C239]

añdı isa idım (C239); añdı isa idıñ (C239); añdı isa idı (C239); añdı isa idıḳ (C239); añdı isa idıñız (C239); añdı isa ıdılar (C239)

añmış ısa idım (C239); añmış ısa idıñ (C239); añmış ısa idı (C239); añmış ısa idıḳ (C240); añmış ısa idıñız (C240); añmış ısa idılar (C240)

añmış olsam (C240); añmış olsañ (C240); añmış olsa (C240); añmış olsaḳ (C240); añmış olsañız (C240); añmış olsalar (C240)

añsaidım (C240); añsaidıñ (C240); añsaidı (C240); añsaidıḳ (C240); añsaidıñız (C240); añsaidılar (C240)

añmış olsa idım (C240); añmış olsa idıñ (C240); añmış olsa idı (C240); añmış olsa idıḳ (C240); añmış olsa idıñız (C240); añmış olsa idılar (C240)

añacıaġ ısam (C241); añacıaġ ısañ (C241); añacıaġ ısa (C241); añacıaġ ısaḳ (C241); añacıaġ ısañız (C241); añacıaġ ısalar (C241)

añacıaġ ısa idım (C241); añacıaġ ısa idıñ (C242); añacıaġ ısa idı (C242); añacıaġ ısa idıḳ (C242); añacıaġ ısa idıñız (C242); añacıaġ ısa idılar (C242)

añacıaġ ımış ısam (C242); añacıaġ ımış ısañ (C242); añacıaġ ımış ısa (C242); añacıaġ ımış ısaḳ (C242); añacıaġ ımış ısañız (C242); añacıaġ ımış ısalar (C242)

añacıaġ olsam (C242); añacıaġ olsañ (C242); añacıaġ olsa (C242); añacıaġ olsaḳ (C242); añacıaġ olsañız (C242); añacıaġ olsalar (C242)

añacıaġ oldum ısa (C242); añacıaġ olduñ ısa (C243); añacıaġ oldu isa (C243); añacıaġ olduġ ısa (C243); añacıaġ olduñuz ısa (C243); añacıaġ oldular ısa (C243)

añacıaġ olmuş ısam (C243); añacıaġ olmuş ısañ (C243); añacıaġ olmuş ısa (C243); añacıaġ olmuş ısaḳ (C243); añacıaġ olmuş ısañız (C243); añacıaġ olmuş ısalar (C243)

añacıaġ olsa idım (C243); añacıaġ olsa idıñ (C243); añacıaġ olsa idı (C243); añacıaġ olsa idıḳ (C243); añacıaġ olsa idıñız (C243); añacıaġ olsa idılar (C243)

añacıaġ olursam (C244); añacıaġ olursañ (C244); añacıaġ olursa (C244); añacıaġ olursaḳ (C244); añacıaġ olursañız (C244); añacıaġ olursalar *veya* añacıaġ olurlarsa (C244)

2.4.2.1.3.4.4. Bakmak

baḳdım ısa *veya* baḳdımsa *veya* baḳdıysam (Vg.172)

2.4.2.1.3.4.5. Dilemek

dillersem (C119), (C124); dillerseñ (C119); dillerse (C119); dillersek (C119); dillerseñiz (C119); dillerseler *veya* dillerlerse (C119)

dilleyorsam (C119); dilleyorsañ (C119); dilleyorsa (C119); dilleyorsaḳ (C119); dilleyorsañız (C119); dilleyorsalar *veya* dilleyorlarsa (C119)

dillerseidim (C119); dillerseidiñ (C119); dillerseidi (C119); dillerseidik (C119); dillerseidiñiz (C119); dillerseidiler *veya* dillerlerseidi (C119)

dilleyorsa idım (C120); dilleyorsa idıñ (C120); dilleyorsa idı (C120); dilleyorsa idıḳ (C120); dilleyorsa idıñız (C120); dilleyorsa idılar (C120)

dillerse imişim (C120); dillerse imişsin (C120); dillerse imiş (C120); dillerse imişiz (C120); dillerse imişsiñiz (C120); dillerse imişler *veya* dillerlerse imiş (C120)

dilleyorsa imışım (C120); dilleyorsa imışsın (C120); dilleyorsa imış (C120); dilleyorsa imışız (C121); dilleyorsa imışsıñız (C121); dilleyorsa imışlar *veya* dilleyorlarsa imış (C121)

dillesem (C121); dilleseñ (C121); dillese (C121); dillesek (C121); dilleseñiz (C121); dilleseler (C121)

dilledi isem (C121); dilledi iseñ (C121); dilledi ise (C121); dilledi isek (C121); dilledi iseñiz (C121); dilledi iseler (C121)

dillemiş isem (C122); dillemiş iseñ (C122); dillemiş ise (C122); dillemiş ise idik (C122); dillemiş iseñiz (C122); dillemiş iseler (C122)

dilledi ise idim (C122); dilledi ise idiñ (C122); dilledi ise idi (C122); dilledi ise idik (C122); dilledi ise idiñiz (C122); dilledi ise idiler (C122)

dillemiş ise idim (C122); dillemiş ise idiñ (C122); dillemiş ise idi (C122); dillemiş ise idik (C122); dillemiş ise idiñiz (C122); dillemiş ise idiler (C122)

dillemiş olsam (C123); dillemiş olsañ (C123); dillemiş olsa (C123); dillemiş olsaḳ (C123); dillemiş olsañız (C123); dillemiş olsalar (C123)

dillese idim (C123); dillese idiñ (C123); dillese idi (C123); dillese idik (C123); dillese idiñiz (C123); dilleseidiler (C123)

dillemiş olsaidım (C123); dillemiş olsaidıñ (C123); dillemiş olsaidı (C123); dillemiş olsaidıḳ (C123); dillemiş olsaidıñız (C123); dillemiş olsaidılar (C123)

dilleyeceg isem (C124); dilleyeceg iseñ (C124); dilleyeceg ise (C124); dilleyeceg isek (C124); dilleyeceg iseñiz (C124); dilleyeceg iseler (C124)

dilleyeceg ise idim (C124); dilleyeceg ise idiñ (C124); dilleyeceg ise idi (C124); dilleyeceg ise idik (C125); dilleyeceg ise idiñiz (C125); dilleyeceg ise idiler (C125)

dilleyeceg imiş isem (C125); dilleyeceg imiş iseñ (C125); dilleyeceg imiş ise (C125); dilleyeceg imiş isek (C125); dilleyeceg imiş iseñiz (C125); dilleyeceg imiş iseler (C125)

dilleyeceg olsam (C125); dilleyeceg olsañ (C125); dilleyeceg olsa (C125); dilleyeceg olsaḳ (C125); dilleyeceg olsañız (C125); dilleyeceg olsalar (C125)

dilleyeceg oldum ısa (C125); dilleyeceg olduñ ısa (C126); dilleyeceg oldu isa (C126); dilleyeceg olduġ ısa (C126); dilleyeceg olduñuz ısa (C126);dilleyeceg oldular ısa (C126)

dilleyeceg olmuş ısam (C126); dilleyeceg olmuş ısañ (C126); dilleyeceg olmuş ısa (C126); dilleyeceg olmuş ısaḳ (C126); dilleyeceg olmuş ısañız (C126); dilleyeceg olmuş ısalar (C126)

dilleyeceg olsaidım (C126); dilleyeceg olsaidıñ (C126); dilleyeceg olsaidı (C126); dilleyeceg olsaidıḳ (C126); dilleyeceg olsaidıñız (C126); dilleyeceg olsaidılar (C126)

dilleyeceg olursam (C127); dilleyeceg olursañ (C127); dilleyeceg olursa (C127); dilleyeceg olursaḳ (C127); dilleyeceg olursañız (C127); dilleyeceg olursalar *veya* dilleyeceg olurlarsa (C127)

2.4.2.1.3.4.6. Erimek

erirsem (C167), (C172); erirseñ (C167); erirse (C167); erirsek (C167); erirseñiz (C167); erirseler (C167) ~ erirlerse (C167)

eriyorsam (C168); eriyorsañ (C168); eriyorsa (C168); eriyorsaḳ (C168); eriyorsañız (C168); eriyorsalar (C168) ~ eriyorlarsa (C168)

erirse idim (C168); erirse idiñ (C168); erirse idi (C168); erirse idik (C168); erirse idiñiz (C168); erirse idiler (C168); erirlerse idi (C168)

eriyorsa idım (C168); eriyorsa idıñ (C168); eriyorsa idı (C168); eriyorsa idık (C168); eriyorsa idıñız (C168); eriyorsa idılar (C168)

erirse imişim (C168); erirse imişsin (C169); erirse imiş (C169); erirse imişiz (C169); erirse imişsiñiz (C169); erirse imişler (C169) ~ erirlerse imiş (C169)

eriyorsa imışım (C169); eriyorsa imışsın (C169); eriyorsa imış (C169); eriyorsa imışız (C169); eriyorsa imışsıñız (C169); eriyorsa imışlar (C169) *veya* eriyorsa imış (C169)

erisem (C169); eriseñ (C169); erise (C169); erisek (C169); eriseñiz (C169); eriseler (C169)

eridi isem (C170); eridi iseñ (C170); eridi ise (C170); eridi isek (C170); eridi iseñiz (C170); eridi iseler (C170)

erimiş isem (C170); erimiş iseñ (C170); erimiş ise (C170); erimiş isek (C170); erimiş iseñiz (C170); erimiş iseler (C170)

eridi ise idim (C170); eridi ise idiñ (C170); eridi ise idi (C170); eridi ise idik (C170); eridi ise idiñiz (C170); eridi ise idiler (C170)

erimiş ise idim (C171); erimiş ise idiñ (C171); erimiş ise idi (C171); erimiş ise idik (C171); erimiş ise idiñiz (C171); erimiş ise idiler (C171)

erimiş olsam (C171); erimiş olsañ (C171); erimiş olsa (C171); erimiş olsaķ (C171); erimiş olsañız (C171); erimiş olsalar (C171)

erise idim (C171); erise idiñ (C171); erise idi (C171); erise idik (C171); erise idiñiz (C171); erise idiler (C171)

erimiş olsaidım (C171); erimiş olsaidıñ (C172); erimiş olsaidı (C172); erimiş olsaidıķ (C172); erimiş olsaidıñız (C172); erimiş olsa idılar (C172)

eriyeceg isem (C172); eriyeceg iseñ (C172); eriyeceg ise (C172); eriyeceg isek (C172); eriyeceg iseñiz (C172); eriyeceg iseler (C172)

eriyeceg ise idim (C173); eriyeceg ise idiñ (C173); eriyeceg ise idi (C173); eriyeceg ise idik (C173); eriyeceg ise idiñiz (C173); eriyeceg ise idiler (C173)

eriyeceg imiş isem (C173); eriyeceg imiş iseñ (C173); eriyeceg imiş ise (C173); eriyeceg imiş isek (C173); eriyeceg imiş iseñiz (C173); eriyeceg imiş iseler (C173)

eriyeceg olsam (C173); eriyeceg olsañ (C173); eriyeceg olsa (C173); eriyeceg olsak (C173); eriyeceg olsañız (C173); eriyeceg olsalar (C173)

eriyeceg oldum ısa (C174); eriyeceg olduñ ısa (C174); eriyeceg oldu ısa (C174); eriyeceg olduġ ısa (C174); eriyeceg olduñuz ısa (C174); eriyeceg oldular ısa (C174)

eriyeceg olmuş ısam (C174); eriyeceg olmuş ısañ (C174); eriyeceg olmuş ısa (C174); eriyeceg olmuş ısak (C174); eriyeceg olmuş ısañız (C174); eriyeceg olmuş ısalar (C174)

eriyeceg olsaidım (C174); eriyeceg olsaidıñ (C174); eriyeceg olsaidı (C174); eriyeceg olsaidık (C174, c175); eriyeceg olsaidıñız (C175); eriyeceg olsaidılar (C175)

eriyeceg olursam (C175); eriyeceg olursañ (C175); eriyeceg olursa (C175); eriyeceg olursaḳ (C175); eriyeceg olursañız (C175); eriyeceg olursalar (C175) ~ eriyeceg olurlarsa (C175)

2.4.2.1.3.4.7. Etmek

edeyorsam (Vg.xxv), (Vg.144); edeyorsan (Vg.xxv); edeyorsa (Vg.xxv); edeyorsaḳ (Vg.xxv); edeyorsanız (Vg.xxv); edeyorsalar *veya* edeyorlarsa (Vg.xxv)

etsem (Vg.xxv); etsen (Vg.xxv); etse (Vg.xxv); etsek (Vg.xxv); etseniz (Vg.xxv); etseler (Vg.xxv)

edeyorsaydım (Vg.xxv), (Vg.144); edeyorsaydın (Vg.xxv); edeyorsaydı (Vg.xxv); edeyorsaydıḳ (Vg.xxv); edeyorsaydınız (Vg.xxv); edeyorsaydılar *veya* edeyorlarsaydı (Vg.xxv)

edersem (Vg.xxvi), (Vg.144); edersen (Vg.xxvi); ederse (Vg.xxvi); edersek (Vg.xxvi); ederseniz (Vg.xxvi); ederseler *veya* ederlerse (Vg.xxvi)

etmiş olursam (Vg.xxvi); etmiş olursan (Vg.xxvi); etmiş olursa (Vg.xxvi); etmiş olursaḳ (Vg.xxvi); etmiş olursanız (Vg.xxvi); etmiş olursalar *veya* olurlarsa (Vg.xxvi)

etmesem (Vg.156), (Vg.156)
etmeseydim (Vg.156), (Vg.156)
etmessem (Vg.156)
etmesseydim (Vg.156)
ederseydim (Vg.144)
etmezsem (Vg.155), (Vg.156)
etmezseydim (Vg.155), (Vg.156)

2.4.2.1.3.4.8. Getirmek

guetirsem (Vg.106)
guietirseydim (Vg.106)

2.4.2.1.3.4.9. Görmek

görürsem (C188), (C193); görürseñ (C188); görürse (C188); görürsek (C188); görürseñiz (C188); görürseler (C188) ~ görürlerse (C188)

görüyorsam (C189); görüyorsañ (C189); görüyorsa (C189); görüyorsaḳ (C189); görüyorsañız (C189); görüyorsalar (C189) ~ görüyorlarsa (C189)

görürse idim (C189); görürse idiñ (C189); görürse idi (C189); görürse idik (C189); görürse idiñiz (C189); görürse idiler (C189) ~ görürlerse idi (C189)

görüyorsa idım (C189); görüyorsa idıñ (C189); görüyorsa idı (C189); görüyorsa idık (C189); görüyorsa idıñız (C189); görüyorsa idılar (C189)

görürse imiş im (C189); görürse imiş sin (C190); görürse imiş (C190); görürse imiş iz (C190); görürse imiş siñiz (C190); görürse imişler (C190); görürlerse imiş (C190)

görüyorsa imış ım (C190); görüyorsa imış sın (C190); görüyorsa imış (C190); görüyorsa imış ız (C190); görüyorsa imış sıñız (C190); görüyorsa imışlar (C190); görüyorlarsa imış (C190)

görsem (C190); görseñ (C190); görse (C190); görsek (C190); görseñiz (C190); görseler (C190)

gördü isem (C191); gördü iseñ (C191); gördü ise (C191); gördü isek (C191); gördü iseñiz (C191); gördü iseler (C191)

görmüş isem (C191); görmüş iseñ (C191); görmüş ise (C191); görmüş isek (C191); görmüş iseñiz (C191); görmüş iseler (C191)

gördü ise idim (C191); gördü ise idiñ (C191); gördü ise idi (C191); gördü ise idik (C191); gördü ise idiñiz (C191); gördü ise idiler (C191)

görmüş ise idim (C192); görmüş ise idiñ (C192); görmüş ise idi (C192); görmüş ise idik (C192); görmüş ise idiñiz (C192); görmüş ise idiler (C192)

görmüş olsam (C192); görmüş olsañ (C192); görmüş olsa (C192); görmüş olsaķ (C192); görmüş olsañız (C192); görmüş olsalar (C192)

görse idim (C192); görse idiñ (C192); görse idi (C192); görse idik (C192); görse idiñiz (C192); görse idiler (C192)

görmüş olsa idım (C192); görmüş olsa idıñ (C193); görmüş olsa idı (C193); görmüş olsa idıķ (C193); görmüş olsa idıñız (C193); görmüş olsa idılar (C193)

göreceg isem (C193); göreceg iseñ (C193); göreceg ise (C193); göreceg isek (C194); göreceg iseñiz (C194); göreceg iseler (C194)

göreceg ise idim (C194); göreceg ise idiñ (C194); göreceg ise idi (C194); göreceg ise idik (C194); göreceg ise idiñiz (C194); göreceg ise idiler (C194)

göreceg imiş isem (C194); göreceg imiş iseñ (C194); göreceg imiş ise (C194); göreceg imiş isek (C194); göreceg imiş iseñiz (C194); göreceg imiş iseler (C194)

göreceg olsam (C194); göreceg olsañ (C194); göreceg olsa (C194); göreceg olsaķ (C194); göreceg olsañız (C195); göreceg olsalar (C195)

göreceg oldum ısa (C195); göreceg olduñ ısa (C195); göreceg oldu ısa (C195); göreceg olduġ ısa (C195); göreceg olduñuz ısa (C195); göreceg oldular ısa (C195)

göreceg olmuş ısam (C195); göreceg olmuş ısañ (C195); göreceg olmuş ısa (C195); göreceg olmuş ısak (C195); göreceg olmuş ısañız (C195); göreceg olmuş ısalar (C195)

göreceg olsa idım (C195); göreceg olsa idım (C195); göreceg olsa idı (C196); göreceg olsa idıķ (C196); göreceg olsa idıñız (C196); göreceg olsa idılar (C196)

göreceg olursam (C196); göreceg olursañ (C196); göreceg olursa (C196); göreceg olursaķ (C196); göreceg olursañız (C196); göreceg olursalar (C196) ~ göreceg olurlarsa (C196)

gördüm üse *veya* gördümse *veya* gördüysem (Vg.172)

2.4.2.1.3.4.10. İnanmak

inanmazsam (Vg.348)
inanmazsan (Vg.348)

2.4.2.1.3.4.11. Kazımak

ḳazırsam (C315), (C320); ḳazırsañ (C315); ḳazırsa (C315); ḳazırsaḳ (C315); ḳazırsañız (C315); ḳazırsalar *veya* ḳazırlarsa (C315)

ḳazıyorsam (C315); ḳazıyorsañ (C315); ḳazıyorsa (C315); ḳazıyorsaḳ (C315); ḳazıyorsañız (C315); ḳazıyorsalar *veya* ḳazıyorlarsa (C315)

ḳazırsa idım (C315); ḳazırsa idıñ (C315); ḳazırsa idı (C315); ḳazırsa idıḳ (C315); ḳazırsa idıñız (C315); ḳazırsa idılar *veya* ḳazırlarsa idı (C315)

ḳazıryorsa idım (C316); ḳazıryorsa idıñ (C316); ḳazıryorsa idı (C316); ḳazıryorsa idıḳ (C316); ḳazıryorsa idıñız (C316); ḳazıryorsa idılar (C316)

ḳazırsa imışım (C316); ḳazırsa imışsın (C316); ḳazırsa imış (C316); ḳazırsa imışız (C316); ḳazırsa imışsıñız (C316); ḳazırsa imışlar *veya* ḳazırlarsa imış (C316)

ḳazıyorsa imışım (C316); ḳazıyorsa imışsın (C316); ḳazıyorsa imış (C316); ḳazıyorsa imışız (C316); ḳazıyorsa imışsıñız (C316); ḳazıyorsa imışlar *veya* ḳazıyorlarsa imış (C316)

ḳazısam (C317); ḳazısañ (C317); ḳazısa (C317); ḳazısaḳ (C317); ḳazısañız (C317); ḳazısalar (C317)

ḳazıdı isam (C317); ḳazıdı isañ (C317); ḳazıdı isa (C317); ḳazıdı isaḳ (C317); ḳazıdı isañız (C317); ḳazıdı isalar (C317)

ḳazımış ısam (C317); ḳazımış ısañ (C317); ḳazımış ısa (C317); ḳazımış ısaḳ (C317); ḳazımış ısañız (C317); ḳazımış ısalar (C317)

ḳazıdı isa idım (C318); ḳazıdı isa idıñ (C318); ḳazıdı isa idı (C318); ḳazıdı isa idıḳ (C318); ḳazıdı isa idıñız (C318); ḳazıdı isa idılar (C318)

ḳazımış ısa idım (C318); ḳazımış ısa idıñ (C318); ḳazımış ısa idı (C318); ḳazımış ısa idıḳ (C318); ḳazımış ısa idıñız (C318); ḳazımış ısa idılar (C318)

ḳazımış olsam (C318); ḳazımış olsañ (C318); ḳazımış olsa (C318); ḳazımış olsaḳ (C318); ḳazımış olsañız (C318); ḳazımış olsalar (C318)

ḳazısa idım (C319); ḳazısa idıñ (C319); ḳazısa idı (C319); ḳazısa idıḳ (C319); ḳazısa idıñız (C319); ḳazısa idılar (C319)

ḳazımış olsaidım (C319); ḳazımış olsaidıñ (C319); ḳazımış olsaidı (C319); ḳazımış olsaidıḳ (C319); ḳazımış olsaidıñız (C319); ḳazımış olsaidılar (C319)

ḳazıyacıaġ ısam (C320); ḳazıyacıaġ ısañ (C320); ḳazıyacıaġ ısa (C320); ḳazıyacıaġ ısaḳ (C320); ḳazıyacıaġ ısañız (C320); ḳazıyacıaġ ısalar (C320)

ḳazıyacıaġ ısa idım (C320); ḳazıyacıaġ ısa idıñ (C320); ḳazıyacıaġ ısa idı (C320); ḳazıyacıaġ ısa idıḳ (C320); ḳazıyacıaġ ısa idıñız (C320); ḳazıyacıaġ ısa idılar (C320)

ḳazıyacıaġ ımış ısam (C321); ḳazıyacıaġ ımış ısañ (C321); ḳazıyacıaġ ımış ısa (C321); ḳazıyacıaġ ımış ısaḳ (C321); ḳazıyacıaġ ımış ısañız (C321); ḳazıyacıaġ ımış ısalar (C321)

ḳazıyacıaġ olsam (C321); ḳazıyacıaġ olsañ (C321); ḳazıyacıaġ olsa (C321); ḳazıyacıaġ olsaḳ (C321); ḳazıyacıaġ olsañız (C321); ḳazıyacıaġ olsalar (C321)

ḳazıyacıaġ oldum ısa (C321); ḳazıyacıaġ olduñ ısa (C321); ḳazıyacıaġ oldu isa (C321); ḳazıyacıaġ olduġ ısa (C321); ḳazıyacıaġ olduñuz ısa (C322); ḳazıyacıaġ oldular ısa (C322)

ḳazıyacıaġ olmuş ısam (C322); ḳazıyacıaġ olmuş ısañ (C322); ḳazıyacıaġ olmuş ısa (C322); ḳazıyacıaġ olmuş ısaḳ (C322); ḳazıyacıaġ olmuş ısañız (C322); ḳazıyacıaġ olmuş ısalar (C322)

ḳazıyacıaġ olsa idım (C322); ḳazıyacıaġ olsa idıñ (C322); ḳazıyacıaġ olsa idı (C322); ḳazıyacıaġ olsa idıḳ (C322); ḳazıyacıaġ olsa idıñız (C322); ḳazıyacıaġ olsa idılar (C322)

ḳazıyacıaġ olursam (C323); ḳazıyacıaġ olursañ (C323); ḳazıyacıaġ olursa (C323); ḳazıyacıaġ olursaḳ (C323); ḳazıyacıaġ olursañız (C323); ḳazıyacıaġ olursalar *veya* ḳazıyacıaġ olurlarsa (C323)

2.4.2.1.3.4.12. Kotarmak

ḳotarırsam (C288), (C293); ḳotarırsañ (C288); ḳotarırsa (C288); ḳotarırsaḳ (C288); ḳotarırsañız (C288); ḳotarırsalar *veya* ḳotarırlarsa (C288)

ḳotarıyorsam (C289); ḳotarıyorsañ (C289); ḳotarıyorsa (C289); ḳotarıyorsaḳ (C289); ḳotarıyorsañız (C289); ḳotarıyorsalar *veya* ḳotarıyorlarsa (C289)

ḳotarırsa idım (C289); ḳotarırsa idıñ (C289); ḳotarırsa idı (C289); ḳotarırsa idıḳ (C289); ḳotarırsa idıñız (C289); ḳotarırsa idılar *veya* ḳotarırlarsa idı (C289)

ḳotarıyorsa idım (C289); ḳotarıyorsa idıñ (C289); ḳotarıyorsa idı (C289); ḳotarıyorsa idıḳ (C289); ḳotarıyorsa idıñız (C289); ḳotarıyorsa idılar (C289)

ḳotarırsa imış ım (C290); ḳotarırsa imış sın (C290); ḳotarırsa imış (C290); ḳotarırsa imış ız (C290); ḳotarırsa imış sıñız (C290); ḳotarırsa imışlar *veya* ḳotarırlarsa imış (C290)

ḳotarıyorsa imış ım (C290); ḳotarıyorsa imış sın (C290); ḳotarıyorsa imış (C290); ḳotarıyorsa imış ız (C290); ḳotarıyorsa imış sıñız (C290); ḳotarıyorsa imışlar *veya* ḳotarıyorlarsa imış (C290)

ḳotarsam (C290); ḳotarsañ (C290); ḳotarsa (C290); ḳotarsaḳ (C290); ḳotarsañız (C290); ḳotarsalar (C290)

ḳotardı isam (C291); ḳotardı isañ (C291); ḳotardı isa (C291); ḳotardı isaḳ (C291); ḳotardı isañız (C291); ḳotardı isalar (C291)

ḳotarmış ısam (C291); ḳotarmış ısañ (C291); ḳotarmış ısa (C291); ḳotarmış ısaḳ (C291); ḳotarmış ısañız (C291); ḳotarmış ısalar (C291)

ḳotardı isa idım (C291); ḳotardı isa idıñ (C292); ḳotardı isa idı (C292); ḳotardı isa idıḳ (C292); ḳotardı isa idıñız (C292); ḳotardı isa idılar (C292)

ḳotarmış ısa idım (C292); ḳotarmış ısa idıñ (C292); ḳotarmış ısa idı (C292); ḳotarmış ısa idıḳ (C292); ḳotarmış ısa idıñız (C292); ḳotarmış ısa idılar (C292)

ḳotarmış olsam (C292); ḳotarmış olsañ (C292); ḳotarmış olsa (C292); ḳotarmış olsaḳ (C292); ḳotarmış olsañız (C292); ḳotarmış olsalar (C292)

ḳotarsa idım (C292); ḳotarsa idıñ (C293); ḳotarsa idı (C293); ḳotarsa idıḳ (C293); ḳotarsa idıñız (C293); ḳotarsa idılar (C293)

ḳotarmış olsa idım (C293); ḳotarmış olsa idıñ (C293); ḳotarmış olsa idı (C293); ḳotarmış olsa idıḳ (C293); ḳotarmış olsa idıñız (C293); ḳotarmış olsa idılar (C293)

ḳotaracıaġ ısam (C294); ḳotaracıaġ ısañ (C294); ḳotaracıaġ ısa (C294); ḳotaracıaġ ısaḳ (C294); ḳotaracıaġ ısañız (C294); ḳotaracıaġ ısalar (C294)

ḳotaracıaġ ısa idım (C294); ḳotaracıaġ ısa idıñ (C294); ḳotaracıaġ ısa idı (C294); ḳotaracıaġ ısa idıḳ (C294); ḳotaracıaġ ısa idıñız (C294); ḳotaracıaġ ısa idılar (C294)

ḳotaracıaġ ımış ısam [C294]; ḳotaracıaġ ımış ısañ [C295]; ḳotaracıaġ ımış ısa [C295]; ḳotaracıaġ ımış ısaḳ [C295]; ḳotaracıaġ ımış ısañız [C295]; ḳotaracıaġ ımış ısalar [C295]

ḳotaracıaġ olsam [C295]; ḳotaracıaġ olsañ [C295]; ḳotaracıaġ olsa [C295]; ḳotaracıaġ olsaḳ [C295]; ḳotaracıaġ olsañız [C295]; ḳotaracıaġ olsalar [C295]

ḳotaracıaġ oldum ısa [C295]; ḳotaracıaġ olduñ ısa [C295]; ḳotaracıaġ oldu isa [C295]; ḳotaracıaġ olduġ ısa [C295]; ḳotaracıaġ olduñuz ısa [C295]; ḳotaracıaġ oldular ısa [C295]

ḳotaracıaġ olmuş ısam [C296]; ḳotaracıaġ olmuş ısañ [C296]; ḳotaracıaġ olmuş ısa [C296]; ḳotaracıaġ olmuş ısaḳ [C296]; ḳotaracıaġ olmuş ısañız [C296]; ḳotaracıaġ olmuş ısalar [C296]

ḳotaracıaġ olsa idım [C296]; ḳotaracıaġ olsa idıñ [C296]; ḳotaracıaġ olsa idı [C296]; ḳotaracıaġ olsa idıḳ [C296]; ḳotaracıaġ olsa idıñız [C296]; ḳotaracıaġ olsa idılar [C296]

ḳotaracıaġ olursam [C296]; ḳotaracıaġ olursañ [C296, 297]; ḳotaracıaġ olursa [C297]; ḳotaracıaġ olursaḳ [C297]; ḳotaracıaġ olursañız [C297]; ḳotaracıaġ olursalar *veya* ḳotaracıaġ olurlarsa [C297]

2.4.2.1.3.4.13. Okumak

oḳursam [Vg.xxiii), (C365), (C370]; oḳursañ [C365]; oḳursa [C366]; oḳursaḳ [C366]; oḳursañız [C366]; oḳursalar *veya* oḳurlarsa [C366]

oḳuyorsam [Vg.xxiii), (C366]; oḳuyorsañ [C366]; oḳuyorsa [C366]; oḳuyorsaḳ [C366]; oḳuyorsañız [C366]; oḳuyorsalar *veya* oḳuyorlarsa [C366]

oḳursaidım [C366]; oḳursaidıñ [C366]; oḳursaidı [C366]; oḳursaidıḳ [C366]; oḳursaidıñız [C366]; oḳursaidılar *veya* oḳurlarsaidı [C366]

oḳuryorsa idım (C366) ~ oḳuyorsaydım (Vg.xxiii); oḳuryorsa idıñ (C366); oḳuryorsa idı (C366); oḳuryorsa idıḳ (C366); oḳuryorsa idıñız (C366); oḳuryorsa idılar (C366)

oḳursa imışım (C367); oḳursa imışsın (C367); oḳursa imış (C367); oḳursa imışız (C367); oḳursa imışsıñız (C367); oḳursa imışlar *veya* oḳurlarsa imış (C367)

oḳuryorsa imışım (C367); oḳuryorsa imışsıñ (C367); oḳuryorsa imış (C367); oḳuryorsa imışız (C367); oḳuryorsa imışsıñız (C367); oḳuryorsa imışlar *veya* oḳuryorlarsa imış (C367)

oḳusam (C367); oḳusañ (C367); oḳusa (C367); oḳusaḳ (C367); oḳusañız (C367); oḳusalar (C367)

oḳudu isam (C368); oḳu isañ (C368); oḳu isa (C368); oḳu isaḳ (C368); oḳu isañız (C368); oḳu isalar (C368)

oḳumuş ısam (C368);oḳumuş ısañ (C368); oḳumuş ısa (C368); oḳumuş ısaḳ (C368); oḳumuş ısañız (C368); oḳumuş ısalar (C368)

oḳudu isa idım (C368); oḳudu isa idıñ (C368); oḳudu isa idı (C368); oḳudu isa idıḳ (C368); oḳudu isa idıñız (C368); oḳudu isa idılar (C368)

oḳumuş ısa idım (C369); oḳumuş ısa idıñ (C369); oḳumuş ısa idı (C369); oḳumuş ısa idıḳ (C369); oḳumuş ısa idıñız (C369); oḳumuş ısa idılar (C369)

oḳumuş olsam (C369); oḳumuş olsañ (C369); oḳumuş olsa (C369); oḳumuş olsaḳ (C369); oḳumuş olsañız (C369); oḳumuş olsalar (C369)

oḳusa idım (C369); oḳusa idıñ (C369); oḳusa idı (C369); oḳusa idıḳ (C369); oḳusa idıñız (C369); oḳusa idılar (C369)

oḳumuş olsaidım (C369); oḳumuş olsaidıñ (C370); oḳumuş olsaidı (C370); oḳumuş olsaidıḳ (C370); oḳumuş olsaidıñız (C370); oḳumuş olsaidılar (C370)

oḳuyacıaġ ısam (C370); oḳuyacıaġ ısañ (C370); oḳuyacıaġ ısa (C370, 371); oḳuyacıaġ ısaḳ (C371); oḳuyacıaġ ısañız (C371); oḳuyacıaġ ısalar (C371)

oḳuyacıaġ ısa idım (C371); oḳuyacıaġ ısa idıñ (C371); oḳuyacıaġ ısa idı (C371); oḳuyacıaġ ısa idıḳ (C371); oḳuyacıaġ ısa idıñız (C371); oḳuyacıaġ ısa idılar (C371)

oḳuyacıaġ ımış ısam (C371); oḳuyacıaġ ımış ısañ (C371); oḳuyacıaġ ımış ısa (C371); oḳuyacıaġ ımış ısaḳ (C371); oḳuyacıaġ ımış ısañız (C371); oḳuyacıaġ ımış ısalar (C371)

oḳuyacıaġ olsam (C371); oḳuyacıaġ olsañ (C372); oḳuyacıaġ olsa (C372); oḳuyacıaġ olsaḳ (C372); oḳuyacıaġ olsañız (C372); oḳuyacıaġ olsalar (C372)

oḳuyacıaġ oldum ısa (C372); oḳuyacıaġ olduñ ısa (C372); oḳuyacıaġ oldu isa (C372); oḳuyacıaġ olduġ ısa (C372); oḳuyacıaġ olduñuz ısa (C372); oḳuyacıaġ oldular ısa (C372)

oḳuyacıaġ olmuş ısam (C372); oḳuyacıaġ olmuş ısañ (C372); oḳuyacıaġ olmuş ısa (C372); oḳuyacıaġ olmuş ısaḳ (C372); oḳuyacıaġ olmuş ısañız (C372); oḳuyacıaġ olmuş ısalar (C372)

oḳuyacıaġ olsa idım (C373); oḳuyacıaġ olsa idıñ (C373); oḳuyacıaġ olsa idı (C373); oḳuyacıaġ olsa idıḳ (C373); oḳuyacıaġ olsa idıñız (C373); oḳuyacıaġ olsa idılar (C373)

oḳuyacıaġ olursam (C373); oḳuyacıaġ olursañ (C373); oḳuyacıaġ olursa (C373); oḳuyacıaġ olursaḳ (C373); oḳuyacıaġ olursañız (C373); oḳuyacıaġ olursalar *veya* oḳuyacıaġ olurlarsa (C373)

oḳumuş olursam (Vg.xxiv)
oḳumassam (Vg.153)

2.4.2.1.3.4.14. Olmak

olursam (Vg.108); olursan (Vg.108); olursa (Vg.108); olursaḳ (Vg.108); olursanız (Vg.108); olurlarsa (Vg.108)

olursaydım (Vg.109); olursaydın (Vg.109); olursaydı (Vg.109); olursaydıḳ (Vg.109); olursaydınız (Vg.109); olursalardı (Vg.109)

olsam (C455); olsañ (C455); olsa (C455); olsaḳ (C455); olsañız (C455); olsalar (C455)

olsaidım (C455); olsaidıñ (C455); olsaidı (C455); olsaidıḳ (C455); olsaidıñız (C455); olsaidılar (C455)

olmasam (C462); olmasañ (C462); olmasa (C462); olmasaḳ (C462); olmasañız (C462); olmasalar (C462)

olmasaidım (C462); olmasaidıñ (C462); olmasaidı (C462); olmasaidıḳ (C462); olmasaidıñız (C462); olmasaidılar (C462)

ager benim ola (V28)
benim olajack ise (V28)
benim oldy ise (V28)
benim olsa idy (V28)
hiç olmassa (Vg.208)
hiç olmazsa (Vg.208)
olacaġ ısam, ~ısaydım (Vg.112)
olacaġ olsam, ~olsaydım (Vg.112)
olacaġ olursam, ~olursaydım (Vg.112)
olacaġ oldumsa (Vg.111)
olacaġ oldumsaydı (Vg.111)
oldumsa (Vg.115)
oldumsaydı (Vg.115)
olduysam (Vg.115)
olduysaydım (Vg.115)

olmaḳ guiereysem, ~seydim [?olmak gereksem, grekseydim] (Vg.113)
olmalı oldumsa, ~dumsaydı (Vg.113)
olmalı olsam, ~saydım (Vg.114)
olmalı olursam, ~saydım (Vg.114)
olmalıysam, ~saydım (Vg.114)
olmassam (Vg.153)
olmuş oldumsa, ~dumsaydı (Vg.116)
olmuş olsam, ~saydım (Vg.116)
olmuş olursam, ~saydım (Vg.116)
olmuş usam, ~saydım (Vg.116)
olsam (Vg.112)
olsaydım (Vg.112)
olursam (Vg.115), (Vg.138)
oluyorsam (Vg.109)
oluyorsaydım (Vg.109)

2.4.2.1.3.4.15. Oynamak

oynarsam (Vg.xxii), (Vg.xxii)
oynayorsaydım (Vg.xxii)
oynamassam (Vg.153)

2.4.2.1.3.4.16. Ölmek

ölmüş olursam (Vg.xxix)
ölürsem (Vg.xxix)
ölüyorsam (Vg.xxviii)
ölüyorsaydım (Vg.xxviii)
ölürsem, ~ürseydim (Vg.145)
ölüyorsam, ~üyorsaydım (Vg.145)

2.4.2.1.3.4.17. Sevmek

seversem (C85), (C91); severseñ (C85); severse (C85); seversek (C85); severseñiz (C85); severseler (C85) *veya* severlerse (C85)

seveyorsam (C85); seveyorsañ (C85); seveyorsa (C85); seveyorsaḳ (C86); seveyorsañız (C86); seveyorsalar (C86) *veya* seveyorlarsa (C86)

severseidim (C86); severseidiñ (C86); severseidi (C86); severseidik (C86); severseidiñiz (C86); severseidiler (C86) *veya* severlerseidi (C86)

seveyorsaidım (C86); seveyorsaidıñ (C86); seveyorsaidı (C86); seveyorsaidıḳ (C86); seveyorsaidıñız (C86); seveyorsaidılar (C86)

severse imişim (C87); severse imişsin (C87); severse imiş (C87); severse imişiz (C87); severse imişsiñiz (C87); severse imişler (C87) *veya* severlerse imiş (C87)

seveyorsa imışım (C87); seveyorsa imışsın (C87); seveyorsa imış (C87); seveyorsa imışız (C87); seveyorsa imışsıñız (C87); seveyorsa imışlar (C87) *veya* seveyorlarsaimış (C87)

sevsem (C88); sevseñ (C88); sevse (C88); sevsek (C88); sevseñiz (C88); sevseler (C88)

sevdi isem (C88); sevdi iseñ (C88); sevdi ise (C88); sevdi isek (C88); sevdi iseñiz (C88); sevdi iseler (C88)

sevmiş isem (C89); sevmiş iseñ (C89); sevmiş ise (C89); sevmiş isek (C89); sevmiş iseñiz (C89); sevmiş iseler (C89)

sevdi ise idim (C89); sevdi ise idiñ (C89); sevdi ise idi (C89); sevdi ise idik (C89); sevdi ise idiñiz (C89); sevdi ise idiler (C89)

sevmiş ise idim (C89); sevmiş ise idiñ (C90); sevmiş ise idi (C90); sevmiş ise idik (C90); sevmiş ise idiñiz (C90); sevmiş ise idiler (C90)

sevmiş olsam (C90); sevmiş olsañ (C90); sevmiş olsa (C90); sevmiş olsak (C90); sevmiş olsañız (C90); sevmiş olsalar (C90)

sevse idum (V38) ~ sevseidim (C90); sevse iduñ (V38) ~ sevseidiñ (C90); sevseidi (V38), (C90); sevseidik (V38), (C90); sevse iduñ (V38) ~ sevseidiñiz (C90); sevseidiler (V38), (C90)

sevmiş olsaidım (C91); sevmiş olsaidıñ (C91); sevmiş olsaidı (C91); sevmiş olsaidıḳ (C91); sevmiş olsaidıñız (C91); sevmiş olsaidılar (C91)

seveceg isem (C92); sevecegiseñ (C92); seveceg ise (C92); seveceg isek (C92); seveceg iseñiz (C92); seveceg iseler (C92)

seveceg iseidim (C92); seveceg iseidiñ (C92); seveceg iseidi (C92); seveceg iseidik (C92); seveceg iseidiñiz (C92); seveceg iseidiler (C92)

seveceg imişisem (C93); seveceg imişiseñ (C93); seveceg imişise (C93); seveceg imişisek (C93); seveceg imişiseñiz (C93); seveceg imişiseler (C93)

seveceg olsam (C93); seveceg olsañ (C93); seceveg olsa (C93); seveceg olsaḳ (C93); seveceg olsañız (C93); seveceg olsalar (C93)

seveceg oldumısa (C94); seveceg olduñısa (C94); seveceg olduisa (C94); seveceg olduġısa (C94); seveceg olduñuzısa (C94); seveceg oldularısa (C94)

seveceg olmuş ısam (C94); seveceg olmuş ısañ (C94); seveceg olmuş ısa (C94); seveceg olmuş ısak (C94); seveceg olmuş ısañız (C94); seveceg olmuş ısalar (C94)

seveceg olsaidım (C95); seveceg olsaidıñ (C95); seveceg olsaidı (C95); seveceg olsaidıḳ (C95); seveceg olsaidıñız (C95); seveceg olsaidılar (C95)

seveceg olursam (C95); seveceg olursañ (C95); seveceg olursa (C95); seveceg olursaḳ (C95); seveceg olursañız (C95); seveceg olursalar *veya* seveceg olurlarsa (C95)

sevmezsem (C417), (C421); sevmezseñ (C417); sevmezse (C417); sevmezsek (C417); sevmezseñiz (C417); sevmezseler *veya* sevmezlerse (C417)

sevmeyorsam (C417); sevmeyorsañ (C417); sevmeyorsa (C417); sevmeyorsaḳ (C417); sevmeyorsañız (C417); sevmeyorsalar *veya* sevmeyorlarsa (C417)

sevmezse idim (C417); sevmezse idiñ (C417); sevmezse idi (C417); sevmezse idik (C417); sevmezse idiñiz (C417); sevmezse idiler (C417)

sevmeyorsa idım (C417); sevmeyorsa idıñ (C417); sevmeyorsa idı (C418); sevmeyorsa idıḳ (C418); sevmeyorsa idıñız (C418); sevmeyorsa idılar (C418)

sevmezse imişim (C418); sevmezse imişsin (C418); sevmezse imiş (C418); sevmezse imişiz (C418); sevmezse imişsiñiz (C418); sevmezse imişler *veya* sevmezlerse imiş (C418)

sevmeyorsa imışım (C418); sevmeyorsa imışsın (C418); sevmeyorsa imış (C418); sevmeyorsa imışız (C418); sevmeyorsa imışsıñız (C418); sevmeyorsa imışlar *veya* sevmeyorlarsa imış (C418)

sevmesem (C418); sevmeseñ (C418); sevmese (C418); sevmesek (C418); sevmeseñiz (C418); sevmeseler (C418)

sevmedi isem (C419); sevmedi iseñ (C419); sevmedi ise (C419); sevmedi isek (C419); sevmedi iseñiz (C419); sevmedi iseler (C419)

sevmemiş isem *veya* sevmiş degil isem (C419); sevmemiş iseñ (C419); sevmemiş ise (C419); sevmemiş isek (C419); sevmemiş iseñiz (C419); sevmemiş iseler (C419)

sevmedi ise idim (C419); sevmedi ise idiñ (C419); sevmedi ise idi (C419); sevmedi ise idik (C419); sevmedi ise idiñiz (C419); sevmedi ise idiler (C419)

sevmemiş ise idim *veya* sevmiş degil ise idim (C420); sevmemiş ise idiñ (C420); sevmemiş ise idi (C420); sevmemiş ise idik (C420); sevmemiş ise idiñiz (C420); sevmemiş ise idiler (C420)

sevmemiş olsam (C420); sevmemiş olsañ (C420); sevmemiş olsa (C420); sevmemiş olsaḳ (C420); sevmemiş olsañız (C420); sevmemiş olsalar (C420)

sevmeseidim (C420); sevmeseidiñ (C420); sevmeseidi (C420); sevmeseidik (C420); sevmeseidiñiz (C420); sevmeseidiler (V38), (C420)

sevmemiş olsaidım *veya* sevmiş olmasaidım (C420); sevmemiş olsaidıñ (C421); sevmemiş olsaidı (C421); sevmemiş olsaidıḳ (C421); sevmemiş olsaidıñız (C421); sevmemiş olsaidılar (C421)

sevmeyeceg isem *veya* seveceg degil isem (C421); sevmeyeceg iseñ (C421); sevmeyeceg ise (C421); sevmeyeceg isek (C421); sevmeyeceg iseñiz (422); sevmeyeceg iseler (422)

sevmeyeceg ise idim *veya* seveceg degil ise idim (422); sevmeyeceg ise idiñ (422); sevmeyeceg ise idi (422); sevmeyeceg ise idik (422); sevmeyeceg ise idiñiz (422); sevmeyeceg ise idiler (422)

sevmeyeceg imiş isem *veya* seveceg degil imiş isem (422); sevmeyeceg imiş iseñ (422); sevmeyeceg imiş ise (422); sevmeyeceg imiş isek (422); sevmeyeceg imiş iseñiz (422); sevmeyeceg imiş iseler (422)

sevmeyeceg olsam *veya* seveceg olmasam (422); sevmeyeceg olsañ (C422); sevmeyeceg olsa (423); sevmeyeceg olsaḳ (423); sevmeyeceg olsañız (423); sevmeyeceg olsalar (423)

sevmeyeceg oldum ısa *veya* seveceg olmadım ısa [(423)]; sevmeyeceg olduñ ısa [(423)]; sevmeyeceg oldu isa [(423)]; sevmeyeceg olduġ ısa [(423)]; sevmeyeceg olduñuz ısa [(423)]; sevmeyeceg oldular ısa [(423)]

sevmeyeceg olmuş ısam *veya* seveceg olmamış ısam [(423)]; sevmeyeceg olmuş ısañ [(423)]; sevmeyeceg olmuş ısa [(423)]; sevmeyeceg olmuş ısaḳ [(423)]; sevmeyeceg olmuş ısañız [(423)]; sevmeyeceg olmuş ısalar [(423)]

sevmeyeceg olsaidım *veya* seveceg olmasaidım [(C424)]; sevmeyeceg olsaidıñ [(C424)]; sevmeyeceg olsaidı [(C424)]; sevmeyeceg olsaidıḳ [(C424)]; sevmeyeceg olsaidıñız [(C424)]; sevmeyeceg olsaidılar [(C424)]

sevmeyeceg olursam *veya* seveceg olmazsam [(C424)]; sevmeyeceg olursañ [(C424)]; sevmeyeceg olursa [(C424)]; sevmeyeceg olursaḳ [(C424)]; sevmeyeceg olursañız [(C424)]; sevmeyeceg olursalar *veya* sevmeyeceg olurlarsa [(C424)]

2.4.2.1.3.4.18. Sevilmek

sevilirsem [(C391), (C396)]; sevilirseñ [(C391), (C396)]; sevilirse [(C391), (C397)]; sevilirsek [(C391)]; sevilirseñiz [(C391)]; sevilirseler *veya* sevilirlerse [(C391)]

seviliyorsam [(C391)]; seviliyorsañ [(C391)]; seviliyorsa [(C391)]; seviliyorsaḳ [(C391)]; seviliyorsañız [(C391)]; seviliyorsalar *veya* seviliyorlarsa [(C391)]

sevilirse idim [(C391)]; sevilirse idiñ [(C391)]; sevilirse idi [(C391)]; sevilirse idik [(C391)]; sevilirse idiñiz [(C392)]; sevilirse idiler *veya* sevilirlerse idi [(C392)]

seviliyorsa idım [(C392)]; seviliyorsa idıñ [(C392)]; seviliyorsa idı [(C392)]; seviliyorsa idıḳ [(C392)]; seviliyorsa idıñız [(C392)]; seviliyorsa idılar [(C392)]

sevilirse imişim (C392); sevilirse imişsin (C392); sevilirse imiş (C392); sevilirse imişiz (C392); sevilirse imişsiñiz (C392); sevilirse imişler *veya* sevilirlerse imiş (C392)

seviliyorsa imışım (C393); seviliyorsa imışsın (C393); seviliyorsa imış (C393); seviliyorsa imışız (C393); seviliyorsa imışsıñız (C393); seviliyorsa imışlar *veya* seviliyorlarsa imış (C393)

sevilsem (C393); sevilseñ (C393); sevilse (C393); sevilsek (C393); sevilseñiz (C393); sevilseler (C393)

sevildi isem (C394); sevildi iseñ (C394); sevildi ise (C394); sevildi isek (C394); sevildi iseñiz (C394); sevildi iseler (C394)

sevilmiş isem (C394); sevilmiş iseñ (C394); sevilmiş ise (C394); sevilmiş isek (C394); sevilmiş iseñiz (C394); sevilmiş iseler (C394)

sevildi ise idim (C395); sevildi ise idiñ (C395); sevildi ise idi (C395); sevildi ise idik (C395); sevildi ise idiñiz (C395); sevildi ise idiler (C395)

sevilmiş ise idim (C395); sevilmiş ise idiñ (C395); sevilmiş ise idi (C395); sevilmiş ise idik (C395); sevilmiş ise idiñiz (C395); sevilmiş ise idiler (C395)

sevilmiş olsam (C395); sevilmiş olsañ (C395); sevilmiş olsa (C395); sevilmiş olsaḳ (C395); sevilmiş olsañız (C395); sevilmiş olsalar (C395)

sevilseidim (C396); sevilseidiñ (C396); sevilseidi (C396); sevilseidik (C396); sevilseidiñiz (C396); sevilseidiler (C396)

sevilmiş olsaidım (C396); sevilmiş olsaidıñ (C396); sevilmiş olsaidı (C396); sevilmiş olsaidıḳ (C396); sevilmiş olsaidıñız (C396); sevilmiş olsaidılar (C396)

sevileceg isem (C397); sevileceg iseñ (C397); sevileceg ise (C397); sevileceg isek (C397); sevileceg iseñiz (C397); sevileceg iseler (C397)

sevileceg ise idim (C397); sevileceg ise idiñ (C397); sevileceg ise idi (C397); sevileceg ise idik (C397); sevileceg ise idiñiz (C397); sevileceg ise idiler (C397)

sevileceg imiş isem (C398); sevileceg imiş iseñ (C398); sevileceg imiş ise (C398); sevileceg imiş isek (C398); sevileceg imiş iseñiz (C398); sevileceg imiş iseler (C398)

sevileceg olsam (C398); sevileceg olsañ (C398); sevileceg olsa (C398); sevileceg olsaḳ (C398); sevileceg olsañız (C398); sevileceg olsalar (C398)

sevileceg oldum ısa (C398); sevileceg olduñ ısa (C399); sevileceg oldu isa (C399); sevileceg olduġ ısa (C399); sevileceg olduñuz ısa (C399); sevileceg oldular ısa (C399)

sevileceg olmuş ısam (C399); sevileceg olmuş ısañ (C399); sevileceg olmuş ısa (C399); sevileceg olmuş ısaḳ (C399); sevileceg olmuş ısañız (C399); sevileceg olmuş ısalar (C399)

sevileceg olsaidım (C399); sevileceg olsaidıñ (C399); sevileceg olsaidı (C399, 400); sevileceg olsa idıḳ (C400); sevileceg olsa idıñız (C400); sevileceg olsa idılar (C400)

sevileceg olursam (C400); sevileceg olursañ (C400); sevileceg olursa (C400); sevileceg olursaḳ (C400); sevileceg olursañız (C400); sevileceg olursalar *veya* sevileceg olurlarsa (C400)

2.4.2.1.3.4.19. Söylemek

söylersem (Vg.xxx)
söyleyorsam (Vg.xxx)
söyleyorsaydım (Vg.xxx)

2.4.2.1.3.4.20. Üşümek

üşüsem (Vg.xxxii)
üşümüş olursam (Vg.xxxii)
üşüyorsam (Vg.xxxi)
üşüyorsaydım (Vg.xxxi)

2.4.2.1.3.4.21. Vermek

verirsem (Vg.xxvii), (Vg.144), (C144), (C149); verirseñ (C144); verirse (C144); verirsek (C144); verirseñiz (C144); verirseler *veya* verirlerse (C144)

veriyorsam (Vg.xxvii), (Vg.145), (C145); veriyorsañ (C145); veriyorsa (C145); veriyorsaḳ (C145); veriyorsañız (C145); veriyorsalar *veya* veriyorlarsa (C145)

verirseidim (C145) ~ verirseydim (Vg.144); verirseidiñ (C145); verirseidi (C145); verirseidik (C145); verirseidiñiz (C145); verirseidiler *veya* verirlerseidi (C145)

veriyorsa idım (C145) ~ veriyorsaydım (Vg.xxvii), (Vg.145); veriyorsa idıñ (C145); veriyorsa idı (C145); veriyorsa idıḳ (C145); veriyorsaidıñız (C145); veriyorsa idılar (C145)

verirse imişim (C145); verirse imişsin (C146); verirse imiş (C146); verirse imişiz (C146); verirse imişsiñiz (C146); verirse imişler *veya* verirlerse imiş (C146)

veriyorsa imışım (C146); veriyorsa imışsın (C146); veriyorsa imış (C146); veriyorsa imışız (C146); veriyorsa imışsıñız (C146); veriyorsa imışlar *veya* veriyorlarsa imış (C146)

versem (C146); verseñ (C146); verse (C146); versek (C146); verseñiz (C146); verseler (C146)

verdi isem (C147); verdi iseñ (C147); verdi ise (C147); verdi isek (C147); verdi iseñiz (C147); verdi iseler (C147)

vermiş isem (C147); vermiş iseñ (C147); vermiş ise (C147); vermiş isek (C147); vermiş iseñiz (C147); vermiş iseler (C147)

verdi ise idim (C147); verdi ise idiñ (C147); verdi ise idi (C147); verdi ise idik (C147); verdi ise idiñiz (C147); verdi ise idiler (C147)

vermiş ise idim (C148); vermiş ise idiñ (C148); vermiş ise idi (C148); vermiş ise idik (C148); vermiş ise idiñiz (C148); vermiş ise idiler (C148)

vermiş olsam (C148); vermiş olsañ (C148); vermiş olsa (C148); vermiş olsaḳ (C148); vermiş olsañız (C148); vermiş olsalar (C148)

verse idim (C148); verse idiñ (C148); verse idi (C148); verse idik (C148); verse idiñiz (C148); verse idiler (C148)

vermiş olsaidım (C148); vermiş olsaidıñ (C149); vermiş olsaidı (C149); vermiş olsaidıḳ (C149); vermiş olsaidıñız (C149); vermiş olsaidılar (C149)

vereceg isem (C149); vereceg iseñ (C149); vereceg ise (C149); vereceg isek (C150); verecegiseñiz (C150); vereceg iseler (C150)

vereceg ise idim (C150); vereceg ise idiñ (C150); vereceg ise idi (C150); vereceg ise idik (C150); vereceg ise idiñiz (C150); vereceg ise idiler (C150)

vereceg imiş isem (C150); vereceg imiş iseñ (C150); vereceg imiş ise (C150); vereceg imiş isek (C150); vereceg imiş iseñiz (C150); vereceg imiş iseler (C150)

vereceg olsam (C150); vereceg olsañ (C150); vereceg olsa (C150); vereceg olsaḳ (C150); vereceg olsanız (C150, c151); vereceg olsalar (C151)

vereceg oldum ısa (C151); vereceg olduñ ısa (C151); vereceg oldu isa (C151); vereceg olduġ ısa (C151); vereceg olduñuz ısa (C151); vereceg oldular ısa (C151)

vereceg olmuş ısam (C151); vereceg olmuş ısañ (C151); vereceg olmuş ısa (C151); vereceg olmuş ısak (C151); vereceg olmuş ısañız (C151); vereceg olmuş ısalar (C151)

vereceg olsaidım (C151); vereceg olsaidıñ (C151); vereceg olsaidı (C151); vereceg olsaidık (C151, c152); vereceg olsaidıñız (C152); vereceg olsaidılar (C152)

vereceg olursam (C152); vereceg olursañ (C152); vereceg olursa (C152); vereceg olursak (C152); vereceg olursañız (C152); vereceg olursalar (C152) ~ vereceg olurlarsa (C152)

2.4.2.1.3.4.22. Vurmak

vurursam (C340), (C345), (Vg.xx), (Vg.127); vurursañ (C340,341); vururs a (C341); vurursaḳ (C341); vurursañız (C341); vurursalar *veya* vururlarsa (C341)

vuruyorsam (C341), (Vg.xx), (Vg.127); vuruyorsañ (C341); vuruyorsa (C341); vuruyorsaḳ (C341); vuruyorsañız (C341); vuruyorsalar *veya* vuruyorlarsa (C341)

vururs a idım (C341); vururs a idıñ (C341); vururs a idı (C341); vururs a idıḳ (C341); vururs a idıñız (C341); vururs a idılar *veya* vururlarsa idı (C341)

vuruyorsa idım (C341) ~ vuruyorsaydım (Vg.xx), (Vg.127), (Vg.127); vuruyorsa idıñ (C341); vuruyorsa idı (C341); vuruyorsa idıḳ (C341); vuruyorsa idıñız (C341); vuruyorsa idılar (C341)

vururs a imış ım (C342); vururs a imış sın (C342); vururs a imış (C342); vururs a imış ız (C342); vururs a imış sıñız (C342); vururs a imış lar *veya* vururlarsa imış (C342)

vuruyorsa imış ım [C342]; vuruyorsa imış sın [C342]; vuruyorsa imış [C342]; vuruyorsa imış ız [C342]; vuruyorsa imış sıñız [C342]; vuruyorsa imış lar *veya* vuruyorlarsa imış [C342]

vursam [C342]; vursañ [C342]; vursa [C342]; vursaḳ [C342]; vursañız [C342]; vursalar [C342]

vurdu isam [C343]; vurdu isañ [C343]; vurdu isa [C343]; vurdu isaḳ [C343]; vurdu isañız [C343]; vurdu isalar [C343]

vurmuş ısam [C343]; vurmuş ısañ [C343]; vurmuş ısa [C343]; vurmuş ısaḳ [C343]; vurmuş ısañız [C343]; vurmuş ısalar [C343]

vurdu isa idım [C343]; vurdu isa idıñ [C343]; vurdu isa idı [C343]; vurdu isa idıḳ [C343]; vurdu isa idıñız [C343]; vurdu isa idılar [C343]

vurmuş ısa idım [C344]; vurmuş ısa idıñ [C344]; vurmuş ısa idı [C344]; vurmuş ısa idıḳ [C344]; vurmuş ısa idıñız [C344]; vurmuş ısa idılar [C344]

vurmuş olsam [C344]; vurmuş olsañ [C344]; vurmuş olsa [C344]; vurmuş olsaḳ [C344]; vurmuş olsañız [C344]; vurmuş olsalar [C344]

vursa idım [C344]; vursa idıñ [C344]; vursa idı [C344]; vursa idıḳ [C344]; vursa idıñız [C344]; vursa idılar [C344]

vurmuş olsa idım [C344]; vurmuş olsa idıñ [C345]; vurmuş olsa idı [C345]; vurmuş olsa idıḳ [C345]; vurmuş olsa idıñız [C345]; vurmuş olsa idılar [C345]

vuracıaġ ısam [C345]; vuracıaġ ısañ [C345]; vuracıaġ ısa [C345, 346]; vuracıaġ ısaḳ [C346]; vuracıaġ ısañız [C346]; vuracıaġ ısalar [C346]

vuracıaġ ısa idım [C346]; vuracıaġ ısa idıñ [C346]; vuracıaġ ısa idı [C346]; vuracıaġ ısa idıḳ [C346]; vuracıaġ ısa idıñız [C346]; vuracıaġ ısa idılar [C346]

vuracıaġ ımış ısam (C346); vuracıaġ ımış ısañ (C346); vuracıaġ ımış ısa (C346); vuracıaġ ımış ısaḳ (C346); vuracıaġ ımış ısañız (C346); vuracıaġ ımış ısalar (C346)

vuracıaġ olsam (C346); vuracıaġ olsañ (C346); vuracıaġ olsa (C347); vuracıaġ olsaḳ (C347); vuracıaġ olsañız (C347); vuracıaġ olsalar (C347)

vuracıaġ oldum ısa (C347); vuracıaġ olduñ ısa (C347); vuracıaġ oldu isa (C347); vuracıaġ olduġ ısa (C347); vuracıaġ olduñuz ısa (C347); vuracıaġ oldular ısa (C347)

vuracıaġ olmuş ısam (C347); vuracıaġ olmuş ısañ (C347); vuracıaġ olmuş ısa (C347); vuracıaġ olmuş ısaḳ (C347); vuracıaġ olmuş ısañız (C347); vuracıaġ olmuş ısalar (C347)

vuracıaġ olsa idım (C347); vuracıaġ olsa idıñ (C348); vuracıaġ olsa idı (C348); vuracıaġ olsa idıḳ (C348); vuracıaġ olsa idıñız (C348); vuracıaġ olsa idılar (C348)

vuracıaġ olursam (C348); vuracıaġ olursañ (C348); vuracıaġ olursa (C348); vuracıaġ olursaḳ (C348); vuracıaġ olursañız (C348); vuracıaġ olursalar *veya* vuracıaġ olurlarsa (C348)

vurmuş olursam (Vg.xx)
vurmassam (Vg.153

2.4.2.1.3.4.23. Yakmak

yaḳsam (Vg.106)
yaḳsaydım (Vg.106)

2.4.2.1.3.4.24. Yaralamak

yaralarsam (C262), (C267); yaralarsañ (C262); yaralarsa (C262); yaralarsaḳ (C262); yaralarsañız (C262); yaralarsalar *veya* yaralarlarsa (C262)

yaralayorsam (C262); yaralayorsañ (C262); yaralayorsa (C262); yaralayorsaḳ (C262); yaralayorsañız (C262); yaralayorsalar *veya* yaralayorlarsa (C262)

yaralarsa idım (C262); yaralarsa idıñ (C262); yaralarsa idı (C262); yaralarsa idıḳ (C262); yaralarsa idıñız (C262); yaralarsa idılar *veya* yaralarlarsa idı (C262)

yaralayorsa idım (C263); yaralayorsa idıñ (C263); yaralayorsa idı (C263); yaralayorsa idıḳ (C263); yaralayorsa idıñız (C263); yaralayorsa idılar (C263)

yaralarsa imış ım (C263); yaralarsa imış sın (C263); yaralarsa imış (C263); yaralarsa imış ız (C263); yaralarsa imış sıñız (C263); yaralarsa imışlar *veya* yaralarlarsa imış (C263)

yaralayorsa imış ım (C263); yaralayorsa imış sın (C263); yaralayorsa imış (C263); yaralayorsa imış ız (C263); yaralayorsa imışsıñız (C263); yaralayorsa imışlar *veya* yaralayorlarsa imış (C263)

yaralasam (C264); yaralasañ (C264); yaralasa (C264); yaralasaḳ (C264); yaralasañız (C264); yaralasalar (C264)

yaraladı isam (C264); yaraladı isañ (C264); yaraladı isa (C264); yaraladı isaḳ (C264); yaraladı isañız (C264); yaraladı isalar (C264)

yaralamış ısam (C264); yaralamış ısañ (C264); yaralamış ısa (C264); yaralamış ısaḳ (C264); yaralamış ısañız (C265); yaralamış ısalar (C265)

yaraladı isa idım (C265); yaraladı isa idıñ (C265); yaraladı isa idı (C265); yaraladı isa idıḳ (C265); yaraladı isa idıñız (C265); yaraladı isa idılar (C265)

yaralamış ısa idım (C265); yaralamış ısa idıñ (C265); yaralamış ısa idı (C265); yaralamış ısa idıḳ (C265); yaralamış ısa idıñız (C265); yaralamış ısa idılar (C265)

yaralamış olsam (C265); yaralamış olsañ (C265); yaralamış olsa (C265); yaralamış olsaḳ (C265); yaralamış olsañız (C266); yaralamış olsalar (C266)

yaralasa idım (C266); yaralasa idıñ (C266); yaralasa idı (C266); yaralasa idıḳ (C266); yaralasa idıñız (C266); yaralasa idılar (C266)

yaralamış olsa idım (C266); yaralamış olsa idıñ (C266); yaralamış olsa idı (C266); yaralamış olsa idıḳ (C266); yaralamış olsa idıñız (C266); yaralamış olsa idılar (C266)

yaralayacıaġ ısam (C267); yaralayacıaġ ısañ (C267); yaralayacıaġ ısa (C267); yaralayacıaġ ısaḳ (C267); yaralayacıaġ ısañız (C267); yaralayacıaġ ısalar (C267)

yaralayacıaġ ısa idım (C267); yaralayacıaġ ısa idıñ (C267); yaralayacıaġ ısa idı (C267); yaralayacıaġ ısa idıḳ (C267); yaralayacıaġ ısa idıñız (C267); yaralayacıaġ ısa idılar (C267)

yaralayacıaġ ımış ısam (C268); yaralayacıaġ ımış ısañ (C268); yaralayacıaġ ımış ısa (C268); yaralayacıaġ ımış ısaḳ (C268); yaralayacıaġ ımış ısañız (C268); yaralayacıaġ ımış ısalar (C268)

yaralayacıaġ olsam (C268); yaralayacıaġ olsañ (C268); yaralayacıaġ olsa (C268); yaralayacıaġ olsaḳ (C268); yaralayacıaġ olsañız (C268); yaralayacıaġ olsalar (C268)

yaralayacıaġ oldum ısa (C268); yaralayacıaġ olduñısa (C268); yaralayacıaġ oldu isa (C268); yaralayacıaġ olduġ ısa (C268, 269); yaralayacıaġ olduñuz ısa (C269); yaralayacıaġ oldular ısa (C269)

yaralayacıaġ olmuş ısam (C269); yaralayacıaġ olmuş ısañ (C269); yaralayacıaġ olmuş ısa (C269); yaralayacıaġ olmuş ısaḳ (C269); yaralayacıaġ olmuş ısañız (C269); yaralayacıaġ olmuş ısalar (C269)

yaralayacıaġ olsaidım (C269); yaralayacıaġ olsaidıñ (C269); yaralayacıaġ olsa idı (C269); yaralayacıaġ olsa idıķ (C269); yaralayacıaġ olsa idıñız (C269); yaralayacıaġ olsa idılar (C269)

yaralayacıaġ olursam (C270); yaralayacıaġ olursañ (C270); yaralayacıaġ olursa (C270); yaralayacıaġ olursaķ (C270); yaralayacıaġ olursañız (C270); yaralayacıaġ olursalar *veya* yaralayacıaġ olurlarsa (C270)

2.4.2.1.3.4.25. Yürümek

yürürsem (C214), (C219); yürürseñ (C214); yürürse (C214); yürürsek (C214); yürürseñiz (C214); yürürseler (C214) ~ yürürlerse (C214)

yürüyorsam (C214); yürüyorsañ (C214); yürüyorsa (C214); yürüyorsaķ (C214); yürüyorsañız (C214); yürüyorsalar (C214) ~ yürüyorlarsa (C214)

yürürse idim (C214); yürürse idiñ (C214); yürürse idi (C214); yürürse idik (C214); yürürse idiñiz (C214); yürürse idiler (C214) ~ yürürlerse idi (C214)

yürüyorsa idım (C214); yürüyorsa idıñ (C215); yürüyorsa idı (C215); yürüyorsa idıķ (C215); yürüyorsa idıñız (C215); yürüyorsaidılar (C215)

yürüse imişim (C215); yürürse imişsin (C215); yürürse imiş (C215); yürürse imişiz (C215); yürürse imişsiñiz (C215); yürürse imişler *veya* yürülerse imiş (C215)

yürüyorsaimışım (C215); yürüyorsa imışsın (C215); yürüyorsa imış (C215); yürüyorsa imış ız (C215); yürüyorsa imış sıñız (C215); yürüyorsa imışlar *veya* yürüyorlarsa imış (C215)

yürüsem (C215); yürüseñ (C215); yürüse (C216); yürüsek (C216); yürüseñiz (C216); yürüseler (C216)

yürüdü isem (C216); yürüdü iseñ (C216); yürüdü ise (C216); yürüdü isek (C216); yürüdü iseñiz (C216); yürüdü iseler (C216)

yürümüş isem (C216); yürümüş iseñ (C216); yürümüş ise (C216); yürümüş isek (C216); yürümüş iseñiz (C216); yürümüş iseler (C216)

yürüdü ise idim (C217); yürüdü ise idiñ (C217); yürüdü ise idi (C217); yürüdü ise idik (C217); yürüdü ise idiñiz (C217); yürüdü ise idiler (C217)

yürümüş ise idim (C217); yürümüş ise idiñ (C217); yürümüş ise idi (C217); yürümüş ise idik (C217); yürümüş ise idiñiz (C217); yürümüş ise idiler (C217)

yürümüş olsam (C217); yürümüş olsañ (C217); yürümüş olsa (C217); yürümüş olsaḳ (C217); yürümüş olsañız (C217); yürümüş olsalar (C217)

yürüse idim (C218); yürüse idiñ (C218); yürüse idi (C218); yürüse idik (C218); yürüse idiñiz (C218); yürüse idiler (C218)

yürümüş olsaidım (C218); yürümüş olsaidıñ (C218); yürümüş olsaidı (C218); yürümüş olsaidıḳ (C218); yürümüş olsaidıñız (C218); yürümüş olsaidılar (C218)

yürüyeceg isem (C219); yürüyeceg iseñ (C219); yürüyeceg ise (C219); yürüyeceg isek (C219); yürüyeceg iseñiz (C219); yürüyeceg iseler (C219)

yürüyeceg ise idim (C219); yürüyeceg ise idiñ (C219); yürüyeceg ise idi (C219); yürüyeceg ise idik (C219); yürüyeceg ise idiñiz (C219); yürüyeceg ise idiler (C219)

yürüyeceg imiş isem (C220); yürüyeceg imiş iseñ (C220); yürüyeceg imiş ise (C220); yürüyeceg imiş isek (C220); yürüyeceg imiş iseñiz (C220); yürüyeceg imiş iseler (C220)

yürüyeceg olsam (C220); yürüyeceg olsañ (C220); yürüyeceg olsa (C220); yürüyeceg olsak (C220); yürüyeceg olsañız (C220); yürüyeceg olsalar (C220)

yürüyeceg oldum ısa (C220); yürüyeceg olduñ ısa (C220); yürüyeceg oldu isa (C220); yürüyeceg olduġ ısa (C220); yürüyeceg olduñuz ısa (C220); yürüyeceg oldular ısa (C220)

yürüyeceg olmuş ısam (C221); yürüyeceg olmuş ısañ (C221); yürüyeceg olmuş ısa (C221); yürüyeceg olmuş ısaķ (C221); yürüyeceg olmuş ısañız (C221); yürüyeceg olmuş ısalar (C221)

yürüyeceg olsaidım (C221); yürüyeceg olsaidıñ (C221); yürüyeceg olsaidı (C221); yürüyeceg olsaidıķ (C221); yürüyeceg olsaidıñız (C221); yürüyeceg olsaidılar (C221)

yürüyeceg olursam (C221); yürüyeceg olursañ (C221); yürüyeceg olursa (C221); yürüyeceg olursaķ (C221); yürüyeceg olursañız (C221); yürüyeceg olursalar *veya* yürüyeceg olurlarsa (C222)

2.4.2.1.3.5 "Değil, Var ve Yok"un Şart Çekimi

deyilsem (Vg.151); deyilsen (Vg.151); deyilse (Vg.151); deyilsek (Vg.151); deyilseniz (Vg.151); deyilseler (Vg.151), (Vg.151) ~ deyillerse (Vg.151)

degil isem (C461), (C462); degil iseñ (C461); degil ise (C461); degil isek (C461); degil iseñiz (C461); degil iseler (C461)

deyilseydim (Vg.151); deyilseydin (Vg.151); deyilseydi (Vg.151); deyilseydik (Vg.151); deyilseydiniz (Vg.151); deyilselerdi (Vg.151)

degil ise idim (C461); degil ise idiñ (C461); degil ise idi (C461); degil ise idik (C461); degil ise idiñiz (C461); degil ise idiler (C461)

degil imiş isem (C462); degil imiş iseñ (C462); degil imiş ise (C462); degil imiş isek (C462); degil imiş iseñiz (C462); degil imiş iseler (C462)

eyer var ısa (Vg.170)
var ısa (Vg.122), (Vg.170)
yoḳsa ki (Vg.170)

2.4.2.1.4. XIX. Yüzyıl

Bunu saña versam, yer-mi-sin.[961] (R159)
Dostumuz iltimās idecek olur ise şu vechile ṭaraf-ı dostānelerinden Bāb-i ʿĀlî'ye yazmalu. (D54a)
Gidersan, ben-da giderim. (R156)
Ḥicāb olmasa zülfinüñ seḥābı yaḳardı afitābı ḥüsn-i tābı. (D56a) *(şiir)*
İmām evine baklava gitmiş ise saña ne. (D57a)
Neh isterseñiz buyuruñ aġaler. (D158)
ʿOsman padşahlaruñ ciumlessi efendimez gibi olmiş olsehler îdi neh giuzel olurdi. (D166)
Öldürse de kimse diyemezdi aña zālim. (D53a)
Pek gezer iseñ ʿālemi bir yār ele girmez. (D92a)
Ṣiġir dilini dilerseñiz geturehîm. (D158)
Yañliş soylersem beni masḫarah îderler. (D160)

Nazımda kullanılan şart cümleleri...

Beyit:
Görmesem bir dem seni ġam derd-nāk eyler beni. (D57a)
Ġayrıla görsem seni ġayret helāk eyler beni. (D57a)

[961] Aynı zamanda bir soru cümlesi de olan bu cümle *Redhouse*'da az sayıda şartlı cümle olduğu için burada değerlendirilmiştir.

Kudagu Bilig'den,
Kim edebi dilür erse edebi ḳılur. (D.xxxv.a.KB)

Yavaşlıḳ[962] *ḳılur edebi bezenür kişi.* *(D.xxxv.a.KB)*
Yavaş bolmasa bolımaz edeb başı. (D.xxxv.a.KB)

Uluḳ boldung erse kiçik tut köñül.[963] (D.xxxvi.a.KB)
Uluḳġa kiçilik yaraşır oġul.[964] *(D.xxxvi.a.KB)*

Kimde uḳuş bolsa aşlı bulur.[965] (D.xxxvi.a.KB)
Ḫayrda[966] bilik bolsa beglik bulur.[967] (D.xxxvi.a.KB)

Bitimli bir cümle olmayan şu örnek *Davids*'tendir:

eger eşġi tekyede bulursañ (D56a)

2.4.2.1.4.1. "Eğer" ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Eyer isterdeîm [d.istediğim] ḳadar ḥażretleriñizi selamlamaġah gelmedum îseh ḳabaḥat benum deyul. (D157)

2.4.2.1.4.2. İstek Eki ile Kurulan Şartlı Birleşik Cümle

Ḫalḳa sen eger ehl-i şefḳat olasın
Ḫāliḳı gendüñe müşfiḳ bulasın. (D22a)

---

[962] **KB** (1979) 532 *yavaş*: yumuşak huylu.
[963] **KB** (2007) 455/4532.
[964] **KB** (2007) 455/4532.
[965] **KB** (2007) 45/301.
[966] **KB** (2007) 45/301 d. *Kayuda* bilig bolsa beglik bulur.
[967] **KB** (2007) 45/301.

2.4.2.1.4.3. Cümlede Şart Ekinin Silikleştiği Durumlar

Gülistānuñ her nesin aldı siyeh bād-ı ḫazān
ʿAdl idüp berāber ile virdi yine şāh-ı cihān. (D26a)

2.4.2.1.4.4. Şart Çekimleri Verilen Fiiller

2.4.2.1.4.4.1. Döğmek (Dövmek)

eger dogursem *veya* dogur îsem (D63); eger dogurseñ (D63); eger dogurseh (D63); eger dogursek (D63); eger dogurseñiz (D63); eger dogursehler *veya* dogurlerseh (D63)

eger dogsem (D64); eger dogseñ (D64); eger dogseh (D64); eger dogsek (D64); eger dogseñuz (D64); eger dogsehler (D64)

eger dogmiş îsem (D64); eger dogmiş îseñ (D64); eger dogmiş îseh (D64); eger dogmiş îsek (D64); eger dogmiş îseñiz (D64); eger dogmiş îsehler (D64)

eger dogsidum *veya* dogseh îdum (D64); eger dogsiduñ (D64); eger dogsidi (D64); eger dogsiduk (D64); eger dogsiduñuz (D64); eger dogsehleridi (D64)

eger dogmiş olsidum (D64); eger dogmiş olsiduñ (D64); eger dogmiş olsidi (D64); eger dogmiş olsiduḳ (D64); eger dogmiş olsiduñuz (D64); eger dogmiş olsah îdiler *veya* dogmiş olsahlerîdi (D64)

eger dogcek îsem (D65); eger dogcek îseñ (D65); eger dogcek îseh (D65); eger dogcek îsek (D65); eger dogcek îseñiz (D65); eger dogcek îsehler (D65)

eger dogmiş olursam (D65); eger dogmiş olursañ (D65); eger dogmiş olursah (D65); eger dogmiş olursaḳ (D65); eger dogmiş olursañuz (D65); eger dogmiş olurlersah (D65)

dogmezsem (D78); dogmezseñ (D78); dogmezseh (D78); dogmezsek (D78); dogmezseñiz (D78); dogmezsehler (D78)

dogmesem (D78); dogmeseñ (D78); dogmeseh (D78); dogmesek (D78); dogmeseñiz (D78); dogmesehler (D78)

dogmemiş îsem (D78); dogmemiş îseñ. (D78); dogmemiş îseh (D78); dogmemiş îsek (D78); dogmemiş îseñiz (D78); dogmemiş îsehler (D78)

dogmesidum (D79) ; dogmesiduñ (D79); dogmesidi (D79); dogmesiduk (D79); dogmesiduñuz (D79); dogmesidiler (D79)

dogmemiş olsidum (D79); dogmemiş olsiduñ (D79); dogmemiş olsidi (D79); dogmemiş olsiduḳ (D79); dogmemiş olsiduñuz (D79); dogmemiş olsidiler (D79)

dogmicek îsem (D79); dogmicek îseñ (D79); dogmicek îseh (D79); dogmicek îsek (D79); dogmicek îseñiz (D79); dogmicek îsehler (D79)

dogmemiş olursam (D79); dogmemiş olursañ (D79); dogmemiş olursah (D79); dogmemiş olursaḳ (D79); dogmemiş olursañuz (D79); dogmemiş olurlersah (D79)

dogilursem (D85); dogilurseñ (D85); dogilurseh (D85); dogilursek (D85); dogilurseñiz (D85); dogilursehler (D85)

dogilsem (D85); dogileñ (D85); dogilseh (D85); dogilsek (D85); dogilseñuz (D85); dogilsehler (D85)

dogilmiş îsem (D85); dogilmiş îseñ (D85); dogilmiş îseh (D85); dogilmiş îsek (D85); dogilmiş îseñiz (D85); dogilmiş îsehler (D85)

dogilsidum (D86); dogilsiduñ (D86); dogilsidi (D86); dogilsiduk (D86); dogilsiduñuz (D86)

dogilsidiler (D86)

dogilmiş olsidum (D86); dogilmiş olsiduñ (D86); dogilmiş olsidi (D86); dogilmiş olsiduḳ (D86); dogilmiş olsiduñuz (D86); dogilmiş olsidiler (D86)

dogilcek îsem (D86); dogilcek îseñ (D86); dogilcek îseh (D86); dogilcek îsek (D86); dogilcek îseñiz (D86); dogilcek îseh ler (D86)

dogilmiş olursam (D86); dogilmiş olursañ (D86); dogilmiş olursah (D86); dogilmiş olursaḳ (D86); dogilmiş olursañuz (D86); dogilmiş olursahler (D86)

dogcik îsem (D57)
dogdi îse (D57)
dogdum îse (D57)
dogmiş îsem (D57)
dogmiş olsidum (D57)
dogmiş olursem (D57)
dogseh îdum (D57)
dogsem (D57)
dogur îsem *veya* dogursem (D56)

2.4.2.1.4.4.2. Gelmek

āh galsa (R192)
āh galseydi (R192)
egerçi galmiş isa-da (R187)
eyer galsa (R187)

2.4.2.1.4.4.3. Gitmek

āman gitmasa (R192)

2.4.2.1.4.4.4. Bakmak

baḳsaḳ (R117)
baḳsaydıḳ (R117)

2.4.2.1.4.4.5. Korkmak

eger ḳorḳarsam (D71); eger ḳorḳarsañ (D71); eger ḳorḳarsah (D71); eger ḳorḳarsaḳ (D71); eger ḳorḳarsañuz (D71); eger ḳorḳarsahler (D71)

eger ḳorḳsam (D71); eger ḳorḳsañ (D71); eger ḳorḳsah (D71); eger ḳorḳsaḳ (D71); eger ḳorḳsañuz (D71); eger ḳorḳsahler (D71)

eger ḳorḳmiş îsem (D71); eger ḳorḳmiş îseñ (D71); eger ḳorḳmiş îseh (D71); eger ḳorḳmiş îsek (D71); eger ḳorḳmiş îseñiz (D71); eger ḳorḳmiş îsehler (D71)

eger ḳorḳsidum (D71); eger ḳorḳsiduñ (D71); eger ḳorḳsidi (D71); eger ḳorḳsiduḳ (D71); eger ḳorḳsiduñuz (D71); eger ḳorḳsahlerîdi (D71)

eger ḳorḳmiş olsidum (D71); eger ḳorḳmiş olsiduñ (D71); eger ḳorḳmiş olsidi (D71); eger ḳorḳmiş olsiduḳ (D71); eger ḳorḳmiş olsiduñuz (D71); eger ḳorḳmiş olsahlerîdi (D71)

eger ḳorḳacaḳ îsem (D72); eger ḳorḳacaḳ îseñ (D72); eger ḳorḳacaḳ îseh (D72); eger ḳorḳacaḳ îsek (D72); eger ḳorḳacaḳ îseñiz (D72); eger ḳorḳacaḳ îsehler (D72)

eger ḳorḳmiş olursam (D72); eger ḳorḳmiş olursañ (D72); eger ḳorḳmiş olursah (D72); eger ḳorḳmiş olursaḳ (D72); eger ḳorḳmiş olursañuz (D72); eger ḳorḳmiş olurlersah (D72)

ḳorḳar olsem (D56)
ḳorḳcaḳ îsem (D57)

ḳorḳmiş olsem (D57)
ḳorḳsam (D57)
ḳorḳsidum [*korksa idüm] (D57)

2.4.2.1.4.4.6. Olmak

eger olsam *veya* olursam (D41); eger olsañ (D41); eger olsah (D41); eger olsaḳ *veya* olursaḳ (D41); eger olsañuz (D41); eger olsahler (D41)

eger olsidum [olsaidüm] (D41); eger olsiduñ (D41); eger olsidi (D41); eger olsiduḳ (D41); eger olsiduñuz (D41); eger olsidiler (D41)

eger olmiş îsem (D41); eger olmiş îseñ (D41); eger olmiş îseh (D41); eger olmiş îsek (D41); eger olmiş îseñuz (D41); eger olmiş îseler (D41)

eger oldum îseh (D41); eger olduñ îseh (D41); eger oldi îseh (D41); eger olduḳ îseh (D41); eger olduñuz îseh (D41); eger oldiler îseh (D41)

eger olaciaḳ olursam (D42); eger olaciaḳ olursañ (D42); eger olaciaḳ olursah (D42); eger olaciaḳ olursaḳ (D42); eger olaciaḳ olursañuz (D42); eger olaciaḳ olursah ler (D42)

eger olmezsem (D44); eger olmezsidum [*olmasaydım] (D44) ; eger olmamiş îsem (D44); eger olmadum iseh (D45); eger olmiaciak olursem (D45)

2.4.2.1.4.4.7. Okumak

oḳusaḳ (R117)

2.4.2.1.4.4.8. Tepmek

tepecek olsa (R134a)
tepecek olsam (R131)
tepecek olsaydım (R131)
(tepecek) olsaydı (R134a)
tepememiş (olsa) (R138a)
tepemese (R110), (R138a)
tepemeseydi (R110)
tepemeyecek (olsa) (R138a)
tepemez (olsa) (R138a)
teper olsa (R134a)
teper olsam (R123)
teper olsaydim (R123)
(teper) olsaydı (R134a)
tepmemiş olsa (R138a)
tepmese (R110), (R138a)
tepmeseydi (R110)
tepmeyecek olsa (R138a)
tepmez olsa (R138a)
tepmiş olsa (R134a)
tepmiş olsam (R127)
tepmiş olsaydim (R127)
(tepmiş) olsaydı (R134a)
tepse (R110), (R134a)
tepseler (R119)
tepsem (R116)
tepseydi (R110), (R134a)
tepseydik (R117)
tepseydim (R116)
tepseydiñ (R116)
tepseydiñiz (R118)

2.4.2.1.4.5. "Değil, Var ve Yok"un Şart Çekimi

diyil isem (R145)
varîseh (D49)
varsîdi [*varsa idi] (D49)
yoġiseh (D50)

2.4.2.2. İç İçe Birleşik Cümle

Bir cümlenin bir başka cümle içerisinde yapısını bağımsız şekilde koruduğu ve o cümle içerisinde bir öge olarak bulunduğu cümlelere iç içe birleşik cümle denir. Türkçe sıralanışına uygun yapıda olan bu cümlelerde ana cümle sonda bulunur (Karahan, 1991:63). Bu cümle yapısı, taranan 16. yüzyıl metinlerinde bir defa geçmekle birlikte diğer yüzyıllarda özellikle aktarma ve açıklama cümleleri şeklinde bir hayli kullanılmaktadır. İç içe birleşik cümlenin yapısı bugünkünden farksızdır.

2.4.2.2.1. XVI. Yüzyıl

Hanghi daraftan der [taraftandır] bilmezum. (B71)

2.4.2.2.2. XVII. Yüzyıl

ʿÁhvāl ne ise bū cānibe iʿlām eyleyesiz diyü işāret eylemişsız. (M162)
Bir duşmenüm dáḫı zuhūr ittı diyü cevāb virdı. (M162)
Bir keçe pāresi ile şikār eyleye sandı. (M161)
Gelur táhḳīḳ bilürüm. (M161)
Gelür ḳıyās ittı. (M161)
Gelür sandı. (M161)
Ḥufeṭa-i ḥişār bālā burca gelüb pādişāh ʿālem-penāhuñdur diyü cevāb virdiler. (S157a)

İy ḳarındaşlar siz baña bunca suʾāller ṣorduñuz ve ben size cevāb virdüm ve benüm daḫı size bir suʾālüm vardur ṣorayım, didi. (S161a,162a)
Ḳalʿa kimüñdür diyü nedā itdiler. (S158a)
Kitābi tez gönderüñ diyü yazdüñüz. (M160)
Nemāz ḳılaim diyü cāmiʿá gelmiş idüm. (M160)
Şöyle böyle eyleñ diyü cevāb virdı. (M160)
Yūnus geldi diyü ḫalḳ sevinişdiler. (S48)

Aşağıdaki birleşik cümleler aynı zamanda birer girişik cümledir. Bu örneklerde, iç içe birleşik cümleler fiilimsilere bağlanıp girişik cümlenin bir ögesi durumuna geçer. Bazı araştırmacılar tarafından her iki cümle tipini de içerisinde bulunduruan cümlelere "karmaşık birleşik cümle" (Delice, 2012:166) denildiğini burada hatırlamak gerekir. Bu nedenle bu cümleleri girişik birleşik cümle olarak da değerlendirmek mümkündür.

ʿÁcebā aslı nedür ve ne oła diyüp baḳa duştı. (M162)
Gönderdüḳleri ilçi ne zemān gele ve ne ḫáber getüre dirken, hemān bir gün çiḳa geldī. (M162)
Şeyḫ bunlar kimdür diyü suʿāl idicek oġullarumdur dimiş. (S157a)

2.4.2.2.3. XVIII. Yüzyıl

Babası öldü ḳıyasıy la tesellisiz ḳaldı. (Vg244)
Bir ahce vereceyim yoḳ dur, dersin. (Vg307)
Bu ḫususda bizi gören, aslını bilmeyen, Baḳ ındı, bu Efendiler ayaḳlarına mor çaḳşır giymiş, başında büyük ḳavuḳ gözlerinde sürme, yalan şehadetine gelmişler, derler. (Vg319)
Bu aralıḳda kimse duymasın deyi, bir az dek dir. (Vg317)
Buyurun, Efendiler, de. (Vg317)
Çavuş Aġa bazırganı alsın da, Paşa ḳapısına getirsin; ben orda beklerim, dedi. (Vg325,326)

Dolandırıcı dır, dediler. (Vg305)

Düşman daima hayınnıḳ ḳast eder, bana muhtac olsunlar deyi. (Vg171)

Faydehsi olurmi olmazmi ẓen îdersen [*zannedersin]? (D165)

İbadet mahallinden fil hal çıḳayım deme. (Vg184)

Ḳahveci aşkare, kimse bilmesin deyi, söylediyi$_{[dir]}$. (Vg315)

Lakin ḳorḳma, benim sana borcum yoḳ dur, deyesin.[968] (Vg306,307)

Meşhur söz dür, hile yilen onsa, sıçan onardı; hilekarın mumu aḳşamdan söner; hile yilen gelen eşeyin ölümü sudan dır. (Vg340)

O gün şahidden aczım var ıdı, bu gün otuz beş kese ahçeyi tamamen eda etdiyime şahidim var dır, der. (Vg331)

O gün yanımda şahidim bulunmamaġ ıla, bunlar büyük bazırganlar dır, yalan söylemez, söylerse de, yemin etmeye ḳorḳar, deyi, yemine havale eyledim. (Vg330,331)

Padişa divanini ile eyuci [iyice] birlik vardur işideriz. (V70)

Pes ol diraḫtlarıñ cümlesi beyinlerinde ittifaḳ ile yaban zeytininden verilsin diyü emrü ferman etdiler. (C710)

Reis olan kimdur bilermisin? (V67)

Tilki, köylü tuzaġı düzerken, ḳalḳar ḳaçarım dermiş. (Vg244)

Ya Devi [*deve] ule [üle], ya Devici [*deveci] Dimişler. (V75)

Yoḳ, elbet ben yarın varıb, rısḳı ya ahceyi alırım: vermezse, haḳḳından gelirim, dedi. (Vg306)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebile Yupater daḫi utanıp avreti mezbureyi sen benim eyliklerime tenezzül etmeyorsun var imdi sen saña layık gördügüñ vech üzre geçin diyü ḳovdu.[969] (C704, 705)

2.4.2.2.4. XIX. Yüzyıl

[968] Aynı cümle "Bağımlı Sıralı Cümle" başlığı altında da ele alınmıştır.
[969] Aynı cümle "Girişik Birleşik Cümle" başlığı altında da ele alınmıştır.

Belmeyoriz diyu inkyār idiyorler. (R189)

Beʿażi duşmen üzerineh sefer olaciaḳt'ur didiler. (D165)

Büyle dir [büyledir] deyü tasdîḳ eyledi. (R176)

Cemîʿ deryāda yüksek yir yoḳdur dirler. (D116a)

Galmazsiñiz diyu ḫulya etdim. (R189)

Gelirim, didi. (R176)

Geliriz diyorler. (R188)

Gyürmadim [gürmadim] didi. (R188)

Ḳardaşuñ ḫastah dur diu işitdum. (D156)

Keyfiñiz iyi-mi diyu süʿāl etdim. (R189)

Niçe direkler vardur, her diregüñ üstinde bir altun kuşak vardur diyü rivāyet olınur. (D108a)

Sen beni ünutduñ ṣandum. (D157)

Ṣulḥ olaciaḳ didiler. (D165)

Şāh Ẕülḳarneyn kim dirler. (D52a)

Turkçehyi kiamil bilursin dirler. (D159)

2.4.2.3. Ki'li Birleşik Cümle

Türkçeye, temasta bulunduğu Hint-Avrupa dillerinden geçen (Tulum, 1978:1) ve sırasıyla temel unsur ve yardımcı unsur olan iki cümlenin "ki" bağlacı ile birbirine bağlandığı cümle türüne ki'li birleşik cümle denir (Ergin, 2003:&703). Bu cümle tipinin, 8. yüzyıldan itibaren yerleşik hayata geçen Uygurların Hint-Avrupa dil ailesine mensup milletlerle münasabetinden başlayarak önceleri tercüme daha sonra ise telif yoluyla Türkçedeki kullanımı artmıştır (Tulum, 1978:1). Önce temel daha sonra yardımcı unsurun gelmesi Türkçe söz dizimi yapısına aykırıdır. Cümlede "ki"den sonraki kısım, ana cümlenin herhangi bir ögesi olabileceği gibi onun bir unsurunu niteleyen, belirten ya da tamlayan da olabilir. Farsçanın etkisiyle özellikle Klâsik Osmanlı Türkçesi metinlerinde yoğun olarak kullanılan ki'li cümleleri Türkçenin zengin fiilimsi sistemiyle Türkçe yapılı cümleler hâlinde ifade etmek mümkündür (Yelten, 2005:47).

Taranan metinlerde bir hayli ki'li birleşik cümle kuruluşuna rastlanmaktadır. Bunlar cümlenin zarfı, nesnesi, öznesi, yer tamlayıcısı, yüklem ismi ya da temel cümlenin bir ögesinin niteleyicisi olarak cümlede görev yaparlar. Lakin üzerinde durmak istediğimiz nokta ki'li birleşik cümlelerde zaman zaman ki'nin silikleştiği durumlardır[970].

Bu cümle yapıları İngilizcede[971] "noun clause" ve "that clause" olarak adlandırılır. Nesne yardımcı ki'li birleşik cümlelerdekine benzer şekilde *independent clause (bağımsız) + noun clause (object "nesne")* yapısında olan bu cümlelerde iki cümleyi "that" bağlacı birbirine bağlar. Fakat günlük kullanımda "that[972]" çoğunlukla kullanılmaz.[973] Bu durumun benzerine ise Türkçede kullanılan ki'li birleşik cümlelerde rastlanır.

Türkiye Türkçesinden bu duruma örnek vermek gerekirse, Batı ve Orta Anadolu ağızlarında *demek* fiili ile kurulan ki'li birleşik cümlelerde de bazen "ki" bağlacının düşürüldüğü (ya da silikleştiği) görülür:

o da dedi Barayi veren Düdüü calar. (Brendemoen, 2008:168)

"Erzurum ve diğer Doğu Anadolu ağızlarında da bu ifade tarzı bulunmaktadır; örneğin Erzurumlu Emrah'ın

Dedim "İnci nedir?" dedi "Dişimdir."
Dedim "Kalem nedir?" dedi "Kaşımdır."

---

[970] Bu konuda *Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın*'ın bir çalışması bulunmaktadır (bkz. Akalın, 2004). *Akalın* makalesinde bu tür cümleleri *ki'siz ki'li birleşik cümle* ya da *ki'si düşmüş birleşik cümle* terimiyle adlandırır. Burada "silikleşme" terimini kullanılmasının nedeni ki'nin iki cümleyi bağlama işlevinin hâlâ kaybolmayıp temel cümle ve yardımcı cümle sıralamasında iki cümle arasındaki varlığını hissettirdiğinden dolayıdır.

[971] İngilizce de Hint-Avrupa dil ailesindendir. Bu nedenle açıklamaya yardımcı olmak için burada örnek verilmiştir.

[972] "that", Farsça "ki" bağlacı gibi düşünülmelidir.

[973] İngilizcedeki bu tür cümle yapıları için (Oshima-Hogue, 2006:194)'e bakılabilir.

şeklindeki dizelerine bakarsak bu ifade tarzının -Kuzey Doğu Anadolu ve Doğu Karadeniz bölgesinin dışında da seyrek de olsa rastlanmakla beraber- gerçekten o bölgelere özgü olduğu hükmüne varırız" (Brendemoen, 2008:168).

İncelenen Osmanlı Türkçesi metinlerine tekrar dönülecek olursa, metinlerde ki'nin silikleştiği durumlar özellikle nesne yardımcı cümlelerdedir. Kimi araştırmacılar tarafından iç içe birleşik cümle olarak kabul edilen bu cümlelerin birer ki'li birleşik cümle olduğu temel cümle ve yardımcı cümle dizilişinden kolaylıkla anlaşılabilir. Bu cümleler Türkçe cümle yapısına ancak fiilimsilerle girişik birleşik cümle olarak aktarılabilirler. Aşağıdaki ki'li cümle ile "ki" bağlacının kullanılmadığı nesne yardımcı cümleler arasında hiç bir fark yoktur[974]:

Eyitti ki Behrām eylik bilür kişi degildür. (S104a)

ʿĀyişe eyitti: "Benüm üç nesne ile Peyġamberüñ falān ḫatunları üzerine faẓîletüm vardur." (S145a) *ʿĀyişe eyitti ki...*

İlave olarak şunu da belirtmek gerekir ki "ki"nin silikleştiği durumlar yalnız nesne yardımcı cümlelerle sınırlı değildir. Bugün cümleye çeşitli anlamlar katan, cümleden bağımsız bir yüklem durumunda olan ve kısmen edatlaşmış olan bazı kullanımların da tarihî seyir içinde "ki"li cümleden basit cümleye doğru bir seyir kat ettiğini belirtmek gerekir. Mesela 16. yüzyıldan alınan şu cümle;

As chaldí chi ben attán dúscimèdum [az kaldı ki ben attan düşmedüm]. (A163,I 12a)

---

[974] Konu ile ilgili benzer bir görüşe *Prof. Dr. Muhammet Yelten*'in çalışmasında da rastlanmıştır. *Yelten*, "Nesne Yardımcı Cümleleri" başlığında konu ile ilgili şunları ifade etmektedir:

"Nesne yardımcı cümleler ile ana cümle arasında bağlama vazifesi gören "ki" edatı bulunmayabilir. (...) Anlatılan türlü kıssalarda ve naledilen sözlerin başında kullanılan di-, eyit- fiillerinin görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zaman 3. şahıs çekimli şekilleri ile bunlara bağlı "ki"siz bağlı bulunan yardımcı cümleler ana cümleye katılmazlar. İki noktadan sonra tırnak içine alınır ve öylece bırakılır. Bazan yardımcı cümleden sonra "didi" ve "eyitti" kelimelerinin tekrar edildiği görülür" (Yelten, 1993:46).

bir ki'li birleşik cümledir. Fakat 17. yüzyıl metninden alınan şu cümlede ki'nin kullanılmadığı görülür:

Az ḳaldı beni öldüre yazdı. (M82)

Bugün, Türkiye Türkçesi sözlüğüne bakıldığında yukarıdaki cümlede geçen "ki"den önceki temel cümle için şu anlamların verildiği görülür:

(az md.) "az kaldı (veya az kalsın): 1. Bir işin gerçekleşmesi söz konusu iken gerçekleşmemesi durumunda kullanılan bir söz. 2. Bir işin gerçekleşmemesi söz konusuyken gerçekleşmesi durumunda kullanılan bir söz. (**TS** 165)

Benzer şekilde şu cümlelerde de "ki"nin ikili kullanımı görülür:

16. Yüzyıldan

Chorcháris chi ol chiscí ghietmemísc olá [korkarız ki o kişi gitmemiş ola]. (A174,I 24a)

18. Yüzyıldan

Ḳorkarim, bende aldandim. (V56)

Bu cümlelerde ise "korkarım" bir durumdan endişe etme anlamında kullanılır. Türkiye Türkçesinde de cümle başına getirilerek endişe bildiren cümleler kurar. Taranan metinlerde az sayıda da olsa rastlanan bu örneklere dayanarak bu yapıdaki (günümüzde korkarım, sanırım, bilmem, az kaldı, umarım[975] vb. ifadelerle başlayan) cümlelerin birer ki'li birleşik cümleden aşınarak meydana geldiği düşünülebilir.

Diğer yandan Türkçe'de şüphe, aşırılık, pekiştirme, tahmin gibi anlamları bildiren bir "ki/kim" edatı vardır. Aşağıda geçen iki örnekte bu edatın "ki" olarak kullanıldığı görülür. Birinci cümlede kim ve ki edatı birlikte kullanılmaktadır. İkinci örnekte ise "ki" iki cümleyi sebep-sonuç ilgisiyle birbirine bağlamakla beraber

[975] Mesela, "Imdi omarumke rayett idersin Aga. (V70)" cümlesinde "umarım"dan sonra "ki" bağlacı getirilmektedir. Lakin günümüzde standart dilde bunu artık "ki" bağlacı olmadan söylemekteyiz.

cümleler temel unsur ve yardımcı unsur bakımından Türkçe cümle dizilişine uygundur. Bu cümlede "ki", "için" anlamını yüklenmektedir. O hâlde, cümlelerde "ki" bağlacının olması yahut ki'nin iki cümleyi birbirne bağlaması durumunda bu tür cümleler, Türkçe cümle yapısına aykırı olmadıkça birer ki'li birleşik cümle sayılmamalıdırlar[976].

Chim onmárdi builé olaggiaghí chi [kim umardı böyle olacağı ki]. (A147,I 21a)
Peghambér deílis bis chi biléus [peygamber değiliz biz ki bilelim]. (A142,I 23b)

Diğer dikkat çekici durumlar:

Meninski iki örnekte ki'li yapıda olan cümlelerin Türkçe kuruluşlarını da vermektedir:

Ol aġa ki anüñ ḳarindāşi dostüñdür. (M52) >> ḳarindāşi dostüñ olan aġa (M52)
Ol herif dür ki ani dün urdüm [*vurdum]. (M52) >> Dün urduġum hárîf oldur. (M52)

Bir ki'li birleşik cümle olmasına rağmen aşağıdaki örnek, yardımcı cümle ve temel cümle bakımından Türkçe cümle yapısına uygundur:

Bir iki gyunde başlarlerke yaziderum [bir iki günde başlarlar ki *yād iderum[977]]. (V68)

İki cümle arasında bulunan "ki" *temel cümle + yardımcı cümle* dizilişini birbirine bağlamıyor. İlk bakışta iç içe birleşik cümle dizilişinde olan bu cümlede ki'nin herhangi bir fonksiyonunun olmadığı görülmektedir. *Vaughan*'in verdiği yukarıdaki cümlenin İngilizce çevirisinde ise *temel cümle + yardımcı* cümle durumu söz konusudur:

---

[976] Zaman zaman bağlaç olan "ki" ve edat "ki" birbirine karışır. Bazen Farsça "ki" Türkçe "erki<ki" edatının fonsiyonun da yüklenebilir. Ya da tam tersi bir kullanım söz konusu olabilir. Bu bakımdan burada iki örnekle yetinilen bu yapılara ki'li cümle bahsinde yer verildi ve bunlar için ayrıca başlıklar açıldı. Bu konuda geniş bilgi için (Kormaz, 2007:1082-1084)'e bakılabilir.
[977] *Sanırım*, anlamında.

I suppose they'll begin in a Day or two [sanırım "*(that)~ki"*] bir veya iki günde başlayacaklar]. (V68)

Bu durumda *Vaughan*'in Türkçedeki ki'li cümle yapısından haberdar olduğu fakat İngilizce düşünülüp Türkçeye aktarılan bu cümlede unsurların dizilişi bakımından Türkçenin doğal olan *yardımcı unsur* + *temel unsur* yapısının -belki de farkında olunmadan- uygulandığı anlaşılmaktadır.

Davids'te geçen şu örnekte de "ki" bağlacının cümlede herhangi bir fonksiyonunun olmadığı görülür. Yardımcı cümlenin fiili temel cümle yükleminin zarfı olacak şekilde halihazırda -Up zarf-fiil ekini almıştır. Lakin yan cümlenin yüklemi "olup" değil de "oldu" olsaydı bu cümledeki "ki"nin fonskiyonundan bahsedilebilirdi:

Gitdi ol demler ki olup sebzeler ṣāḥib-firāş.[978] (D90a)

2.4.2.3.1. XVI. Yüzyıl

As chaldí chi ben attán dúscimèdum [az kaldı ki ben attan düşmedüm]. (A163,I 12a)
Ben istérdum chi [ki] bir pará [parça] eiggié [eyice] olaím. (A143,I 22a)
Ben isterû chi sen ghieléssin [ben isterü$_m$ ki sen gelesin]. (A172,114b)
Benúm bir ettúm uar chi tes bitér [benüm bir etüm var ki tez biter]. (A143,I 13a)
Bilúrum chi [ki] sen delísin. (A200,I 95a)
Bir mastlaát jóctur chi ol bilmeie [bir masla$_h$at yoktur ki o bilmeye]. (A209,I 27a)
Bu nesté sciuilé ghiusel chi naser *veya* nasír jóctur [bu *nesne şöyle güzel ki nazır *veya* nazir yoktur]. (A217,I 250a)
Chorcháris chi ol chiscí ghietmemísc olá [korkarız ki o kişi gitmemiş ola]. (A174,I 24a)
Eí idí chi bundá chalá idí [eyi idi ki bunda kala idi]. (A168,I 22b)
Er chím bu dugnadé [düñade][979] delí ghielúr ghiendisí alemdé delí chalúr [$_h$er kim bu dün$_y$ade deli gelür gendisi alemde deli kalur]. (A129,I 9b)

[978] f. hasta.

Er chimún chi baghí uar jureghindé da daghí uar [$_{h}$er kimün ki bağı var yüreğinde da dağı var]. (A136,I 25a)

Er chimún chi baghí uar tabagh ilá acciasi [$_{h}$er kimün ki bağı var tabağ ıla akçası] uar. (A128,I 25a)

Ghierách idi chi ben ghielém [gerek idi ki ben gelem]. (A173,I 11a)

Ghierách idí chi bení jaluaréidi [gerek idi ki beni yalvaraydı]. (A173,I 26a)

Ghierách idi chi bu charouámbasci oláidj [gerek idi ki bu karovambaşı, *kervanbaşı olaydı]. (A194,I 18a)

Ghieréghidi chi sen ortaá ghiréidun [gerek idi ki sen orta$_{y}$a gire idün]. (A174,I 22b)

jasích sanghá chi cristián deghilsen [yazık saña ki Kristiyan değilsen]. (A204,I 21a)

Jaús inginúr chi bisúm chesmetchiarlar oilé ettilér [yavuz incinür ki bizüm hizmetkarlar öyle ettiler]. (A183,I 12a)

jstérdi [isterdi] chi [ki] ben uarám. (A189,I 12a)

Nalét ghielsúm ol chisciá chi jalán suiledí [Nalet gelsin o kişiya ki yalan süyledi]. (A216,I 27b)

Sen istérdum [isterdün] chi [ki] chonchiár [honkar] bundá ghielé idĵ [gele idi]. (A146,I 23a)

2.4.2.3.1.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

Chim machsûmá viár machsundán betérder [kim $_{ki}$ mahsuma uyar mahsundan beterdir]. (A141,I 4b)

Chim tes bitér tes iter[980] [kim $_{ki}$ tez biter, tez yiter]. (A143,I 19b)

?Ciunchi elcilerá dedí sisdén sacchlamásmi [çünki elçilere dedi $_{ki}$ sizden saklamaz mı?] (A154,I 23b)

Ghióruns indí sisé ne begnisér [görünüz $_{ki}$ şimdi size ne benzer]. (A141,I 24a)

Ne redé dísc agherúr ondá dil docchunúr [nerede $_{ki}$ diş ağrır onda dil dokunur]. (A127,I 26b)

---

[979] **DER** 1631 *dünña*: (Gaziantep ağzı) dünya.
[980] **ADA** 263 itmek~yitmek.

Ne chadár dil bilúrsin o chadár adam deghiérsin. [Ne kadar $_{ki}$ dil bilürsin o kadar odam değersin.] (A158,I 3a)

Sanúrsin sarchoscimiim [sanırsın $_{ki}$ sarhoş muyum]. (A230,II 9b)

Sen ghierech [gerek] idí ondá oláidun [sen gerek idi $_{ki}$ onda olaydın]. (A173,I 11a)

Uái ol eué anda taúch vtér choros dinghlér [vay ol eve $_{ki}$ anda ta$_{v}$uk öter horoz diñler]. (A159,I 27b)

2.4.2.3.1.2. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler

Chim onmárdi builé olaggiaghí chi [kim umardı böyle olacağı ki]. (A147,I 21a)

< *kimse ummazdı*

Peghambér deílis bis chi biléus [peygamber değiliz biz ki bilelim]. (A142,I 23b)

2.4.2.3.2. XVII. Yüzyıl

Adamlerung [adalaruñ] scherlissi [şerlisi]: saramasli [d.yaramasli] oldurkhi [oldur ki], adamleri harari [d.sarari] dakuna [d.dokuna]. (Mg191)

Aña bir ġroş virdüm ki bir çift papuc ała. (M160)

Babanga [babaña] annaja [anaya] hurmetheile [hürmet eyle] khi [ki] tschak ja sahaja schin [çak ya sahaya şin, d.yaşayasın] jer [yer] ustunde khi sanga [saña] Effendi Tangri uuerur [verür]. (Mg181)

Ben senung efendung Tangrim [Tañrın], khim [kim] seni tschikardum [çıkardum] Missir jer inden [yerinden]. (Mg181)

Ben umar idüm ki bu benden bu Kaʿbe'i isteyeyidi. (S147a)

Beşāret olsun ki Ḥaḳḳ Teʿālā size nuṣret vaʿde eyledi. (S161a)

Bildi ki ol kūtāh-āsitînüñ [d.kūtāh-āstîn] dirāz-desligîdür. (M197a;205)

Bir khim sekgi [d.kimse ki] bildi gendussini, indi tachkhick [tahkik] bildi Tangrisini. (Mg187)

Bisum babamus khi [ki] giuglerdessin [güklerdesin]. (Mg179)

Boile gutsch [güç] nessne olmas andankhi [andan ki] tschok [çok] tschalisch magile [çalışmağile] bulassen. (Mg198)

Bu adam kimdür ki gölgede yatur? (S33a)

Bu dür ki geldı. (M52)

Bu ḫālde ki iki ḫásm-i tîz cenk bir bir ile cidālde idı ve her birinüñ áʿzāsinden kān revān olurdı, bir rūbāh-i hárīs gelüp oł ḳani yałardı. (M197a;206,207HN)

Cüstü cū içün şehre müteveccih olüp[a] giderken yoldá gördıki iki náḫcîr bir biri ile cenk iderler ve serv-i (serü) sürūleri ile bir birini urüp mecrūh iderler[b]. (M197a;205,206HN)

Dergāh Ḫüdā'dan ġayrı bir dergāh yoḳdur ki anda murād ḥāṣıl ola. (S142a)

Dervisch [derviş] hernere dekhim [her nerede kim] akschan [d.akşam][981] geldi onung [onuñ] seraidur. (Mg202)

Ebū Beker ṣandı ki Peyġamber vefāt idilden üç gün olmadı. (S111a)

Eyitti ki Behrām eylik bilür kişi degildür. (S104a)

Gerekdür ki sen ʿahdüñe vefā idesin. (S161a)

Gördi ki güftārına iltifāt idüb ḳulaḳ ṣalmaz. (S171a)

Gördüm ki bir şaḫṣ bir ḫaymenüñ içinde oturur. (S144a)

Ḥākim anlardur ki kendü nefslerine ḥükm idebilürler. (S161a)

Hayr eyle senung ey [ey$_i$] dillegunde Sion[982], ki ?yapullalar ?diuarlerli [divarlerli] Kutsmuuuarekin [Kudüs Mübarekin]. (Mg185)

Herckhi [herki$_m$] ganden [canden] eli jaik hadi [d.yikadi], [h]ernesne khim [kim] giunglin dedur [guñlindedur] soiler [soyler].[983] (Mg218)

Herkim duniaje [dunyaye] delli gelur gendibu alemde delli kalur. (Mg198)

Hernessne khim [kim] murad usere khim ede bilur. (Mg207)

Ialan [yalan] maslahata kharischan [karışan] jegdur [yeğdür]. Ol gertgeckten [gerçekten] khi [ki] fritne [d.fitne] khoparigidur [koparicidur].[984] (Mg194)

Iegdur [yeğdür] sa kin lugille [d.sakinlugile] gegnimek [d.gecirmek] oni: ki tassasus angmack [añmak] munikhini [d.mumkin] degul. (Mg194)

---

[981] **STE** kelimeyi "akşasi" olarak düzeltmiştir. Halbuki kelimenin doğru okunuşu için *Megiser'*in verdiği cümlenin İtalyanca karşılığında "la notte" kelimesine dikkat etmek yeterlidir.

[982] Kudüs'ün diğer adı.

[983] İlk cümledeki `ki` düşmüştür. Bu nedenle aynı cümle "Ki'nin Silikleştiği Durumlar" başlığında yeniden ele alınacaktır.

[984] Metindeki noktalamaya sadık kalınmıştır. Fakat cümle ki'li birleşik cümledir: *Yalan maslahata karışan, o fitne koparıcı gerçekten yegdir.*

İnṣāf mıdur ki biz ol melʿūnuñ emrine iṭāʿat ve Allahʿuñ ḥükmine muḫālifet idevüz. (S163a)

İşittüm ki elçi ḳalḳüp gittı. (M160)

Musulman oldurki, kurtuldi musulmanlar anung [anuñ] elinden dahi dilinden. (Mg188)

Ol aġa ki anüñ ḳarindāşi dostüñdür.[985] (M52)

Ol herif dür ki ani dün urdüm [*vurdum].[986] (M52)

Ol ʿālim kendüsine ziyān ider ki ʿilm ve edebini nāna yaʿnî dünyāya ṣatar. (S163a)

Revāyet olunur ki Sultān Muḥammed Ḫān Ġāzî Ḥażretleri Eskenderiye seferine gider iken… (S108a)

Rivāyet iderlerki pādişāhlerden birisi (pādişāhlerüñ birîsi *veya* biri) bir zāhide bir kisvet-i zîbā ve ḫılʿát-i dîbā ʿáṭā ḳıldı. (M197a;202HN)

Schole [şöylе] kholai [kolay] hitsch [hiç] neste [*nesne] jockdur [yokdur] andankhi [andan ki] gutscholakhi [guç ola ki] istemejup [istemeyup] edessen. (Mg198)

Sen ol misin ki ʿAbdiʿl-Muṭṭalib seni ḳurbān itmegiçün neẕer [*nezr] eyledi. (S158a)

Senden ne ṣādır oldı ki bunda ḥabs itdiler. (S167a)

Ṣordı ki bu yer ne yerdür ve bu ṣu ne ṣudur. (S158a)

Sulṭanat degmez şol ḳana ki yer üzre ṭamlar. (S163a)

Şarṭ degil midür ki şol vaḳt ṭaʿām yeyesin ki Ḥaḳḳ Teʿālāʿnuñ ism pākini yād idesin?[987] (S148a)

Şol nesnelere ki anlaruñ sebebini añlamazuz taʿaccub iderüz. (S149a)

Şükr iderem ki bunı ki beni ṣanduñ degilim. (S158a)

Tüvānger oldur ki Tañrı'nuñ virdügine ḳanāʿat ider. (S174a,175a)

ʿUbeyd-allah baña buyurmışdı ki hîç bir erkek ādem ehl-i beyt-i Ḥüseynʿden diri ḳomayam. (S161a)

Ulu niʿmetdür emîra'l-müʿminînüñ ṣıḥḥati kim Ḫüdā-yı Teʿālā bize irzānî [*erzānî] ḳıldı. (S160a)

Üç hefte var, ołdı, *veya* geçtı ki ben eve varmadüm. (M174)

Vaḳt ola kim sen Süliymān'uñ leşkerine muḳāvemet idemeyesin. (S163a)

---

[985] Meninski bu cümlenin Türkçe cümle yapısına çevirilmiş halini de vermektedir: "*ḳarindāşi dostüñ olan aġa* *(M52)*"

[986] Meninski bu cümlenin Türkçe cümle yapısına çevirilmiş halini de vermektedir: *Dün urduġum hárîf oldur.* *(M52)*

[987] Kili cümlede iki yardımcı cümle vardır, ikisi de ana cümleye zarf göreviyle bağlanırlar.

Ve bir düzd-i tárrārü ʿáyyār ki ḳādır idı ki hısār-i keyvāne náḳb uraidı ve dîde-i zühreden sürmei ḳapaidı. (M197a;203HN)

Vgreturum [üğretürüm] salumleri [zalümler], senung [senüñ] jollaringe [yollarince] ki kunachkarlar [künahkarlar] sanga [saña] duusunler [d.dünsünler]. (Mg185)

Ki'li cümle yapısının anlatıdığı yerlerde temel cümle olarak şu örnekler geçmektedir:

Aña bir ḳılıc urdı ki... (M168)

Ben getürüb şāha ʿarż itdügüm oldur ki... (S172a)

Bildi ki... (M205HN)

Bir yildür ki... (M174)

Buyurdüm ki... (M159)

Dimeden mürād *veya* ġáráz *veya* máḳsūd bu dür ki... (M169)

Getürmişler dür ki... (M202)

İnhā vü ıʿlām ołunür ki... (M173)

Iʿlāmü inhā olunür ki... (M139)

Pes anlar şād olub gemilerin ḳızaga getürüb ve çıḳub aġaç yemişlerin yeyüb yürür iken gördiler kim… (S108a)

Sevdı ki... (M84)

2.4.2.3.2.1. "ta ki" Bağlacı ile Kurulan Ki'li Birleşik Cümleler

Bazı zarf yardımcı cümlelerin "ta ki" yapısında oldukları görülür:

Anı ṣatdı tā ki anūn bahāsını dervîşlere beẕl eyleye. (S160a)

Peyġamber Muʿād bin Cîl Yemen'e gönderdi tā ki bunlara dîn ögretde. (S161a)

2.4.2.3.2.2. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

Az ḳaldı beni öldüre yazdı. (M82)

Bu üç oġlumuñ ḳanġısın taḫta lāyıḳ görürsiz pādişāh olsun. (S154a) *...lāyıḳ görürsiz ki...*

Herchinase [herhinase d.her kimse] hamame gider beher [be her] hal terler. (Mg195) *Her kimse ki...*

Herckhi [herki$_m$] ganden [canden] eli jaik hadi [d.yikadi], [h]ernesne khim [kim] giunglin dedur [guñlindedur] soiler [soyler].[988] (Mg218) *Her kim ki...*

Kim bu kitābî oḳur: ʿılm aña ḳolay. (M195) *Kim ki...*

Ne ibadet kilurem ol Halika, laik olam. (Mg58) *Ne ibadet kilurem ol Halika ki...*

Nerede dischagerur [diş agırur] onda dul [d.dil] dokumur [d.dokunur]. (Mg206) *Nerede ki...*

Onda[989] khur [kur, *kâr] handa bur [~bar<var]. (Mg209) *Onda ki...*

Vai [vay] al [d.ol] efe [<eve] handa tavek uter horos dingler [diñler]. (Mg216) *Vay ol eve ki handa (ki)...*

2.4.2.3.2.2.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

ʿĀyişe eyitti: “Benüm üç nesne ile Peyġamberüñ falān ḫatunları üzerine faẓîletüm vardur.” (S145a)

Bana didi: “Şeyḫuñ ardınca var.” (S144a)

Baʿżılar eydürler: “Yaḥyā’dan ṣoñra altı aydan ṣoñra ʿİsā doġdı.” (S142a)

Baʿżılar eydür peyġamberler idi, baʿżılar eydür peyġamber degiller idi.[990] (S147a)

Ben eyitdüm: “Ol inek yedi öksizüñdür, andan artuḳ nafaḳaları yoḳdur.” (S159a)

Eyitdi: “Bu sözi söyledügüñden şöyle görünür.” (S173a)

Eyitdi: “Bu şu Nîlʿdür ve bu ara Nîl kenārıdur.” (S158a)

Eyitdi: “Leşker çek ve Türklere muḳābil yüri.” (S141a)

Eyitdi: “Olyın [oyum].” (S158a)

---

[988] İkinci cümledeki "ki" edatı nedeniyle cümle "ki'li birleşik cümleler" içinde yeniden ele alınmıştır.
[989] **TAR** 9 *anda*: [1]orada.
[990] Aynı cümle "Bağımlı Sıralı Cümle"de tekrar ele alınmıştır.

Ḥüseyn eytdi siz cemîʿuñuz bilürsiz ki ben Peyġamberuñ ḳızınuñ oġlıyım. (S152a)

Mesīhī ḫát görüp yüzüñde didi
Ḳomañ düşmen yāyildīrūm iline (M188Mes) *(şiir)*

Pervîz eyitdi: “Kimdür ki baña nāme yazdı, daḫı adın benüm adumdan öñdin yazdı?” (S142,143a)

Peyġamber eyitdi: “İkiden birisi almaḳ gerekdür, ya ḳılıç ya İslām. Bu ikiden ḳanḳısın iḫtiyār idersen it.” didi. (S154a)
Zelîḫā eyitdi: “Turunclu, turunçuñuzı kesüñ.” (S133a)

2.4.2.3.2.3. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler

Anî şöyle ürdüm [*vurdum] ki öle yazdı. (M160)
Bir er yegdür neki iki ʿávret. (M157)
Bir sille, bir kötek, bir degnek, bir tepne, bir ḳılıc yedı ki… (M168)
Daha çoḳ bilürüm ne ki evvel. (M157)
Ehl-i İslām şöyle ġarḳ oldı māla ki Ḳosṭanṭiniyye bünyād olaldan, iki biñ dört yüz yıldan berü cemʿ olan māl hep ġāzîlere naṣîb oldı. (S111a)
Senüñ háḳḳunde sözler söylendı ki. (M135)

2.4.2.3.3. XVIII. Yüzyıl

Ademlerin ahmaġı o dur ki nefsinin ve havasının ardına düşer. (Vg290)
Aḫiret *veya* ahret tedariyini dünyade hazır eyle ki aḫiretde zahmet çekmeyesin. (Vg174)
Aḳıllı ol dur ki, şakir olub ve kendini bilib nefsine ġalib ola. (Vg289)
*Allah sañada çoḳ umr versin*ki sende beni istediġiñ gibi görüp haz-zedesin.[991] (C664)
Amma baḳ: derler ki, tellallar bazırganlara çoḳ dekk eder. (Vg300)

[991] Ki'li birleşik cümlede temel cümle bir kalıp sözdür.

Baḳ bizim Ḳatolik papaslarından hiç bir papas gördügüñ varmıdırki günah işleyene ve kemlik edene aferim desin? (C666)

Bana dedin ki, bu memleketden git. (Vg302)

Bana tembih eyledi ki, hemen bir gün evvel daʿvayı diynedin, size müsaʿade ederiz, dedi. (Vg324)

Bazirgan da der ki, almadım. (Vg307)

Be ey Efendim, canım çıḳa yazdı ki, ne vaḳit dükkana gider? deyi. (Vg339)

Ben çoḳ zengin adamlar gördümki mallarına güvendiklerinden fuḳare oldılar, ve hala evden eve gidip ekmek dileniyorlar. (C668, 669)

Ben de dedim ki, o ḳorḳacaḳ adam deyil dir. (Vg306)

Ben on beş kese ahçe verme yedek [vermeye dek] ḳayıl ım ki, söz uzamasın. (Vg334)

Benden eşime, dostuma nasihat olsun ki, bir daha tellallıḳ etmesin. (Vg305)

Benim evladlarımı yollara ḳomuş udum ki, nasıl olur, deyi, onnar bana haber verdiler. (Vg314)

Bir adam bir balta peyda edip aġaclara reca etdiki eñ kavi aġacdan bir sap alıvereler. (C709, 710)

Bir eyisi ki, hepsi dışarda bulundu. (Vg332)

Bir iḳrar ki söz üle olub göynünde olmazsa onun icrası olmaz. (Vg192)

Bir kimsenin göynünü incitme ki senin göynün incinmesin. (Vg291)

Bir parası çoḳ, aḳlı az adem bulamadın ki, senin le bir az şeyini ḳapalım. (Vg299)

Bu aña misaldirke Aze kenëat etmayub iki isterken, birde bulamaz. (V71)

Çelebi de der ki, yoḳ, ben öyle adamdan hazz etmem; getirdiyim ahce ḳadar şey götürürüm. (Vg302)

Deyorki Lizbona, Tomardan neḳadar uzaġ ısa Tomar daḫi Vizavdan olḳadar uzaḳdır. (C677, 678)

Dirlerke dişerde gemiler vardur. (V66)

Edadan soñra bana geldi ki, sen bana bin guruşdan ġayrı bir şey vermedin, deyi. (Vg330)

Efendim, ben daʿvanın, daʿvacının aslını şu kaġıdde yazıb, hazırladım ki, bana su-al olursa, bildireyim deyi. (Vg328)

Efendim, ben dedim ki, her vaḳit gelmek olmasın: aldıġımıza göre, bu gün ḳırḳ elli kese ahcelik birden şey ḳaldır. (Vg302)

Efendim, emr eylediniz ki, bu işe nizam ver, deyi. (Vg338)

Ey dostum, eşitdin ki biz herife ne söyledik, o da bize ne cevab verdi. (Vg333)

Ey dostum, sen arzuhalinde şöyle yazmışsın ki, huḳuḳa müteʿallıḳ daʿvam var, deyi. (Vg330)

Hakim bazırgana sorar ki, nistersin bu ademden?.. (Vg307)

-Hakim gene bazirgana der, bazirgan, bu şeyin ahcesini bu ademden almadın mı?[992] *(Vg307)*

-Bazirgan da der ki, almadım. (Vg307)

Hakim tekrar sana sorar ki, sen bu bazirgandan bu ḳadar şey aldın mı? (Vg307)

Imdi omarumke rayett idersin Aga. (V70)

İptida, Re-is Efendiyi önüme ḳatar, sahib devlet Efendimizin ayaġına sarılırım ki, inayet edib, gerek bu şahidleri, gerek daʿvacıyı tasih eyle; eyer şahidlerde, ve daʿvacıda ḳabahat bulunursa, haḳḳından gel: yoḳ, eyer onnarın suçu yoġ usa, bizim Firengin haḳḳından gel ki, cümlesine ibret olsun… (Vg334)

Kamillik bu dur ki bir söyleyib iki diynemek. (Vg175)

Kapu ke pek kapade[993] [kapalı] Allahe ismarla. (V75)

Ḳat ḳala on kese ahçeyedek ḳayıl ım ki, böyle masḳara olmayım. (Vg333)

Ḳurd ile tilki aslana derler ki; Siz şahımıza rast geldik. (Vg233)

Marifet siz adem şunun emsali ki, yemiş vermez aġac gibi dir. (Vg194)

Mehemmed Çelebi, ben şöyle aġnarım ki, tasih ederlerse, şahidlerin yalan şahid olduġu maʿlum olur. (Vg335)

Naḳl ederler ki Sultan Murad saltanatında bir paşa var ıdı *veya* var ımış. (Vg104)

Ne ki verirsem, seni bilirim. (Vg302)

O da der ki, otuz üç kese ahcelik bahar verdim, şeker verdim, ḳahve verdim: onu isterim… (Vg307)

---

[992] Bu cümlede "ki" kullanılmamıştır. Fakat cevap niteliğinde olan ikinci cümlede "ki"nin kullanıldığı görülür.

[993] **GIL** 176 *kapalı*. Diğer yandan *Gilson*'un bu düzeltmesi göz ardı edilirse bu cümle şöyle de düşünülebilir: *Kapunı pek kapa de Allahe ismarla.* Bu durumda cümleye "bağlı cümle" demek gerekir. *ing.* Bid adieu to a Door that's close shut.

O vaḳit deyeceksiniz ki, gördün mü? Vezir de, ḳazesker de, Firenge sahab çıḳayor, biz ayaḳlar altında ḳaldıḳ… (Vg333)

O vaḳit hakim sana sual eder ki, baḳ, adam, bazırgan almadım, diyor; sen ahceyi eda etdiyine şahidin var mı? (Vg307)

Ol esnade pelit ağacı diş budaḳ ağacına dediki işte biz tahḳiḳ gendi nadanlığımız sebebi ile ḳatl oluyoruz. (C717)

Ol vaḳt pelit ağacı diş budak ağacına dediki işte alel-istihḳaḳ gendi nadanlığımız sebebile katl oluyoruz. (C710, 711)

Öyle bir daʿvayı da başa çıḳarırım ki, burda fasl olmazsa, Vezirin huzurunde arz odasında ḳazi asker Efendiye diynetdiririm. (Vg313)

Öyle doġru adam ki, efendimin güzel adını eşidince görmeden bin guruş getirdi. (Vg301)

Öyle güzel amel işle ki çoḳ kimseleri ber murad eyleyesin. (Vg182)

Pes ol zaman mezbur ḫargüşlerden birisi dediki burada daḫi mütemekkin olanlar bela ḳorḳusından rahat degiller imiş. (C702, 703)

Riyazeti şöyle eyle ki nefisinin ḳulaġını büküb seni günahe biraḳmaya. (Vg290)

Sana onun için geldim ki, bir Yasakcı mı gönderirsin, yoḳsa ben varayım mı? (Vg326)

Sandimke artik gelmersiñiz [d.gelmezsiñiz]. (V61)

Sen de söyle ki, beli, Efendim, aldım; amma tamamen ahcesini teslim etdim. (Vg307)

Sen sev ki bende seveim. (C492)

Sen sevmeli idiñ ki bende seveidim. (C492)

Sizin Ḳalatada bazırgan Corcinin[994] bende fermanı var ki, bu gün Istambulda aḳtar Mehemmed Çelebi daʿvacısıy la Paşa ḳapısında murafa olacaḳlardır. (Vg326)

Şimdilik bu makremeyi alliñ, ke temizdur. (V55)

Şinden soñra tövbe olsun ki, Müslümanların sözüne inanıb, bir kimseyi aldatmayım. (Vg340)

Şol adem ne ahmaḳ dır ki söz üle vaḳtini zayi eder! (Vg292)

Şöyle maʿrifetli ol ki, halḳ beyninde baḳ ındı, gör ündü deyi biri birine seni göstersinner. (Vg174)

Uyanıḳlıḳ şol zaman olur ki ömrü tamam olduḳda bu dünyaden gider. (Vg290)

---

[994] George.

Vālidesi dahi reddi cevab edip dediki ḫatrıñ içün ben bu ḫızmeti edā ederim lakin ḳorḳarımki zahmetim boşa gide; zira sen hali hayatıñda dāimā her secdegahı berbad, ve cemi-i mihrābları ālūde vu telvis eder idiñ, şimdi ne yüz ile istersinki ben seniñ içün şifā recasına gidem, ve bu recā dahi indallahi makbulu müstecāb ola. (C700)

Ve ol zaman ol tavşanlardan birisi dediki burada bunlar daḫi ḳorḳudan emin degiller imiş; imdi böyle ise ey yoldaşlar siz daḫi ele bakıp, el nice geçinirse sizde öyle geçiniñiz. (C713)

Vece [vech-i] tahriry [tahrir-i] huruf bu dur ke Ingeliz Bazirganlerindan Şerman Vitkin nam Bazirgandan ber vece karzy Şeraï [ber-vech-i karz-ı şerāʿî] biñ Uç yuz gruş estikraz aïledim. (V9)

Aşağıdaki ki'li birleşik cümle ise Türkçe cümle dizilişine uygundur[995]:

Bir iki gyunde başlarlerke yaziderum [bir iki günde başlarlar ki yād iderum]. (V68)

Viguier gramerinde ki'nin cümledeki yeri ile ilgili aşağıdaki örnekler verilmektedir. Bunlardan ikincisinin kullanımı "daha doğrusu" ile ifade edilmektedir:

bildi ki (Vg89) ki bildi (Vg89) = *Viguier*'e göre bu olağandışı ifadedir.

Ki bildim. bildi ki im (Vg89)
Ki bildin. bildi ki in (Vg89)
Ki guiördü. guiördü kü (Vg89)
Ki guiördüm. guiördü kü yüm (Vg89)
Ki guiördün. guiördü kü yün (Vg89)
Ki ḳazdım. ḳazdı ki im (Vg90)
Ki oḳudum. oḳudu ki im (Vg90)

[995] Açıklama için bkz. &Ki'li Birleşik Cümle.

2.4.2.3.3.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

Aman, Efendim, senin bana dostluġun; benim gelib, haber verdiyimi söylemezsin. (Vg306) *... dostluğun şudur ki ...*

Atalerdan kalme suz dur, bugyun ki yumurte yarinki täukdan yek dur [yeğdir]. (V71) *...sözdür ki...*

Az ḳaldı çocuġuñ gözünü çıkarayazdı. (C659) *Az ḳaldı ki...*

Baḳ senin atalarıñ adlı sanlı adamlar ıdılar; hiç lāyıḳ u sezamıdır el onları medh etsin ve seni zem-m etsin.[996] (C667) *...hiç lāyıḳ u sezamıdır ki...*

Benim de aġnadığım, baḳḳalın çoḳ şeyini almış. (Vg316) *... aġnadığım şudur ki...*

Bir kimse incu gibi latif laḳırdı eyleye: sözü doḳunaḳlı söyleyince, gönül çehresini yare ider. (Vg293) *Bir kimse ki...*

Bir kimse kendini bildi; fazileti aramaḳ üzerine farz oldi[997]. (Vg285) *Bir kimse ki...*

Bu ḳadar şeyi inandığımın aslı, senin hizmet etdiyin bazırgannar, seni hezar kerre tecrübe etmişler. (Vg303) *... inandığımın aslı şudur ki...*

Dun on beş rial gruş buzdum; bilmem akçe, eyumi dur, fanami dur.[998] (V56) *Bilmem ki...*

Her kimin içerisi haramden pak olmadı, o kimse göylere [göklere] çıḳamaz. (Vg294) *Her kimin ki...*

Kimin deruni Allahde ola, o kişinin daima ḳalbi zinetlenir. (Vg294) *Kimin ki...*

Ḳorkarim, bende aldandim. (V56) *Ḳorḳarım ki...*

Ḳorḳarım Firengin yolda çaşıdı bulunur. (Vg314) *Ḳorḳarım ki...*

Padişah abes yere gülücü ola, heybetine, hürmetine noḳsan verir. (Vg294) *Padişah ki...*

2.4.2.3.3.1.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

[996] Aynı cümle için bkz. Bağımlsız Sıralı Cümle.
[997] t2 oldu.
[998] Aynı cümle için bkz. Bağımlı Sıralı Cümle.

-Hakim gene bazirgana der, bazirgan, bu şeyin ahcesini bu ademden almadın mı?[999] (Vg307) *...der ki...*

-Bazirgan da der ki, almadım. *(Vg307)*

Sana söylerim, Efendi; eyer bu adem üç günedek ya ḳaçarsa, yahod şahid getirmesse, senden talab ederim. (Vg313) *...söylerim ki...*

Sen de dersin, Efendim, şahidlerim var, amma şimdi getirmek mümkin deyil dir. (Vg307) *...dersin ki...*

2.4.2.3.3.2. Türkçe ki/kim Edatı ile Kurulan Cümleler

Sizin ḳahveye, şekere, bahara müşteri buldum ki deme gitsin. [1000] (Vg300)

2.4.2.3.4. XIX. Yüzyıl

Anuñ îçiun ricia îderuz keh [*ki] bizeh turkçeh ogredehsen. (D159)

ʿAvret keh suer [d.sever]. (D24)

Ben ki senüñ aġañım. (D54a)

Bilindi ki insānuñ faẓl u kerāmeti sāyir ḥayvānāta müşterek olduġı ṣıfatda degül. (D30a)

Bilmezmisen keh yañliş soleminceh éyu soylemek ogrenilmez. (D160)

Bu cānverler ki nazar-ı ʿibret-la manzūr dur. (R190)

Bu gülzār itdi şoldeñlü hevāyı müşk-nāb
Kim yere inince olur ḳatre-i şebnem gül-āb. (D111a) *(şiir)*

Diñle bülbül ḳıṣṣasın ki/kim geldi eyyām-ı bahār. (D26a.Mes), (D97a.Mes)

---

[999] Bu cümlede "ki" kullanılmamıştır. Fakat cevap niteliğinde olan ikinci cümlede "ki"nin kullanıldığı görülür.

[1000] *Deme gitsin*, "anlatılması güç, anlatılmaz" anlamında.

Diyor ki yārın gelirim. (R188)

Dördüñüz dört nāme yazuñ sūdmend
Kim ola her nāmede çoḳ dürlü pend. (D55a) *(şiir)*

Eydürler ki ay anda yılda bir kerre ṭoġar ve ol ṭaġda bir cezîre vardur. (D108a)
Geldi bir dem kim ḳarardı[1001] lālelerle ṭaġ u taş. (D24a)
Gitdi ol demler ki olup sebzeler ṣāḥib-firāş.[1002] (D90a)
Görmedim bir gül ki ḫar-ı cān-güzārı olmaya. (D9a)
Hamd u sipās ol ḫudāvend-i bî-ʿillete sezā dir ki vücūd-i enhār u ḳuʿūr-ı bihār yek-ḳatre-i ḳudret-i nā-mütenāhileri dir. (R189)
Her kes ki dest-i himmet ila habi-i metîn ʿaḳla müteşebbis ola. (R190)
ʿIyş ü nūş it kim geçer ḳalmaz eyyām-ı bahār. (D25a.Mes), (D97a.Mes)
İlāhî bu ne sırrdur ki bir gice içinde Mışr'dan Baġdād'a ve kendü mekānımdan bu ġurbet-abāda düşem. (D25a)
Înan keh baña üyleh didiler. (D159)
Kim bilür ol bahāra dek ki ve kim ola ṣaġ. (D25a)

Kişi kim gönlinde şefḳat olmaya
Kimse gendüye müşfiḳ bulımaya. (D22a) *(şiir)*

Ne ʿacebdür ki bu niçe kāfir miyānında aḳ ṣaḳallu kāfir yoḳdur. (D109a)
Neh mutleʿa [d.mutlu] saña keh buḳadar dil bilursen. (D159)
Niyāzmend olalım ve nāle-kyünān [*nâle-künân] ki cins-i magferete sîm-i eşk oldu nuḳūd. (R187)
Rivāyet iderler ki Hindūstānda bir ṭāġ var ki süvār degil hîç bir piyāde bile ṣuūd itmemiş. (D110a)
Rivāyet idilür ki pādişāhlerden birisi bir zāhide bir kisvet-zibā ve ḫilʿat-dîbā ʿaṭā ḳıldı. (D107a)

[1001] *Renklendi*; *Davids*'in İngilizce çevirisinde "coloured".
[1002] f. hasta.

Rivāyet olunur ki yine Deryā-yı Ḳarḳîsada bir yer vardur. (D116a)

Ruḫları rengîn güzellerdür gülile lāleler
Kim ḳulaḳlarına dürlü cevher aşmış jāleler (D10a) *(şiir)*

Ṣanmañ bizi ki şîre-i engür ile mestiz. (D90a)
Sordu ki bu nedir. (R188)
Ṭavşān bir kerre bir arslana didi ki ben her yıl niçe evlād ṭoġururum ve sen müddet-i ʿömrüñde yā bir yāḫūd iki evlād ancaḳ ṭoġursun. (D51a)

2.4.2.3.4.1. Cümlede "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

Budur sözüm baʿdel'l-islām[1003]
Göñlim seni sevmek diler. (D111a) *(şiir)*

2.4.2.3.4.1.1. Nesne Yardımcı Cümlelerde "ki" Bağlacının Silikleştiği Durumlar

Didi: Ey şehriyār. (R188)
Dişi arslan aña didi gerçeksin lakin ben bir ṭoġururum ammā arslan ṭoġururum. (D51a)
İsterem bir yeñi kiurk yapderehim. (D163)

2.4.2.4. Çün'lü Birleşik Cümle

Çün ya da *çünki* cümle başı edatı ile kurulan bir yardımcı cümlenin kendisinden sonra gelen temel cümleye zarf olarak bağlanandığı cümlelere çün'lü birleşik cümle denir. Yardımcı unsur olan edatlı cümle temel cümleye genellikle yükleminin -IncA, -UncA zarf-fiili eki almasıyla bağlanır. Cümle başı edatıyla

[1003] **D** 111 Metinde "mutluluğu dilemek" anlamıyla.

kurulan bu birleşik cümle türü dilimize Farsçanın tesiriyle girmiştir (Cemiloğlu, 2000:63), (Akalın, 1995:156).

İncelenen eserlerde bu birleşik cümle tipine pek az sayıda rastlanır. 16. yüzyıl metinleri olan *Argenti* ve *Bartholomeo*'da bu cümle tipi hiç görülmezken *Seaman*'ın 17. yüzyılda yazdığı Türkçe gramerinde sadece yan cümle formunda çün'lü birleşik cümle örnekleri verilir. 18. yüzyılda *Viguier*'in gramerinde sadece bir cümle tespit edilirken 19. yüzyılda *Davids*'in Türkçe gramerinde üç tane çün'lü birleşik cümleye rastlanır. Bunlar ise konuşma dilinin örnekleri değil, *Davids*'in yazılı eserlerden aldığı örnek cümlelerdir.

2.4.2.4.1. XVI. Yüzyıl

Bu yüzyıl için taranan eserlerde çün'lü birleşik cümle örneği görülmemiştir.

2.4.2.4.2. XVII. Yüzyıl

Çün Medîne'nüñ ḳapusına irişdiler.[1004] (S151a)
Çün Mışr ve Şām ʿÖmer elinde feṯḥ oldı. (S167a)
Çün Peyġamber vefātı ḫaberin işitdiler. (S152a)

2.4.2.4.3. XVIII. Yüzyıl

Çün seni bir adem incidir *veya* incidirse anın ḳusurünü *veya* ḳusurunu bağışla, merhamet bulasın.[1005] (Vg171)

[1004] Burada geçen çün'lü cümleler *Seaman*'da bağımsız birer cümle olarak geçmektedir. Bu nedenle cümleler, çün'lü birleşik cümle yapısı oluşturmamaktadır.
[1005] " incidir" ve "incidirse" kullanımları *Viguier*'e aittir. Aynı cümle Şartlı Birleşik Cümle ve Sıralı Cümle başlıklarında da ele alınmıştır.

2.4.2.4.4. XIX. Yüzyıl

Çün ṣabāḥ oldı zāhid ḫalveti ḫilʿatden ḫālî ve mürîd-i cedîd ġāyib ve nā-pedîd buldı. (D109a)

Çün tîr-i ḳażā kemān-ı ḳaderden atılur siper hezār ile defʿ olunmaz. (D30a)

Beyit:
Çün Sikender oldı Rūm'a pādişāh
Dürlü gevherden düretdi tāc-gāh. (D52a)

2.4.2.5. Haçan'lı (Kaçan'lı) Birleşik Cümle

Haçan[1006] (ya da kaçan, kaçan ki, kaçan kim) "ne zaman, ne zaman ki, vaktâ ki, dığı zaman, -IncA" fonksiyonlarında Eski Türkçe devrinden beri Türkçenin bütün sahalarında kullanılan bir cümle başı edatıdır (Haceminoğlu, 1971:163). Bu edat da tıpkı "çün, çünki" gibi başına geldiği yardımcı cümleyi zarf fonsiyonu ile kendisinden sonra gelen temel cümleye bağlar[1007].

Taranan metinlerde bu birleşik cümle tipinden sadece iki örnek bulunmaktadır. Bunlar ise *Argenti*'nin 16. yüzyılda yazdığı *Regola del parlare Turcho* (1533)'da geçer.

Chaccián bascí ghidér chalanĵ chalurmj? [Haçan başı gider, kalani kalur mi?] (A138,I 23b)

Başı gidince kalanı kalır mı?

[1006] *Brendemoen*, bu edata Trabzon'un doğu yörelerinde sık rastlandığını, edatın Eski Anadolu Türkçesindeki durumuna muhalif olarak dolaylı soru cümlelerinde değil, doğrudan doğruya zaman belirten yan cümlelerde kullanıldığını belirtmektedir (Brendemoen, 2008:171).
[1007] Bu kullanımla ilgili kısa bir açıklama ve örnekler için bkz. (Tulum, 1978:79); ayrıca konuyla ilgili bir diğer yazı için bkz. (Akalın, 1995).

Chaccián ghieréchtur ciapalamách [1008] [çapalamak] faidá vermés [haçan gerektür çapalamak fayda vermez]. (A150,I 14b)

(Bir şey) gerektiğinde (?olduğunda artık) çapalamak (?çabalamak) fayda vermez.

2.4.2.6. Girişik Birleşik Cümle

Bir temel cümle ile bir ya da bir kaç fiilimsinin oluşturduğu cümlelere girişik birleşik cümle denir (Bilgegil, 2009:77). Bu cümleler *Muharrem Ergin, Leyla Karahan, Metin Karaörs, Mustafa Özkan-Veysi Sevinçli*[1009] gibi kimi araştırmacılar tarafından basit cümle olarak kabul edilirken *Tahsin Banguoğlu* (karmaşık birleşik cümle, mudil cümle), *Hikmet Dizdaroğlu, Tahir Nejat Gencan, Kaya Bilgegil, Vecihe Hatiboğlu, Rasim Şimşek, Neşe Atabay-Sevgi Özel-Ayfer Çam, Haydar Ediskun, Halil İbrahim Delice* gibi bazı araştırmacılar tarafından da birleşik cümle kabul edilir.

Yapısına göre basit ya da birleşik hangi başlıkta ele alınırsa alınsın bu cümleler Türkçenin tarihî seyri içerisinde Türkçe cümle yapısının korunmasında önemli rol oynamıştır. Zira fiilimsilerin birer yüklem vazifesiyle kendisine birtakım cümle ögelerini yüklemesi ve bu fiilimsinin ana cümle yüklemine tek bir öge olarak katılması Türkçe cümle yapısının ifade alanını genişletmektedir. Her ne kadar üzerinde çalışılan dört yüzyıl boyunca Farsçadan etkilenen cümle yapılarına rastlansa da bunların daha çok yazılı dilde olduğunu göz ardı etmemek gerekir. Diğer yandan incelenen eserlerde, fiilimsilerle kurulan bu cümle türünün hiç azımsanmayacak derecede kullanıldığını görmekteyiz.

2.4.2.6.1. XVI. Yüzyıl

[1008] **ADA** 150 *çapala-:* çapalamak, saçmalamak.
[1009] *Özkan-Sevinçli* hazırladıkları söz dizimi kitabında "girişik cümle" başlığına yer vermelerine rağmen bunların basit cümle olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtirler (bkz. Özkan-Sevinçli, 2008:168).

Baylós charscilamaá ghidérum [*balyos karşılama$_y$a giderüm]. (A139,I 16a)
Bu nesteí chattí ghiúccitur etmaá [bu nesneyi katı güçtür etma$_y$a]. (A176,I 124b)
Buní sacchlamachtá [saklamakta] cioch [çok] faidá uar. (A229,I 27a)
Dogrí tutmaingé ogrí bulunmás [doğru tutmayınca oğrı[1010] bulunmaz]. (A160,I 24b)
Ettighimdén sogra [*sonra] seni bulmagha ghieleím [geleyim]. (A237,III 11b)
Ghiesméghila [gezmeğila] adam sagh [sağ] olúr. (A127,I 123b)
iaus inginmesí [yavuz incinmesi] var. (A188,I 263a)
Istedighín jerde [istediğin yerde] varalum. (A237,III 11b)
jasíchter ongha ieramas etmaá [yazıktır oña yeramaz etma$_y$a]. (A260,II 7b)
jasmachtán ghielúrum [yazmaktan gelürüm]. (A260,I 9a)
jasmaghá ghidérum [yazmağa giderüm]. (A260,I 9a)
jeramás ilá sen eí uar [yeramaz ila sen eyi var]. (A168,I 26b)
Mastlaát bittitén songra ghieldí [masla$_h$at bitti$_k$ten soñra geldi]. (A143,I 20b)
Ol benî jorínge [görince] ne desé ghierech [dese gerek]. (A175,I 16a)
Sanghá jasaricchién [saña yazar iken] seuinúrum. (A233,I 9a)
Sanghá joldascilúch [saña yoldaşluk] etmaá chadér jm [kader im]. (A263,II 3b)
Senúm chaggiát chanaiá jschál istemésum etmaá [senün hacathanaya ishal istemezüm etmaya]. (A189,I 24a)
Susamách chattí murdarder [susamak katı murdardır]. (A214,I 13a)
Varaggiách jer [varacak yer] iráchtur. (A186,I 18a)
Vslĵ [usli] chiscí [kişi] olán buní seuemes [sevemez]. (A251,I 24b)

2.4.2.6.2. XVII. Yüzyıl

Achri an luden [ahriyanluden][1011] gairi [gayri] nessne bilmejen [bilmeyen] her alimleri muhalefet eder. (Mg219)
Adam gesmeg [gezmeg] eile [d.ile] sag olur. (Mg213)
Aepsus [a$_y$ıpsuz] jar [yar] istejen jarsus khalur [kalur]. (Mg196)
Anglaisch [añlayış] jaschamadin [yaşamadın] gelmess. (Mg166), (Mg194)

[1010] hırsız.
[1011] **DER** 134 *ahrıyan*: Merhametsiz.

Anuñ ölecegin bilür idi. (S106a)

Arif olan kischi [kişi] hernesavui [d.her nesneyi] sinar olur. (Mg189)

Arif olana bir giul [gül] jeter [yeter]. (Mg66)

Arzu itdügi mertebeye yemnü irşādlar ile irmişdür. (S166a)

Ath [at] ogurlan ductansora [d.ogurlanduktan so$_{n}$ra] achur [ahur] capisimi [kapısını] caparssen [kaparsen]. (Mg218)

Atilan ok dunmes. (Mg69)

Ay [ay$_{ı}$] carin [karın] domaynge [do$_{y}$may$_{i}$nce] oinamas [oynamaz]. (Mg173), (Mg207)

Babañ sattuġı atleri gördüm. (M84)

Ball tutan parmak jalar [yalar]. (Mg204)

Başum alub cān ḳorḳusı ile bir cānibe ḳaçdum. (S166a)

Beçe gelecegine Venedîge vardı. (M161)

Ben (benüm) geldügüme üç yil oldı. (M174)

Ben gelinceye dek anda ḳaldı. (S111a)

Beni oḳudan ḥocá geliyür. (M84)

Biberitschok [biberi çok] ollan lahanada ustine cor [kor]. (Mg201)

Bildügümden ziyāde aġzumdan çiḳmaz. (M157)

Bilmedügüñi saña ögredeyim. (S174a)

Bindugi eschegi [eşeği] arar. (Mg210)

Bir dıraḫt sāyedār altında yatub uyudı. (S145a)

Bir ulu begi anlara baş diküb Şābūr'a ḳarşu gönderdi. (S141a)

Bize pādişāh házretleri iltifāt gösterüp vāfir ıhsān ittiler. (M162)

Bizüm mürādümüz sizlere ġáyri yüzden iltifat idüp özge temāşā sánʿát ögretmek idı. (M167)

Bu gün varacaġumüz köy dün ḳalḳtuġumüz şeher ḳadardür. (M84)

Bu ḳıssai baña gelüb gidenlere ḥikāyet eyledüm. (S171a)

Bu kitāb ṣalavata müteʿallaḳ olan mesʾilei biyān ider. (S141a)

Bu sözleri yād iderek çıḳdı. (S170a)

Buraya geldügi yoḳtür. (M84)

Cānin alacaḳ ādem aradı. (M161)

Cevāhiri yaġma itmege gitdiler. (S168a)

Çekişmege sebeb oldı. (M80)

Dimege hıcāb iderdı. (M168)

Dogri tutulmanige [d.tutulmaince] egri[1012] bulmas. (Mg205)

Dün urduġum hárîf oldur.[1013] (M52)

Ehl-i İslāmdan intiḳām almaġı murād eyledi. (S168a)

Ekhin [ekin] ekhen [eken] hassil omar. (Mg206)

Esîrleri murādlarınca dutabildüklerince dutdılar. (S113a)

Eufmek [evmek<ivmek] scheitand en dur [şeytandendur]. (Mg197)

Evfen [even<iven] khangik [kancik] giosus [gö$_z$süz] dogurur. (Mg197)

Evini yapmaġa meşġūl oldı. (S168a)

Evuel [evvel] uran okg dur [d.okcıdur][1014]. (Mg205)

Evvel bildügümden çoḳ bilürüm. (M157)

Ey khilitsch [kılıç] jaramas [yaramaz] demirden olmos [d.olmaz]. (Mg197)

Eyledügin saña ḫáber virdı. (M161)

Geldügine şübhe yoḳtür. (M84)

Gelecegi bellü degül idı. (M83)

Gelecegini bilürüm. (M161); Gelecegüñı bilürdüm. (M83)

Gelelden beri yazmadüm. (M85)

Gelelden berü seni görmedüm. (M174)

Gelmem muḳárrer dür. (M80)

Gelmesi muḳárrárdür. (M84)

Gendi ugmekh [üğmek] khokhar.[1015] (Mg208)

Getürdügüñ etmegi yedüm. (M167)

Gitmedin ani eylemiştür. (M80)

Gitmege rāġıb ołdı. (M168)

Gitmeince eylemez. (M80)

Gitmeince olmaz. (M89)

Gitmek isterüm. (M161)

[1012] Aynı cümle Argenti'de şöyledir: *Dogrí tutmaingé ogrí bulunmás [doğru tutmayınca **oğrı** bulunmaz]*. *(A160,I 24b)*; *oğrı*: Hırsız.

[1013] Meninski bu cümlenin ki'li birleşik cümle yapısını da vermektedir: *Ol herif dür ki ani dün urdüm*. *(M52)*.

[1014] bkz. **STE**.

[1015] bkz. **STE,** *Kendi kendini metheden itibardan düşer*, anlamında.

Gun [çün] hemische [hemişe] seudugum achtile [aht ile] buyruk dur benum. (Mg57)

Gutsch [güç] olanler hurmethlidur. (Mg206)

Güle güle baildüm. (M81)

Günāhine muḳırr olanlarüñ cürmini ʿáfvile meşhūr dür. (M169)

Haramden khasanilan [kazanılan], harama gider. (Mg196)

Helackligi [helakliği] istem [iste$_{ye}$n] bulur. (Mg195)

Her aġlamanüñ gülmesi var dür. (M80)

Hergāh ki anamuz Ḥavvā ṭoġurduḳça ekiz ṭoġurur idi. (S113a)

Hernesneie [hernesneye] khadir [kadir] Tangri babanung olan sag taraffine otturur. (Mg180)

Hismeth itmege ugran mejen [üğranmeyen] effendiluck [efendilük] dahi edemess. (Mg190)

Ḫüdā senüñ eşkālüñi defʿ idüb îmānuñı taṣḥîh eylemiş. (S164a)

Iangilmas [yañılmaz] bir Allach [Allah]. (Mg187)

Iaramas [yaramaz] eysengile [?d.eyseñile][1016] katlanulur. (Mg201)

Iaramasile [yaramaz ile] sen eii [eyi] vuar [var]. (Mg220)

İbrāhîm diyü ād ḳödiler. (M164)

İki yilde ögrendügüñ āz dür. (M174)

İsini aġırlayan itine gemük atar. (M190)

Iskhengelemisch[1017] [işkencelemiş] Pontio Pilato[1018] elinde hatgegereneldi[1019] [*haça gerinildi]. (Mg180)

İssınmaġa başlayür. (M61)

İstambola varduġum yoḳtür. (M84)

İstanbul'da degilidügin bildüm. (S60a)

İşecegüm geldı. (M61)

İşecegüm var dür. (M61)

İşidüp işitmeze urmaz. (M168)

Iusack [d.yasak] olana dahi siade [ziyade] arsu [arzu] khopar [kopar]. (Mg195)

[1016] **STE** d. ey soñile.
[1017] **Vg** 447 fr. *courmenter* "İşkence, cefa etmek, işkencelemek".
[1018] Hz. İsa`nın çarmıha gerilmesine karar veren hakimlerden biri.
[1019] haça gerildi.

Iuvvar lauan [d.yuvarlanan] tascha [taşa] jossun [yosun] japischmas [yapışmaz]. (Mg206)

Kamuler ol hasrete [hazrete] hosch [hoş] armaganlar iltegek [iltecek] hagetu [hacetu] eksiklüku jokliku [yoklıku] jasukdur [yazukdur] benum. (Mg62,63)

Ḳapudan henuz çıḳmadan bilesin. (M85)

Ḳaşları ḳurılmış yaya beñzer. (S148a)

Kaulssus [kavlsuz] girem [d.giren] hack sis [haksız] tschukar [çukar]. (Mg206)

Ḳışṣai beyān itmege başladı. (S168a)

Ḳızı seven yigit eyitdi. (S172a)

Kim geldügini bilürüm. (M161)

Kim sutgin [suçın] bilup gelene capum [kapum] agikdur [açıkdur] benum. (Mg63)

Kischi [kişi] khasdugi [kazduğı] kuinge [d.kuyıye] achur [ahur] gendu duscher [düşer]. (Mg204)

Ḳoñşulıḳte olan meveddetü müḥábetüñ izdiyādini mütezámmin selāmet ḫáberüñüzı ıʿlāmden ḫālî ołmayasiz. (M173)

Kuiuia [kuyuya] duschen [düşen] jossune [yosune] japischur [yapışur]. (Mg220)

Kurt doidogi [doydoğı] jeri [yeri] dokus dolaschur [dolaşur]. (Mg211)

Kutlu giun [gün] doguschinden [doğuşınden] balli [*belli]. (Mg196)

Lenduging nesnei ischleme schubhe. [d.şübhelendügiñ nesneyi işleme]. (Mg195)

Medḫ ve senā iderek elini sînesi üzre ḳodılar. (S108a)

Meke'i ziyāret itmege gitmişlerdi. (S168a)

Muhabeth giormekden dagur [Muha$_b$bet görmekden d.dogar]. (Mg168), (Mg207)

Nasub olan gelur. (Mg188)

Ne eyleycegin bilmez. (M161)

Ne olacaġın kim duya bilürdı. (M83)

Neḳadar bildügin duydüm. (M161)

Nemāz ḳılmaġa gittı. (M82)

Nemçe didükleri memleketten geldük. (M164)

Odden khorkhan [korkan], tutunden sakhinsin [sakınsın]. (Mg168), (Mg205)

Oḳuduḳçe açilür. (M32)

Oḳumaġa başladı. (M161)

Oḳumaḳ zemāni degül. (M80)

Oḳuyacaḳ zemān degül. (M80)

Otura otura osandüm. (M81)

Öldügi sáhīhtür. (M84)

Pes Benî Saʿd ʿavratları oġlanlu oġlanın alub gider idi. (S133a)

Ṣabāḥ olduḳlayın[a] didügi gibi eylediler[b]. (S114a)

Sabur eylemeck schenligung [şenliğüñ] anachta[r]udur [anahtarudur]. (Mg213)

Sen dönince sábr iderüm. *veya* Sábr iderüm sen dönince. (M82)

Sen ḫalḳı meẕimmet [*mezemmet] ve ġıybet idicek ben seni bed-aṣl iʿtiḳād iderem. (S110a)

Sergerdanlıġından merd-i ġárîb idügin bilüp menziline dáʿvet ḳıldı. (M197a;208HN)

Sian [ziyan] onanler [d.olanler] ugredurler. (Mg190)

Songra [soñra] uran bocgi dur [bokcıdur]. (Mg205)

Ṣoñra Mevlānā Zîrek selāmlayub Ḫōcā-zāde tenhā ḳalub menzile varınca ḫiṭāb müstiṭāb şāh ʿālî-cenāb ile müfteḫar oldı. (S170-171a)

Ṣoñra niçe ḳalāʿ ḳalub kimin cebran kimin ṣabran feṭḥ itdiler. (S154a)

Sulṭān Ḳorḳud sefāriş [*sifāriş] itdügi muḳaddemātı ʿarż itdi. (S173a)

Şāh anı görüb sevinüryidi. (S48a)

Tā[1020] ol hīle ile máhrem-i ḫálvetî olüp[a] bir gice fursát bulüp ḫılʿáti götürdı[b]. (M197a;204,205HN)

Tañrı'ya ṭapmayı iḫtiyār eylediler. (S168a)

Tes vveren ikhi [iki] kheret [keret] vverum [d.verur]. (Mg207)

Tschok [çok] suoilejen [söyleyen]: tschok yangelur [yañılur]. (Mg193)

Tschumlekgi [çümlekci] khulbini [kulbını] istedigi jerde [yerde] dakhar [dakar]. (Mg205)

Ulmisch [ülmiş] asslanung sakhali jolarssen [yolarsen]. (Mg220)

Vara vara geldı. (M81)

Varduḳçe azar. (M32), (M85)

Ve bunuñ derdi ile pādişāhlıġumı terk itdügümi aña ḫiḳāyet eyledüm. (S174a)

[1020] "Ta"nın bu cümledeki fonksiyonu bir cümle bağlayıcısı değil "-Up" zarf fiiline "-IncA" anlamını yüklemesidir.

Virilen berāt-i ʿālîşānuñ sūretini işbu dārende-i hurūf fülān Büdün dîvānine getürmiş idı. (M147)

Vluye [ülüye] betua [bet$_d$ua], yaramas soylema. (Mg199)

Yazmaġa başladı. (M81)

Yeri ṣuya irince ḳazsunlar *veya* [ta ṣuya irince][1021]. (S111a)

Yerî suyá varince *veya* tā suyá varince ḳazsunler. (M82)

Yetişüp urdüm. (M81)

Zāhid-i bîçāre kebūter-i āvāre gibi átrāf-i şehrî távāf idüp ıḳāmet içün bir mekām tecessüs iderken[a] meger bir koçede [*köşede] bir zen revzene-i ḫānesinden názāre iderken názárî zāhide rast geldı[b]. (M197a;207,208HN)

2.4.2.6.3. XVIII. Yüzyıl

A Tercüman Bey, devleti ʿaliyye hizmetinde olalı, otuz ḳırḳ seneye varıyor. (Vg327)

Adem olan söyleyecek olduġi[1022] vaḳit, ḳarşusinde ki[1023] zatiñ[1024] ḳıymetini bile. (Vg286)

Aferin, Baḳḳal; sen bir söz aġnara benzersin… (Vg315)

Aḳıl oḳuduḳca açılır. (Vg243)

Aḳşam olunca ḳuşca ḳuş doġru yuvasına *veya* yuvasına doġru gider. (Vg203)

Alemede suilenmadik suz kalmamişdur. (V53)

Allah ile olan gönülü yapmaḳ bütün devletin deyer. (Vg289)

Arzu dedikleri az bir azdan soñra *veya* az bir azdan def olur. (Vg201)

Aslanıñ birisi bir orman içinde nāim iken muşi deştiler şehvāti nefsaniyyeye tabi olup içlerinden biri ansızın ol ḫuspide olan şiriñ üzerine sıçradı. (C706)

Aslanıñ birisi bir orman içinde uyur iken yaban sıçanları çiftleşip içlerinden biri ansızın ol yatan aslanıñ üzerine sıçradı. (C714, 715)

Aslından iş bilmiş, kamil, ʿalim olan adem ne ḳadar rütbesi olmassa, vaḳt ile iʿtibar ḳazanır. (Vg177)

[1021] *Seaman*, "ta"nın işlevini vurgulamaktadır.
[1022] t2 olduġu.
[1023] t2 ḳarşısında ki.
[1024] t2 zatin.

Auineye bakan kendi gurur [*aynaya bakan *kendini gürür]. (V73)

Azi bilmeïn [bilmeyen] çogi hiç bilmez. (V71)

Baḳ, bu yalan şahidleri gerçek yerine geçdiyi vaḳıt, bütün ahçen giderdi. (Vg334)

Baḳḳal dükkanına girmey üzre. (Vg315)

Baḳḳal dükkanında ḳavl etmek üzerine. (Vg318)

Başına bir ḳaza gelmeden evvel *veya* gelmezden evvel *veya* gelmeden *veya* gelmezden nasihat taleb eyle. (Vg200)

Baʿdehu baltanıñ sāhibi daḫi ol bergüzarı ḳabūl edip baltasına uydurduḳda meşeleri ve sair diraḫtleri baltası ila kat etmege başladı. (C710)

Beli, gitdigim var. (C690)

Ben Bazırgana söz düşürmeyerek, üç kese ahçe daha bağışladayım. (Vg334)

Ben Bazırganı on beş kese ahçe eksik almasına razı etdim. (Vg336)

Ben bu kimsenin bir yarar kefilin alıb, öyle ḳoyveririm. (Vg313)

Ben geldim; geleli, kimse zuhur etmedi. (Vg337)

Ben gelinceyedik [gelinceye *dek] ande kaldy. (V50)

Ben ne deyeceyimizi fikr etdim… (Vg319)

Ben size bir rice itmege geldim. (V56)

Benim ne yapacağım soñra duyarsın. (Vg300)

Bilen, bilmeyen her biri bir dürlü söyler. (Vg333)

Bilmedugiñy saña ugredaïm. (V53)

Bir binaye mübaşiret eylediyinde ba husus ḳomşularına zarar olmasın. (Vg181)

Bir işi tutmadan evvel *veya* tutmazdan evvel *veya* tutmadan *veya* tutmazdan düşünmeli. (Vg200)

Bir suali etdiyin miḳdarı *veya* miḳdar cevabını diyneyici ol. (Vg177)

Bir vakt bir sürü tavşan bir orman içinde gezer iken bir böyük gürültü ḳopup ol sebeb ile ġayet harekete geldiklerinde ḳorḳularından ölüm mertebesine varıp tek bu ḳorḳulardan emin olalım diyü çağırışarak ḳaçar iken yol üstünde bir göle rast gelip gendilerini içine atmak istediler. (C712, 713)

Bir vaktde ḫargüşlerden bir taifa bir orman içinde geştü güzar ederlerken bir ʿazim gürültü zuhūr edip ol sebeble ziade muşevvesül-hal olduklarında ḫavfü ḫaşyetlerinden mevt mertebesine varıp tek bu pervalardan baʿid olalım diyü çağırışarak girîzān üzre iken rehgüzārlarında bir abgîr vakıʿ olup gendilerini içine

ilka etmek isteyicek bunlariñ vurudinden abgîrde olan ġukān[1025] agāh olduḳlarında hayranü hirāsān olup ḳaçaraḳ su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girmeye başladılar. (C701, 702)

Bir zaġan ziade ḫasta ve sahibi fırās olup saġlığından meeyūs olduḳda vālidesinden istidʿa etdiki cevamiʿü meʿabide varıp saġlığı içün nice nezirler ede. (C699)

Birden gelen devlet, çapıḳ nihayet bulur. (Vg288)

Biz bunları bilirken, gene aldandıḳ. (Vg340)

Biz zaruri görülen işden hayır görülmez. (Vg183)

Bizim Istambulumuz aġnaşılmaz bir memleket dir. (Vg301)

Böyle bana muhalifet etmeyerek olduġu vaḳit, güzel olur. (Vg323)

Böyle olmadan ısa[1026], otuz üç kese ahçenin otuzunu ver. (Vg333)

Bu çelebi safi zermahbub altını olaraḳ öyle getirib, benim yanımda teslim etdi. (Vg318)

Bu gün ḳardaşım buraya gelip baña ahce getireceg idi. (C658)

Bu ḳadar ahçeyi veren adam masrafın da çeker. (Vg336)

Bu kizzai [*kıssayı] boña [d.baña] gelub gidenlere hikayett aïledum. (V51)

Bu mesel gendi duşmanlarına imdad veren adamlarıñ şübhesiz helak olmalarını beyan etmek içün temsildir. (C716)

Bu mesel gendi düşmanlarına inayetü nusret edenleriñ bi şübhe helakü zail olmalarını ifade içün nashu penddir. (C709)

Bu mesel gendinden kihterü asġar olanlara riʿāyet edip rencide vü dilgir etmemek içün nashu merʿiza dır. (C706)

Bulunduġun meclisde ihtiyarlerden evvel söyleyici olma. (Vg200)

Büyükler nasihatini tutmayan adem daima halinden şikayet eyler. (Vg288)

Çavuş Aġa, ben bunu verdiyim vaḳit, zarar ederim. (Vg335)

Çavuş Efendiler ile bir yere gelib, ḳavli ḳarar edib, filan günü ḳazesker huzuruna varalım demek üzerine. (Vg323)

Çavuş Tercümane gelib, Firenk bazırganını ḳapıya götürmek üzerine. (Vg326)

Çoḳ kelam söyleyen insanın ḳalbi saġ olmaz. (Vg292)

[1025] **STEIN** 899 kurbağa, kurbağalar.

[1026] -mAktansA ya da –mAdAn+IsA "-acak yerde" yapısına göre yukarıdaki yan cümle bir zarf fiil kuruluşunda da kabul edilebilir. Ana cümlenin yükleminin gerçekleşmesi yan cümledeki hareketin tercihine bağlıdır (Korkmaz, 2003:1032). Diğer yandan cümle şartlı birleşik cümle olarak da ele alınabilir.

Çoḳ söylemek, beden içinde göynünü ölü gibi eder. (Vg293)

Daʿva görmek üzerine. (Vg311)

Daʿvacılar la Bazırgan, Tercüman, Çavuş, Paşanın ḳarşısına çıḳmaḳ üzerine. (Vg329)

Daʿvacısı olan Fireng ile Pirpiri, Efendinin yanına çıḳdılar. (Vg310)

Dediyimden aşaġa olmaz. (Vg323)

Deli olan lisanına ne gelirse söyler. (Vg176)

Dışarı alıb, yürüyü verdi. (Vg245)

Diline gelen kelamı abes yere söyleyen, aḫiretde mahrum ḳalır. (Vg291)

Diline gelen sözi[1027] demede, kendiniñ[1028] cahilligini[1029] aġnadır. (Vg286)

Doġru dostuna *veya* dostuna doġru gider gibi düşmanına gidilmez. (Vg183)

Duayı hayr ile çoḳ derde derman bulunduġun gördük. (Vg248)

Düşmenden saḳınmayan, aḳıbet zahmetini ve zararını çeker. (Vg295)

Efendi hazretleri, senin tarafından bir müvella, bizim tarafımızdan da üzerlerine mübaşir olan Çavuş, ve beş altı harbatcı gitsin. (Vg332)

Efendim, işte dediyin aḳtarı getirdim. (Vg301)

Ekşi yüzlü, acı sözlü olanın dostları, andan yüz çevire. (Vg295)

El altından iş yapmaḳ münafıḳlıḳ dır. (Vg189)

Elbetde tabi-atce gidince eyi iz. (C662)

Elinden geldiyi ḳadar her insanın ḳalbini ma'mur eyle. (Vg177)

Etdiklerinden ḳonuya ḳomşuya haber olunur. (Vg224)

Evet, on kese ahçeyi bağışlayıb, yirmi üç kese almaġa ḳayıl ım. (Vg334)

Ey insan, bu ʿaleme[1030] gelmeden murad hayvan gibi vaḳtini geçürmek[1031] hüner degül dır[1032]. (Vg285)

Ey öyle ise, sen bu vilayetlerde vaḳı olan şehirleriñ en müʿteberini bilmelisin. (C686, 687)

Eyu gyuni [güni] gurmeyen, kem gyuni Bairam sanur. (V72)

Eyu kiliç yaramaz demirdan olmaz. (V72)

[1027] t2 sözü.
[1028] t2 kendinin.
[1029] t2 cahilliyini.
[1030] t2 aleme.
[1031] t2 geçirmek.
[1032] t2 deyül dir.

Fakiriñ ogli olmakdan Duvletluniñ kulli olmak yek dir [*yeğdir]. (V74)

Fiatlarıy la hisab olunduḳda, tamam otuz beş kese ahcelik şey oldu. (Vg303)

Fil-hal mehkemeye götürüb, bir taḳrib ile bazırgana yemin düşür. (Vg304)

Firenk bazırganı, verdiyi rısḳın parasını aldıḳdan soñra, tekraren para talab edermiş. (Vg321)

Firenk bazırganının, Aḳtar Mehemmed Çelebinin gelib, mehkemeye gitmeleri üzerine. (Vg308)

Geldiyiniz le, bebaber yoḳarı çıḳarız. (Vg327)

Gene eskiden sırdaşımız olan adamlar la işimizi görürüz. (Vg340)

Gerek evinde gerek sair mahalde edeb ile yürüyen adem izzetli olur. (Vg288)

Gerib idukum bildy. (V26)

Gide gide ömür ölüme yetişir. (Vg241)

Gişi sevmedugi şeidan [şeydan] faide gelur. (V75)

Gördüyüm yoḳ dur. *veya* Gördüyüm yoḳ. (Vg161)

Gördüyüne meyil verib suretine aldanma. (Vg167)

Gördüyünü bir bir naḳl eyle. (Vg227)

Güc üle yirmi beş otuz kese ahcelik bahar, şeker, ḳahve ḳaldırmaġa göynünü etdim. (Vg302)

Gyunde [günde] iki kerre yem virmege başladi. (V71)

Gyuz [güz, *göz] gurmeïnce gyuñ-ul kalanur [d.katlanır]. (V75)

Gyuzdan [güzden, gözden] airak [*ırak] olan, gyuñuldan [güñülden] dahi airak olur. (V75)

Ḫalḳ[1033] beyninde ʿaḳlini[1034] ġaib idenlere[1035] deli dirler[1036]. (Vg286)

Halḳı incideni Allah sevmez. (Vg291)

Haramilik aïlemek gaïbet aïlemekdan asslah ve evly dur. (V21)

Hayden, dışarı çıḳıb, hödcet alıb, rahat olalım. (Vg339)

Hayır işlemeye çalışan, encamında ücretin alır. (Vg172)

Hayır *veya* hayr etmek gibi güzel ʿamel olmaz. (Vg165)

[1033] t2 halḳ.
[1034] t2 aḳlını.
[1035] t2 gayb edenlere.
[1036] t2 derler.

Hayr dua ile çoḳ derde derman bulunduġunu gördüm. (Vg248)

Her faḳir ile münasib olmayan sohbeti etmek, şahleri haḳir eder. (Vg294)

Her kimki gendi derdini çekemez ise ele nazar edip, elden sabr etmesini ögrenmek içün temsildir. (C712)

Hırsız olan kimsenin Allah belasını verir. (Vg227)

Hırsızların *veya* hırsızlardan en ḳorḳulusu dost suretinde görünen dir. (Vg222)

Ḫışmı yavuzluġunu zabt eden kimse cihanın meşaḳḳatlerinden, iftiralerinden, mihnetlerinden ḳurtulmuş olur. (Vg290)

Ḫıyaneti zahir olan adem le min baid *veya* minbaid *veya* minbaʿd görüşmek şeri deyil dir. (Vg184)

İbra isḳa olmaḳ üzerine. (Vg337)

İçeri tarafında oturub, o dediyim ḳahvenin ḳahvecisini baḳḳalın uşaġıy la çaġırdırız. (Vg314)

İçi verene içmeyi vermek mümkin deyil. (Vg245)

İḳrar *veya* ıḳrar tutduġun ḳadar kamil olursun. (Vg177)

İnsan söyleşe söyleşe bilinir. (Vg242)

Irzının tekmili için, benim dediyime razi ol. (Vg335)

İş üzerinde olan adam rahat ıla uyḳu uyuyamaz. (Vg326)

İşin gezme olmasın. (Vg241)

İşitdiyimiz yoḳ. (Vg161)

İşte size hem ḳahveci, hem eli uygun, daʿvanın aslını bilir gibi söyler, iki dane de Efendi getirdim. (Vg318)

Ḳahveci Mehemmed Çelebiyi bulub, haber vermek üzerine. (Vg324)

Ḳahvede şahidler ḳavl edib, fermane nizam verib, ve Ḳazesker Efendiye el altından daʿvayı bildirmeleri üzre. (Vg321)

Kamil olan adem, kelamı söyledikde aġzından şeker aḳar. (Vg295)

Ḳapı ḳapamaca, gerek Ḳazesker Efendiye, gerek iḳtıza eden harcı, ve gerek sizlere, Baḳḳala, ḳahveciye, ve sa-ir levazimate iki kese ahce veririm. (Vg320)

Kelam söylemenin vaḳti *veya* vaḳdi bile gelib laḳırdıya sen acele itme. (Vg167)

Kelami[1037] düşünerek, münasib mi yolsız mi[1038] tefekkür idüb[1039] öyle taḳrir eyleye. (Vg286)

Kendine paye olsun deyi büyüklerden aslı yoḳ yere selam ve söz götüren bil külliye sonunda rezil olur. (Vg183)

Kendini sersemlik le geçiren, her kesi sersem sanır. (Vg193)

Kibarın hizmetinde olan, dışarıdan gelen ahbabı gibi, kerem göremez. (Vg191)

Kibir göñülünden[1040] ḫayinlik[1041] tutan ademde Allah nazari[1042] olmaz. (Vg284)

Kötü amelli ademden yüz çeviren kişi selamet ile ḳalır. (Vg290)

Kötüy le *veya* kötüler le ḳonuşan, rahatlıḳ bula bilmez *veya* bulamaz. (Vg158)

Lisanını hıfz itmeyen, eziyyetden hali olmaz. (Vg292)

Madem ki bu dünyade saġ olduḳca beladen ve tecrübeden ḫali olmaḳ mümkin deyil dir. (Vg175)

Mazlumün göynüne zulm üle yare açan, kendi yarelenir. (Vg291)

Mehemmed Çelebi mehkemeden çıḳıb, Yahudiy le meşveret etmek üzerine. (Vg314)

Mehkemeye yaḳın bir baḳḳal dükkanına senin le, yemek yeme bahanesiy le, girириz. (Vg314)

Muhamed Ḫan gazy Istanboldan çiḫub, Adirne janibine tevece [*tevcih] olmiş. (V51)

Muhurleyejek [mühürleyecek] zamande hazir olsun. (V60)

Mumy [mumı] yokmege [d.yakmaya] varur. (V49)

Mustemandlere merhamet itmek, merhametlunuñ işydur. (V48,49)

Münafıḳ, kimsenin biri birine muhabbet ile görüşdüyün çekmez. (Vg192)

Nasihat işitdiyin *veya* eşitdiyin gibi ʿamel eyle. (Vg164)

Nefsini kendine ḳul eden kimse ʿaḳillerden dir. (Vg290)

Neticesini düşünüb muhataralı yerlere gidici olma. (Vg166)

Nızamı olmayan için temeli olmaz. (Vg250)

Noḳsanını bilen kişinin canına ḳuvvet gelir. (Vg293)

O gellince, ben bir mektub yazaïm. (V58)

[1037] t2 kelamı.
[1038] t2 yolsuz mu.
[1039] t2 idib.
[1040] t2 göynünden.
[1041] t2 hayınnıḳ.
[1042] t2 nazarı.

O! Ben o arabı şindi buraya gelir ken Sultan Bayazıd camisinin içinde, iynecilerin yanında, gördüm. (Vg316)

Oglan aglamaïnce meme virmezler. (V72)

Olacaḳ var. (C484)

Onu *veya* anı diynemeyib onu paraladı. (Vg227)

Onuñ ulajagin [*öleceğin] biluridy. (V53)

Orayada gitdigim var. (C690)

Oturduġumuz ḳahvede bile, bu sırrı açmayız… (Vg319)

Övütleri *veya* öyütleri ḳalbinin içine girüb yer eylemeli. (Vg243)

Öyüt diynemeyenin işi rast ola bilemez. (Vg158)

Paşanın ve ḳazeskerin sorub, daʿvayı şahide havale etmek üzerine. (Vg330)

Pencereleri açdugum zaman gururseñiz [*görürsünüz]. (V54)

Sabah kaldugi [d.kalkduğı] zaman suïlişmek içun. (V54)

Sadıḳ dosta malik olmaḳ, kimyaye malik olmaḳdan eyi dir. (Vg229)

Sairine ikram eden adem, ziyadesince ikramle olmasına müstahaḳ olur. (Vg222)

Sakale gyulen [gülen], yuze gyuler [güler]. (V74)

Samoyil Yahudi, Hamallar Kahyası, Mehemmed Çelebi, Firenk Bazırganı, baharı ḳaldırmaları üzerine. (Vg303)

Sana bir amanet *veya* emanet verdikleri taḳdirce pek hıfz eyle. (Vg177)

Sana süal *veya* sual etdikleri mahalde *veya* halde düşünerek cevab ver. (Vg176)

Saray *veya* seray içinde çoḳ yürüyüb cümlesini teftiş eyledi. (Vg190)

Selamun aleyküm, ʿAli Efendi, sultanım; bu gün size gelmem hem du-alı, hem de veli dir. (Vg321)

Sen züyürd iken *veya* üken işleye işleye ġani olursun. (Vg241)

Siviçeri dedikleri vilayet bir ḳaç cumhurdan ibaret Italiyaya yaḳın bir böyücek vilayetdir. (C679)

Sonunda nasıl kar [kâr] olacaġın ben bilirim. (Vg300)

Soyunu sopunu bilmeyen ademden saḳınmalı. (Vg224)

Sözü doġru söylemeyen rahatlıḳ bulmaz. (Vg216)

Suñ pişmanlik faide virmez. (V74)

Şefaḳatlı, merhametli olan padişahın adem incitmekliyi az ola. (Vg294)

Ta be sabah uyumayan ademin aḳlı gündüz bile uyḳu içinde gibi ḳalır. (Vg182)

Ta ben gelince bekle. (Vg185)

Tabiʿatini bilmediyin adam ıla dostluḳ baġlama. (Vg192)

Taifeyi nisa yile çoḳ halvet eden padişah, kendini hürmetsiz eder. (Vg294)

Taiky del asil nezfe [*te'kidü'l-asl nısfı] alte yuz elly gruş ider meblagy merkumy [meblaġ-ı merkūmı] hala Izmirde Gumruk Eminy olan Izetlu oglum Mustafy Aga Vusul Temisukde otuz bir gun mururinde merkumiñ Izmirde Şerriky olan Pilkinton nam Bazirgane Eda ve teslim aïlemek uzra vajibul eda ve lazimul kaza dainim [deynim] dur. (V9)

Tañri[1043] daima kendü[1044] rızasi ile[1045] ḳorḳusi ile[1046] olan kimselere merhamet ider[1047]. (Vg284)

Tavşanlar ömrlerinden bezip ölümü irtikab eyledikleriniñ meselidir. (C712)

Tecrübe itmediyin adem le bile durma. (Vg164)

Tellal Samoyil Firenk Bazırganını aldatmaḳ üzerine. (Vg300)

Tellal Yahudi Samoyil, Aḳtar Mehemmed Çelebi ḳavl etmeleri üzre. (Vg299)

Tercüman Firenk bazırganını Paşa ḳapısına götürmek üzerine. (Vg327)

Tercüman ıla Daʿvacılar bir yere gelib, ḳavl etmek üzerine. (Vg333)

Tez viren, iki kerre virir. (V73)

Tizce imdi duganlar [*dükkanlar] kapanmazdan evel bazare gidelum. (V61)

Ulmiş [ülmiş, *ölmüş] Arslaniñ sakalini yolarsin. (V73)

Ulmişdan [ülmişdan, *ölmüşten] artik suz [süz, *söz] gelmez. (V53)

Ücret siz görülen işden hayır gelmez. (Vg196)

Üç keseye de ḳalınca, Allah kerim dir. (Vg336)

Vadessy hululindè meblagy merkum vece [*vech-i] meşruhy uzra tamamen eda ve teslim olundukte işbu Temisukimiz yeddindan aḫiz ve hefiz [*hıfz] olune. (V9)

Varıb ḳaldığın ahbabı usandırma. *veya* Vardığın ve ḳaldığın ahbabı usandırma. (Vg166)

Ve aslan andan intiḳam almasını gendi şanına layıḳ görmeyip sıçanıñ suçunu bağışladı. (C715)

Viresi şerab içen, iki kerre serhoş olur. (V75)

[1043] t2 Tañrı.
[1044] t2 kendi.
[1045] t2 rızasıy la.
[1046] t2 ḳorḳusuy la.
[1047] t2 eder.

Yahudi Aḳtar Mehemmed Çelebiye gelmek, ve Mehemmed Çelebi Yahudiyi sanki bilmeyib, ḳovmaḳ üzerine. (Vg339)

Yahudi Aḳtara gelib, haber vermek üzerine. (V306)

Yahudi yolda giderken, Aḳtara Bazırgan için gülerek söylemek üzerine. (Vg304)

Yahudi, bir ḳaç günden soñra, Bazırgana gelmek üzerine. (Vg305)

Yalan ve ġaybet itmeden, sükut hayırlı dır. (Vg292)

Yarabbi, onlere verdigiñ nimetlery yine al. (V52)

Yazdığın taḳdirde ferr olan maddeyi faş etme. (Vg177)

Yörüyüşün, oturuşun kamiller gibi *veya* kamilcesine olsun. (Vg194)

Yupater dişi tilkiniñ birisini insan şekline teşkil edip taḫti ālîşanına vazʿu teskin etdikde bir gün bir kara cuʿal odanın bir köşesinden ḫurūc edip duvarlara sürtünürken ol vakt melikei mezküre yerinden sıçrayıp adeti meelūfesi üzre anı avlamaġa vardîḳda olan evlialar gülüp temasḫar etdikleri sebebile Yupater daḫi utanıp avreti mezbureyi sen benim eyliklerime tenezzül etmeyorsun var imdi sen saña layık gördügüñ vech üzre geçin diyü ḳovdu. (C704, 705)

Yüzü yerde olanı kimse incitmez. (Vg226)

Zarif mektubu oḳuyanlar, yazan ademden ötürü medh ederler. (Vg201)

Zatinde temiz olan adem kir ḳabul etmez. (Vg230)

Ziyade vermenin de şıḳḳı yoḳ dur. (Vg320)

2.4.2.6.4. XIX. Yüzyıl

Aña bahs itmege ḳābil kimesne bulunmaz oldı. (D53a)

Andan aşaġı vāḳıʿ olan ṣuya Mürde āb dirler. (D116a)

Anlari bilmek pek lazim dur. (D159)

Anuñ îleh goruşmegeh pek ḥaẕ îdehrim. (D166)

Ayaġ üzerinde dikilmiş ṭurur. (D116a)

Belki ezberden ügrendiġim bir ḳaç suzi bilmiş olam. (D159)

Ben tepdikce san tut. (R113)

Beni selamlamadan gitdi. (D156)

Bir rūbāh-ı ḥarîṣ gelüp ol aḳan ḳanı yalardı. (D32a)

Bireh oġlan çagireh çagireh sesim boġuldi. (D156)

Bize pādişāh ḥażretleri itifāt gösterüp vāfir iḥsan itdiler. (D110a)

Didiġiñ ḳadar fena deyul. (D167)

Dostlarimdan birisi gelub benum îleh ḳahvahalti îdehcik. (D157)

Doʿai [*dua-i] ḫayr neh çioḳ derde dermān bulunduġun gurduk *veya* gurdum. (D110)

Ebū ʿAlî bunı gördikden soñra ol yerden ḳaçmaġa yüz ṭutdı. (D58a)

Ey dilber-i şîrîn-dehen
Göñlim seni sevmek diler. (D58a)

Ey ruḫları berg-simin
Göñlim seni sevmek diler. (D58a)

Galmesi lāzım diyil. (R181)

Gelecegi bellü degil idi. (D91a)

Gidebileceyime şübhem var. (R181)

Gideh gideh ḳolay ogrenursen. (D159)

Gidüp gyürerek [gürerek,*görerek] geldikde ḫaber verdim.[1048] (R182)

Gitmek ḳalmaḳdan evla. (R110)

Gitmezden evvel îçehlum. (D159)

Güneş ḳalḳmaḳdan evvel söz virdigim yirde bulunsam gerek idi. (D58a)

Ḫeir bu giun yeteşer oynaduk. (D167)

Hem-dem bulunur yār u fedār ele girmez. (D92a)

Iḫtilāf-ı zamānıla muḫtelif elvān dürlü ışdāddan olan envāʿ-ı mîvehā-yı şirîn eşcārı tezyîn eylemiş. (D108a)

Ḳalʿañızı maʿmūr ḳılup dort ḳıṭʿa ṭop ḳodum. (D20a)

Ḳurtulmaġa çalışdı. (R181)

Mezbur gazeṭehnuñ taayin etmehsinden şevket efendimez çioḳ medḥeh laiḳ dur. (D165)

[1048] *Redhouse* bunun yerine kullanılabilecek diğer bir cümle için şu örneği vermektedir: *Gitdim, gyürdüm, galdim, ḫaber verdim.* *(R182)*

Mumi yaḳmaġeh varur. (D115)

Naġme-sāz olup nevāda söylegil. (D54a)

O tepmegin [?tepmedin~tepmeden] ben ḳaçdım. (R112a)

Pes ol Dehen-i şîr didikleri yerde tūcdan bir menāre vardur. (D116a)

Sen gitdigiñ gibi oynamaġeh başladuḳ. (D166)

Ṣiḳ ṣiḳ soylemek îçiun bir az bilmek gerek. (D159)

Sizi ṣaġ selim gurdukmeden [?görmekten] sevinirum. (D155)

Şefḳatlü, merḥametlü olan pādişāhuñ ādem incitmekligi az ola. (D89a)

Şîrden loḳma ḳapmaḳ ve peleng-i ḫışm-ālūdla hem-kāse olmaḳ iḥtiyāc ve ibtiẕalden āsāndur. (D16a)

Tepe tepe girdi. (R112)

Tepelu aḳsayor. (R113)

Turkçeh éyu soylemek îçiun ṣiḳ ṣiḳ soylemek gerek. (D159), (D17a)

Vaḳt geçdikce irileşir. (R114)

Vāsıl olîcaḳ maʿlūm ola. (R112)

Yaḳmaḳ için tertîb etdim. (R181)

Yañlish soylemegeh ḳorḳarum. (D159)

Yidi iḳlîmi dutan server benem. (D52a)

2.4.3. Sıralı Cümle

Sıralı cümle sıralama bağlacı, virgül ya da noktalı virgülle birbirine bağlanan ve aralarında birleşik cümlelerde olduğu gibi yardımcı cümle, temel cümle ilişkisi olmayan, her cümlenin bağımsız olduğu ancak cümlelerin anlamca ya da öge ortaklığı bakımından birbiri ile ilişkili olduğu cümlelerdir. Eğer iki ya da daha fazla cümlenin arasında anlam ve öge ortaklığı yönünden bir ilişki varsa bunlar *Bağımlı Sıralı Cümle*; eğer anlamca birbirine yakın fakat aralarında öge ortaklığı yoksa bu cümleler *Bağımsız Sıralı Cümle* olarak adlandırılırlar (Özkan-Sevinçli, 2008:169).

Yukarıda da belirtildiği gibi sıralı cümle adlandırması noktalamaya, sıralama edatlarına ve "ve" bağlacına dayanır. Noktalama yeni bir mesele olduğuna göre

Osmanlı harfli metinlerden noktalamaya dayalı bir sınıflama yapmak -19. yüzyıl hariç tutulursa- söz konusu değildir. Bu bölümde ele alınacak cümlelerde orjinal metinlerdeki noktalama esas alınmıştır. Aralarında sıralama bağlacı bulunmayan kimi cümleler virgül veya noktalı virgülün yanında iki nokta (:) ile hatta bazen noktalamasız olarak[1049] da birbirine bağlanabilmektedir. Bunlar da birer sıralı cümle olarak ele alınmıştır.

Sıralı cümleler biribirine fiilimsi ile bağlanarak girişik birleşik cümleler de oluşturabilirler. Bununla ilgili şu misaller verilebilir:

17. yüzyıl, Megiser: Sakala giuler [güler]: juse [yüze] giuler. (Mg199)

18. yüzyıl, Vaughan: Sakale gyulen [gülen], yuze gyuler [güler]. (V74)

19. yüzyıl, Redhouse: Gitdim, gyürdüm, galdim, ḫaber verdim. (R181)

19. yüzyıl, Redhouse: Gidüp gyürerek geldikde ḫaber verdim. (R182)

2.4.3.1. Bağımlı Sıralı Cümle

2.4.3.1.1. XVI. Yüzyıl

Anassín ghior chesín al [anasın gör kızın al]. (A131,I 19b) Chienarín ghior bexín al [kenarın gör bezin al]. (A197,I 19a)
Al sicchindén cial douara. (A150,I 25b)
Bu chaúr cioch bilúr, mastlaát bittitén songra ghieldí [bu ga$_v$ur çok bilür, masla$_h$at bitti$_k$ten soñra geldi]. (A196,I 20b)
Bu ghiun bisé jarum sise [bugün bize, yarın size]. (A145,I 23b) *Bu şey, durum...*
Bunda ne jasidá [yazıda] echtibár [ıhtibar, *itibar] uar ne sosiná [sözina] echtibár uar. (A185,I 22a)

[1049] Bu tür sıralı cümleler yine bir noktalama ile bitirilirler.

Chalder al ghiet [kaldır al git] (A192,III 11a)

Chaní chán ila iuuamaslár chanì súila iuuarlár [kanı kan ile yuyamazlar kanı su$_y$ıla yuyarlar]. (A193,I 26a)

Chassauét [kasavet] adamí xabún [zabun,*zebûn] edér em [$_h$em] choggiá [koca] edér. (A195,I 15b)

Chiabáp [kabap] edérdum hiérdum [h/yerdum]. (A242,I 22b)

Chiisin ghior bexín al [kızın gör, bezin al]. (A141,I 19a)

Eghlenmésum ghidérum [eğlenmezüm giderüm]. (A164,II 9a)

Egrí ottúr dogrí suilé. (A160,I 19a)

Er chimún chi baghí uar tabagh ilá acciasi uar, er chimún chi baghí uar jureghindé da daghí uar. [her kimin ki bağı var tabağ ıla akçası var, her kimin ki bağı var yüreğinde da dağı var]. (A182,I 25a)

Gercsekson [*gerçeksin] oder, iaken [yakın] deghilmi? (B72) *...o odur, o yakın...*

Ghielúrum ghidérum [gelürüm giderüm]. (A172,II 257a)

Ghiendiá chaír olúrdi em cióch chiscilerá[1050] [gendi$_y$a hayr olurdı $_h$em çok kişilera]. (A173,I 27a)

Ius deghienéch uuraím bir echsích uurmaím [yüz değnek vurayım bir eksik vurmayım]. (A156,I 22a)

joroldúm chemuldamásum [yoroldum kımuldamazum]. (A264,II 9a)

jstedúm [istedüm] vermědi. (A255,II 155a) *...onu istedüm, onu vermedi...*

Kalch [kalk] iokari [yokarı] tur bonda [*bunda]. (B71)

Missirdé sultán ol tech [tek] bisdén irách olássin [ırak olasın]. (A186,I 25a)

Ne buní istérum ne obirisinĵ [obirisini]. (A217,I 62a)

Ne scerié sighár ne orfié [ne şere sığar ne örfe]. (A223,I 24b)

Ol uachtán berí ben choggiadúm sen íccj choggiámadun [ol vakitten beri ben kocadım sen hiç kocamadın]. (A202,I 15b)

Patissahomoz [padişahımız] ghelur [gelir], Ciaferun [kafirin] memleketi a lur [d.alur], keuzul almai [Kızılelma'yı] alur, Kapzeiler, iediy ladegh [yedi yıla dek]

[1050] *Argenti*'de geçen bu örnekte "hem" sıralama bağlacının kuvvetlendirme, bağlama fonksiyonu ile kullanıldığı görülür (geniş bilgi için bkz. Hacıeminoğlu, 1971:244). İki cümle birbirine edatla bağlanmıştır. Aynı zamanda biri eksiltili olan cümlenin anlam bütünlüğü -tekrar edilmeyen- yüklemin ortaklığı ile sağlanmaktadır.

Giaur [gavur] Keleci [kılıcı] csikmasse [çıkmazsa], on ikiyladegh [on iki yıla dek] onlaron [onlara] beghligh [beğlik] eder: cui [köy] iapar [yapar], baghi [bağı] diker bahcsai [bahçeyi] baghlar. (B109)

Scér jscí eghlendér chi chairá donér chaír jscí eghlendérma chi scera donér [şer işi eğlender ki hayra döner, hayr işi eğlenderma ki şer$_r$e döner]. (A164,I 23b)

Sen almalí olassin ne ueréssin [sen almalı olasın, ne veresin]. (A129,I 23a)

Senúm adí jedíder secchisé cichmás [senün adı$_n$ yedider sekize çıkmaz]. (A126,I 26b)

Uar viú [var uyu]. (A251,II 8b)

Var ghiett [get] tes ghiel [tez gel]. (A254,III 11a)

Var[1051] ghiétt [get]. (A254,II 8b)

Vlúm uar dirúm var [ülüm var dirüm var]. (A159,I 307b)

Xaruríder [zaruridır] ghieréch [gerek] olá. (A266,I 49b)

2.4.3.1.2. XVII. Yüzyıl

Adı [*atı] żaʿîf olanına at bağışladı ve yaraġı olmayana yaraḳ bağışladı. (S150a)

Baʿżılar eydür peyġamberler idi, baʿżılar eydür peyġamber degiller idi.[1052] (S147a)

Baʿżımuz bilür baʿżımuz bilemez. (S154a)

Bir cüvān-i zîbā rūy-i[1053] müşkîn būy, serv bālā, māh sîmā, şîrîn zebān, bārîk miyān ile ki türkān-i Ḫátā'yî çîn-i zülfinden sümbül gibi pîçü tābte ve nūş lebān-i Semerkánd'î şevḳ-ı şeker-i şūr engîzînden dil-i ʿuşşāḳ gibi ızdırābde idı. (M197a;210HN)

Bir dihḳān embārinde bir mıḳtār ġálle pinhān idüp dest-i tesárrüfi andan redd ve ebvāb-i temettuʿı sedd itmişidı. (M166)

Buġdayların ve aḳçaların bile çuvāllarına ḳoydılar ve anlara teslîm eylediler. (S160a)

Curt tugin deisterur huini degistirmes [Kurt *tüyin de$_ğ$iştirir, huyini değiştirmez]. (Mg211)

Dāḫı büzürg ūlu yol göstericî rehnümāy hem. Hem dáḫı peyġámber ol kim vire Háḳtán ḫaber. (M195Ş)

[1051] "Var, var-" fiili cümleye "haydi" anlamını katmaktadır. Bu yönüyle basit cümledir. Biz cümleyi şekilde değerlendirdiğimiz için bu bölüme aldık.

[1052] Aynı cümle "Ki'li Birleşik Cümle"de tekrar ele alınmıştır.

[1053] **HN** 412 *zîbā-rūy, müşgîn-būy*.

Dirāz itmiş ve cevre başlamiş idı. (M166)

Ebvāb-i şehri beste gördı müteháyyir ḳaldı. (M197a;207HN)

Egri otur doġrı söyle, suoile. (M124), (Mg206)

El eli jur [yur], ikhi [iki] el jusi [yüzi] jur. (Mg191)

Ellungile [elüñile] khoma dungungi [d.komaduğuñı] alma guturme. (Mg209)

Eschki [d.eski] duschmen [duşmen] dost almas [d.olmas] olurse durust olmas. (Mg191)

Et var, etmek var, her şey var. (M164)

Evel, efel [*evvel] giorisch [göriş] andan bilisch [biliş]. (Mg68), (Mg219)

Ġarîb ve bî-kesim. (S159a)

Herkischi [her kişi] gendu sanatinde olanische [olan işe] dachlet sun [dahletsun], artuga getschmessun [geçmesün]. (Mg193)

Herne eilersen akhilane [akilane] eile nasare [d.nasar] eile songini [soñını]. (Mg188)

Ḫōḫa-zāde [d.Ḫōcā-zāde] obir cānibine teveccüh idüb muṣāḥibet ʿilmiyyede müşāriket eyledi ve Mevlānā Zîrek'e iʿtirāż idüb ilzām eyledi. (S170a)

Iptida a hiering [d.ahiriñ] fichur [fihur,*fikir] eyle andan ischle [işle]. (Mg188)

Ischden [işden] artmas: dischden [dişden] artar. (Mg200) *Para, mal, mülk...*

Isirmadigung [d.ısıramadıguñ] eli up baschina [başına] ko. (Mg68), (Mg214)

Iurna [?yurna,*?yoluna] var git ingitme [incitme]. (Mg173)

Ḳaçdı ve Ceyḥūn'dan öte geçdi. (S142a)

Kesrî'nüñ bir göñlek varyidi incü ile ṭoḳunmuş, her iki incünüñ arasında ḳızıl yāḳūt varyidi. (S145a)

Lametganden [*lâ-mekandan] geldum hosch [hoş] kondum giru gotsemgerek [göçsem gerek]. (Mg61,62)

Lutfile saklar beni hogem [hocem] uianukdur benum. (Mg60)

Máʿsıyete cüst ołur ʿıbādete süstˑ (M168); MaʿṣıyeteA cüst olur ʿibādete süst olur. (S155a)

Mumkhim [mümkin] olmajanin [olmayanın] isteme dileme. (Mg194)

Nāgāh bunlar doḳuşürken ve bir bir ile baş uruşürken (rūbāh miyāne) rāst geldı ve táráfeynden muhkem záḫm yetişüp dām-i helāke giriftār ołdı. (M197a;207HN)

Nassibung [nasibüñ] vvarisse gedur [d.gelur] jemenden [Yemen'den], nassibung jogisse [yogise] duscher [duşer] dehenden. (Mg218) *Nasibin...*

Nitāk-ı teʿállükī miyān-i cāne bend ve tevḳ-ı teʿáṣṣuḳī gerden-i ʿárūs-i dilepeyvend itmişler idı.[1054] (M197a;210HN)

Rasikum gumertu [cümert ü] baidur raigan [*râygân] besler beni. (Mg60)

Sagluk bisum, usumda [d.ülüm de] bisum. (Mg171)

Sakala giuler [güler]: juse [yüze] giuler. (Mg199)

Sen cenneti çoḳ saʿy ile ḥāṣıl eylemedüñ ve bāzū ḳuvveti ile saʿādet bulmaduñ. (S166a)

Sen evel biuruck [biyruk] tutmega ugren andansara [andan *so$_n$ra] bujurassen [buyurasın]. (Mg190)

Senungh ade [d.aduñ] jedidur [yedidur] sekissetschukmasin [sekize çukmasın]. (Mg209)

Suia [suya] dayanana [d.dayanma], Otmanie [d.Otmanlie] inanana [d.inanma][1055]. (Mg212)

Şeyḫ Ḥabîb ʿAcem'e ʿazîmet itmiş, Seyd Yaḥya'yı ḫānḳāhına irişdükde dervîşlerinüñ baʿżına dimiş. (S112a)

Tatar gibi is [gibiyiz] tutun [tütün] giordumus [gördü$_{ğü}$müz] jerde [yerde] heman conarus [ḳonaruz]. (Mg212)

Tauschanung [tavşanuñ] kacosin [d.kaçışın] giordum ettinden igrendum.[1056] (Mg219)

Timur Ḫan ṣāhib-kerem kişi idi, Yıldarım Ḫan'uñ aġladuġın görüb ġāyet esergeydi. (S174a)

Tschumlecgi [çümlekci] tschumlecgini [çümlekcini] khiss khanur [kıskanur] demurgi [demürci] demurgii [demürciyi]. (Mg201)

Var ol kitābi getür. (M146)

Virürdı her birîne dürlü zînet: gezerdı her gice sühbet be suhbet. (M197a;209HN) *(şiir)*

Vlmisch [ülmiş] adamden ugulmek fechirdur [fehirdur] hurmetdur. (Mg209)

Vur [d.var] al getür ol kitābi. (M146)

Yel şiddetinden ne od ḳalmiş söyünmedük, ne ḳazan çölmek ḳalmiş aḫtarılmaduḳ, ne çadır ne alcuḳ ḳalmiş ḳopmaduḳ, ne davar ḳalmiş örkmedük. (M84)

Zāhid bu sūretî ziyāde teʿáccüb ittı ve andan ʿıbret alüp ve tecribe hāsıl ḳılüp yolıne gittı ve şeb hengām şehre irdı. (M197a;207HN)

[1054] Cümlelerde yardımcı fiiller ortaktır.
[1055] bkz. **STE**.
[1056] lat. Leporis fugnam vidi, carnem illius edere neglexi.

Varmi yoḳmi. (M128)

2.4.3.1.3. XVIII. Yüzyıl

A oḳḳabaz, senin Allah bir dir dediyine inanırım; ġayrısına inanmam. (Vg321)

Adamlar şimdi başḳa olmuşlar : söz veriyorlar, ve sözlerinde durmayorlar. (C657, 658)

Aḳıldar em, fehimdar em, zernedar em. (Vg239)

Aḳiller işini düşünerek tutar ve icra eder. (Vg242)

Al, Yeniçeri, bunu götür. (Vg309)

Alışını verişini saġ eyle; soñra utanmayasın. (Vg227)

Allah Allah deyerek her işler görülür, asan olur. (Vg242)

Allaha emanet (olsun); pek çelebi dir.[1057] (Vg324)

Aman, Efendim, inayet eyle, kerem eyle. (Vg320)

Ar ulur [*ölür] adi kalur; at ulur meidani kalur. (V72)

Baḳ, efendim, bunnar büyük aḳtarlar dır, öyle haftada, ayda taḳsid ile ahce vermek bilmezler: verirse, birden verir. (Vg302)

Bakaïm, raflarde idi; daha dururmi bilmem. (V59)

Baḳḳal, çubuḳ getir, ḳahve ısmarla... (Vg318)

Başım için, ne seni aldadırım ne onu. (Vg300)

Başına bir şey geldikde, aḳçenin gitdiyine baḳma; işinin bitdiyine baḳ. (Vg229)

Bazı kerre revani, bazı da pişmiş ḳadayıf satardı. (Vg316)

Bazırgan duymuş, beni çaġırtdı. (Vg306)

Bazırgan ifrat ile ḳorḳaḳ olduġu vaḳit *veya* zeman ne fayda eder ne zarar. (Vg176)

Beli oġradım, ve Bergende, ve Ġobernaciyoda onar gün oturdum. (C682)

Ben kuyu muyu bilmem : küpeleri senden isterim. (C662)

Ben riski satmak içun tutarim; sermayedan ziyade bir kauç akçe bulursem, hiç tayanmam; haman viririm. (V63)

Ben varayım, arz odasının önünde bulunayım. (Vg329)

Bendenize havale buyurursanız, araya muslihin girsin, beyinlerin bulsunlar. (Vg332)

[1057] İtalik yazılan cümle "Kalıp Sözler" başlığında yeniden ele alınmıştır.

Benim babam Ingiltereya gitmiş idi, ve Londrayı, ve Ġluçesteri çoḳ medh eder idi. (C681, 682)

Beraber alır, ḳapıya götürürüm. (Vg327)

Beş yüzün sen götür, beş ben. (Vg301) *...beş yüzünü ben.*

Bilmediyini söylersin; bildiyini daḫi her yerde söyleme. (Vg164)

Bir adem seni incidir: sen anın ʿözrünü ḳabul eyle, maġfiret bulasın. [1058] (Vg290)

Bir az şey daha bağışlayalım mı, bağışlamayalım mı? (Vg333)

Bir kese ahce de ayaḳdaşıma, yüz ḳuruş ḳahveciye, yüz de baḳḳala verin. (Vg319)

Bir kimseyi ifrat ile ne zemm eyle ne medh eyle. (Vg222)

Bir yeni dükkan açmış; dükkanı donatmaḳ ister. (Vg300)

Bre, gitmeñiz, bir kauç akçe daha katiñ. (V63)

Bugyun bize, yarin size. (V73) *Bu şey, durum...*

Bu ḳadar sözümü diynedin; buna da razi ol. (Vg337)

Bulunduġun sanʿatde ḳavi dur; sairinin karına göz atma, el uzatma. (Vg289)

Bunnar müslüman dır; bir adama kin ederse, canını alır. (V306)

Buradan Boġaz hisarlarına vardım, ve Boġaz hisarlarından Limyaya, ve Limyadan, Midilliye, ve Midilliden Eġriboza, ve Eġribozdan Naḳşaya, ve Naḳşadan Degirmenlige, ve Degirmenlikden Girite, ve Giritden Rodosa, ve Rodosdan Ḳıbrısa, ve Ḳıbrısdan Moraya, ve Moradan Ḳorfoya, ve Ḳorfodan Çiçiliyaya ve Çiçiliyadan Maltaya, ve Maltadan Ḳorsikaya, ve Ḳorsikadan Sardinyaya, ve Sardinyadan Minorḳaya, ve Minorḳadan Majorḳaya, ve Majorḳadan Iviḳaya geçdim. (C675, 676)

Çavuş da aşaġda daʿvacıy la duruyor; daha Ḳazesker Efendi gelmedi, dedi. (Vg329)

Çelebi Aġa, darılmazsanız, bizim Efendi bilader de yabana söylemiş, siz de. (Vg320)

Çoḳ eylenme; çapıḳ gel ki, erkence varalım. (Vg308)

Çok viren gyuñulsiz [güñülsiz] virer; az viren jandan virir. (V73)

Çün seni bir adem incidir *veya* incidirse anın ḳusurünü *veya* ḳusurunu bağışla, merhamet bulasın.[1059] (Vg171)

Deminden beri dir geldin dükkanımın önüne, dır dır dır söyleyorsun. (Vg340)

Dilini yalan söylemeden, halḳı fasl etmeden temiz tut. (Vg293)

[1058] İlk cümlede şart eki olmamasına rağmen şart eki düşmüş bir yapıda şart anlamı taşır. Bu nedenle ilk cümle "Şartlı Birleşik Cümle" bahsinde de değerlendirilmiştir.

[1059] Aynı cümle için bkz. Şartlı Birleşik Cümle ve Çün'lü Birleşik Cümle.

Doğru olan adem ne ḳadar fuḳaray sa toḳ dur, ac olmaz: Allahın verdiyine ḳanaat eder. (Vg177)

Dost dostun fenalığını istemez; her halinde eyi olduğunu ister. (Vg228)

Dost ile yi iç , aliş viriş aïleme. (V74)

Dostum agladir, duşman guldurur. (V74) *beni agladir...*

Dun on beş rial gruş buzdum; bilmem akçe, eyumi dur, fanami dur.[1060] (V56)

Dünya mali ile[1061] kibirlenen kendini zengin sanur[1062] henüz[1063] ḫarab olmış[1064] ḫaberi[1065] yoḳ Allahden[1066] ayrilmiş[1067]. (Vg284)

Efendım, bu bazırgandan otuz beş kese ahçelik bahara müteʿallıḳ şey aldım; iki taḳsidde eda ettim. (Vg330)

Efendim, kerem eyle, lutf eyle, inayet eyle. (Vg306)

Efendim, yemin ederim dedikten soñra, ben de yemin vermem: üç günde şahidlerim getiririm. (Vg313)

El elli yur, iki el yuzi yur. (V72)

Evet, Efendim, alıb ḳabul etdim; ve ʿamme-i daʿvaden zimmetimi ibra etdim. (Vg338)

Ey canım, ayaġ üzerine ḳalḳın; şöyle ḳarşımda yan yana durun, baḳayım. (Vg311)

Eyi ya; o ḳadar olsun, el verir. (Vg339)

Eyulike eyulik, kemlike kemlik bulunur. (V73)

Gel, bazari bozma; suñre peşiman olursin. (V63)

Gel, şu dugane ograyalim; bokalim bize yarar bir risk bula bulurmiyuz. (V61)

Gerek alış veriş etdiyin gerek yola gitdiyin ademler ḫilafı cins olmasın; yalancı olursa seni zahmete uġradırlar. (Vg287)

Gönül ayine *veya* ayna gibi dir; ḳırılırsa, bir daḫi yapılmaz. (Vg178)

Ḫair ben ancaḳ Granadaya, Malaġaya, Murçiaya, Sivilaya, Madride, Cirunaya, Bilbava, Santelanaya, Ovyedeye, Ḳurunaya, Asturġaya, Daruḳaya oġradım; ve Daruḳadan Navaraya gitdim. (C677)

[1060] Aynı cümle için bkz. Ki'li Birleşik Cümle.
[1061] t2 maliy le.
[1062] t2 sanır.
[1063] t2 heniz.
[1064] t2 harab olmuş.
[1065] t2 haberi.
[1066] t2 Allahdan.
[1067] t2 ayrılmış.

Hayde indik, ḳahveci yoldaş, Mehemmed Çelebiyi bul, olduġu gibi aġnat. (Vg324)

Heb yok, hep yok. (V60)

Her kimsenin eyliyini an; kötülüyünü söyleme. (Vg291)

Hüseyin aġa, var, şu yoldaş la git; gelecek adamı al. (Vg309)

İḳrarında ḳavi dur, bir azdan soñra *veya* bir azdan peşiman *veya* pişman olma. (Vg201)

İnandın inanmadın. *veya* Ya inandın ya inanmadın. (Vg168)

Işte bok [d.bak][1068], hem gyuflammiş [küflenmiş], hem kurumişdir. (V59)

İşte ikisi, bir birin bulmuşlar, laḳırdı ederek geliyorlar. (Vg323,324)

Işte, sanduk ustunde, başiñiz yanindedur. (V54)

Ḳalḳarım ve ḳaçarım. (Vg244)

Kamillerden ol; ve çocuḳ gibi sözünden dönücü olma. (Vg164)

Ḳazeskere ḫıtaben ferman etdireyim: cüm-a günü arz odasında, Vezirin huzurunda bu daʿvanı güzelce zabt etdirdeyim. (Vg319)

Kendi nefsinden ḳıyas eyle; ana göre halḳa zulm etmeye düşün. (Vg291)

Kendim gibi zann etdim; ahceyi kendine bittamam teslim etdim. (Vg318)

Kerem buyurun, oturun. (Vg320)

Kerem edin, bunun bir ḳolayını bulun.(Vg318,319)

Kerem edin, siz bunu Re-is Efendiye aġnadın. (Vg329)

Kimi bunda kimi şunda ḳaçıb daġıldı. (Vg225)

Kimimiz ḳalḳdı kimimiz ḳaldı. (Vg225)

Kimise [kimisi] alte dir; kimise yeddi dir. (V66)

Kimisi güler kimisi göz yaşların döker. (Vg225)

Lakin günlerde, bir gün aslan gece ile gezer iken bir çuḳura düşdü, ve tuzaġa tutuldugunu duyup katı avaz ıla çaġırmaġa başladı. (C715)

Lakin ḳorḳma, benim sana borcum yoḳ dur, deyesin.[1069] (Vg306,307)

Maşallah, buyurun; *sefa geldiniz, hoş geldiniz*...[1070] (Vg318)

Muş daḫi anuñ böyle müfrid sesini işitdikde, segirdip ḳorḳma sen baña filan vaḳtde azim eylik etdigiñ içün şimdi ben daḫi saña öyle mükafāt etsem gereḳ deyip filhāl damıñ cümle düğümü bağlerini yoḳlamaġa başladı; ve gevmege ḳolay olan bağları

[1068] **TS** 188 *bak!*: İşte; edatlaşmış bir kullanımdır.
[1069] Aynı cümle "İç İçe Birleşik Cümle" başlığı altında da ele alınmıştır.
[1070] İtalik yazılmış cümleler "Kalıp Sözler" başlığında yeniden ele alınmıştır.

bulduḳda dişleri gemirip düğümleri kesdi; ve bu tarz ıla ol sıçan aslanı ḳurtarıp ormana teslim eyledi. (C708. 709)

Ne faḳrinden şikayet eyle; ne zenginliyini hikayet eyle. (Vg166)

Ne istersen Allahden iste; ḳuldan isteme. (Vg292)

Ne severlerse sevin; ve ne yererlerse yerin. (Vg166)

Ne yapayorsın, eyimisin, ḫoşmusun? (C695)

O ahce yile bir iki yıl dışarda kar eyle; soñra bir başḳa tarafa gel. (Vg300)

O vaḳit yarısı senin, yarısı benim. (Vg304)

Oḳu niçiün oḳumayorsun? (C492)

Ol on çohaniñ ecilden altesi yazivir; ve ol uç varul kalai iki buçuk yaziver. (V70)

Olur olmaz. *veya* Ya olur ya olmaz. (Vg168)

On beş kese ahçe bir; sarḳan üç kese ahçe için de sekiz yüz guruş, harcı masraf için de iki yüz guruş tedarik etdim. (Vg337)

Oturuñuz sultanim, kerem aïleñ. (V55)

Pekey; ben şimdi asıl Tercümanına giderim: sohbet etdikden soñra, münasibi ne yise, ona göre hareket ederim. (Vg326)

Pekey; sen var, git. (Vg313)

Pes günlerde bir gün aslan gece ile gezer iken bir hufreye düşdü, ve dama tutulduġunu fehm edip, katı avaz ıla çaġırmaġa başladı. (C707, 708)

Sadıḳ dostundan ḳazaen bir ḳusurünü görüb terk itme; dostluġunu kesme. (Vg289)

Sen var, git. (Vg315)

Sen, Efendim, darılsan, elimden malimi, evimi alırsın, canımı azad edersin. (Vg306)

Seni bizim Tercüman Bey ister: dedi ki, çapıḳ gelsin. (Vg327,328)

Senin le mehkemeye varırız; bir mühzür gönderib, getirdiriz. (Vg309)

Seveniñ kulïjuz [kulıyuz], sevmeïniñ [sevmeyeniñ] Sultani. (V74)

Sıçan daḫi anıñ böyle mufrit sesini aldıḳda segirdip ḳorḳma sen baña filan vaḳtde bir böyüḳ eylik etdigiñ içün ben daḫi saña öyle eylik etsem gerek diyü fil hal tuzaġıñ cümle bağlarını yoḳlamaġa başladı; ve gevmege ḳolay olan bağları bulduḳda dişleri ile gemirip düğümleri kesdi, ve böylecene ol sıçan aslanı kurtarıp ormana teslim eyledi. (C715, 716)

Söyler isen *veya* söylersen hayırla kelam söyle; bilmez isen *veya* bilmessen *veya* bilmezsen sükut it. (Vg173)

Şu emri filan *veya* falan ademe götür; söylediyimden ġayrı *veya* ḳayrı laḳırdı ḳatma. (Vg201)

Şurda arzuhalcının birine beş paraya bir arzuhal yazdırırım: on para da bir kahad ḳavasının eline verir, buyurtdururum. (Vg321)

Ta iliñize guzel akçe doşdi; safi arslanli. (V64) *; ...(o "güzel akçe") safî arslanlıdır.*

Täuk dur, semizdi, hiç yumurte yumurtlamaz oldi. (V71)

Uçi cenk gemiler dur; kalani bazirgan gemiler dur. (V66)

Var[1071] ındıḳ, hamallar getir de, şeyleri ḳaldır. (Vg303)

Var ındıḳ, o adamı buraya al, gel. (Vg300,301)

Var oglan, şu çelebilere hizmet aile; bakşiş allursin. (V65)

Var, bana saraydan bir Yasaḳçı al, gel. (Vg308)

Var, bazırgan, var; nerde soyundunsa, orda giyin. (Vg309)

Var, daʿvaye burada rabıta ver. (Vg323)

Var, nasıl bilirsen, öyle nizam ver. (Vg335)

Varaïm imdi evve, gairi akçe alaïm. (V57)

Varayım şunu baḳḳala haber vereyim. (Vg316)

Ve ol gölde olan ḳurbaġılar bunlarıñ göle atıldıḳlarını görüp ḳorḳularından ḳaçdılar; ve su üzerinde olan yeşil otlar aralarına girmege başladılar. (C713)

Ya hepsini birden verrim, ya bir ahçe vermem. (Vg333)

Yasaḳcı gönderir, o adamı sen bunday ken, çaġırdırız. (Vg305,306)

Yok, gitmem, sizi bunde beglerim. (V57)

Yolsuz hareket etmem; suya varmadan, etek çemremem. (Vg327)

Yupater ile dişi tilki meselidir ve bu mesel bet tabiʿatıñ degişilmesine hiç bir mansup kifayet etmedigini beyan eder. (C713)

Zahir kurudi, yuvarlek oldi, içindan çekdi. (V58)

Zengin ve saġ olayım deyi dua edici olma: Tañrının rızasını iste. (Vg171)

[1071] "Var < var-" cümleye "haydi, istersen" gibi anlamlar yüklemektedir. Bu yapılar "edatlaşmış", cümleye çeşitli anlam incelikleri katan durumdadır. Biz bunları şekilce değerlendiğimiz için *varmak* fiili ile kurulan bu yapılara burada yer verdik.

2.4.3.1.4. XIX. Yüzyıl

Redhouse, bağımlı sıralı cümle kuruluşunda çoğunlukla *da...da...* karşılaştırma-denkleştirme edatını kullanmıştır.

Anları birbirinden ayırdı ve ayırdıḳdan ṣoñra birer birer ikisini daḫı yırtdı ve yidi. (D59a)

Ben-da gederim san-da. (R186)

Bir düzd-i ṭarrār u ʿayyār ki ḳādir idi ki ḥisār-ı Keyvān'e naḳb urdı[1072] ve dîde-i Zühre'den sürmei ḳapdı. (D55a)

Biz ehl-i ḫarābāt mey-i mest-i Elestiz. (D90a)

Bu çohayah baḳiñ aġa ġeyri yerdeh bundan éyusini bulamazsin. (D161)

Cemîʿ kitāblarını bir yire cemʿ idüp bir maġāra içinde vażʿ idüp ṭılsım eylemiş ve üzerine vekil ḳoyup yılda bir açmaḳ üzere ḳarār virmiş. (D104a)

Ebvāb-ı şehri beste gördi müteḥayyir ḳaldı. (D91a)

Éyu, ḫoş. (D155) [N'aṣl siz sulṭanum?]

Galdi ve gyürdü. (R187)

Gelirim-da gyürürüm-da. (R186)

(Gelirim-da gyürürüm-da) beyanir-se-m alırım-da. (R186)

Gitdim, gyürdüm, galdim, ḫaber verdim.[1073] (R181)

Gül çengelsiz, muḥabbet engelsiz olmaz. (D91a)

İpteda giordegum zeman yeyirmi bir ḳadar mil üzaḳ idiler şimdi cenk gemiler ḳalaehden dişreh demiri braḳmiş ve bazargan gimiler İngliz bayrak ile limane içru girurler. (D167)

ʿİyş ü ʿişret mevsimidir geldi eyyām-ı bahār. (D50a)

Kimisi şatrenc kimisi kiaġid ol birleri dama oynadiler. (D166)

Nāgāh bunlar ṭoḳuşurken ve birbiriyle baş uruşurken rūbāh miyāne rāst geldi ve ṭarafeynden muḥkem zaḫm yitişüp dām-i helāke giriftār oldı. (D32a)

Od'ayeh giruñ istedukleruñuzi bulursiz. (D160)

[1072] Ayak bastı.

[1073] *Redhouse* bu cümle ile *Gidüp gyürerek geldikde ḫaber verdim.* (R182) kuruluşunun birbirine denk kullanımlar olduğunu belirtir.

Okur yazar. (D106)

Oturalum aġaler bir loḳmah şey îyehlum [*yiyelim]. (D158)

Pek éyu var şerabçek [şarab çek] ve ṣootmaġeh [*soğutmaya] ḳo. (D157)

Şecāʿatde Rüstemden aḳvā[1074] ve semāḥatde[1075] Ḥāṭemden esḫā[1076] idi. (D109a)

Üçi ceng gemiler dur ḳalani bazargan gemiler dur.[1077] (D165)

Var ʿAli Çelebiyeh burayeh gelsun di. (D157)

Yatur ḳalḳar. (D106)

Yiñiciler [d.gemiciler] ol büti ıraḳdan gördikleri gibi tedārik idüp andan öte geçmezler ve yanına uġramazlar. (D116a)

2.4.3.2. Bağımsız Sıralı Cümle

Argenti'de geçen aşağıdaki cümlelerde farklı bir durum söz konusudur. Birinci cümlede iki cümleyi anlamca birbirine bağlayan "et"tir. Fakat birinci cümlede "nesne", ikinci cümlede ise "özne" görevindedir. Bağımlı sıralı cümle yapısına yakın, lakin öğelerin ortak olmaması yönüyle bağımsız sıralı bir cümledir.

Et aldúm ghiemích [gemik] cichttí [çıktı]. (A168,I 10b)

Bu cümlede de benzer durum "un"da görülür:

Vn [un] aldúm chiepéch [kepek] cichttí. (A152,I 10b)

Bazı cümleler bağımsız sıralı cümleler olmasına rağmen cümlelerin arasında sıkı bir bağ bulunur. Cümleler arasında öge ortaklığı olmayabilir, lakin bir cümledeki tamlayan, tamlanan vs. gibi unsurlar diğer cümlede geçen bir öge ile ilintili olabilir (seçilmiş örneklerle):

[1074] ar. çok kuvvetli.
[1075] ar. cömert.
[1076] ar. daha cömert.
[1077] Bu örneklerden anlaşıldığı kadarıyla *Davids*, *Vaughan*'ın gramerini de görmüştür. Çünkü buradaki örneklerin bir kısmı oradan alınmıştır.

Eski dost düşmen olmaz olsada yaraşmaz.[1078] (M78) *...eski dost düşmen olsa da...*

Dilenginung [dilencinüñ] jusi [yüzi] khara [kara] torbassi doli.[1079] (Mg210) *...dilencinüñ torbasi...*

Hoyrat ogli beeg olmas, olsada yaraschmas [yaraşmaz]. (Mg219) *...hoyrat ogli beeg olsa da...*

A Tercüman Bey, erken gelenin işi asan biter; gec gelenin tersine gider, meşhur dur. (Vg337) *...gec gelenin işi...*

2.4.3.2.1. XVI. Yüzyıl

Adám on docusí [dokuzu] dón. (A127,II 5a)

Ben kurtuldom tsoch [çok] succur [şükür] Allaha. (B73) *...şükür olsun.*

Bir buch [büyük] evv atsarghibi [asar gibi] gurunur omider? (B71)

Bir uptúm gianí [canı] cichttĵ [çıkti]. (A143,I 10b)

Bu pachaalíder [pahalıdır] sen álma. (A223,II 8a)

Chará tarlá eí tacchél edér chará taúch eí cioruá edér [kara tarla eyi tahıl eder kara tavuk eyi çorva, *çorba eder]. (A168,II 6a)

Choriát oghlí beígh olmas olúrsa jarascimás [hor⇆yat oğlı beğ olmaz, olursa yaraşmaz]. (A139,II 4b)

Ches aldúm charí cichttí [kız aldum karı çıktı]. (A194,I 10b)

Eilích eilé degnisé brách balúch bilmessa chalích bilúr [Eylik eyle deñize brak baluk bilmessa Halik bilür]. (A137,I 23a)

Et aldúm ghiemích [gemik] cichttí [çıktı]. (A168,I 10b)

jstedighún mastlachát olmádi uacht deíl idĵ [istediğün maslahat olmadı vakıt değil idi]. (A209,115a)

Maxúr tút sisé xachmattlár oldí [mazur tut size zahmatlar oldu]. (A210,I 13b)

[1078] Yan cümle ile bir ortaklık.

[1079] İki cümle öge ortaklığı olmadığı için bağımsız cümlelerdir. Fakat birinci cümlenin öznesinin tamlayıcısı olan "dilencinüñ" iknci cümle öznesinin de tamlayıcısıdır. Bu bakımdan bu cümle bağımlı sıralı cümle olarak da düşünülebilir.

Onichi yldenssora [on iki yıldan so$_n$ra] Hristianon Keleci [kılıcı] csichar [çıkar], ol Turchi [Türki] gheressine [*gerisine] tus chure [tüşüre]. (B109)

Sen delij [deliyi] síchma delí sení sichmesum. (A157,II 5a)

Sen ghiusélsin naxedérsin ben ascíghum ghiotturém[1080] [Sen güzelsin, naz edersin; ben aşığum, götürem.] (A133,I 10a)

Tanre Bir Pegamber, Hach [hak]. (B10)

Vn [un] aldúm chiepéch [kepek] cichttí. (A152,I 10b)

2.4.3.2.2. XVII. Yüzyıl

Adem on docusi [dokuzı] don. (Mg204)

Adem tetbur, tetbir eder Allah Tala tactur, tactür [taktür] eder. (Mg68), (Mg187)

Ardi, şîrüñ gözine ol şehr ḳatı şîrîn göründi ve dildi [*diledi] ki taḫtgāh idine. (S47a)

Asadilerung[1081] [azadileruñ] audschinde [avdşinde, *avcunda] mal durmas [ne] aschik [aşık] gumglunde [d.guñlunde] sabur durur, ne su khalburde [kalburde] durur. (Mg214)

At bimenung, binanung [binanuñ], kilitsch [kılıç] kuschananung, kuschanan [kuşananuñ]. (Mg67), (Mg203)

Bā-i tüvānger [d. bāy tüvānger] dürür yoḫsüle dirler gedāy. (M195Ş)

Baña lāyıḳ olan naṣîḥat eylemekdür ve saña lāyıḳ olan maʿḳūl ve naṣîḥat istimaʿ eylemekdür ve anuñıla ʿamel eylemekdür. (S164a)

Basch [baş] jarolse [yarolse, *yarılsa] uskuf itschinde [içinde], kol kessilse yeg [d.yen] itschinde. (Mg215)

Basschle [d.başa] jasudur [yazudur] gelen, tactiri Hactur [taktiri Haḳtur] tscharine [çari, *çare ne]? (Mg188)

Ben doġru olmaġın şāhe yardüm iderüm ve vezirler ḫāin olmaġın oġlane yardüm iderler. (M160)

[1080] **DER** 2166 *götürmek*: Dayanmak, tahammül etmek.
[1081] Metinde "cömert" anlamında. bkz. **Mg**, sözlük, *liberalis*.

Ben gelebi [celebi], sen gelebi, atta [ata] khim [kim] averar [d.verar > verir] old [d.ot]? *veya* atti khim kaschar [kaşar > kaşır] (Mg213)

Ben schelebi [şelebi, *çelebi], sen schelebi, att khim [kim] caschar [kaşar, *kaşır]? (Mg171)

Bir köy bünyād eyledi, varduḳça ol köy artdı. (S113a)

Bu ādem ṭabîbdür, ol ḳāḍî olur. (S158a)

Bu hāle muttálıʿ ołüp[a] ʿáráḳ-ı támáʿı harekete geldı[b] ve ḫıyāl-i ḫılʿátile ḫálvet-i zāhide varüp dest-i irādetile (dāmen-i) ḫıdmetine teşebbüs ḳıldı ve teʿállüm-i ādāb-i tárīḳātü átvār-i háḳīḳátte cidd-i temām gösterdı (M197a;203,204HN)

Çeşm-i ʿāşiḳ küşî[1082] (sîne-i) ʿāşikī ḫándenk-i ġámzeye nişāne ḳılmış idı ve leb-i cān-báḫşî telḫ kāmlere tenk şeker gibî hálāvet virmiş idı. (M197a;209,210HN)

Deufrankhi [devran ki] hadissatile her gege [gece] juklidur [yüklidür], Giun [gün] do gmadin [d.dogmadin] ge hane [d.cehane, *cihana] neler doga khimbile [kim bile].[1083] (Mg197)

Dilenginung [dilencinüñ] jusi [yüzi] khara [kara] torbassi doli.[1084] (Mg210)

Eden bulur, sutschli [suçlı] dugulur [*dövülür]. (Mg215)

Eski dost düşmen olmaz olsada yaraşmaz. (M78)

Eyluc [eyluk] eyle, dengisi [deñizi] brack [bırak], balluck [baluk] bilmesse Halick [Halik] bilur. (Mg216)

Gelmek iradet, gitmek igaset [icazet]. (Mg69)

Giunglume [güñlüme] ilham olur andanile [d.andan dile] inam olur. (Mg63)

Gurbete duschdum [düşdüm] benum, bu illum [ilüm] "burtum" (d.yurdum) degil. (Mg61)

[1082] **HN** 412 āşıḳ-*keşi*.

[1083] Bağımsız sıralı cümle içerisinde birinci cümle ki`li birleşik cümledir, fakat bu cümle Türkçe cümle dizilişine uyumludur. İkici cümle ise kendi içerisinde bir girişik birleşik cümledir.

[1084] İki cümle öge ortaklığı olmadığı için bağımsız cümlelerdir. Fakat birinci cümlenin öznesinin tamlayıcısı olan "dilencinüñ" iknci cümle öznesinin de tamlayıcısıdır. Bu bakımdan bu cümle bağımlı sıralı cümle yapısına da yakındır.

Handa asch [aş] onda hasur [hazur] baş handa isch [iş] ondan sifisch [sifiş]. (Mg215)
Hem garibem andan artük, kimsenem jokdur [yokdur] benum. (Mg57)
Hoyrat ogli beeg olmas, olsada yaraschmas [yaraşmaz]. (Mg219)

Iki gihanung [cihanuñ] rahatligi bu icki [iki] hamfung [d.harfuñ] manisidur, dostlarile lutfile [?lütf eyle] [düşmanlar ile][1085] mudara eilemek. (Mg214)

İki nessne aklung [akluñ] epiklidur [d.eksiklidur][1086], neffessi [nefesi] aschaga [aşaga] baglamak soilegek [söylecek] bachte [baḫte<vak$_i$tte] dahi soilemektur epsem olagak [olacak] bachte [baḫte<vak$_i$tte]. (Mg192)

Ḳálemüm yoktür nice yazaim. (M164)
Kharnum [karnum] tock [tok] sickim peck [pek]. (Mg220)
Khior [kör] khiori uder [d.güder] ikisi dahi tschukura [çukura] duscher [düşer]. (Mg206)
Meger ol ʿávret nāpākü bedgirdār idı ve fısḳu fücūr içün müheyyā kenîzekleri varidı. (M197a;209HN)

Muflisem ol Hak katinde, exigum [eksiğüm] gokdur [cokdur] benum. (Mg56)
Muminem teuhidum usre Tangri danukdur benum. (Mg64)
Ne ben giderem, ne sen gidersen. (Mg172)
Ol cevārînüñ birisi ki şemme-i cemāl-i bākemālî hūrān-i cināne cilve táʿlim iderdı ve āfitāb-i ʿālem tāb tāb-i ʿızārinden āteş-i ġáyret ile yānüp giderdī. (M197a;209HN)
Ol ʿömr cennet ki bî-nihāyetdür, bu dünyādaki ʿömri aña nisbet itseñ yevm sāʿat miḳdārınca olmaya. (S159a,160a)
Onutma ulum [ülüm$_ü$] dahim [*daim] angadur [añadur < aña dur]: bu giun [gün] bangaisse [baña ise] jarin [yarın] sangadur [sañadur]. (Mg200)
Peyġamberi gördi, aṣḥābı çevresinde durmışlar. (S144a)
Sahirum [zahirüm] abadu hoschdur [hoşdur] batinum viranu bosch [boş]. (Mg58)
Sois [söz] soilemeck [söylemek] auuretlerung der [avretleruñdır] ischlemek [işlemek] erlerungder. (Mg193)

[1085] bkz. **STE**.
[1086] bkz. **STE**.

Talienig [d.taliiñ] in khilam [d.inkilabi] muchtkeni [d.?muhkem] thahamul [tahamül] itmege ugren. (Mg194)

Ten kafasdur bunda ganum [canum] kusche [kuşu] konukdur benum. (Mg62)

Tschahile [çahile] soileme mekdur [d.söylememekdür] soilemek, soileissen sojus [söyüz, *söz] usar [uzar] ar tarmek [d.artar emek]. (Mg193)

Ṭur yoḳaru, senüñile şeherden ṭaşra giydelüm. (S143a)

Üç ḳarindaşi var idi, üçını dáhı öldürdı. (M48)

Zāhidte duʿā idüp dáʿvete icābet ittı, ol kāşāne köşesinde yer gösterdiler, oturüp evrādü ezkārine meşġūl oldı. (M197a;208HN)

2.4.3.2.3. XVIII. Yüzyıl

A Tercüman Bey, erken gelenin işi asan biter; gec gelenin tersine gider, meşhur dur. (Vg337)

Aferim! Sen ḳardaşıña sahabetlik eyle; bakayım soñuñ nereye varacaḳ. (C659)

Aġan hastay mış; keyfleri eyi mi? (Vg239)

Ager işiñiz yokise benimle çarşuye geliñ; siziñle bir kauç [kaç] şei satun alsem gerek ke bildigim degil. (V56)

Aġnadım ki, yemin edecek; huzura ferman etdirmenin hikmeti bu dur. (Vg331)

Ahçe hazır dır, bundan ġayrı da ahçe yoḳ, al, işte. (Vg337)

Aḳıllı olan, dost ıla düşmeni ferḳ etmeli; layıḳ olan bu dur. (Vg192)

Aḳillerin huyu sükutlük dür: cahillerin tabiati unutmaḳlıḳ dır. (Vg292)

All, bunde dur. (V55)

Allah selamet vere, ʿOsman Aġa; göreyim seni.[1087] (Vg326)

Allahe aşıḳ olan göñül[1088] ainesini[1089] Haḳḳe[1090] tutar, ani[1091] aci[1092] söz le paslandiran[1093] Tañriniñ[1094] düşmeni dir[1095]. (Vg284)

[1087] Sıralı cümlenin ilk cümlesi "Kalıp Sözler" başlığında ele alınmıştır.
[1088] t2 gönül.
[1089] t2 ayinesini.
[1090] t2 Haḳḳa.
[1091] t2 anı.
[1092] t2 acı.
[1093] t2 paslandıran.

Altının eyisin sarraf bilir; kamil olan kamil ḳıymeti *veya* kamilin ḳıymetin bilir. (Vg233)

Altısı böyük, ve dördü küçük, ve adlarına dāirei ufuḳ, ve dāirei nısfıñnehār, ve dāirei muaddile, ve mintaḳatülburuc, ve medāri serātan, ve medāri cedā, ve dāirei ruzi yelda ve şebi yeldā, ve dāirei nevruzumihricān, ve medārü ḳutbılburuci şimali, ve medārü ḳutbıl-buruci, cenubi derler. (C670,671)

ʿAmme-i daʿvaden zimmetlerini ibra etdirdik; biri birlerinden alıb, verecekleri ḳalmadı. (Vg338)

Anadoluda vaḳı olan şehirleriñ en müʿteberi Izmir, Brusa, Boli, Kötahiya, Ḳastamuni, Enġürü, Ḳayseriye, Akşehr, Amasiya, Sıvas, Iskenderun, Malatya, Kilis, Tokat, Diyarbekir, Erzurum, Trabuzan, Kars, Halep, Entakiye, Şam, Ḳudsuşerif; Baġdad; Gürcistanda Ḳabartay, Ajderhan, Tiflis, Aḫıska; Arabistanda Havra, Basra, Rahbe, Ḳalahat, Sur, Fertek, Aden, Muha, Buyutu şerif, Gidde[1096], Medine, Mekke; Acemistanda Revan, Van, Gilan, Musul, Isfahan, Askerümükrem, Curcan, Sistan, Ḳandahar, Lengür, Erüke, Mastıh, Mekran; Sibiriyada, Yakud, Samoy; Maverainnehrede Manġışlak, Semerkand, Buḫara; Hindde Suret, Deli, Kempayed, Ahmedabad, Mankalur, Masulipatan, Petene, Serenger, Pisnaġar, Devletabad, Sapur, Keşmir, Tata, Atuḫ, Biganer; Çinde Pekin, Nanki, Ḳanton; Ḳokinkinada Araḳan, Malaḳa Ḳampodiya, Siyam, Peġu, Ava, ve Maġrıbde Mısr, Süveyis, Iskenderiye, Raşid, Barḳa Benderiye, Tarabulus, Tunus Tebessa, Fes, Melila, Cezair, Oran, Telmesan, ve Kostantaniye dir. (C687, 688, 689, 690)

Ancaḳ olup olancası bu degil, saña söz var daha söyleyecek. (C667)
Ay! Mu-ammer ol: ben senin iptida söz aġnar olduġunu çehrenden bildim. (Vg315)
Ayaḳlarım ḳırılaydı da, varmayaydım; böyle fena şey başıma gelmeyeydi! (Vg305)
Bak ḳoca saña bir şey söyleyim. (C660)

[1094] t2 Tañrının.
[1095] t2 düşmanı dır.
[1096] Cidde.

Baḳ oġul her şey Allaha baġlıdır. (C664)

Baḳ senin atalarıñ adlı sanlı adamlar ıdılar; hiç lāyıḳ u sezamıdır el onları medh etsin ve seni zem-m etsin.[1097] (C667)

Baḳ, ḳahveci, bilirsin a; baḳḳala adam iḳtıza ederse, bu aġalar her biri birer işe gitdiler. (Vg316)

Baḳın, adamlar, arada fol yoḳ, yumurta yoḳ; nafile ḳavga (*ediyorsunuz*). (Vg321)

Baḳi zimmetinde otuz üç kese ahce haḳḳım ḳaldı; onu talab ederim. (Vg311)

Bana bildir; canım sıḳıldı. (Vg305)

Bana şahadet etmek el vermez; tellallıġım var, Firenk bayraġı altında bulunmuşum: bana söylemek güc dür. (Vg318)

Bazırgan, Mehemmed Çelebi şahid getirecek: bu gün günlerden cum-a; cum-a ertesi bir, pazar iki, pazar ertesi gün sen buraya gelirsin. (Vg313)

Beli bende öyle bilirim, ve ol sebebden papaslara i-tibarım çok. (C666)

Belki yemin etmez; bütünü sana ḳalır. (Vg304)

Ben aġnadım; ḳorḳarım uşaḳ gitse, olmaz; ben kendim çaġırırım. (Vg315)

Ben bir kerre göreyim; dükkanın görmek hacet deyil. (V301)

Ben burada durayım; sen var, mehkemeden bir adam getir… (Vg309)

Ben fevirice saiyaïm, haman tahtaye dukuñ. (V65)

Ben kendim sarafim, haman şu uçi degişdiriñ. (V64)

Ben ki seniñ aġañım, benden ḳorḳmalısın. (C50)

Ben size bir şey ısmarladımdı; o iş bitmenin ḳabili yoḳ muy du? (Vg160)

Ben sizi gelmemiş dir, deyordum; gelmişiniz. (Vg337)

Ben söyleyeceġimi söyledim; sen bilirsin. (Vg334)

Ben tez gelurum, haman yabane gitmeñiz. (V57)

Benim bir ḳardaşım varıdı ki Becde çoḳ oturmuş udu, ve der idiki Nemçede altı böyük memleket var dırki adlarına Tirol, Ḳarintiya, Istriya, Moraviya, Çeh, ve Saksoniya derler. (C680)

Benim içerde bir odam var dır, ḳahve için, uyḳu uyuyun. (Vg315)

Benim sana gelmemin aslı ahce iḳtiza etti: ahce bana verir mi sin? (Vg309)

Bin guruşunu aşaġa vardıḳ; otuz üç kese ahce baḳi ḳaldı. (Vg303)

[1097] Aynı cümle için bkz. Ki'li Birleşik Cümle.

Bir adam bir balta peyda edip aġaçlara reca etdiki aña en kavi aġaçdan bir sap alıvereler; ve ol aġaçlarıñ cümlesi yaban zeytininden verilsin diyü emr etdiler; ve böylecene ol baltanıñ sahabı ol bergüzarı ḳabul edip baltasına uydurdukda meşeleri ve ol bir aġaçları baltası ila kesmege başladı. (C716,717)

Bir ademin aslını, ilmini, kemalini sorma: söylediyi kelamden maʿlum olur. (Vg166)

Bir çaylak çok ḫasta olup saġlığından umudunu kesdikde anasına reca etdiki ibadetgahlara varıp saġlığı içün çok ḫairlı niyetler eyleye, ve anası daḫi cevab verip dediki ḫatrıñ içün ben bu hızmeti görürüm, lakin ḳorkarımki zahmetim boşa gide, zira sen saġlığında daima ibadetgahları mihrabları ila murdarlar ıdıñ, şimdi ne yüz ile istersin ki ben seniñ içün şifa recasını varayım, ve bu reca daḫi Allahıñ indinde makbula gece. (C711, 712)

Bir dostıñ [1098] esrarini [1099] saña [1100] söyledi, kimseye söyleme diyü [1101]; tembih eyledikde o kelami[1102] sadıḳlıḳ ile[1103] saḳlarsañ[1104] medhiñ[1105] olur. (Vg287)
Bir dul avrettiñ bir täugi varidi, ve ol täuk hergyun bir yumurte yumurtlardi. (V71)
Bir ḳaranlıcaḳ oda mahzen *veya* mahsen gibi dir; rahat oḳunulmaz. (Vg221)
Bir on biñ kantardur, obirri okadar buyuk degildur; hem uçinci beş biñdan ziyade yok. (V67)
Bir otuz ḳırḳ kese ahce daʿvasıy mış: iki eli aġzına uygun şahid ister. (Vg317,316)
Bir suç için dostuna *veya* dostunu tazir etme; seni daḫi tazir etmesinler. (Vg249)
Biz fermanı ḳoynumuza ḳoduḳ; siz ne yapdınız? (Vg324)
Biz ḫane konariz; bizi bulmak kolay dir. (V64)
Bize düşdü; baḳıysın [*bakiyesini] siz bilirsiniz. (Vg321)

[1098] t2 dostun.
[1099] t2 esrarını.
[1100] t2 sana.
[1101] t2 deyi.
[1102] t2 kelamı.
[1103] t2 la.
[1104] t2 saḳlarsan.
[1105] t2 medhin.

Bizim dükkana gel; aġnadığım bundan sana da, bana da para var. (Vg315)

Bu adem der ki, eda etdim; bu bazırgan der ki, haḳḳım var dır. (Vg331)

Bu adem tellalın yanında bana bin guruş teslim etdi: baḳı zimmetinde otuz üç kese ahçe haḳḳım var dır, isterim. (Vg331)

Bu ahceyi yanımdan vereceyim; bana da yazıḳ dır. (Vg320)

Bu alemde yalan söyleyenlerin çoḳlarını *veya* çoġunu bildik; biri de bile onmadı. (Vg249)

Bunnar Firenk dir; söyleşmek güc dür. (Vg335)

Buyurun Efendinin yanına: ben Efendiye aġnadırım. (Vg310)

Buyurun; baharın envai var. (Vg325)

Buyurun; sizin için geldim. (Vg317)

Çalışdığın işi kendin için görme; sairleri daḫi faydasın *veya* faidesin görsünner. (Vg194)

Daha hamallar duruyor; ya, ispat ederse, ben ne yapayım? (Vg307)

Daima lisanın na *veya* lisanın la hayır söyle; sana da şerr söylemesinner. (Vg175)

Dediyim bini tedarik etdim; onu götürürüz. (Vg301)

Deliy sen, kötek hazır; dilenciy sen, Allah vere; edebsiz isen, ben senden ziyade edebsiz im. (Vg340)

Derdimendin bir az yaġını, balını dolandırmış: onu arayor. (Vg316)

Divit yaninde, gurmezmisin? (V59)

Dolandırıcı pek çoḳ dur; cümle bazırganların içinde bu adamdan doġrusun bulmadım. (Vg301,302)

Düşmen daima mazlum gibi görünür, hilmine aldanma. (Vg229)

Düşmüşlere teselli ve daha imdad eyle; sana da Haḳdan yardım verilir. (Vg164)

Edebliy sen, her yer dir yerin; edebsiz sen, her yerde yerin. (Vg217)

Efendi hazretleri, şu arzuhali oḳu; ve vechi şerʿ-i şerif üzre daʿvayı şöyle fasl eylemeli ki, bana su-al etmeye, cevab vermeye yer ḳalmasın. (Vg330)

Efendiler söyleşmiş, Çavuş ferman etmiş. (Vg325)

Efendim, bu Bazırganın bir daʿvacısı var ımış; aldım, geldim. (Vg329)

Efendim, siz hakimüş şerʿi siniz: sizin huzurunuzda hilaf olmaz; sizi aldatmaḳ, güneşi balçıġ ıla sıvamaġa beñzer. (Vg312)

Elmas balçıḳ içine düşmey le ḳıymetine noḳsan gelmez; kamil ve aḳil cevher gibi dir. (Vg226)

Eşek dagde ulur [*ölür], zarari evve gelur. (V72)

Ey efendi şindilik bu kadar yetişir, ḳusurunu yarına braḳalım. (C672)

Ey Efendiler, daʿvaye mübaşır işte bizim ʿOsman Çavuş Aġayı ederiz; ben daʿvayı aġnatdım… (Vg321)

Ey ḫoca efendi işte siz bize sarfdan nahvdan, me-ʿaniden, mantıkdan, adabdan, hikmetden, hendeseden, cebri mukabeleden ders verdiñiz, şindi biraz kürei süvaridende ders verseñiz, olmazmı ? (C669, 670)

Ey! hoş geldin; baḳalım, biz de ne iş göre biliriz. (Vg308)

Ey Mehemmed Çelebi, baḳ; bazırgan senden otuz üç kese ahce iddiʿa eder: sen ne dersin? (Vg311,312)

Ey Mehemmed Çelebi, ben artıḳ giderim: senin yanına, daʿvanız bir taraf olduḳdan soñra, uġrarım; hem senin evinde görüşelim. (Vg308)

Ey oġul, işte ben iḫtiyarlandım, baḳayım sen ne yapacaḳsın? (C663)

Ey sultanım, geçen geçdi, olan oldu; şimdi olacaġa baḳalım. (Vg318)

Eyer bazirgan duyarsa ki, sende para yoḳ, elbette senden mali isteyecek; saḳın ḳorḳma. (Vg304)

Eyer burada haḳḳım haḳḳ olmazsa, ḳubbe altında, Padişahın huzurinde daʿvamı görürüm; orda da icra olmazsa, huzuri Baride, mehkemeyi kübrade, daʿvam fasl olur. (Vg312)

Eyer ederse, Efendim, bu ḳadar ahce verilmez; o vaḳit başımın çaresin görürüm. (Vg312)

Eyer paran yoġ usa da, mani deyil; bir güzelce kefil göster. (Vg325)

Eyi eyiy le görüşür; kötü kötüy len aşına olur. (Vg193)

Eylik eden ademin eyliyi söylenir ve meydanı açılır; uçar ḳuş gibi menzil alır. (Vg289)

Eyri olan adem ne ḳadar zengin se de ac dır, doymaz; daima halḳın malinde niʿmetinde gözü dür.[1106] (Vg177)

Farz olan şeyleri evladına öyret; soñra faḳirlikde ḳalmasın. (Vg175)

Faziletine güvenme; kendini aşaġı tutmaḳ edeblinin hali dir. (Vg229)

Ferman ılan Çavuş geldi, daʿvacın ḳapıday mış. (Vg328)

Fesahat le kelam söyleyenden kendini saḳın: senin maʿrifetini, göynünü çalıcı olur. (Vg293)

Fuḳaraye zulm etme; ah derse seni harab eder. (Vg238)

Gel, Mehemmed Çelebi; içeri girelim… (Vg315)

Getir bakayım. (C670)

Getir, şundan bana on guruş ver; varayım, bir çavuş bulayım. (Vg319)

Gördüklerine nasihat danışırsın; muradın ısa para ḳapmaḳ olmasın. (Vg172)

Güzel niyyet etmissin *veya* etmişin; Allah vere. (Vg250)

Güzel: amma bu adam der ki, tamamen eda etdim; edama şahidim var; lakin benden ahceyi almadıġına yemin etsin. (Vg312)

Hakimin ḳarşısına var; beraber sizi durdururlar. (Vg307)

Halinden teşekki edersin; sana olunan ikram yetişmez mi *veya* yetmez mi? (Vg165)

Halḳ Paşayı sevmeyorlar; anden ġayrı görüşecek Paşa yoḳ mu? (Vg201)

Hay! Hay! Ne oïle pek adamisiñiz; emrallahiñ. (V63)

Hayının çerağı ayınlıḳ vermez; amelleri daima ḳaranlıḳda dır. (Vg249)

Hazer eyle, zinhar suçunu duyarlarsa seni incidirler. (Vg248)

Hem dükkanda olan malini alırlar, hem sen de ḳazaye uġrarsın. (Vg335)

Hem şer-inde iḳtızası böyle dir: yemin eder mi sin? (Vg312)

Hemen buyurun; çıḳalım yoḳarı. (Vg337)

Her ilmi tahsil eyle; bir gün sana lazım olur. (Vg227)

Her zahmetin sonunda safası *veya* sefası var dır; bir iş mihnet siz olmaz; sükker *veya* şeker daḫi aġzında çiynemeyince yudulmaz. (Vg196)

Hey canım, maʿrifetine güvenme; senden kamil bulunur. (Vg250)

Hiç kasavet etme, Allah kerim. (C695)

Hoş geldin, safa geldin; işin rast gele: göreyim seni.[1107] (Vg300)

[1106] ? ... gözü daima halḳın malinde niʿmetinde dür. ? ... gözedir.

İnsane[1108] eylik iderseñ[1109] zay'[1110] olmaz; eyü[1111] ad ile[1112] söylenirsin. (Vg286)

İnsaniyyete paha olmaz; paray lan alıb satılmaz. (Vg193)

Istambul büyük; seni nerde bulacaḳ? (Vg300)

İşim doġrudan doġruya: aldanırsam, sen bilirsin, ha! (Vg300)

İşiñi Allaha havale eyle, ve in şallah bir gün seniñde yüzün gülecekdir. (C695)

Ḳalḳ Mehemmed Çelebi: gidelim. (Vg303)

Ḳalḳ, Efendi, gidelim. (Vg320)

Kamillerin, Allah dostleriniñ[1113] göñülleri[1114] Tañrı ainesi dır[1115]; daima baḳar ve anleriñ[1116] vücudi[1117] Allah sarayi[1118] dır Mevlaniñ[1119] ʿilmi[1120] olduġi içun[1121]. (Vg284)

Ḳanı ḳan nan yumazlar, ḳanı suy la yurlar; fehvası iki yüz guruş daha verelim. (Vg320)

Ḳardaşıma Yusüf denildi; sana ne derler? (Vg248)

Kerem etsin, Efendiye usul la aġnatsın, ben ziyadesiy le harcların verrim.. (Vg310)

Ḳomşuluġunda düşmene fırsant verme; uzaḳ olduġu hayırlı dır. (Vg295)

Ḳoyun feryad ede gördü; aslan diynemeyib paraladı. (Vg227)

Mahmud paşa mehkemesinin yanında bir ḳahve var dır: o ḳahvenin ahbabı boy boy dur; daʿvasına göre yalan şahidi onda bulunur. (Vg314)

Mali az olan adem haline göre ekmek yedirib sadaḳa verirse ondan ihsan umulur; sana eylik eder. (Vg287)

Maşallah, Mehemmed Aġa Çelebi, sen dükkanda rahatine baḳ, biz aşaġa yoḳarı senin için yerelim. (Vg324)

[1107] İtalik yazılmış cümleler "Kalıp Sözler" başlığında yeniden ele alınmıştır.
[1108] t2 insana.
[1109] t2 ederseñ.
[1110] t2 zayi.
[1111] t2 eyi.
[1112] t2 ad ıla.
[1113] t2 dostlarının.
[1114] t2 gönülleri.
[1115] t2 dir.
[1116] t2 annarın.
[1117] t2 vücudü.
[1118] t2 sarayı.
[1119] t2 Mevlanın.
[1120] t2 ilmi.
[1121] t2 olduġu için.

Mehemmed Çelebi, aldığımız şeyleri ocuz pahalı satalım; heman ahce olsun. (Vg304)

Mehemmed Çelebi, gördün mü, bazırgan bana ne söyledi? (Vg302)

Nasıl sabr edeyim; eliñ ḳarısına baksana; onlar nice ise, bende öyle olmalı im. (C661)

Ne safasına sevinmeli ne cefasına yerinmeli. (Vg288)

Ne senden kimse incinsin; ve ne sen kimseden incin. (Vg166)

Ne yapayım derdim çoḳ. (C695)

Niçin dersen; sen burda oturacaḳsın, ben terki diyar etmeli. (Vg299)

Nisabında pişen taam iştah ile yenir; ondan daha lezzetli olmaz. (Vg222)

Of! Kül oldum; ḫarab oldum; evim, barḳım yıḳıldı. (Vg305)

Ol küre kürei zemine taḳliddir, ve oña ol sebebden ḳürei arzuma derler. (C671)

Olḳadar orkelenme elbetde yarın gece küpelerde gelir buraya. (C662)

On uç harftan evel gelse Lam okumaz, o ḥarfler tekrar okunur. (V.xvii)

Oña mihveri alem derler, ve ol mihveriñ bir başı ḳutbu şimalide, ve ol bir başı ḳutbu cenubidedir. (C672)

Onlar Firenk bazırganın cüm-a gün ḳazeskerin ḳarşısına götürürler; sen de erken gel. (Vg325)

Onun da ḳolayın buluruz; zevḳine baḳ. (Vg302)

Onun da ḳolayın buluruz: gel ardımsıra. (Vg314)

Osman Çavuş Aġa, vardım, Mehemmed Çelebiyi buldum; sana selam etdi. (Vg325)

ʿOsman Aġa, siz buyurun işinize; ben de Ḳazesker Efendinin kahyasına giderim. (Vg321)

Otagi gyun iki akçelik murekeb aldim idi; nice oldi? (V58)

Ölenner senin yerine ölmeyor; daḫi öteyi fikr etmez mi sin *veya* etme misin? (Vg165)

Öreke ne ḳadar büyük olursa, iyden geçmeli; ne ḳadar çoḳ bilsen, ustad öynünden geçmeli. (Vg231)

Padişahde adalet olmalı, anın ʿadlinden her kes şaz ola. (Vg295)

Pencerem tarafına yapı çıḳma *veya* çıḳarma; havamı ḳapar. (Vg189)

Puh, ne guzel akçe, yarisi kelpdur. (V57)

Razı olmazsa, kendi bilir; ne yaparsa, yapsın. (Vg335)

Sabahınız hayr olsun, Tercüman Bey: güzel, erken ḳalḳıyorsun.[1122] (Vg326)

[1122] Cümle, "Kalıp Sözler" başlığı altında yeniden ele alınmıştır.

Saçın saḳalın aġardı; daha insafden aġnamaz mı sın *veya* aġnama mı sın? (Vg165)

Saḳın bana oyun etme: ahcesin yarısı benim dir, ha! (Vg314)

Sana bir ricam *veya* recam var; acaba ḳabili yoḳ mu dur *veya* yoḳ mu? (Vg160)

Sana birisi kemlik yaptıy sa bile sen eylik eyle; bir vaḳt ola ki bile. (Vg164)

Saña ʿilmi Allah vermişdir; ko varsınlar Allaha şikayet etsinler ; senden ne isterler. (C698)

Selamın aleyküm, Mehemmed Çelebi, buyurun; mahkemede daʿvacınız var. (Vg309,310)

Sen Allahı sev, ve Allah ḳorḳusunu yuregiñden boş brakma; ve her işiñ Allahıñ keremi ile rast gelecekdir. (C664, 665)

Sen benim babamsın, ve ben saña ıta-at etmeli im. (C663)

Sen benim, ve babamıñ, ve sinsilemiñ ne olduġunu pek eyi bilirsin, bizi hiç bu ḳadar ḫor baḳmaḳ caizmıdır? (C696, 697)

Sen bir ḳahraman Vezir sin; tasihini güzel etmek sizin elinizden gelir. (Vg331)

Sen de ḳalem tutdun, ben de raḳam etdim. (Vg303)

Sultanım, ben senin kölen im, ne emr edersen, baş üstüne. (Vg323)

Sen de ḳapıcı, ben de ḳapıcı. (Vg317)

Sen git doġru ḳapıya, o daʿvacıyı bulub, yanında eylen; ben de şindi yasaḳcı gönderib, Bazırganı buraya çaġırdırım. (Vg327)

Sen ḳorḳma, Sultanım; buyurun. (Vg314)

Sen zann itme gücün yetişmez; deveden ziyade büyük *veya* deveden büyük fil var. (Vg221)

Seni ben aġnadım; bu gün kimseyi günaha soḳmamışsın. (Vg340)

Sirriñi[1123] ve gizlü[1124] içiñi[1125] her ademe[1126] söyleme; ġayriye[1127] duyurır[1128]. (Vg287)

Siz yoḳarda eylenin; biz bir az daḫi burda eyleniriz. (Vg329)

Sultanım, bir Yahudiy le bir Çelebi gördüm; Firengin birinden bir az rısḳ almışlar. (Vg321)

[1123] t2 sırrını.
[1124] t2 gizli.
[1125] t2 içini.
[1126] t2 adama.
[1127] t2 ġayrıya.
[1128] t2 duyurur.

Sultanım, bu adama otuz beş kese ahcelik bahar, şeker, ḳahve verdim; bin kuruşunu teslim eyledi. (Vg311)

Sultanum, temuz yok dur, ben onleri çamaşire yaikamage virdim. (V55)

Suz suïlemek avretleriñ dur, işlemek Arleriñ dur. (V74)

Söyle indi işideyim. (C687)

Şah ihsan edici ola, bin can kendini bir can gibi feda eyleye. (Vg295)

Şahidi yoḳ; ne yapsın derdimend? (Vg321)

Tercüman Bey, bir ḳaza dır geldi; eyisi bir saʿat evvel bitirmek. (Vg337)

Tercüman Bey, bu gün gidin, yarın saʿat üçde ḳazesker ḳapısında buluşalım. (Vg336)

Valimiz çoḳ zalimdir; zalımlıḳ *veya* zalimlik, sahibini helak eder. (Vg221)

Var ındıḳ, işin rast gelsin; ben burdan başḳa yere giderim. (Vg304)

Var imdi, boña su getur, ellerimi ve yuzimi yuyaim. (V54)

Var sen, başḳa ademlere baḳ; biz senin dediyin deyil iz… (Vg320)

Vardır, ve eñ müʿteberi Ġuber, Biyafara, Burnoy, Ġaġo, ve Köġadır. (C691, 692)

Verdiyin sadaḳayı Haḳḳ için sun, Allah sana da çoḳ kerem baġışlasın. (Vg164)

Ya elimizde olan ḳusur şeyimiz gider; ya bir az para sahibi oluruz. (Vg300)

Yahudi, öyley se, sen var, git: ben yarın beraber yasaḳcı alıb, dükkanına varırım. (Vg306)

Yeniçeri, gec ḳaldıḳ; buyurun. (Vg308)

Yupater bir dişi tilkiyi insan şekline koyup taḫtına oturtduḳda bir gün bir siyah hammam böcegi odanıñ bir köşesinden çıkıp duvarlara sürtünür iken ol insan şekline giren dişi tilki yerinden suçrayıp onu adeti üzre avlamaġa vardı; ve etrafında olan evlialarıñ cümlesi gülüp masḳara etdikleri sebebiile Yupater daḫi utanıp ol avreti sen benim eyiliklerime tenezzül etmeyorsun var imdi sen saña layıḳ gördügüñ üzre geçin diyü kovdu. (C713,714)

2.4.3.2.4. XIX. Yüzyıl

J.W. Redhouse'un taradığımız *A Simplified Grammar Of The Ottoman-Turkish Language (1884)* adlı kitabında bağımsız sıralı cümle örnekleri bulunmamaktadır. Aşağıdaki cümleler *Davids* gramerinden alınmıştır.

Allah vireh üyleh olaidi. (D159)
Gel bazari bozmah şoñra peşiman olursen [*olursun]: üçden ziadeh virmem. (D162)
Kiuñ [*giyin] baḳalum[1129] olurmi? (D163)
Behalu deyul dur bir aydan evvel sekizeh ṣatťim. (D161)
Budeh altmiş groş olur işteh mableġi. (D162)
Buyur îçru Istamboluñ eñ éyu çohalari bundah bulunur. (D161)
Cünbüşleri merdāne ve ḥareketleri pehlivāne. (D99a)
Gel bazari bozmah şoñra peşiman olursen: üçden ziadeh virmem. (D162)
Getur, çelebi andan bir loḳmah yisun. (D158)
Hîç bir maşāmm-ı gülşen ʿālemden bî-ḫār-ı cefā būy-ı vefā istişmām itmemişdir ve ṣiġār u kibār dest-i sāḳî-yi rūzigārdan bî-ḫumār bāde-i ḫōş-ḫār içmemişdir. (D31a)
Ḳılıç dās idi tîġ-zen dāsdār. (D52a)
Ḳorḳmah turkçeh soylemek olḳadar guç deyul. (D159)
Pür-letāfet ve ṣafā-i laṭîf çeşme-sārleri her ṭarafdan revān ve nesāyim-i cān-baḫşi her cihetden vezān, elvān-ı ezhārile her cānibi mülevven, envāʿ-ı eşcārıla her kenārı müzeyyen. (D98a)
Soyleñiz neh lazim dur neh istersiz. (D161)
Şu ḳavourmahdan iyiñ [yiyin] pek éyu dur. (D159)
Var bostanciyeh soîleh bizeh bir az yemiş getursun. (D158)
Zāhidā baña namāz añma anuñ vaḳti var. (D50a)

2.4.4. Bağlı Cümle

Bağlı cümle "cümleleri sadece sıralama işlevi ile birleştiren ve sıralı cümle yapan edatlar hariç, bağlama edatları yoluyla gerçekleştirilen cümleler dizisidir. (Delice, 2012:168)" Taranan metinlerde cümleler arası bağlama edatları aşağıdaki

[1129] **TS** 189 kuşku, merak vs. anlamı veren bir söz.

tabloda verilmiştir. Bu tabloya dikkat edilirse bir yan cümle formunda olan *Allah vereydi* ve *niçun dirseñiz* yapılarının da şu cümlelerde cümleler arası bağlaç göreviyle kullanıldığı görülür[1130]:

> Pek yanıḳ yanıḳ söyleyorsun. **Allah vereydi** elimize bu maddeden bir az para gireydi. (Vg317)

> Siz bu vilayettiñ adettini dahi bilmezsiñiz: **Niçun dirseñiz?** Bu şaherde haman ikindu oldugi gibi duganler kapanur. (V61)

Aşağıdaki tabloda verilen bağlaçlardan deyil *(değil)* anlamca olumsuz cümlenin sonuna getirilerek o cümleyi "aynı zamanda" anlamıyla olumlu olan diğer cümleye bağlamaktadır. Bu durumda birinci cümle yüklem bakımında eksiltili bir görünüm kazanır. Fakat *deyil (değil)* bağlacı birinci cümlede yüklemin yerini tuttuğu için bu tarz cümlelerde cümlenin yüklemi olarak da gösterilebilirler (bkz. Delice, 2012:168-169).

> Tatlı dil ademi **deyil,** yılanı bile ininden çıḳarır. (Vg226)
> [Tatlı dil (yalnızca) ademi yerinden çıkarmaz, aynı zamanda yılanı bile ininden çıkarır.]

> Arsız la eve bile **deyil**, seyire bile gitmem. (Vg164)
> [Arsızla eve bile gitmem, aynı zamanda seyire bile gitmem.]

Taranan metinlerde tespit edilen cümleler arası bağlaçlar şunlardır:

16. Yüzyıl	17. Yüzyıl	18. Yüzyıl	19. Yüzyıl
		Allah vereydi	

[1130] Benzer yapıdaki cümleler arası bağlaçlar için bkz. (Yelten-Açıkgöz, 2005:78-81). Bu listede "niçin derseniz" bulunmamaktadır.

	ammâ, ema (ama)	amma, emma	ammâ, emma
		ancaḳ, ancak	ancaḳ, anciaḳ, aciaḳ
		aniñ içun	
	vari (bârî)	bari	beri (bari)
	belki	belki	
		bulay ki, bulaiki	bulayki
			çün
	dahi, daḫı		
de	de, da	de, da	da, deh
		deyil	
	feli (*veli)		
chaccaian (haçan)			
		hatta	
		hem	
	teck (tek)	illa, ela	
	lâ-cerem		
		lakin	
	madamkhi		
	meger	meger, meyer	meger
		nayett (nihayet)	nihayet
nycse (niçe)			
	nice ki		
		Niçun dirseñiz?	
	nitekim, nitâkim		
		tek	
		ve illa	
	ia (ya)	ya	
		yahod	
	jokse (yokse), yoḫse, yoḳsa	yoḳ, yoḳsa, yokse, yoḳsam	yoḫseh

	sati (zati)		
zere (zira)	zîrâ, sira	zira, zire, zera	zîrâ
	siraki (ziraki)		

2.4.4.1. XVI. Yüzyıl

Bu ciochá ghiécci sattelúr **zere** ciurúchtur [bu çoha geç satılur zere,*zira çürüktür]. (A153,I 21a)

Bunúm ghibí iscí étma **zere** eí deílder [bunun gibi işi etma zere eyi deyilder]. (A174,III 11a)

Hem bassa[1131] [d.bağışla] bize borsligomozi [*borçluğumuzu] **nycse** [niçe] bizde baslaruz [d.bağışlarız] borsetigleremozi [*borç ettiklerimizi][1132]. (B141)

Hem yedma byzegeheneme [bizı cehen$_n$eme], **de** churtule [kurtule] [1133] bizy iaramazdan [yaramazdan]. (B141)

On icchi turlĵ et cicardĵ **chacción** bisí conucchladĵ [on iki türli et çıkardı haçan bizi konukladı]. (A168,I 18b)

Seni sagh [sağ] ghiormeghé [görmeğe] scen [şen] olúrum **zére** sen sagh icchién [iken] benúm saghlighúm dutúrum [?tutarım]. (A240,III 11b)

2.4.4.2. XVII. Yüzyıl

Allaha jarar [yarar] curban [kurban] tassali Ruch [ruh] dur, **dahi** gungul [güñül] paralamisch [paralamış] **dahi** altschaklamisch [alçaklamış] dur, ya Allach, oni yaban otmassen [d.atma sen]. (Mg185)

Allahʿa lāyıḳ ḥamd itmege ḳādir degilim **zîrā** bir şükr bilmem ki aña lāyıḳdur. (S155a)

[1131] **Mg** 179 *bagish(la)*.
[1132] bkz. **ZAJ** 66 (VII).
[1133] bkz. **ZAJ** 67 (IX) *kurtar*.

Almakte nige sin [nicesin]? Schahinler [şahinler] gibi. **Ia** [ya] vermecte [vermekte] nige sin? Ikhi [iki] sanat bir jerde [yerde] olmas. (Mg210)

ʿAvrat bulunur nesne **ammā** oġul ḳande ele girür. (S104a)

Barraimi [~varayı$_m$ mı] **jokse** [yokse] katlanaimi [katlanayı$_m$ mı]. (Mg172)

Ben usumung [uzumuñ] suin [su$_y$in] severena [severen a] sofi danessim [d.danessin]. **Sira** [zira] khimi [kimi] khisin [kizin] sever kimi anessin [an$_n$esin]. (Mg217)

Bir kişi egerçe dānādur **ammā** cāhil ḳatında cāhildür. (S143a)

Dahi artukleinyu [artukleyin yu] beni benum habassettumden: **dahi**gunachumden [dahi günahümden] ben temis eyle. (Mg183)

Dahi bagischla [bagişla] bise bortschlarumusi [borçlarumuzi], **nitekim** bis dahi bagischlarus [bagişlaruz] bisum bortschlarumuse [borçlarumuze]. (Mg179)

Dahi bisi gibirme [cibirme] vesueseje [vesveseye]; **de** khurtar bisi khemlukden. (Mg179)

Dostile je[1134] [ye] itsch [iç] **sati** pasar etma. (Mg65), (Mg169), (Mg190)

Dunder yusungi gunachlerumden, **dahi** cemi habassetlerumi sull [*sil]. (Mg184)

Etikhat [etikat] itme khimseje [kimseye], **madamkhi** khueleile[1135] [küle ile] tusin almajassin [almayasin]. (Mg191)

Geldı**da** çekişmege başladı. (M139)

[1134] **Mg**169'da *gie [ye]*.
[1135] **TAR** 150 *küle*: Yığın.

Geregi gereckmesikhen [gerekmeziken] vachkinda [d.vaktında] alungnus [d.aluñuz] **siraki** [zira ki] hatschat [haçat] olla. (Mg200)

Gergi [gerci] asidur kemalumi **feli** [*veli] muschrik [muşrik] degil. (Mg63,64)

Gözüñı āç **yoḫse** sen bilürsin. (M130)

Ḥarāma baḳmaḳ gözi sevindürür **ammā** göñli ḫarāb idüb helāk ider. (S48a)

Ia [ya] Rabbi benum ducaklarumi [d.dudaklarumı] atsch [aç], **dahi** benum agsum [ağzum] hberuuerur [$h_a$ber verür] senung ugmekligungi [ügmekliğüñi]. (Mg185)

Iaban [$yaban_a$] atma beni yusungden [yüzüñden]; **dahi** senung hak Ruchi Kuddussungi [Ruhı Kuddusuñı] bendem eyrma [~benden ayırma]. (Mg184)

Ilmeck estedugum nesnec khimsch jedeme **sira** rast gel mejegek olurse giulerler sanga mascaraluge alla jursen [d.itmek estedugun d.nesnneyi d.kimseye deme zira rast gelmeyecek olurse gulerler saña masḳaraluge alayursen[1136]]. (Mg209)

Isope[1137] suile serpersen beni, dahi pagk olurum: **dahi** yaikarsen beni, dahi karden ak ollurum. (Mg184)

Iste gerticeklukten hassederssen [hazzedersen] ki ol gisslisdedur [gizlidedür]: **dahi** gissli olan mariffetti banga aschikare [aşikare] eyledung. (Mg183)

Iste hod habassetlerde anna rachmine duschdum [düşdüm], **dahi** gunachlerde rachmine aldi beni benum annam. (Mg183)

[1136] **STE** olayursen.
[1137] lat. *hyysopo* "çördük otu".

İy şāh bizüm atamuz bizi Allah'a ışmarlamadı, māla ışmarladı. **Lā-cerem** māla ışmarlananuñ işi ḫarāb olur. (S163a)

Khurtar beni kanducmekten [kan dükmekten], ja [ya] Allach benum magfirettumung tangrisi, **dahi** ollolar [*ulular] benum dillum senung adlungi [adlüñi]. (Mg185)

Missur de sultan ol, **teck** [tek] bisden irack [ırak] oll. (Mg212)

Muḥammed Ḫan Ġāzî İstanbul'dan çıḳub Edirne cānibine tevcîh olunmış. **Meger** pādişāhuñ bir cānibinde Mevlānā Zîrek yanaşub giderler idi ve muṣāhibet ʿilmiyye iderler idi.[1138] (S170a)

Neste [nesne] bilmemeck ayp deguldur, **ema** [ama] ayp nesne ugreumege [d.ugrenmege] isteme[me]ctur. (Mg216)

Ol saña muʿāvenet eyledi. **Yokşa** oḳ ile seni helāk itmiş idüm. (S165a)

Pagk [pak] gungul [güñül] yarat bende, ya Allach, **dahi** sahi ruch [ruh] tedschdid[1139] eyle jeni [yeni] eyle benum yuregunde. (Mg184)

Sanga, sanga yalangis gunach eyledum: **dahi** yaramasligi senung ugunde [~öñünde] eyledum, ki gerceklemessin[1140] senung susslerinde, **dahi** pagkolassin, haçan hukim edersin. (Mg183)

Senung magfiretunung [mağfiretunuñ] schenligini [şenliğini] banga giru ereer [?erer/?ver], **dahi** fasslumden olan Ruhile sabut [*zabt] eyle beni. (Mg184)

[1138] bkz. "Dede Korkut Kitabında "Meğer" ile Kurulan Cümleler Üzerine" (Akalın, 1998). Ayrıca bkz. (Kokmaz 2003:1126)
[1139] **DEV 1315** *teşdid*: Şiddet ve kuvvet verme.
[1140] **TAR 92** *gerçeklemek*: Onaylamak, tastik etmek.

Sira benum habassetumi ben bilurem: **dahi** benum gunachum benum kattemdedur her vacht. (Mg183)

Tschun [çun] gunarhdur [d.gunaḫdur] **vari** [<bārî][1141] biukdur [bi^{y}ukdur]. (Mg195)

ʿUcub eyü ʿamelleri yaḳar, helāk ider. **Nice ki** od odını yaḳuben helāk ider. (S109a)

Ulmisch [ülmiş], **dahi** giumulmisch [gümülmiş]. (Mg180)

Var **da (daḫı)** yat. (M82)

Varmi **yoḫsá** yoḳmi. (M128)

Yemişlü aġaçı kesmezler, **belki** mîvesinden ötüri riʿāyet iderler. (S142a)

Beyit:
Yüzüñe ḫālü ḫátt geldı: **nitākim**
İki kāfir gele bir günde dîne. (M188Mes)

2.4.4.3. XVIII. Yüzyıl

A Baḳḳal, senin dediyin Arab her gün şu meydana tablay la gelirdi, **lakin** şindi gördüyüm yoḳ. (Vg315)

A ḳardaş, latife tariḳı söyledin, **amma** ben etrafdan ḳorḳarım. (Vg325)

Aferim, ben senden çok hazzetdim, **lakin** söyle baña seniñ Sitte Boġazına hiç gitdigiñ varmı? (C690)

Aġızlığı birisi dişiy le sıḳdı **da**: ne ḳadar ḳırdı! (Vg325)

[1141] *bari* (f.e.): Oysa.

Ahçe getirdiniz mi; **yoḳsam** nafile gene gidecek mi yiz? (Vg337)

Akçe tez tahsil etmadim; **aniñ içun** gec geldim. (V61)

Aḳşam sen eve gel **de**, güzel meşveretin edelim. (Vg325)

Allah bilur ke bir akçe faide etmadim. **Bulaiki** bir dahi gelasiz, bir faide gyusteresiz. (V63)

Allahı seversen ḳoyver beni rahat, **zira** işim çoḳ. (C660)

Arsız la eve bile **deyil**, seyire bile gitmem. (Vg164)

Bak, **hem** bir mum yak. (V60)

Baḳ, Tercüman, bu Fireng ile Aḳtarın nizalerini ḳatʿ eyle; **zira** böyle muġlaḳ daʿva sizin ta-ifeye yaḳışmaz. (Vg332)

Baḳ, Yahudi, bu Çelebi de gerçek, sen de gerçek; **amma** şimdi yalan oldu. (Vg319)

Baḳ, Yahudi; gösterişde bir eyi adam, **lakin** her ne ki verirsem, seni bilirim, **zira** bu kimsey le yeni görüşüyorum. (Vg302)

Baḳḳal, uşağı çağır **da**, Mahmud paşa mehkemesinin yanındaki ḳahveciyi getirsin. (Vg315)

Baḳḳal, varalım mı? **Yoḳsa**, biz lazım deyil mi yiz? (Vg317)

Bazırgan bir yemin etsin **de**, Allahdan bulsun. (Vg307)

Bazırgan, başımıza şal örtsek, eyi değil mi; **zira** bizi bilmesinler? (Vg314)

Bazırgan, güzel söyledin; **amma** ben de bir eyi aġnayam **da**, ona göre iş göreyim. (Vg334)

Bazırgana deyelim ki daha getireceydik; aḳ ahce olduġundan pek ağır: hammala versek, söz olur, **zira** bizim Istambulumuzda bir adamın zengin olduġunu duyarlarsa, malini rahat ıla yedirmezler. (Vg301)

Bazırgana söyledim; seni şindi oraya götüreceyim: **amma** ahcen var mı? (Vg301)

Baziryan gemilermidur, **yokse** cenk gemiler midur? (V66)

-*Allahü alem sen Moskovada gitmişsin?* *(C685)*
-Beli "gitdim", ancak ḫasta olduġumdan her yerini gezemedim, **lakin** yene öyle iken Novġoroda, Ḳarġapuliyaya, Ḳazana, Petozoriyaya, Divinaya, ve Rostova vardım. (C685)

Beli gerçekdir, **lakin** Istriyanıñ çoġu Venedige tabiʿdir. (C680, 681)

Beli öyledir, **lakin** her Habiliñ bir Ḳabili olmalıdır. (C699)

Beli, hilaf deyil dir: ben bu bazırgandan otuz beş kese ahcelik rısḳ aldım; **amma** benim ayaġım ayaġıma sekdirmedi, ta parayı almayınca, tamamen eda etdim. (Vg312)

Belli degil; **nayett** [nihayet] Ingliz fikerideriz. (V66)

Ben Anadoluda çok gezdim; **hatta** Gürcistana, ve Arabistana, ve Acemistana, ve Sibiriyaya, ve Maverain-nehre, ve Hinde, ve Cine ve Ḳokinkinaya, ve Maġribe daḫi vardım. (C686)

Ben çok ḳarı gördüm, **amma** seniñ gibi bir ḳorkak ḳarı görmedim. (C659)

Ben de bazırganı aldadırım, şöyle böyle deyi: **bulay ki**, o bin guruş ula elinden bir yirmi otuz kese ahce ḳadar ḳapaydıḳ! (Vg299)

Ben gördüm **amma** ne yapayım? (Vg318)

Ben Italiyanın her tarafını gezmedim **lakin** Tosḳanada çoḳ oturdum. (C680)

Ben Ḳara deñizden ḳorḳarım, **yoḳsa** Ḳırıma çoḳdan gitmiş idim. (C683)

Ben ḳardaşıma sahabetlik etmem, **lakin** doġrusunu söylerim. (C659)

Ben söyleşdim; ḳayıl olmayor. **Amma** zor la göynünü etdim ki, Bazırgana on beş kese ahçe vermeye. (Vg335)

Ben üç keseyi daha alıverrim; **amma** arada olan harca, masrafa ḳarışmayız. (Vg336)

Ben varayım, iş aġnayım **da**; baḳḳalı buraya gönderirim. (Vg316)

Bende eyu isterim; fena neye yarar? **Lakin** bu arslani kizil dir, ve bu ikisi silik. (V64)

Bende öyle umarım, **lakin** baḳayorumki günden güne artayor derdim. (C696)

Benim Ḳırımda işim yoḳ **lakin** Or ıla Azaġı görmeg ister idim. (C684)

Benim Portuḳala gitdigim yoḳ, **ancaḳ** isterseñ saña Françayı söyleyim. (C678)

Bir aydan evel sekizre sattim: **emma** şimdi Acemdan karravan gelmekle hep riskimiz ojuz oldi. (V62)

Bir ḳoyundan iki deri çıḳar mı? **Lakin** biz büyük aḳtarlar ız; adım dillenmesin deyi, on kese vereyim. (Vg335)

Bize saçı uzun, aḳlı ḳıssa derler, **lakin** bilmem siziñmi aḳlıñız ḳıssa, yoḳsa bizimmi ? (C660)

Bugyun bir şei satmadim; **bari** sizdan istiftah olsun. (V63)

Canım Baḳḳal, nasıl oldu **da** verdin? (Vg317)

Çavuş Aġa Firengi alsın **da**, getirsin. (Vg325)

Çelebi aġa, gerçek sin; **ya** tekrar bazırgan senden otuz kese alsa, eyi mi? (Vg320)

Çoġu beni işküzar olduġum içün sevineyor, **lakin** benim kimseye zararım yoḳ. (C698)

Çoha, kurşun ve kalai "vardır"; **lakin** çohade iki deng, hem kalaide uç varul zararlidur. (V70)

Çohaniñ kanavassi[1142] sukubde [söküp de], pastavleri[1143] saiyarler; biber çuval şişilendiler [*şişlerler]; ve sandukleri çerarler[1144]. **Ela** [*illa] içeru olan geyecek espab; ve uncilaïn [ancılayın] seppet, hem sandukler sahabissenden aç tirerler. (V69)

Çok bazirgan gyurdum, **emma** sencileïn bahalici gurmadim. (V63)

Çoḳ laḳırdı söyledi; amma icrasına ḳabiliyyeti var mı? (Vg160)

Daha gelmedi mi? Ya o biri nereye gitdi? (Vg323)

Daha silmadim **emma** siz gaïnince ben silerim. (V55)

[1142] **OAD** *canvas:* Keten, kendir veya benzeri türevlerden yapılan ve çadır, yelken vs.de kullanılan bir tür bez.
[1143] **LEX** 433 *pastav*: Yünlü kumaşlar.
[1144] **V** 69 *cherarler* ~ kerarler, bir baskı hatası olabilir. *Vaughan*, ch ile ç; k ve c ile k sesini verir.

Degmede ager buïle olaydy, jumle Alem Marifette gyuñul viridy: **Emma** gurursiñke Marifetty kimse sevmez; **emma** Akçeyi kuçuk buyuk sever. (V.xx)

Dilersen dediyin ḳadar al: **yoḳ**, bendene merhamet edersen, bir mıḳdar aşaġa alırsınız. (Vg323)

Dinsiz, yıḳıl dükkanımın önünden; **yoḳsam** senin ḳafanı paralarım. (Vg340)

Divit hazir, **emma** içinde ne lika var, ne murekeb. (V58)

Dostum fasl etmeden dilin çek; söylersen **illa** *veya* illa söylersen eksikliyini ört. (Vg173)

Efendim, güzel buyurdunuz, ve sizin de postunuzun iḳtizası böyle dir. **Lakin** şerʿide su-al, baʿde cevab, şahidler diynenir. (Vg332)

Efendim, keşke evim yanaydı; çocuḳlarım, ben öleydim **de**; bu günneri görmeyeydim! (Vg305)

Eger seniñ bir arkañ olaidı elbetde bu kadar zahmet çekmez idiñ **lakin** bak belayaki oda yoḳ. (C697, 698)

Elbetde delilikdir, **amma** ne yapacaḳsın, eliñden bir şey gelirmi. (C697)

Eski adet kesilmez, **meyer** zahmet ile. (Vg176)

Evinin zabiti ol; olmazsan **ve illa** *veya* ve illa olmazsan terbiyyesi soñra güc olur. (Vg174)

Evveli bir divan Çavuşu geldi, gitdi. **Lakin** benim aġnadığım, seni beraber ḳapıya götürecek. (Vg328)

Ey çünkü öyle ise bil imdi papas ne olduġunu; ve onlarıñ sözün den dışarı çıḳma, ve kötü adamlarıla görüşme, **zira** onlar insanı günaha çekmeyince rahat degiller. (C666, 667)

Ey… beynimizde çoḳ bir şey ḳalmadı; **lakin** üç kese sarḳdı. (Vg335,336)

Françada şehirler ve memleketler çoḳ, **lakin** eñ müʿteberi Narbona Monpeliye, Tolon, Marsiliya, Ḳlermunta, Liyon, Paris ; Ḳaskona, Ankuma, Lorrena, Puetu, Burḳoniya, Şampaniya, Piḳardiya, Normandiya, ve Britaniyadır. (C678, 679)

Ġayrıların suçunu söyleme, **zira** seninkini de söylerler. (Vg164)

Gendine *veya* kendine dayanma; **belki**[1145] ümidini Allah ü Teʿalaye eyle. (Vg170)

Gettur boña diviti ve kelemleri, **hem** bir iki tabak kiahid. (V57,58)

Gitmem, deyi inad ederse, ḳolluġa ver **de**; başını, gözünü yardıraraḳ, öyle getir. (Vg309)

Gösterişde eyi adama benzer: **amma** hele eyisi bir ḳolayın bulalım ki, elinden sizin mali ala bileydik. (Vg305)

Güzeldir, **lakin** Ḳurlandiyanıñ şehirleri daha güzeldir. (C683)

Haḳ doğruya yardımcı: **amma** yolun eyrisi, sözün doğrusu. (Vg319)

Ḫayr, yeñiden bir şey yoḳ, **ancak** bu ane gelince daima can eziltisi çekdigimden bende takat kalmadı. (C696)

[1145] *Belki* cümle başı edatı bazen "hatta, bile" manasındadır (Haceminoğlu, 1971:125).

Hem Çelebi, istersen, Rumeli Ḳazeskeri Efendinin kahyası benim dostcaġızım dır, ona da bir az şey adayalım **da**, Ḳazesker Efendi daʿvayı bizden yana diynesin. (Vg319)

Hem sejadeleri gutursun **de**; oña şerbett akçesi viralim, hem kusuriñiz dahi viralim. (V65)

Her amelin güzel eyle; **yoḳsa** soñra peşiman olub ağlamanın faydası yoḳ. (Vg240)

Her şeyi evvel düşün **ve illa** şaşḳın olursan seni tanıyanların mabeyninde bir gülüşme olur ki hisaba gelmez. (Vg241) [1146]

Her turludan isteriz; **tek** risk eyu, ve pahasi makul olsun. (V62)

Hoş undu, başıma gelecek ḳaza malime geldi, derim **de**, sabr ederim. (Vg335)

Hoş undu, gidelim **de**, onun da ḳolayın buluruz… (Vg336)

Iki ay gecdi, **belki** dahi ziyade. (V58)

Imdi böyle ise ey yoldaşlar siz daḫi sairlar gibi gendi mahalleriñizde belalara sabr edip te-ayyüş ediñiz, **zira** dünyā dari rahat ve dari emn degildir belki dari āfet ve dari beladır. (C703)

Inanur, **emma** aïepdur. (V59)

İngiliz çohayı *veya* çohasını istemem; **zira** pahalıca dır. (Vg221)

Ipteda gurdugum zaman igrimi [yirmi] bir mil hadar [kadar] uzak idiler; **lakin** şimdi cenk gemiler kolladan [kaleden] dişare demiri brakmiş; ve baziryan gemiler Ingliz bairak ile komsalikde [kumsallıkta] içeru giriurler. (V66,67)

[1146] bkz. (Haceminoğlu, 1971:160), *aksi takdirde*.

İsterse daha götüreyim, dedi; **amma** ben ḳomadım, efendim, zira Istambul pek fena dır: Allaha sıġındıḳ. (Vg301)

Istoholma söz olmaz, **zira** Isveçiñ taḫtıdır. (C684, 685)

İşe nizam verdiniz mi; **yoḳsa** gevşek mi buraḳdınız? (Vg338)

İşler rast gelsin **de**, ya sizin dediyiniz olur, ya bizim. (Vg321)

Ḳahveciyi Mehemmed Çelebiye gönderelim, çaġırsın: **yahod** evine varalım, bir meşveret edelim de, yarında o bir günde daʿvaye mübaşiret olunsun. (Vg324)

Ḳahvenin ahbabından sana sorarlarsa ki, arabdan alacaġın çoḳ mu, Allah layıġını, dükkanımda yaġ, bal ḳomadı, de: **zira** ben öyle saçma atdım. (Vg317)

Ḳardaş, nizam verdik; **amma** üç kese ahcecik daha verirsin, **hem** masrafı da çekersin. (Vg336)

Ḳatolikliginde ḳavi dur: eliñ sözüne ḳulak ver me; ve papaslarımız bu ḫususda saña herne ögretdiler ise icra eyle; **zira** papaslar baba yerindedir, ve baba oġluna kemlik istemez. (C665)

Kesen yoġ usa, çubuġu ben kesemden doldurdum, al: **amma** sana onu gösteriyim. (Vg325)

Ḳulun rabuta veririm **de**; Efendi hazretlerinin ḳonaġında ibra isḳa etdiririm. (Vg332)

Lazimdur; **emma** sizde varmi bilmem. (V61)

Maşallah, Mehemmed Çelebi! Ben tebdil oldum **da**, nereye gitdinizse, beraber gitdim. (Vg339)

Mehemmed Çelebi, ʿilmel-yaḳıyn bilirim ki, şu Bazırgana bin guruşdan gayrı ahçe vermedin. **Lakin** şindi, Efendim, tasih eyle desem, seni tasih etdikden soñra hem şahidlerin, hem sen küreye [*küreğe] gidersiniz. (Vg333)

Mühzür başı aġa, bana bir mühzür ver; **amma** bilir adam olsun. (Vg309)

Ne çare, zarar çekersiñiz, geçeni bazarde harce idersiñiz, gecemaïni saklarsiz. **Ya** yine şerab alub mahaneciye virirsiñiz. (V57)

O vaḳıt cevabe ḳadır olamazsın; **zira** ben bu daʿvayı Mühzür başı aġaya aġnatdım. (Vg312)

O zaman hakim bazırgana yemin teklif eder, o da belki etmez; sen de ḳurtlursun. **Amma** saḳınıb, bana yarısın vermemezlik etme. (Vg307)

Ol vaḳt aslan daḫi uyanıp anı mühkem ḳavradı; **amma** ol sıçan daḫi ol suç gendi aḳılsızlıġından zuhur eylediġini iḳrar edip aman dedi. (C715)

Ol vakt esed dahi uyanıp batşi tabisine binaen onu mühkem ḳavradı; **amma** ol muş daḫi ol suç gendinden aḳılsızlıḳdan ve bila ruyetin zahir olduġunu itirāfü iḳrar edip afvu maġfiret taleb etdikde şiri naḫcirgir bundan intiḳam almasını ulu şey saymayıp muşuñ suçunu bağışladı, ve azadü itlak eyledi. (C706, 707)

Olmaz; **zire** yanimde yok dur; **meger**[1147] ufak akçe alasiz. (V65)

Olur, **lakin** küreñiz varmı? (C670)

Onnar varmasaydı, ben onları ḳolluġa veribde, gene mehkemeye gideceydim; **lakin** kerem eyle, sen ileri git, ben de ardın sıra varrım. (Vg310)

[1147] "Aksi takdirde" anlamıyla kullanılmıştır.

Öyledir, **zira** bende bu dedigiñi bir kaç kerre tecribe etmiş im. (C665)

Pek yanıḳ yanıḳ söyleyorsun. **Allah vereydi** elimize bu maddeden bir az para gireydi. (Vg317)

Sana bir nasihat vereyim: toḳ gözlü görün; **zira** onnar toḳ gözlülüye canını verirler. (Vg301)

Saña bir şey soyleyimmi? **Amma** gücuñe gelmesin. (C658)

Sana emr olmayan şeyi kendiliyinden görme; **yoḳsa** senin görmen fil haḳiyḳa faide siz dir. (Vg184)

Sejadeye sademi istersiñiz **yokse** ipeklumi? (V62)

Sen bana öyle aġza gelmem, dedin; **amma** ben hiç gelmem.

Sen bazırgan sın, sana bir şey edemez: **lakin** beni ya öldürür, ya iftiray la öldürtmeye çalışır. (Vg306)

Sen beni görmedin, **amma** ben seni gördüm. (Vg314)

Senin on kese ahçe yedek [d. ahçeye dek] ḳayıl ım dediyin, yirmi üç kese ahçeden vaz geçib de, on kese ahçe almaġa mı ḳayıl sın; **yoḳsa** otuz üç keseden on kese ahçe bağışlamaġa mı? (Vg334)

Siz bu vilayettiñ adettini dahi bilmezsiñiz: **Niçun dirseñiz?** Bu şaherde haman ikindu oldugi gibi duganler kapanur. (V61)

Siz daʿvaye güzelce diynemenizi bu Fireng ile bu yoldaş rica ederler; **amma** bizim Aḳtar Mehemmed Çelebi ziyadesiy le yalvarır ki, Efendi kerem etsin, lutf etsin, haḳḳı icta etsin, der. (Vg311)

Siz işinize baḳın; ben Re-is Efendiye söylerim. **Amma** bilirsin ki, ḳazesker Efendiler daʿvayı nasıl fasl ederse, öyle olur. (Vg329)

Sizde ferman olduġunu kendine söyledin miy di? **yahod**, görünmeden, doġru buraya mı geldin? (Vg326)

Size büyük sevab dır: **amma** beni aġıza vermen. (Vg319)

Sultanım, bir iki kese olsa, belki canına ḳarim olsun, deyi hiç tınmayım. **Lakin** bu masḳaralıḳ deyil: otuz üç kese dir. (Vg313)

Sultanım, şahidim var; **amma** tezelden nerde bulayım? (Vg312)

Sultanım, şimdi gelir; **lakin** size niyaz eder ki, bunnar bana şirretlik ediyorlar. (Vg310)

Şindiki adamlarıñ çoġu gibi yuregiñi ahçeye ve mala verme, **zira** zengin ve maldar olmak benim ʿındimde hüner degil; **ancaḳ** sen ʿılm tahsil etmesine çalış ki bare dünyada işe yarayasın. (C668)

Tatlı dil ademi **deyil,** yılanı bile ininden çıḳarır. (Vg226)

Tercüman Bey, Çavuş, çıḳın dışarı **da**, nizamını verin; hödcetinizi alın. (Vg339)

Tercüman Bey, hayde yindi; iki daʿvacıyı götürelim **de**, beyinnerin bulalım. (Vg336)

Türkce bilir, **amma** Istambulun halini bilmez. (Vg299)

Ufak akçe gecmez, **zera** Acemar [d.Acemlar] arslanidan, ve ya altundan gairi akçe almazler. (V56)

Ufak akçe olsun, **emma** eyu olsun. (V65)

Uyḳu vaḳdi yat **da**; ibadet vaḳdi de uyur bulunma. (Vg164)

Var, viresi al, suñre viruruz; **yokse** bize inanmazmi[b] dersin bir akçelik murekebe[a]? (V59)

Var; **emma** gibrit yok dur. (V60)

Vardır, **lakin** eñ müʿteberi Habes, Nübe, Adel, Ġine, Biladül-cerid, ve Biladül-berberdir. (C692)

Variñiz, **emma** tez gelliñiz, **zera** koşluk [kuşluk] gecdi, oïle yaklaşdi. (V57)

Yanında kimse var mı? **yoḳsa** yalınız mı? (Vg328)

Yarım kese ahçe bana, harcdan başḳa, bir kese ahçe de Efendiye alıverirse, daʿvayı Efendiye ḳaldırın **da**; sizi doġru şahid dir, deyi, diynetdireyim. (Vg321)

Yarısı çoḳ dur; **amma** ikisin ben alırım, birin sana veririm. (Vg299)

Yemin verelim mi? **Yoḳsa** şahid getirir mi sin? (Vg313)

Yoḳ caiz degildir; lakin şimdilik ʿilme, ve sinsileye iʿtibar etmeyorlar, **amma** ahçeye iʿtibar edeyorlar; ve seniñ ahçeñ olsa sañada iʿtibar ederler idi, **lakin** ahçeñ olmadıġından işte seni böylecene ḫor bakayorlar. (C697)

Yok, **nayett**[1148] bol yellandilly[1149] vardur. (V66)

2.4.4.4. XIX. Yüzyıl

Allah bilur keh bir aḳçeh faydeh etmadim! **Bulayki** bir daha gelahsin bir faydeh gusterehsin. (D162)

Añlarum **anciaḳ** soyliehmem. (D159)

Aṣlā andan öte gimiler varmaz. **Zîrā** her gimi ki anda düşe beher-ḥāl ġarḳ olup ḫalḳı helāḳ olur. (D116a)

Bellu deyul **nihayet** beş fekerideriz. (D167)

Bireh oġlan manciahyi al **da** bilemizçeh gel. (D168)

Bu giun ber [*bir] şey ṣatmadim **beri** [*bari] sizdan istiftaḫ olsun. (D162)

Bu rengi beyendum **emma** çohahsi yufḳah dur. (D161)

Ceng gemilarmi **yoḫseh** bazirgan gemilarmi?[1150] (D165)

Çioḳ bazargan giordum **emma** sencilan bahaliġi giormadim. (D162)

Devletimiz arta **çün**[1151] anı iş idem. (D55a)

[1148] *Fakat* anlamında.
[1149] "yellandilly **V** 66 [yilandilli] ʿPendant'. – TTS 4575 *yılandilli* ʿhanım iğnesi de denilen ince, narin kayık, piyade'... (Gilson, 1987:224); fakat *yılandilli* (bayrak) ince, uzun ve bir kenarı üçgen şekilde kesilmiş, yılan diline benzeyen bir tür flama olmalıdır.
[1150] Bu örneklerden anlaşıldığı kadarıyla *Davids*, *Vaughan*'in gramerini de görmüştür. Çünkü buradaki örneklerin bir kısmı oradan alınmıştır.
[1151] bkz. (Haceminoğlu, 1971:133), *çün* "artık" manasıyla.

Dirler îdi **anciaḳ** aṣli yoḳt'ur. (D165)

Éyu dur **anciaḳ** rengini beyenmedum. (D161)

Gel, oġlan oşbu çohani āl **deh** çelebi îleh beraber git. (D162)

*-Bu giceh doñdi [*dondu] mi.*
Ḫeyr "donmadı" **emma** şimdi doñiur [*donuyor]. (D168)

İki medînenüñ ahālisi reʾy-i vāḥid üzerine müttefiḳ ve mütteḥid olsalar anlaruñ üzerine düşmen ẓafer bulmaġa ḳādir olımaz **ammā** ḳaçanki reʾy u tedbîrleri birbirine muḫālif ve muġāyir olsa cümlesi helāk olur. (D115a)

Lazimdur **emma** sizdeh var mi bilmem. (D161)

Ol büti üstād şöyle itmişdür ki rüzgār esse giçe elleri ḥareket idüp bundan öte gitme diyü işāret ider. **Zîrā** anı geçen gimi selāmete çıḳmaz. (D116a)

Revān her çeşmesi **çün**[1152] āb-ı ḥayvān. (D98a)

Size isterdim gelmege **ancaḳ** işim çoḳ olduġından gelemedim. (D32a)

Sizeh gelmîeh isterdum **aciaḳ** [d.ancak] îşim çioḳ olduġinden gelehmedum. (D157)

Tiz ateş yaḳ **deh** [*da] beni gidur [*giydir]. (D162)

Yoḳ zamānında yetîm anuñ **meger** dürr-i ʿAden. (D50a)
Yoḳdur eyyāmında ḫūnîn-dil **meger** mişk [misk]-i Ḫoten. (D50a)

[1152] bkz. (Haceminoğlu, 1971: 133), *çün* "sanki, adeta" manasıyla.

2.4.5. Ara Sözlü (Cümleli) Cümle

Türkiye Türkçesi yazı dilinde cümle içindeki ara sözler iki virgül veya iki çizgi arasına alınarak gösterilir. Cümlede bir açıklama ve ek bilgi ifade eden bu sözler veya cümleler bazen de başlarında bir "ki" edatı alırlar ve bu yönüyle de ki'li birleşik cümlelere benzerler.

İncelenen metinlerde imlaya dayalı ara söz tespit etmek mümkün olmadığı için içerisindeki cümlelerin açıklama ve ek bilgi olarak verildiği düşünülen sınırlı sayıda şu örnekler tespit edilmiştir:

17. Yüzyıldan

Ḫüdā ki ḫākdan ḳudreti ile adem ḫalḳ eyledi her nesneye ḳādirdür. (S149a)
Ol ādem kim ben anı ol ḳadar sever idüm beni sevmez. (S150a)
Ol bütler kim anlara ṭaparsız hîç nesne degildür. (S149-150a)
Ol nışfı ki Muḥammedüñ idi saña virdüm. (S159a)

18. Yüzyıldan

Ahmed başa, ben giyininceye yedek [d.giyininceye dek], sen Ḳalatada bizim basırgan Corciyi bilirsin a, onu buraya getir… (Vg327)

2.4.6. Eksiltili Cümle

Cümlede yüklemin ya da yüklemle birlikte başka ögelerin kullanılmamasıyla kurulan eksiltili cümlelere (Özkan-Sevinçli, 2008:178), incelenen metinlerde konuşma dilinden birçok örnekler bulunduğu için, sıklıkla rastlanmaktadır. Bu yapılar, özellikle konuşmalarda ve sorulu cevaplı cümlelerde geçer. Bu cümlelerde kullanılmayan eksiltili yapı iki tırnak (" ") arasında gösterilmiştir.

2.4.6.1. XVI. Yüzyıl

Aciá [haça, *kaça]... “verirsin”. (A178,II 8b)
Ne habar "vardır" scizum [sizin] girlerden [yerlerden]? (B70)
Scindí [şindi] on ghiun [gün] "oldu" ghidelí [gideli]. (A241,I 22b)

-*Ne chabár [habar] uar*
-Cháir [hayır]... “haber var”. (A178,II 7a)

-*Nassíl chúsci istérsin [nasıl kuş istersin]*. *(A216,I 252a)*
-Nassil olúrse [nasıl olursa]... (A216,I 252a)

-*Senúm chaggiát chanaiá [hacathanaya] jschál [ishal] istemésum etmaá.*
-Niccín “istemezsin”? (A189,I 24a)

2.4.6.2. XVII. Yüzyıl

Ammā eger ʿışḳ-ı ilahîden bî-ḫaber bir şehvet-perest ise iki üç biñ mıḳdārı... (S140a)
Benüm ʿızzetlu dostüm *veya* sultanüm házretlerinüñ huzūr-i şerîflerine duʿāler *veya* huzūrine *veya* ḳıbeline *veya* sávbine *veya* cānibine... (M135) "olsun"
Bu giun [gun] bise, sarun [d.yarun] sise... "olur." (Mg200)
Cumschi [kumşı] hackir [d.hakki], Tangri hacki [hak$_{k}$ı]... "gibidir". (Mg187)
Eschki [d.eski] dost eschki [d.eski] haman [d.hamam] "gibi her şey aynıdır" (Mg191)
Herneste [d.her nesne] samanile [zaman ile] "gerçekleşir". (Mg197)
Maḥmūd Paşa müderrisi olmış iken birgün ḫilāl-i dersde… (S109a)
Yemek yemedin Allahi schukur [şükür] "et". (Mg156)

Be be ile esre bib... "okunur." (M15)
Be be ile esre bib... (M16)
Be be ile üstün beb... (M15)
Be be ile üstün beb... (M16)

Be be ile ütrü büb... (M15)

Be be ile ütrü büb... (M16)

Be cim ile esre bic... (M15)

Be cim ile üstün bec... (M15)

Be cim ile ütrü büc... (M15)

Be hā ile esre bih... (M15)

Be hā ile üstün báh... (M15)

Be hā ile ütrü buh... (M15)

Be ḫı ile esre bıḫ... (M15)

Be ḫı ile üstün báḫ... (M15)

Be ḫı ile ütrü buḫ, boḫ... (M15)

Be se ile esre bis... (M15)

Be se ile üstün bes... (M15)

Be se ile ütrü büs... (M15)

Be te ile esre bit... (M15)

Be te ile üstün bet... (M15)

Be te ile ütrü büt... (M15)

Elif be ile esre ib... "okunur." (M14)

Elif be ile esre ib... (M16)

Elif be ile üstün eb... (M14)

Elif be ile üstün eb... (M16)

Elif be ile ütürü üb... (M14)

Elif be ile ütürü üb... (M16)

Elif cim ile esre ic... (M14)

Elif cim ile üstün ec... (M14)

Elif cim ile ütrü üc... (M14)

Elif hā ile esre ıh... (M14)

Elif hā ile üstün áh... (M14)

Elif hā ile ütrü uh, oh... (M14)

Elif ḫı ile esre ıḫ... (M14)

Elif ḫı ile üstün áḫ... (M14)

Elif ḫı ile ütrü uḫ, oḫ... (M14)

Elif medd ile ā... (M14)

Elif se ile esre is... (M14)

Elif se ile üstün es... (M14)

Elif se ile ütrü üs... (M14)

Elif te ile esre it... (M14)

Elif te ile üstün et... (M14)

Elif te ile ütrü üt... (M14)

2.4.6.3. XVIII. Yüzyıl

A Mehemmed Çelebi, eve gitmeye ne hacet? "var" (Vg325)

Ahbabın bir ikisi[1153] "şöyle söyler". (Vg316)

Ahbabın biri "şöyle söyler". (Vg316)

Ahmed Bazırgana "söyler". (Vg327)

-Dünyayı kim yaratdı? (Vg232)

-Allah hazretleri "yarattı". (Vg232)

Aslı "nedir"? (Vg209)

Baḳḳal, Mehemmed Çelebiy le Yahudiye "söyler". (Vg318)

Bazırgan hizmetkarına "söyler". (Vg308)

Bazırgan Yahudiye "söyler". (Vg302), (Vg303)

$B_{azirgan}$ Aḳtara "söyler". (Vg309)

$B_{azirgan}$ ḳahvecinin ḳulağına. "söyler". (Vg315)

$B_{azirgan}$ Tercümana "söyler". (Vg328)

$B_{azirgan}$ Yasaḳcıya "söyler". (Vg309)

-Sen aşaġıda, gereyi gibi tasih etdin mi?

-Beli "ettim", Efendim. (Vg311)

[1153] Ahbabın bir ikincisi.

-*Çavuş, böyle beyinnerinde nizaleri ḳatʿ oldu mu?*
-Beli "oldu", Efendim. (Vg338)

-*Burda bu gün bir maslahatınız var mı?*
-Beli "var". (Vg326)

Çavuş aşikare Tercümana "söyler". (Vg336)
Çavuş la Tercüman ikisi bir ağızdan "söylerler". (Vg339)
Çavuş Tercümana "söyler". (Vg329)
Çavuş Tercümanın ḳulaġına "söyler". (Vg335)
Daʿvacılara "söyler". (Vg311)
Dükkanda bazı ahbab ḳahveciye sormaları "üzerinedir". (Vg316)

-*Nezaman geldiñ?*
-Dün. "geldim" (C672)

-*Nereden geliyorsun ?*
-Edirnedeñ. "geliyorum" (C672)

Efendilerin biri. "der" (Vg318)
Efendilerin birisi. (Vg324)
Efendinin biri kendi ayaḳdaşına. (Vg319)
Efendinin biri. (Vg320), (Vg322)
Efendinin o biri. (Vg320)

-*Tercüman Beyi gördün mü?*
-Hayır "görmedim". (Vg337)

-*Benin Ġineye yakındır.*
-Ey Benin "nerededir"? (C692)

Ey Istoholmu "beğendin mi"? (C684)

Hanı şu sana ötöy gün getirdiyim adamı "hatırlıyor musun" ? (Vg305)

-*Bergeni begendiñmi?*
-Hay hay "beğendim". (C684)

- *Öyle ise sen Merakesede, ve Yeşil Burunada gitmişsin*.
-Hay hay. "gitdim" (C691)

- *Fehvasınca siz bazırgana ahceyi teslim etdiyiniz vaḳıt, hiç kimse var mıy dı?*

-Hayır "yoktu", Efendim. (Vg318)

-*Süveyis deñizi çoḳ furtunalı deñizmidir?*
-Ḫayr "değildir". (C693)

Hizmetkar aġasına. (Vg308)
Hizmetkar yasaḳcılara. (Vg308)

-*Getir bakayım.*
İşte "getirdim". (C670)

Ḳadı Efendi Müzkür başıya. (Vg311)
Ḳahvenin içindeki olan iki Efendi "şöyle söyler" (Vg317)
Ḳazesker Efendinin Kahyasına "söyler". (Vg322)
Ḳazesker Vezire. (Vg331)
Ḳ$_{\text{azi asker}}$ Aḳtara. (Vg313)
Ḳ$_{\text{azi asker}}$ Bazırgana. (Vg313)
Ḳulaġına gizlice "söyler". (Vg325)
M$_{\text{ehemmed Çelebi}}$ Bazırgana. (Vg303)
Mehemmed Çelebi, terki diyar etmeye ne hacet "vardır"? (Vg299,300)
Mehemmed Çelebinin ḳulaġına "söyler". (Vg336)

Mehemmed Çelebiye. (Vg330)

-*Seniñ ḳardaşıñda iş yok.*
-Niçün "iş yok"? (C658)

-*Şu fırdeleri, fıçıları, bahar ḳazevilerini ḳaldırın.*
-Pekey. "kaldıralım" (Vg303)

O birisi "söyler". (Vg319)
Sebeb "nedir"? (Vg209)
Sebebi "nedir"? (Vg209)
Tercüman Bazırgana gizlice. (Vg333)
T$_{ercüman}$ Bazırgana. (Vg337)
Tercüman Divan Tercümanına. (Vg329)
T$_{ercüman}$ Mehemmed Çelebiye. (Vg334)
Tercüman Yasaḳcıya. (Vg327)
Vezir Çavuşa. (Vg331)
Vezir ḳazeskere. (Vg330)
Ya Ḳanariya adalarına "gittin mi"? (C690)
Ya Nili Sevdan "yakın mıdır"? (C691)
Yahudi yolda giderken kendi kendine. (Vg340)
Yasaḳcının biri. (Vg308)
Y$_{eniçeri}$ mehkemede. (Vg309)
Yolda giderken Efendiler "konuşurlar". (Vg317)
Yahudi Mehemmed Çelebinin ḳulaġına. (Vg302)

- *Ḳimdan [d.kimdan] buzduñiz?*
- Onuni bir çufudan[1154] [çıfittan], beşini mehanecidan "bozdum". (V57)

- *Kerem ile ne gettururler?*

[1154] Yahudi.

- 1 Çoha, 2 Kulçe kurşun, 3 Kantar kurşun, ve 4 kol kurşun, 5 Sulagen [sülüğen], ve 6 Stubeç [üstübeç] , 7 Kalay, 8 Karatell, 9 Biber, 10 Zencifil, 11 Tenaka, 12 Kok bakam[1155], 13 Çelik, 14 Kermess, 15 Seviclia[1156] gruş, 16 Arslanli ya essedde gruş, 17 Saat, 18 Dulbin, 19 Gyosluk, 20 Tabanja; ve turlu turlu falan şei "getirirler". (V68)

- *Ne satun almak istersin?*
- Acem sejadeleri ve kilimleri, ve dulbendleri, ve bugasileri[1157] "almak isterim". (V56)

- *Gemiye vardiñizmi?*
- Belly *veya* Evett *veya* Nola "vardım". (V68)

- *Nice bilursin?*
- Direkiñ başine fiandradan [filandra] "bilirim". (V66)

- *Geldukleri zaman ipteda ne olajak dur?*
- Espab karade getturdukleri zaman gumrukciniñ kitabinde geçirmek "olacaktır". (V69)

- *Nezaman olajak dur bu?*
- Gumrukdan espabiñ kaldirajak zaman "olacaktır". (V69)

- *Reis olan kimdur bilermisin?*
- Haïr "bilmem". (V67)

- *Buyuku niçe top çeker?*
- Kirk anjak "çeker". (V67)

- *Sekizi beşerdan ne aïler?*
- Tamam kirk "eyler". (V64)

[1155] TS 185 *bakam* "baklagillerden, odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç."
[1156] GIL 205 "*Sevilye"*; Seville.
[1157] Meninski, 2000:910, bohasi, bogasi "tela gossipina tincta"; pamuklu basma.

- *Nola, baş ustune, neşekil akçañiz var dur?*
- Ufak akçe “vardır”. (V56)

- *Otagi gyun iki akçelik murekeb aldim idi; nice oldi?*
- *Iki ay gecdi, belki dahi ziyade.*
- Ne esil [nasıl] otagi gyun “aldım diyorsun”?[1158] (V58)

- *Isijakmi isterseñiz? (V54)*
- Yok “istemem”. (V54)

- *Kauç adamisi [ādemîsi] var? (V67)*
- Yuz anjak “var”. (V67)

- Ne haber “vardır”? (V66)
- *Dirlerke dişerde gemiler vardur.*

- Niçun “almazlar”? (V56)
- *Zere ufak akçe aresinde zuyuf akçe çok dur.*
- *Korkarım bende aldandim.*
-Nice “aldandın”? (V56)

Emma ne zamet "olsun". (V64)
Şuker [şükür] "olsun", Alhemdulillah.[1159] (V55)
Tez ile imdi "sil". (V55)
Virirsenghiz hosh, virmezsenghiz doaler [virirseñiz hoş "olur", virmezseñiz doaler "olsun"]. (V63)

2.4.6.4. XIX. Yüzyıl

[1158] Soru zarfı "nasıl" cümleye şaşma, ünlem anlamı katmaktadır.
[1159] Öznenin “olmak” yardımcı fiili düşmüştür.

-*Ḳanġisi istersiz sulṭanum?*
-Dun kidekimi [giydiğimi] “isterim”. (D163)

-*Buyukisi ḳaç top çeker.*
-Elli anciaḳ. (D167)

-*Ḳuzi eti yoḳmi?*
-Evet “var” sulṭanum. (D157)

-*Reis olan kim dur bilermisin.*
-Ḫeyr "bilmem". (D168)

-*Ḳaç verehim?*
-İki ġroş “veriniz” sulṭanum. (D163)
-*Ḳaç adamisi var.*
-İki yoz [~yüz] anciak "vardır". (D168)

-*Kimeh yazaceksen?*
-Ḳarindaşimeh "yazacağım". (D160)

-*İsterem bir yeñi kiurk yapderehim.*
-Pek éyu “yaptırınız” sulṭanum. (D163)

-*Gel sireh [~seyre] gidehlum.*
-Pek éyu sulṭanum “gidelim”. (D167)

-*Hava n’aṣil dur.*
-Yaġmur yaġiur gibi “görünüyor vs.” (D168)
- Pus vardur gibi “görünüyor”. (D168)

Işte daha açiḳ “olan budur”. (D161)
Işte ḫidmetkaruñ “budur”. (D161)

Işte saña bir éyu çoha “çıkardım”. (D161)

Îşteh “buradadır” sulṭanum. (D163)

Işteh bir ġeyrisi “budur”. (D162)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KALIP SÖZLER

Toplumda belirli bir durum karşısında söylenmesi âdet haline gelmiş sözler vardır. Mesela, selamlaşmalar, birinden bir iyilik ya da kötülük görüldüğü zaman edilen dualar ve beddualar, bir durum üzerine edilen yeminler birer kalıp sözdür (Aksan, 1999:163). İncelediğimiz metinlerde geçen bu tarz kullanımlar söz dizimi unsurlarını incelediğimiz birinci ve ikinci bölümlerde ele alınmayıp aşağıda üç ana başlık altında hayır dualar ve beddualar, yeminler ve günlük hayatta kullanılan kalıp sözler olmak üzere tasnif edilmeye çalışıldı[1160]. Bu kalıp sözlerde dikkati çeken bunların 16. yüzyıldan bugüne hâlâ Türkiye Türkçesinde işlek olarak kullanılıyor olmasıdır.

3.1. Hayır Dualar

3.1.1. Ahirette İyilik Dilekleri

Acherattá alássin [ahıratta alasın]. (A128,I 132b)

3.1.2. Bir Felakete Uğramış Kişiye

Allá beterdén sacchlasúm [saklasun]. (A141,I 25a)

3.1.3. Bir Yerden Gidene veya Bir Yerden Dönene

[1160] Bu tasnifte (Erol, 2007)'den faydalanılmıştır.

Allaha tsmarladoch [ısmarladok] seni. (B72) ~ Imdi Allah ismarladik. (V57) ~ *Ey Tercüman Bey*, Allaha ısmarladıḳ. (Vg327) ~ Allaha ısmarladıḳ. (Vg300), (Vg306), (Vg321) ~ Allah işmarladuk. (D156)

Allah selamet vere, *ʿOsman Aġa*; *göreyim seni.* (Vg326)

Çavuş Aġa, sefa geldin, hoş geldin. (Vg327)

Doäler[1161] *veya* Hoş cikaliñiz. (V69)

Haḳ Te-alaya emanet olun; *sen Efendimi* Allaha ısmarladıḳ. (Vg323)

Hoş bulduk; *akşamiñiz haïr olsun sultanim.* (V68); Ḫoş bulduḳ *sulṭanum*. (D155) ~ Ḫoş bulduḳ *akşamiñiz ḫayr olsun sulṭanım*. (D167)

Hoş geldin, safa geldin; *işin rast gele: göreyim seni*. (Vg300)

Ḫoş geldüñ. (M131) ~ Ey! hoş geldin. (Vg308) ~ Hoş geldin. (Vg306) ~ Ḫoş geldun *çelebum*. (D165)

Hoş geldiñiz. (V61)

Ḫoş gelduñuz *sulṭanum efendim veya* ṣefa gelduñ. (D155)

Ḫoş geldüñüz ve sáfa geldüñüz. (M131) ~ Maşallah, *buyurun*; sefa geldiniz, hoş geldiniz… (Vg318)

Ḫoşçe ḳalün. (M131) ~ Hoşca ḳalın. (Vg303)

Oġur ola. (M131) ~ *Ay Mehemmed Çelebi*, oġr ola. (Vg314) ~ Uġr ola, *Tercüman Bey*. (Vg329)

Oġurlar ola. (M131)

Safá buldún. (A228,II 3b)

Safa geldiniz. (Vg326)

Safá ghieldún [geldün]. (A228,II 3b) ~ Safa geldin. (Vg346) ~ Sefa geldin. (Vg346) ~ Sefa geldin, *Bazırgan*. (Vg328) ~ Ṣefa gelduñ *üstah derzi espabimi geturduñ mi?* (D163)

Saghluchilá donesún [sağlukıla dönesün]. (A161,II 8b)

Sübhan Allah! Hoş onduḳ. (Vg310)

Var saghlúghilá [sağluğıla]. (A228,II 3b), (A228,II 8b) ~ Var saglikile. (V57) ~ Var saġlıġ ile *veya* saġlıcaḳlar ile. (M131)

Var, safa geldin, hoş geldin. (Vg323)

Variñ ṣaġliḳ îleh, Allah yol açiḳliġi vireh. (D156)

[1161] **GIL** 152 *dualar!:* Allah senden razı olsun, Tanrı seni korusun, hoşçakal vs.

Varın saġlıġ ıla. (Vg321)

Ve aleyküm selam; safa geldiniz, hoş geldiniz. (Vg310)

Vghúr ossúm sanghá [uğur olsun saña]. (A250,I 16a)

Yolüñüz açiḳ olsun. *veya* Allāh yöl vire. (M131)

3.1.4. Bolluk ve Zenginlik Dilekleri

Alla bir ghiúm bin eilessúm [Alla$_h$ bir gün$_{ünü}$ bin eylesün]. (A177,I 19b)

3.1.5. Dînî Bakımdan İyi Olmakla İlgili Dualar

Tángrí sení seuesúm. (A243,I 14b)

3.1.6. Ev ve Aile Yaşamı İle İlgili Dilekler

Ew chuttlĵ ossúm [ev kutli *olsun]. (A168,I 24b)

3.1.7. İsteklerin Kabulü İçin Dualar

Allá Taalá chabúl [kabul] eilesúm. (A191,I 22b)

Muradún chassíl [hasıl] ossúm [*olsun]. (A181,I 18b)

3.1.8. İş İçin Yapılan Dualar

Allach versin; ~ versun. (Mg240), (Mg285) ~ Allah vuersun. (Mg158) ~ Alla vere *veya* versin. (Vg210)

Allah ʿinayet eyleye. (Vg339)

Allah bazar vire. (V62) ~ Allah inayet eyleye. (Vg210)

Allah berekat versin. *veya basitleştirilmiş şekliyle* Berekat versin. (Vg210)

Allah bilinceh olsun. (D156)

Allah ḳolay getire. (Vg210)

Āllāh müyesser eyleye. (M130)

Allah müyesser *veya* nasb eyleye. (Vg210)

Allah versin işin rast gelsin! (Vg320)

Berḫordar ol oġul; Allah seniñ her işiñi rast getirsin. (C664)

Ey Efendim, Allah işini getirsin. (Vg306)

Ḫáirlar ola. (M131)

Hoş geldin, safa geldin; işin rast gele: *göreyim seni.* (Vg300)

İşin rast gele. (Vg346)

İşin rast gelsin. (Vg304)

Kolay gelle *çelebi*. (V61) ~ Ḳolay gele. (Vg210)

Ḳolay gele. *veya* İş olsun. (M131)

Rast gele. (Vg346)

3.1.9. İyilik Dileme

Eilích suilérse Allá eilích ueré [*iylik söylerse* Allah iylik vere]. (A169,I 20a)

jeramás suilerse [söylerse] Alla [Allah] jnsáf [insaf] ueré. (A261,I 20a)

Allá insáf ueré *gem [*kem] chulliná [kulına]*. (A189,I 20b)

3.1.10. Koruyucu Dilekler

Allá taalá chimpseá [*kimseye] vérmesum buni. (A130,I 20b)

Allāh göstermesün. (M129) ~ Allah göstermesin. (Vg210)

Allah istemesun.[1162] (Mg158), (Mg227), (Mg286)

Allah saklasun. ~ Allach saklasun. ~ Allach sahalasun. ~ Allach saklas. ~ Allach saklat. ~ Allah sakla. (Mg158), (Mg158) (Mg174), (Mg227), (Mg240), (Mg263), (Mg285), (Mg286), (Mg286)

Allaha emanet (*olsun*), *pek çelebi dir.* (Vg324)

Alla chairá [Allah kayıra]. (A196,II 260b)

[1162] *Megiser*'de "Allah saklat (*saklasın)" ve "Irak alsun (*olsun)"la aynı anlamda.

Irak olsun. (Mg158), (Mg227), (Mg312)

3.1.11. Kötü Kişilerden Korunmak İçin

Aininá ghiettermèssin [aynına getermesin]. (A135,I 19b)

3.1.12. Mutlu ve Güzel Bir Yaşam Dileği

ʿAfietler olsun.[1163] (D156)

Allah selamet vere. (Vg210)

Eísch[1164] ossum (ola). [*ışk olsun]. (A186,I 228b), (A186,II 6b)

Muʿammer ol[1165], *bazırgan*. (Vg299)

3.1.13. Sağlık Dileme

Allah ṣaġliġi virsun. (D156)

Allah Teʿala kimseyi elden, ayaḳdan, gözden düşürmesin. (Vg217)

3.1.14. Şükretme Anlamı Taşıyanlar

Allá sciuchchiúr [Allah$_a$ şükür]. (A130,II 3b)

Allaheh şukur *ḫoş îz*. (D155)

Cioch sciucchiúr [çok şükür]. (A222,II 10b)

Cioch sciucchiúr Alla [çok şükür Allah$_a$]. (A220,II 9a)

Sciucchiúr birligh*i*ná [şükür birliğina]. (A242,II 6a), (A242,II 9a)

Şukur Allahah *éyuceh dur*. (D156)

Şukur, *ya siz nice siz*? (D155)

[1163] **D** 156 *Davids* bu cümlenin İngilizce çevirisini şu şekilde verir: Sir, I thank you (Teşekkür ederim, efendim.), *lit.*May it be to your health. (Edebî dilde, yazı dilinde, sağlığın için olsun, afiyet olsun.)
[1164] **ADA** 186 *ışk*: esenlik, refah.
[1165] **TS** 1411 *muammer ol-*: Uzun ve mutlu yaşamak.

Tsoch succur [çok şükkür] Allaha. (B73)

3.1.15. Tebrik Etme Amacıyla Dualar

Bombaréch ossúm (A144,I 228b), (A144,II 6b) ~ Mübārek olsun. (M131)

Chaír olá [hayr ola]. (A181,II 6b)

Chaír ossúm [hayr olsun]. (A181,II 6b)

Chuttlĵ ossú [kutlı olsu$_n$]. (A206,I 228b)

Mánsıbüñ[1166] ḳutlu olsun. (M131)

3.1.16. Teşekkür Etme

Allah razi olsun *sultanim.* (V68) ~ Allāh rāzī ola. (M131) ~ Allāh rāzī oła *veya* ołsun. (M160) ~ Allah rażi olsun. (D155)

Barchudár [barhudar] ol. (A138,I 79b); Berḫordār ol. (M130)

Berḫordar ol oġul; *Allah seniñ her işiñi rast getirsin.* (C664)

Maxúr tút sisé xachmattlár oldí [mazur tut, size zahmatlar oldı]. (A265,I 13b)

Saġ ol var ol. (M130)

Sizden Allāh rāzī ołsün. (M168)

3.1.17. Uzun Ömür Dilekleri

Allah sañada çoḳ umr versinki *sende beni istediğiñ gibi görüp haz-zedesin.*[1167] (C664)

Efendim, Allah sana ömür versin. (Vg331)

Çoḳ yaşa. (M130) ~ Çoḳ yaşa *veya* yaşe. (Vg211)

Efendim, Haḳ Taʿala senin vücudünü eksik etmesin. (Vg323)

Jascín usúm aghebettín chaír olá [yaşın uzun ağıbetin hayr ola]. (A181,II 6b)

[1166] **DEV** 692 *mansıb*: Devlet hizmeti, memuriyet.

[1167] Ki'li birleşik cümlede temel cümle bir kalıp sözdür. Bu nedenle yukarıdaki cümle Ki'li Birleşik Cümle başlığında tekrar ele alınmıştır.

Pîr-i kemāl oł. (M130)

Ombrún cioch ossúm [*ömrün çok olsun]. (A144,II 6b), (A222,I 14b)

ʿUmriñiz çioḳ ola. (D155)

ʿUmrü devletüñuz ziyāde ola *veya* olsun *veya* Allāh Teʿālā ʿumürler vire *veya* virsün *veya* Allāh Teʿālā ʿumrü devletüñüzı mezîd eyleye. (M130)

ʿUmrüñ çoḳ olsun. *veya* ʿUmrüñüz çoḳ ola, *veya* ziyāde ola. (M130)

3.1.18. Yemek İçmekle İlgili

Allá arterá [Alla$_{h}$ artıra]. (A130,I 27b)

3.2. Beddualar

3.2.1. Çeşitli Belalara Uğramakla İlgili Olanlar

Allāh belā virsün. *veya* Allāh belāsin virsün. (M131)

Allāh belāñ virsün. (M131)

Allah layıġını versin. (Vg317)

Allahdan bulsun. (Vg307)

Ay! Allahın ḳazasına uġrayasın. (Vg340)

Láʿnet aña. *veya* Láʿnet üzerine. (M131)

Tañri belāsine (ḫışmine) oġrayasin. (M131)

Var bǽlá [bela$_{ya}$] ográ. (A140,309b), (A140,I 13b)

3.2.2. Ettiğini Çekmek Anlamında Beddualar

Allahdan bulsun. (Vg307)

3.2.3. Ölümü Dileyen Beddualar

Çatlayasin. (M131)
Yaşamayasin. (M131)

3.2.4. Kişinin Dert Sahibi Olmasını Dileyen Beddualar

Oñmayasin. (M131)

3.3. Yeminler ve Söz Vermeler

3.3.1. Değer Verilen Bir Şey Üzerine Yeminler

Allá adiná *veya* Allachún adiná. (A130,II 1a)
Allachún adiná. (A126,II 1a)
Allāhî severseñ. (M131)
Allahici [Allah içi$_n$] (B23) ~ Alahici [Allah için] (B indeks) ~ Alahici, Allach itschē, Allach itschen, Alah ici. (Mg286), (Mg269), (Mg286)
Canım, Allahı seversen, *o baḳḳalın sana sorduġu arab, nasıl arab dır?* (Vg316)
Allahy severseñ. (V43)
ʿÁvretim boş olsün. (M132)
ʿÁzîz başüñ içün. (M131)
Ballaha bille [*Vallaha billaha]. (Mg265), (Mg289)
Baschum itschun [başum içün]. (Mg162), (Mg264), (Mg290)
Beni severseñ. (M131)
Bugiun hackitschu [*hakkıçün]. (Mg161)
Etmec [etmek, *ekmek] hak itschun [içün]. (Mg162)
Gel ghusteriuere [güsterivere] Allaha tseuerson [severson]. (B71)
Hunkhiar basch itschun [hünkar baş içün]. (Mg162), (Mg167)
Kelam Kadim hack [hak] itschun [içün]. (Mg162)

Pegamber hak itschun [içün]. (Mg162)

Saḳalüm trāş olsün. (M132)

Tangri hak itschun [içün]. (Mg161)

Tangri hak itschun. (Mg265), (Mg331)

Tañrı háḳḳı içün (M132)

Yedugunumus [*yedüğümüz] tus etmek hak itscun [içün]. (Mg162)

3.4. Günlük Hayatta Kullanılan Çeşitli Kalıp Sözler

3.4.1. Selamlaşma Sözleri

Aghbate [ağbatı, *akıbeti] hair oltson [*olsun]. (B73)

Akıbetiñiz ḫayr olsun. (C695)

Aghebettín chaír olá [hayrola]. (A127,II 6b)

ʿĀḳıbetüñüz ḫáyr ola. (M131), (M131), (M131) ~ Okibettiñiz haïr ola *sultanum*. (V68) ~ Aḳıbetiniz hayr ola. (Vg232) ~ ʿAḳibetuñuz ḫeyr ola *sulṭanum*. (D155) ~ ʿAeḳibetuñuz ḫeyr ola *sulṭanum*. (D165)

Aḫşamüñüz ḫáyr ola. (M131) ~ Aḫşamñuz ḫeyr ola. (D156)

Alekmi sellam Rahmatullah Berekyat [berekat] *sevdigum*. (B68)

Allaha şükr ederim. (Vg247)

Bu vaḳtin hayr olsun. (Vg309)

Bu vaḳtuñuz ḫeyr ola. (D155)

Bu zamanınız hayr olsun. (Vg327) ~ Bu zamanınız hayr olsun, *Mehemmed Çelebi*. (Vg299) ~ *Efendim*, bu zamanınız hayr olsun. (Vg300)

Efendim, bu vaḳtiniz hayr olsun. (Vg305)

Efendim, sabahi devletiniz hayr olsun. (Vg328)

Gegsien [gecen] hair oltson [olsun]. (B73)

Ghieggié chaìr ossum [gece hayr olsun]. (A172,I 11a)

Ghieggié eí ossúm [gece eyi olsun]. (A172,I 11a)

Giceñuz ḫáyr ola. (M131) ~ Gicehñuz ḫeyr ola. (D156)

Hayr ola… (Vg309)

Hoş bulduk; akşamiñiz haïr olsun *sultanim*. (V68) ~ *Ḫoş bulduḳ* aḳşamiñiz ḫayr olsun *sulṭanım*. (D167)

Merhabā. (M130), (M130)

Sabahiñiz haïr ola *sultanim*. (V66)

Sabāhüñüz ḫáyr ola. (M131) ~ Sabahınız hayr olsun. (Vg232), (Vg306) ~ O! Sabahınız hayr olsun, *Tercüman Bey*. (Vg338) Sabahınız hayr olsun *Mehemmed Çelebi*. (Vg301) ~ Sabahınız hayr olsun, *Tercüman Bey: güzel, erken ḳalḳıyorsun*. (Vg326) ~ Sabahıñız ḫayr olsun. (C695) ~ Ṣabahiñuz ḫayr ola *Moḥammed Aġa*. (D165) ~ Ṣabaḥiñuz ḫeyr ola *efendim*. (D155) ~ Ṣabaḥiñuz ḫeyr ola *sulṭanum*. (D165)

Sabahlarınız hayr olsun. (Vg308)

sellam aliek [aleyke] Ana. (B68) ~ sellam aliek [aleyke] Baba. (B68) ~ sellam aliek [aleyke] *Sultanum*. (B68) ~ Selamun aleyküm, *ʿAli Efendi, sultanım; bu gün size gelmem hem du-alı, hem de veli dir.* (Vg321) ~ Selamun aleyküm.. (Vg324)

Şükrü Bari ederim. (Vg247)

Vaḳti şerifler aziz olsun. (Vg310)

Ve aleyküm selam; *safa geldiniz, hoş geldiniz.* (Vg310)

Ve aleykümüs selam, *Efendi, Sultanım.* (Vg324)

SONUÇ

Batı Türkçesinin 16-19. yüzyılları Klâsik Osmanlı Türkçesi olarak adlandırılır (Timurtaş, 2005:12). Bu dönemlerde yazılan mensur dinî, tasavvufi, talîmî (didaktik) eserler genellikle halka hitap ettiği için sadece ve açık bir üslupta yazılmış, buna karşılık münevver zümreye hitap eden ilmî ve edebî eserlerde ise çoğunlukla Arapça ve Farsça tamlamalarla örülü sanatkârane bir üslup benimsenmiştir. Fakat her iki durumda da "gerek sade dilde gerekse sanatkârane yazılmış eserlerde olsun seciden hoşlanıldığını söyleyebiliriz" (Çelebioğlu, 1994:110). Yazı dilinin konuşma dilinden en çok uzaklaştığı düşünülen bu dönemde (Duman, 1999:358), yabancı unsurlarının fazlalığından dolayı ilmî ve edebî eserlerde geçen çoğu cümleler o dönemde yaşayan sıradan bir kişi tarafından dahi anlaşılmaktan uzak görünümdedir. Türkçe cümle yapısının sadece tarihî eserlerden takip edilme şansının olduğu göz önüne alındığında aceba doğal ortamda kullanılan dil nasıldır? Arapça ve Farsçanın tesiri yalnızca alıntı kelimeler yoluyla mıdır yoksa farklı iki dil ailesine mensup bu iki dil[1168] Türkçenin söz dizimi yapısı üzerinde de herhangi bir tahakküm kurmuş mudur? Klâsik Osmanlı Türkçesinde kalıplaşmış imlanın yanında bir de kalıplaşmış edebî bir dil mi vardır? Bu soruları cevaplamak için şüphesiz bu dönemlerde yazılan eserlerin cümle yapısının yanında doğal dili de yansıtabilen kaynaklara ihtiyaç vardır.

Çalışmamızda Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde yazılmış on çeviri yazılı eserde geçen Türkçe söz dizimi malzemesi üzerinde ayrıntılı bir söz dizimi incelemesi yapılmıştır. Bu kitaplar yabancılara Türkçe öğretmek gayesi ile yazılmıştı. Bazısı ticaret için, bazısı elçilik göreviyle bulunduğu makamında devlet ricaliyle anlaşmak için bazısı da misyonerlik faaliyetleri gibi nedenlerle Türkçeyi öğrenmekteydiler. Esasen dil eğitimini amaçlayan bir eserin öncelikli olarak edebî kaygılarla yazılması beklenmez. Yabancı dili öğrenme iletişim amacına yöneliktir. Bu nedenle çeviri yazılı eserler denilen bu kitapların Türkçe bilme sınırlarını

[1168] Farsça, ya da Yeni Farsça, Hint-Avrupa dil ailesindedir. Arapça, Hami-Sami dillerindedir (Dilâçar, 1968:111 ve 145).

gösterdiği düşünülebilir. Çalışmamıza konu olan on çeviri yazılı metin[1169] doğal ortamda konuşulan dil ile birlikte yazılı dilden de örnek metinler ihtiva eder.

Türkçe söz diziminin Klâsik Osmanlı Türkçesi içerisindeki tarihî seyrini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada öncelikle kelime grupları üzerinde durulmuştur[1170]. Kelime grubu yapılarının hemen hemen hepsi bu dönem metinlerinde bulunmakta ve yapıları bugünküler ile neredeyse aynıdır[1171].

Konuşma dilinin takip edilebildiği önemli kaynaklarından biri olan çeviri yazılı metinlerde doğal ortamda kullanılan dil ile Klâsik Osmanlı Türkçesi metinlerindeki edebî dil arasındaki farklılık açıkça göze çarpar. Yazı dilinin yabancı unsurlarla örülü ve uzun yapısı konuşma dilinde yoktur. Özellikle Arapça ve Farsça kelime ve terkiplere boğulmuş, hatta zarf-fiillerle bazen büyük bir paragraf görünümünde olan cümlelerin Batı Türkçesinin kalıplaşmış edebî dili olduğu, bunun Türkçe söz dizimini etkilemediği söylenebilir. Zira bu cümlelerdeki terkipleri sadeleştirmek, zarf-filleri de bitimli bir fiil haline getirmek herhâlde bu yapıları da konuşma diline yakınlaştırır. Ancak özellikle 20. yüzyılla birlikte yazı dilinin konuşma diline yakınlaşması ile birlikte cümle tipindeki kullanım çeşitliliği görünür duruma gelmiştir denilebilir (Duman-Doğan, 2010:139).

Türkçe cümle yapısı üzerinde ise başka dillerin tesirinin çok az olduğu görülür. Çün'lü, kaçan'lı (haçan'lı) birleşik cümleler diğer cümlelere oranla çok az sayıda kullanılmış, bugün ise kullanımdan tamamen düşmüştür. Bunun yanında Farsça yapılı ki'li birleşik cümlelerin daha 16. yüzyıldan itibaren Türkçeleşme eğilimine girdiği, bazı cümlelerde ki'nin silikleştiği görülür. Bu cümlelerin yanında

---

[1169] Giriş bölümünde bu kitaplar hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. İncelemeye konu olan malzeme 16. yüzyıldan iki, 17 ve 18. yüzyıldan üçer ve 19. yüzyıldan iki kitap şeklindedir.

[1170] Buradaki sınıflandırma Prof. Dr. Mustafa Özkan ve Yard. Doç. Dr. Veysi Sevinçli'nin hazırladığı *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi* kitabına göre yapılmıştır.

[1171] Mesela, günümüzde yaygın olarak kullanılan ve Tören'in önerdiği isim+adlı/isimli yapısındaki adlandırma grubuna (bkz. Tören, 2004) taramalarda rastlanılmamakla beraber "*Samoyil (adlı) / Yahudi (Vg301), (Vg303), Izmirde Şerriky olan Pilkinton nam / Bazirgan (V9)*" gibi yapılar "adlandırma grubu"nu andırmaktadır. Bunun yanında, Balyemez'in önerdiği "saat grubu" yapısı ise metinlerimizde bulunmamaktadır (bkz. Balyemez, 2008).

çoğu zaman Türkçenin zengin fiilimsi sistemi de kullanılmış, bu yönüyle hem cümle yapısı korunmuş hem de cümlenin ifade alanı genişletilmiştir.

Sonuçta, çalışmada ele alınan metinlere ve yüzyıllara göre, Türkçenin özellikle konuşma dili olarak tarihî süreç içerisinde yapısının hiçbir zaman bozulmayıp normal seyrinin günümüze kadar sürdüğünü, yazı dilinin ise zaman zaman secili, uzun cümlelerle örülü olmasının bir üslup özelliğinden kaynaklandığını ve Türkçe cümle yapısının bundan etkilenmediğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

A. C. Barbier de Meynard: 1971 — **Dictionnaire Turc-Français**, Tome I-II, Amsterdam, Philo Press (1881'den tıpkıbasım)

Acarlar, Kevser: Eylül 1969 — "Olmak Fiilinin Özellikleri", **Türk Dili**, C. XX, Sayı: 216, s.714-718.

Adamović, Milan: 2001 — **Das Türkische des 16. Jahrhunderts Nach den Aufzeichnungen des Florentiners Filippo Argenti (1533)**, Göttingen, Pontus Verlag.

Adamović, Milan: 2009 — **Floransalı Flippo Argenti'nin Notlarına Göre (1533) 16. Yüzyıl Türkçesi**, Çev.Aziz Merhan, Ankara, TDK.

Akalın, Şükrü Halûk: 1995 — "Eski Anadolu Türkçesinde Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler", **Türk Dili**, Ankara, Sayı: 518, s. 156-163.

Akalın, Şükrü Halûk: 1998 — "Dede Korkut Kitâbı'nda 'Meger' ile Kurulmuş Birleşik Cümleler Üzerine", **Uluslar Arası Dede Korkut Bilgi Şöleni**, Selçuk Üniversitesi-Türk Dil Kurumu, Konya, 6-10 Ekim 1998.

Akalın, Şükrü Halûk: 2004 — "Eski Anadolu Türkçesinde *Ki*'si Düşmüş Birleşik Cümleler Üzerine", **Zeynep Korkmaz Armağanı**, Ankara, TDK, s. 51-60.

Aksan, Doğan: 1999 **Türkçenin Gücü**, 6. Baskı, Ankara, Bilgi Yayınevi.

Aksulu, N. Melek: 1998 **Mohaç Esiri Bartholomaeus Georgieviz (1505-1566) ve Türklerle İlgili Yazıları**, Ankara, Kültür Bakanlığı.

Altun, Mustafa: 2011 **Türkçede Kelime Grupları Çözümlemeleri**, İstanbul, MVT Yayıncılık.

Arat, Reşit Rahmet: 1979 **Kutadgu Bilig İndeks**, Hazırlayanlar: K. Eraslan, N. Yüce, O. F. Sertkaya, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Balyemez, Sedat: 2008 "Türkiye Türkçesinde Dakikalı Saat İfadeleri ve Saat Grubu", **Dil Araştırmaları**, Sayı: 2, s.87-92.

Benzer, Ahmet: 2008 **Fiilde Zaman Görünüş Kip ve Kiplik**, İstanbul, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Bilgegil, Kaya: 2009 **Tükçe Dilbilgisi**, 3. Baskı, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınevi.

Bosworth, C. Edmund: 2001 **A Century of British Orientalists (1902-2001)**, Oxford, British Academy by Oxford University Press.

Brendemoen, Bernt: 2009 "Anadolu Ağızlarındaki Sözdizimi Üzerine Bir Not", **Turkish Studies**, Sayı: 3/3, s.166-175.

Bülbül, Tuncay: 2009 **Hümāyūn-nāme (İnceleme-Tenkitli Metin)**, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Carbognano, C. Comidas: 1794 **Primi Principi Della Grammatica Turca**, Roma.

Cemiloğlu, İsmet: 2000 **14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyā Nüsahası Üzerinde Sentaks İncelemesi**, Ankara, TDK.

Cemiloğlu, İsmet: 2001 **Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme**, Ankara, TDK.

Coles, Elisa: 1775 **A Dictionary Latin-English-Latin**, Sixth Edition, London.

Çelebioğlu, Âmil: 1994. **Kanûnî Sultân Süleymân Devri Türk Edebiyatı**, MEB.

Davids, Arthur Lumley: 1832 **A Grammar of the Turkish Language (Kitābü'l-ʿilmü'n-nāfîʿ fî taḥṣîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî)**, London.

Delice, H. İbrahim: 2012 **Türkçe Sözdizimi**, 4. Baskı, İstanbul, Kitabevi.

Demir, Nurettin: 2009 "Kıbrıs Ağızlarının Tipik Özellikleri", **Kıbrıs Konuşuyor**, İstanbul, Kesit Yayınları, s.17-27.

Demiriş, Bedia: 2012 "Megiser'in Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor Eserinin İthaf Yazısı Üzerine Bir Değerlendirme", **Türkçenin Batılı Elçileri**

Sempozyumu 5-6 Kasım 2012, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Deny, Jean: 1941 — **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, Çev. Ali Ulvi Elöve, İstanbul, Maarif Matbaası.

Develi, Hayati: 1997 — "-sA Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme", **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten** (1995), Ankara, s.115-152.

Develi, Hayati: 2006 — **Osmanlı'nın Dili**, İstanbul, 3F Yayınevi.

Devellioğlu, Ferit: 1999 — **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, 16. Baskı, Ankara, Aydın Kitabevi.

Dilâçar, Agop: 1968 — **Dil, Diller ve Dilcilik**, Ankara, TDK.

Dilâçar, Agop: 1970 — "1612'de Avrupa'da Yayımlanan İlk Türkçe Gramerinin Özellikleri", **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten** (1971), Ankara, s.197-210.

Doğan, Enfel: 2006 — **Ahlâk-ı Alâî (Metin-Sözlük-Sentaks İncelemesi)**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi

Duman, M-Doğan, E.: 2010 — "Nesir Cümlemiz Ne Kadar Değişti?", **Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları V, Nesrin İnşâsı**, İstanbul, Turkuaz, s.124-139.

Duman, Musa: 1995a — **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri**, Ankara, TDK.

Duman, Musa: 1995b — "Türkiye Türkçesinin Tarihî Kaynaklarından Carbognano'nun Grameri ve İmlâ-Telaffuz İlişkisi Bakımından Önemi", **İlmî Araştırmalar**, İstanbul, C. I, s.95-106.

Duman, Musa: 1999 — "Klâsik Osmanlı Türkçesinde Konuşma Dili", **3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 23-27 Eylül**, Ankara, TDK, s.331-359.

Duman, Musa: 2002 — "Tamlama Sınıflandırması ve Takısız Tamlama Sorunu Üzerine", **II. Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretiminde Sorunlar, Çözümler, Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu**, İstanbul, Eyüpoğlu Eğitim Kurumları.

Duman, M.-Kemik, F.: 2006 — "İkilemelerin Oluşma Süreçleri ve 'Yalnız Başına' Örneği Üzerine", **I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı**, Ege Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 9-15 Nisan 2006, İzmir-Çeşme, C. II, s.717-722.

Eren, Hasan: 1999 — **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, 1. Baskı, Ankara.

Ergin, Muharrem: 1991 — **Dede Korkut Kitabı II**, 2 Baskı, Ankara, TDK.

Ergin, Muharrem: 2003 — **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak Basım.

Erol, Çiğdem: 2007 — **Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Ertürk, Ahmet Çetin: t.y. — **Fransızca-Türkçe/Türkçe-Fransızca Bilge Genç Sözlük**, Ankara, Kalkan Matbaacılık.

Gencan, Tahir Nejat: 2007 — **Dilbilgisi**, Ankara, Tekağaç Yayıncılık.

Georgieviz, Bartholomeo: 1567 — **De Turcarum Moribus Epitome**, Londra (Lugduni).

Gilson, Erika Hitzigrath: 1987 — **The Turkish Grammar of Thomas Vaughan**, Wiesbaden, Otto Harrossowitz.

Gökalp, Ziya: 2007 — **Bütün Eserleri I, Kitaplar**, İstanbul, YKY.

Gökdayı, Hürriyet: 2007 — "Takısız ad tamlamaları", **Turkology in Turkey (Selected Papers)**, Szged, s. 243-252

Gülensoy, Tuncer: 2007 — **Köken Bilgisi Sözlüğü**, Ankara, TDK.

Gümüşkılıç, Mehmet: 1997 — **18. Yüzyıl Türkçesinde Ses Hadiseleri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Gümüşkılıç, Mehmet: 1992 — **Viguier'in Elemens De La Langue Turque (Türk Dilinin Unsurları) Adlı Eserinin Ses Uyumları Bakımından İncelenmesi**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Haceminoğlu, Necmettin: 1971 **Türk Dilinde Edatlar**, MEB.

Hatiboğlu, Vecihe: 1971 **İkileme**, Ankara, TDK.

Hekimoğlu, Vecihi S. F. : 2009 "İsmail Bey Gaspıralı ve Türk Birliği İdeali", **History Studies**, C. 1/1, s. 297-317.

Hitzel, Frédéric (Hazırlayan): 1995 **Dil Oğlanları ve Tercümanlar**, İstanbul, YKY.

İnalcık, Halil: 2009 **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, 12. Baskı, Çev. Ruşen Çakır, İstanbul, YKY.

Karahan, Leyla: 1991 **Türkçede Söz Dizimi**, Ankara, Akçağ.

Karahan, Leyla: 2012 "Türkçede "-DAn biri" Yapılı Kelime Grupları Üzerine", **Dil Araştırmaları**, Sayı: 11, s.9-15.

Kartallıoğlu, Yavuz: 2010a **Bernardo da Parigi'nin Söz Kitabı 400 Yıllık İtalyanca-Türkçe Sözlük**, Ankara, Gazi Kitabevi.

Kartallıoğlu, Yavuz: 2010b "Çeviri Yazılı Metinlerde Türkçenin Ünsüzleri", **Dil Araştırmaları**, Sayı: 6, s.87-146.

Kartallıoğlu, Yavuz: 2010c "The Vowels of Turkish Language in Transcription Texts", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 27, s.85-112.

Kaşgarlı Mahmud: 2006 **Divanü Lugat-it-Türk**, Çev. Besim Atalay, Ankara, C. I-IV, TDK.

Korkmaz, Zeynep: 2003 **Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi**, Ankara, TDK.

Mansuroğlu, Mecdut: 1955 "Türkçede Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları", **Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten** (1988), Ankara, s. 59-71

Megiser, Hieronymo: 1612 **Institutionum Linguae Turcicae**.

Megiser, Hieronymo: 1613 **Thesaurus Polyglottus vel Dictionarium Multilingve**, C. I-II, Secunda Editio.

Meninski, F. à Mesgnien: 2000 **Thesaurus Lingarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae Lexicon Turcico-Arabico-Persicum I-III**, Yayına Hazırlayanlar: Stanisław Stachowski, Mehmet Ölmez, İstanbul, Simurg Yayınları. (1680'den tıpkıbasım)

Meninski, F. à Mesgnien: 2000 **Linguarum Orientalium Turcicae, Arabicae, Persicae Institutiones Seu Grammatica Turcica**, Yayına Hazırlayanlar: Stanisław Stachowski, Mehmet Ölmez, İstanbul, Simurg Yayınları. (1680'den tıpkıbasım)

Moran, Berna: 1968 "Batı Dillerine Çevirilen İlk İki Türk Şiiri", **İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Sayı: XVI, s.35-40.

Oshima,Alice-Hogue,Ann: 2006 **Writing Academic English**, Fourth Edition, USA, Pearson Longman.

Oxford: 2008 **The New Oxford American Dictionary**, Second Edition, Oxford University Press 2005, Kindle Edisyonu (2008).

Özçam, Çimen: 1997 "Türkiye Türkçesi ile İlgili Gramer Çalışmaları Bibliyografya Denemesi", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 110, s.121-163.

Özalan, Uluhan: 2011 "Arthur Lumley Davids'in "*Kitābü'l-ʿilmü'n-nāfiʿ fî taḥṣîl-i ṣarf u naḥv-ı Türkî*" İsimli Grameri Üzerine", **IV. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri**, Muğla, C. I, s.695-704.

Özkan, M.-Sevinçli V.: 2008 **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**, İstanbul, 3F Yayınevi.

Redhouse, Sir James W.: 2001 **A Turkish and English Lexicon**, 2. Baskı, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Redhouse, Sir James W.: 1884 **A Simplified Grammar of the Ottoman-Turkish Language**, London, Trübner & Co, Ludgate Hill.

Schiltberger, Johannes: 1997 **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Seaman, Gulielmo: 1670 **Grammatica Linguae Turcicae In Quinque Partes Distributa**, Oxford (Oxoniae).

Sevmez, Adem: 2001 **Türkiye Türkçesinde Şartlı Birleşik Cümle Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Siemieniec-Gołaś, Ewa: 2005 **Turkish Lexical Content in Dittionario della lingua Italiana Turchesca by Giovanni Molino (1641)**, Krakow, Ksiegarnia Akademicka.

Stachowski, Stanisław: 1973 **Fonetyka Zapozyczen Osmansko-Tureckich W Jezyku Serbsko-Chorwackim**, Wroclow, Polska Akademia Nauk Komitet Slowianoznawstwa.

Stachowski, Stanisław: 2005 **Glosariusz Turecko-Polski**, Krakow, Ksiegarnia Akademicka.

Stachowski, Stanisław: 2007 **Slownik Historyczny Turcyzmow W Jezyku Polskim**, Krakow, Ksiegarnia Akademicka.

Stachowski, Stanisław: 2002 **Lexique Turc Dans Le Vocabulaire**, Krakow, Ksiegarnia Akademicka.

Stachowski, Stanisław: 1998 **Osmanlı Türkçesinde Yeni Farsça Alıntılar Sözlüğü**, İstanbul, Simurg Yayınları.

Stein, Heidi: 2000 "17. Yüyıla Ait Bir Türk Atasözü Koleksiyonu", Çev. Volkan Coşkun, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, C. 1, Sayı: 2.

Steingass, F.: 1998 **A Comprehensive Persian-English Dictionary**, Beirut, Lebanon.

Şemseddin Sami: 1996 **Kâmûs-ı Türkî**, 7. Baskı, İstanbul, Çağrı Yayınları.

Timurtaş, F. Kadri: 2005 **Eski Türkiye Türkçesi**, 3. Baskı, Ankara, Akçağ.

Tanış, Asım: 1989 **Giovanni Molino'nun İtalyanca-Türkçe Sözlüğü ve Halk Türkçesi**, Ankara.

Taylor, John: 1833 **Lecture on the Philosophy of the Jews**, London.

Tören, Hatice: 2004 "Adlandırma Grubu", **İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, İstanbul, C. XXXII, s.217-222.

Türk Dil Kurumu: 1993 **Derleme Sözlüğü**, 2. Baskı, C.I-XI, Ankara.

Türk Dil Kurumu: 2005 **Türkçe Sözlük**, Ankara.

Türk Dil Kurumu: 2005 **Yazım Kılavuzu**, Ankara.

Türk Dil Kurumu: 1983 **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara.

Tulum, Mertol: 2011 **17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı**, Ankara, TDK.

Tulum, Mertol: 2009 **Osmanlı Türkçesine Giriş**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Tulum, Mertol: 1978 **Sinan Paşa, Ma'arif-nâme, Metin ve Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine Bir İnceleme**, İstanbul, Doçentlik Tezi.

Turan, Fikret: 1996 **Old Anatolian Turkish: Syntactic Structure**, Cambridge, Massachusetts, Harvard University, Doktora Tezi.

Üçok, Necip: 1951 **Genel Fonetik (Ana Çizgileri)**, İstanbul, İbrahim Horoz Matbaası.

Vaughan, Thomas: 1709 **A Grammar of the Turkish Language**, London, Printed by J. Humfreys.

Viguier, M.: 1790 **Élémens De La Langue Turque**, Constantinople.

Yağmur, Ömer: 2012 "Mohaç Esiri Bartholomeo Georgieviz'in Türklerle İlgili Bir Kitabı: De Turcarum Moribus Epitome (1553)", **Türkçenin Batılı Elçileri Sempozyumu 5-6 Kasım 2012**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.

Yelten, M.-Açıkgöz, H.-: 2008 **Kelime Grupları**, İstanbul, Doğu Kütüphanesi.

Yelten, Muhammet: 2005 "Pars-Nāme'deki Ki'li Birleşik Cümleler Üzerine", **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, C. 2, Sayı: 4, s.45-56.

Yelten, Muhammet: 2009 **Eski Anadolu Türkçesi ve Örnek Metinler**, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yelten, Muhammet: 1993 **Şirvanlı Mahmud Kemâliyye**, İstanbul, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yusuf Has Hacip: 2007 **Kutadgu Bilig Metin**, Hazırlayan: Reşit Rahmeti Arat, Ankara, TDK.

Zajaczkowski, Ananiasz: 1948 **Glosy Tureckie W Zabytkach Staropolskich, I Katechizacja Turecka Jana Herbiniusa**, Wrocław.

Zsuzsa, Kakuk: 1996 **A török kor emléke a magyar szókincsben, Körösi Csoma Kiskönyvtår**, Budapest, Akadémiai Kiadó.

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Oudenbosch, Hollanda'da doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamladı. 1999 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Edebiyatı Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2003 yılında buradan mezun oldu.

2004 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Aynı yıl içerisinde Abant-İzzet Baysal Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'e Araştırma Görevlisi olarak atandı. Prof. Dr. Muhammet Yelten danışmanlığında hazırladığı *Terceme-i Fevâihü'l-Miskiyye Fi'l-Fevâtihi'l-Mekkiyye (Metin-Sözlük- Özel Adlar İndeksi*) adlı yüksek lisans teziyle 2007 yılında mezun oldu.

2008 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 35. madde kapsamında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2011-2012 yılında bir yıl süre ile Amerika Birleşik Devletleri, University of Washington, Near Eastern Languages and Civilization Bölümü'nde stajyer olarak bulundu. 2012-2013 yılında ise altı aylık süreyle Polonya, Adam Mickiewicz Üniversitesi, Turkish Philology Bölümü'nde misafir öğrenci kapsamında araştırmalar yaptı.

Ömer Yağmur, Araştırma Görevlisi Fatma Demirezen Yağmur ile evli ve bir çocuk babasıdır.